

Maximiliani Stoll ... Pars prima-[tertia] rationis medendi in nosocomio practico Vindobonensi.

Contributors

Stoll, Maximilian, 1742-1788.
Francis A. Countway Library of Medicine

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Apud Haak et socios : Et A. et J. Honkoop, 1788.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/h6v8wtbr>

License and attribution

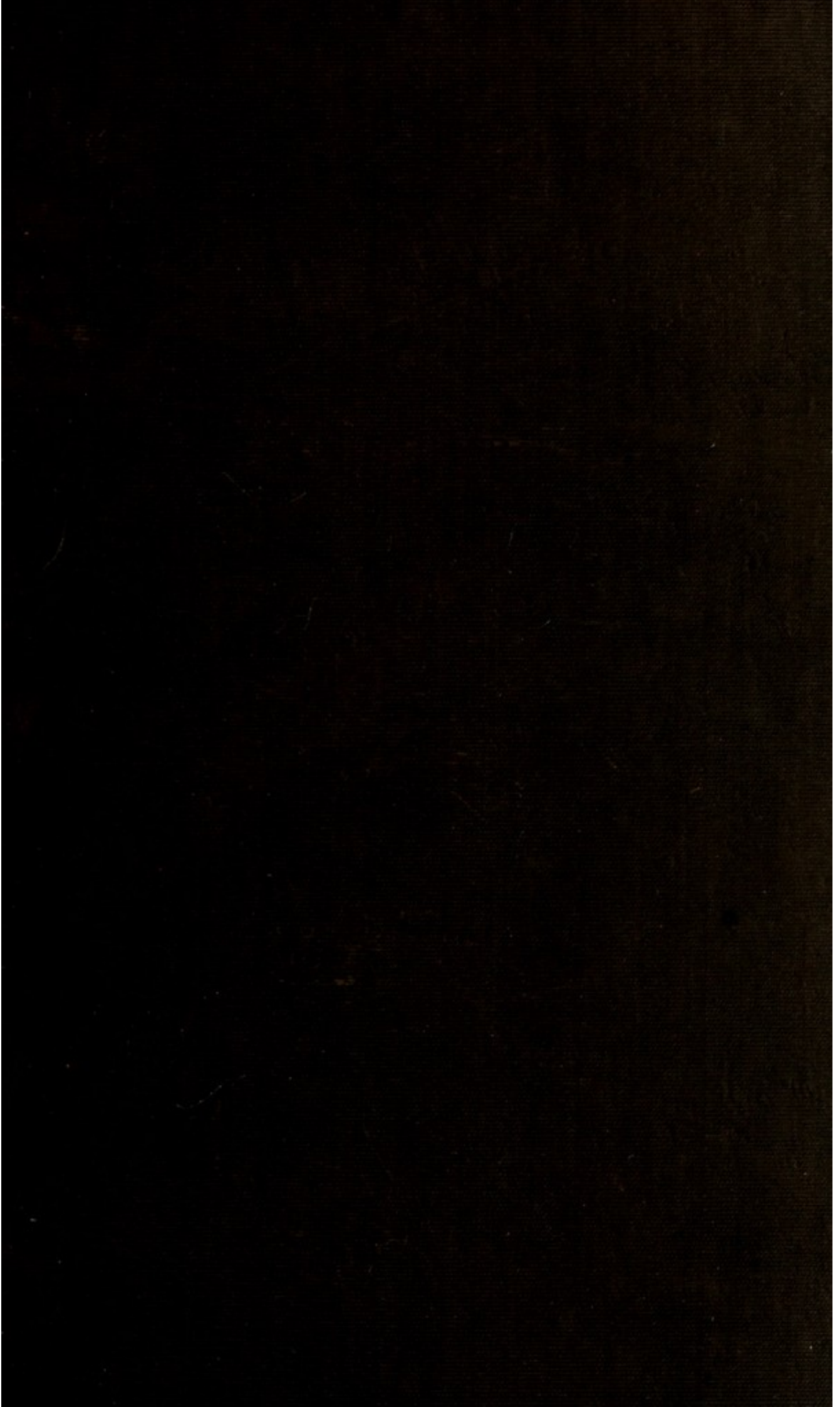
This material has been provided by This material has been provided by the Francis A. Countway Library of Medicine, through the Medical Heritage Library. The original may be consulted at the Francis A. Countway Library of Medicine, Harvard Medical School. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

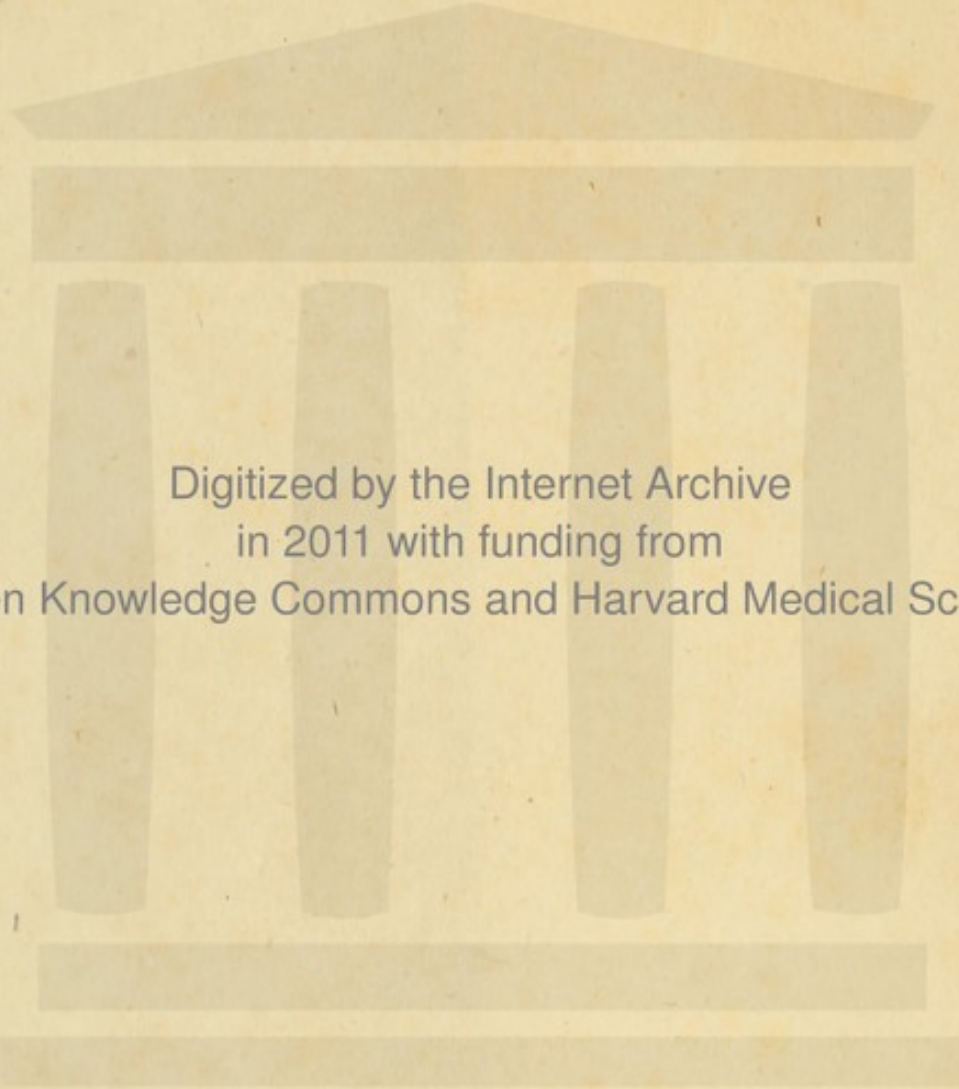
32 I.C. II. 4

6.9.22.

Med. (Ranc. of, sup)

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Open Knowledge Commons and Harvard Medical School

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PAID FOR BY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PAID FOR BY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PAID FOR BY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PAID FOR BY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

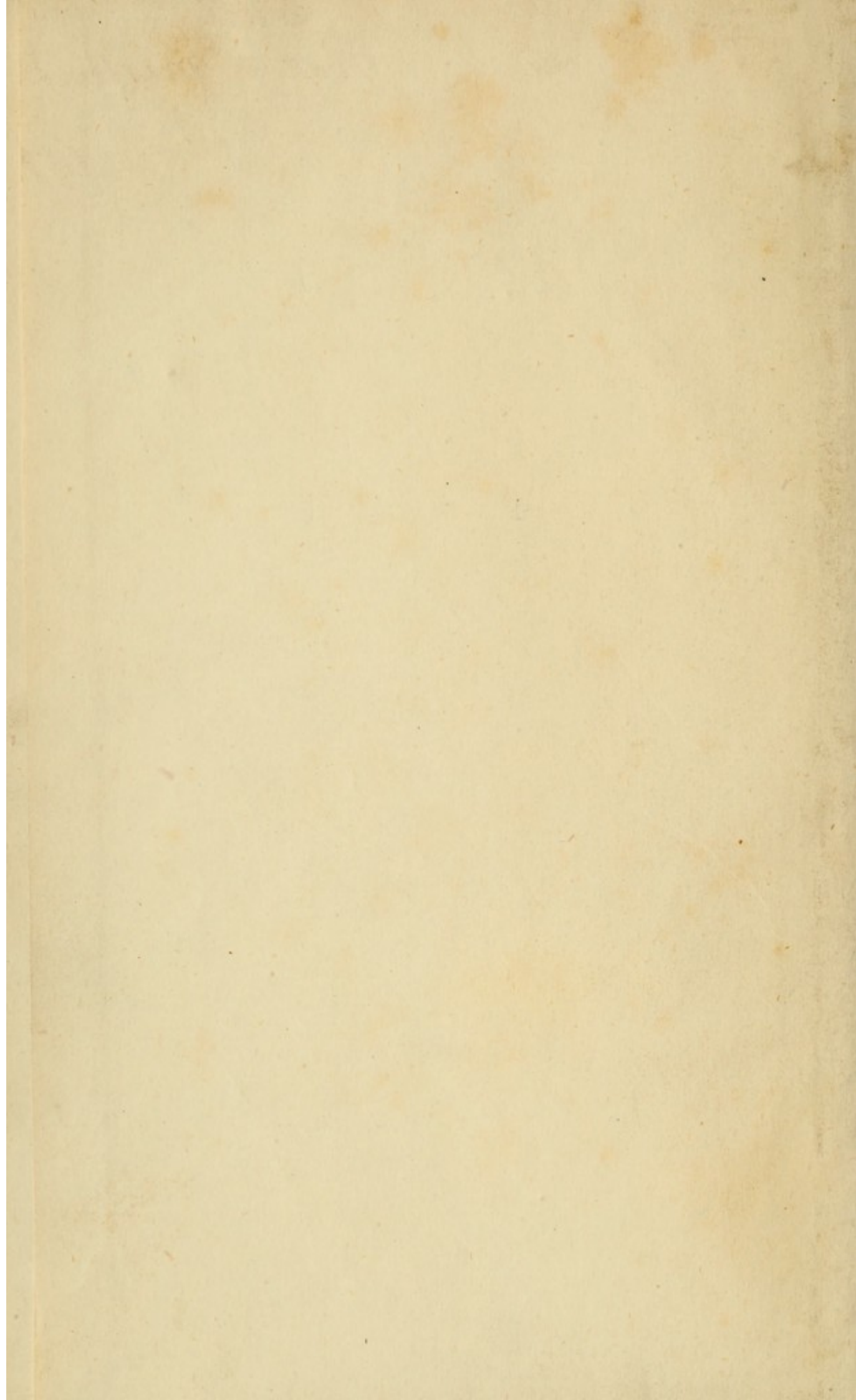
PAID FOR BY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PAID FOR BY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Stoll
Ratio medicinae
1157
MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII

S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII

P A R S P R I M A

R A T I O N I S

M E D E N D I,

IN NOSOCOMIO PRACTICO

VINDOBONENSI.

LUGDUNI BATAVORUM;

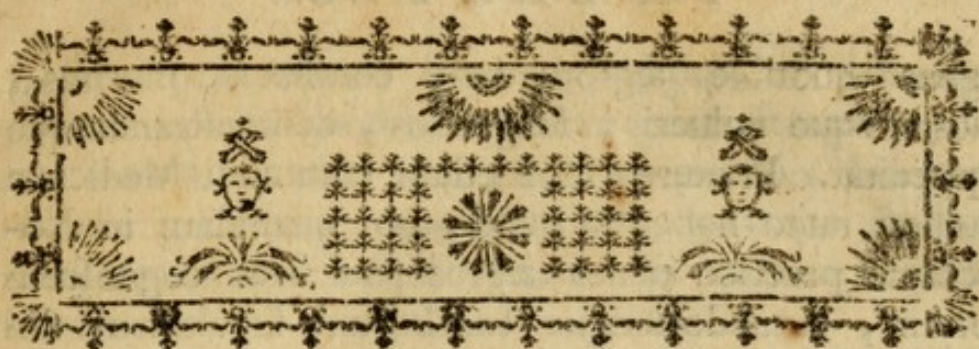
APUD { HAAK ET SOCIOS, }
          { ET } 1788.
          { A. ET J. HONKkoop. }

INSTITUTION
{ HALL & SOCIETY
1782 }
ET
{ A. J. HONOR

P R Æ F A T I O.

CUM præsens libellus medendi rationem Collegio practico Vindobonensi usitatam exponat, e revisum fuit, brevem Nosocomii hujus practici descriptionem legentibus dare.

AUGUSTÆ MARIÆ THERESIÆ munificentia jam ante multos annos Nosocomium practicum institutum fuisse, in quo Medecinæ Studiosi, postquam theoretica artis Hippocraticæ disciplina sufficienter imbuti fuerint, ad ipsum ejus exercitium duce professore practico se accingant, abunde constat.

Hanc spartam qua laude Vir eximius Antonius de Haen, & quanto cum emolumento rei medicæ gesserit, multa ab eo præclare scripta testantur. Eo defuncto gravissimam hanc provinciam **ILLUSTRISSIMUS L. B. DE STÖRCK**, cujus tantæ in me voluntatis, dum spiritus hos reget artus, mecum vivet memoria sempiterna, mihi demandavit.

VIR HIC in commoda Studiorum, Patriæ, Cæsarumque natus, multa denuo promovendo studio clinico adjuncta procuravit: Nosocomium practicum aptiorem in locum transtulit, ut iisdem modo Ædibus cum altero, quod S. S. Trinitatis vocant, contineatur, & cum eodem in unum coaluerit. Hic

ingens quotidie ægrotantium confluxus morbos ; quoscumque volueris , feligendos , demonstrandosque suppeditat. Præterea illud etiam commodi Medicinæ Studiosi nunc habent , quod , ubi quamdam in Nosocomio practico penes ægros pauciores cognoscendorum , curandorumque morborum facultatem sibi compararint , amplior ipsis perficiendæ artis campus aperiatur , atque ad reliqua spatiosa variorum ægrotantium quotidie huc affluentium cubilia perducantur , ut , quemadmodum novitii milites levioribus velitationibus exercitati ad graviores conflictus præparantur , ita & hi , morborum ingenium in ægris paucioribus edocti , numerosiorem diversimode ægrotantium copiam contemplando sese ulterius instruant , sibi que , dum praxin alienis quasi sumptibus exercent , judicium quoddam practicum , atque insignem in apte judicando promptitudinem concilient , quibus dotibus comparandis , cuilibet fortunatam facere medicinam adlaboranti pernecessariis , sola librorum lectitatio neutiquam par est.

Ad hanc in arte difficillima facilitatem acquirendam alia quoque momenti gravissimi auxilia solers EJUSDEM ILLUSTRISSIMI PRÆSIDIS cura suppeditavit.

Cum enim multi ejusdem morbis conflictentur , qui eos lecto non affigunt , hinc in eadem hac nostra domo statis quotidie horis , locove adventantium querelæ excipi , remediaque , quibus suæ dein quivis domi utatur , distribui gratis solent.

Cum aliquot centeni quotannis miseriarum suarum solamen hic quærant , nonne maxime opportuna perdiscendæ praxeos medicæ in quocunque morborum genere occasione fruuntur , qui quotidie huic pauperum conventui interesse voluerint ?

Ut nihil superesset , quod animus vel avidissimus studiorum amplius desideraret , alia insuper quædam
stu-

studia , præterquam quod ea in publico Athænæo coram copioso quotidie auditore pertractentur , jussu ILLUSTRISSIMI NOSTRI PRÆSIDIS tanquam uiversæ quoddam , qua late patet , praxeos medicæ complementum nostris etiam in ædibus exercitantur.

Ars enim obstetricia etiam apud nos ab exercitissimo hac in arte viro Raphaële Steidele Chirurgiæ Professore penes machinas ingeniose ab ipso hunc in usum excogitatas , & tandem ad ipsos parturientium lectos medicinæ studiosis traditur. Qui vero non sola theoria contenti ipsa artis exercitatione imbui volunt , eam hic occasionem nanciscuntur , quæ ipsorum desiderio abunde satisfaciet.

Praxin chirurgicam , anatomen , operationes chirurgicas idem Cl. Chirurgiæ Professor copiosam juventutem dexteritate insigni , industriaque quotidie docet.

Copia quoque secandi cadavera omnibus iis fit , qui exquisitiori studio anatomen colunt , seque ipsos in arte disseccandi exercere desiderant.

Eadem quoque ILLUSTRISSIMI STUDIORUM PROMOTORIS vigilantia cavit , ne alia nobis adjumenta desint , quæ ad artem facilius addiscendam conferre boni quid quacunque ratione possunt. Hinc locupletissimus tam Medicus , quam Chirurgicus apparatus quotidiana incrementa sumit : hinc selecta librorum supellex comparata novis identidem accessionibus ditatur.

Sed etiam id singulare , æternaque memoria dignum eminenti , quo in scientias impense fertur , AUGUSTÆ NOSTRÆ studio , munificentiaeque debemus , quod exteris æque , ac indigenis isto multiplicis comparandæ scientiæ beneficio uti gratis detur.

Nunc pauca de meo scribendi consilio dicam.

Ut primum gravissimum hoc munus mihi decretum erat, in id potissimum animum intendi, ut morborum popularium, eorum videlicet, qui *passim* affligunt, sive omnium horarum non observato temporum ordine ii sint, sive certas tantum anni partes ament, naturam, geniumque pervestigare.

Etenim usu cum meo, tum & aliorum experiebar, notionem non eorum solummodo morborum, qui frequenter perniciem inferunt, sed illorum etiam, qui inter vulgatissimos, curatuque leviores a plerisque habentur, quive affligunt potius, quam enecant, nondum ita ex omni parte completam, adæquatamque esse, quemadmodum vulgo existimant, & non pauci vel ipsos inter medicos arbitrantur.

Operæ igitur non exiguum pretium me facturum existimabam, si, quæ sedula horumce morborum contemplatione, & luculenta quotidie experientia doctus in adversaria conjeci, publici nunc juris faciam, fidaque narratione, ac simplici stylo, quæ in tanto ægrotantium numero prodesse, aut etiam nocere expertus fuerim, cordate exponam.

Votorum idcirco me compotem, fortunatumque reputabo, si opella hac mea, utut tenui, ac levissimi, ad profliganda perniciosarum opinionum commenta conferre boni quid, distinctioresque morborum quorundam vulgatorum notiones communicare, atque ab omni vana hypothesi alienus observata aliorum nondum fortasse sufficienter comprobata fidarum observationum suffragio valeam confirmare.

E L E N C H U S.

Brevis Descriptio

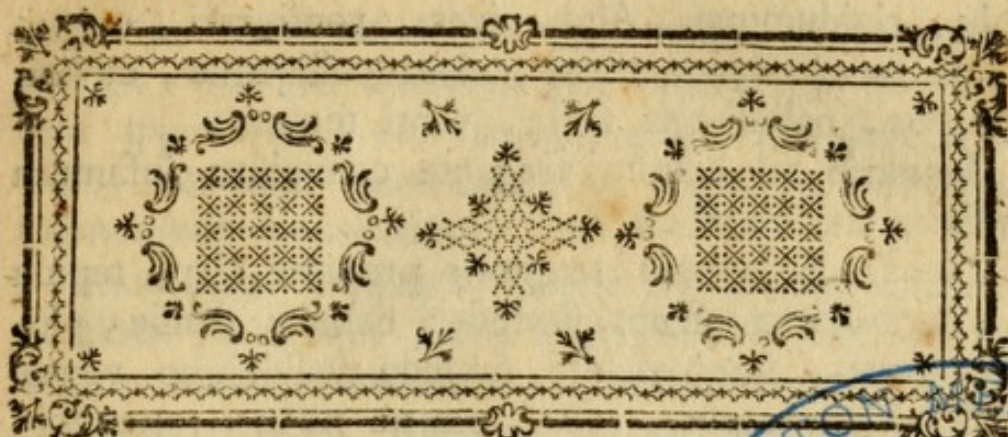
CONSTITUTIONIS ANNI 1775.

	pag. 1 — 4.
CONSTITUTIO ANNI 1776.	5.
JANUARIUS.	ibid.
— hujus constitutio & enumeratio morbo-	
rum.	ibid.
FEBRUARIUS.	ibid.
MARTIUS.	ibid.
— Pleuritidis & Peripneumoniæ biliosæ des-	
criptio.	6—22.
— Variæ morborum successiones.	13.
— Rheumatismus biliosus.	16.
— Catarrhus biliosus.	17.
APRILIS.	22.
— Morborum biliosorum prosecutio, & quæ	
ad eorum æthiologiam & medendi me-	
thodum spectant.	22—52.
MAYUS.	52.
— Observationes de Morbis rheumaticis &	
eorum differentiis.	55.
— Pleuritidis rheumaticæ descriptio.	59.
— Canones circa usum vesicantium in Pleu-	
ritide observandi.	65.
JUNIUS.	68.
— Exemplum Peripneumoniæ veræ vitio bi-	
liosæ systematis gastrici stipatæ.	ibid. seqq.
JULIUS.	73.
— Pleuritidis occultæ descriptio.	73.
AUGUSTUS.	76.
— Lithotomiæ Exemplum.	83.
	SEP-

S E P T E M B E R.	pag. 85.
— <i>Dysenteriae curandi ratio.</i>	86.
O C T O B E R.	ibid.
— <i>Tussis stomachicae quædam species.</i> . . .	87.
N O V E M B E R.	ibid.
D E C E M B E R.	90.
A N A C E P H A L Æ O S I S.	91.
S E C T I O N E S C A D A V E R U M.	93.
S E C T I O P R I M A.	ibid.
S E C T I O I I.	98.
S E C T I O I I I.	99.
S E C T I O I V.	101.
S E C T I O V.	111.
S E C T I O V I.	114.
S E C T I O V I I.	118.
S E C T I O V I I I.	123.
S E C T I O I X.	126.
S E C T I O X.	132.
S E C T I O X I.	135.
S E C T I O X I I.	139.
S E C T I O X I I I.	146.
S E C T I O X I V.	150.
S E C T I O X V.	154.
S E C T I O X V I.	157.
S E C T I O X V I I.	159.
S E C T I O X V I I I.	161.
S E C T I O X I X.	164.
S E C T I O X X.	170.
Nosocomii ad S. S. Trinitatem	
NECROLOGIA ab Anno 1761. usque ad	
Annum 1776.	179. seqq.

BREVIS DESCRIPTIO CONSTITUTIONIS

ANNI 1775.

*****

MORBOS populares descripturum non solum eam tempestatum rationem, quæ morbis ipsis comes est, sed etiam illam, quæ paulo ante prægressa, & integrum modo effectum sortita, certam in corpus diathesin induxit, exponere oportet. En cur ea, quæ de constitutione temporis anni proxime elapsi, varioque tempestatis ad valetudinem habitu, sparsim in adversaria conjeceram, nunc collecta, contractaque recenseam.

Mensis Januarius anni 1775. a gelu magno ordiebatur: secutæ mox nives copiosissimæ, nebulæ multæ, fetentes, noctu, mane, itemque vesperi. Venti per intervalla fortes. His haud diu stantibus repente tepor. Diffluxere nives: pluvix admodum copiosæ. Post medium mensem subitum

Pars I.

A

gelu,

gelu, rigidumque. Altæ nives, venti rari, exigui. Circa finem denuo tepor, nives colliquatæ, cœlum nubibus, nebulisque triste, venti tenues.

Januario ad exitum vergente convulsiva infantum tussis caput efferre cœpit.

Ineunte Februario temporis proxime elapsi tepida constitutio incrementa sumpsit: nebulæ densæ, pluviae raræ, interpellante subinde validissimo vento. Post initium tepor, gelu, paucae nives, rarus sol, pluviae, venti, nebulæ fetentes, depluentes, varia ratione per totum mensis decursum sese excipiebant, ita tamen, ut atmosphæræ tepor primas teneret. Finis mensis calore verno incaluit: venti tenues.

Convulsiva infantum tussis maxime viguit, & circa mensis medium ferinas adultorum tusses in societatem adscivit.

Martius totus mutabilis, jam veri similis, jam borealis, cœlo ad initium fereno, circa finem vero nebuloso, imbrosoque. Tusses ferinae longe lateque dominabantur.

Aprilis mutabili suo genio hoc anno præter morem indulgit. Frequens subitaque coloris in frigus commutatio, cœli fereni in procellosum, imbrosum, nebulosum: venti varii, crebri. Ad medium usque Aprilem idem tussis ferinae imperium, convulsiva infantum tussi adhucdum vigente. Circa finem uterque morbus multum remisit.

Mense Majo crebra denuo mutatio ex calore in frigus: dies austrini, noctes aquilonares. Siccitas summa. Cœlum ferenum, crebro, forti, varioque perflatum vento. Circa finem copiosissimæ pluviae, ventus perfrigidus, quo etiam tempore, silentibus & convulsiva, & ferina tussi, alia tussis species exorta vix ulli pepercit, quam ob signa redun-
dan-

dantis in ventriculo bilis, tum etiam ex eo, quod vomitu, aut alvi ductione cito faneretur, *stomachicam* appellarunt, etsi fuerint, qui *pectoralem* arbitrati, neglecto ventriculo, in ægrorum perniciem pulmonibus medebantur.

Initio Junii frequens caloris frigorisque mutatio, noctibus plerumque solito frigidioribus. Post initium calores magni, constantes, cœlum ferenum, ficcum, rarissimæ pluviae. Exeunte mense constitutio nebulosa, humidaque successit: toto hoc mense tussis stomachica grassabatur.

Mense Julio æstus fere constans, raræque pluviae, tussis stomachica circa finem vix non penitus comprimebatur.

Mense Augusto æstus magni, squallor, rarissimæ pluviae, crebra tonitrua. Morbi pauci, sporades. Sudores nocturni copiosissimi.

Ad medium ferme Septembris calores magni. Successit dein frigus, cœlo ut plurimum sereno. Febres plures, ac præteritis mensibus, æque huic anni tempori maxime solennes; intermittentes, remittentes, item cholerae, diarrhoeae &c. &c. non tamen præter aliorum annorum morem viscebantur.

Mensis October frigidus, humidusque ut plurimum fuit, attamen pauciorum paulo morborum, quam mensis prægressus, ferax.

November continuis fere pluviis maduit. Nives exiguae, citoque diffuentes. Minus, quam pro temporis hujus ratione, frigus, præcipue circa finem.

Rheumatismi universales: destillationes topicæ variæ: aphthæ etiam inter adultos. Fœminæ debiliores præcipue, crudo primarum viarum apparatu, mucosæ, fero putri, laborabant.

Mense Decembri pluviae crebrae, tempusque humidum, non frigidum, præcipue circa initium &

4 BREVIS DESCRIPTIO CONSTIT. 1775.

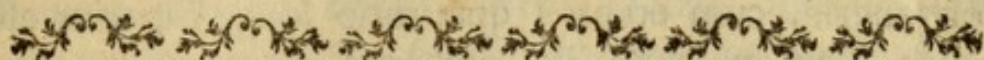
finem ; circa medium vero siccum , & frigidum.
Defluxiones multæ ad oculos , nares , fauces , pul-
mones ; artus.

Hæc fere prioris anni constitutio fuit , qua bre-
viter delineata sequentis anni 1776. rationem de-
scribemus.

M. S T O L L
R A T I O M E D E N D I.
P A R S P R I M A.

J A N U A R I U S,

A N N I 1776.

SUB anni 1776. exordium nives multæ fuere; inde ad medium usque Januarii constitutio aëris humida, atque minori cum frigore, quam pro temporis hujusce ratione. A 15ta mensis ad finem usque frigus siccissimum obtinuit, quod magis identidem intendebatur, ut ultima mensis tempora ab hominum memoria frigidissima dicerentur.

Initio mensis variolæ malignæ non paucæ, morbilli benignæ indolis non infrequentes visebantur. Febres, quæ ad medium usque mensem ferosæ fuere, circa ultimos Januarii dies, rigidissima hyeme per omnem Europam sæviente, in inflammationes pulmonum, pleuritides, ac peripneumonias abiire.

F E B R U A R I U S.

Initio Februarii idem hyemis sævissimæ rigor; at tribus, quatuorve exactis diebus successit aura mollis, humida, dominante austro, quæ per totius mensis decursum non interrupta perstitit.

Morbi pulmonum inflammatorii non pauci, plures vero ex illo genere, qui sub anni principium grassabantur.

M A R T I U S.

Mensis hic ut plurimum siccus erat, frigore, caloreque alternatim sese excipientibus, calore tamen, si omnia spectes, prævalente. Febres catarrhales innumerae, peripneumoniæ, ac pleuritidum quæ-

dam species, quam curatius explicandam e re esse arbitror, tum, quod ea hoc anni tempore, quo Nosocomio ad sanctissimam Trinitatem præficerer, mihi frequentissime contemplanda, sanandaque, in tanto adfluentium quotidie ægrorum ex plebe numero, obvenerit, cum etiam (quæ ratio longe superior est) quod illam necdum ita adcurate descriptam, aut si descripta sit, ejus tamen curandæ methodum necdum satis in usum tractam, vulgatamque existimem, ut idcirco actum agere videar, si quædam ex mea penu depromam.

Morbus, quem paulo fufius persecuturus sum, eo etiam ex capite peculiarem attentionem meretur, quod ad illos pertineat, qui, paucis interposito tempore, frequentius recurrunt, & inter populum epidemice grassantur. Accedit præterea, quod is sub alterius morbi specie medentibus imponat, & methodo non sua sæpe tractetur.

Ægri hac pleuritidis, aut peripneumoniæ specie laborantes varia symptomata exhibuere: præcesserat per aliquot dies, quin & septimanas catarrhosa dispositio, dejectus appetitus, os insipidum, amarum, glutinosum, sudores nocturni: tandem accessit horripilatio, quin & intensius frigus, minus tamen grave, quam in vera alias pulmonum inflammatione solet; successit æstus, oppressio pectoris, dolor vel in sternum, vel in alterutro latere thoracis ardens. Ardor hic subinde totum thoracem occupavit, & inter respirandum, tussendumque raro augebatur. Decubitus facilis in utrumque latus: hypochondria frequenter tensa, dolentia, præcipue dum manu contrectarentur. Dolor ad scrobiculum, & infra illud gravis, qui attactum ægre ferebat. Ructus amari, alvus aut obstructa, aut liquidior, ac biliosa. Facies cum virore pallida. Oculi tristes. Dolor capitis gravativus. Sitis sæpe nulla, & si tamen aliqua, minor tamen,

men, quam pro morbi acuti ratione. Sapor oris amarus ut plurimum, in aliquibus nauseose dulcis, vel & acidus, austerus. Lingua alba subinde, mucosaeque, plerumque tamen flavo virescente humore obducta, & prominentibus quasi villis flava viridique materia tinctis hirsuta. Dentes fordidi. Tumor ventriculi, & sensus plenitudinis in eodem. Anxietas circa praecordia. Tormina subinde. Lumborum dolor. Sputa glutinosa, crassa, tenacia, alba, in paucis vere virescentia, eaque statim initio apparere, quin & praecessere. Urinae crocae brevi jumentosae cum sedimento imperfecte deposito, fursuraceo, albo, lateritio, mixtoque: tales fuere statim ab initio morbi. Vomitus quibusdam spontanei, levantes, biliosi. Vomituritiones. Copiosus insipidae salivae in fauces affluxus, nausea, qua factum, ut ne aspectum quidem alimentorum ferrent. Pulsus ut plurimum non durus, & varia in variis celeritate.

Febris vel uno tenore continuabatur, vel vaga periodo exacerbabatur, absque certa lege, modoque.

Inter omnia haec symptomata nullum erat, de quo magis querebantur, quam ardor in thorace, oppressio ejusdem, & spiritus difficultas. Fuerunt, qui solummodo de angusta respiratione, & valida pectoris oppressione questi sunt.

Haec symptomata erant pleuritidis istius, aut peripneumoniae (quam *biliosam* appellamus) ubi morbus cum nullo alio malo complicabatur. Paucissimi tamen inventi sunt, in quibus omnes omnino superius recensitas morbi notas deprehenderes. Plerique paucis tantummodo characteribus mali, quo laborabant, indolem demonstrarunt. Constans in omnibus nota fuit, praeter memoratos pectoris, respirationisque affectus, lingua, & oris sapor varia ratione depravatus, prout supra descripsi. Nauseae, &

appetitus deperditus omnibus fuere, non omnes tamen biliosa, aut aliena ructabant. Cardialgiam omnes querebantur, gravantem plerique, pauci oris ventriculi morsum: quidam autem, nonnisi manu contractarentur, molestiæ quid circa ventriculum sensere.

Exeunte Martio, & per totum ferme Aprilem plures erant, quibus alia præter paulo ante enarrata accidentia accessere, dolores videlicet artuum inferiorum, superiorumque, item loci inter scapulas medii. Quibusdam carnes doluere inter articulos locatæ, his non affectis. Aliis articularum rigiditas dolorifica fuit, non paucis mollitudo hypochondrii alterutrius doluit, dolore non gravante, non tensivo, sed acutissimo, ad inspirationes magnopere aucto, & tactum minime ferente. In his pleuritidi aut peripneumonix biliosæ rheumatismus jungebatur.

Hoc tempore, mense videlicet ad exitum vergente, quibusdam, iisque non paucis, præter superius dicta symptomata, dolor vere *pungens*, acutissimusque, & sitis morbo respondens fuit, pulsus durus, & plenus, sputa aut nulla, aut sanguine striata. Hos, præter morbum biliosum, vera quoque pulmonum inflammatio tenuit.

Paucissimi in morbi principio ad nos devenere, plerique exactis aliquot primum diebus, ubi aut nihil omnino, quod sæpius contigerat, aut quod fors, vel consilium obtulit, remedium adhibuere. Multi unam duasve etiam sanguinis missiones instituerunt eo eventu, ut *post momentaneum, brevique evanidum levamen* omnia symptomata exasperarentur, & pectoris incommoda longe graviora redderentur cum pulsu celeriori, humili, repente, anxietatibus magnis, & calore intensiore. A purgantibus, si fors usi erant, aut nihil, quod frequenter accidit; aut parum tantum emolumenti retulerunt, plerique pejus habuerunt, & magis febricitarunt.

Hæc

Hæc fere fuit morbi facies, quem tuto, ac brevi ut plurimum methodo mox describenda curavimus. Ubi factò examine constitit, morbum nulla vera inflammatione complicari, qualis plerumque fuit, curam ab emetico inchoavimus, quo copiosissima materies flava, plerumque viridissima ore rejecta est, alvus simul fere omnibus movebatur aliquoties. Apparatus hic biliosus vomitu excussus, amarissimus plerumque, subinde vero acido-austerus fuit. Ferme omnibus paulo post vomitum oppressio pectoris insigniter imminuebatur: quibusdam etiam prorsus evanuit, respiratio liberior, & ablata; vel plurimum emendata ventriculi incommoda sunt. Nulli certe emeticum propinavimus (& propinabamus longe plurimis) qui non cum insigni levamine vomuisset. Non pauci, qui dolores acutos in hypochondrio alterutro ad attactum auctos querebantur, dato emetico liberabantur, ut adeo non omnis dolor acutus ad attactum auctus pro inflammatorio haberi debeat. A vomitu, atque etiam ante eundem decocto hordei cum oximelle utebamur ad abluendas ventriculi, & intestinorum sordes, atque operam dabamus, ut alvus post vomitum aperta diutius servaretur. Hunc in finem data est mixtura ex aqua hordei, aceto, melle, & sale quodam medio, ut biliosæ reliquæ, quæ intestinis fors profundius infederant, quam ut vomitu rejici quiverint, medicamento salino solutæ per alvum everrerentur. Si hæc cautela neglecta fuerat, contigit, ut biduo exacto, aut eadem redirent symptomata, aut morbus intermittente exciperetur, eaque potissimum tertiana, quam salibus mediis præmissis, cortice peruviano profligavimus. Fuere quidem, sed in tanto reliquorum numero perpauci, qui etsi cum effectu vomuerant, & magnam sordium biliosarum vim ore & ano ejecerant, id tamen levaminis non expe-

riebantur, ut expectationi nostræ planæ satisfieret. Signum id erat, materiam crudam, necdum sat mobilem redditam, parietibus ventriculi valentius adhærere. His mulla cum aceto, ac sale quodam, per unum alterumve diem exhibito, denuo potionem emeticam propinavimus, quæ ferme semper suffecit; vix una alterave vice terno vomitorio, interpositis aliquot diebus, exhibito opus fuit.

Aliis hoc methodo sanatis, cum & appeterent, & febre carerent, quædam spirandi difficultas remanebat, quam mixtura ex aqua fœniculi, oxymelle squillitico, & stibio diaphoretico non abluto sustulimus, motis hac ratione sputis copiosis, aquosis; paucis kermetem præscripsimus, pluribus ejusdem loco refractam admodum tartari emetici dosin in aqua quadam conveniente solutam, qua de re alibi erit commodior differendi occasio.

Cum observatio nos doceret, ægros ex hoc morbo reconvalescentes facillime relapsum pati, præcipue, si paulo plenius, quam debilis ventriculus ferret, nutrentur, cavimus ne regulas diæteticas peccaretur, atque stomachicorum remediorum ope vires coctrices, quas morbus, atque ipsa morbi medicatio fregerant, firmavimus. Usi sumus maximam partem elixirio stomachico temperato, & tinctura rhei aquosa, æquis partibus, ni fors febris intermittens, quam morbo coronidem non raro imposuisse superius diximus, corticem peruvianum una exposceret.

Semper cavebamus, ne, non hos solum, sed neque cæteros quoscunque ex Nosocomio dimitteremus, priusquam ex integro pristinum robur recuperassent. Hinc eos paulo diutius, quam adversa ipsorum valetudo exigere videbatur, retinuvimus, imperfectum tantummodo, aut fere nullum beneficium rati, si, quos morbus acutus non sustulit, longa infir-

firmitas confumeret. Hac methodo usi sumus, quotiescunque morbus simplex, ac nullo alio permixtus fuerat. Perpendere nunc juvat ea, quæ nocuisse deprehensa sunt, cum non a juvantibus solum, sed quam maxime etiam a nocentibus instruamur.

Sanguinis missio præ cæteris nocuit, nisi fors inflammatio comes esset, quo de casu infra erit dicendi locus; hac enim instituta pectus opprimi validius, spiritus difficilius trahi, pulsus fieri humilis, celerque cœpit, caloribus supra modum adauctis. Puella 14. annorum hujus rei documento nobis fuit: laboraverat hæc, paucis septimanis antea, vera pleuritide; sanata e Nosocomio discessit, at post carnes intemperantius comestas riguit, æstuavit, vomuitque aliquoties biliosa. Altera mox die ad nos delata tussim, pectoris gravitatem, & spiritum summo opere difficilem conquesta est. Præter peripneumonias hæc affectiones aderant oris amaror, ructus, nausæ, cardialgia, febris multa. Præscriptum vomitorium est, cui, ut tutius operaretur, modicam venæ sectionem præmittere placuit. Verum, missio vix sanguine, delirium ferox, & febris valida sequebantur. Dato emetico, multisque biliosis vomitu rejectis, mens rediit mox, & affecti pectoris symptomata una cum febre multum mitiora, continuato salium mediorum usu, & reliquiis morbi ad alvum determinatis, paulo post penitus abstergebantur. En *Delirium biliosum*, ubi fomes in hypocondriis latet, ore & ano exturbandus.

Non pauci ad nos venerant, qui, aut proprio Marte, aut amicorum, ut fit, consilio, morbum medicamento purgante sollicitarunt: nocuit ferme omnibus, exacerbationes enim graviores inde redditæ, aucta thoracis incommoda, febrisque sunt: profuere paucissimis, atque iis fortasse, qui crudo apparatu non ventriculi, sed intestinorum laborabant,

bant, ubi materies mobilis facta, facilius pharmaco purganti, quam vomitorio auscultabat.

Qui morbum motis sudoribus aggressus fuisset, neminem scio, etsi facile quis perspiciat, quantum noxæ prava hæc methodus intulisset. Opinio, quæ febres acutas sudoriferis pernicioso plerumque cum eventu tractat, magnam partem inter nostros, etiam eos, qui ex plebe sunt, eviluit.

Contigit non raro, ut motu febrili a collecta resorptaque primarum viarum saburra producto, sanguis inflammaretur. Sic vera insuper inflammatio jungebatur, vel pulmonum, vel carniū musculosarum, vel membranarum, tendinumque in articulis præcipue. Ortum hinc est malum complicatum vera scilicet vel pleuritis, vel peripneumonia, vel rheumatismus, vel arthritis morbo bilioso fociata, quam ob causam sæpius unam, rarius duas sanguinis missiones instituere oportebat, donec discussa phlogosi emeticum daretur; quibusdam, & forte pluribus, licet sanguis extractus ferme semper crustam pleuriticam exhiberet, veraque simul inflammatio adesset, cum exiguo tamen, eoque brevi evanido levamine secta vena est, fors, quod inflammatio secundario primum nata tolli non posset, nisi prius cruda materies sub præcordiis collecta, a qua motus humorum citatior, eorumque phlogosis oriretur, brevissima, qua id fieri potest, via ejiceretur. At repurgato systemate gastrico, sive phlogosis perseveraret, sive etiam augeretur, sanguinis detractio insignem effectum & levamen constans attulit. Subinde venæ sectiones, & emeses alternabant, prout vel inflammatio, vel affectio biliosa prævalebant. Non observavimus, stata periodo, & certo dierum numero hos ægros judicari, nec peculiari crisi obnoxii erant; id solum observatum, sputa, quæ initio statim apparuere, fuisse primum glutinosa, tenacia, deinde

dein aquosa, copiosaque ad finem morbi usque, quo sensim cum levamine minuebantur. Nunquam vidimus sputa illa *puriformia*, *cocta*que, qualia maturum catarrhum, aut inflammatos pulmones solvere solent. Quidam intra octo dies sanabantur, quidam vero intra septemdecim, vel & viginti.

Vidimus & varias morborum successiones, mutationesque: quidam enim ex pleuritide simplici biliosa jam sanati, aut tales propemodum futuri in *veram ac inflammatoriam pleuritidem* inciderant, ubi venæ sectiones, & decoctum hordei cum melle, atque aceto fere semper suffecere. Cataplasmata emollientia ad locum doloris applicuimus bono cum successu. Lateri dolenti nunquam apposuimus vesicans, cumque eo in morbis vere inflammatoriis aliquoties uteremur, semper febris incitabatur magis, inflammatio augebatur, atque in universum eum canonem secuti sumus, ut, ubi diluendum esset, ubi laxandæ partes solidæ, earumque stricturæ solvendæ, ubi frenandus humorum exorbitantium motus, a vesicantium stimulo caveremus; hinc factum est, ut sanguinis missio, remediorum refrigerantium facile princeps, inflammanti cantharidum vi rarissime jungeretur. In rheumate vero, utut inflammatorio, & febrili, præsentem cantharidum opem sæpissime mirabamur. Sed ea de re paulo post. Eximium e contraria auxilium vesicantia præstitere, quotiescunque *vera debilitas*, solidorum inertia, indeque natæ stases aderant, quo in casu præter remedia cardiaca, roborantia, stimulantia, antiseptica, excitantem vesicantium stimulum in subsidium vocavimus. In vera pulmonum inflammatione abstinuimus pariter ab intempestivo, præmaturoque remediorum sputa moventium usu, qualia in stibio diaphoretico non abluto, aliisque antimonii præparatis habemus. Sedulo distinguehamus duplicem pulmonicorum statum, eum
vide-

videlicet, ubi cruda inflammatio remedium quodcumque movens vetaret, atque eum, ubi fracta phlogosi, vires ægrorum tum ex morbi diuturnitate, cum & remediorum debilitantium applicatione languebant, & materies sputorum in pectore coacervata a dejectis vitæ viribus protrudi non poterat: hic moventia, incitantiaque profuere, præcipue stibium diaphoreticum non ablutum, & solutio tartari emetici ea dosi exhibita, ut nec vomitum, nec alvum moveret. Plerique pleuritici judicabantur sputis mucosis, aquosis, & intermixtis coctis. Vidimus paucas quasdam pulmonum inflammationes, easque pergraves post novem aut undecim dies, absque manifesta evacuatione, cum constantia ac securitate solutas.

Aliquoties vero pleuritis in principio diarrhœam sibi junctam habuit: hæc, utut symptomatica fuerit, nihilominus morbum reddidit magis tolerabilem, ut adeo non omnis diarrhœa symptomatica pleuriticis periculosa habeatur. Credo apparatus crudum in intestinis stabulantem vehementiori illo paroxysmo, quo pleuritis plerumque orditur, emotum ad alvum ruisse, molimine naturæ perquam salutari. Fuerunt etiam, qui in gravi illo assultu pleuritidem incohante, biliosa cum emolumento vomuerunt.

Una, alterave vice, in gravissima pulmonum inflammatione pulsus mollem, debilem, celeremque apprehendi, ubi nihilominus venæ sectio insigne levamen attulit, sanguine crassam tenacemque crustam exhibente, & pulsus paulo post assurgente, plenioreque.

Puellæ secundo pleuritidis die orta parotis morbum sustulit, quam dein, cum alvum quotidie fluentem redderemus, & herbæ aromaticæ cum camphora tumenti loco apponerentur, insigniter minuebamur. Pertinacis tumoris reliquias emplastrum de cicuta penitus dispulit.

Qui

Qui initio vera pulmonum inflammatione eaque quam Sydenhamus *essentialem* appellavit, ac simplici laborarunt, rarissime in eundem morbum relapsi sunt, aliquoties autem in pleuritidem illam spuriam, biliosam, quam dato statim emetico in herba suffocavimus.

Aliam morborum successionem observavimus, ubi biliosa pleuritis in *malignam* vertebatur. Malignam nos vocabamus illam ægrorum conditionem, ubi vis vitæ admodum dejecta, pulsu arteriarum & cordis vere debili proderetur. Si evacuatio sanguinis aut ab ægroto ipsomet, priusquam ad nos veniret, aut & nobis imperantibus instituta male cesserat, sique materies ex primis viis intra humores circulantes reciperetur, si, licet multa affecti systematis gastrici signa adessent, emeticum nihilominus non conduxerat, si pulsus accesserant celeres, debiles, quosve vel levissime premens digitus facillime elideret, si mens vacillaret, & vires secretices languerent, *malignitatem* adesse, & letalem partium solidarum fluidarumque dissolutionem instare judicabamus.

Malo præcipiti inventum præsidium est in decocto corticis cum camphora, in infuso radicis serpentariæ virginianæ, contrayervæ, angelicæ: hic quoque in subsidium vocata vesicantia sunt, quæ torpidam languentis vitæ vim concitarent, atque id facerent artubus adplicata, quod cardiaca ore assumpta. Miros certe effectus ex hac medendi methodo vidimus. At in perpaucis hic *pleuritidis biliosæ* in *malignam* transitus observabatur, atque in iis potissimum, qui ex longa infirmitate, aut hæreditario vitio debilitatem adferebant utrique huic morbo idoneam.

Id adhuc notasse expedit, nos sanguini emissio, atque in vasculis ad id aptis servato, sive is dissolutior appareret, sive compactior, sive crusta tegeretur aut etiam ea careret, rei utpote supra modum fallaci,

ei, parum tribuisse, etsi non inficias eamus, sanguinem, prout is sub sensus cadit, confirmare nostrum iudicium subinde posse, quod ex notis multo certioribus de morbi conditione ferebamus.

Hac tempestate Rheumatismi febriles grassabantur, qui vel inflammatorii, vel biliosi fuere, vel ex utrisque componebantur. Habuimus quosdam, qui acute laborabant absque signis sordium primas vias inquinantium. His sicis multa, febris valida cum pulsu duro, qualis pleuriticorum esse solet, manuum, genuumque tumores dolentissimi fuere: dolor vago more artus extremos, malleolos, genua, femur externum a lumbis, vel ab acetabulo ad caput fibulae usque oberrabat, modo etiam musculos thoracis affecit, ut ideo pleuritidem mentiretur. Quibusdam dolor anguinofus accessit. Venae sectiones, emulsa cum nitro profuere, decoctum radicum altheae cum Roob sambuci, itemque vesicantia, atque omnia ea, quae aut alvum, aut sudores blande sollicitabant. At pertinax admodum nonnunquam morbus difficillime vel indicatissimis remediis cessit, & tunc in longum protrahebatur: sanguis secta vena eductus crassa pleuritica maxime crassa, tenacique obtegebatur.

Feliciores fuere illi, quibus acris & biliosa materies maximam partem ex ventriculo resorpta, & ad corporis superficiem delata in vasculorum exhalantium orificiis haesit, ibique vellicando dolores rheumaticos concitavit. His emeticum profuit, cui medicamentum salinum, ad alvum laxiorem servandam subjungebatur. Quod si quid altius impactum haereret, quam ut recensita hac methodo revocari ad alvum denuo posset, frictione aromatica instituta, aut vesicante facile discussum est. Profuere etiam repurgatis ventriculo & intestinis medicamenta sudorem absque tumultu moventia.

Qui

Qui *rheumatismo hoc bilioso* laborabant , mitius ut plurimum habuerunt , minus febricitarunt , nec semper emetico indigebant. Decoctum tamarindorum , aliaque hujus notæ medicamina , juncto quodam sale medio , exspectationi medentis persæpe satisfecerunt. Hanc rheumatismi speciem aliis annis , atque alio anni tempore , præcipue cum in Hungaria medicinam facerem , frequentissime observavi. Adulta enim æstate , atque initio autumnii , quo morbi gastrici biliosi dominium obtinent , *rheumatismus biliosus* frequentissimus est , in iis præcipue , qui ex morbo bilioso convaluere , si forte durante morbo aut nulla , aut non sufficiens per vomitum , atque alvum biliosæ saburræ evacuatio fuerat instituta. Post dysenteriam biliosam adstringentibus opiatisque præmature sublatam , post febres autumnales præcoci corticis usu sufflaminatas , præcipue vero , si intempestivis sudoribus materies versus corporis superficiem fuerat determinata , frequentissimos vidi rheumaticos dolores diuturnos & plerumque absque febre. Solventia , alvum leniter ducentia , frictiones omniaque ea , quæ materiam hærentem in motum agunt , balnea mineralia , succi herbarum antiscorbuticarum , gummi ferulacea omnem paginam absolvebant.

Sed , missis his , biliosas nostras pectoris affectiones ulterius prosequamur. Plurimi fuere , quibus res intra catarrhum constitit , qui a *peripneumonia* , aut *pleuritide biliosa* sola mali vehementia differebat , & hanc plerumque præcedebat. Eadem medendi methodus utrobique profuit. Hæc catarrhi species sæpius *επικαινος* aggreditur , hocque anno , uti & vere anni proxime elapsi totam ferme Europam pervasit. Hoc morbi genus anno 1580. universam Europam infestabat , atque pro novo morbo habebatur , quod remediis catarrho alias dicatis aut omnino non cederet ,

aut etiam exasperaretur, atque non paucis funestus evaderet.

Descriptionem ejusdem habemus a Boekelio factam, qui eum *novum morbum*, seu *catarrhum febrilem* salutavit. Eundem fuisse, qui & prioris anni ver, partemque æstatis, & hujus anni Martium & Aprilem præprimis occuparat, descripta a Boekelio symptomata luculenter ostendunt, quamvis a vera medendi ratione, quam sibi hæc catarrhi species peculiariter deposcit, illius temporis medici aberrarint. Id solummodo discriminis intercessit, quod ille a Boekelio descriptus multos enecaret, noster vero ut plurimum vitæ parceret. Rationem credo eam fuisse, quod catarrhus Boekelii febrilis ab ipso, quo grassabatur, anni tempore vitium traxerit, adulta videlicet æstate, & autumno, quo cælum gravius esse solet, & morbis quibuscunque in eandem tempestatem incidentibus septici quid, malignique affricat. Præterea novus hic Boekelii morbus cum pluribus aliis complicabatur, qui illam anni partem communiter comitantur. At venæ sectio raro profuit, quemadmodum etiam apud nos plerumque morbus majora inde incrementa sumpsit, & in malignum mutabatur: eo quoque tempore omnes reliqui morbi plus malignitatis habuerunt, & pluribus, quam alias solent, funesti evaserunt.

Quoniam hoc loco de catarrhi quodam genere, quod a sordibus systematis gastrici originem ducit, sermo incidit, juvabit quædam addere de illa catarrhi specie, quæ prioris anni ver & initium æstatis maculavit. Mense Junio anni 1775. catarrhus populariter per omnem ferme Europam grassabatur. Aderat inappetentia, lassitudo, os amarum, aut insipidum, lingua alba, mucosa, flava, dolor ad scrobiculum, si manu contrectares. Tumor ventriculi, hypochondriorum tensio, alvus aut tarda, aut frequentioribus,

bus, iisque exiguis ac biliosis dejectionibus molesta. Urina crocea, subinde cum ardore missa, parca, cum sedimento ex albo-rubente, furfuraceo, mucoso, lateritio. Nauseæ fere omnibus, vomituritiones, tussis multa, ardor sterni, oppressio. Variam medendi rationem experti sumus, prout diversam sibi quisque ideam de ejus mali indole finxerat. At profuere lenia solventia, salina, alvum moventia. Quidam kermes minerale dedit, qui præter voluntatem vomitum movit, & ejectis ventriculi sordibus catarrhum absterfit. Verum cum hoc medelæ genus in hac mali specie inusitatum non ægrotis solum, sed ipsis quoque medentibus videatur, atque ab ratione, aut potius ab eorum systemate absolum, fit, ut una omnibus catarrhis plerumque methodus accommodetur, sed eventu utique longe dispari. Nihilominus sat frequens hic morbus est, atque inter eos stipendia meretur, qui sæpius ingruunt.

Clarissimus Huxham describit morbum maxime epidemicum mense Januario anni 1733. cum tussi valida, qui per omnia ferme accessit ad indolem catarrhi anno priori dominantis; profuere enim apud eundem cl. auctorem nonnumquam emetica, aut lenia cathartica, atque frequenter observavit, tussim, oborta diarrhæa, profligari. Hinc rheo, manna, & tartaro solubili usus est. Idem febrim catarrhalem epidemicam observavit mense Novembri 1737. aitque, hanc febrim per plures jam hyemes magis, minusque grassatam esse, provenireque a crasso, udo, gelidoque aëre spiracula cutis occludente, & eandem videri indolem habere cum febre *hyemali* Sydenhami. Arbitror, epidemias has ab Huxhamo descriptas, easdem quidem reapse eum hac nostra fuisse, propius tamen ad humorum phlogosin accessisse.

Petrus Forestus, L. VI. obs. I. describit febrim autumno anni 1557. publice grassantem, gutturis

dolore, & thoracis affectu stipatam: catarrhi instar morbus invaserat, cum febre admodum lenta, sed maligna, multisque necem inferente, quæ postmodum aucta subitanæ quasi suffocationem, & respirandi difficultatem intulit, ut ægri statim suffocari viderentur. Inde etiam ventriculus, & præcordia laborabant, tussis fuit valida, febris quibusdam continua, plerisque tertianæ duplices, quotidianæ, erraticæ fuere. Quibusdam & oris, ac linguae ulcuscula morbo provento oriebantur. Hujus morbi fomitem intra præcordia, atque intestina conclusum fuisse testantur multa, præprimis vero, quod pectoris oppressionem, & gravia ventriculi incommoda, & sæpe intermittens febris comitarentur, quodve & eccoprotica sanarent, & contumax, longave ventriculi imbecillitas, curata febre, reconvalescentes affligeret, cum hujusmodi accidentibus, ait Forestus, quæ in melancholia hypochondriaca adesse solent. Idem cl. auctor L. cit. in scholio ad observ. II. describit anginæ malignæ, pestiferæque speciem symptomatibus peripneumonici junctam, quæ tempore Joannis Tyengii, Amstelodamensis Medici circa principium anni 1517. quam, plurimis mortalibus adeo perniciofa fuit, ut, quibus intra sex, septemve horas apta remedia non adhibebantur, ante 16tam, vel 20tam horam subito morerentur. Erat materia in illo morbo populari, ita Forestus loco citato asserit, ita furiosa, ut uno momento tantam anhelitus difficultatem, cordisque angustiam & dolorem in collo pareret, ut agrotus strangulari mox videretur. Quibus symptomatibus rursus cessantibus, moxque redeuntibus, cum materia adeo maligna, venenosa, & fluxa per musculos colli, tum pectoris uno ictu trajiceretur, omnes facillime curabantur, secta quam primum vena, ante sex horas a morbi invasione, & si eodem die medicamentum purgans propinaretur, licet id alienum foret a sententia omnium

omnium medicorum illustrium. Quibus hæc primo die non adhibebantur, subito suffocabantur.

Morbum adeo gravem, citoque perimentem materies generasse videtur copiosa, mobilisque, quæ ventriculum, intestina, partesque ventriculo vicinas, aut cum eodem, ac intestinis communicantes imprimis occuparat, quo tamen denuo, præmissa sanguinis missione, dato purgante pharmaco, cito ac facile revocari, atque alvo eliminari poterat.

Libro eodem observatione 3tia catarrhi describuntur anno 1580. mensibus Junio & Julio epidemice ac cætervatim grassantes, una cum febre admodum copiosa in fauces, guttur, ac pulmonem irruente cum vocis rauedine, & tussi valida, qui præmissa ad paucas uncias sanguinis detractione medicamentis leniter alvum moventibus curabantur.

Sed ad nostra redeamus. Etsi plerumque pectus afficiebatur, ea ratione, quam hucusque narravimus; erant tamen aliqui, qui febre continua remittente laborabant. Ea triplicis generis fuerat, vel inflammatoria, quin aliquid biliosi mixtum fuerit, vel biliosa absque comitante phlogosi, vel denique composita ex utroque affectu. Rarissime vitium erat in solo sanguinis inflammatorio statu, quin non etiam aliquid vitiosæ materiæ in systemate gastrico hæreret. Raro quoque in hisce febribus continuis remittentibus accusandæ erant solæ primarum viarum ac ventriculi præcipue sordes: morbus ex utroque vitio coaluit, bile videlicet præcordia gravante, & sanguinis phlogosi, sed sic, ut pro varia corporum ratione modo illa dominium obtineret, modo hæc.

Hinc varia quoque methodo pugnatum fuit, quæ tamen omnis intra emeticum, & sanguinis missionem constitit, potuque diluente, mulso, ita, ut modo emeticum venæ sectioni, modo hæc illi præmitteretur pro ratione prævalentis vitii.

Cortice peruviano rarius usi fumus, nisi continua remittens in perfectam intermittentem fatisceret, quæ corpore licet repurgato, nihilominus persisteret, & virium debilitate aleretur. Securius tunc cortex dabatur, nec tam facilis erat in febrim relapsus, rejecto dudum mali fomite.

A P R I L I S.

Mensis Aprilis ad medium usque frigidus, humidusque fuit, cui tempus successit serenum, ventosumque ad finem usque, manente frigore.

Pleuritides, & peripneumoniæ biliosæ fuere paucissimæ, paulo plures bilioso-inflammatoriæ; frequentissimæ vero illæ, quæ dolores rheumaticos artuum sibi junctos hahuerunt.

Multa restant, ad biliosos illos, spuriosque pectoris morbos pertinentia, quæ hic commodissimum sibi locum inveniunt.

Nomine pleuritidis, ac peripneumoniæ biliosæ aliud recentiores intelligunt, quam veteres, qui crustam sanguinis phlogisticam ex albo flavescientem *bilem*, morbosque inde oriundos *biliosos* appellarunt.

Nos crudum, plerumque amarescentem apparatus in ventriculo, & ejus vicinia collectum, *bilem* vocamus; cujus sapor plerumque amarus est, subinde acidus, & austero-acidus, quin & dulcis, sed dulcedine perquam nauseosa. Rarius fors a vera sic dicta bile copiosius collecta, originem trahit, & potius cruda undecunque nata colluvies est, quæ in convenientem sibi corruptionem, ob languentem ventriculi facultatem, vel nimia ipsius humoris in corruptionem proclivitate, transmigrat, ut hinc modo acida, modo austera appareat, prout eadem materies sibi relicta modo hanc, modo illam mutationem, etiam extra ventriculum, subiisset. Colorem, & saporem amarum persæpe a bile mutuatur.

Crudum ventriculi apparatus, eumque acidissimum, austero-acidum, fauces exurentem, & quasi acidum vitriolicum spirantem, ac dentes stupefacientem sæpissime in febribus quibuscunque æstate adulta, & autumnno inter Hungaros observavi, quin & non raro in memetipso expertus sum. Hinc credo natam esse illam opinionem, quæ bilem *acidam* esse statuit, & morbis biliosis antacida opposuit; bilem enim appellabant sordes illas acidissimas, bilis colorem, quo tingebantur, solummodo referentes.

Tempore verno colluviem hanc bili magis analogam, & ut plurimum amaram observavimus: ea hoc anni tempore raro crassa, tenaxque fuit, sed diluta, mobilis, & ut vomitu, absque præmissio solvente potu, & levi negotio ejici quiverit, quam maxime idonea: id quod tempore æstivo & autumnali rarius accidit, ubi bilis tenax crassaque ventriculo firmissime adhæret, ut, nisi solvens medicamentum, per unum alterumve diem propinatum, materiam in primis viis collectam diluat, mobilioremque reddat, emeticum subsequens vix ullum effectum, aut saltem vix ullum levamen producat.

Origo sordium harum, systema gastricum gravantium, varia esse potest: imo, alimenta difficilius subigenda, præcipue autem pingua, quæ in loco calido, humidoque, qualis ventriculus est, cito rancescunt, & si acidis jungantur, in pessimam acrimoniæ corrosivæ, urentisque speciem abeunt. Hinc enim est, quod lardum, cui quis vinum superbiberit, longe citius & gravius vitium in ventriculo contrahat, quam si eundem cibum aquæ potor comederit.

Defectus fructuum horæorum, & universim vegetabilium recentium, ad hujus crudi in ventriculo apparatus genesis, suam quoque symbolam confert, quin & materies perspirabilis ad partes internas re-

jecta eandem faburram vel auget, vel commovet.

Biliofa hæc colluvies genuina æstatis jam adultæ, & autumnî soboles est, experientia, & Hippocrate teste, qui L. de natura hominis ait: *bilis autem per æstatem, & autumnum corpus possidet, id quod inde cognoscere potes, quod homines sua sponte hoc tempore bilem vomunt, & in medicamentorum potionibus biliosiora purgantur. Manifestum fit, & febribus & hominum caloribus.*

Quamvis morbi biliosi hoc, quo paulo ante diximus, tempore quotannis nascantur, dantur nihilominus constitutiones quædam, in aliud anni tempus incidentes, quæ eorundem morborum genesi favent, id quod hujus anni tempore verno *ἐπὶ τοὺς* experiebamur.

Id discriminis inter morbos biliosos veris, & adultæ æstatis observatur, quod illi sæpe phlogisticum quid sibi junctum habeant, aut, excussis licet sordibus, in inflammatorios migrent, rarius in malignos; hi vero, quos æstas, & autumnus gignit, septici quid malignique ferant, aut in malignos facillime mutantur. Major præterea est materiæ, ventriculorum, & intestina obsidentis mobilitas, fluiditasque vere, quam autumno.

Diversissimi specie morbi, morborumque symptomata, a materia aliena in hypochondriis stabulante producuntur, quorum nonnulla percurrere juvat, ut, quibus notis hi morbi detecti, atque ab aliis, quamdam cum iis analogiam referentibus distincti fuerint, quave etiam methodo usi fuerimus, palam fiat.

Dolor capitis *biliosus* omnes fere morbos biliosos comitatur, gravissimus sæpe est, quasi caput dissiliret, quod æger manibus vel suis, vel adstantium valide compressum minus dolere putat, idque leni-

minis

minis efflagitat. Dolor hic modo occiput, subinde frontem, non raro totum etiam caput atrociter affligit, statasque periodos, quibus acrius instat, observat. Subinde adest faciei rubor, oculorum quasi scintillatio, sed plerumque faciei color *χλωρόν*, id est, cum virore pallidus, qui & album oculorum inficit. Lingua, fauces, ructus, pondus ventriculi, dolorque ejus, si contrectetur; hypochondria tensa, elevata, dolentia, dolore acuto, gravante; borborygmi, flatus; levis, & sponte orta diarrhæa, materiam alienam circa præcordia hospitantem, & omnium malorum originem aperte loquuntur. His si alvum purgavimus, raro quid boni obtinebamus.

Morbus increvit pedetentim, & sero tandem aut mortui sunt, aut non nisi difficillimi convaluerunt. At si vena secta fuerat, omnia mox ab educto sanguine in pejus ruebant: solum emetico-catharticum profuit, & constans plerumque, ac insigne levamen attulit. Vidimus quosdam a missione sanguinis mox delirare, quibus emeticum sanam denuo mentem restituit. Vidimus affectus soporosos, incipientem opisthotonum, resolutionem musculorum faciei ex uno latere, balbuti-
tiem emeto-catharsi sublatam, & cito secutos effectus mirabamur.

In mentem tunc venerat illud Hippocratis in coacis prænotionibus, scilicet, *in febre continua* (a posteriori constat, de *biliosa* mentionem fieri) *quicumque voce destituti jacentes, oculis conniventes, nutant, hi, si postquam sanguis ipsis ex naribus fluxit, & ubi vomuerint, loquantur, & ad se ipsos redeant, servantur.*

Sanguinis fluxum per nares Hippocrates requirit, ut facilius moveantur humores, & ipse vomendi conatus innoxius esset, non ab illo sanguinis per nares fluxu, sed a vomitu morbi solutionem expectans. Hoc naturæ conamen & nos subinde imitabamur, &

pauillum sanguinis detraximus, ut æger minori cum periculo vomeret: attamen maximam partem hac cautela opus non erat.

Recordabamur etiam illius, quod Galenus L. 5. comment. aph. 1. de juvene narrat, qui æruginem vomuerat: inter vomendum totum corpus convellebatur, & ærugine evacuata, febris statim, ac convulsio cessavit.

En historiam hucusque dicta confirmantem: vir 39 annorum, cellæ vinariæ curator, die pascha præcedente friguit, caluitque alternatim per octo continuos dies, quin tamen decumberet: tandem per gradus scalæ decidit, ut dorsum, & occiput graviter allideret: accessit dolor capitis, dorſi, lumborum, vomitus biliosus cum pauxillo sanguinis: secta dein vena melius habuit. Verum paulo post rediit dolor capitis adeo gravis, ut ad Nosocomium F. F. misericordiæ transferretur. Dato ibi emetico bene habuit. Digressus inde per aliquot dies commode valuit, verum, exactis octo diebus, rediit idem capitis dolor cum tinnitu, susurro, & quadam sensuum confusione. Accessit respiratio læsa, sputa mucoſa, viridia, lingua biliosa, oris sapor non raro amarus, nulli ructus. Molesta cardialgia, hypochondriorum, & abdominis totius tensio, alvus difficilis, pulsus celer, plenus, non durus. Vesicans ad nucham ponebatur, aliaque simul adhibebantur, quæ ex usu esse videbantur. Animus erat locum vesicante erosum diu apertum servare. Secta denuo vena est: sanguis cum crusta phlogistica. Omnis nostra cogitatio potius in lapsum, quem passus erat, etsi nihil à chirurgo detegi poterat, quam in saburram primarum viarum conversa erat. Elapso biduo quasi incipiens opisthotonus observabatur, oris ad alterutrum latus retractio, balbuties, confusio sensuum, & magna in somnum proclivitas, pulsus celer,

ler, non durus. Datum emulsum purgans ex manna, & sale amaro, fæces multas, sed absque levamine eduxit. At continuo morosus, confusus, comatosus, die, ex quo susceptus erat, quinto, emeticum haussit, quo plurima profunde flava, viridiaque rejiciebantur. A vomitu minus soporosus erat, & alacrior. Sapor oris bonus, lingua adhuc biliosa. Minor cardialgia, minorque hypochondriorum, & abdominis tensio. Respiratio facilis, indolens, sed accessit tussis. Elapsis duobus diebus denuo emeticum exhibitum: copiosa denuo, flava, viridia, & pultacea rejecit cum insigni levamine omnium symptomatum. Post emeticum datum est medicamentum salinum, quo alvus laxior ad abigendas reliquias biliosas efficeretur.

Verum paulo post, die circiter 14to, ex quo ad nos venit, cum per omnia commode valeret, intermittente quotidiana corripitur, eaque mitiori, quæ cortici peruviano auscultabat: is postea brevi ex integro sanus discessit.

Causa affectuum quorundam capitis, ac imprimis delirii cujusdam libro de affect. in hypochondriis statuitur, sic enim legitur: *phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, & dolor circa præcordia, magis autem dextra ad hepar; quum autem quarta, aut quinta advenerit, & febris fortior fit, & dolores augeantur & color subbiliosus efficitur, & mens percellitur.* Alvum curandam esse, ait auctor libri; acetum, mel, & aquam propinanda. Subjungitur postea: *fit hic morbus a bile, cum mota visceribus, ac septo transverso infederit.* Nos viæ compendio usi, bilem ore potius quam alvo ejecimus.

Huc aliqua ratione pertinent, quæ in viro quodam contigisse scio, qui caput graviter ad durum obstaculum cadendo alliserat, unde vertiginosus, & capitis dolore vexatus tam diu mansit, donec æ-

ruginosa vomeret : peracto vomitu bene habuit.

Duæ foeminæ ex fumo carbonum male mulctatæ, vertiginosæ, nauseabundæ, capite dolentes mansere, donec dato emetico, bileque multum rejecta, mox a vomitu convalescerent.

Per sæpe hypochondria affecta, multaque bile turgida caput afficiunt : nonnunquam vero caput ipsum aut lapsu, aut alia ratione affectum efficit, ut bilis copiosior in ventriculum effundatur, quæ dein ob sympathiam encephali cum systemate gastrico morbum capitis alit.

Perscrutanti singulorum hucusque narratorum rationes, & eorum, quæ paulo post recensebimus, id fortasse satisfaciet, quod prava materies præcordiorum, non eas solum partes, quibus circumscribitur, sed etiam remotius positas, & consensu quodam per observationes certo, etsi fors nundum satis explicato, inter se communicantes afficiat, aut si hoc displicet, id forte verosimile erit, particulas saburræ resorptas, partem, ad quam delatæ hæserint, velli-care, & quacunque ratione male afficere. Verum finita vomitorii actione effectus salutaris non raro citius sequitur, quam ut alibi præterquam in ventriculo mali fomitem quæras.

Morbos pectoris a bile ortos superius descripsimus. Superest, ut quæ de eorum frequentia, methodo curandi varia, ac periculo mihi constant, exponam.

Per sæpe occurrunt gravissimæ peripneumonix, ac pleuritides, quæ & symptomatum anomalia, & temporis diuturnitate, quo durant, & efflorescentiis, præcipue miliaribus, supervenientibus, clare ostendunt, quod non ex illa pleuritidum, aut peripneumoniarum familia sint, quam Sydenhamus satis certo curari posse asserit, dum vim curationis fere totam in repetita venæ sectione ponit. Eximius hic ob-

observator pleuritides suas raro in adultis, citra jacturam 40 unciarum sanguinis, curavit; at occurrunt haud infrequentes pleuritides, quæ, facta licet duplo majori sanguinis impensa, nihilominus adeo non mitigantur, ut hominem & gravius affligant, & demum jugulent.

Est, cur credam, pertinaces hæc pleuritides eas esse, quas nos *biliosas* appellamus, aut ex utraque, *biliosa* videlicet & *inflammatoria*, *compositas*.

Quod si simplex pleuritis biliosa aut etiam composita, ita tamen, ut levior tantum, eaque secundo nata phlogosis sit, multum interim prædominante vitio, morboque bilioso, sanguinis missionibus sollicitetur, fieri necessario debet, ut, sanguifero systemate depleto, plus materiæ biliosæ in ventriculo, & intestinis hospitantis transferatur, visque vitæ debilitetur, quo minus inimicas materiæ alienæ particulas excutere valeat, & ipsius ventriculi robur, plus æquo imminutum, adhuc magis deiciatur.

Certe longe plures hac medendi ratione interirent, etsi non pauci intereant, ni errores per toties repetitas sanguinis missiones commissi aliqua saltem ex parte corrigerentur. Qui enim ita medicantur, languidam, dejectamque vitæ vim vesicantium, & epispasticorum stimulo suscitant, copioso potu melito, nitrosoque saburram diluunt: inde aptior resorptioni redditur, totaque successive in sanguinis massam transit, ac demum per varia corporis colatoria lente difficulterque eliminatur, dum interim æger inter mille mortis propinquæ imagines miserimam vitam trahit, & si etiam vim ac diuturnitatem morbi superet, non nisi tarde eluctatur.

Qui vera, essentiali, ac inflammatoria pleuritide laborat, cito sanatur, nique alia prava prædispositio adsit, cito pristinas vires recuperat, ac recidivis
mi-

minus subjacet. Huic enim nimium solummodo fibrarum robur solvere, sanguinis copiam demere, ejus consistentiam æquo majorem diluere, & illum sanitatis nimiae excessum ad justam mediocritatem reducere oportet. At vero is, qui, ob languentem systematis gastrici œconomiam, fordes diutius collectas circumfert, qui, profuso per repetitas venæ sectiones, vitali latice, ad incitas redactus, per miserimum a vesicantibus petatum auxilium id obtinet, ut illud paucillum relictæ sanguinis dissoluti, impurique, citatori suo circuitu amissi quantitatem suppleat, vitæque tenuissimæ scintillam alat, næ is inquam aut nunquam omnino, aut non nisi longissimo post tempore, & exquisitori artis auxilio, naturæque benignitate singulari, ad pristinam sanitatem redibit. Labefactata corporis compages eum relapsui, aut aliis morbis diuturnis, magis reddet obnoxium. Quot homines quotidie videmus, qui morbi acuti sequelas tota sua vita lugent!

Hæc methodus, quæ sanguinis missione repetita, copiosaque potu multo diluente, ac vesicantibus morbos biliosos tentat, sæpius spectata, medicos non paucos deterruit, ut eandem deferuerint penitus, atque arripuerint aliam.

Hinc sunt, qui cum, una alterave præmissa venæ sectione morbum increescere vident, *malignitatem* clamant, atque ad antiseptica confugiunt.

Tantam sanguinis jacturam æger hac medendi ratione non patitur, sed medicamentis stimulantibus, aromaticisque urgetur: qua re fit, ut, quidquid prævæ in primis viis materiæ hæret, id totum intra sanguinis alveum adigatur, cum eoque circumductum per corpus, gravia symptomata progignat, donec tandem, attenuata, subactaque stimulantium vi, ad corporis superficiem deferatur, ibique, difflata tenuiori parte, relictæ in extremis vasculis crassiori

sub-

substantia, exanthemata, ac ecchymata producat, utique critica, sed crisi perquam difficili.

Genesin efflorescentiarum in fordibus systematis gastrici quæri fere semper debere, multorum, atque etiam nostris observationibus, convictum videtur. En ideam miliarium pleuritidi, peripneumoniæve supervenientium.

Et si hanc utramque morbis biliosis medendi methodum merito reproben, quicunque morbi notionem paulo distinctiorem habent, nihilominus non infrequentes nobis casus oblatis sunt, ubi alterutra opus fuit. Contigit enim subinde, ut morbo bilioso detenti, factis extra Nosocomium jam aliquot venæ sectionibus, ad nos deferrentur. Quod in primis viis alieni tunc restitaret, dato quidem emetico ejectum fuit. At multum interea ejusdem pravæ materiæ, in communem humorum oceanum delatum, nec emetico, nec purgante revocari denuo poterat. Potione multa diluenda erat absorta faburra, omniaque corporis colatoria aperta servanda, ita tamen, ut alvus præprimis pronior redderetur ad excipiendum quidquid recrementitii illuc deponeretur.

Quod si vires vitæ succumbere viderentur, vesicantium, & radicis serpentariæ virginianæ, contrayervæ, camphoræ &c. stimulos subdidimus.

Ita & hac methodo usi sumus, ubi phlogosis juncta primariam attentionem & medelam postulabat; cum enim inflammationi obviam iretur, increvere symptomata biliosa, bile dominium in toto jam corpore obtinente. Quo factum, ut emeticum quod ad initium inflammatio prohibuerat, ferius datum nil amplius in bilem absorptam potuerit: hic spem in repudiata alias methodo posuimus.

Symptomata quædam difficiles nobis explicatus admittere sæpius videbantur. Sic nulla sæpe primarum viarum affectarum signa apparere, quibus confisus

fusus emeticum tuto exhibere potuisses: sola aderat paulo frequentior alvi dejectio, pulsus naturali citatior, parum tamen, & mollitie consueta: cæterum & lingua ut in sanis solet, & bonus assumptorum fapor. Nullum circa ventriculum incommodum. Subinde facies solummodo prærubra, & oculi scintillantes erant. Hos si missione sanguinis aggressi sumus, gravissime id tulere: at dato emetico ingens materiæ viridis, flavæ, nigricantis, pultaceæ, moles rejecta admirationem nobis fecit, qui fieri possit, ut tanta ejus vis tamdiu collecta circa præcordia morari queat, quin luculentius præsentia suæ signum det.

Habuius hominem, qui, excepto capitis dolore, tremore labii inferioris continuo, modica hypochondriorum tensione, ac punctorio, sed levissimo tantum dolore sub infimis costis spuris lateris sinistri, nil querebatur. Ternis per intervalla exhibitis emeticis, pulsem biliosam, eamque magna quantitate cum levamine vomuit.

Aliqui ructus acidissimos questi, materiam acido-austera, ac dentes stupefacientem, vomitu rejiciebant. Saburram & odore, & sapore acidissimam, austera, fauces exurentem, colore viridissimam, in Hungaria, cum adulta æstate febres biliosæ grassarentur, sæpissime vidi.

Apparatus crudus, rancidus, amarus, biliosusque, ab assumptis acidis vel acescentibus, in acerrimam acido-austerae acrimoniae speciem degenerat: idque æstate & autumno, uti supra notabamus, quo tempore vis coctrix magis languet, frequentius accidit, quam vere. At male inde acidam bilis naturam quis statueret absorbentibus solis corrigendam.

Constat per experimenta Pringliana, partes animales putridas, si vegetabilibus misceantur, fermenti instar agere, & vegetabiles substantias in acido-

do-austeram acrimoniam convertere, unde faburræ acidæ in his origo explicatur.

Inde fors apta explicatio peti potest illius inter Damnonios epidemice grassantis colicæ, quam clar. Huxhamus peculiari opusculo descripsit. Alio quoque signo utebamur, quo morbos gastricos a colluvie materiæ alienæ ortos a febribus inflammatoriis distinximus, si etiam reliqua fere omnia non deficerent, urinis scilicet parcis, frequenter missis, profunde flavis, principio morbi statim deponentibus. Galenus ait, Comment. 4. de victus rat. part. 43. *quibus principio urinæ & nebulosæ & crassæ existunt, hos annuentibus cæteris purgare convenit: quod si urinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis; at, si videatur, clysterem exhibebis.*

Multum interest, ut omnia morbi cujuscunque signa colligantur, quæ medentium memoriæ firmiter inhæreant; nam dum morbus primum nasci incipit, dumque nondum formatus, nondum luculentis characteribus insignitus, sub ambigua adhuc, pluribusque aliis communi, forma delitescit, per difficile sæpe accidit, morbi *solummodo inchoantis* speciem determinare, eumque mature, atque adhuc in herba suffocare.

Hinc nullum nec levissimum signum, quod ad diagnosin horum morborum *fieri primum incipientium* aliquid conferre potest, unquam negligi debet.

Idem persæpe languor corporis, eadem inappetentia, calorisque sensus præternaturalis observatur, sive aliquid pravæ materiæ systema gastricum afficiat, etsi ea vix ullum præsentia suæ paulo certius signum det; sive vero in systemate venoso, & arterioso sanguis vel phlogosi, vel plethora peccare inceperit. At vero etsi morbus utrinque sub eadem propemodum larva ingrediatur, non erit idcirco indifferens, an ventrem purges, vel vero sanguinem

mittas. Magnum certe in utramque partem momentum afferes, quidquid feceris, & morbum vel adhuc in cunis jugulabis, vel ut præceps feratur, certo efficies.

Hanc morborum *fientium* diagnosin Baglivius inter *desiderata medica* reposuit, medicosque exhortatur, ut suam quisque symbolam pro locupletanda hac scientiæ nostræ parte conferat.

Hæc ratio est, quare minutiora quædam paulo scrupulosius subinde persequar, omniaque colligenda esse opiner, unde morbi aut complicati, aut latentis, aut inchoantis, incertique ideam, ut phrasi Balloniana utar, *venari* possimus.

Ardorem thoracis, oppressionem pectoris, tussimque, quam in pleuritide ac peripneumonia biliosa observavimus, duplici origine nasci posse supra innuimus. Scilicet vel ex resorpta, & ad pulmones delata materie aliena, vel ex solo pulmonum cum ventriculo consensu.

Id forte de *biliosis his thoracis morbis* aliqua ratione dici potest, quod Galenus de febre ardenti scribit Comment. 4. Aphor. 55. *febrim ardentem fieri novimus, quando venæ exsiccatæ acres ac biliosos humores ad se traxerint.* Nihilominus cum sputum sanguinis, quod etiam in hac biliosa pleuritidum specie subinde occurrit, statim absoluta emetici actione frequenter cesset, multum quoque consensus poterit.

Id in pueris tussi stomachica laborantibus frequens est, ut gravatus ventriculus pulmones crebra tussi sollicitet, qua ruptis exiguis in pulmone vasculis sanguis prodit. Correcto ventriculo pulmo quiescit, & sputum sanguinis cessat.

Hanc sputi sanguinei speciem probe pariter distinguere ab illa oportet, quæ aut sanguinis missione, & emollientibus, uti in inflammationibus pulmonum nonnunquam accidit, aut etiam roborantibus, uti
in

in iis fit, qui ob laxos pulmones cruenta sputant, indiget; cum utraque hac methodo, ea sputi sanguinei species, de qua agimus, incrementa capiat. Fit tamen, ut vera interdum pulmonum inflammatio cum spuria hac specie complicitur, & sputi sanguinei ratio in natura veræ phlogoseos quæri debeat.

Linguam, uti illam in omnibus morbis febrilibus magni fecimus, sic in biliosis maximi, illius Hippocratici memores L. 6. de morbis popularibus sect. 5. *lingua urinam significat. Linguae virides cum pallore biliosæ. Biliosum autem a pingui: albæ a pituita. Lingua concolor attingentibus ipsam humoribus, quapropter per hanc humores cognoscimus.*

Observavimus in morbis biliosis a venæ sectione levamen, sed momentaneum haberi, morbumque paulo post validius urgere. Sanguinis missio fibras ab acri bilioso vellicatas crispatasque ad exiguum tempus relaxat: at si venæ, ut Galenus ait, *copiosiores bilem attraxerint*, morbum augeri necesse est.

Mala ab attracta biliosa materie oriri solita, quæve nec venæ sectionibus, nec quocunque alio modo, nisi tempestiva emetici exhibitione tolluntur, Libro de veteri medicina Hippocratico penicillo depicta videmus: cum amaritudo quædam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, & æstus, & impotentia occupant! verum ubi liberati fuerimus ab illa aut sponte, aut per medicamentum, si modo tempestive quid ipsorum fiat, manifeste & a doloribus, & a calore liberamur. Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, & cruda, & meraca, & intemperata, nulla arte neque dolores, neque febres sedare possumus. Et quos quidem acuta, acrisque ac æruginosa bilis affligit, quales mox rabies & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio! non

sedantur autem hæc , priusquam eadem expurgetur , & prosternatur , & aliis permisceatur.

Momentaneum hoc a sanguinis missione levamen in juvene , biliosa saburra laborante , nos seduxit , ut morbum alia , quam oportebat , ratione , curaremus. En ejus perbreve historiam : juvenis 18. annorum , faber ferrarius , 20. Maji ad nos venit. Ante 5. dies vesperi lassitudine , dolore lumborum , pectoris oppressione , dolore punctorio ad sternum afficiebatur. Sitis multa , tussis nulla , frigus internum continuum , & extremorum calores querebatur. Caluit multum , si contrectaretur. Dolor capitis aderat , lingua multum biliosa. Dolor in molli parte hypochondrii sinistri. Pulsus celer , fortis , plenus. Nulla alia consueta biliosi apparatus signa. Animus erat , præmissa venæ sectione die sequenti potionem emeticam propinare. Secta vena est. Sanguis bonus extractus cum insigni levamine diutius , ac alias solet , persistente. Emeticum omisi , meque in diagnosi deceptum , morbumque , quem pridie *biliosum* declaraveram , nunc *inflammatorium* , ob insigne , & fatis diuturnum a sanguinis missione levamen , argumento a posteriori , ut ajunt , desumpto , arbitrabar. Sumpsit potum hordeatum cum oxymelle. Verum cum exacto uno die symptomata pectoris multo gravius redirent , eadem usus medela sum , sanguinis scilicet missione , ut ut longe pariori , ac prima vice. Denuo insigne levamen , sed minus diu durans. Accedit sensuum hebetudo , stupor , abdomen dolens , præcipue hypochondrium sinistrum , gravissima pectoris oppressio , pulsus celerior multo , quam in principio. Mens sæpe vacillat. Datum emetico-catharticum est , quo multa flava , viridia ore , & alvo ejecta sunt. Post emelin mens nondum ex integro rediit , sed adhuc subdelirat , attamen rarius mitiusque , quam antea. Dedi tincturam rhei aquosam cum sale medio ea dosi ,
quæ

quæ alvum servaret apertam, etsi cavebam, ne fusior fieret, & vires ægri convelleret. Aliunde noveram, quantum boni afferre paulo laxior alvus soleat eo in casu, ubi morbus biliosus prava ad initium methodo curabatur, & cruda systematis gastrici materies sanguinem inquinaret, cum fordium biliosarum, si massam humorum intrarint, aptissimum colatorium alvus sit, quo sensim reductæ commodissime eliminantur. Mens interea rarius vacillabat; verum ingentem capitis dolorem querebatur. Oculorum pars alba rubebat ex integro: minor abdominis dolor, minorque oppressio pectoris. Sed cum pulsus mollis, debilisque admodum evaderet, celeritate ferme naturali, lingua, antea biliosa, aresceret, camphoræ, radicis serpentariæ virginianæ, contrayervæ & sinapismorum stimulos subdidimus, ut, quidquid extra terminos systematis gastrici situm est, &, aut visceribus infixum, aut circumductis humoribus permixtum, extricetur. His effectum est, ut mens sæpius rediret, ac antea, pulsusque vegetiores redderentur, lingua humectaretur &c. Verum cum hypochondriorum meteorismus, dolorque intenderetur, datum denuo emeticum est, quod copiosam bilem multo cum levamine excussit. Ab emesi secunda vice celebrata, subjunctisque denuo cardiacis mens ex integro, & plena, tardo licet passu, convalescentia rediit.

Emetici vices purgans pharmacum subire non posse, & observatio frequens, & ratio docet. Qui materiem alienam in ventriculo, & partibus, illi communicantibus, stabulantem, purgante aggreditur, aut nihil agit, aut morbum graviores reddit: hæc enim, cum ex ventriculo ad inferiora deturbatur, per longissimum intestinorum canalem circumducta, & vasis reforbentibus quamplurimis ad-

plicata, ab iisdem excipitur, & sanguinem, vitii hucusque expertem, inficit.

Damnando ergo praxis est, quæ adeo mollem medicinam facit ut nunquam emeticum, ut ut indicatissimum, propinare audeat, sed eccoproticis, veterumque minorativis, sæpius, & per epicrasin datis, morbum, unico emetico jugulandum per sæpe, cum periculo ægri non exiguo in longum trahit.

His antiquissima observatio suffragatur: bilem enim frequentius, tutiusque vomitu vacuari, Hippocrates L. 4. de morbis testatur: *quantum quidem in ventriculo, & vesicula inest bilis, quod quidem in ventriculo est, aliquando deorsum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut in quinque.*

Nos, a natura ipsa edocti, in principio bilem emetico potius, quam purgante vacuavimus.

Huc faciunt, quæ L. 7. de morbis popularibus habentur: *subpurgandi sunt ventres in morbis, ubi purganda matura fuerint; inferni quidem, ubi confidisse videris. Signum habes, si non anxii fuerint, neque capite gravati, & cum calores mitissimi, & cum post exacerbationes cessarint. Superni vero in ipsis exacerbationibus: tunc enim & hi elevantur, cum anxii & gravati supernis partibus fuerint. Propterea vero in principiis purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus (vomitu scilicet) expurgantur.*

Tutius ergo dari emeticum potest, quam purgans, cum illud in ipsis adeo exacerbationibus exhibere oporteat, hoc non nisi post illas. Propterea vero usum evacuantium in principio morbi superfluum putat, quod biliosa collectio sua sponte evacuetur. Verum ubi natura, muneris sui velut oblita, salutare hasce evacuationes non ciet, quidni, ars naturæ imitatrix, id suppleat, ut idcirco in exordio mor-

morbi emesis tuto moveatur, quæ multoties alias cum emolumento ægri sponte fit.

Præstantiam emeticorum præ folis purgantibus cl. de Præval in præclara, etli perbrevis, dissertatione de vomitoriorum usu in peripneumonia putrida (vid. T. II. Disputationum ab ill. Hallero collectarum) ita demonstravit, meamque mentem, cum serius in hanc dissertationem inciderem, ex ratione expressit, ut integrum textum non possim non transcribere: *antequam faceffant ægri vires*, ait cl. Auctor, *nequidem expectato morbi decremento, cathartica, cathartico-emetica, & ipsamet emetica cito & tuto exhibeamus*. Pravis enim nondum evacuatis luxuriantibus fermentis, frustraneum expectaremus decrementum, in pejus rueret cunctando malum, & certo certius morti occumberet, *antequam veræ & genuinæ methodo committi potuisset æger*. Rite ergo præparatus lene catharticum hauriet? *Est, sed uberius, viscosaque nimis turgēt saburra, quam ut cathartici foras amandari queat, tempus urget, in promptu adest auxilium, cathartica emeticis stimulata (granis aliquot tartari sibiati) vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipsissimas exhibeamus præparaciones, quæ blande, & efficaciter purgant; in eo quippe casu excandesceret pectus, plus æquo intensa & agitata sanguinis mole, si simplici leniori cathartico saburræ foras educerentur, hoc præsertim cælo eliminatu difficillimæ*.

Pro vomitu concitando usi sumus solutione tartari emetici, juxta normam in dispensatorio Viennensi præscriptam, parati: grana quatuor in libra aquæ solvimus, cujus quartam partem singulo horæ quadrante vomituri potabant. Post singulas vomitiones aquam tepidam bibebant, quo facilius atque majori cum emolumento vomant.

Multiplici prærogativa hoc medicamentum præ quovis alio gaudet: numerus vomitionum propo-

dum in medici potestate est, cum potio hæc per episcrasin propinetur. Præterea vim emeticam inde certius, quam a quocunque alio vomitorio, ac citius experimur. Radix ipecacuanhæ subinde effæta, aut si etiam recens sit, non raro mucosis ventriculi fordibus involuta, aut nullam, aut non pro dignitate, aut alium, qui non quærebatur, effectum producit.

Etenim radix hæc non raro, nulla excitata emesi, purgantis instar versus alvum ruit. In delicatioribus contigit, ut nauseosam radicem vix devorata fastidiosi rejicerent, & sperato effectu frustrarentur. Tartarus vero emeticus aqua solutus, & hac methodo exhibitus, etiam delicatissimis tuto datur: vis ejus solvens, attenuans pulchre quoque eo in casu convenit, ubi mucosa colluvies lateribus ventriculi firmitus adhæret.

Cum rarissime accidat, ut solummodo ventriculus gravetur, quin non & intestina aliquid vitiosæ materiæ attraxerint, alia quoque is virtute præstat, cathartica scilicet, ut adeo hæc potio cathartico-emetica *cholera* quasi *artificialem* cum bonis ægrorum rebus exciter. Lipyriam febrim, quæ ex biliosarum familia est, non solvi, nisi superveniente cholera, notavit Hippocrates. Id quod natura sui conservatrix salutare molimine nonnunquam sola facit, medicamento nos præstitimus cathartico-emetico. Eadem solutione tartari emetici, refracta admodum dosi, usi sumus sæpissime kermetis loco. Kermes aqua non solubilis, in mixturis pectoralibus nosocomii nostri minus commode exhibebatur; etiamsi enim vasculum, quo medicamentum continebatur, probe concuteretur, tamen inæqualis portio, & sæpe nihil omnino kermetis æger acceperat, donec cum ultima dosi mixturæ totam kermetis, in fundo hærentis, portionem hauriret.

Valenne remedium expectorans erat ex aquæ sambuci

buci unc. v. oxym. simpl. & squill. ā unc. i. tart. emet. gr. ij. Si commode æger ferebat, etiam grana tria addidimus, ut intra 24 horas totum absumatur, divisum in doses sex.

De præparanda ante vomitum materia id dico, nos plerumque, ubi emeticum requirebatur, absque prægressis solventibus id dedisse. Tumultuarium hoc videri posset, atque inconsulto factitatum, ni observatio frequens nos docuisset, id utiliter fieri. Materies plerumque ex integro mobilis fuit, & ad evacuationem parata, aut, si quædam solummodo materiæ portio soluta, reliqua vero tenax, & glutinosa fuerat, id saltem obtinebamus, ut, quod mobile fuerat, ejiceretur, reliquiæ vero ipsa vomendi actione, vi medicamenti attenuante, solventeque aptæ redderentur, quo repetita denuo vomitione vacuari quiverint. Id enim intendebamus, ut mali fomes quantotius, & cum temporis & laborum compendio excutiat.

Nunquam, aut perraro, sanguinis missionem emetico præmisimus, ac non nisi præsens aliqua inflammatio eam posceret. Præsenti solummodo malo medebamur: nolebamus hominem, ut ut sanguinis copiani, & robur fibrarum insigne ex pulsu, aspectuque metiremur, morbo bilioso laborantem vel paucio sanguine privare, ne magis eidem morbo, quem emetico curabamus, obnoxius reddatur. Non suffecerat, quod æger sanguinis detractionem *ferre possit*, requirebamus etiam illud, ut *necessaria* sit.

Univerſim in profundendo vitali latice paulo parciores eramus. Non omnem caloris prænaturalis censum, non omnem motum febrilem a sanguine phlogistico, copioso, orgastico nasci arbitrabamur, observationibus ita docti. Ventriculus, abdomen injuriis magis patent, quam systema sanguineum, & si quid in hoc vitii sit, plerumque id secundario ortum

est, labe a ventriculo, & intestinis tracta. Sæpius in mentem venit illud Celsi L. 2. C. 10. sanguinem incisa vena mitti novum non est, sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est.

In pleuritide, & peripneumonia biliosa sæpius, morbo jam in melius vergente, diarrhæa supervenerat, ægro perutilis, nisi fors nimium fusa alvus vires convelleret, & sputa supprimeret: moderatio summopere profuit; hac enim materies in ventriculo, & intestinis restitans, quæ nec vomitu ad initium rejecta, nec resorpta ex integro ad vias secundas transit, multo potu diluente assumpto mobilis facta alvum petiit, fortunato utique naturæ conamine.

Non est hæc illa pleuriticis superveniens, & ab Hippocrate damnata diarrhæa, quæ a pure in pulmonibus jam nato, & ad intestina labente provenit, mortis prænuntia, aut quæ, dum inflammatio, latius serpens, vicinas pulmonibus partes corripit, vellicatque, liquidiores sanguinis partes alvo eliminat, restitante interim cruore, & per vasa difficiliter moto. Hæc ægris perniciofa a viis secundis oritur, sese in primas exonerantibus: illa salutaris reliquias biliosas everrit.

Alterum est, quod cum alvo hac laxiori plerumque observatur, sputum videlicet crassum, tenax, glutinosum, cujus excretio æque utilis, ac necessaria est. Hinc alvum sæpe reprimere oportebat, ubi uno alterove die copiosior fuerat, ne expectoratio supprimatur, pulmones a resorpta materie liberans.

Dedi tunc optimo cum effectu singulis horis pulverem compositum ex grano dimidio kermetis mineralis, & quarta parte grani laudani puri triti cum pauxillo sachari, vel etiam omni bihorio pulverem

ex

ex eadem laudani quantitate, & grano uno kermetis mineralis præparatum.

Hoc quoque tempore vesicantia egregios effectus præstiterunt; vis enim cantharidum movens, glutinosa incidens, attenuans, solvens, sputa pulchre promovebat, quin alvum sollicitavit. Nam cætera expectorantia, alvo per se jam nimium lubrica, antequam in sanguinem recepta destinato fini satisfaciant, vim potius catharticam exerunt; verum cantharidum particulæ massam humorum, infalutatis primis viis, subeunt, & sputa promovent.

Hoc scopo si vesicantia adponerentur, locum vesicante tentatum nunquam permisi epidermide spoliari; sed ea relicta, & adposito siccante remedio deligatio fiebat, dein altera, quin & tertia vice, ac sæpius, ubicunque commodum videbatur, aliud vesicans adplicari curavi.

Vim illam cantharidum, qua in totum corpus, atque etiam in pulmones agunt, unice spectans, diuturna loci suppuratione aut peculiari attentione ad locum, quo adplicentur non egebam.

Quod usum expectorantium concernit, non est eadem apud omnes lex. Nos equidem damnabamus praxin illam, quæ, sive in vera essentiali ac inflammatoria pulmonum inflammatione, sive in hac spuria biliosa, aut inflammatorio-biliosa, mox in principio morbi medicamenta moventia ex stibio non abluto, ex kermete minerali, aliaque hujus generis exhibet. Quamdiu enim, e. g., in vera pleuritide phlogosis manet, tamdiu sola viget solvendi, emolliendi, & massam sanguineam minuendi indicatio: verum ubi primum morbi inflammatorii stadium præterit, discussaque phlogosi materies mobilis effecta, ob lentorem, aut vim vitæ nimis dejectam, sputando educi nequit, pulmonesque suo pondere gravat, convenit, medicamento movente, attenuante, stimulante
vi-

viribus vitæ debilitatis suppetias ferre, ut omnes secretiones, & excretiones, quæ ob morbi vehementiam, diurnitatem, prægressasque copiosas evacuationes languent, admoto expectorantium stimulo re-fuscitentur.

Coctionem, crisinque die quodam decretorio per-agendam, & quæcunque huc pertinent, si restricta magis significatione acceptentur, ut non quævis morbi solutio, quocunque tempore modove facta, crisis dicatur, ad morbos biliosos attinere non putabamus.

Controversiam de dierum criticorum veritate innatam existimo, quod alii in omnibus febribus acutis dies criticos quæsierint, atque etiam in omnibus observasse putarint, etsi eosdem solum in aliquibus vere observarent: alii vero, cum in plurimis non observarent, dies criticos ad superstitiosa antiquitatis figmenta, conclusione latius, ac par erat, deducta, retulerint.

Morbi febriles, quorum materia, fomesque intra humorum circulantium limites positus est, & circulationis legi subjacet, magna ex parte coctionem, crisinque die critico peragendam admittunt, cum motus cordis & arteriarum materiam hanc alienam intra vasa sanguifera contentam subigat, attenuet, & excretioni, quæ coctæ materiæ magis convenit, aptam reddat.

Attamen non omnis omnino aliena materies intra humorum circulum recepta, ut ut & subigi, attenuari, expellique, id est, *coqui*, & *critice evacuari* debeat, modum diesque ad Hippocrate descriptos observare videtur.

Verior, & observationibus recentiorum stabilita dierum criticorum doctrina erit, si ea unice materiæ phlogisticæ in ipso circulante sanguine natæ, nec aliunde receptæ adaptetur, ut ideo soli morbi inflam-

inflammatorii certo dierum numero, certove modo judicentur.

In morbis gastricis materies motui cordis, & artiarum exposita non est, sed iners in ventriculo ac intestinis hæret, & vim vitæ subigentem, attenuantem, expellentemque non experitur: hinc in sensu saltem strictiori coctio, critica perturbatio, & crisis in morbis hisce locum non habet.

Medicus ipsemet dato solvente, attenuante medicamento, quodve morbi materiem mobilem efficit, naturæ coquentis vices, subit, ac, dum fomes mali ad excretionem aptus evasit, exhibito aut emetico, aut emetico-cathartico *perturbationem criticam, crisinque artificialem* facit.

Quemadmodum igitur coctionis, criseosque negotium in morbis inflammatoriis a sola propemodum medicatrice natura provenit, ita in febribus gastricis id solius propemodum medici opus est. Is in febribus inflammatoriis naturæ solummodo hinc inde succurrit, sæpiissime otiosus tantummodo moliminum ejus spectator est. In gastricis, a crudo humorum apparatu oriundis, parum natura facit, medicus plurimum.

Restant aliqua, quæ medentem subinde diu multumque suspensum tenent, in partesque trahunt varias, *biliosane* pleuritis sit, an *inflammatoria*, vel vero, an ex utraque *composita*, sollicitè secum disputantem; non enim ea semper horum morborum ratio est, ut non multa inter se communia habeant, nec alterius persæpe speciem præ se ferat.

At gravem ex commisso in diagnosi errore noxam sequi necessum est. Ut ergo secura pleuritidis veræ a spuria diagnosi instituat, sequentia erunt perpendenda.

Imo. quænam eo tempore epidemia regnet: equidem difficile id persæpe accidit, nisi cui quam plurimi

rimi ægri curandi obveniunt. Hinc epidemias, earum augmentum, statum, decrementum copiosior plebis ægróantis concursus ad nosocomia quam optime docet.

Toto hoc verno tempore fordes primarum viarum, febresque inde multiplices oriundæ prædominium obtinebant, etsi hæc ipsa anni pars inflammationibus alias infamis, biliosis non raro phlogosin adsperserit. Hinc regnante hac epidemia edocti statum primarum viarum attentius observabamus, quas fere semper, quiscunque alius simul morbus fuerit, epidemico hoc vitio laborantes deprehendimus.

Hac occasione non possum non deprædicare illorum industriam, qui non solum quovis fere mense in adversaria referre consuevere, qua sanitate usi homines eo tempore fuerint, quinam dominium habuerint morbi, quinam orti de novo, quinam vero mitiores facti, quinam cessarint penitus, sed & simul atmosphæra, in qua vivimus, statum adnotant. Quod si plures, paulo attentius, singulas hæc res conscriberent, atque quasdam quasi ephemerides componerent, brevi in immensum excresceret observationum numerus, ex qua tam vasta collectione quidam quasi canones, de diverso atmosphærae habitu ad hominum diversam valetudinem, deduci possent.

2do. ut in diagnosi pleuritidis vel peripneumoniæ biliosæ non erres, symptomata supra recensita in morbis hisce thoracis probe oportet memoriæ infixæ habere.

3tio. multa docet præcedens valetudinis status. Pleuritis enim vera inflammatoria plerumque validissimos, & inopinantes aggreditur. Pleuritis vero spuria biliosa lente progreditur, & a dejecto appetitu, signisque primas vias affectas denotantibus longo antea tempore sese monstrat.

4to. frequentior in iis hic morbus deprehenditur,
qui

qui victu crudo, uti plebs infima solet, utuntur, quive ventriculo alias debili & imbecilli sunt, aut a natura temperamentum biliosum nanciscebantur.

5to. ad diagnosin securius instituendam facit quoque hæc observatio, quod dolor in pleuritide, & peripneumonia hac spuria, inter tussendum, respirandumque raro augeatur, cum e contrario, qui vera pulmonum inflammatione laborant, non tussiant, neque respirent absque insigni pectoris incommodo. Præterea tussis rato cruenta est in biliosa pleuritide, nisi illa validior sit, ut ipso tussendi conatu aliquid sanguinis exprimatur.

6to. in spuria pleuritide scrobiculum, hypochondria, abdomen, & lumbi maxime afficiuntur, non autem æque in vera.

7mo. alvus diarrhæica biliosa longo ante morbum tempore non raro observatur; secus in vera pleuride, nisi per accidens id fiat.

8vo. urina non ruffa, sed flava, vitellinum colorem referens, biliosa, sæpe cum sedimento aut mucoso, aut lateritio, vel ante morbum, vel & in ipso pleuritidis biliosæ exordio observatur. In vera autem pulmonum inflammatione urina ruffa est, & absque sedimento.

9no. Febris pleuritidi veræ juncta *continua* est, cum levi ut plurimum ad vesperam intensione absque intermixtis horripilationibus; at vero febris, pleuritidis biliosæ comes, ex familia *continuarum remittentium* esse solet, ubi aut statim tempore, aut & per incerta intervalla, exacerbationes redeunt, sive id quotidie, sive omni tertio, quartove, sive etiam eodem die sæpius contingat.

10mo. Pulsus in vera pleuritide fortis, durusque est, & ut Petrus Forestus ait, *tañtum ferrat*; at in exquisita, non complicata, biliosa mollis est, & varia in variis celeritate.

Per-

Perpensis hisce, considerata quædam symptomata sunt, quæ utrique pleuritidi, tum veræ, cum & spuria, biliosæque ex æquo conveniunt, ob eam rationem penitus pernosceda, quod letali cum eventu medentem sæpe numero in errorem inducant. Ea fere frequentia sunt:

1mo. Oris amaror. Oris amarorem in biliosis fere semper observamus, non tamen ita, ut abesse non possit, magna licet colluvie cruda biliosa primas vias gravante. Verum subinde in iis, qui bilioso vitio non laborant, atque in vera pulmonum inflammatione hic oris amaror deprehenditur. Hinc serio monendum est, ne quis nimium præcipitata conclusione, ex solo ferme amarore oris, prædominantem biliosam colluviem adesse statuatur, & funestam ægro medicinam faciat.

2dum. Symptoma sæpe anceps, & utrique morbo commune est vomituritio, vomitusque. Etenim non infrequenter accidit, ut pulmo vera inflammatione tentatus proximum diaphragma, ventriculum, & oesophagum in consensum trahat, ac vomendi desiderium, & ipsum adeo vomitum moveat. Hinc quemadmodum a causa idiopathica, in ipso ventriculo existente, vomituritio & vomitus fieri queunt, ita & ventriculus sympathice nonnunquam a pulmonibus inflammatis afficitur.

3tio. ipsa bilis, hoc vomitu sponte excitato rejecta, necdum sufficit, ut de pleuritide biliosa concludam, si cætera reclamant; in omni enim prope modum vomitu, præcipue paulo vehementiori, bilis in intestina & ventriculum exprimitur, vomituque rejicitur, idque etiam in homine cæteroquin sanissimo accidit.

4tum. symptoma, fallax sæpe, est rubor faciei, genarumque, qui tam in vera pleuritide, quam in spuria, biliosæque observatur. Eum observari in in-

inflammatione pulmonum vera, facile captu est, nec ulteriori explicatione indiget. Verum certa est observatio Ballonii, sæpius apud ægros nostros confirmata, eos videlicet, quorum ventriculum, & intestina crudus apparatus obsidet, subinde pallere quidem, virescereque, persæpe tamen summopere rubore suffusos esse, ita, ut & album oculorum rubeat. Est quoque Hippocratis ipsius observatio, eos, qui facie rubent, aut sanguineos, plethoricosque esse, aut, quod huc pertinet, abdomen habere stercoribus, ut ait, vetustis obsessum. Sed neque genarum pallor, & virescens faciei color uni solummodo biliosæ pleuritidi convenit.

Etenim permulti sunt, quorum pulmones vera, diraque inflammatio tenet, etsi vultu sint pallidissimo, oculis semiictericiis, corporisque totius eo colore, quem græci non exprimendo alias vocabulo *χλωρον* appellavere, ac si diceres, ex pallido virescente. Serum enim phlogisticum, quod crustam in patella flavescentem exhibet, ægros hosce hoc flavo-viridi colore pingit. Hinc cavendum, ne in diagnosi nos color faciei seducat.

Stultum symptoma, in utraque pleuritide, tam vera, quam spuria, observari non raro solitum, spurum cruentum est; etsi id frequentius pleuritidem, & peripneumoniam veram comitetur. Verum si in spuria pleuritide tussis assidua, validaque thoracem quatiat, si præterea vasa pulmonum ex prædispositione quadam sint paulo debiliora, laxioraque, ipso validiori tussiendi conatu sanguinis quid ex ruptis vasculis excutitur, ea prorsus ratione, qua in tussi pulmonum stomachica vehemens motus, sanguinem per os & nares subinde copiose exprimit.

Vidimus hucusque, quibus notis in casu dubio medicus uti debeat, ut morbum pectoris spurium, biliosumque ab inflammatorio, *pleuritidem biliosam*

vera & phlogistica securius distinguat : dictum præterea est , quantum intersit , ut omnis in hac diagnosi error vitetur.

Verum nonnunquam adeo abstrusa mali causa , atque adeo complicata Symptomata sunt , ut tot argumenta pro spuria pleuritide , quot pro vera pugnent. Hoc rerum statu dum medicus , quam partem , quodve consilium arripere debeat , dubius fluctuat , gravis quæstio nascitur , quid eundem moliri , aut potius non moliri , oporteat.

* In his angustiis medici officio , quod parens medicinæ binis vocabulis : *ωφελεειν* , η *μη βλαπτειν* (prodesse , aut si id nequeat , non nocere) totum circumscripsit , is probe defungetur , qui alteram solum ejus partem , *μη βλαπτειν* , expleverit. Pauca certe utrique morbo ex æquo conveniunt , eaque sunt :

1mo. potus copiosi cum melle , aceto , & pauco sale medio.

2do. frequens clysterum usus , ut intestina a præsentē fors cacochyliā liberentur.

3tio. mora ipsa morbum deteget , evolvēque.

4to. Exigua venæ sectio ad Uncias IV—V—VI. utrique non raro convenit , nam & biliosis subinde sanguinis missio eatenus prodest , quatenus spatium majus in systemate venoso , & arterioso efficitur , præcipue ubi febris biliosa valida est , ita ut mali quid ab ipso hoc motu auctiore timeas. Conditio sanguinis detracti , levamen aut nullum , aut momentaneum , morbo posthac aut mitius , aut gravius afficiente , aliquid fortasse suggeret , unde novam possis indicationem venari.

Juvat potius hac indirecta quidem , & incompleta , quam nulla , aut ancipiti methodo uti.

Hæc , quæ de pleuritide & peripneumonia spuria biliosa dicta sunt , iis apprime respondent , quæ magni in arte viri , annosa praxi edocti , posteros docue-
re.

re. Ballonius potiore *pleuritidum* partem non venæ sectione, sed iis curandam asserit, quæ gastricum systema purgant. Ita enim ait: *major est pars pleuritidum & dolorum lateris tum a congestione cujusdam excrementi in pulmonem, & thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite & partibus superioribus, quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare & solvere ventrem, & sæpe hoc plus confert, ac phlebotomia; imo tunc sectioni venæ locus non est, nisi forte semel id fit, præsertim si dolores lateris fiant hyeme a crudo & frigido humore, in quibus nequaquam sectio venæ convenit.* Et paulo post: cum dolores vagabunde tenent nothas costas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas; & partes sterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris *cacochyliam*, a qua propter vapores elevatos dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa a partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit: vulgo secatur vena, undelibet sit dolor, idque male. Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam, sed etiam sæpe nocere, quod attractio fiat a partibus inferis, & si nondum adsit pleuritis, ea per venæ sectionem acceleretur?

Pulchre quoque notat hanc, de qua agimus, pleuritidis & peripneumonix speciem inferius, dum ait: plerique queruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi & sese animam ducere non posse ajunt. Statim medicorum quorundam vulgariam opinionem ad phlebotomiam concurritur, at nil, aut parum profici, declarat rerum exitus. Etenim si vel cholera, vel diarrhæa succedat, vel purgante sollicitetur alvus, dolores cito levantur. Sic cacochylia, hypocondriorum obstructio dolores facit, qui maxime adparent, & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana & lateribus & diaphragmati

parte convexa. Choleram Ballonio laudatam, tanquam veram pleuritidis biliosæ crisin, antimoniali emetico ars naturæ imitatrix movet.

M A J U S.

Mensis hic frigidus, siccus, multoque perflatus vento, febrium intermittantium præ reliquis ferax fuit: fuere & rheumatismi permulti, anginae, pleuritides copiosæ.

Febres hujus mensis ut plurimum tertianæ fuere, solventibus & vomitu curatæ, ita, ut rarius cortice peruviano opus fuerit, nisi ubi repetitis evacuationibus febris nihilominus perseveraret. Continuae remittentes morem tertianæ servantes non paucae viscebantur, quæ sumpto solvente medicamento, & dein emetico, primo intermiserunt, tandem vero penitus cessarunt. Plures habuimus continuas remittentes, quarum exacerbatio nulla certa periodo rediit, omni die, omni 3tio die, atque etiam eodem die sæpius.

Quidam per tres, pluresque septimanas de continuo fere, & nunquam intermisso totius corporis horrore, frigoreve querebantur, hos solvens quoque medicamentum, subjuncto emetico juvit. Inter continuas remittentes fuerunt quædam, quæ, licet copiosæ fordes biliosæ vomitu rejicerentur, idque etiam iterato, nihilominus nil remisissent. Id iis potissimum accidit, qui præviam debilitatem, aut imbecillem ventriculum ad hunc morbum afferebant, aut a multis jam septimanis continuato horrore, anorexia, aliisque, a ventriculo gravato oriri solitis, symptomatibus conflictabantur, aut qui morbum, visceribus jam diutius insidentem, stulta, quæ inter plebem viget, opinione seducti, vino, & continuato quin & aucto corporis exercitio, superare contendebant, vel sanguinis missione intempestiva vires potius quam morbum, fregere. His supervenit linguæ siccitas, ari-

ariditasque, atque eæ affectiones, quæ malignitatem imminere demonstrabant: nihilominus cortex cum camphora eos denuo in vado collocavit.

Observatæ quoque sunt febres larvatæ, quarum binas ex adversariis meis huc transferam: Chirurgus 22. annorum, coryzam cum narium siccitate, obstructione, ac dolore ad radicem nasi, a quatrduo passus, ad nos venit, bono habitu plenoque præditus. Pridie horruisse, dein caluisse præter ordinem, sectam sibi venam fuisse, narrabat. Mane, quo ad nos venit, commode habuit, pulsus erat celer, sitis pauca, caput grave, odor, saporque deperditus, lingua alba. Rubor ingens faciei totius. Datum est decoctum ordei cum oxymelle, jussusque est decocto emolliente tepido naribus attracto membranam schneiderianam fomentare. Primo die a meridie apud nos peculiarem capitis gravitatem usque ad mediam fere noctem experiebatur, largo sudore terminatam. Diè sequente cum & pulsus, & habitus corporis sanguinis detractionem exigere viderentur, facta est venæ sectio; at a meridie circa horam primam frigus, inde dolor ingens, ac fere intolerabilis ad sinum frontalem sinistram, qui sudore circa horam noctis undecimam finiebatur. Nares siccae, nullumque aliud in corpore molestum symptoma. Diè tertio statò tempore prægresso frigore dolor sævus in sinu frontali dextro rediit, statà itidem hora sponte definens. Verum hoc diè lingua modicissime biliosa fuit, os subinde leviter amarescens, ructus rari, sed nonnunquam amari. Finito paroxysmo datum emeticum est, unde multa, flava, viridiaque vomuit. Paroxysmus posthac nullus rediit. Longo postea tempore hominem sanum atque ab omni febre immunem vidi.

Juvenacula 24 annorum per tres septimanas appetitum dejectum, frigora cum caloribus alternan-

tia quæsta, suo consilio venam tundi curavit; at inde pejus habuit. Accessit & dolor capitis, qui a meridie in seram usque noctem multum exacerbabatur cum horrore, æstuque horis pomeridianis graviter affligente. Vomituritiones, oris amaror, ructus amari. Sumpto emetico vomuit plurima biliosa, alvusque mota aliquoties est. Die sequenti a meridie rediit dolor capitis ad tempora, item ad verticem capitis cum frigore, sudore frigido per totum corpus, mitior tamen multo, quam præcedentibus diebus. Cum ea sumeret, quæ alvum redderent modice fluentem, cephalalgia, quæ prioribus diebus ægram crudeliter affligebat, postea minus diu, ac mitius urgebat, tandem cortice peruviano compressa est.

Utraque historia, primariam sedem febrium larvatarum in gastrico systemate locatam esse, demonstrat. Quamvis hæc juvencula solo emetico curata non fuerit, paroxysmum tamen concitata emesi mitiorem experta est. Quin ipse cortex, juxta mentem cl. Casimiri Medici, non nisi ea ratione febribus medetur, quod vi sua roborante nimiamque ventriculi & intestinorum irritabilitatem emendante agat.

Id inde etiam consequitur, in febribus larvatis non semper in solo cortice quærendum auxilium esse; quemadmodum enim pleræque febres intermittentes tuto, & sat cito alia methodo, quam quæ corticem peruvianum exhibet, percurantur, sic & larvatae pleræque hoc antifebrili specifico non indigent, sed aliis medendi modis sat belle auscultant. Nihilominus ubi febris, subgravis periculosique symptomatis larva delitescens, ipsi adeo vitæ insidias struit, hostem a mœnibus propulsare, repudiatove omni alio incerto auxilio ad corticem peruvianum confugere oportet.

Varios rheumatismos observabamus hoc mense : dolebant atrociter articuli majores, carnesque inter eosdem mediæ.

Non opinantes plerumque hic morbus corripuit, quin ulla, ut in podagricis solet, apestia præcederet, aut statâ periodo, legeve certa exacerbationes redirent.

Vidimus rheumatismos, quibus nulla comes febris ibat, paucos licet. Plerisque febris jungebatur.

Dolor vertebrae lumborum persæpe occupavit, effecitque *lumbaginem rheumaticam*. Pluribus acetabulum doluit dolore per femoris externam faciem atque crus ad malleolos usque descendente. *Ischias erat rheumatica*.

Eadem materies rheumatica palpebras, partesque oculo proximas, ipsumque oculum obsidens *ophthalmiam serosam* aliquoties fecit.

Ex eadem origine fuere *coryza*, *hemicrania rheumatica*, *otalgia*, *odontalgia*, *genarum tumores*, *angina*, *bronchi*, sive *raucedines*, & defluxiones ad pectus, quas κατ' ἐξοχὴν, catarrhos appellant.

Sanavimus dolorem ventriculi rheumaticum, sive *gastritidem rheumaticam*, itemque in alio ægro *rheumaticam enteritidem*.

Huc quoque pleuritides rheumaticæ spectant, quæ hoc tempore frequentissime visebantur, reliquis anni temporibus σπορὰδες fuerunt.

In rheumatismo febrili crustam summe phlogisticam in sanguine detractò semper vidimus, eamque tam crassam, ut vix aliquid cruoris, aut rubræ partis appareret. In quocunque alio morbo inflammatorio, ut ut gravissimo, minor, tenuiorque crusta phlogistica apparebat.

Plures deprehendimus differentias inter eam inflammationem, quæ rheumatismum febrilem, atque eam, quæ morbos alios inflammatorios committit, ut alia idcirco nobis visa sit *inflammatio rheu-*

matica, atque itidem alia, quam *genuinam*, *veramque* appellare phlogosin possumus.

Discrimen utriusque inflammationis *genuinæ*, videlicet, & *spuriæ* multiplici observatione, atque, ut ajunt, a *posteriori* demonstrabatur, & novis identidem observationibus quotidie demonstratur; nam:

1mo. *Rheumatica inflammatio* minus longe periculosa, ut plurimum, est, &, nisi nobilissima viscera occupet, raro necat: gravior letaliorque inflammatio *genuina* est.

2do. Inflammatio rheumatica plerumque benigna resolutione terminatur, etsi multum fortasse temporis a morbi exordio lapsum sit, neque leges coctionis, criseosque observat. Id in rheumatica pleuritide, materie non solos musculos intercostales, pleuramque, sed & ipsos pulmones occupante, constanter observavimus.

3tio. Etsi encephalo, utpote visceri, cujus integritas ad vitam summopere necessaria est, rheumatica inflammatio, quam maxime inimica fit, atque illuc delata plerumque cito occidat, alias tamen non ignobiles partes longe minori cum periculo obsidet, quibus *genuina inflammatio* non nisi maximo cum vitæ discrimine inhæret. Sic genuina enteritis merito inter acutissimos morbos recensetur, quæ intra paucas non raro horas enecat. Nos interim rheumaticam ventriculi inflammationem, item aliam intestinorum vidimus, longo utramque durantem tempore, nec gravibus adeo symptomatibus stipatam, ac tandem benigne resolutam, etsi sanguinem emissum crusta adeo crassa obtegeret, ut vix aliquid rubræ partis conspiceretur.

4to. *Genuina inflammatio* intra paucos plerumque dies concluditur, quocumque demum exitu finiatur. Raræ sunt *veræ illæ simulque chronicæ* inflammationes, de quibus inferius erit dicendi locus. Verum rheu-
ma-

matica ad multas sæpe septimanas producitur, & oppido raro sibi relicta intra exiguum tempus terminatur.

5to. *Rheumatica*, etsi subinde partem quandam peculiariter infestet, latius tamen ut plurimum diffunditur.

Febrilis rheumatismi diuturnitas, dolorisque vehementia, & motuum omnium impotentia ægros multum excruciarunt. Curato etiam morbo subinde stupor artuum, minorque ad motum aptitudo remanebant. Unus, alterve, licet apyretos dudum esset, atque artus moveret, quemdam tamen ad omnia rebellem doloris sensum experiebatur.

Varia est variorum in morbo summe dolorifico, tædiofoque medendi methodus, quarum plerasque in usum aliquamdiu traximus, donec, quæ optima videretur, semper posthac, cæteris repudiatis, retineretur.

Methodum antiphlogisticam Sydenhami, qui eandem fere ac in vera pulmonum inflammatione, sanguinis quantitatem detraxit, aliaque addidit vi refrigerante donata, etiam nos aliquoties sequebamur. Verum vim medicationis hujus mali diuturnitas non raro elusit, viresque ægrorum citius, ac morbum fregimus. Ægri per multas septimanas immobiles decubuerunt.

Methodi hujus inefficiam ipsemet Sydenhamus aliquoties expertus a repetitis sanguinis detractionibus abstinuit, aliamque inire viam statuit, ut & sanguini parceretur, atque quod magis intendebat, ut certiolem, breviorcmque huic morbo medendi rationem inveniret. Hinc copiosum lactis serum exhibuit, ut eo solo, & similagineo pane æger per multos dies victitaret.

Hac ratione dolentissimi rheumatismi cum exigua sanguinis jactura, & temporis non mediocri compendio,

dio, tam ab ipfomet Sydenhamo, quam ab aliis quoque multoties percurabantur.

Gastriidem rheumaticam, itemque *rheumaticam enteriidem*, præmiſſa venæ ſectiōe & ſanguine ſumme phlogiſtico educto, ſolo lactis ſero, & tenui diæta ſat cito curavimus.

Eos ſubinde imitabamur, qui variis diaphoreticis multo liquido dilutis corpus replent, & regimine calidiori inſtituto morbi materiem per vaſculorum exitus, in ſuperficie corporis poſitos, eliminare annuntur. Verum morbi pertinaciam ſæpenumero non vicimus.

Varia adhuc alia ratione rebelli malo mederi fategimus, verum morbus ſe ipſum potius tandem confeſſiſſe, quam remediis devictus videbatur.

Ubi topica materiæ rheumaticæ deſcriptio erat, eaque parti cuidam firmitus inhæſerat, optimo cum ſucceſſu veſicans quam proxime ad locum dolentem adplicabatur. Sic in *ophthalmia ſeroſa*, quam ad rheumatismos locales, ſive topicos, pertinere ſuperius dixi, veſicans ad tempora poſitum votis reſpondit. Hemicraniam, ortam ex retropreſſa ophthalmiæ ſeroſæ materia, veſicante penes locum dolentem adplicato curavimus, quem unguento digeſtivo, addito pauxillo ſaponis diu fluentem, eroſumque ſervavimus.

Odontalgiam ſeroſam, ſive rheumaticam, ſanabat ſatis cito veſicans ad angulum maxillæ poſitum; hoc enim loco nervus maxillam ſubintrans, qui ſuos ramulos ad radices dentium dimittit, ſero rheumatico vellicatus, laceſſitusque, cantharidibus adplicatis, liberabatur.

Anginas, utut graves, ortas a rheumate aut ſinapiſmus, aut veſicans, toti collo anteriori adplicatum, inſigniter mitigavit, & abolitam deglutiendi facultatem intra horas non multas reſtituit.

Dignus notatu morbus erat *pleuritis rheumaticæ*, sive symptomata, sive methodum medendi spectes. Signa diagnostica collegimus sequentia.

1mo. plerumque præcedebant artuum, sive superiorum, sive inferiorum dolores lacerantes, rheumatici.

2do. hi ipsi dolores artuum pleuritidem sæpenu-mero comitabantur.

3tio. pleuritis hæc incepit subinde absque horrore, aut cum frigore non diu durante, & levi, ubi vera pleuritis valido ut plurimum aliquot horarum rigore tragœdiam ordiebatur.

4to. statim dolor lateris cum levi illo horrore se monstrabat; cum e contrario dolor punctorius in genuina pleuritide primum post aliquot horas a valido illo rigore supervenerit.

5to. dolor in pleuritide rheumatica ad præcordia, ad abdomen, ad totum sæpe thoracem, ad locum interscapularem se extendebat, in genuina vero pleuritide dolor intra arctius spatium concludebatur.

6to. dolor pleuritidis rheumaticæ sæpe ab uno loco in alium migrabat: stabilius is erat in genuina pleuritide.

7mo. attactum locorum dolentium persæpe non ferebant in rheumatica pleuritide: contrarium in genuina.

8vo. plerumque in rheumatica sano lateri facilius; in genuina vero eidem difficiliter incumbabant.

9no. sensus oppressionis, difficilisque spirationis, aut nullus, aut perquam exiguus in rheumatica; luculentior in vera pleuritide.

10mo. lingua, fauces in rheumatica albæ mucosæque ut plurimum erant; siccæ in genuina.

11mo. cutis magis arida, siccitas narium, oculorum squallor, urinæ ruffæ, perpaucae, alvus exigua in genuina; nihil horum vero symptomatum, aut saltem longe minus occurrit in rheumatica pleuritide.

12mo.

12mo. pleuritides genuinæ sæpe in initio *siccæ* & absque sputo fuerunt : perraro sputabant mucosa, crocea, sanguinea, pleuritides vero rheumaticæ rarissime *siccæ* erant, sed tussis tenuit, sputaque mucosa, glutinosa sanguine striata, idque mox in morbi principio. Sanguis in utraque pleuritidis specie summe phlogisticus, hoc solo discrimine, quod in pleuritide *rheumatica* crusta fuerit crassior ut plurimum, majorque, ita, ut parum, aut nihil ferme nonnunquam crassamenti adparuerit. In *genuina* pleuritide crusta plerumque contrahebatur fimbriis circumcirca affurgentibus.

13tio. pleuritis vera acutior erat, majorique cum periculo decurrebat, crisi diebus criticis peragenda, & perturbationi criticæ subjecta; etsi vero pleuritis *rheumatica* sputis & urina solvatur, nullam tamen certam legem natura observabat, juxta quam hæc morbi solutio contingeret. Non raro exortis sudoribus solvebatur.

Sedes inflammationis *rheumaticæ* in hac pleuritidis specie in pleura, musculis intercostalibus, ipsis quoque pulmonibus fuit; hos enim ab inflammatione *rheumatica* affectos esse demonstrabant sputa sanguinea.

Sectum nuper cadaver est hominis pleuritide *rheumatica* laborantis, cui portio materiæ *rheumaticæ* ad cerebrum, ejusque meninges delata phrenitidem, & mortem citam attulit. Si ex unica hac cadaveris sectione concludi de statu pulmonum inflammatione *rheumatica* laborantium quid possit, statuendum erit, pulmones *rheumatica* inflammatione affecto, si in cadavere dissecentur, aliquam duritiem cultro opponere, minorem tamen, ac si vera, & genuina inflammatione laborassent.

Pulmones vere inflammati hepatis substantiam duritie in disseccando æmulantur, coloremque late roseum

seum exhibent. Præterea particula inde abscissa & aquæ injecta fundum petit. Verum pulmo rheumaticorum in aqua aut omnino non subsidet, aut difficiliter, tardiusque. Colore naturali est, ita tamen, ut roseis hinc inde filamentis intertextus adpareat. Cura consistebat.

1mo. in venæ sectione una vel pluribus, prout circumstantiæ exigebant.

2do. in potu emolliente, nitroso, tepido.

3tio. in adplicatione matura vesicantium ad locum dolentem, vel etiam quemcumque alium: subinde sola antiphlogistica methodus sufficit, quin vesicantium necessitas fuerit. Verum ubi doloris acerbitas (ea enim persæpe multo gravior est, quam in genuina pleuritide) venæ sectionibus non mitigabatur, vesicans latum ad locum dolentem, vel inter scapulas &c. adplicatum, brevi dolorem omnem absterisit. Vix tres horæ quadrantes ab admoto emplastro vesicante labebantur, cum jam doloris expertem se æger diceret. Hinc adparet, ab resorpto vesicantium acri stimulo potius quam a diuturna loci affecti erosionem levamen hoc fuisse repetendum. Num sinapismi eadem vi gaudeant, necdum experimento constat.

In rheumatica pleuritide, fracto morbi impetu, sputis vero necdum satis attenuatis, kermes egregios effectus produxit.

In exhibendo kermes minerali, itemque in propinandis quibuscunque expectorantibus ex classe mineralium, non præmature agendum censuimus. Rebus enim jam in vado propemodum positis, medicamentum expectorans maturius, ac par est, exhibitum, novos febriles motus, venæ sectione componendos, aliquoties excitabat.

Hæc morbi curatio fuit, quoties is simplex, nulloque alteri iungebatur. Verum evenit non raro,

ut

ut biliosa simul colluvies adfuerit & *pleuritidem biliofo-rheumaticam* produxerit. Hoc in casu expendendum erat, quodnam in corpore vitium, *rheumaticum*, an vero *biliosum* magis urgeat: unde modo huic, modo illi occurrebatur, & methodus pariter composita adhibebatur.

Pleuritidem rheumaticam cum *genuina pleuritide* complicari, atque in hanc abire aliquoties vidimus.

Litem inter Auctores medicos de usu vesicantium in pleuritide agitatam componi modo posse existimo, si ea *veræ pleuritidi*, *eique adhuc crudæ* noxia dicantur; alteri vero *rheumaticæ*, proficua. Atque id accurata praxis constanter probat.

Est fortasse, qui reponat, nunquam fuisse in controversiam adductum, utrum vesicans pleuritidi *rheumaticæ* medeatur, id enim ab omni ævo in confesso fuisse; verum litem in eo verti, an in *vera*, *inflammatoria*, & *essentiali* profit, aut noceat? sed respondeo: eam, quam appello *rheumaticam*, apte quidem in scholis ab *inflammatoria* diversam statui, docerique; penes lectos autem ægrorum sæpenumero utramque, non sine gravi ægrotantium noxa, confundi, cum & in *rheumatica* persæpe febris valida, dolor lateris atrox, cæteraque symptomata tam accurate veram ac inflammatoriam æmulentur, ut error confusionis facillimus sit, & quotidianus. Sed an adeo difficilis cognitu utriusque pleuritidis ab se invicem distinctio est, ut exercitatis etiam in arte viris imposuerit toties, imponatque quotidie? non dignoverint practici inflammationem ab rheumate? id equidem ita esse, ex symptomatibus utriusque morbi vix dissimilibus, atque ex Sydenhamo, uti mox ostendam, certo liquet. Etenim capite V. ad propositum nostrum apprime faciente, quam facile utraque pleuritis pro una eademque habeatur, quid ex hoc errore detrimenti, quæ medendi indicata methodus sit, luculenter

ter docet, ubi constitutionem adulti autumnī, hyemisque subingredientis sequenti ratione describit:

» cum tempestas placida ac tepens, imo vero aestatis simillima, præter solitum ad postremos usque
 » octobris dies perseveraret anno 1675, eam vero
 » mox exciperet alia multum diversa, frigida scilicet
 » et atque humida subito ingruens, tussēs ubique
 » numerosiores grassabantur, quam alio quovis,
 » quod memini, tempore, nemini fere parcentes.
 » Quemadmodum tussis constitutioni opitulabatur in
 » febre producenda, ita etiam febris, occasionem
 » ex tussi natam arripiens, jam pleuram ac pulmones
 » haud aliter invadebat, ac caput invaserat vel
 » septimana illa, quæ harum tussium exortum fuerat
 » prægressa, quæ tam improvise symptomatum
 » mutatio nonnullis, qui minus diligenter advertent
 » rant animum, ansam præbuit, *febrem hanc pro pleuritide
 » essentiali, aut essentiali peripneumonia habendi*, licet eadem omnino illa maneret, atque fuerat
 » per integram hanc constitutionem. ----- Et
 » quantumvis lateris dolor punctorius, spirandi difficultas,
 » color detracti sanguinis, & reliqua signa pleuritidi
 » familiaria, *essentialem pleuresin subesse innuerent*, non aliam tamen medendi methodum postulavit
 » hic morbus, quam quæ feбри hujus constitutionis quadrabat,
 » ab illa vero, quæ veræ pleuritidi conveniebat, abhorrebat admodum.

Jam vero hanc Sydenhami pleuritidem eandem fuisse cum *rheumatica nostra*, methodum medendi æque eandem Sydenhamiana cum nostris conferenti liquido constabit. Tota enim curatio apto regimine, una, raro repetita sanguinis missione, & epispastico neuchæ adplicato absolvebatur. Hac ratione symptomata universa placide solebant evanescere, cum qui morbum ferocius, atque hostili manu adgrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum infer-

ren-

rentes, vel suos agros amitterent, vel saltem phlebotomia sæpius repetita quam vel postulabat morbi genius, vel & tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogerentur.

Hinc rationes, ex theoria, ab egregio plurimumque de re medica merito Trallesio, petitæ, veram utique pleuritidem concernunt; verum eas ad *rheumaticam*, utut æque periculofam, æque laboriosam, difficilemque, & sæpe non nisi ab oculatissimo a vera & essentiali internoscendam, adplicatas refutat certa, indubitataque experientia. Nescimus equidem adæquatas rationes, quare febre licet, & hic præfente, & subinde validissima, vesicans, stimulantissimum remedium, in *pleuritide rheumatica* dolorem tollat, febrimque: at vero ratiunculas nostras, utut perpulchras, filere fida rerum, aliter, ac ratiocinabamur, se habentium, observatio jubet.

Sed quomodo cantharidum stimulus cum crusta illa phlogistica, huic pleuritidis speciei præprimis propria, ut ejus crassities ad signa diagnostica pertineat, concordat? quomodo acerrimum hoc, & summopere movens remedium cum febre convenit? Novimus has difficultates, quas aliis enodandas relinquimus, contenti utramque speciem pleuritidis bene distinxisse, aptamque utrique medelam adhibuisse.

Pleuritides, ab eximio Pringlio observatæ, curatæque, præsentem in hoc morbo vesicantium opem indubiam reddunt. Sed has ex tribu *rheumaticarum* fuisse, ea, quæ ex ipso præclaro Auctore referam, convincunt. Etenim morbus hic anno 1743. in Belgio, tempore verno, noctibus adhuc frigidis, nebulosis, sole vero interdiu paulo magis calente, amænoque, alterna frigoris, calorisque commutatione, commoratione sub tentoriis, loco videlicet humido erectis, in milites sæviit. Plurimi fuere pleu-

pleuritici, & peripneumonici, nec multo minor rheumatismo laborantium copia, ut hinc ex ipso æquali propemodum, & rheumate, & affectis pulmonibus decumbentium, numero, utriusque morbi affinitatem conspiciere liceat.

Præterea dolor pleuriticus sæpe adeo extendebatur, ut inflammationem viscerum abdominalium mentiretur. Pringle §. 4. edit. germanic. *Vesicantia in morbi initio statim post primam sanguinis missionem, imo & priusquam ea instituta fuisset, modo paulo post subjungeretur, adplicabantur. Dolore hac ratione sublato, consultum videbatur, alteram phlebotomiam celebrare, nisi fors abortus sudor dolorem solverit, ubi nulla amplius remediorum necessitas supererat. Idem ibid.*

Hucusque recensita cum mea hujus pleuritidis descriptione belle congruunt, morbique genium declarant, atque usum cantharidum præstantem tot inter ægros, observante egregio Pringlio, cuicunque demum hypothese contrariæ superiorem faciunt. Id adhuc addo, cl. Auctorem sedem mali non in pleura, sed in pulmonibus statuere, sectionibus Morgani & Halleri convictum.

En jam canones circa usum vesicantium in pleuritide observandos.

1mus. vesicantia in pleuritide rheumatica, ferme specifica sunt, debentque mox in morbi principio adplicari, præmissa sanguinis missione, subinde & iterata.

2dus. suppuratio post excitatam vesiculam excitari non debet; hinc epidermis non auferatur. Medicamenta suppurationem excitantia dolores inanes faciunt, & febrim augent; non enim suppuratio, sed stimulus vesicantium prodest.

3tius. vim cantharidum medicatricem experiuntur ægri, cuicunque corporis parti vesicans adplicetur. Præplacet tamen locus inter scapulas medius. Sedes

Pars I.

E

enim

enim hujus pleuritidis pulmo est, aut membrana pulmonem vestiens, uti supra ostensum.

4tus. vesicantia *pleuritidem veram*, atque *inflammatoriam* exacerbant: hinc quamdiu phlogosis viget, ab iisdem omnino abstinendum.

5tus. neque, instituta una alterave phlebotomia in pleuritide inflammatoria, confugiendum mox ad vesicantia est. Atque ut paucis dicam, quamdiu aliqua adhuc inflammatio adest, etsi ea ob celebratas sanguinis missiones a suo vigore multum remiserit, quin imo, quamdiu vel prudens suspicio, metusque est, ne denuo phlogosis recrudescat, vesicantia periculosa sunt.

6tus. quod si vero fracta penitus phlogoseos vis sit: si præcedens ægrotantis conditio in statum contrarium, nimia scilicet fibrarum elasticitas tensioque in laxitatem, humorum inflammatoria densitas in lentorem oppositum frigidumque, eorundemque abundantia in penuriam abiverit; si præterea expectorandæ materiæ copia pulmones inundet, opprimatque, aut ejusdem visciditas eos infarciat, vis dejecta vitæ anacatharsi haud sufficiat, vesicantia palmare auxilium suppeditabunt.

7mus. in *pleuritide & peripneumonia biliosa* cantharides, antequam gastricum systema repurgatum sit, nocent. Etenim sudores noxios movent, alvum tardiozem reddunt, & materiam circa præcordia hærentem intra humorum circulantium territorium propellunt.

8vus. si vero vacuato ventriculo & intestinis, tenax illud, viscidumque sputum, uti in pleuritide biliosa fieri assolet, difficilem anacatharsin faciat, potus largus, calidus, mitiori stimulo aromatico armatus, & adplicata simul vesicantia omnem paginam absolvunt.

Rheumatismos febriles ad lumbos sæpe, ad coxam,

nam , & femur sæpissime curavimus. Adest dolor ad acetabulum , & motus impotentia. Dolor hic per femur externum ad caput fibulæ usque , quin etiam ad malleolum decurrit. Subinde & lumbi , & inguina dolent. Nonnunquam nullus dolor , sed femoris stupor , & gradiendi impotentia vexat. Hoc in casu ad caput fibulæ , sive ad externam genu partem , methodo Cottuniana , latum vesicans adplicabatur cum insigni emolumento. Aliquoties vesicans acetabulo admovebatur. Dabantur lenia diaphoretica ex sambuco & stibio diaphoretico non abluto : loca vesicantibus tentata diu fluentia conservabantur : hunc in finem unguentum digestivum cum pauxillo saponis illitum est. Eadem methodus in lumbagine rheumatica profuit.

Aliam rheumatismi speciem , superius jam explicatam , etiam hoc mense , sed multo rarius , vidimus , ubi colluvies biliosa systema gastricum occuparat.

Habuiamus quosdam his artuum doloribus affectos & febrientes , qui omnes biliosi apparatus notas exhibuere , ubi dato emetico , & cacochylia biliosa rejecta , dolores artuum illico evanuerunt.

Hanc speciem rheumatismi , biliosam scilicet , a resorptis particulis acribus e ventriculo , & ad artus depositis , ubique nervos vellicantibus ortam , frequenter in febribus biliosis , autumnalibus , diuturnisque observari tunc imprimis , quando eæ præmaturo corticis usu sufflamantur , & materiæ debita præparatio , evacuatiove prægressa non est , supra jam diximus. Id adhuc præcedentibus addo , ægrum intempestiva corticis peruviani exhibitione curatum , utut a febre liberum , chronicis tamen artuum doloribus , eoque morbo vexari , quem Sydenhamus *rheumatismum scorbuticum* appellavit , quemve ex nimis diuturno corticis hujus usu provenire arbitrabatur. Verum non cortex , sed usus ejus præmaturus ante

requisitam materiæ febrilis coctionem, & evacuationem hosce rheumaticos dolores genuit.

J U N I U S.

Menſe hoc conſtitutio aëris moderate calida, ſiccaque fuit: ſed ventis frigidis ferme quotidie agitata, unde factum, ut quieſcente vento corpora facile in ſudores ſolverentur, eodem denuo revertente compreſſos.

Initio hujus menſis ad medium uſque continuæ remittentes tertianæ, & quædam quotidianæ frequentes fuere, quæ fere omnes emetico, ſolventibus, & eccoproticis per epicraſin propinatis obedivere. Pauciſſimæ malignitatem minatæ, cortice peruviano ſanabantur. A medio fere menſe ad ejusdem finem uſque pleuritides, peripneumoniæve bilioſæ rarius viſæ ſunt, copioſiores vero rheumaticæ. Rheumatismi univerſales, iſchiades plures, ac alias, comparuere. Menſe quoque ad finem vergente, quibusdam, morbo bilioſo laborantibus, petechiæ ſuper venerunt, quarum eruptio morbum neque graviorem, neque faciliorem, reddebat.

Eſſi veræ pulmonum inflammationes non hoc ſolum menſe, ſed & toto hoc verno tempore ſolito rarius viderentur, nihilominus cum pleuritidem bilioſo-inflammatoriam, ſive pleuritidem veram & eſſentialem cum vitio primarum viarum bilioſo junctam, multarumque feracem obſervationum, curaverimus, juvat ejusdem hiftoriam referre.

Vidua annos 55 nata, quæ integra a longo jam tempore ſanitate fruebatur, die 14ta Junii circa vèſperas horret per aliquot horas, dein æſtuat, ſitit magnopere: nox inquieta.

Altero die (15ta) mitius æſtuantem circa meridiem pectus opprimitur, latusque dextrum a coſtis ſpuriiſ ad mammam more pleuritico dolet. Tuſſitatio frequens,

quens, sputa nulla, laboriosa respiratio, atque cubandi in latus dolens difficultas summa. Sanguis mox eductus ex brachio est: crusta summe phlogistica, & oppressionis levamen, brevi tamen evanidum; rediit enim & dolor lateris, & oppressio pectoris paulo post. Ea vespera denuo horruit mitius, minusque diu, ac pridie: æstus: nox anxia.

Die 16ta mane eadem. Sputa nunc mucosa, sanguine tincta. Fit denuo venæ sectio: sanguis idem, & idem levamen. Vesperi horror. Nox, uti pridie.

Die 17ma mane eadem omnia. Ad meridiem dolor, tussis, & oppressio augentur. Sputa jam nulla. Vesperi horror: æstus. Nox ut antea.

Die 18va ægra mitius per omnia se habere asserit: tussitat: sputa mucosa, flava. Latus non dolet, & facilius in latus ante dolens cubat. Levis vesperi horripilatio: nox quietior.

Die 19na ad Nosocomium deportatur. Dolor lateris vix ullus, nullus oppressi pectoris sensus. Cubatus in omnem partem facilis. Tussis rara: sputa pauca, mucosa, flavescentia: pulsus naturali modice celerior, subdurus, lingua biliosa: sitis multa: sapor bonus: alvus hucusque facilis. Non appetit. Capite non dolet: moderate calet, animus præsens, & alacer: prompta responsio: actorum adcurata narratio, facilisque, quamcunque in partem vellet, conversio. Vis musculorum quasi mediocriter ægrotanti, aut sanæ propemodum. Respiratio, utut ipsimet ægræ facilis videbatur, citissima tamen, & abdomine potius, quam thorace, peragebatur. Instituta sanguinis missio: ingens crusta. Potus antiphlogistici, copiosi. Exigua emendatio. Nulla vesperi horripilatio. Somni turbati.

Die 20ma nihil incommodi queritur. Omnia uti pridie, pulsus solum fortior, pleniorque hesterno. Respiratio citissima, solo ferme abdomine peracta:

fit venæ sectio : sanguinis crusta phlogistica tanta est , ut vix aliquid cruoris appareat. Levamen exiguum. Circa meridiem pectus sibi opprimi queritur : genæ intensius rubent , cita & parva respiratio cum intercurrente levi per intervalla animi deliquio. Hic inde parvæ in pectore petechiæ colore roseo conspiciuntur. Denuo sanguis mittitur a meridie , atque iterum vesperi , unde melior aliquantum respiratio fiebat , somni noctu longiores.

Die 21ma Junii , omnia ut heri vesperi. Sed cum spirandi difficultas denuo inciperet , pulsusque semper pleni , fortes , & subduri , etsi magna identidem sanguinis copia demeretur , persisterent , binæ hoc die venæ sectiones institutæ sunt , & adplicatum ad pectus vesicans est. Crusta phlogistica eadem. Vesperi larga diaphoresis , & respiratio multo quam hucusque melior. Somnus tranquillus , protractus.

Die 22da Juni , cum diem morbi octavam agit , diaphoresis heri cœpta continuat. Urina per totum morbi decursum tenuis , atque ex ruffo crocea , nunc citrina est. Pulsus , qui toto morbi tempore naturalibus non multum celeriores , pleni tamen , & subduri fuere , nil modo vitii habent. Paucissimæ petechiæ : alvus hodie sæpe mota suapte est. Sputa vix ulla ; & respiratio emendata : nox bona.

Die 23tia continuat diaphoresis , alvus cocta , frequenter sua sponte mota , cætera ut heri. Nox bona.

Die 24ta larga diaphoresis , per omnia bene habet.

Die 25ta Junii mane nulla diaphoresis , oris amaror , sitis magna : a meridie alvus denuo sponte fluit : nox bona.

Die sequenti cum adhuc aliquoties sponte dejiceret , oris amaror , & sitis disparuere , atque inde nil amplius

plius molestiæ passa, recuperatis brevi viribus, a nobis sana discessit.

En periculofam pulmonum inflammationem, vitio bilioso systematis gastrici stipatam.

Vere exacto, sub exordium æstatis morbi inflammatorii sensim pedem quotannis retrahunt, desertamque ab iis stationem biliosi occupant. Hoc fere tempore, quod utramque hanc anni partem, ver scilicet, & æstatem nectit, mixtum quoddam morborum genus plerumque dominatur, ex verna phlogosi, & bile æstiva compositum. Medendum utrique malo est, sed illi promptius, quod gravius urget. Hinc omnem propemodum in solvenda pulmonum inflammatione operam consumpsimus, crudam ventriculi colluviem, quæ modum non excedebat, copioso potu enervantes.

Transitum pleuritidis in peripneumoniam malum esse, Hippocrates asserit, & assertum hoc observatio comprobavit. Cum enim inflammatio pulmonum, quæ & pleuritidi & peripneumonix ex æquo convenit, altius penetraret, difficilisque per hoc viscus humorum circuitus sanguinis a capite refluxum moraretur, rubuere genæ, respirationem abdomen per egit immoto thorace, pressumque ab accumulato humore cerebrum doloris sensum, præfente licet ejusdem causa, abstulit. Hinc pleuritidem eousque intensam, ut omnis molesta sensatio, cerebro laborante, pereat, cum periculo in peripneumoniam abiisse Hippocrates jure dixit.

Mentis præfentia, alacritas insolita, præteritorum exacta memoria, & narratio prompta cum insolita quadam, etsi ad rem adcurate pertinente, loquacitate, attentum medicum adeo non decipit, ut, hoc ipso *infido levamine* de gravissimo periculo admonitus, perniciem, ægri jugulo intentatam, universo artis apparatu quantocius avertere connitatur.

Infidum id levamen esse præcipue respiratio docuit, quam maxime, ac fere unice in morbis pectoris observandam Baglivius voluit. Hæc si prava fuerit time semper, etsi omnia reliqua eventus exoptatos portendant.

Inito calculo septuaginta sanguinis unciae iteratis venæ sectionibus eductæ sunt. Copiosi potus ex decocto hordei, & oxymelle propinabantur. Regimen universim frigidissimum fuit: nihilominus petechiæ, etsi paucae, comparuere. An ergo petechialis eruptio soli regimini calido debetur, & prava artis pravae progenies est?

J U L I U S.

Ineunte Julio minor atmosphæram calor, quin & frigus tenuit, ac pro hujus temporis ratione alias solet. Circa medium aër incaluit, at neque hic juxta morem aliis annis solennem. Ultimi mensis dies ejusdem principio respondebant. Fructus horæi pauci, incipidi.

Febris hoc mense inter infimam plebem sæpius ac præteritis mensibus apparuit, quam malignam, & petechialem ab efflorentiis petechialibus, aut petechizantem appellant, ob id, quod, etsi ægros sæpe nullo exanthemate pingat eadem nihilominus ratione decurrat, & iisdem cæteroquin symptomatibus stipetur.

Quæ circa febres exanthematicas, aliasque congeneres observavi, in futura tempora rejeci, donec lectis, collectisque aliorum, quæ huc faciunt, ac inter se, & cum meis comparatis observationibus, cum tam multiplex hæc febres contemplandi occasio in eo populi, ad hocce Nosocomium affluxu, sese quotidie offerat, limatius quid dare potuero, quodve in tanta opinionum circa hanc rem, tamque an-

cipiti

cipiti varietate, in emolumentum artis, & miserorum mortalium cedere queat.

PLEURITIS OCCULTA

SIVE LATENS.

Morbus est, aut potius morbi cujusdam gravioris fomes perpetuus, quem Baglivius pleuritidem, aut peripneumoniam *latentem* appellat. Hanc cum initio hujus mensis aliquoties, & fere solito frequentius viderim, breviter delineandam censui.

Cognitu non raro difficilis hic morbus est, quod characteribus formatæ jam, veræque pleuritidis aut peripneumonix maximam partem destituatur. Febris nulla prorsus plerumque est; decubitus in utrumque latus aut facilis, aut non multum molestus. Tussicula rara, sicca, aut cum sputis paucis, coctis, mucosis. Lingua modicissime albescens, sitis nulla, oppressio pectoris non nisi in motu corporis, appetitus vicens, nulli febriles per intervalla motus, aut exigui. Nihilominus malum hoc si negligatur, aut in formatam gravemque, & universaliorem pulmonum inflammationem exsurgit, aut, quod pluries fit, in pulmonum indurationes abit, atque tubercula producit, aut, quod æque frequenter contingit, in phthisin terminatur.

Plures sunt phthisici ex neglecta exigua hac pleuritide, quam ex sæviori graviorique pulmonum inflammatione facti, non quod major in phthisin hujus morbi proclivitas sit, sed, quod aut prava tractetur methodo, aut curæ indignus habeatur, negligaturque.

Detegitur hæc occulta pleuritis aut peripneumonia.

1mo. ex descriptis superius symptomatibus.

E 5

2do. si

2do. si æger modo in hoc, modo in alterum latus sese convertere jubeatur, atque attendere, num quilibet decubitus æque ipsi facilis sit: num fors uni lateri incumbens tussitare debeat: num angustiores ipsi, difficilioremque fieri spiritum in hoc potius situ, quam in alio experiatur.

3tio. æger jubeatur fortius inspirare, exploreturque, num is inter respirandum aliquid in pectore incommodi, aliquem dolorem punctorium, ardorem, pressionemque sentiat.

4to. data opera validius aliquoties in vario corporis positu tussitet, & attendat, num quid molesti, pungentis, ardentis, prementisque doloris sentiat.

5to. status ægri prægressus diligenter examinetur. Sunt enim morbi, qui hæc pleuritides occultas, & peripneumoniæ sæpissime post se reliquunt. Nam:

imo. post veram & essentialem pleuritidem, eamque debite curatam, judicatamque, nihilominus restitat nonnunquam aliquid in thorace incommodi, e ratione, qua paulo ante dixi. Nulla interim febris adest, & perfecta adesse sanitas videtur, si exiguum illud molestæ sensationis excipias, ob quam, postquam reconvaluerint jam ex morbo, data quacunque occasione relapsus denuo in peripneumoniam, aut pleuritidem fit; nam leve hoc post pleuritidem incommodum rarius ab adhæSIONIBUS novis pulmonum cum pleura, frequentissime vero a superstiti exigua phlogosi, particulam pulmonis pertinacius occupante, deduci posse videtur. Hinc ejusmodi ægri, etsi a morbo restituti, perpetuum tamen novarum pleuritidum fomitem intra thoracem foveant.

2do. post rheumatismos febriles, ac inflammatorios, post pleuritides, ac peripneumonias *rheumaticas* idem accidit.

3tio. sunt, qui, prægresso catarrho per multas septimanas, quin & menses, levi alterutrius lateris dolore, ardo-

ardore quodam, licet exiguo, oppressionis sensu sputis non purulentis, sed puriformibus, coctisque vexantur, quin propterea decumbant. Hos levior hæc & occulta Baglivii pleuritis ac peripneumonia afficit.

4to. qui pulmones tuberculis obritos habent, si quacunque ex occasione incaluerint, vino, motu, sole, atque circuitum humorum incitarint, his sæpe unum alterumve tuberculum inflammatur, quin propterea febre universali totumque corpus prehendente corripiantur.

Diagnosin ex hucusque dictis formare facile est. Est scilicet levis inflammatio particulæ solum pulmonis, quæ diu latere non raro potest, quin propterea noto quodam phlogoseon exitu terminetur. Certum enim est, dari morbos inflammatorios *etiam chronicos*, phlegmonem *veram sed chronicam*, quæ diuturno tempore cruda persistit, antequam vel benigne resolvatur, vel in suppurationem abeat, vel induretur, vel gangrænescat.

Prognosin quod spectat, id sciendum, occultas hæc pleuritides, ac peripneumonias vel in morbum gravem, acutum, inflammatorium abire, vel benigne resolvi, si detegatur, & apta curatione tractetur, vel more aliarum partium inflammatarum, in suppurationem verti.

Hæc vomicarum clausurarum in pulmonibus frequentissima genesis est. Cura est antiphlogistica omni modo. Venæ sectio una, quin & plures subinde requiruntur, & emulsa nitrosa, potus emollientes cum oxymelle, & nitro. In pleuritide hac *occulta*, quæ a materie rheumatica illuc deposita provenit, vesicans ad locum dolentem applicatum optime convenit.

Pleuritidem *veram inflammatoriam, sed chronicam* aliquoties videre est in hominibus collo longo, corpore gracili, pectore compresso exiguo, genis roseis, fibra tenera, delicataque, ac summe irritabili
dona-

donatis. Hic longissimo tempore cruda inflammatio perstat absque aliquo consueto inflammationum aliarum exitu. Tandem sputa cocta, non *purulenta*, sed *puriformia*, qualia concocto catarrho solent, prodire incipiunt, copiosaque, quæ pectoris oppressionem, doloremque punctorium mininuunt. Verum cum ea magna quantitate & diuturno tempore evacuentur, æger emaciatur, contabescit, moritur, quin unquam vere purulenti quid deprehensum fuerit. His si emollientia, mucilaginosæ præscripseris, facile ferunt, pectore non gravantur, interim aucta sputorum quantitate magis emaciantur. Remedia tonica, lichen islandicus, egregius alias in alia phthiſeos specie, materiam expectorandam supprimunt, & pectoris incommoda augent. Balsamica, cortex, equitatio hanc phthiſeos speciem brevi mortiferam efficiunt.

Qui descripto corporis habitu, tenui delicatoque præditi sunt, multoties sanguinem sputant: hos iterato, sed parca semper quantitate missus sanguis, diæta vegetabilis, & antiphlogistica vivendi ratio ferme semper relevat, in multosque conservat annos, quos methodus roborans, adstringens, balsamica in phthiſin veram, consummatamque, ac mortem maiorum finem præcipitat.

A U G U S T U S.

Constitutio sicca, æstus magni, nullis, aut non nisi raris imbribus subinde temperati. Ultimi mensis dies sereni æque, sed quidam eorum perfrigidi fuerunt.

Fructus horæi paucissimi, immaturi, insipidi.

Diarrhœæ multæ, dysenteria non paucæ, choleraeque viscebantur: mense inclinante febres putridæ, petechiales, continuæ, quotidianæ, tertianæ.

Maximus hoc mense ægrotantium numerus fuit,
at

at morbi plerumque faciles , non diuturni : funera pro tanta ægrorum copia perquam rara.

Hoc tempore æque ex primis viis laborabant, ac præterito : attamen id discriminis inter morbos biliosos hujus & præteritorum mensium intercessit, quod, qui nunc ægrotarunt, vomuerint difficiliter, vitellina, amurcosa, glutinosa, gluten scriniariorum, aut ichtyocollam æmulantia, & universim pauciora, non ex defectu materiæ gravantis, sed, quod ob ejus tenacitatem pars magna restitaret, nondum mobilis, aut excretioni apta; pars autem alia, eaque non exigua, absorpta infarciret vasorum systema, massam circulantium humorum coinquinaret, & vasculis infixæ hæreret altius. Ob eam rationem repetita emesi non raro opus fuit, quam per epicrasin exhibita sæpius ipecacuanha movimus.

Id hoc mense aliquoties nobis contigit, ut radix hæc, quacunque ratione exhibita, aut nullam, aut non nisi unicam cieverit emesin, quia, ut opinor, ejusdem vis, stimulusve multo glutine obvolutus iners reddebatur. Id præterea est observatum, eos, qui dato emetico non vomuerant, ea ferme proportionem, pejus manifesto habuisse, qua, qui probe vomuerant, statim a vomitu levabantur. Circa finem mensis, relicta ob rationem recensitam radice ipecacuanha, cujus vires hucusque periclitari voluimus, solutionem tartari emetici resumpsimus, eventu, quem sperabamus, exoptato.

Continuæ remittentes, quarum exacerbationes aut statim redire lege, aut per incertos periodos recurrerunt, medicamentis solventibus, & interposita nonnunquam tartari emetici solutione, eaque sæpius aliquando repetita, sanabantur. Id solum peculiare hujus temporis febres habuere, quod & potentioribus indiguerint solventibus, & emetico validiori. Hinc quibuscunque spissum in ore gluten, lingua gla-

glabra , prærubra , præcalida , consimili vitio præcordia laborare , ac morbum difficilius solvendum monstrarat , remedia convenerant , quæ præter saponēs vegetabiles , salem quoque ammoniacum , glutinosa potentius discidentem continerent. Solennis nobis formula fuit , quæ aquæ sambuci Unc. v. oxym. simplicis & roob sambuc. ā Unc. i. sal. ammon. Dr. ij. — iij commiscet , & partitis vicibus intra 24 horas propinat.

Hiscæ usi continuo sumus , nisi , quod intercalari tempore subinde data potio emetica fuerit.

Observatum hac tempestate est , neminem ægrorum nostrorum , assumpto hoc sale , de molesto ad cardiacam sensu questum fuisse , quod tamen vernis mensibus frequenter evenerat , ut tunc temporis a multo minori ejusdem dosi , non raro ob ægrorum querelas abstinere debuerimus. Major solidorum inertia , mucusque hoc tempore & copiosior , & tenacior ventriculi latera obliniens , observati phœnomeni rationem , ipsiusque medicamenti incidentis , attenuantisque aptitudinem demonstrat.

Plerisque , quibus vis vitæ sufficiens , & subigendæ materiæ par fuit , hac sola ratione profuimus. Verum ubi materiæ alienæ copia , aut tenacitas tanta erat , ut vires coctrices , fors ineptis venæ sectionibus , aut undecunque , dejectæ , solo salis hujus adjumento eandem subigere , & per vias congruas eliminare non valerent , optato cum effectu radicis Arnicæ pulverem junximus. Multæ rationes sunt , alia occasione explicandæ , cur in febribus plerisque gastricis , mesentericis , putridis , malignis , quibus vulgata modo praxis corticem peruvianum opponit , radicem hanc a solertissimo Collinio , viro de arte nostra egregie merito , multiplices in usus tractam , præstantissimo cæteroquin peruviano remedio præponam. Diarrhœas maligne febrientium diuturnas , quæ-

quæve vires convellunt , hæc radix præ quovis alio medicamento fortunate compressit.

Salis quoque ammoniaci multiplex commendatio apud practicos semper fuit , isque in antisepticorum non vulgarium familiam recipiebatur. Verum cum morborum horum autumnalium genesin , præcipue paulo pertinaciorum , in crasi sanguinis soluta , septicove fluidorum statu reponerent , & effectum non necessarium pro causa reputarent , cumque insuper non paucos hoc sale adjutos , eos potissimum , quibus incisum hocce remedio gluten fuerat , conspicerent , conclusionem de vi salis ammoniaci antiseptica formarunt.

Dysenteria longe , lateque per urbem , suburbia , atque circumjacentem agrum hoc mense grassabatur. Morbus hic quosdam bene per omnia se habentes repente invasit , ita , ut alvum primo bonam , dein cruentam mucosamque ponerent. Ad finem mensis quosdam tormina , & alvus statim cruenta , cum recte paulo ante adhuc valerent , quasi ex composito & non opinantes corripuere. Quidam febrim per dies complures passi sunt ex continuarum remittentium classe : tandem in dysenteriam morbus convertebatur. Alii per multos dies tormina patiebantur : demum alvus supervenit dysenterica.

Fuerunt , qui per aliquot dies lassitudinem , & dolorem urentem circa ventriculum questi sunt , dein , eo cessante , torminibus vexari circa umbilicum , succedente paulo post alvo dysenterica , ceperunt. Obscurior febris in plerisque observabatur , quamdiu dolor abdominis , & tenesmus urgebat. At symptomatibus hisce evanescentibus , etsi cruenta , mucosaque perstaret alvus , motus tamen febriles nulli amplius advertiebantur. Paucis & ante dysenteriam , & ea vigente febris continua fuit , mitior ut plurimum , & per incertas periodos exacerbari solita. Dejectiones

nes primæ fuere rariores, fæces vero copiosiores: aucto sequentibus diebus dejectionum numero, & tormina, & tenesmus æquis fere passibus increvere, at minor tunc excretorum identidem quantitas fuit, & fæcibus ad initium bonis succedit varia colore & consistentia materies, æruginosa non paucis, quibusdam amurcosa, profunde viridis, mucosa, sanguini commixta. Morbo jam confirmato accessit mictus frequens, stranguriosusque: lotium parca quantitate singulo mictu missum, biliosum, ac saturate flavum fuit. Dolor abdominis quibusdam continuus, plerisque per intervalla solummodo recrudit, proxime secuturæ dejectionis nuntius. Abdomen dolens attactum paulo rudior non tulit. Paucissimi ingens solummodo pondus absque dolore circa umbilicum querebantur. Cardialgia morbi subinde prodromus, eo jam vigente aut nulla, aut multo minor. Lingua pura, aut parum abludens ab habitu naturali: sapor vitiosus, attamen minus ac tempore morbum proxime præcedente: & universim is oris & ventriculi status, qui fordes biliosas, acresque profundius sitas demonstraret, quam ut ejus præsentiam lingua, & fauces loquerentur. Nulli vomendi conatus: nausæ nullæ.

Varia methodo huic morbo medebamur, & plurimos sanitati restituiimus integræ. Unus, cum diutius jam extra Nosocomium decumberet, mortem occubuit dysentericam, atque alius hydropem incidit. Morbum in quibusdam pertinacem experti, animum omnem in partem convertebamus, ut breviorē tutiorēque medicinam faceremus. Tandem sub mensis finem, atque per totum Septembrem, & sub exordium Octobris, stabilem dysentericis medendi rationem amplexi, quam plurimos, intra non multum tempus, & cum constantia sanavimus. Nunc,

Nunc quæ ad initium Augusti acta sunt, paucis referam.

Ipecacuanham primis, qui obvenerant, ægris propinabamus. Verum decantatum hoc antidyfentericum non ita profuit, uti binis consequenter annis profuisse in Hungaria videram. Rationem hanc esse arbitrabar, quod materies morbum committens crassa supra modum esset, parietibus systematis gastrici firmitus adhæreret, aut ipsa fortassis materiæ dyfentericæ sedes profundius in intestinis, atque ita sita fuerit, ut ipecacuanha revocari, & per os rejici nequiverit.

In Hungaria, ubi radicem ipecacuanhæ eximie conduxisse dyfentericis dicebam, oris amaror, vomitus, vomituritiones, anxietas, præcordiorum molesta sensatio gravius multo ægros afflixerunt, quam in hujus tempestatis dyfenteria, ubi ventriculi læsi signa perpauca visebantur.

Levioribus dyfenteriis, & ad quas sanandas primis statim diebus accensebar, sequenti ratione in urbe, & suburbio vicino medebar: scilicet, injuncta tenui diæta, æger omni hora, aut singulo saltem bihorio diu noctuque vasculum feri lactis sumpsit, in cujus lib. iij. solutæ erant pulpæ tamarindorum Unc. iij. adjecta exigua dosi liquoris anodynii mineralis Hoffmanni. Quibusdam infusum rhei aquosum cum emolumento dedi. Hoc remedium continuabatur per duos plerumque dies, quo tempore dolor abdominis, tenesmus, stranguria ferme ex integro disparuere: at eadem dejectionum cruentarum, mucosarumque frequentia mansit. Contigit aliquoties, ut post numerosas dejectiones liquidas, dura tandem scybala subsequerentur. A vespertino anodyno destiti, ni continuæ fors dejectiones omnem omnino somnum præpedirent, quod cum fieret, granum laudani exhibitum exiguam saltem ægro quietem,

refocillandis viribus adeo necessariam, conciliavit. Tandem, ubi a doloribus immunitas aderat, alvus tamen frequens æque ac antea esset, pulveres exhibui e myrobalanis, rheo tosto, & opii pauxillo compositos.

In quibusdam gravioribus dysenteriis, alvo tenesmoidea, frequentissima, mucosa, cruenta, torminibus stipata gravibus, plus emolumenti, durante primo stadio, mihi visus sum observare a pulpa tamarindorum, aut prunorum soluta in decocto hordei, omisso stimulo quocunque salino, omissa & ipsa, miti licet, tinctura rhei aquosa. Alvi frequentia adeo quidem minuta non est, ut & augeretur, sed omnis in abdomine, circa anum molesta sensatio sensim diminuta, tandem disparuit. Lotium & libere, & absque doloribus mittebatur, fæces rejectæ cocti quid continebant, ut adeo primum dysenteriae stadium feliciter decurreret, & malum medicamento roboranti, adstringenti, mucilaginoso, opiato, aut illi, quod ex omnibus hisce coaluit, postmodum cito auscultaret.

Fuerunt, qui, etsi eorum dysenteria a gravissimis symptomatibus ordiretur, lenissimis paulo ante recensitis eccoptroticis in decursu stadii primi usi, præter illam a torminibus, tenesmo & stranguria immunitatem, etiam id commodi obtinuerunt, ut alvus non solum absque doloribus, sed & parcius, rariusque flueret, & redderet fanis similia, donec eodem continuato remedio, nullis nec opiatis, nec adstringentibus in auxilium vocatis, res in integrum restitueretur. At hos nihilominus invigorante remedio, stomachicove contra facillimum in priorem infirmitatem relapsum præmunire oportebat.

Inter ægros fuere quidam, quibus alvus torminosa uno alterove die moderate fluxit, atque æruginosa reddidit, verum suapte fluxus alvi substitit,

intestinorum cruciatu persistente , dolore ventriculī gravante , urente : mictu parco , stranguriosoque : oris amarore : jactitatione : atque ubi malum gravius urgebat , delirio quoque superveniente. *Dysenterias has imperfectas* datum emetico-catharticum , solutio scilicet tartari emetici intra breve tempus egregie certoque sustulit.

Alii iisdem , quibus dysenterici solebant , symptomatibus affecti , oris amarorem , cardialgiam , ventris tormina , mictum difficilem , sed alvo aut naturali aut suppressa querebantur. *Colicam hanc biliosam* ejusdem cum dysenteria profapiæ : jugis potus solvens , datumque antimoniale emeticum cito & tuto absterlit.

Circa finem hujus mensis calculum ex vesica sectione eximi curavimus , cujus historiam referre hic juvat.

Juvenis , 15 annorum , filius militis , a triennio circiter post emissum lotium ardorem in perinæo experitur , qui per octavam horæ partem a mictu durat , evanidus postea. At si stando , aut ambulando mingat , nullus post mictum ardor affligit , neque etiam , si super sellam perforatam , aut ita sedeat , ut inter sedendum nulla perinæi pressio fiat. Die 15ta Augusti ad nos venit. A duobus fere mensibus arenulæ prodeunt , subinde & mucus *ductilis* , aut *materies mucosa* quidem , carens tamen ductilitate. Cum arenulæ solæ , tum & mucus ductilis cum ardoris per urethram sensu prodit. Ab hoc duorum mensium spatio & mictus solito frequentior est , & præprimis noctu molestus.

Aqua calcis cum æqualis lactis copia & sapone veneto febriculam , mictum frequentiore , stranguriosum excitavit. Hinc mutata mox medendi ratione , præcipue cum ab adplicato difficilius cathe-

tere, partium levis contusio accederet, præscriptum est medicamentum sequens:

℞. Decoct. hordei adjecta
liquiritia parati ℥b. 11.
gummi arabici Unc. 1.

Diæta quoque maximam partem vegetabilis injungebatur. Die 29no Augusti æger asserit, se raro jam, & singula vice plus lotii mittere, cum antea frequentius quidem, attamen parcius mingeret; ardorem in perinæo jam nullum sentire, sed sensum quemdam ibi loci rei alienæ percipi, utut exiguum, nec multum incommodum, statimque evanidum, neque post singulos mictus. Exigui calculi sæpius sub usu medicamenti hujus mucilaginosi, & majores ac alias, sed minori cum molestia prodivere: quod si malum nulla posthac incrementa sumpturum esset. se hac forte contentum fore ajebat, seque ad omnes aptum labores arbitrari.

Nihilominus cum hac ratione levamen solum temporarium conciliaretur, & æger, utut nunc doloris propemodum expers, tamen probabilius in priorem statum relapsurus erat, placuit sectione calculum eximere, quam dexterrimus hujus Nosocomii Chirurgus dominus Sartori manu exercitata die 30ma Augusti peregit. Usus eo cultro est, quem *Lithotomum occultum* appellant.

Operationem aliquantum morabantur frustra aliquot confracti intra vesicam calculi, qui totus asper, & friabilis erat, si nucleum multo duriores excipias.

Finita sectione, repositus in lectum æger, toto reliquo tempore nil præter morem incommodi patiebatur. Victitabat jusculo tenui, decocto hordei emulsis. Elapsis aliquot diebus, oleribus cum jusculo carniū vescebatur. Die 26ta Septembris nulla amplius per vulnus urina prodibat, idque penitus eo die

die coaluisse visum est. Lecto quoque exemptus, horam sedendo exegit. Die 10ma Octobris prima vice lentis & exiguis passibus per cubilum gradiebatur. Die 17ma Octobris sanus discessit.

Ad felicioris operationis eventum plurimum contulit quod eam æger non nisi probe præparatus subiverit, tenuiori diæta, ac vegetabili antea usus.

Lithotomiam instituturis suadendum, ne, si de præsentia calculi certi per catheterem facti sint, ægrum posthac frequentius applicato cathetere vexent. Vesica instrumento frequentius irritata, difficilius sectionem sustinet, & secta, facilius, majorive cum periculo phlogosin concipit.

Varia instrumenta ab artis peritis pro facilitanda Lithotomia excogitata prostant. At vereor, ne & hic ea optima sint, quæ simplicissima. Scalpelli firmum, firmo donatum manubrio, fors omni alio instrumento præstat. Secabit enim qui scalpello utitur, quousque, & quantum volet, nec hilo plus, minusve. Sectionem visus diriget, & firmior manus: nec alio, quo eandem perficiat, instrumento, opus erit.

S E P T E M B E R.

September ab initio ad finem usque perfrigidus fuit, siccusque. Febres continuæ, remittentes, ex putridarum, & biliosarum familia populum afflixerunt; minor tamen ægrotantium numerus hoc mense fuit, quam præterito, etsi, qui nunc ægrotabant, diutius decumberent. Paucissimas intermittentes, quotidianas, tertianasque vidimus, & quartanas non nisi duas brevi & absque negotio, præter indolem quartanarum hoc præprimis anni tempore, solis propemodum solventibus salinis cum constantia perfanatas.

Circa finem prioris mensis, & toto reliquo per au-

rumnum tempore, quo dysenteriae saeviebant, aliam dysentericis auxiliandi viam invenimus, quam cum tutam certamque experiremur, fere solam posthac, rejectis aliis, sequebamur.

Ægris hisce ut primum ad nos venerant, copiosum potum ex decocto hordei, & oxymelle simplici exhibuimus: die sequenti antimoniale emeticum, tartari videlicet emetici solutionem propinavimus. Mictus ante parcissimus, stranguriosus, tenesmi, tormina, plerumque miraculi instar statim ab emetici operatione emendabantur. Alvus longe minus frequens brevi ita comprimebatur, ut post duos tresve dies medicamento indigerent alvum denuo molliter sollicitante. Finita emetico-catharsi solo ferme decocto hordei, cui oxymel & pulpa prunorum intabuit, utebantur, donec intra exiguum tempus medicamento invigorante contra relapsus præmunirentur.

Paucissimis post emesin rheo tosto, myrobalanis, atque opio in pulverem commixtis opus fuit.

Vir diligentissimus, atque egregius observator Collinius æquæ certo suis dysentericis sola arnicæ radice medebatur. Nullam is evacuationem, uti ex fidis relationibus accepi, instituere solebat, etsi humorum biliosorum copia non mediocri gravarentur. Ope radicis hujus materies dysenterica subacta, immutataque, atque in benignum humorem conversa nocere desinit.

Hanc methodum, etsi perutilem audieram, ob id tamen hucusque non sum amplexus, eamque in futura tempora reservavi, quod hæcce me hac tempestate nunquam defereret.

O C T O B E R.

Ut cæteræ hujus anni partes minus solito caluerunt, sic & October frigidior, ac plerumque solet, & siccus fuit: circa finem nebulæ multæ.

Mor-

Morbi chronici, hydropes, icteri, infarcta abdominis viscera, ob prægressas hac æstate biliosas febres, nos multum exercuere. Multi catarrhum questi sunt, tussimque noctu præprimis permolestam, quam sensus in hypochondriis, ad ventriculum, vel & inferius in abdomine dolorificus & præcedere, & comitari solebat, ita, ut hoc abdominis dolore de mox adfutura tussitatione præmonerentur.

His antea febres fuerunt intermittentes, aut suapte, aut non ex arte curatæ.

Tussis hæc, ad estomachicarum tussium speciem pertinens, remedia, pectori alias dicata, nequaquam admisit sed ea, quæ glutinosa potenter incidunt, solvuntque, ac soluta, rejectaque per emeto-catharsin materie, ventriculo, & intestinis robur addunt. Rheum, elixirium stomachicum temperatum, decoctum lichenis, & polygalæ profuerunt.

Quicumque intermittente, aut remittente quadam febre hoc mense laborarunt, de spurio hoc pectoris affectu, difficili scilicet respiratione, & oppressionis sensu, tussique multa querebantur. Sputa aut nulla prodire, aut pauca, glutinosaque.

Perdifficile nonnunquam nobis accidit, *verane*, an *spuria* hæc pulmonum affectio esset, an malum in ipso thorace infarcto, inflammarique incipiente natum sit, an vero a primis viis attractum, probe internoscere; idque eo difficilius erat, quod hoc tempore utrumque sæpe vitium, levior nempe pulmonum inflammatio, & biliosum quid, mucosumque a ventriculo oriundum una jungeretur.

Hinc consultum arbitrabamur, iis, qui complicata hac pectoris affectione laborabant, aut quos ea laborare suspicabamur, pauxillum sanguinis detrahere, eosque diuturniori solventium, & diluentium usui addicere, donec, quam coelum frigidius pulmonibus adpersisset phlogosin, difflatam existi-

maremus, intra paucos ut plurimum dies evanidam. Interea vero, quod in thubo intestinali latuerat vitium, biliosum, mucosum, putridum, sese luculentius exere, pluresque præsentiæ suæ, & indubitatos dare characteres cœpit. Vomitorium tunc, quod in initio *propria* thoracis affectio prohibuerat, insigniter profuit, cui fortunate salis ammoniaci largiores doses subjunximus.

Frequentior multo venæ sectionis necessitas fuit hoc, quam elapsis mensibus, &, si ab ipsomet ægro, priusquam ad nos veniret, præter rationem instituta esset, minus nocuit.

Quartanas jam multo plures, quam priori mense habuimus non rebelles, solventibus salinis, sale imprimis ammoniaco, datoque emetico usum solventium interpolante, vel ex integro curatas, vel ita cicuratas, ut sumpto cortice cito & cum constantia profligarentur. Quasdam quartanas remittentes æque levi brachio, & eadem methodo perfanavimus.

Observare mihi visus sum, eas quartanas, quæ aut remitterent solum, aut vix intermitterent, citius faciliusque dicta ratione curari, quam illas, quæ paroxysmos habuere breves, sed inviolabili lege modoque redeunt, quæve intermedio tempore ægro nil, aut perparum incommodi reliquerunt.

Quartanarum maxima pars priori adhuc mense nata fuit, verum ægri post exantlatas primum aliquot accessiones nostram opem implorarunt: hinc factum, ut, etsi September quartanarum præ aliis feracior esset, plures tamen mense primum Octobri nobis curandæ obvenerint.

Quotidianæ, & tertianæ febres nec numero, nec pertinacia eas superarunt, quæ alios aliorum annorum autumnos infestant.

Dysenterici paucissimæ hoc mense, plures tamen
immi-

immitis morbi reliquiae comparuerunt, dolores videlicet, tumoresque, ac immobilitas articulorum. Accidit id in illis, quibus mala medicatio fluxum ventris stitit. Hic diversa profuere. Materiem dysentericam non raro male sedula medicatio intra viscera dato opio concludit; retentus vero fomes tunc sanguinem subit, & aut corpus oberrat, aut articulis, locisque illis, ubi tardior humorum motus, vasaque angustiora sunt, profunde insidet, maximeque sensiles partes vellicat.

Multi quoque hoc mense, uti etiam proxime elapso, fuerunt, quos tormina stranguriave cum oris amarore eum in modum vexabant, quo dysenterici solent, silente alvo. Id mali, siue colicam biliosam, siue *siccam dysenteriam* malis appellare, eandem, ac ipsa vera dysenteria, curam postulat, & ni ventrem probe vacues, sed solis diluentibus, ac involventibus impugnes, tardam aegro, tardiosamque, & per saepe inutilem medicinam facies, morbumque, qui modo in ventrem detonat, haud difficulter inde pellendus, ad articulos, locave exquisitissimis per saepe medicamentis in accessu convertes.

Morbus articularis non raro etiam febres biliosas excipit, eas duntaxat, quas cortex praemature filere iussit, aut, quae sensim suapte fatiscebant.

Nullam hic cortici remediorum principi notam inustam volumus, cum praematurum solummodo ejusdem usum incusamus. Uti enim diutius solvendo, praeparando, eliminandoque materiam febrilem, febris ipsa multoties alitur, donec, fero licet, ad corticem confugiatur, ita e contrario inepti est, artemque ignorantis, audito mox febris nomine, nullo prorsus ad materiem febrilem respectu habito, largas corticis doses ingerere.

Vidimus ex multiplici hac origine natas arthritides non paucas. Profuerunt lenia purgantia, sali-

na, &, si morbus levior erat, ea ipsa remedia, quibus morbus, arthritidis genitor, si medicum scientem nactus esset, procul dubio auscultasset. Verum, quorum articulis malum profundius infixum hæsit, iis remedia ex potentiorum solventium classe deprompta profuere. Kermes minerale, sulphur antimonii auratum tertiæ præcipitationis, hisque nonnunquam potiora, aconitum, flammula jovis (vicina interea loca vesicante erosimus) sarurata chamædryos, & chamæpytios decocta sæpissime votis respondebant. Quibusdam malum adeo alte infedit, ut potentissima remedia eluferit: his ternis, quaternisque consequenter diebus emplastrum latum vesicans ad eundem semper locum apposuimus. Post aliquot dierum tormenta dolor omnis ubicunque, atque etiam extra locum vesicante tentatum existens, aut corpus oberrans, orta diaphoresi larga, vel & pustulis prurientibus per totam corporis, artuum præcipue, superficiem excitatis, evanuit.

N O V E M B E R.

Mense hoc varia tempestas lusit: cælum modo fenum, modo pluviosum: nives: tepor: frigus; ita tamen, ut nulla aëris qualitas aut exorbitaret nimium, aut diutius persisteret. Morbi longe pauciores ac reliquo totius anni tempore, iidemque propemodum, qui præterito mense, si dysenterias jam modo compressas excipias.

D E C E M B E R.

Mensis hic ad 20mum usque raras pluvias, frigus tolerabile, nives copiosas habuit. Inde rigidum gelu, nives copiosissimæ. Hoc tempore lumbagines non paucae, item tumor in alterutro genu summopere dolens, & motum impediens, cum, vel etiam sine ischiade. Quibusdam articulus humeri doluit cum im-

immobilitate brachii. Multis glandulae subaxillares tumeant, dolebantque, quae subinde in suppurationem abivere. Plurimis, iisque potissimum faeminis, dolor, noctu ingravescens, femora, crura, pedesque per intervalla pervasit: febricitabant plerumque, sed moderate, & more vago. Tussis multae, multoque plures, ac aliis hucusque mensibus.

Prout ab aestivo, & autumnali tempore longius provehebamur, ita rarius, mitiusque ex primis viis laboratum est, ingruente frigidiori anni parte ferocientem aestatis bilem comprimente. Verum per hoc tempus spissior facta humorum fere omnium indoles alios produxit morbos, atque alias, ac antea, corporis partes occupavit. Sanguis & compactior, & ad vasa, frigore nunc magis constricta, validius attritus, phlogoses non paucas generavit. Aquosa humorum portio aequo tenacior, vascula minutiora circa articulos, partesque tendinosas, ac glandulas locata, difficiliter permeavit. Facilis hinc explicatio est & rheumatismorum complurium, & inflammationum nunc seorsim, nunc junctis una viribus affligentium.

Numerus aegrotantium multo minor erat, quam per aetatem: &, qui nullam infirmitatem chronicam ad hunc morbum attulere, facile convaluerunt. Funera, si qua fuere, ea morbi longis, phthisi maxime, & consummato hydropi debebantur.

Exanthemata σποραδικὰ & rarissime, & paucissima visa hoc, & praecedente mense sunt, ac ea fere ratione sensim disparuere, qua morborum biliosorum dominium contrahebatur.

ANACEPHALÆOSIS.

Πολυμορφον morborum popularium genium per hujus anni decursum saepius mirabamur, cum in alio alia sit & morbi facies, & intensio, duratio, & eventus

tus alius. Nihilominus in tanto symptomatum lusu ejusdem epidemici morbi, atque in ipsa diversarum epidemiarum successione mira quædam simplicitas obtinet, sive causam morbificam, sive vero genuinam methodum medendi spectes; illa enim varios ad speciem morbos, sive potius unum solummodo morbum, producet, sed qui diversissimos, atque alios in aliis mentiatur, prout vel aëris constitutio, vel corporis diathesis, quam quisque sibi propriam, atque ab alio diversam habet, *ejusdem* morbificæ causæ vires *diversoside* applicuerit.

Hæc vero paucorum remediorum, eorumque simplicissimorum usui, quem efficacem experientia docuerit, facile acquiescit, non, quod plura non suppetant; sed quod pluribus, in tanta causarum simplicitate, superfedere queamus.

Juvat nunc unico quasi intuitu totius anni ad finem modo perducti constitutionem contemplari.

Ineunte Anno inflammationes pulmonum frequentes fuere: his pleuritides, & peripneumoniæ successerant a bile prognatæ. Denuo febribus biliosis intermittentibus, remittentibus, varia periodo, legeque recurrentibus æstas infestabatur. Autumnum proxime & præcedebant, & comitabantur dysenteria, biliosæ utique profapiae, febribus æstivis sensim vela hoc tempore contrahentibus.

Sub initium hyemis febres inflammatoriæ denuo caput exerebant, morbique alii, ad phlogoseon familiam pertinentes.

En per totius anni decursum modo sanguinis, modo bilis prædominium, vel temporibus intermediis æquale utriusque imperium, junctasque vires! En a gemina hac origine multiplicem morborum faciem, sed non adeo multiplici remediorum suppellectile perfanandam!

Fortunate medebitur, qui remedii exhibendi, occa-

casiones sagax captat, quive repertæ indicationi potius, quam specificæ cuidam remediorum virtuti confidit.

SECTIONES CADAVERUM.

SECTIO PRIMA.

SUB finem Aprilis anni 1776. sectum cadaver fuit, cujus historia morbi, & anatomes hæc est:

Vir 40 annorum, opilio, cum præterita æstate per Italiam pecudes ageret, vino italico, cum & itinere ipso, & fervidiore cœlo frequentius æstua-
ret, solito largius indulgit. Domum redux in Germaniam, sero autumnò tussitare primum, pectore oppresso esse, & asthmaticorum instar spiritum trahere cœpit. His incommodis per totam hyemem conflictatur absque remedio, si duas, tresve per tempus hoc venæ sectiones excipias, quas semper insigni cum levamine instituit.

Die ipso paschatis rigor horarum aliquot cum succedente æstu hominem corripuit: respiratio longe difficilior, oppressio pectoris major, quam hucusque, dolorque punctorius ad mammam dextram cum sputo cruento accedit. Ter vena secta est, sed quo morbi tempore, quæve sanguinis missi quantitas fuerit, ignoro: id solum ab ejus uxore rescivi, sanguinem crusta inflammatoria crassa, tenacique connectum fuisse. Cæterum an ullum, & quale remedium fuerit adhibitum homini ruri habitanti, & solius chirurgi curæ commisso, non scio. Negavit tamen uxor, quidquam fuisse adplicatum. Die morbi.

bi decimo septimo in Nosocomium deferitur: respiratio summe laboriosa, dolor punctorius ad mammam dextram, pulsus celerior naturali, & in brachio affecti lateris obscurior multo, mollis, non debilis. Sputa multa mucosa, pauca cocta: decubitus in latus dolens impossibilis, sed talis, ut nec supinus omnimode, nec etiam in latus sinistrum cubaret. Strepitus in pectore inter respirandum quasi ferventis aheni. Sanguis illico missus crustam summe phlogisticam exhibuit, unde levamen doloris punctorii secutum, persistente eadem streperæ respirationis difficultate: pulsus evolutior: sputa eadem.

Altero die denuo vena secta, idque etiam quarto die factum, tum quod memorata inflammationis symptomata perseverarent, cum etiam quod recrudesceret pungens in latere dolor. Hoc die pulsum minus mollem, vere fortem ante venæ sectionem deprehendi; at a venæ sectione celebrata paucis horis exspiravit die morbi vigesimo.

Cadaver pectore hirsuto, & muscutorum robore insigni, ab assistente chirurgo incisum, sequentia exhibuit:

Pulmo dexter ex toto inflammatus erat, portione suprema, præcipue qua dorsum respicit, excepta, quæ sana omnimode quartam pulmonis partem effecerat. Lobi, in quos pulmo dividitur, tum inter se, tum ad pleuram ubique validioribus cohæsionibus necebantur, eamque illæsam, ac nullibi inflammatam. Dexter hic pulmo majori suo volumine sinistrum urgebat, presso sinistrorsum mediastino, & remoto sternum multum protuberabat. Ex sectorum bronchiorum orificiis albidus ac subflavus prodibat humor, qualem sputa mucosa, alba, intermixtis quibusdam coctis referunt. Pulmo sinister sanus, excepta parte ejusdem media dimidii fere pugni magnitudinem æquante, & inflammata. In corde, ac va-
lis

sis majoribus polypofæ, & albæ ut plurimum concreciones erant. In pericardio plus feri collectum inveniebatur, quam communiter fieri affolet. Serum pariter in sinistro thoracis cavo repertum 20 fere uncias æquabat. Viscera abdominalia sana per omnia fuerunt.

In hac historia plura occurrunt, quæ nostram attentionem promerentur.

Imo. status ille asthmaticus per totam hyemem miserum affligens, quemque sola venæ sectio solabatur, nullas alias asthmatis causas videtur admittere. Pulmones, qua parte inflammatio abfuit, omnimodo sani fuerunt, inflammati vero sat luculenter demonstrarunt, se ante hanc inflammationem omnialio vitio caruisse. Hinc asthma hoc, quo per hyemem premebatur, ex *continua & chronica inflammatione* profectum fuisse, indubitatum videtur. Constat enim, nullos dari certos inflammationis terminos, quibus elapsis ea noto quodam exitu solvatur, cum per multas sæpe septimanas, & menses cruda inflammatio persistet. Sunt, quos respiratio difficilior, dolor exiguus punctorius in latere longissimo tempore infestat, etsi omnibus cæteroquin muniis fungantur cum pulsu aut sano, aut ab eo non multum abludente. Subinde sola difficilior respiratio est cum pulsu naturali, tussicula, & pectoris oppressione: abest dolor punctorius, nisi, si fortius inspirent, aut validius data opera tussiant, aut quacunque ratione cursum sanguinis incitent.

Morbi hi *veræ pleuritides*, & *peripneumoniæ* sunt, verum *chronicæ*: cumque ut plurimum absque motu febrili sint, & ita affectos lecto non affigant, ac characteribus, alias hosce morbos pulmonicos comitari solitis, destituantur, *latentes* a Baglivio appellantur, quas magno ægrorum emolumento sæpius detectas fuisse asserit, dum pungens lateris dolor aut vali-

validiore tussi, aut profundiore inspiratione studio facta sese exfereret, aut quodnam in latus difficilior decubitus esset, exploraretur. Sed de his superius actum abunde est.

2do. æger fuerat pleuro-peripneumonicus, dolor vividus admodum, etsi pleura nullibi inflammata deprehenderetur.

3tio. cum die morbi 20mo morbus crudus adhuc deprehenderetur, apparet nullum posse statui dierum numerum, ultra quem venæ sectiones non admitti queant, neque ubique obtinere aphorismum 8vum L. 5. *Quicumque pleuritici fientes in 14 diebus non repurgantur, his ad suppurationem transitio fit.*

4to. æger in statu cruditatis ex eo moritur, quod pulmo inflammatus alterum sanum comprimat, omnemque humorum circuitum suffocet. Largissimæ venæ sectiones, quæ se invicem excipiunt, si primis statim morbi diebus instituantur, suffocationem fors subinde præpedire valent.

Recenset clarissimus Morgagni L. II. Epist. anat. med. XXI. art. 26. 27. 28. epidemicam pulmonum inflammationem, quæ hyeme anni 1738. nusquam magis quam in quibusdam monacharum cœnobiis sæviit, & plures, paucos intra dies, sustulit. Cadaverum dissectio exhibuit gravissimam totius pulmonis inflammationem, quæ ægrotæ brevi suffocabantur, eæ præcipue, quæ laxioribus ac imbecillioribus antea pulmonibus fuerant.

Statum hunc morbi crudissimi, ubi pulmo alteruter, infarctu inflammatorio turgens, spatio suo contineri nequit, & in vicinum thoracis cavum protuberat, atque sufflaminando sanguinis per corpus periodum occidit, Hippocrates designasse videtur, dum de pulmonis ad latus prolapsu L. 2. de morbis sic ait. » Si pulmo ad latus prolapsus fuerit, » tussis tenet, & erectæ cervicis spiratio, & sali-
» vam

» vam tuſſiendo rejicit albam, & dolor ad pectus,
 » & dorſum emergit, & incumbens pulmo impel-
 » lit, & grave quiddam in pectore incumbere vide-
 » tur, & dolores acuti pungunt, & ſanguis ſtridet
 » velut pellis, & ſpirationem cohibet, & ad aſſe-
 » ctum quidem latus decubitum ſuſtinet, non autem
 » ad ſanum. Verum velut grave quiddam ipſi de
 » latere pendere videtur, & per pectus tranſpirare
 » ſe putat. «

Subdit dein curam : *hunc calida multa bis in die
 lavato, & aquam muſſam ipſi bibendam dato.*

5to. pulmonis inflammati color læte ruber erat,
 conſiſtentia tali, qua hepar eſſe ſolet, atque ea gra-
 vitate, ut particula abſciſſa, atque aquæ immiſſa
 fundum petierit.

6to. in utroque ægroto, quin in aliis compluri-
 bus verum deprehendi eſſatum Hippocratis in coacis
 prænot. aſſerentis : *quibus pleuriticis ſtrepitus ſputũ
 multus in pectore eſt, & facies triſtis, & oculus morbi
 regii colore infectus, ac caliginofus, hi pereunt.*

7mo. ratio, quare in latus dolens cubare non po-
 tuerit, non adeo in propatulo eſt, niſi hanc hujus
 rei cauſam eſſe exiſtimemus, quod pulmo ſiniſter
 in medio inflammatus, atque ad latus hinc inde re-
 ligatus, ſuo pondere dextrorſum premens pleuram,
 abſtrahere conniſus fuerit, ſicque moleſtiam intu-
 lerit.

8vo. quorſum referre cauſam doloris punctoriũ
 oporteat in pleuriticis, vel pleuro - peripneumoni-
 cis, necdum videtur exacte conſtare. Id ſolum-
 modo certum per obſervationes eſt, pleuram ea ra-
 tione abſolvi poſſe, ut dolor ab ejus inflammatio-
 ne, utpote quæ ſæpius abeſt, non ſemper repeti
 debeat, quamvis, ſi revera phlogofi teneatur, ea
 ſic affecta, citra acuti doloris ſenſum, reſpiratorio
 thoracis motu diſtrahi nequeat.

Fors non inepte doloris causam ex arctis illis pulmonum, cum pleura nexibus, multoties explicare possumus, cum pulmo turgens, seque ipso durior, majorque factus, versus alterum thoracis latus prominet, aut, ut phrasi Hippocratica utar, ad *latus prolabitur*, quod certe fieri nequit, quin simul nexus hi urgeantur, ac distrahantur, & pleuram sollicitent.

9no. feri collectio primum hoc ultimo morbi tempore facta fuisse videtur; pressis enim majoribus vasis, & retardato sanguinis per pulmones circuitu, tenuiores particulae per ramulos laterales elabuntur, aut verius exprimuntur. Accedunt & aliae rationes, ex quibus haec hydrothoracis species explicari potest, quasve cl. Morgagni L. II. epist. anat. med. art. 34. paulo accuratius persequitur.

10mo. pulsus arteriarum obscuri, humiles, contractique in latere, aut unice aut magis affecto, ferme semper observantur. Infida praeterea indicatio est, quam tum in quocunque thoracis morbo, cum & praecipue in pulmonum inflammatione, ex pulsu venamur. Securior illa est, quam respiratio, majorve, aut minor morbi tolerantia subministrat.

SECTIO SECUNDA.

Virum aetatis mediae secui circa medium Aprilem, qui nono, ni fallor, morbi pleuro-peripneumonici die ad Nosocomium delatus est: omni hucusque auxilio caruit. Respiratio strepens, difficillima, elevatis summo cum labore scapulis ac thorace, ore, ac pinnis narium deductis, & erecta cervice peragenda. Ad lectum delatus, cum decumbere non valeret, inter maximos trahendae respirationis conatus sedens moritur.

Pulmo sinister per totum inflammatus, & vicinae pleurae per multas fibras membranasque nexus, magnam

nam thoracis dextri partem oppleverat, & ejusdem lateris pulmonem sanum per omnia arcte compressit. In cavo thoracis dextro aquæ ad duas facile libras repertæ sunt. Vasa cordis coronaria mirum in modum dilatata, & multo sanguine turgida visebantur. Pleura ubique sana etiam hic ostendit, doloris pungentis sedem in pleuritide, aut pleuro-peripneumonia male in ejusdem inflammatione quæri.

Viden & in hoc casu *pulmonis prolapsum ad latus*, & ferum in cavo thoracis, quo latere is sanus fuit, collectum. Vasa coronaria solito longe ampliora faciem habent explicatum ex laborioso sanguinis per pulmones meatu. Cor ipsum post repetitas pulmonum inflammationes magis amplum, & ferme aneurismaticum non raro reperiri, captæ per anatomicas observationes docent.

SECTIO TERTIA.

Pistor 32 annorum prima Martii sæva pleuro-peripneumonia correptus ad Nosocomium deferitur. Institutæ quatuor venæ sectiones sunt, aliaque, quæ antiphlogisticorum nomine veniunt, ea, quæ par est, attentione applicata. Melius inde, licet tarde habere cœpit; mansit nihilominus respiratio naturali paulo impeditior cum dispositione quasi catarrhosa. Accessit anxietas: pulsus celeres semper, & duriusculi: sitis nulla: decubitus in latus dextrum, quod sanum fuerat, impossibilis. Die morbi 19no. dolore corripitur acutissimo in molli hypocondrii sinistri parte: sitis, febrisque urgent: facies hominis quasi exsanguis, ac labia pallidissima fuerunt. Omnibus, quæ indicata videbantur, in usum tractis, factaque terna missione sanguinis summe phlogistici, qualis pleuriticorum esse solet; dolor, qui in abdominis latere sinistro, non multum infra sep-

tum transversum hæere visus est , non longo post tempore disparuit. Mansit tamen pulsus celer supra modum absque exacerbationibus. Dyspnœa major : facies , & totum corpus tumere incipit tumore leucophlegmatico : in abdomine fluctuatio persentiscebatur. Hinc , atque etiam ex aliis , quæ præcessere , hydropis purulenti suspicio nata. Sudores nocturni copiosi , & alvus subinde citatior ægrum exercebant. Diarrhœa tamen facile pulvere myrobalanorum , & rheo tosto compressa fuit. Urinæ tum in dolore illo acuto , qui abdominis esse putabatur , cum & postmodum , citrini coloris , & fere naturales fuerunt. 7ma Aprilis orthopnœa subito correptus , dum ex lecto in vicinum mundiorum reponeretur , vivere desit. Prima morbi tempora , quæ ipsemet non vidi , fida narratione accepi.

Cadaveris , tumore leucophlegmatico ubique tumens , thorax sinister ultra duodecim libras puris dedit. Pleura sana fuit , eique hinc inde laciniae quaedam adhærebant , quæ parietes sacci , in pulmone nati , & in cavum thoracis rupti , ex parte effecere. Diaphragma tam alte in abdomen ex illo latere , ab incumbens puris copia pressum , descenderat , ut dolor , qui abdominis esse putabatur , in thorace fuerit , atque inde ortus , quod faccus pure plenus ad ruptionem urgeretur , & divulsæ membranæ dolerent. Pulmones ambo , magis vero sinister , erosi reperiiebantur. Abdomen duas circiter feri libras continebat , a qua tam exigua quantitate manifestam fluctuationem non facile repetere licet , ut adeo etiam hinc constet , quantum hujus fluctuationis sensui fidere quis possit. Sana omnia abdominis viscera reperta sunt.

Febris , qua detinebatur , uno tenore perseveravit , nullis , quæ sub sensus caderent , exacerbationibus stipata ,

stipata, & notis illis destituta, quæ alias febrim a pure resorpto natam produunt.

SECTIO QUARTA.

Die 26ta Maji cadaver me, & aliquot medicinæ Candidatis præsentibus, ab assistente chirurgo sectum fuit, cujus hæc morbi historia est:

Vir 54 annorum, a multis jam annis aurigæ officio functus, die 13tia Maji ad Nosocomium deferatur, queriturque urinam a quatuor diebus penitus suppressam. Adplicato mox cathetere multum lotii eductum est, sed obstaculum, circa collum vesicæ repertum, difficilem instrumento aditum fecit. Pus, ut relatum a chirurgo erat, nullum est animadversum. Quæ tunc ab ipso ægro, cum & ejus uxore post mariti mortem rescire poteram, narrabo.

Junior in Italia apud principem quemdam, munus aurigæ faciens, aliquot annos exegit: ibi se ægrotasse ex suppressa urina, & cathetere adjutum fuisse, uxori in hoc ultimo morbo fatebatur.

Ab illo tempore complurium cum utraque uxore (alteram enim jam duxerat) liberorum parens, potui, ut hoc hominum genus assolet, multum alias deditus, hoc tamen ultimo, quo vixit anno, vino moderate admodum, & ferme omnino non utebatur. Hoc etiam anno frequentiore mictu, eoque difficiliore, præcipue noctu, exercebatur, ut bis, terve præter morem de lecto surgeret, urinam missurus.

Initio Martii ab equo ad partes genitales percussus, magis conqueri de frequenti, & dolorifico mictu coepit, itemque de urinæ stillicidio. Circa initium Aprilis domi ex pleuritide diebus tredecim decubuit. Bis ipsi primis diebus morbi vena secta est: cæterum præter mixturam quamdam a medico præ-

scriptam, nullo alio auxilio utebatur. Convalescere ex morbo videbatur, ita, ut denuo aurigæ vices subiret. Verum tussicula cum sputis flavescentibus, & quædam non magna oppressio pectoris ex morbo supererant.

Post initium Maji mictus difficilior, & magis stranguriosus, ac ante hac, quin & subinde penitus suppressus ægrum torquebat, cerei tunc tenuioris auxilio, quem ipse ea methodo, qua olim in Italia usus est, versus apicem magis extenuaverat, ac oleo inunctum urethræ immiserat, lotium misit, educto cereo denuo suppressum.

Tandem ad nos delatus est, cum a quatrIduo nullam amplius urinam misisset, & toto hoc tempore nihil potulentorum assumpsisset, ne, ut ajebat, urinæ quantitas accresceret. Febricitabat pulsu forti, duroque, siti multa, faucibus siccis, uti inflammati solent. Secta vena est; sanguis eductus crustam phlogisticam, eamque crassam, exhibuit. A venæ sectione urinæ libertas fuit: verum cum noctu denuo suppresseretur, sitisque urgeret magna, denuo secta vena est: sanguis crassissima crusta phlogistica tegebatur. Usus interea est decocto hordei cum oxymelle, emulso seminum frigidorum cum nitro. Adplicatum præterea est emolliens cataplasma ad perinæum, radicem penis, & ad pubem. Inde urina libere posthac fluxit, sed fluxu continuo stillante. Verum quarto die, ex quo ad Nosocomium venerat, diarrhœa accedit, nulla ratione comprimenda, etli aliquoties rheo tosto, myrobalanis, laudano fuerit suspensa. Nullus ullibi dolor: animi indifferentia peculiaris: pulsus antea celer, fortis, durus, nunc humilior fit, debilisque, celeritate non nimia. Lingua pura siccescere primum, dein arida, lignea fieri: accessit & is oris habitus, quem risum fardonium appellant, quique continuo per septem,

tem, octove ultimos, quos vixit, dies morbi perfitit. Subdelirium, delirium, decubitus membrum inordinate projectis. Varia data sunt, quæ vi antiseptica celebrantur. Rediit subinde mens per intervalla, pulsus non raro elatior facti, denuo subsidebant. Sinapismis, vesicantibus, aliisque excitantibus, antiseptici morbum frustra tentavimus. Vesicantia fortissima binis vicibus eidem loco apposita, vix exiguas vesiculas hinc inde excitarunt. Die 25ta Maji moritur.

Proximo die sectio cadaveris sequentia exhibuit:

Thorax sectus ex cavo dextro fudit libram prope modum aquæ paucæ pure inquinatæ. Pleura cum pulmone abscessus non magni parietes effecit, quibus ruptis illud pauculum puris aquæ mixti profluxit. In sinistro thoracis latere pulmo ubique cum diaphragmate nectebatur, si locum excipias, qui duas fere puris uncias intra pulmonem, & diaphragma conclusas habuit. Inter pulmonem & pleuram, qua illa locum scapulæ objectum investit, pariter abscessus latebat, puris uncias facile quinque continens. Idem cavum libram dimidiam aquæ dedit. Pulmones variegata superficie, & sani cæteroquin reperti sunt. In corde, & vasis ejus majoribus concretiones polyposæ.

Recluso abdomine hepar solito longe majus, sed fanissimum, offendimus; lien duplo major, quam alias solet, sanus & ipse per omnia, sed, si digitis paulo rudius contrectaretur, nimis friabilis. Ren sinister innumeris & exiguis abscessibus plenus, solito longe major, & tubulorum bellinianorum, qui pure turgebant, is habitus, ut abscessus potius viderentur: ita quoque interna renis substantia mutata reperiatur, ut pus non aliunde delatum, sed ibi natum apparuerit. Socius ren, & intestina nil præter ordinem habuerunt. Nulla bubonum vestigia,

aut cicatrices inventæ. Vesica, carneis crassisque parietibus donata, pauca granula, uti ovula formicarum, sed rubra in fundo suo exhibuit, quæ discissa pus fudere. Urethra e corpore exempta, dissectaque ostendit duos abscessus ruptos utrinque, atque in prostata locatos, quorum dexter minor facile nucem muschatam caperet, sinister autem triplo major. Plures quoque in illa vicinia hinc inde positi abscessus perquam exigui, qui dissecti pus bonæ notæ dederunt. Nullæ alias alibi excrescentiæ, & canaliculi Morgagniani frequentes viscebantur. Urethra versus glandem prærubra, & quasi inflammata apparebat. Testis dexter fere duplo major visus secabatur, verum aqua intra eundem, & membranam vaginalem collecta, eum tumorem mentiebatur. Caput ob temporis penuriam non est sectum, neque uretheres, aut vesiculæ feminales examinatæ.

Plura sunt, hoc in casu notanda. Utut æger toties examinatus nil fateretur, quod ipsum gonorrhœa quondam laborasse demonstraret, multa tamen sunt, quæ hanc opinionem admodum probabilem reddunt. Videntur a longo jam tempore obstacula in urethra latitasse a male curatis, aut neglectis, ut fere fit, gonorrhœis nata. Hinc aliquando fit, ut, nisi diutius adhibito mingendi nisu, urina non prodeat, tot obstaculis, penes quæ transprimi debet, effluere prohibita. Sunt, qui per omnem vitam huic difficultati obnoxii vivunt, quin gravius quidquam inde unquam sequatur. At vero si ea obstacula phlogosis prehenderit, seque ipsis majora evadant, canalem obturent penitus, necesse est.

De natura horum impedimentorum multum disputatum jam sæpe fuit. Cl. Brunnerus ephemer. N. C. cent. I. observ. 97. excrescentes in urethra carunculas inter figmenta chirurgorum retulit, & naturam horum obstaculorum in quadam potius urethræ in-

figniori constrictione, ac coarctatione posuit; cum e contrario cl. Genselius eph. N. C. cent. 6. observ. 84. acriter pro carunculis contenderet. Verum cum per sectiones anatomicas constet vestigia cicatricum in urethra reperta esse, cumque ora canaliculorum Morgagnianorum, quo sedes gonorrhœarum leviorum verosimiliter locatur, inflammari, erodi, coalescere, atque communi illa lege, qua id omnes reliquæ partes possunt, luxuriante carne, nodosaque cicatrice repleri queant, non video, quid improbabilis, vel etiam ab observatis alieni hæc opinio habeat.

Urethram subinde ab exstantibus obstaculis liberam nihilominus in uno, vel in pluribus locis præter modum coarctari constringique, uti cl. Brunnerus voluit, non paucae observationes probant.

At vero alterius naturæ obices præter superius enarratos reperiri, pariter extra dubium est; glandulas videlicet in urethra locatas induratas, tumentesque, quæ, si propius sphincterem sint, impedimento sunt, quominus exacte vesica claudi queat, ut adeo urina penes tubercula hæc utrinque continuo stillicidio elabatur, donec ejusmodi tumores altius assurgant, & urethram ex integro obturent.

Hoc ultimo obstaculorum genere glandulis videlicet tumentibus, inflammatis dein, & accrescente multum phlogosi tandem suppuratis, æger noster laborasse videtur. Hinc ille mingendi nifus ad transprimendam urinam: hinc etiam explicatur, quomodo urinam penitus tandem suppressam tenuiori cereo immisso, quamdiu is urethræ impositus maneret, de novo evocarit.

Cereus immissus equidem urethram magis obturasse videtur, at vero, pressis ope cerei tuberculis, non ita exacte canalis obstruebatur, quin non utrin-

que via restaret, per quam urina se subducere poterat.

Hoc adjumentum a cereo vel specillo quocunque etiam illi experiuntur, qui carnes habent excrescentes, & urethram obstruentes.

Quibus vero urethra constricta, coarctataque, præcipue si tortuosum ejus iter sit, nihil ab hisce specillis auxilii habent, nec etiam a candelis vi medicamentosa, absumente, erodenteque imbutis, plurimum vero non raro incommodi; irritata enim urethra fortius stringitur: urina tenuissimo filo, & stranguiose abit; accedit irritatarum partium inflammatio, & ischuria.

Morbi urethræ, utut frequentissimi, tamen nescio, quo infortunio, curatu difficillimi sunt, & maxime discrepantes de medendi methodo opiniones vigent. Sunt, qui omnes candelas medicamentosas rejiciant, & nullas admittant, nisi quæ sola mechanica ratione superius explicata obstaculum reprimant, & urinæ exitum parent. Sunt iidem alii, & forte maxima medentium pars, qui iisdem eo scopo utuntur, ut obstacula absumantur.

Viri, qui multum in hac re experientiæ habent, quique sæpissime hisce candelis apud ægros suos usi sunt, parum aut nihil levaminis, & plurimum incommodi suis ægris hac medendi ratione attulisse mihi aliquoties fatebantur. Meæ autem observationes circa usum candellarum pauciores adhuc sunt, quam ut quid de illis statuere queam. Id interea verum est, in his paucioribus meis casibus candelas medicamentosas juvisse nunquam.

Curationis difficultatem inde ut plurimum provenire opinor, quod mali diagnosis perdifficilis sit, & de obstaculi natura ac indole difficulter constet.

Quærendum itaque est, an glandularum, in urethra sitarum, tumor morbi, sive is stillicidium, sive strangu-

stranguria, vel & ischuria fuerit, causa sit? dein, & quæ tumoris illius species sit? aliam enim medellam scirrhus tumor, aliam is, qui ex inflammatione glandulam prehendente nascitur, atque aliam glandulæ habitus laxior, tumorque ortus a muco copiosius collecto, & glandulam distendente postulat.

Vidi ischuriam, & mictum tenesmoideum, qui muco albino benigno per urethram fluente cessabat; verum elapso ferme dimidio die, sensim denuo nascebatur, prout muci hujus excretio minuebatur, qua penitus sublata, omni fere horæ quadrante ingens ad matulam tenesmus redibat, donec maximo adhibito mingendi conatu denuo mucus ille exprimi, emulgerique inciperet cum mali decremento.

Hanc scenam morbus vix non quotidie semel lussit. Raro factum est, ut per duos continuos dies æger absque obstaculo mingeret. Profuerunt solventia salina, præcipue aquæ selteranæ sine lacte potæ. Æger sensum rei, canalem versus ipsius radicem obstruentis, toties habuit, quoties urina difficilius pergeret; at fluxu restituto nullum alibi dolorem, ardoremque, aut obstaculi sensum querebatur. Interposita solventibus roborantia sunt, sed nullum remedium topicum adhibebatur, quod æger id omnino renueret.

Examinandum præterea, an constrictio, coarctatioque urethræ, an vero prominentes carnes, aut cicatrices nodosæ adsint, ut, si facta accuratior diagnosis sit, scire possimus, quid potius *non facere* expediat, quam ut incerti de morbi natura per varias, & sibi non raro quam maxime oppositas methodos, absque certa lege vagemur.

Febris inflammatoria siti, pulsu forti, pleno, duro, aliisque se manifestans, & alii quidam non dissimiles casus nos determinabant, ut omissis candelis educta per catheterem urina, methodum mere anti
phlo

phlogisticam arriperemus, & cataplasmate emollientissimo vicinas partes foveremus. Glandulas tumentes illam in transprimendo lotio difficultatem, quam a tot annis experiebatur, attulisse opinor: sed cum tumores hi non assurgerent magis, minus inde multabatur, donec tandem phlogosi correpti in majus volumen expanderentur.

Aurigæ officium multum poterat conferre, quo facilius inflammatio hæc tubercula afficeret, cum concutiente carpenti motu, vel & magis adhuc, si quis equo insideat, partes urethræ vicinæ exagitentur, atteranturque.

Accedit, quod id hominum genus, uti de hoc nostro ex relatione uxoris constat, vino, & cerevisiæ deditum sit, iisque vilioribus, acidis, diureticis, inflammantibus.

Præterea & illud notandum, quod totius mali origo est, gonorrhœas in ejusmodi hominibus aut negligi omnino, aut prava admodum methodo curari.

Plura male curatarum gonorrhœarum exempla nosco, non a chirurgis solummodo minus expertis, sed aliis, etiam medicis, quos diuturna, & luculentior praxis commendabat.

Sæpius mirabar, qui fiat, ut in morbo tam frequenti tam non exacta medendi methodus sit, & tot graves quotidie errores committantur. Plures vidi casus, ubi dato validiori purgante, qui mos quondam etiam inter doctissimos vixit, & nondum, ut video, inter omnes est abolitus, fluxus virulentæ materiæ substitit cum delirio paulo post subsequente, & dirissimo morbo acuto nulla arte sanando.

Qui in nostro Nosocomio ex hac causa acute decubuerunt (contigit enim nonnunquam, ut ex lue occulta, quam perversa medicatio modo superius recensito exasperaverat, validissime febrientes, tanquam simplici acuta febre affectos causæ prægressæ igna-

ignari , & nec ægri confessione , nec alio insuper signo adjuti susciperemus) qui inquam ex hac causa acute laborarunt , plerique mortui sunt.

Cum hi per aliquot dies decumberent apud nos , quædam veneni latentis signa vel in ipso ægro deteximus , vel undecunque demum causam mali , & quid ante adventum ad nos actum fuerat , expiscabamur. Gonorrhœam purgante valido suppressam , morbumque acutissimum inde natum aliquoties deteximus : plerorumque enim animis , eorum præcipue , qui ex plebe sunt , prava hæc opinio insidet , posse virus venereum ex parte affecta revocari , & per alvum eliminari. Hinc ipsi sibi medicinam persæpe faciunt , & spiritum vini purgantem , sive resinam jallappæ spiritu vini solutam ex pharmacopæis repetunt.

Sed hæc methodus uti perniciosa est , sic alia non quidem mortem tam citam , attamen innumera alia mala , quibus etiam noster auriga conflictabatur , producere solet.

Multi videlicet , gonorrhœa affecti , unice exoptant , ut fluxus virulentæ materiæ quantocius sistatur : hinc aut chirurgorum inexpertorum consilio , aut proprio Marte terebinthinam deglutiunt , vel alia styptica , quæ fluorem sistunt , aut injectiones ex aqua calcis , & aceto lythargirii adhibent.

Hinc illa malorum ilias , hinc aut radicata lues , aut si benignius quid ægro accidat , morbi urethræ non raro immedicabiles nascuntur. Imprimis autem hac methodo fit , ut partes , quas inflammatio venerea corripit , atque in tumores elevat , indurentur , idque maxime , si glandulosæ fuerint : unde difficilis mictus , aut nullus omnino , nisi mediante specillo , atque perpetuus metus , ne tubercula hæc , etsi nunc indolentia , motu humorum quacunque ex causa aucto , doleant , inflammentur , tristemque tandem tragœdiam ludant.

Me-

Methodus, qua recentibus gonorrhœis felicissime medeor, sua simplicitate, quodve morbi naturæ accurate respondeat, atque idcirco fortunato se eventu, commendat.

Hujusmodi ægri carnibus, vinoque penitus abstinent, solum jusculis cum oleribus vescuntur: assumunt magnam quantitatem decocti foliorum altheæ, malvæ, quibus subinde aliquid ficuum, vel filiquarum dulcium incoquitur.

Fuerunt qui pauxillum lactis addidere, & duodecim, pluresque etiam libras per diem hujus decocti hauserunt.

Adhibentur continua ferme balnea penis tepida, ubi simul glans penis perpetuo abluitur, ne quid materiæ venereæ intra præputium & glandem restitans rosiones, & ulcuscula venerea faciat. Plurimum semper ad breviorē curationem facere credidi, si æger quam sæpissime pudenda abluat; si enim fanus ex impuro coitu ideo vitium trahat, quod materies venerea ad glandem penis allapsa resorbeatur, nonne qui infectus jam antea est, se ipsum continuo de novo coinquinabit, & morbum alet, nisi identidem materiam hanc, si qua intra glandem & præputium hæserit, eluere conetur? quemadmodum scabiosus morbum prolongat, seque ipsum identidem contagio affiat, si vestes scabiosa materia infectas non sæpius purget, neque cum aliis commutet.

Qui gonorrhœam recentem curat, meminisse semper debet, se *inflammatæ parti*, eique *glandulosæ* mederi, semperque benignam phlogoseos resolutionem omni modo tentandam esse.

Horum memor a terebinthinaceis, aliis stypticis sive injiciendis per urethram sive ore assumendis, a purgantibus etiam lenissimis abstinebit, probe gnarus, nullum revera antiphlogisticum dari purgans, quod, utut parum, sanguinis motum non incitet, &
hoc

hoc ipso phlogosin non augeat. Horum loco clysmata emollientia adhibebit.

S E C T I O   Q U I N T A.

Hoc loco juvat historiam alterius pariter aurigæ referre, prout illam autumnò proxime elapso in mea adversaria retuli.

Vir 43 annorum ante quatuor annos a quodam chirurgo ex gonorrhœa curabatur. Suspicio est, eum & ante & post hæc illa sæpius laborasse. Ex sæva pleuritide jam aliquoties convaluit. Jam ab anno dimidio de ardore urinæ sæpius queritur.

Die 2da Octobris anno 1775. dysuriam, solitoque majorem stranguriam patitur.

Die 3. 4. 5ta Octobris mitius habet: lotium expeditius, & copiosius mittit. Hucusque officio aurigæ impigre adhuc fungitur.

Vesperis die 5ta Octobris domum rediens post cerevisiam largius haustam cubitum petit, sed paulo post de ardore, dolente admodum ad matulam tenesmo conqueritur: ejulatus: jactitatio: dolor in hypogastrio, & ad radicem penis: somnus nullus.

Die sequenti, scilicet 6ta Octobris, itemque septima eadem symptomata, sed multum aucta: inquietissima: corporis ad interiora ob dolores summos incurvatio; nixus mittendi lotium frequentissimi, dolentissimi. Hucusque ferme obambulando ægrotabat.

Vesperis die 7ma Octobris prima vice catheter applicatur, sed ad vesicam non pervenitur: in ipso applicandi catheteris conatu, educto filo argenteo pus boni moris ad unciam per cannulam effluxit: urina nulla. Catheter sæpius frustra tentabatur.

Die octava Octobris mane, omnia uti pridie. A meridie hujus diei, dum alvum deponit, inter con-

uti-

tinuos ad matulam tenesmos circa tertiam horam pomeridianam subito exclamat, sibi quidpiam in corpore ruptum esset: riget, livetque toto corpore. Sudor frigidus, copiosus in guttas collectus. Paulo post decumbit quietior: abdomen tumet, doletque ad attactum. Nullus amplius ad mejendum conatus.

Die nona vocatur medicus, qui, cum chirurgus ipso præsente denuo catheterem adplicare, sed frustra, conaretur, paracentesin, ic perineo suavit. Facta punctura circiter uncia urinæ saltu prodiit, & dein pauxillum sanguinis. Tandem cum nihil amplius, tentatis omnibus, efflueret,educta cannula est.

Die 10ma Octobris vesperi advocatus alius medicus paracentesin vesicæ supra os pubis fieri curavit: ac nec gutta urinæ prodiit. Circa mediam noctem ejusdem diei lotium ad lib. v. sponte per urethram fluxit. Abdomen insigniter detumuit. Nullus amplius ullibi dolor. Circa meridiem diei proximi, cum bene speraret ipsemet æger, & adstantium quidam proxime futuram sanitatem serio prædicerent, vegetis omnino sensibus, animoque semper præsente cito, & tranquille moritur.

Sectio 12ma Octobris mane facta est. Urethra primo dissecta exhibuit circa vesicæ sphincterem: imo ulcera exigua gangrænosa, 2do prostatam proximamque eidem glandulas tumentes, inflammatasque, & magna ex parte gangrænosas.

Dissectis herniæ scrotalis (nam etiam hac laborabat) integumentis inventus faccus est ex producto peritonæo natus, partem intestinorum tenuium continens. Intestina facili negotio per dilatatum abdominis annulum redierunt.

Aperto abdomine urinæ magna quantitas profluxit. Vesica urinaria in fundo disrupta inveniebatur, ruptura duos transversos digitos facile æquante. Intestina tenuia levem hinc inde inflammationem, & in-

incipientem gangrænam exhibuere. In urethræ superiori parte, ossa pubis respiciente, vulnus, secundum urethræ ductum ad unum cum dimidio pollicem decurrens, recenterque factum, quodve circa radicem penis paulo ante sphincterem terminabatur, est observatum. Punctura in hypogastrio facta, intra peritonæum & musculos abdominis, versus pelvim progressa evanuit.

Plura nos docet hæc morbi, & sectionis historia.

1mo. Vulnus illud in urethra recenter factum catheteri debetur. Quod si paulo majori vi instrumentum adigatur, sæpius accidit, ut novæ viæ eidem aberranti parentur. Optime serviunt catheteres minus curvati, & ex lamina tenui in spiram contorta confecti.

2do. Optimus pro paracentesi vesicæ locus videtur (dummodo nihil peculiare id prohibeat atque aliud suadeat) is ipse, quo a recentioribus lithotomia institui solet, in perinæo videlicet. Quod si punctura in hypogastrio fiat, minus certa operatio erit; licet enim vesica eo usque assurgat, utpote ingenti lotii quantitate turgens, tamen cum sint, qui hypogastrio præpingui gaudent, puncturæ profunditas admodum erit incerta. Præterea facile fieri potest, ut, dum vesica, educta jam aliqua urinæ portione, se denuo in pelvim profundius recipit, cannula subtrahentem se vesicam non amplius contingat, præcipue si chirurgus eadem acu triangulari utatur, qua hydropicorum abdomen pungit.

3tio. Grave monitum hic casus præbet, scilicet, auxilia seria in rebus seriis haud quaquam differri debere. Punctura vesicæ die septima, aut octava Octobris ante meridiem instituta: procul dubio hominem servasset.

4to. Eo tempore, quo paracentesis celebrabatur, abdomen lotio inundatum jam erat. Catheter die

9na Octobris in utretham immissus, & paulo post denuo extractus colore plumbeo inficiebatur.

5to. Ratio cur urina fluxerit sua sponte 12 ante mortem horis, haud obscura est; nam præsente jam gangræna, tumores urinae transitum prohibentes subsidebant, uti omnis inflammatorius tumor assolet, si eum gangræna jam prehenderit.

6to. Doloris absentia, animus tranquillus, superflite sola breviori respiratione, mentis continua præsentia, & magna ob superatum, ut credunt, periculum hilaritas, minus attentos sæpe fallunt, dum, instante jamjam ob præsentem gangrænam morte, salutem proxime secuturam promittunt.

Mors hæc sæpius in illis fit, qui ex enteritide, aut hernia incarcerata, moriuntur.

7mo. Iteratæ gonorrhœæ, diathesis sanguinis phlogistica, de qua ex repetita sæpius pleuritide constat, item potus cerevisiæ largior in ipso morbo, sufficientes nobis rationes suppeditant, unde primo tubercula, dein eorum inflammatio explicentur: accessit aurigæ munus, quod & ipsum suam symbolum contulit, cur inflammatio hæc partes præ reliquis occuparit.

SECTIO SEXTA.

Auriga 47 annorum, multis consequenter annis fanus, ultimo Bacchi festo hujus anni in peripneumoniam incidit, cum rigidissimum tunc temporis sævi-
ret gelu, quo plures eo die horas carpento insidens, præter morem urebatur. Domi suæ decubuit, ubi sanguinem binis vicibus misit, morbum medicatrici naturæ committens. Circa festum paschatis eas primum vires receperat, ut consuetum aurigæ munus denuo subiret.

Die 12ma Junii horis pomeridianis valide riguit:
ves-

vesperi ingesta evomuit: appetitus dejectus, sitisque: accessit dolor lumborum, & sinistri thoracis pungens cum tussi. Nox infomnis.

Die proximo symptomata augebantur. Vespera illius dici venæ sectio facta est cum aliquo levamine, sed brevi evanido. Die 14. & 15ta omnia exacerbabantur.

16ta. Suo marte vomitorium ex tartaro emetico sumpsit, unde septies flava, fusca, amara inter gravissimos pectoris, præcordiorum, abdominisque dolores vomuit, & fere toties dejecit.

Noctu somnus nullus. Jactitatio multa.

Die 17ma Junii sexta morbi ad nos delatus sequentia exhibuit: dolor a mamma sinistra usque ad os ilei, & ultra, multa tussi, inspiratione, & attactu exacerbatus: sitis magna: decubitus in latus affectum impossibilis: sputa spumosa, sanguine tincta: respiratio strepens: pulsus celer, fortis, durus: lingua alba, humida. Larga venæ sectio facta mox est, & cataplasma emolliens dolentibus locis adplicatum: datus potus emolliens, tepidus, copiosus, antiphlogisticus: sanguis pleuriticus. Noctu somnus perquam turbatus.

Die 18va Junii morbi septima dolor lateris nullus: decubitus in omnem partem facilis: respiratio cita, strepens, exiguo ac fere nullo thoracis motu, sed solo abdomine peracta. Inspiratio duplicata: pulsus antea fortis, nunc debilis valde, mollisque ac celerior multo: urina rufa absque sedimento, tussis non multa: sputa spumosa, pauca: alvus diarrhœica: lingua alba, humida. Cæterum vigor: animi præsentia: præteritorum exacta recordatio, ad minutias usque accurata, &, ut hoc hominum genus solet, jocosa, ac potius hilaris narratio: vivacitas magna aptæ ad interrogata responsiones: facilitas magna sese quodcunque in latus veller, convertendi. Faciei ha

bitus ab eo sanorum non abludens, nullus oppressio-
nis, aut difficilis respirationis sensus.

Hoc rerum statu cum cerebrum impeti animad-
verteretur, latum vesicans cervici adpositum est.
Pulsus mox e debili factus est fortis, plenus, durus
supra modum, & perquam celer; hinc facta denuo
venæ sectio est, sed absque levamine. Cum alvus
immoderatus fluere, remota omnia sunt, quæ eam
vel levissime sollicitant, nitrum, & oxymel. Emul-
sa, mucilaginosæ, diacodiata nil profecere. Hoc die
sputa quædam cocta adparuerunt. Vesperis frequen-
tes pulsuum mutationes. Cætera uti antea. Noctu
leve delirium, & ad auroram mors.

Die sequenti facta cadaveris sectio est. Aperto
thorace pulmo dexter sanus reperiébatur, sinister ve-
ra ex integro inflammatus, attamen sic, ut inflam-
matio non ex gravissimis fuerit; nam & substantia
pulmonis inflammati durior quidem fuit, ac in statu
naturali solet, minus tamen, quam in graviore phlo-
gosi consuevit; & resectæ ejusdem particulæ, si aquæ
injicerentur; tarde ac ne vix quidem fundum petiere.
Quædam omnino infra aquæ superficiem suspensæ
manserunt.

Præterea materies quædam, qualis illa sputorum
coctorum esse solet, bronchiorum ramos opplevit,
& copiose ex pulmonibus leniter pressis profluxit.
Inter sinistram hunc pulmonem & diaphragma, feri
subflavi paucæ uncie repertæ sunt, quo loco mate-
ries lardacea medium fere digitum crassa, crustam
phlogisticam & colore, & tenacitate referens, pul-
monis infimas oras obtexerat, ea ratione, ut primo
intuitu rupti abscessus parietes mentiretur: sed laci-
niæ hæ avellentem digitum facile sequebantur, &
subjectam pulmonis, partiumque vicinarum substan-
tiam integram demonstrabant.

Mediastinum subinflammatum: pleura sana, ad
quam

quam plerisque in locis in utroque thoracis cavo pulmones carnosos, & quasi ligamentosis crassisque nexibus religati fuerunt. Vasa coronaria ampliora solito, sanguine multo infarcta, & fere varicosa.

In abdomine omentum inflammatum ex toto. Intestina tenuia multis in locis inflammata, & hinc inde incipiente gangræna tentata apparebant.

Dissectum caput duram meningem sanguine turgentem, & hinc inde inflammata, qua vero parte cerebrum a cerebello disjungit, crassis fibris parallelis intertextam exhibuit. Pia meninx majori, ac fere universali phlogosi tenebatur. Cerebrum assulatim sectum, medullarem substantiam pluribus ac majoribus punctis rubris, quam alias solet, distinctam monstrabat.

Viden effata Hippocratica etiam hic demonstrata: *spiritus densus, & parvus inflammationem in locis principalibus significat. L. de coac. prænot. spiritus extendens, & urgens, & obscurus, & dupla intro revocatio, velut superinspirantibus, lethalis. Ibidem.*

Inde præterea constat & *strepentem* respirationem, & dolores citra rationem levatos: Hippocrati merito damnari.

Hinc prognosin, dictante id etiam Baglivio, non ex hoc utpote infido symptomatum levamine, sed ex sola spirandi libertate majori, minorive in morbis pectoris formare convenit.

In hoc casu illuc quoque Celsi obtinuit L. 2 C. 7. ubi mens laborare iis dicitur, quibus causa doloris neque sensus ejus est, & protinus insaniam timendam esse, ubi expeditior alicujus, quam fani fuerit, sermo est, subitaque loquacitas orta, & hæc ipsa solito audacior.

S E C T I O S E P T I M A.

Fœmina cœlebs 30 annorum, habitu strigoso, biliosoque die 24ta Julii ad nos venit, cujus historia morbi hæc est:

Ab octo diebus extra Nosocomium quotidie paroxysmum febrilem sustinuit. Febrilis accessio plerumque a vomitu bilioso spontaneo ordiebatur. Subinde, idque primis morbi diebus, præter vomitum etiam alvus movebatur, attamen non præter modum. Obambulando hucusque ægrotabat.

In Nosocomium suscepta linguam habuit biliosam, os amarum glutine tenaci obductum, appetitum dejectum, respirationem difficilem. In paroxysmo febrili apud nos non amplius vomuit. Color leviter flavescens totum corpus, faciem præsertim infecit, & paucae hinc inde petechiæ non latæ, & coloris obsolete rubri viscebantur. Auditus paulo gravior.

Præmissis solventibus ex oxymelle, roob sambuci cum sale quodam medio, vomitum, exhibita radice ipecacuanha, movimus. Difficulter vomuit, & ter solummodo, pauca, vitellina, crassa supra modum, tenaciaque: subjungebatur denuo solventium usus.

Die tertio ab assumpto emetico pulsus admodum debilis, intermittens, remittens, ac omni modo inæqualis fieri, somnolentia, ac somnus fere continuus accedere, frigus extremorum, sudorque frigidus quasi mox morituram per intervalla occupare. Ad interrogata expergefit, & apta respondet, & solum oris amarorem queritur. Viribus ita vacillantibus cortice peruviano, camphora, sinapismis, & vesicantibus suppetias ferre studebamus. Vesicantia nullas vesicas excitarunt.

Die quinto, ex quo ad nos venit, totius morbi decimo tertio, moritur.

Señtum cadaver sequentia monstrabat:

Resecto cranio, corticalis cerebri substantia colorem solito magis fuscum, & ex levissimo rubore lividum exhibuit. In utroque choroideo plexu racemus hydatidum fuit, quarum maxima ciccerem magnitudine æquabat. Medulla oblongata prementi digito, & cultro diffecanti duritiem hepatis opposuit.

Aperto thorace pulmo dexter validis nexibus ad costam 3. 4. 5tam, numero a superioribus ducto, religatus inveniebatur.

In abdomine color omnium fere intestinorum lividus fuit, multumque a naturali abludens. Omentum fuscum, putridum. Ventriculi interior membrana maxima ex parte colore fusco erat, præcipue in ejusdem fundo. At versus pylorum levis inflammatio eandem anteriorem membranam prehenderat. In cavo ventriculi materies colorem medicamenti referens, sed mucosa plurimum, & ductilis reperiiebatur.

Vesicula fellea admodum turgida saturatissimo colore flavo tinge batur, quem & omnes vicinæ jecori partes referebant. E dissecta vesicula prodiit materies primo aspectu atra, tenax, oleum pervetustum, & amurcosum referens: charta bibula huic immissa profundo colore flavo imbuebatur. Substantia hepatis bona, sed obscurioris, magisque fusci coloris, ac alias solet.

Ex hac sectione anatomica, aliisque consimilibus per alios factis, morborum malignorum, petechialiumque causa, & sedes, mortisque inde prognatæ, ratio constare videtur. Non enim crudus, putridusque solummodo primarum viarum apparatus hujusmodi morbos generat, sed & bilis quantitate peccans, peccans itidem prava qualitate; tenax quippe, glutinosa, amurcosa, acrisque, partim intra vesiculam collecta, eandem sollicitans, distendens, partim vero quoad tenuiores suas particulas ex systemate gastrico,

& bilifero resorpta, symptomatum in morbo maligno observari solitorum, explicatus non obscuros suppeditat.

Biliofa hæc materies occidere videtur diversa ratione; vel enim, quas allabitur partes, ventriculum, & intestina inflammat, vel absque prægressa inflammatione necrosin ac gangrænæ aut sphaceli speciem quandam iisdem visceribus infert.

Inflammatio hæc ab acris hac bile generari solita alterius speciei videtur, & *maligna* esse, ac ab illa multum differre, quam, cum venæ sectionibus, diluentibus, emollientibus haud difficulter curemus, *benignam* appellare convenit.

Hæc biliofa, & acris materies absorpta, & ad alias partes delata idem mali, videlicet vel inflammationem, vel necrosin lethalem producit. Hinc in quibusdam cerebrum, in aliis pulmones, aliaque viscera male affecta reperta sunt, prout quis viscus quoddam ante morbum quacunque ex causa imbecillum habuit, ad quod materies biliofa resorpta decubuit.

Scriptores medici, qui sectis cadaveribus causas, effectusque morborum rimabantur, haud absimiles viscerum noxas in iis repererunt, qui ex febre maligna decessere.

Spigelius Lib. de semitertiana, *intestina tenuia partim inflammata partim sphacelata*, in hominibus, febre maligna demortuis, inventa, memorat, etsi de nullis in vita doloribus ventris unquam questi essent. Non raro *lividas in ventriculo maculas*, tanquam ab hausto veneno viderat.

Cornelius Gemma in cadaveribus hominum, hemitritæa pestilenti defunctorum, præter dictas partes etiam hepar, & cor cum pulmonibus ex integro, aut magnam saltem illorum partem, nunc *instar carbonum nigra*, nunc *tuberculis suppuratis plena*, observavit.

Con-

Constat præterea auctoribus Spigelio, Schenckio, Helmontio, Diemerbroekio &c. eadem, quæ in corporum externa superficie prostare alias solent, exanthemata, & anthraces, etiam in ventriculo ac passim alibi in corpore reperta esse.

Teste Hieronymo Occone, cum terras brixianas tetra olim lues funestaret, secta mortuorum cadavera cerebrum ipsum graviter affectum, *combustum, nigrum, & arefactum* exhibuere.

De emeticorum usu in morbis malignis in præsentiarum quædam dicam. Vis radice ipecacuanhæ ea ratione propinata, ut singulis horis grana decem ejusdem radice devorentur, donec tertia dosis assumpta fuerit, dummodo materies sat mobilis sit, & evacuationi apta, multiplici ex causa convenire hisce morbis præprimis videtur.

imo. Enim evacuat ea via, qua brevior nulla datur, quidquid alieni in ventriculo, & proximo intestino hospiratur.

2do. Ipse vomendi conatus turgentem prava bile vesiculam emulget.

3tio. Radix ipecacuanhæ vi antiseptica, aromatica, roboranteque hoc in casu perutili commendatur.

Hinc illa methodus, qua cl. Wagnerus Lubecensium medicus, Heisteri discipulus, adeo, fortunate usus est, peculiarem commendationem meretur; cum enim febres exanthematicas, petechiales, purpuram, & consimiles pro morbis gastricis, sive mesentericis haberet, mixturam propinavit ex unciis tribus, quatuorve aquæ cardui benedicti, & drachma dimidia radice ipecacuanhæ cum sale quodam medio tritæ, concinnatam, unde omni vel dimidia, vel integra hora cochleare ordinarium sumebatur, donec ipecacuanha effectum fortiretur. Mixturas postea solventes, quæ & alias excretiones, diapnoen, & diutesin promoverent, exhibuit. At si morbus in-

tra horas circiter duodecim gravius urgeret, si vertigo, faucium affectus, & lipothymia nondum remississent, si pulsus, & respiratio nondum emendarentur, prædictam potionem evacuantem denuo ac toties repetiit, donec symptomatum remissio morbum in meliora tendentem ostenderet.

Ad respirationem præ cæteris attentus fuit, cujus difficultatem in morbis exanthematicis inter signa pathognomica jure recensuit.

Cl. hic vir (ut id modo dicam, cujus gratia hæc præmisi) pauca grana ipecacuanhæ mixturis morbo convenientibus, semper addidit, donec signa malignitatis evanuerant.

Exiguæ hæ ipecacuanhæ doses continuas vomitiones, subinde & vomitum excitant, majoremque hac ratione humorum salivalium, lentescientium, glandulas infarciunt, & ipsius bilis vesiculam distendentis, irritantis, putrescentis, ac jamjam resorbendæ, affluxum ad cavum ventriculi, & intestina conciliant, quin & fordes biliosæ jam absorptæ denuo revocantur, ut excitato salutari vomitu, alvoque mota, eliminantur.

Hac methodo etiam ego aliquoties exoptato cum eventu usus sum: morbi materiem solventibus mobilem reddidi, emetico paulo post excutiendam. Mota emesi denuo solventia præbui, ut, quod restabat sordium biliosarum, æque aptum efficiatur, quo iterata emesi eliminari totum queat. Medicamentis hisce solventibus exiguas ipecacuanhæ portiones adjeci, quibus nausea continua, subinde etiam vomitus concitabatur.

Utilem hanc praxin censebam, quotiescunque os supra modum mucosum, dentes sordidi, lingua crassa, tenacique materie conspurcata, consimilem & ventriculi, & tubi intestinalis statum indicabant, & quo-

quotiescunque post primos vomitus insigne levamen non sequeretur.

Hæc crudæ, tenacissimæque materiæ conditio tempore verno rarius apparebat, æstate vero & autumno frequentissime. Inde potissimum morborum, adulta æstate & autumno regnantium, pertinacia est, etsi & aliæ accedant non nullius momenti causæ.

Id præterire in recensenda hac methodo non possum, plurimum scilicet interesse, ne exhibitis illis refractis ipecacuanhæ dosibus, res intra solas nauseas, vomituritionesque consistat. Quid enim utilitatis: aut quid non damni potius ægrum experiri necessum est, si nulla nec emesi, nec catharsi mota materies præcordia inundet, & denuo vi alterantis, & alexipharmacæ radice intra humorum circulantium alveum adigatur? hinc nauseas, vomituritionesque subinde vomitus salutaris interpellet oportet.

Cum viscerum noxas in hoc cadavere per me, in aliis vero per alios repertas recenseo, alterius cujusdam sectionis recordor, a me, dum inter Hungaros physici, ut vocant, officio fungerer, institutæ, quæ etsi alio & tempore, & loco facta sit, nihilominus ob argumenti similitudinem, aliaque quædam scitu non injucunda apprime huc facit. Hanc, quemadmodum tunc fuerat in adversaria relata, excerptam dabo. Sit ergo

SECTIO OCTAVA.

Die 6ta Augusti 1772. Anna Maria Kazyi annum agens ætatis quintum, a nativitate nullo graviore morbo decubuit, morbillis, & variolis necdum defuncta. Verminosa nihilominus perpetuo fuit. Excrevit non raro lumbricos, & ascarides, communioraque ac leviora vermium symptomata sæpius patiebatur.

Mense Octobri anni elapsi, cum per sex fere septima-

manas tertiana laborasset, a medico sanabatur. Nuper quotidiana corripiebatur: paroxysmi leviores, pomeridiani. Exacto secundo paroxysmo, à parentibus convocatae in consilium vicinae matronae sunt, quarum disquisitioni puellae genitor remedium quoddam proposuit, illis in terris ad curandas in junioribus febres, solenne; balsamum id est ex balsamo peruviano, oleis stillatitiis, & spiritibus quibusdam confectum. Matronae in id coivere, dandas esse saepius per diem guttas tres quatuorve penetrantissimi remedii. Habuit puella tres adhuc paroxysmos.

Die 3ta Augusti loco paroxysmi, qui omnium universim paroxysmorum sextus fuit, calor solum advertebatur. Puella solum sub ipsis paroxysmis, nec sub his semper decubuit: ita facile aegritudinem tulit.

Die sequenti, quarta scilicet Augusti, puella consuetum alias jentaculum nauseat, languet parumper, & alvum ponit paucam, paucò floridoque sanguine commixtam. Circa nonam matutinam pauca vitellina vomit: prandium more consueto, & cum appetitu sumit. Circa quartam pomeridianam, quo tempore febrilis accessio fieri consuevit, dolore colico, item ventriculi, hypochondriorumque corripitur. Circa septimam vespertinam somnus: ad mediam noctem evigilat. Dolor acerbis praecordiorum, & totius abdominis, ejusque tensio, ejulatus, jactitatio per reliquum noctis; diem subsequenter, & noctem proximam. Alvus nulla: vomitus nullus.

Die 6ta Augusti eadem symptomata. Vesperi vocatus, multas maculas petechiales in cruribus reperi: color earum diversus, roseus, intense ruber, profunde ruber, castaneus, livescens, nigrescens, varia magnitudine, aliae lenticulares, latae aliae. Una alterave tantum amplior macula, & livescens in trunco corporis & brachiis. Pulsuum frequentia stupenda,

penda, calor ad attactum mordax, jactitatio & ejulatus continuus.

Die 7ma Augusti eadem omnia. Plures interea maculae petechiales latae & nigrae per copus visebantur: in brachio sinistro supra cubitum macula latissima livida. Circa meridiem frigent extrema. Nullus amplius ad carpum pulsus. Ejulatio & jactatio perstant: a meridie frigus extremorum auctum: nulla mentis praesentia, jactatio, & circa septimam vespertinam mors.

Die 8va Augusti cadaver secui. Aperto abdomine omentum leviter inflammatum deprehendebatur; intestina vero tenuia, si tractum duos circiter transversos digitos longum excipias, partim profunde rubra, partim ex rubro livida. Intestina crassa sana.

Per totum intestinorum tenuium partim inflammatorum, partim gangraenosorum tractum, crebrae petechiae conspiciebantur, parvae, magnaeque, & coloris varii, vel late rosei, vel ex rubro nigricantis, vel atrii penitus. Mesenterium, & peritonaeum simillimis, ac tenuia intestina, petechiis large conspergebantur. Glandulae mesenterii majores multo, ac in sanis solent. Ex rubro nigricabant, & totidem quasi sanguinis grumos referebant.

Macula petechialis, scalpello per medium secta, humorem fudit *extravasatum*, ac si pars quaedam fugillata diffecaretur, & ejusdem coloris, quem macula ipsa petechialis, antequam secta esset, monstravit.

Ventriculus exacte maculatam tigridis pellem referebat, albidam videlicet, & maculis nigris amplis, crebrisque interstinctam. Pulmones sani. In ipsa cordis externa superficie petechiae varia magnitudine, & colore diverso visebantur.

Petechias per brachia, & crura dispersas cum examina-

minarem, eas per totam cutis substantiam, & quasdam non exiguam sæpe numero subjectæ pinguedinis portionem penetrare, eodemque has partes colore afficere deprehendi, quem petechia visui exhibuit non dissecta.

Macula illa lata omnium in corpore maxima, supra cubitum in externa sinistri brachii parte visa, cum in eam scalpello inquirerem, ad musculos usque per profundam satis pinguedinem penetrabat, eo modo, ut conum referret, cujus apex musculos tangeret, basis vero in externa brachii superficie formaretur.

Lumbricos aliquot, paucos tamen, in intestino colo reperi.

Doleo me in tanta festinatione disquirere non potuisse, an & in aliis, & quibus in partibus petechiæ reperiuntur.

Nota, in tanta ventriculi inflammatione, quam dira necrosis excepit, vomitum non adfuisse, nisi levem, & semel tantum, cum ad initium hujus ultimi morbi pauca vitellina rejiceret. Etsi ægri, gastritide correpti, *vomitum dolentissimum statim ab omni ingesto, cum singultu dolorifico* docente Boerhaavio experiantur.

Gravissima omnium fere tenuium intestinorum inflammatio *ileum* non excitavit.

SECTIONONA.

Juvencula annum vigesimum secundum agens ad Nosocomium venit, & sequentia queritur:

A sex annis ulcera crurum habet non ampla quidem, nec profunda, sed cicatricem recusantia. Ab aliquot annis in fabrica, ut appellant, conficiendis tæniis sericis dicata, texendo sibi victum comparat. Corpore ibi proclivi sedent, & parte sterni infima
ad,

ad machinam fortius adpressa laborem exercent. Tempus inter texendum cantando fallunt.

Sana cæterum fuit. Menstrua ordinata. A quinque mensibus se catarrho laborasse ait. A sex autem septimanis spiritum fieri multo difficiliorem, tussim frequentiore, adventante præprimis vespera, noctuque: sputa purulenta reddi, sitire, levi per intervalla horrore perstringi, & infomnes noctes agere. Non multum emaciabatur, & laboribus suis ita fungebatur, ut per duos solum dies domi suæ decubuerit.

Die secunda Septembris 1776. nos accedit. Pulsus febrilis, non debilis, attamen nec durus: decubitus difficilis in latus sinistrum: dolor ad infimam sterni partem: rubor perfrequens genæ sinistrae: sudores nocturni & diarrhœa ægram exercent.

Cum usque ad diem ejus mensis 15tam præter sudores, qui comprimebantur, nil emendaretur, alvusque sex, octove vicibus intra nychthemeron, uti antea, moveretur, & nihil in pejus conversum arbitraremur, ecce, cum sedens in lecto & cum infirmariis loquitur, plenoque decocti vasculo epoto decumbit, & facillime in alterutrum latus se convertit, vegetis omnibus sensibus, nihilque præsentens vix non inter loquendum moritur.

Cadaver pro juvenulæ habitu torosum satis, & macie nequaquam confectum apparuit.

Aperto thorace pulmo dexter levioribus membranaceis nexibus cum pleura cohæsit. Pulmo ipse pondere gravis hepaticam duritiem cultro opposuit. Sectus innumeris exiguis abscessibus, purulentam materiem plorantibus, scatebat, quorum plerique lentem vix caperent, pisum aliqui, pauci nucem avellanam. Bronchia, bronchiorumque ramos pus inundabat. Reliqua pulmonis substantia abscessibus interposita, gravi

gravi crudaque inflammatione tenebratur. Pulmo sinister sanus fuit.

Pericardium feri uncias fere octo continebat : sectum abdomen libras feri circiter duas , viscera vero sana monstrabat , glandulas mesenterii si excipias , grandiores videlicet , ac in sanis solent.

Cum collo strumoso esset , glandulam *thyroideam* secuimus , quæ substantia gelatinosa , glutinosaque hinc inde distendebatur.

Vix ullus morbus est , in quo tam varia remedia , ac in phthyfi sananda celebrantur. Verum tamen niquis exacte morbi causam inter tot alias dignoverit , infortunatam medicinam faciet. Ob neglectam hanc in phthyfi disquisitionem accuratam , cum etiam ob ipsam mali , licet probe cogniti , gravitatem , quotidie fit , ut morbus hic tot hominibus exitium afferat.

Phthisis purulenta , ex hæmopthyfi , vel peripneumonia , vel pleuritide suppurante orta , omnium pessima est ; & , si juncta febris hæctica sit , si sudores colliquantes , & diarrhœa supervenerint , brevi perniciofa.

Multæ rationes sunt , quæ ulcera pulmonum coire , confanarique prohibent.

In phthyfi pulmonali a fomite purulento aliud quoque vitium præter abscessum in pulmonibus plerumque reperitur , inflammatio videlicet partium abscessui vicinarum : hinc nova sanandæ phthyseos difficultas.

Qui hæmopthyfi aut laborarunt , aut adhuc laborant , purulenta sputant , sanguine subinde tincta : per intervalla auctum lateris dolorem queruntur , omniaque illa signa monstrant , quæ *latentem* , & *chronicam pulmonum inflammationem* indicant superius descriptam.

Phthyseos ex hac hæmopthyfi natæ , vel cum eadem

dem junctæ ideam exactam habebit, qui *continuant* & *chronicam pulmonum inflammationem* concipiet, vel *chronicam quandam peripneumoniam cum sputo cruento* ob vasa pulmonum debiliora solito largiori, ubi pars quædam inflammata in suppurationem transiit, reliqua reliqui pulmonis inflammatione cruda persistente. Sermo hic est de illa hæmopthysis specie, quam *inflammatoriam* appellare convenit, ab aliis alia ex origine natis probe distinguendam.

Abcessus pulmonum ex pleuritide, & peripneumonia acuta (nam & chronicam dari, supra ostensum est) comitatur æque partium ulceri vicinarum inflammatio, minor tamen ut plurimum, quam in *hæmopthysi inflammatoria*.

His præmissis, facile patebit quid in phthyfi pulmonali ex hæmopthysi, vel peripneumonia, aut pleuritide suppurante orta profut, noceatve.

Balsamica, uti balsamum Locatelli, terebinthinam, myrrham, aliaque hujus generis à multis celebrata remedia Morgagnius, & ipsa toties repetita observatio reprobatur: calorem augent, febrimque peripneumoniam comitem, & suppurationem promoveant.

Salina, aquæ fetteranæ, aliæque consimiles, uti in lentore, & infarctu pulmonum frigido, eorundem tuberculis, & scrophulosa diatesi eximie profunt, ita certo hic nocent.

Cortex peruvianus phthysin ab hæmopthysi inflammatoria natam, ipsamque hanc hæmopthysin adeo non sanat, ut illam insigniter promoveat, & ægros in perniciem præcipites agat. Inde etiam ratio habetur, quare adstringentia in *hæmopthysi phlogistica*, etsi vulgata praxis iisdem toties utatur, morbum plerumque immedicabilem reddant.

Attamen cum magni viri corticem peruvianum in internis suppurationibus laudarent; alii vero haud in-

feriores reprobarint, dispiciendum est, quibus sub conditionibus remedium hoc exhiberi cum emolumento queat.

Si a ratione & experientia consilium petatur, cortex proderit, si nulla in sanguine phlogistica diathesis fuerit, si liber puri exitus pateat, sique penes abscessum nulla insignis inflammatio sit.

In suppurationibus externis, atque etiam in iis internis ubi libere profluere, atque extra corpus ferri purulenta materies potest, corticis vis sanguinem à labe contrahenda præmunit, & tabem averruncat.

Pure alicubi intra corpus concluso, aut præsentè sanguinis phlogistica diathesi, aut pulmonibus, penes abscessum graviter inflammatis, hic cortex aut inutilis, aut perniciosus artem ludit.

Decantata ab omni ævo cura lactea fuit. Lac febricitantibus, ad quos nostri quoque phthysici pertinent, teste Hippocrate, & experientia non convenit: in diathesi phlogistica ob partem caseosam omnino prohibetur. Hinc mirum non est, curam lacteam, utut per multa sæcula vel inter plebem deprædicatam, in hac phthysi spem medicantium, & ægrorum semper fallere.

Lac quadrupla aquæ quantitate dilutum, vel ipsum lactis serum potiori jure præscribitur. Lac asininum humano magis analogum à veteribus celebratum expectationi nostræ in hac phthysios specie neutiquam satisfacit.

Hinc etiam patet, quid a lacte humano ex mammis sugendo sperandum, timendumve sit.

Antihecticum Poterii evilit.

Accubitus corporis juvenilis hoc in casu ægro nihil prodest, & accumbenti nocet.

Sed quid de æquitatione ab Sydenhamo summis encomiis, celebrata, qua & sudores, & diarrhœam col-

colliquativam vir summus curasse se asserit, sentiendum?

Doleo male intellectam à multis in ægrorum perniciem Sydenhami mentem esse; certe multiplex experientia docuit, hoc remedii genus, ut prætantissimum in plurimis morbis chronicis, phthysicis ex ulcere interno laborantibus æque parum convenire, ac pleuriticis & peripneumonicis; eosque equitatio, & vectio in curru

Ad stygias certo limite ducit aquas.

Aptius utique hoc exercitii genus adhibetur in iis, quibus dejecta vis ventriculi intestinorumque, ingesta male assimilat, atque hinc atrophiam, & maciem inducit: aut ubi diu perdurans tussis stomachica eum corporis habitum effecit, qui phthysin mentitur: in tussi *habituali* dicta, a congestione lenta, viscidoque pulmonum infarctu orta: in hypochondriacis, sedentariis: viscerum abdominalium pituitoso infarctu, indeque nata atrophia laborantibus: post febres biliosas, intermittentes diuturnas, rebelles quartanas, lentas, mesentericas, colicam biliosam, dysenteriam: post quoscunque morbos, qui atoniam solidorum, & humorum bonorum penuriam vel suapte, vel longa & difficili medicatione post se reliquerunt: post nimiam nobiliorum succorum, sanguinis, feminis, liquidi nervei deperditionem, natamque inde pravam, tabidamque corporis diathesin.

Lichen islandicus laxo, imbecillique pulmoni pulchre medetur. Quibus udum corpus est, & pulmo serosa colluvie frequenter inundatur, his catarrhosam hanc diathesin plastica, simulque tonica lichenis virtus corrigit.

Decoctum polygalæ iisdem ac lichen prodest, cui apte non raro jungitur. Hæmopthysi & phthysi inde

natae ob rationes supra narratas æque parum, ac cortex peruvianus, aut alia roborantia, convenit.

Lichen islandicus, & polygala in spuria illa phthyfi, quam equitatione sanari supra diximus, vires non contemnendas possidet: veram pleuritidem, aut peripneumoniam nunquam sanat, sæpius vero spuriam, ferofam, pituitosam.

Quod si post veram pulmonum inflammationem fracta dudum phlogosi, vis vitæ languens anacatharsi non sufficiat, & materiæ expectorandæ copia pulmones gravet, virium imbecillitati lichen & polygala robur addent, & spuriam hanc peripneumoniam auferent. Verum etiam in alio casu polygalæ decoctum admodum efficax observavimus, ubi scilicet sputa inflammationem pulmonum judicantia diutius, ac par est, ac copiosius prodeunt, viresque ægri residuas convellunt, eundumque consumunt.

Qui frequentes parvasque sanguinis missiones instituerunt, ad curationem phthyseos ex hæmophthyfi inflammatoria natae notionem habuisse videntur, ac ipsorum, a quibus damnabantur, adversarii. Venæ sectiones morbo, & viribus ægri respondentes, decocta herbarum & radicum emollientium, emulsa, & victus mere vegetabilis in sananda phthyfi purulenta insigniori reliqui pulmonis inflammationi juncta, omnibus aliis remediis palmam præripiunt.

SECTIO DECIMA.

Vetula habitu corporis strigoso & icterico, circa finem mensis Junii ad nos venit, dolorem ad hepatis regionem versus ventriculum, & ardorem insignem inde a costis infimis ad cristam ossis ilei ab aliquot diebus quæsta. Se ante tres septimanas e Nosocomio Pazmaniano discessisse ex ictero sanam, vegetamque ajebat, quo ibidem septem fere septimanis decu-

cabuerat. Plura, utut aliquoties interrogata, non retulit.

Applicatis tum externe, cum interne iis omnibus, quæ ex usu esse arbitrabamur, en repente post paucos dies sanguinem copiosum, nigrum, leviterque grumofum vomit. Cum aqua simplex multo spiritu vitrioli alterata pro potu, omniaque alimenta frigide darentur, ligaturis artuum adhibitis, cruentus hic vomitus brevi quievit, quo compresso exiguae portiones rhei cum tartari cremore præscriptæ fuere,eductæque faeces multæ, multo sanguini grumoso mixtæ.

At quotidie circa meridiem febris quotidianæ accessio non diuturna, nec vehemens, & paucis diebus elapsis iterum evanida observabatur. Dolor in abdomine inde ab illo sanguinis vomitu pedetentim mitior factus, tandem in delicatiorem tantummodo, & rudioris attactus non omnino patientem sensationem convertebatur, quin tamen reapse contrectata abdominis plaga vere doleret. Pulsus nihilominus exiles, obscurique, & frequentiores, quam tunc fuerant, cum ad nos veniret, continuo observabantur.

Octo fere ab ultima febris quotidianæ accessione elapsis diebus, cum jam abitum e Nosocomio meditaretur, subito moritur.

Cadaver sectum exhibuit in cavo thoracis singulo feri uncias fere octo. Pulmones sani cæteroquin, sed flaccidiores multo ac alias esse solent, dissecti serum stillabant.

In abdomine ventriculus dissectus in medio inter utrumque orificium arcui ejusdem majori insidentem tumorem cancrosum, inæquali superficie, ac tuberculis solani forma præditum continebat. Tumorem hunc vasa varicosa, cæruleaque perreptabant, & pressus ichorem fudit. Inde a tumore ad pylorum

usque ventriculus angustus intestini potius duodeni, quam ventriculi figuram referebat.

Duodenum longo tractu arctis supramodum validisque nexibus, quos cultro solvere, quin nexa viscera læderentur, non licuit, cum hepatis cavo cohæserat ita, ut vesicula fellea ab utroque viscere intercepta elideretur penitus, ejusque loco abscessus nucem juglandem æquans, ac foetidissima, amurcofaque materie plenus reperiretur.

Ductum communem choledochum, quo loco is intestino duodeno inseritur, calculus triplici obtuso angulo præditus, obturabat, ita ut ibi natus videretur, cum receptaculum, quo continebatur, exacte replet, & quodam suo angulo ductum, quo is in intestinum aperitur, perfecte clauderet.

Calculus minorem nucem muschatam magnitudine referebat, & circumcirca materia tenaci, flavaque oblinebatur, quæ paulo post exsiccata firmior ac fere lapidea evasit. Cum frustulum ejus calculi vi avelleretur, diversa, strata apparebant, quæ calculum effecere. Quousque ductus supra calculum hepar versus pertingeret, an cum abscessu amurcam continente, an vera recta cum hepate communicarit, non constat.

Substantia hepatis sana, sed tunica vasorum sanguiferorum, per hepar disperforum, prætermodum crassæ, vasaque ipsa solito ampliora. Totum ileum, & jejuni major portio profundo, ac obsolete rubro colore tingebantur, quem non a sanguine grumoso transparente, multoque per omnem intestinalem tubum collecto fieri, portio ablatis elotique intestini demonstravit. In ileo lumbricorum viventium adhuc, glomeres reperit sunt.

Robur musculorum, doloris absentia, & animus præfens, salutem promittebant: at vero

hanc

hanc infidam esse, ictus arteriarum per ultimos octo vitæ dies obscuri, fractique indicabant.

Icterus chronicus in seniculis, diuturna cardialgia, dolor vel tumor præcordiorum continuus vitium grave, & *organicum* systematis vel gastrici, vel biliferi plerumque notat. Aliarum quoque sectionum recordor, quæ hoc assertum comprobant.

Medicus medicinam his faciens & famæ suæ, & ægris consulat, si a *potentiori solvente* remedio caverit; id enim incautius datum noxios, brevique funestos motus concitat, mortemque, ferius alias occupantem, ni intempestive sedula medicatio accessisset, accelerat. Victus blandus, & decocta radices graminis, ac taraxaci tutius præscribuntur.

SECTIO UNDECIMA.

Vidua 74 annorum militis officialis quondam uxor, a multis jam annis sanissima, corpore *ευταρκω*, *ευκρως*, cum more consueto alacris esset, & vesperi paulo lautius cœnaret, hausto inter cœnandum meraciori, & generosiori vino, ac alias consueverat, die 12ma Augusti cubitum sanissima concessit. Mane cum consueto tempore ad jentaculum sumendum non compareret, a domesticis in lecto aphonos, & toto latere dextro paralytica reperitur. Hesternæ cœnæ reliquiae vomitu per noctem procul dubio rejectæ, & lectum, & penes eundem pavementum consputabant.

Medicus accersitus venam secuit in pede sinistro, & tria vesicantia adplicuit.

Die 14ta circa noctem ad Nosocomium defertur, cum non haberet, qui sumptus ferret, atque ipsa penuria pressa iisdem ferendis impar esset. Adplicatis iis, quæ convenire visa sunt, cum nec domi, nec in Nosocomio ulla mentis præsentis indicia daret,

aut faltem pauca, & per intervalla folummodo, nocte diem 16tam excipiente moritur.

Cadaver aliquot à morte horis sectum exhibuit intra meninges in utroque latere serum multum. Meninx pia solito durior, crassiorque membranam aponevroticam æmulabatur. Vasa ejusdem meninginis in latere sinistro multo ampliora, ac in altero latere, & admodum infarcta plurimo sanguine turgabant. In ventriculis paucillum feri continebatur.

Cerebri substantia mollior solito apparebat: arteriæ carotides, ubi cranium fubeunt, osseæ ex toto reperiabantur, talesque fuere, quousque illas intra canalem osseum persequi ob penuriam temporis licuit. Rami carotidum magnam partem ossei, ita tamen, ut portionem osseam alternatim exciperet alia naturalis. Arteriæ in latere cerebri sinistro longiori tractu osseæ erant, quam eæ lateris oppositi. Quidam ramuli solum lamellas osseas exhibebant.

Sinus falciformis, qua is vertici capitis opponitur, ossiculum tribus lineis crassum, quatuor latum, & fere pollicem longum, ea parte continebat, qua falx proxime corpus callosum respicit.

Sinistra carotis in suo intra cranium introitu amplior multo, pluribus, ac amplioribus donata ramis erat, quam focia lateris dextri.

Vertebrales arteriæ idem omnino vitium exhibuere, atque ita primitus comparatæ videbantur, ut sinistra vertebralis capacior multo esset, & in plures ramulos æque latiores dispesceretur, quam vertebralis dextra.

Cor, & ejus valvulæ juxta morem consuetum fuere. Arcus aortæ solito amplior, & arteria pulmonalis in superficie sua interna granulis asperis, osseisque hinc inde obsidebantur. Aorta descendens usque ad locum, ubi in iliacas dividitur, lamellas osseas exhibuit sat magnas, & quibus hinc inde vix una ter-
tia

tia pars defuit, quin integrum circulum complerent. Iliacæ utriusque initium tubulum osseum longitudine fere dimidii pollicis referebat.

Alia aut non fuere quæsitæ, aut juxta naturam se habuere.

En causam apoplexiæ in latere cerebri sinistro maxime repertam, & latus oppositum corporis paralyticum.

Originaria prædispositio aderat in inæquali arteriarum utriusque lateris capacitate. Id etiam præter consuetum morem fuit, quod vasa sinistri lateris præ vasis lateris alterius ampliora fuerint, cum alias plerumque contrarium obtineat.

Apoplexiæ causa prædisponens vasorum videlicet & major capacitas, & ossescentia emendari non poterat.

Ex vomitu ab hesternâ ingurgitatione orto, & cerebro dicta ratione prædisposito apoplexia facile explicatur.

Periculosus planè vomitus in senibus est, & quidquid sanguinem validius versus caput urget, prandium lautum, vinum meracius, sæx dura, sternutatio, opium, &c.

Neque id ordinarium est, cerebrum fuisse solito *flaccidius*, etsi vetula fuerit, & arteriæ ossescerent.

Ad serosas apoplexias hanc, de qua loquimur, pertinere non rebamur, etsi multum feri intra meninges in utroque latere contineretur. Restitante enim congestoque intra calvariam sanguine, tenuiorem partem, serum nempe, per lateralia vascula vi transprimi, percolariq[ue] necessum fuerat. Attamen productam a sanguine apoplexiam serum extravasatum auxerat.

In apoplecticorum secto cerebro frequenter leguntur *vasa cerebri sanguine turgida & serum multum effusum*. Hujus generis apoplexiæ plerumque *serosæ*

audiunt: verius *sanguinea* appellarentur; accumulatus enim intra caput sanguis, & feri effusi, & apoplexiæ causa est: serum ipsum effusum *ad concausas* pertinet *serius accedentes*, quæve morbum ipsum non produxere, attamen productum augent.

Discrimen non intra sola vocabula consistit: medendi enim methodus alia est, si *serosa* apoplexia fuerit, atque alia, si *sanguinea*. Porro diversitas utriusque methodi tanta est, ut, si alteram pro altera adhibeas, nil agas indifferens, quodve si non profit, non noceat, sed ægrum data opera jugules.

Morgagnius apoplexiam, *ubi vasa encephali sanguine turgentia, & serum intra meninges effusum deprehenderit*, inter *serosas* retulit. Veruntamen errorem practicum prudens cavit, dum in quibusdam apoplexiis *serosis* necessitatem venæ sectionis stabilivit, ibi videlicet, *ubi sanguis vasa distendit, & turgentia vasorum cum aqua conjicitur*.

Refert idem cl. Auctor, esse quosdam, qui aquam nunquam apoplexiæ causam arbitrentur, sed effectum causæ apoplecticæ, sanguinis nempe in cerebro, & vasis circa cerebrum restitantis: sed addit, id quidem plerumque se ita habere, tamen non semper.

Vere & originarie *serosas* apoplexias dari certo constat, ibi venæ sectio occidit. Succus pravi & diuturna cacochyma diathesis præcedens: senectus, non cruda illa, vegetaque, quæ actionum integritate ipsam sæpe juventutem superat, sed fracta, & imbecilla: acidulæ a debilibus, seniculis largius, & inconsulto potæ: sanata crurum antiqua ulcera, quæ serum copiosum fundere diu consueverant: humida, frigidaque tempestas: corpus catarrhosum longo ante apoplexiam tempore signa suppeditant, quibus adjunctis *serosam* apoplexiam a *sanguinea* non difficulter dignoscas.

SECTIO DUODECIMA.

Juvencula 26 annorum die 28va Augusti ad Nofocomium deferebatur. A multo jam tempore sana fuit, & mensstruis stata periodo redeuntibus usa, quorum reditum proxime expectabat. Die 21ma Augusti prægressa artuum lassitudine friguit, caluitque per intervalla, & capite doluit. Eadem die facta venæ sectio est: die altera purgans a chirurgo datum alvum diutius fluentem reddidit. Die sequenti denuo vena secta est, & emeticum exhibitum, unde multa mucosa biliosaque vomuit, continuata diarrhoea.

Cum ad nos veniret, querebatur alternos horrores, caloresque: os amarum, mucosumque fuit lingua glabra, prærubra, præcalida: pulsus debilis, admodum celer: petechiæ lenticulares, coloris obsolete rubri, prostabant.

Indicatio a vacillantibus vitæ viribus desumpta est, dataque ea sunt, quæ imminentem compagis dissolutionem præpedirent, cortex peruvianus, camphora &c. aliaque, quæ morbo convenire arbitrabamur. Verum indocilem prorsus, immorigeramque nacti ægram, & operam, & medicamenta perdidimus. Remedia enim aut non assumpsit, aut sumpta in faciem custodum exspuit, mentis semper compos, & eorum, quæ faceret, probe conscia hinc factum est, ut toto morbi tempore potior medicamentorum pars pessumiret.

Interea pulsus frequentiores, debilioresque fieri, lingua asperari, siccati, ut assæ potius carnis frustum referret: ardor circa præcordia, & in abdomine, qui attactum non ferebat, sentiri, tandem tussi validissima, sicca, vesperi: præcipue vexari, noctu demum subdelirare, etsi morbo multum jam progresso,

fo, & subinde tantum id fieret, ac adstantes, si quis ipsam alloqueretur, probe nosceret. Fæces nunquam in lectum misit, sui, suarumque necessitarum nunquam penitus oblita. Cæterum robur musculorum ita viguit ad mortem usque, ut ad alvum ponendam ad ultimum usque vitæ tempus vel sola vel unica custode adjuta facile surgeret.

Die 23tia Septembris, cum per tres ultimos dies stupenda pulsuum frequentia, & exilitas esset mori-
riur.

Cadaver apertum exhibuit omentum corruptum, sphacelatumque magna ex parte: intestina vero hinc inde partim inflammata, partim vero gangrænosa. Ventriculi interior membrana, præcipue versus pylorum, maculis rubris, lenticularibus, totidem petechias referentibus, distinguebatur, & hinc inde leviter livebat. Vesicula fellea bile multa, quam ex aspectu laudabilem diceres, turgebat. Glandulæ mesenterii solito majores erant, & grumos sanguinis referebant. Uterus antrorsum versus ossa pubis, & sinistrorsum ita inclinabatur, ut cervix ejusdem cum vagina in angulum acutum coiret, & uteri osculum latus dextrum ac retrorsum respiceret, ligamentum latum lateris sinistri multo brevius dextro fuit: interna uteri facies lineolas rubras, punctulaque rubra non exstantia referebat.

Pulmones sanissimos, nullaque in iisdem tussis validissimæ, morbo multum jam provecto, vexantis, vestigia reperimus.

Febrim vel continuam, vel remittentem, quam cruda, & biliformis materies præcordiis insidens producit, biliosas alii, alii putridas appellitant. Eandem hanc febrim, si morbi materies altius infixæ, & tenacior sit, ac magna ex parte in sanguinem traducta, ad nobiliora viscera deponatur, & gravia hoc ipso symptomata producat, malignam nominamus,

bimus, quæ varias alias febres *petechialem*, *petechizantem*, *miliarem*, *scarlatinam*, *febrim carcerum*, *nosocomiorum*, *castrensem* &c. sub se quasi totidem ejusdem febris differentias accidentales continet.

Alia nominum vis, & potestas in denominandis febribus apud veteres fuit. Quas non modo *inflammatorias* dicimus, illi *biliosas* appellant ob crustam sanguinis phlogisticam, & flavescentem, quam ii *bilem sanguinem biliosum*, *pituitosum*, *ερυναια* nominarunt. Ballonius omnes ferme pleuritides *biliosas* vocat, eas videlicet, quæ nobis *inflammatoriæ* sunt. Ipse Hippocrates L. de locis in homine, nomine *bilis* pleuritidem notat. *Pleuritis biliosa* nobis toto genere diversus morbus est.

Qui veterum libris uti cupit, eorum phraseologiam, & vigentes quavis ætate opiniones, modosque loquendi, quin peculiarem cujuslibet scriptoris medici philosophandi rationem nosse debet, ni in graves errores abduci velit. Iisdem enim persæpe vocabulis cum veteribus utimur, sed quæ alias nobis ideas quam illi exprimunt. Sic cum Galenus in Comment. ad aphor. 23. L. 1. in febribus *biliosis* venæ sectionem etiam ad Lipothymiam usque præcipit, e contrario vero Arabes sanguinis missionem in morbis iisdem reformidant, manifesto constat, non eandem & Arabibus & Galeno biliosi morbi notionem fuisse: & hunc, & illos verum dixisse, si Galenum de *inflammatoriis* loquentem, quas is *biliosas* dixit, Arabes vero de *biliosis* nobiscum sentientes accipiamus.

Venæ sectionem in morbis putridis, gastricisque intempestive vel ab ipsomet ægro, vel ab aliis male consulentibus, antequam ad nos venirent, institutam sæpius lugebamus. Dolenda plebeculæ fors est, quæ, ut primum morbo corripitur, plerumque a medicalistris, cum pecuniarum, & ipsius nonnunquam caris-

carissimæ vitæ dispendio, opem petit, etsi tot asyla pauperibus pateant, ubi omne auxiliorum genus gratis porrigitur.

Nescio, an morbi ipsi, qui in populum sæviunt, an vero ii, qui artem, quam non addidicere, illotis manibus tractant, numerosiores strages edant.

Præpositorum nostrorum sagaci providentiæ debemus, quod hæc populi pestis indies mitius affligat, & a sacris Æsculapii profani, quantum fieri potest, arceantur.

Emesis cum emolumento in ejusmodi febribus moveri, per innumeras observationes constat. Id auxilii medicastri raro negligunt, at nullo sano consilio, nullis observationibus ducti, quadratis rotunda miscunt, ac purgationes, emeses, venæ sectiones, intra quæ ipsorum tota scientia consistit, nulla habita temporis, sexus, morbi ratione, instituunt, repetunt, quemadmodum cæco impetui, & vanæ ipsorum empiriæ libuerit.

Lingua glabra, prærubra, præcalida, aut inæqualis ob papillas ejusdem magis elevatas, tumefactasque, etsi cæteroquin humida sit; aut in medio sicca, aspera, quasi lingua bovilla; vel vero sicca, non aspera, sed lævis, multiplici nostra observatione febrem gastricam putridam, eamque difficiliorem curatu, longioremque portendit. Quosve hac linguæ diathesi affectos accipimus, præmissis solventibus, emetico vacuumus, ac dein solventibus, sale ammoniaco, juncto persæpe cortice, consanamus.

Exhibito primis 24. horis decocto solvente, solutionem tartari emetici propinamus. Postea ubi major virium jactura fuerit, vel solum corticem, vel camphoræ maritatum, vel in decocto, vel vero in substantia, ut ajunt, prout ex aliis circumstantiis magis convenire arbitramur, exhibemus. Ipecacuanha
apud

apud ejusmodi ægros impar, ut plurimum, tanti mali vindex est.

Linguas albas humidæque, aut virescente materia obductas, minus timebamus: his etsi vomitorium antimoniale cum utilitate dabatur, nihilominus ipecacuanha per epicrasin data satisfecit.

Purgans vices emetici rarissime subit. Febrim purgans frequentissime incendit, quam emeticum uno quasi ictu jugulat.

Inanis plerumque metus emesin prohibet, eique alvinam purgationem substituit.

Etsi alvus minori in præsentiarum cum molestia moveatur, quam emesis, peracta tamen operatione, citius motæ ab emetico turbæ componuntur, quam quas purgans pharmacum concitavit.

In febribus putridis, sive biliosis observatum frequenter est, datis solventibus, motaque emesi, alterutrum ex duobus statum obtinere; vel enim eliminata morbi materie æger insigne omnium symptomatum, cephalalgiae, tumultuæque præcipue, ac cardialgiæ levamen experitur, ac ferme apyretos est, vel vero rejectis licet copiosis fordibus, caput æque propemodum, ac antea, gravatur: pulsus debiles, exigui, frequentesque perseverant. Quod si prior ægroti conditio obtineat, sufficiet continuatus solventium, salis præcipue ammoniaci usus.

Salem hunc aliis remediis salinis anteferendum ex eo existimo, quod glutinosa, tenaciaque potenter insadat, & torpescences simul fibras stimulet, quo restitantes saburræ reliquias excutiant.

Verum si alter ægroti status sit, ubi eliminata licet ingenti materiæ mole, quæ præcordia citra noxam occupare non poterat, levamen evacuationi conveniens respondet, & pulsus molles, humiles, frequentesque sunt, illico ad corticem peruvianum, camphoram, serpentariam virginianam confu-
gere

gere oportet. Hoc rerum statu radicem arnicæ vel folam, vel camphoræ junctam una alterave vice perutilem observavi.

Fœminæ laxæ imbecilli ventriculo præditæ, chloroticæ: viri debiles, sanguinis missionibus intempestive institutis exhausti, si morbo bilioso teneantur, utut emesi indigeant, nihilominus raro solis solventibus, & emetico persanantur, sed plerumque in cortice peruviano, & antisepticis ex classe roborantium desumptis salutem inveniunt.

Omnes, qui graviore morbo putrido, sive maligno laborant, si diutius decubuerint, molesta tussis vespera, noctuque præprimis infestante corripuntur. Hi sputa aut nulla, aut spumosa reddunt, aut, ut in non paucis est observare, *puriformia*. Dolorem in thorace nullum, nisi si diutius, & validius tussitent, nullam inter spirandum difficultatem queruntur: at scrobiculum dolet, indeque, si attentius observes, irritamentum ad fauces, gutturve, & demum ad thoracem prodit. Hinc tussis hæc, si genesin spectes, a gastrico systemate orditur, & illæsis pulmonibus fit, nisi forte & hi a sæpius repetita ac validiori successione, tussique diuturna proprium quoque vitium traxerint, & humores spissi illuc allekti decubuerint.

Tussis hæc *stomachica* reconvalescentibus diu non raro molesta roborantibus, stomachicis, polygala, & lichene islandico tollitur.

De hac tussi illa Ballonii valent, dum ait: *in validis tussibus, præsertim cum inanes sunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut necessario opitulandum ipsi ventriculo fuerit. Quemadmodum difficultas respirationis facit, ut vi sympathiæ dolores in partibus ventris inferioribus oriantur, sic difficultas aliqua spirandi oritur ob læsionem, doloremque partium interne contentarum, & tunc est opitulandum partibus*

ven-

ventris inferioris, relicto thorace, & partibus ejus. Causa saepe latet in hypochondriis.

Tussis stomachica apud alios ægros nullo alio morbo laborantes frequenter occurrit. Res est subinde difficilioris indaginis, ut *oppressionem pectoris, ardorem in thorace, tussim a pastu præcipue affligentem, sputaque puriformia*, quod horum causam, genesinque concernit, probe dignoscas. Uti enim hæcce symptomata pectoris originarie affecti esse possunt, sic in hominibus laxis, debili ventriculo donatis, & male digerentibus, in sedentariis, foeminis, pueris &c. frequentius a præcordiis, & relaxato systematis gastrici tono nascuntur.

Profuere aliquoties purgantia lenia, rhabarbarina, salina, & continuatus postmodum amaricantium, polygalæ, lichenis islandici &c. usus.

Quod si crudus apparatus ventriculum gravet, & irritationem ad pulmones propagando, eosdem continuata, validaque tussi concutiat, ut sputa cruenta ruptis pulmonum vasculis appareant, ipecacuanha instar miraculi aliquoties profuit. Sed ea de re alibi erit distinctius differendi opportuna occasio.

Uteri obliquus in hac foemina situs ea nobis in memoriam reduxit, quæ apud Hippocratem de *uteris transmotis, de utero in lumbis incumbente, ore uteri complicato, uteris sursum progressis, ad vesicæ stomachum, ad lumbos, ad coxas conversis, in inguina, & urinæ meatus incumbentibus, ad sinistram partem & coxam inclinatis, uteris commotis, & aliquo alapsis, ad sedem conversis, & secessum secedere prohibentibus, uteris circumversis ad dextram partem, puerperii purgamentis non fientibus, uteris obtortis, foras egressis, dependentibus &c. diversis in locis consignata leguntur.*

Hæc de vera uteri aliter, ac in statu naturali solet, locati positione accipienda omnino esse, & hæc-

ce nostra dissectio, & aliorum, atque haud infrequens Morgagnii observatio probat. Etsi, quæ divus medicinæ parens de uteris ad cor, atque ad caput progressis, & strangulantibus &c. habet, ad spasmos ex hypogastrio oriundos, aut ibi loci se primum exerentes, qui & alias corporis partes in consensum trahunt, & mutatum uteri situm mentiuntur, pertinere, clarum sit.

In Morgagnii epistola anatomico-medica XLVIII. latorum uteri vinculorum laxitati tribuitur, quod is antrorsum concidat: eorundem vero, vel & utrorumque nimia ex alterutro latere aut brevitās, aut laxitas uterorum obliquitatem facit, undecunque hanc vinculorum inæqualitatem sive a nativa constitutione, sive ab adventitio primum alicujus ligamenti vitio, sive etiam a gibbo, qui spinam dorſi, cum eaque partes nexas, vicinasque ad obliquum detorquet situm, derivare libuerit.

Ne vero has de obliquo utero observationes usu carere practico, atque inanes quis arbitretur, idem cl. Vir, & frequenter in partu perrumpi uterum ob obliquum infantis positum, & hunc ipsum ob ipsius uteri sæpius, ac vulgo creditur, evenientem obliquitatem fieri, ex aliorum quoque, præter suam, experientia docet.

SECTIO DECIMA TERTIA.

Pistor annos viginti tres natus initio Augusti cerevisiam, vinumque promiscue, ac affatim hausit, cum die festo, ut hominum genus solet, genio una cum sodalibus liberius indulgeret. Altera mox die alvo cita, torminibus, ac tenesmo corripitur. Primis morbi diebus vigesies per diem dejecit; at exactis duabus septimanis, cum circa medium Augusti nos accederet, sexies intra nychthemeron aquosa purgaba;

batur, quibus quædam quasi albæ laciniae, aut minutula quasi pastæ farinaceæ frustula innatabant: nullus amplius in abdomine dolor, tenesmus nullus. Os amarum, lingua albescens, pulsus humilis, non febrilis. Data est radix ipecacuanhæ per epicrasin: non vomuit, verum alvus frequentissima facta est, & vires minuebantur. Exhibebatur pulvis ex myrobalanis, succo cathecu, & opio, unde alvus compressa quidem est, at circa 24^{am} Augusti sine voce, facie Hippocratica, & artubus frigidis, pulsu frequentissimo, debilissimo, tremuloque quasi jamjam moriturus jacet. Vesicantia, acres sinapismi, camphora radici arnicæ mixta tenuem vitam resuscitarunt.

7ma. Septembris deglutitio difficilis, vox rauca, tussis dein major indies ægrum exercere incœperant. Nil vitiosi in faucibus conspiciebatur præterquam leves hinc inde rubores absque tumore.

Hisce remediis etsi morti præsentis ereptus videretur, nihilominus circa nonum Septembris, cum reliquam sanationem iisdem perfici posse desperabamus, ad corticem juncta simul camphora accessimus.

Excoriari ad os sacrum, & trochanterem utrumque summa licet adhibita diligentia, cœpit. Tussi primum sicca, clamosa, sonora, quasi ex cavo tussitaret, ad vesperam, noctuve vexari; demum & sputa copiosa *puriformia* rejici. Macies indies major. Pulsus repentes, obscuri, naturalibus celeriores: decubitus in latus dextrum impossibilis: hypochondrii sinistri dolores punctorii crebri: noctu nonnunquam copiosus, & fœtidus sudor, horror validus, & ossa concutiens aliquoties accessit. Alvus naturalis.

Die 28va Septembris in auxilium præter corticem & camphoram, polygalam, & lichenem islandicum vocabamus. Sputa subsequenter diebus minuebantur:

tur: vox paulo melior: at ab aliquot jam diebus foetor peculiaris, qui absque sensu incipientis deliqui ab adstantibus ferri diutius non poterat. Reliqua symptomata perstitere.

Die 25ta Septembris a meridie pulsus magis humilis, admodum exigui, & frequentissimi: dolor per aliquot momenta immanis in hypocondrio sinistro: ejularus: animus praesens, & die sequenti mors.

Latus thoracis sinistrum lividum in cadavere, lividi, nigrescentesque illius lateris musculi fuere. Apertum sinistri thoracis cavum duodecim propemodum libras feri turbidi, virescentis, foetidissimique continebat. Pulmonis externam faciem, pleuram, pericardium, diaphragma, qua parte sero hoc contegebantur, membrana albescens quasi ex pasta farinacea confecta obvestiit. In pericardio libra ejusdem feri, minus tamen turbidi, & absque ejusmodi pseudo-membrana inveniebatur.

Pulmo illius cavi ita compressus, & in exiguum spatium redactus erat, ut a sua functione diutius jam vacasse visus fuerit, etsi dissectus nil vitiosi monstraret. Cavum thoracis dextrum pulmo fanissimus replevit.

Secto abdomine omentum convolutum, ut intestina non obduceret, exiguum, & putridum reperiiebatur. Intestina levidissima, ac ferme nigra fuere, excepto intestino recto, si colorem spectes, sano. Ad initium intestini ilei praeternaturalis coarctatio, futuri fors morbi ilei rudimentum. Faeces consistentes per totum intestinum ileum, & vera stercora. Colon, per plures prius anfarctus in plevi sitos circumductum, tandem inde ascendens in rectum abiverat. Ventriculus externa facie sanus, interna lividus.

Resecto cranio, aqua sub arachnoidea contenta gelatinam mentiebatur: reliqua sanorum instar se habuere.

Pistores morbis acutis correpti præ aliis multo facilius sæpiusque perire, tum meis, & aliorum, qui per aliquot jam annos ægris in Nosocomio adstiterent, observationibus comprobatur. Morosi ut plurimum sunt, tardi, stupidi, sermonis pauci, aspectu torvo, facie pallida, ejusque coloris, quem græci *χλωρον* dixerunt. Morbis malignis maxime subjacent, ex quibus raro convalescunt.

Horum ratio a vivendi genere, & opificio repetenda est. Frequenter, & valide incalescunt, æstuantque. Igne, motuque corporis percalefacti subito refrigerantur potu largo, & frigido, atque insuper ob id, quod rigente etiam gelu ex hypocaustis se foras proripiunt nudi, & non nisi linteo pudenda recti.

Tussis valida, sonora, ad vespertas, & noctu aucta facile explicatur. Sed unde sputa copiosa, *puriformia* pulmonibus integris? unde feri tanta collectio? an ea ante præsentem morbum adfuerat, an eodem inchoante, cum pridie vino, & cerevisia, corpore fors æstuate, se ingurgitasset, primum nata? an, cum circa 24tam Augusti evacuationibus prægressis exhaustus, micante pulsu tenuissimo, & extremis frigidis jamjam moriturus videretur, extrema vascula relaxata serum dimisere, posthac non amplius resorbendum, idque in sinistro thoracis cavo potius, quam alibi, ob præexistentem fortasse pulmonis illius lateris quandam debilitatem?

Colon solito longius, & per gyros, antequam in rectum terminetur, circumductum, fæcum in anfarctibus coacervatarum exitum morari necessum est. Hinc nasci aliquando fors hernia, ad quam intestino ita se habente prædisponebatur, a *prolabente colo* potuisset, quam *raram* auctores dicunt.

Vomitibus stercoreis etiam illæsa Tulpii valvula,

uti per aliorum quoque observationes constat, fieri potest.

SECTIO DECIMA QUARTA.

Sartor 34 annos natus a duodecim propemodum annis ad scrobiculum per intervalla dolet, sanus cæteroquin. Vesperi cubitum concedens horruit, æstuvitque: mane sequentis diei dedolatus, æstuans, difficili respiratione, tussi, & dolore punctorio utriusque lateris in thorace correptus jacet. Difficilis in utrumque latus decubitus.

Terna venæ sectio dolorem pungentem minuit: at major postmodum pectoris oppressio orta.

Die morbi octava ad nos delatus pulsus frequentem, non durum exhibuit. Calor ad attactum magnus: respiratio laboriosa, frequens, tussis moderata: sputa pauca, aquosa, mucosa: lingua humida, modice albescens, mens constans, alvus liquida, septies octiesve per 24 horas sponte mota. Factis compluribus per intervalla venæ sectionibus, sanguis semper crusta phlogistica, contracta, margine fimbriato contactus. Levamen a venæ sectionibus nullum omnino, si respirationem spectes, minor tamen utrinque punctorius dolor.

Die totius morbi 17ma ad finem vergente, cum se vesperi mox suffocandum ob brevissimum, difficillimumque spiritum diceret, denuo sanguis, isque ultima vice detractus est æque phlogisticus ac antea. Inde levamen exiguum, donec malorum omnium solamen post mediam noctem mors afferret.

Secto cadavere pulmo uterque ita inflammatus deprehendebatur, ut exiguæ solum ejusdem portiones sternum versus à phlogosi immunes essent: sinister, qua is claviculam respicit, exiguis tuberculis ciceris magnitudine, intra spatium exiguum interstin-

gueba-

guebatur, duris, & nigricantibus. Pulmones ambo arctis nexibus ad pleuram ligabantur, excepta ea eorundem portione, quæ anteriora thoracis spectat, quamve ab inflammatione liberam esse diximus. Firmissima adhæsiō, & cultro, nisi alterutrum lædatur, haud dividenda, pulmones diaphragmati utrinque junxit.

Pleura inflammatione caruit. Omentum, convolutum in funis speciem, intestina non obtegebat, & explicatum perexiguum fuit. Colon ex latere dextro adscendens sub hepate contra se ipsum replicabatur, & flexum fecerat mirum quantum expansum, ac *tympaniticum*; at transversa coli pars, cum portione ejus per latus sinistrum descendente, angulum rectum quin tamen contra se ipsum retorqueretur, in regione lineis formabat: utraque intestini coli portio, & quæ ventriculo subtendebatur, quæve per sinistrum decurrebat latus, angusta, contractaque funiculi non crassi speciem referebant. Curvatura *sigmoidea* nuncupata denuo justo amplior, & tractu semi-alterum pedem æquante, vere *tympanitica* fuit. Ventriculi interna superficies colore plumbeo fœdabatur, versus pylorum maculis, & punctis rubris distincta. Vasa vero ventriculi multo ampliora solito, & ubi in ramos dispescebantur, varicosa sanguinem multum nigrumque continebant.

Gravissima ea thoracis inflammatio est, quæ utrumque pulmonem, eumque ferme integrum corripit; priusquam enim noto quodam, atque omnibus aliis inflammationibus consueto exitu terminetur, *suffocando* occidit, cum auctum visceris volumen intra angustiore thoracem conclusum spiritum elidat. Sed & totius oceani sanguinei fluxum, & refluxum *sistendo* vitam adimit, cum e contrario, ubi alteruter solum pulmo laborat, sanus alter ægrotantis vices subit.

Quod si quid auxilii contra diram hancce totius pulmonis inflammationem suppeditare ars possit, id erit solummodo sub exordium morbi gravissimi, si sanguinis subita, largave evacuatio ex vena lato vulnere pertusa instituat, antequam fixa penitus phlogoseos sedes sit. Alterum post hæc subsidium cruenta scarificatio habet, non ubique instituta, sed in dorso, inter scapulas facta, cujus rei ratio ex nexu vicino affecti visceris patet. Sed & hic meminisse oportet, quod, morbo jam adulto vigenteque, omnis medicina plerumque fera sit.

Sartores quam plurimos vidimus pulmonum morbis præ aliis laborantes. Cum enim corpore introrsum incurvato, inclinatoque capite continuo ferme sedeant, necesse est, sanguinem per corpus inæqualiter dispensari, eumque in pulmonibus plus æquo accumulari, tum quod compressa ob situm corporis abdominis viscera minus sanguinis admittant, hinc ad superiora major humorum copia urgeatur; cum etiam, quod ob exiguas, quas sedentarii hi homines faciunt, inspirationes aggestus in pulmonibus sanguis non æque prompte, ac oportet, promoveatur. Plethora hinc topica nascitur, pulmonum videlicet, multaque alia incommoda ab hac origine fieri consueta.

Præterea cum hocce hominum genus præterquam quod sedentariam agant vitam, nullos inter sedendum labores peragant, qui exercendis musculis, firmandoque corpori pares sint, eos laxos, molles, & carniū esse effœminatarum oportet.

At vero pulmo & imbecillus, laxisque, & multo sanguine turgidus, si aërem frigidum forte incautius admiserit, universalem, lethalemque ut plurimum inflammationem suspicit. Sed etiam sanguis spiritum, tum in Sartoribus, cum aliis quoque, qui vestibus supra abdomen arctius constrictis pressoque idcirco abdomine multum sedent, & scriptitando occupan-

cupantur, frequenter occurrit, chronicum plerumque, & αἰμαρῆτον, quove ad seram usque senecturem nonnunquam conflictantur. Huc pertinere illa hæmoptoes species videtur, quam Hippocrates L. 2. prorrh. periculi expertem dicit.

Hanc hæmoptoes speciem haud satis exacte a recentioribus descriptam, utut frequentiore, ac vulgo æstimatur, Hipocrati nihilominus cognitam fuisse, depictamque ab eo, ex L. 1. de morbis videmus, ubi venarum *varicosam dilatationem* in pulmonibus adstruit, quam is *πνεύμων* appellat, quod venæ pulmonum ob copiam inundantis sanguinis distrahantur, & varices, *κυστῆς*, producantur.

En ipsa Hippocratis verba, rem egregie, ut ubique solet, & paucis exprimentia: *si vena quidem non omnino rupta fuerit, sed ea præcipue velut varix distenditur, quod etiam confestim quidem, ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem, & tussim siccam exhibet, si vero diutius traxerit, & neglecta fuerit, primum quidem paucum, & subatrum sanguinem transmittit, mox etiam copiosorem, & maxime sincerum, deinde pus. His confert, si circa exordia curandos susceperis, ut manuum venæ relaxentur, & victus ratione utatur, ex qua siccissimus, & maxime exsanguis evadat.*

Pulsus arteriarum in nostro homine non duos, & progrediente morbo molliores continuo deprehendimus.

Flexus coli hepaticus, quem tympaniticum vidimus multarum in sedentariis molestiarum fons, & origo est, apud illos maxime, qui gulæ liberius, simulque otio indulgent. Flatus ibi loci conclusi, a pastu præcipue, & turgente ventriculo, a longa sessione, anxios, morosos, capite gravatos, præcordiis dolentes faciunt, quos medici visceribus infarctis, hepatae præprimis obstructo laborare perperam subinde arbitrantur, & ob eam rationem diuturnæ

nae medicationi subjiciunt, donec, quam restituere fatagunt, sanitatem, penitus labefactent. Frugale prandium, matutina abdominis frictio, motus, & usus frigidae hypochondriacos nostros epulones felicius sanaret, quam quaecumque solvente, roborante, nervinoque, ac carminante scopo pharmacopœa supeditat.

Vasa ventriculi dilatata, & ferme varicosa ea nobis in memoriam revocant, quæ cl. Joan. Kœmpf de infarctu vasorum ventriculi peculiari, & lectu dignissima dissertatione, & post eum vere egregius Tissotus in ea, quam cl. Zimmermano inscripsit, epistolo de *morbo nigro* scripsere. Multa sessio, corporis inclinati situs, impeditior idcirco per gastricum systema sanguinis circuitu facilem cardialgiæ illius, quam æger a duodecim fere annis querebatur, explicationem subministrat.

Ruptus successu temporis fortasse varix *morbum nigrum* Hippocratis, seu *atram bilem* exhibuisset.

SECTIO DECIMA QUINTA.

Musculus annorum 32 die 8va Octobris ad nos deferitur, delirus, pulsibus celerrimis, & exiguis, & digito vel levissime appresso, evanescentibus. Per eos, qui ægrum huc detulere, id solummodo rescitum est, hominem ab integro mense domi decumbere, usumque esse chirurgi cujusdam opera, qui dolenti testiculo medebatur. Cum genitalia examinarentur, deprehensum est præputium callosum, & glandi firmiter ita circum circa nexum, ut nec retro glandem penitus, neque ex integro antrorsum trahi potuerit & glans semidenudata prospiceret. Nulla cæteroquin ullibi exulceratio visa est. Sinister testiculus aliquantum major dextro apparebat. Orificium ure-

urethræ ita arctum, ut cereis nostris aditus præcluderetur.

Indicatio vitalis urgebat, &, quidquid caufarum, vitiique subesse poterat, quod nos latebat, id nihilominus in propatulo erat, tenuissime micantem vitæ scintillam omni stimulantium, cardiacorumque apparatu, quasi affuso oleo animandam esse, priusquam ex toto extinguatur. Vesicantia, sinapismi, infusum radicum serpentariæ virginianæ, & contrayervæ cum larga camphoræ dosi, pleniores magisque vividos arteriarum ictus effecere, mensque post biduum ad exiguum tempus rediit, ut diceret, se ob plures gonorrhœas ab octennio difficulter, & filo tenuissimo lotium misisse. Plura narrare volentem delirium denuo superveniens prohibuit.

Hoc tempore, quo apud nos fuerat, urinam perpaucam misit, & difficillime. Tandem tenuiori cathetere imposito lotium prærubrum, & sanguine tinctum evocabatur. Die 12ma Octobris ad finem vergente moritur.

Dissecta urethra insignem circa frænulum coarctationem monstravit, quæ difficilem in vivente catheteris adplicationem fecerat, cum, superato hoc angustiori urethræ principio, nullum amplius nec cereus immissus, nec catheter obstaculum in reliquo ad vesicam itinere offenderet. Sana per reliquum urethræ tractum omnia: nulla cicatrix, nullæque excrescentiæ, aut alia læsarum quondam partium vestigia. Sana feminalis caruncula, nisi quod utrumque ductuum ejaculatoriorum orificium solito magis ampliatum hiaret, & sinistrum, compressa prostata, pus funderet. Ex eadem glandula digitis leviter compressa, per omnes ejus excretorios ductus, sanos quidem ipsos pus proliciebatur, sectaque exiguos abscessus, lentis quosdam, ciceris alios, magnitudine continuit.

Vesicula feminalis sinistra, pure plena fuit, ipsa ex membranis duris, crassisque, & hinc inde inflammatis composita. Sana dextra, & liquore seminali turgens. Cum teste sinistro, quem dextró majorem diximus, tunica vaginalis arctissime cohæsit, isque dissectus abscessum, qui nucem juglandem æquans pure bono, crassoque replebatur, in parte a testiculo accessorio averfa exhibuit.

Sanus uterque funiculus spermaticus. Vesica urinaria urinæ sanguinolentæ paucam quantitatem continebat, & maculas amplas profunde rubras, quasi totidem sugillationes, per omnem ferme internam superficiem monstrabat. Renes solito intensius rubebant: intestina tenuia erant inflammata.

Pulmo dexter labis expers, at sinister tuberculis, lentis cicerisque magnitudine, per omnem ferme substantiam obsidebatur, duris, albis, solidis, quasi ex molliori cartilagine factis: reliqua his interjecta pulmonis substantia admodum friabilis fuit, digitoque contrectanti, & ipsi oculo minus sana apparebat: pleuræ præterea ubique firmissime nectebatur.

Pleura ipsa tota quanta in latere sinistro admodum crassa fuit, ita, ut maxima ejus crassities latum pollicem æquaret: substantia ejus in quibusdam locis molliorem cartilaginem & sectione, & ipso aspectu, tactuve referebat. Aliæ ejusdem pleuræ plagæ albidæ, tenaces, ac tendineæ erant, & variis sibi invicem impositis firatis cultri, aut etiam manuum ope ab se invicem dividendis, comparatæ. Transversim secta pleuræ frustula, digitisque compressa sanguinem per minutula vascula, ipsam ejusdem substantiam frequentissime percurrentia, ubique plorabant.

Resecto cranio laterales ventriculi sero flavescente turgidi inventi sunt.

SECTIO DECIMA SEXTA.

Fœmina 30 annorum mane inter pauperes ad nos venit, atque, ut in Nosocomium suscipiabatur, petiit. Interrogata, quamdiu, & quo morbo laboraret, respondit, se per octo dies alvo cruenta, torminosa, citaque, non tamen supramodum exercitatum fuisse, at fluxu hoc subsistente in quartanam insidisse, cujus binos universim paroxysmos pertulisset. Ab aliquot diebus, ex quo alvus quiesceret, abdomen intumescere querebatur. Cum bajuli susceptam ad cubilia ægrorum deportare juberentur, ipsa suis confisa viribus sola per gradus ascendit, seque exiit: cum in lectum se reclinat, repente moritur.

Caput dissectum & sedulo perquisitum, nil vitiosi obtulit.

In cavo thoracis singulo libra feri flavescentis, & pauxillum aquæ ejusdem intra pericardium inventum. Pulmones fani. Cor solito multo majus: par magnitudini parietum crassities, & proportionatum utriusque ventriculi cavum. Aortæ principium, ut primum ex corde emergit, paucarum linearum tractu osseum fere totum fuit. Valvulæ ejusdem crassæ, partim cartilagineæ fuere, partim vero ejus naturæ, quæ inter os, & cartilaginem ambigit: parum mobiles, claudere, five aperire aortam oporteret, & *semi-*
hiantes fuere.

In abdomine hepar mole ingens, & sanum per omnia, omnem præcordiorum regionem, hypochondrium scilicet utrumque, & quod utrique interjacet, occupabat. Sinister ejus lobus in hypochondrium sinistram protensus lienem & ipsum solito triplo majorem, triangularemque loco movit, detrusitque. Ventriculus exiguus prægrandi hepati subster-

ne-

nebatur; ipse vero intestinum crassum mediocriter amplum potius referebat, ita tamen, ut in medio per dimidii fere pollicis tractum constringeretur, & duos exiguos ventriculos exhiberet, quorum alter in alterum orificio vix digitum capiente aperiebatur. Color intestinorum non sanissimus, sed qui aut prægressam phlogosin, aut incipientem indicare videbatur: hinc inde inchoans livor notabatur.

Uterus, uti in nubili puella, exiguus, etsi præterito anno idque prima vice peperisset. Ovaria ovulis maximam partem non bonis foeta.

Mortem repentinam ab aucto, dum primo scalas, & depositis dein vestibus lectum conscenderet, humorum ad cor allapsu deduximus, qui ab osseo aortæ capite, valvulisque ferme ex toto rigidis expediri, promoverique ulterius nequiverant.

Quibus vasa sanguifera obrigescere incipiunt, seniculis, aut quos gravis duravit labor, aut quibus hoc vasorum vitium peculiare est, ictus arteriarum tardi, durique sunt, non a sanguinis phlogistica densitate, copiave, sed ab aucta tuborum sanguiferorum rigiditate repetundi. Sanguis imprudentius missus vires convellit, & funestam brevi debilitatem accersit. Minuta enim humorum moles in vasa rigidiora impotentius agit, & sanguis, post venæ sectionem celerius circumducendus, fibras artetiarum frequentioribus contractionibus impares offendit. Hinc læsam, quæ inter fluida, solidaque intercedit, rationem ars nulla in integrum restituit.

At vero, ut sanguinis detractionem hi difficiliter ferunt, ita auctior ejusdem motus, aut copia subito nonnunquam letalis fit: hinc proportio vim motricem inter & pondus apud eos, quorum arteriæ rigidiores evadunt, intra multo arctiores terminos, ac apud alios hujus vitii expertes sita est.

Hæc eo dicta sunt, ut, ubi prudens offenscentium
va;

vasorum suspicio est, quid agendum, omittendumque sit, & quæ imponere medico nonnunquam possint, eumque ad instituendam sanguinis missionem hujusmodi ægro funestam perducere, clarius elucescat.

SECTIO DECIMA SEPTIMA.

Quadraginta annorum vir ex pistore, quod opificum admodum juvenis addidit, per 23 annos miles, atque olim inter Borussos levis armaturæ equites stipendia meritus: die 3tia Octobris ad Nosocomium venit, ex quo sequentia audivimus:

A 20 annis, quo tempore, cum acute laboraret, largis venæ sectionibus institutis intra tres fere septimanas convaluerat, quotannis quater, ut plurimum, ob frequentes narium hæmorrhagias venam sibi tundi curavit.

Ante sex annos cum prætermodum palleret, multumque salivæ in fauces conflueret, purgans, nescio cujus suasu, sumpsit, quo tæniæ portionem longitudine viginti ulnas æquantem abegit. Ternis vicibus eodem medicamento purgante usus est, ita tamen, ut octo semper dies singulis purgationibus interponeret. Singula vice portio tæniæ expellebatur, ut, si totum accipias, quod excrevit, quadraginta ulnas æquet.

Toto militiæ tempore multoties æstuante corpore, ut fit, frigidam hausit, & ad hanc usque diem largiori spirituum ardentium potu delectabatur; inde a multis jam annis doloribus laterum, pleuriticorum in morem, tentabatur, quos aut neglexit, cum ipsum nunquam lecto affigerent, aut celebrata subinde sanguinis missione mitigavit.

Ab octo annis phthisicum se dicebat. Sputabat pauca, mucosa, difficilia, subinde puriformia. Respira-

spirabat anxie, cum sibilo, tussi crebra, diu noctu-
que molesta. A binis mensibus respiratio magis la-
boriosa, sibilosa magis: sputa viridia, foetida, per-
pauca: carnes evanidæ: tussis frequentior: deflu-
vium capillorum: virium jactura manifestior: vom-
itus per intervalla, mane præcipue, ac jejuno ven-
triculo, isque inanis, ut plurimum: diarrhœa: dolor
ad scrobiculum. Ab aliquot diebus vesperi crura
tument.

Cum, quæ usui esse videbantur, adplicarentur,
increvere nihilominus enarrata symptomata: deglu-
titio fieri tandem difficilis: vox rauca vix percipi-
enda. Die octava Novembris moritur.

Aperto thorace pulmo dexter ex toto gravissime
inflammatus, si partem non magnam, quæ diaphrag-
ma respicit, excipias, deprehendatur. Suprema
ejusdem pulmonis pars conclusum abscessum pure
tenui repletum continuit. Cavitas vomicæ tota,
quæ ovum anserinum facile cepisset, particulis albi-
dioribus, & quasi membranam mentientibus intus
obducebatur. Circa abscessum inflammatio gravior
erat, quam locis a vomica magis remotis. Haud
procul ab hocce abscessu aliam exiguam, quæve nu-
cem muschatam vix caperet, vomicam pure minus
tenui, & ex albo virescente turgidam vidimus.

Sinister pulmo diaphragmati per quandam pseudo-
membranam circum circa ita necabatur, ut in me-
dio inter diaphragma scilicet, & pulmonis infimam
superficiem aliquid feri, quod elabi ob nexum pul-
monis cum diaphragmate non poterat, conclude-
retur.

Idem pulmo arctius hinc inde ad pleuram religa-
batur, cæterum & ipse dire inflammatus, præter-
quam qua parte septum transversum contigit: is
dissectus unicam, eamque parvam, ut quæ vix
nucem avellanam æquaret, vomicam continuit pure
non

non illaudabili plenam. Cæterum tota pulmonis utriusque substantia tuberculis obsidebatur, quorum singula ex granulis compluribus albis, durisque, & lentem æquantibus componebantur. Rami bronchiorum ossei. Cartilagines asperam arteriam, ejusque caput constituentes ita induruerunt, ut potius osseæ essent. Superficies interna trachææ aspera absque ulcusculis: rima glottidis amplissima.

In pericardio aquæ libra inventa est.

Dissecto abdomine hepar magnum flavo colore, totam ejus substantiam penetrante, reperiiebatur: vesicula fellea tenaci, multa, nigricante bile turgebat, &, licet fortiter compressa, liquorem tamen contentum in intestina, ob deletam ductus choledochi cavitatem, non effudit. Ventriculus exiguus, & intestinum referens, tunicas solito multum crassiores habuit. Glandulæ mesenterii confertissimæ, consueto multum majores, duræ, & quæ inter eos maximæ erant, materia sebacea replebantur. Crassorum intestinorum glandulæ solito evidentiores apparebant, duræ pariter, quarum non paucæ, quemadmodum multæ quoque in mesenterio, cartilagineam fere duritiem dissecanti cultro opposuere.

Remedia in ulcere pulmonum, nataque inde consumptione usitata cum iis comparari merentur, quæ cadaveris hujus sectio exhibuit.

Sed cum non absimilem sectionis historiam, & quædam ad curam phthyseos pertinentia supra retulerim, curta eorum, quæ hic observavimus, narratio ad stabilienda superius prolata sufficiet.

SECTIO DECIMA OCTAVA.

Vidua 37 annorum 25ta Junii ad nos venit. Per quinque menses menstruis caruit, quæ ante octo dies redierunt. Ante 11 dies prægressa ira frigidam hau.

Pars I.

L

lit,

fit, unde dedolatio, & gravitas corporis, & præcipue capitis stupor, horripilationes, calores, appetitus dejectus. Per plures dies horrores caloribus mixti continuabant.

Pridie quam ad nos veniret, sumpsit sal amarum, a quo per hos dies alvus trigesies septies movebatur. Vena secta fuit cum levamine quoad corporis gravitatem. Hucusque semper erecto corpore laboravit, & morbum facile tulit. Cephalalgia: somnolentia continua: lingua biliosa: os mucosum, amarum: spasmodica faucium constrictio præcedentibus vomendi conatibus, & tussi: sitis multa: calor jam nullus: petechiæ purpureæ hac nocte eruperunt. Pulsus celerior naturali, mollis: respiratio non læsa.

Retulit ægra, se custodem adstitisse infanti ex petechiis decumbenti, qui modo denuo convalescit.

Hæc fœmina, cum post paucos dies, ex quo suscepta in Nosocomium est, petechiæ successive evanescerent, mansit tamen somnolenta, tarda, de sanitate sua plurimum anxiosa, querula, immorigera, sæpius secum ipsa interdium, noctuque mullitans, varia obstinate appetens, sano tamen iudicio, & memoria firma.

Pulsus aut naturalis, aut naturali paulo celerior, debilisque: calor præter naturam nullus. Gravitas perpetua capitis ad tempora, auresque præcipue cum tinnitu valido, continuo. Somnus noctu bonus videbatur: interdium, cum dormire videretur, somnum tamen se capere negavit. Vires non valde dejectæ, cum & facile se converteret, corpusque erigeret, & in lecto sederet: quin & extra lectum esse poterat. Continuum inappetentiam; oris gustum non amarum, attamen prævum semper quæstus est. Cæterum de nullo aut pectoris incommodo, aut ventriculi, abdominisque dolore unquam querebatur.

Diarrhœam toto fere tempore, quo apud nos de-

cu-

cubuit , patiebatur , quam inde ab assumpto extra Nosocomium purgante ortam continuo perstare ajebat. Alvus quacunque ratione comprimeretur , nihilominus denuo fluere cœpit.

Die 13 Junii , cum & præcedentibus diebus , eo-que ipso die paulo melius valere existimaretur , etsi toto tempore , quo apud nos fuit , nil detractum ex viribus ; quin potius quædam earum accessio facta videretur ; cumque ejus diei hora tertia pomeridiana & medicamentum propinatum alacriter hauriret , & apte prompteque responderet , ac erectus federet corpore , elapso horæ quadrante , dum in latus se convertit , repente moritur.

Cum ipsemet eo die ob adversam valetudinem domi detinerer , atque idcirco sectioni , uti alias solebam , interesse non possem , cl. D. Joannes Philippus Ritter Bambergensis Franco , dignus præclaro genitore filius , qui superato multiplici tædio tempus fere omne penes lectos ægrorum in perdiscendo morborum diversissimorum genio , modoque medendi exegerat , cadaver cum assistente chirurgo fecuit , & sectionis historiam , ut sequitur , mihi tradidit.

Collum , dorsum , & humeri livebant : abdomen tactu molle. Margines locorum vesicantibus tentatorum gangrænosi. Dura mater cranio solito firmitus adhæsit : vasa piæ matris multo sanguine infarcta : substantia cerebri valde compacta , ejusque medulla pluribus , quam alias , punctis sanguineis distincta. Plexus choroidei sanguine turgebant. In dextro ventriculo superiori solito plus aquæ continebatur. Apophysis clinoidea posterior sinistra erat scabra. Pulmo sinister solito flaccidior per membranas cum pleura , & diaphragmata undique cohæsit.

Hepar , lien , pancreas in statu naturali inveniebantur. Vasa coronaria ventriculi sanguine multo re-

pleta; intestinum cœcum, colon incipiens, & mesenterium inflammata deprehendebantur. In mesenterio repertum fuit *ulcus cancriforme* cum initio intestini coli communicans, & in illud materiem amurcosam, pultaceam, fœtidam effundens. Margines concavi renum erant solito ampliores, profundiores, & laxiores: reliqua secundum naturam fuere.

Quod ad cohæsiones pulmonum ad partes vicinas attinet, quæ nullum in respirando impedimentum fecere, non est, quod nostram admirationem mereatur, cum id & aliquoties a nobis, & aliis quam frequentissime fuerit observatum. Notatu dignius est, quod intestinorum pars quædam inflammata fuerit reperta, quin de dolore abdominis, de febris, caloreque unquam quereretur. Ulcus mesenterii in colon apertum, quodve, qui dissecuit, *cancriforme* dixit, an morbi petechialis affectus, an ex tumore diu antea ibi latente natum fuerit, minus constat. Colluvies putrida in intestinis diu collecta, ni & tempestive, & apta via eliminetur, febris petechialis & communissima causa est, & inflammatione, abscessu, gangræna intestinorum præcipue, sed etiam vicini mesenterii, cerebri, & pulmonum &c. occidit, si ea in sanguinem recepta ad hæc partes decubuerit.

SECTIO DECIMA NONA.

Vidua 41 annos nata, duodecim prolium mater a sexennio menstruis caret. Ab anni quadrante abdomen intumescere, atque frequentibus infestari flatibus queritur.

Ante decem septimanas prægressa per aliquot dies oris mucositate, dejectove appetitu, cholera corripitur: quæ vomitu rejiciebantur, biliosa fuere. Dolor eo toto die in abdomine ingens. Die altero cholera nulla, at idem abdominis, qui pridie dolor, minus

minus tamen tumescens, ac nunquam alias. Dolor hic sensim minutus per aliquod tempus evanuit. Exactis quatuor septimanis bene valere videbatur, nisi quod abdomen per intervalla tumeret, tensumque adpareret. Elapso hoc tempore denuo cholera recruduit, qua post tres demum dies cessante fanitas rediit, etsi minus integra, quam antea.

Cum die quarta Septembris ad nos deferretur, præcedentibus sequentia adhuc addidit: a decem diebus alvum non reddidisse: per octo dies ultimos quotidie ter, quaterve biliosa, mucosaque cum dolore totius abdominis vomuisse. Hunc abdominis dolorem per intervalla gravissimum fuisse, exortumque a sinistra regione lumbari extendi ad umbilicum usque.

Cum ad Nosocomium in sella portatili deferretur, alvus moveri cœpit, jamque septies intra paucas horas dejecit. Abdomen tumet, doletque cum sensu exulcerationis ad attactum aucto. Nulla in abdomine durities, nulla ejus tensio. Inappetentia: calor nullus præter naturam: sitis nulla, aut vix ulla. Pulsus molles, naturales, aut naturalibus paulo citatiores.

Dato emulso eccoprotico, cui pauxilium camphoræ jungebatur, denuo aliquoties dejecit: dolores abdominis aliquantum minuebantur, & per intervalla exacerbabantur, sic tamen, ut, nisi contrectata, eos facillime perferret. Borborygmi fere continui, & flatus permolesti sursum, deorsumque erumpentes. Usa est deinceps emulsis, oleosisque, additis lenioribus carminantibus, quibus exiguum levamen obtinebatur. Calor nullus: pulsus frequentes, exigui. Inappetentia, & os insipidum cum levi amarore: facies diluta flavedine tincta. Somnus parvus. Alvus facilis. Fœtidissimæ, & coloris castanei, & aquosæ fæces. Dolor ad attactum

Etum auctus in toto abdomine, urinæ difficiles; stranguriosæ, colore laudabiles.

Die 12ma Septembris circa vesperam repente ejulat, de acerbo totius abdominis dolore, & suffocante respiratione queritur: pulsus frequentissimi, valde exigui: mentis præsentia. Elapso unius horæ spatio quietior facta est, & circa mediam noctem mente constans moritur.

Cutis in hypogastrio pendula, rugosaque fuit, qualis in iis solet, quæ frequenter peperere. Abdomen tumidulum, & prominens. Pinguedo multa sed cute pectoris, & abdominis musculos obsedit.

Dissecto abdomine fœtidissima materies profluxit, coloris, & consistentia ejusdem, quam alvo reddidit. Omnia intestina, & mesenterium inflammata erant. Peritonæum ubique fere inflammatum vasa sanguifera copiosissima exhibuit. Omentum inflammatum, & hinc inde gangrænosum. Intestinum ileum, quo loco in cœcum inseritur, tractu quatuor digitos transversos longó angustum, sphacelatum, & foramine tres fere lineas amplo pertusum. Intestini angustati cavitas perexigua. Parietes crassiores solito, & hinc inde arrosi.

Vesiculam felleam calculi tres penitus repleverunt, nullaque ibi bilis, nisi perpauca, eaque glutinosissima calculos obliniens reperiēbatut.

Hepatis substantia magis, ac naturaliter solet, friabilis, dilutum colorem flavum dissecta monstravit. Reliqua juxta naturam se habuerunt.

Sectio hæc complurium observationum ferax demonstrat denuo, inflammationem intestinorum adesse posse cum febre vix ulla, & dolore exiguo, idque frequentius fieri, ac communis opinio ferat.

Quod si doloris acerbitem ex querelis, ejulatu, jactatione metiamur, constabit, hanc, de qua
agi-

agimus, scēminam abdomine gravius non doluisse, etsi attactum paulo rudiores non tulerit.

Confirmatur & hac, & aliis a cl. Morgagnio recensitis historiis, dolorem colicum, pulsibus & urina bonis, per aliquod dies valde tolerabilem, subito letalem fieri posse. Ultimis enim diebus ægra apud nos decubuit, morbum haud gravare pertulit.

Quin & ex eodem cl. Auctore, nostrisque nonnullis sectionibus constat, inflammationem intestinis alte insidere posse, etiam *nulla presente febre*, dummodo eam non ex pulsu solum frequentiori, sed ex auctiori simul carniū colore definiamus, quem nostræ huic ægræ abfuisse antea dixi.

Hinc moniti ab hoc Auctore prolati (L. III. epist. anat. med. art. 21.) veritas novo denuo argumento stabilitur, ita enim is ait: *quando cum alii inflammatorum intestinorum signis vehementem dolorem. & acutam febrim in ægrotantibus deprehendes, jure quidem, meritoque credes rei medicæ auctoris hæc duo inter præcipuas notas magnæ intestinorum inflammationis ponentibus; nec tamen, si quando alterum, vel utrumque horum aut abesse, aut vix esse invenies, continuo putabis, aut nullam esse inflammationem, aut levem, neque gangrænam, & sphacelum in eorum esse intestinis non posse, in quibus duo illa præcessisse non videris.*

Signa ergo diagnostica inflammationis intestinorum a Boerhaviō recensita, videlicet: *febris acuta continua, sitis ingens, calor magnus, pulsus durus, dolor igneus, urina flammea, debilitas subitanea* ad dignoscendam intestinorum inflammationem non raro parum conferunt, neque in ægra nostra multum conferebant.

Cl. Sennertus inter signa intestinorum inflammationum urinæ suppressionem posuit; ægra nostra eandem parce, strangurioseque misit.

Inter innumeras ilei , & colici doloris causas æque frequens intestinorum inflammatio est , eaque , ut vidimus , non semper sævis symptomatibus stipata , sed subdola , diu nonnumquam , attamen tolerabiliter affligens , sed quæ nihilominus ægros non opinantes occidit , dum gangrænam & sphacelum intestinis inducit.

Hanc in rem præclara quædam sæpius laudatus Morgagnius scripsit , & quid Albertinus , & Valsalva hoc in casu factitarint , diligenter exposuit. Uterque , uti in initio venæ sectionem non reprobabant , ita morbo vigente , & jam progresso ab eadem abstinebant. Rationem non addidere , sed observationem , citius videlicet ægros mori detracto sanguine , sed & mori non detracto , serius tamen. Hoc in casu ab omni eo sollicite abstinebant , quod inter *magna remedia* numeratur. His stantibus , uti vanum auxilium in exiguis jusculeorum oleosorumque dosibus quæreretur , ita inutilia fore quæcumque alia medicamina arbitror , & ignominiam præstantissimis alias remediis affricari.

Dum caute agendum existimo , ubicumque alvus pertinacior , nec enematis , nec mitioribus , & forma liquida exhibitis purgantibus auscultat , dumque rebus ita se habentibus ad oleosos haustus , ad jusculea tenuia , ac plenam ab omnibus tum alimentis , cum remediis abstinentiam potius confugiendum reor , quam ad quadruplicatas purgantium , etiam validiorum , doses ; neutiquam improbo , quæ a claris in arte viris & observata , & usu comprobata , leguntur , etsi ab hac nobis laudata methodo aliena sint.

In curando ileo plurimum interest , ut mali causa detegatur , qua ignorata empiricum est , quidquid tentaveris.

Methodus huic morbo medendi vaga plerumque est , eaque , quæ variis , iisque persæpe oppositis remediis utitur. Verum si in ullo unquam morbo ob-

fer-

servandus is canon est, *non esse ab medico nocendum, ubi is prodesse nequeat*, id profecto in ileo sanando ob-
tinet, ubi obscuræ mali causæ nullam medico agen-
dorum notitiam suppeditant. Malim ego cum egre-
gio Valsalvæ præter exiguam olei e dulcibus amygdalis pressi quantitatem ægro nil quidquam propinare, ubicumque me morbi causa fugerit, aut ea talis sit, quam validius aggredi sine gravi noxa nequeamus. Imo malim potius in ejusmodi casu otiosus spectator esse, quam causæ ignarus ea moliri, quorum me postea secto cadavere pœniteat. Jusculum tenue pulli vel solum, vel cum oleo amygdalino exiguis dosibus, atque ita exhibitum, ut æger nil vel ciborum, potulentorum vigente ileo accipiat, in plerisque ilei causis directe prodest, & ubi nec hoc, nec aliud quidpiam prodesse potest, non nocet. Afferti veritas ex perpensis frequentioribus ilei causis patebit.

Hauftus oleosos præ aliis remediis in ileo imminente perefficaces experti sumus. Binis hoc anno vicibus alvus pertinaciter clausa nobis obvenerat, non a vitio quodam organico, & incurabili, sed a materie, ut videbatur, acri, vellicante, & spasmo pertinaci intestina alicubi locorum stringente. Purgantia varia, acutaque, enemata primo emollientia, dein acria, accerrima nil profecere. Imminebat in una (utraque enim ægra juvencula fuit irritabili supra modum nervorum systemate donata) vomitus stercoreus, cum assumpta pertinaciter vomeret. Carminantia, opiata ne hilum profecere. Soli haustus oleosi cito alvum referabant.

Ægra nostra stercorea vomuit, etsi materies vomitu rejecta e tenuibus solummodo intestinis esset. Verum aliunde jam constat, vomitum stercoreum, ligato etiam ileo intestino, in felibus & canibus, itemque ob herniam incarceratam constricto, non raro fieri.

S E C T I O V I G E S I M A.

Scriniarius 27 annorum a longo tempore sanus, mane per duas fere horas valide rigit, subsequente calore intenso. Circa meridiem dolor pungens partem posteriorem lateris dextri infra scapulam invasit. Respiratio difficilis: oppressio circa sternum. Post meridiem hora tertia pungens magis ad anteriora ejusdem lateris processit, ibidemque fixus mansit, inter tussitandum auctus. Sitis multa. Ad noctem venæ sectio ipsi facta cum levamine doloris, & oppressionis. Nox insomnis.

Die altero dolor punctorius ut pridie: oppressio pectoris magna: respiratio difficilior: lingua alba, atque in ejus latere dextro ulcusculum aphtam referens. Hoc die in Nosocomium a medico, ut vocant, assistente, meas, tunc graviter ægrotantis, vices obeunte, susceptus est. Pulsus plenus, celer, durus. Facta venæ sectio lib. j. cum levamine aliquo.

Die morbi tertio dolor pungens nullus fere amplius: oppressio minor: pulsus fortis, plenus, valde durus: respiratio difficilis: facta iterum venæ sectio unc. X. crusta phlogistica admodum crassa, tenax: levamen nullum.

Die quarto nulla emendatio: facta venæ sectio unc. VI. sanguis semper idem.

Die quinto nulla emendatio: venæ sectio unc. X. A meridie alvus quinquies sponte mota est.

Die sexto supervenit mane dolor pungens lateris sinistri, totam occupans plagam, quæ tertiæ costæ veræ, & primæ spuria, numero a superioribus ducto, interjacet. Hypochondrii ejusdem mollis portio æque dolere cœpit, dolore ad attactum aucto. Oppressio pectoris ingens: respiratio difficillima. Pulsus plenus, durus, celer. Venæ sectio lib. i. Applicatum loco dolenti vesicans est.

Dic

Die septimo dolor lateris nullus amplius, sed oppressio pectoris aucta, anxietas ingens: respiratio solo abdominis motu peracta. Pulsus minus fortis.

Die octavo respiratio adhuc difficilior, maxime anhelosa: omnia pessima. Eodem hoc die mors.

Decima octava post mortem hora sectum cadaver est: aperto thorace pulmo uterque ad latera, & versus dorsum, item cum diaphragmate sat firmiter mediante pseudo-membrana, eaque crassa, alba, lardacea necebat. Membrana hac lamellatim ablata, subjacens pleura sana reperta est.

Pulmonis dextri substantia inflammatissima, durissimaque erat, & frustula plura aquæ injecta fundum illico petebant. Sinister vero hinc inde tantum inflammatus eadem, licet minus crassa, pseudo-membrana pleuræ cohæsit. Membrana hæc ut plurimum digiti crassitiem æquabat, illi, quam per totum morbi decursum in superficie sanguinis emissi vidimus, simillima. Seri flavi paulo consistentioris circiter libra in cavo dextro thoracis collecta, pus, aut potius *puriformem* materiem referebat. Liquor pericardii quantitatem solitam vix non excedebat. Cor magnum: vasa cordis turgida, quasi injecta. Venæ cavæ initium polyposa concretio replevit.

Abdomen dissectum intestina tenuia, ileum præcipue, & jejunum, partim summe inflammata, partim gangrænescientia monstrabat: hinc inde intestina tegebantur materie *purulenta*, aut purulentam potius *mentiente*.

Intestinorum quoque crassorum pars, mesenterium vero totum inflammata fuere. In cavo abdominis *puriformis* pariter materies, sed paulo consistentior illa, quæ in thorace reperta est, ad unc. VIII. circiter effusa erat. Hepar sanum pseudo-membrana, multo licet tenuiori, circumvestiebatur. Lobus hepatis medius ope ejusdem membranæ spuriae ventriculo.

culo jungebatur. Lien sanus. Omentum convolutum, leviter inflammatum. Renes sani.

Sectio hæc intestina inflammata, partim vero jam gangrænosa, item mesenterium totum dire inflammatum exhibet, licet nulla enteritidis signa unquam apparuerint, si dolorem hypochondrii sinistri, auctum, si ea plaga contrectaretur, & die primum sexto totius morbi supervenientem excipias, qui etiam ipse die sequenti evanuit.

Transitum pleuritidis in peripneumoniam Hippocrates, suffragante ipsi experientia, jure damnat. Pleuritidem in peripneumoniam abiisse die septimo morbi arbitrabamur, ubi *dolor omnis cum pravorum symptomatum augmento* disparuit, respirationis præcipue, oppressionis, atque anxietatis.

En denuo pleuram in pleuritide vitii expertem!

Materies illa, quæ pus ex parte simulabat, ex parte vero in membranas coivit, viscera aut connectentes, aut obtegentes, ea ipsa videtur esse, quam emissio sanguine, atque in patina asservato, *crustam phlogisticam* appellant; hæc enim mala crisi per ultima exhalantia vasa in ea corporis cava subinde deponitur, unde nullum natura exitum fecit. Neque id absque exemplo est, cum in anginis toties contingat, ut tonsillæ inflammatae materiem phlogisticam confertim dimittant, quæ mox in membranam eas partes obvestientes inspissatur, aut suppurationem mentitur; inde est, quod, qui frequentius anginosi fuere, mirentur, se post tot suppurationes tonsillarum his tamen partibus adhuc *integræ* gaudere.

EXCERPTA EX NECROLOGIIS

NOSOCOMII AD S. S. TRINITATEM.

CUM Medici ordinarii in Nosocomio S. S. Trinitatis provinciam subiveram, id inter alia operam dedi, ut, quæ de statu Nosocomii præterito me edocerent, evolverem.

Hæc inter Necrologia reperi paucis abhinc annis conscribi cœpta.

In Necrologiis his summa susceptorum singulo mense, mortuorumque reperitur; inde majorem, minoremque morborum quovis anni tempore copiam collegi, etsi probe sciam, hac methodo morborum numerum quovis mense grassantium non exacte stabiliri; manente enim eodem lectorum numero, si qua tempestate & plures simul, & diuturniores grassentur morbi, pauci dato tempore ægri numerabuntur, cum ob morbos diuturniores, qui suscepti sunt, diutius retineantur, aliosque interim ab hoc beneficio excludant.

Id præterea scire convenit, ægros non paucos rebus jam conclamatis huc deportari, quosdam, ut primum suscepti fuerint, exspirare. Ea apud nos lex obtinet, ut miserrimum quemque præ omnibus aliis dignum existimemus, qui in Nosocomium suscipiatur.

Alia est apud alios *malignitatis* notio. Inde non idem apud omnes eorum numerus erit, quos maligna detinuisse febris dicetur, aut enecuisse. Malignitatem *factitiam* novi. Verum opinari haud decet, virum hujus per tot annos Nosocomii medicum, errorem

rem tam turpem erravisse , ut eas febres in classē malignarum rejecerit , quas communior praxis a malignitate absolvit.

Sed quid utilitatis habebunt tam incompletæ sectorum cadaverum descriptiones quas hæcce Necrologia referunt ? mallet fane accuratas ; hæ cum deficient , incompletis contentemur , modo de earum veritate constet , quamadmodum certo constat. Nil parvum , nil contemnendum in morborum historia , dummodo id , utut exiguum , nostraque attentione minus dignum videatur , ipsius naturæ semper veridicæ opus esse demonstretur.

Sagax medicus , & observationum amans , quibus suam & originem , & incrementa omnis genuina medicina debet , probe sciet , nullam observatiunculam , utut aut prætervisam , aut nullius habitam momenti ita vanam esse , ut suam symbolam ad ampliandos artis limites non conferat. Sciet is minutissima quæque , de quibus ipsum naturæ vox edocuerit , suos in usus convertere , optime gnarus , ea non fortuito , cœcove casu , sed æque ex immutabili , æternaque lege , qua totam hoc universum gubernatur , proficisci , quam grandia illa naturæ molimina , quæ indoctorum etiam oculos feriunt.

Non possum hoc loco , etsi minus fortasse ad propositum faciat , quid de non paucis observationum collectoribus sentiam , reticere : esse videlicet , qui tantummodo insolita , mirabilia , & rara colligant , quive ea , quæ singulo fors sæculo bis eveniunt , atque merito monstra audiunt , omni sollicitudine venentur , dum interim mala illa quotidiana , quibus miseri affligimur , tanquam attentione curatori indigna , sicco , ut ajunt , pede petranseunt. Hos , dum infuetis inhiant , & procul positos , obviorum contemptores , medicinam fere semper inutilem , & haud raro periculosam in morbis vulgatissimis factitare necessum est.

Que-

Quemadmodum igitur hæcce rariora negligere haud convenit, ita omnis danda opera est, ut morborum vulgarium genius, & quæ illorum ad se invicem ratio, quisque ad diversa, quibus oriuntur, vigent, emoriuntur, tempora respectus sit, quis unius in alterum transitus, complicatio &c. exacte pernotetur.

Collectio omnium constitutionum epidemicarum hucusque descriptarum, & emolumentum afferret arti, quo insignius haud datur, & collectoris nomen faceret immortale. Sed, unde digressi sumus, redeamus.

Necrologium anni 1761 (antiquiora enim non reperi) exhibet ægros per anni decursum susceptos 1056.

Quos inter viri fuere . . . . . 547.

Fœminæ . . . . . 509.

Mortui inde sunt . . . . . 120.

Hoc anno Ver maxime letale fuit, longe minus Æstas, & Autumnus, quamvis Æstate plures numero vigerent morbi. Autumnus morbos non solummodo minus letales, sed & pauciores numeravit. Hyems morborum paucorum, sed æque propemodum, ac Ver letalium ferax.

Proportio mortuorum ad susceptos proxime est, ut 1. 8 $\frac{3}{4}$.

Ad diem quintam Februarii sequentia notantur: Mortuus est in tympanitide, cujus abdomen, immensam in molem extensum, in sectione monstrabat feri vix libram, intestina vero præter omnem modum expansa, ac simul quoad structuram ad digitum usque crassa, inflammata, & sphacelata.

Die 3tia Martii mortuus est ex luxatione vertebrarum lumborum, & paralyfi inferioris partis corporis, quod exenteratio etiam monstrabat, cum sphacelo viscerum abdominis præsertim vesicæ.

Die 5ta Septembris fœmina ex feбри semi-tertiana,
&

& tandem suppurato mesenterio periit. Febres semi-tertianæ ex putridarum, malignarum, familia, a coluviae prava primarum viarum oriundæ, tandem viscerum abdominalium abscessus, gangrænam, sphacelum inducunt.

Die 14ta Octobriis periit ex metastasi ad pectus, postquam febrim mali moris remittentem superavit.

Observationes meæ complures docent, in febribus biliosis, malignis, exanthematicis, continuis remittentibus, morbo neglecto, perversè tractato, multum provento, emesi aut neglecta, aut, ubi necesse fuerat, non repetita, materiam morbi ex systemate gastrico ad vias secundas traductam ad pectus decumbere, tussim continuam, & sibilosam, difficilem, strepentemque respirationem facere; ubi in moventibus, incidentibus, stipio, kermete, vesicantibus, radice arnicæ spes tota salutis reponenda.

Anno 1762. suscepti sunt 1030

Mortui 87

Proportio mortuorum ad susceptos ferme
ut . . . . . I. II $\frac{2}{15}$

Quæ ægrorum quovis mense copia fuerit, quæve morborum letalitas, ex Necrologio hujus anni non constat. Menses tamen Aprilis, Majus, & Junius præ reliquis perniciem attulere.

Mense Januario hujus anni periit quidam ex febre maligna, retrogressa parotide. Mense ejusdem anni Martio duo ex maligna febre, existente parotide occubuerunt. Ad diem quintam Augusti: periit in scirrho hepatis admirando cum ingenti tumore cystico, instar steatomatis pleno pinguedine capillis copiosis intertexta, ubi simul omnes partes abdominis scirrhosæ erant.

Mense Decembri plures ex maligna febre periire, ac aliis mensibus.

Anno

Anno 1763. summa fufceptorum non reperitur ;
mortui funt 95

Inter fufceptos ex febre maligna decu-
buere 193

Inde mortui 28

Inter mortuos periere ex dyfenteria men-
fibus Augufto , Septembri , & Octobri gras-
fante 9

Proportio ex febre maligna mortuorum ad
eos , qui eadem laboraverunt fere ut . . . . . 1. 6 $\frac{6}{7}$

Mortui dyfenterici ad summam omnium
mortuorum , ut . . . . . 1. 10 $\frac{5}{9}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad
omnes mortuos fere ut 1. 3

Plura funera per hyemem notantur , quam cæteris
anni partibus , eaque potiffimum fuere hominum
ex malis chronicis pereuntium.

Ad diem 21mam Aprilis legitur periiffe quidam ,
vel quædam *ex febre rheumatica maligna , in qua ad
membra diverfa tumores phlogiftici ftatim sphacelati
contingebant.*

A diem 3tiam Septembris periit *in ictero nigro chro-
nico cum hydrope. Exenteratus monftrabat hepar ul-
cerofum , & corruptum , nec non mefenterium totum
quoad glandulas fcirrhofum.*

Anno 1764. summa fufceptorum fuit 857

Mortuorum 63

Proportio defunctorum ad fufceptos proxi-
me ut . . . . . 1. 13 $\frac{1}{2}$

Inter hos fuere febre maligna affecti 181

De quibus mortui 24

Proportio febre maligna defunctorum ad om-
nes ex eadem decumbentes proxime ut . . . . . 1. 7 $\frac{1}{2}$

Proportio maligna laborantium ad omnes
ægros proxime ut . . . . . 1. 4 $\frac{4}{5}$

Pars I.

M

Pro-

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes mortuos ut . . . . . I. 2 $\frac{3}{8}$

Numerus ægrotantium multo minor ac prioribus tribus annis. Autumno morbi paucissimi, & minime lethales. Ver paucioribus morbis, quam Æstas, pluribus quam Autumnus, sed utraque tempestate lethalioribus insigniebatur: Hyems a Vere haud multum abludebat. Omnium mortuorum dimidia fere pars ex febre maligna periit.

Die 6ta Aprilis æger, vel ægra periisse notatur ex apoplexia post lethargum; in exenteratione se monstrabat abscessus in cerebello, & alter circa os petrosum, & tertius circa sinus laterales ita, ut os occipitis plenum fuerit purulenta extravasata materie, descendente per foramen occipitale ad medullam oblongatam.

Ad diem secundam Novembris hæc reperiuntur: periit in hemicrania chronica ex tumore cystico ovum columbinum æquante supra sellam turcicam, & nervum opticum sito, in exenteratione reperto.

Anno 1765. summa susceptorum 903

Mortuorum 87

Inter hos fuere febre maligna affecti 162

Inde mortui 33

Proportio omnium mortuorum ad susceptos proxime ut . . . . . I. 10 $\frac{3}{5}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad eos qui ex eadem decubuere proxime ut . . . . . I. 5

Proportio maligna laborantium ad omnes ægros proxime ut . . . . . I. 5 $\frac{1}{2}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . . I. 2 $\frac{7}{11}$

Vere funera plura, quam Æstate, at morbi multo pauciores. Autumno morbi æque multi, ac Æstate, sed mortes plures. Hyeme ægrorum copia eadem ac Vere, sed paulo minor mortuorum.

An diem octavam Januarii leguntur sequentia :
allata statim mortua est , & in exenteratione reperta
est magna quantitas feri purulenti in abdomine ex ab-
scessu rupto intra membranas ventriculi sito , & perfo-
ratione totius structuræ ejusdem.

Ad diem decimam ejusdem mensis : periit in ictero
nigro cum vomitu perpetuo : in exenteratione repertus
pylorus cum parte duodeni scirrhusus , & cancrusus.
Cystis fellea semi-cartilaginea loco bilis continens serum
album.

Ad 20mam Martii : periit in asthma ex dilatatione
immensa cordis , & polypo in dextro ejusdem ventri-
culo magno , cum extravasatione feri in dextra cavitate
pectoris librarum quatuor.

Ad diem 7mam Julii , periit post hæmitritæam facta
suppuratione mesenterii , & colliquatione.

Ad diem 18vam Septembris : in febre mali moris
remittente cum supervenientibus parotidibus.

Ad diem 4tam Novembris : periit in febre lenta ex
scirrhuso tumore cystico , magnitudine capitis humani in
dextra parte abdominis se adnectente ad ovarium , &
musculum psoam , continente materiam purulentam ca-
seosam hinc inde pilos habentem.

Tum in hoc , cum & in aliis Necrologiis non in-
frequens mentio fit mortuorum in febre maligna su-
perveniente apoplexia.

Anno 1766. summa susceptorum fuit . . .	1057
Mortuorum . , . . .	69
Inter hos fuere febre maligna affecti . . .	117
Horum quatuor habuere petechias , quin- que vero miliaria alba. Febre maligna periire.	14
Proportio mortuorum ad susceptos pro- xime ut	I. 15 $\frac{7}{13}$

Proportio eorum , qui febre maligna la- borabant , ad omnes ægros proxime ut . . .	I. 9
---	------

Proportio mortuorum ex febre maligna
ad omnes maligna laborantes ut . . . . . I. $8\frac{1}{4}$

Proportio mortuorum ex febre maligna
ad omnes mortuos proxime ut . . . . . I. 5

Vere morbi pauciores, quam aliis anni partibus,
at funera multa: paucissimas mortes numeravit Æstas,
etsi morbis quam plurimis infestaretur. Hyems
maxime lethalis fuit, etsi morbos haud multo plures,
ac Ver habuerit. Autumno pauciores, quam Æstate
morbi, plures vero quam Hyemne, & Vere repe-
riuntur, non multum lethales.

Ad diem 20mam Jan. habentur sequentia: *periit*
in fractura cranii, nimirum in osse bregmatis sinistro
usque ad futuram coronariam, & dextro ad orbitam
oculi, usque cum extravasatione sanguinis in fundo
cerebri ad uncias tres ex lapsu accepta.

Ad diem 2dam Julii: *periit in hydrophobia hora*
post susceptionem in Nosocomium vigesima quarta, mor-
sus die 15ta mensis præteriti.

Ad diem 12mam Augusti: *periit in febre rheuma-*
tica, facta depositione vehementi ad fauces & linguam
intra paucas horas suffocante.

Anno 1767. suscepti 1017

Mortui. 78

Inter hos fuere febris maligna affecti

Sine exanthematibus. 93

Cum miliaribus albis 12

Cum petechiis 5

Summa 110

Ex his mortui 16

Proportio mortuorum omnium ad suscep-
tos ut . . . . . I. $13\frac{1}{2}$

Proportio maligne decumbentium ad om-
nes ægros fere ut . . . . . I. $9\frac{1}{11}$

Pro-

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes ex eadem decumbentes ut . . . . . 1. 6 $\frac{2}{3}$

Æstate morbi plurimi, sed parum lethales: paulo pauciores, Autumno, sed maxime funesti: Hyeme adhuc pauciores, quam Autumno, uti & Vere proximo; sed eadem mortuorum ad ægros proportio reperitur, quæ per Autumnum obtinuit.

Ad diem 25tam leguntur sequentia: periit in ictero nigro ex scirrho sphincteris vesiculæ felleæ cum sphacellatione hepatis, & ex lusu inordinato naturæ; viscera enim tam pectoris quam abdominis in situ mutata erant, ut hepar in sinistra parte reperiretur, & reliqua, &c.

Ad diem 26tam: periit in febre lenta ex obstructione lienis, & omnium glandularum abdominis, simul multis hydatidibus, & hydrope pericardii: exenteratione quoque manifestabatur peritonæum scirrhosum ad digiti majoris crassitiem.

Ad 12 Augusti: senicula periit in ictero chronico: in exenteratione inveniebatur hepar ulcerosum, calculi in vesicula fellea, mesenterium scirrhosum, vesicula fellea simul scirrhusa, callosa, & cartilaginosa.

Ad 3tiam Novembris: appoplexia ex casu: post mortem inventa fractura a sutura lambdoidea usque ad foramen occipitale: extravasatio sanguinis in cerebello, & ruptura duræ matris antè os frontale, ut cerebrum transfiret: totum cerebrum simul impletum sanguine extravasato.

Anno 1768. suscepti 1066

Mortui 83

Ex febre maligna decubuere

Sine exanthematibus. 115

Cum petechiis. 1

Cum miliaribus albis. 4

Summa omnium maligne ægrotantium fuit .	120
Inde mortui	17
Proportio mortuorum omnium ad susceptos proxime ut	I. 12 $\frac{5}{9}$
Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros ferme ut	I. 8 $\frac{1}{2}$
Ratio omnium ex febre maligna mortuo- rum ad omnes universim mortuos ut . . .	I. 4 $\frac{15}{17}$
Sive proxime ut	I. 5
Ratio mortuorum ex febre maligna ad om- nes ex eadem decumbentes proxime ut . .	I. 7
Vere, & Autumno inter ægros non plurimos pluri- ma funera ; mensibus Julio & Junio inter plurimos ægros pauci periere, pauci itidem per Hyemem mor- tui, paucique ægrotarunt.	
Ad diem 17mam Junii hæc notantur : periit in <i>ictero chronico nigro</i> : in <i>exenteratione</i> inveni hepar, collum <i>vesiculæ felleæ</i> , <i>mesenterium</i> , & <i>receptaculum</i> <i>chyli scirrhum</i> , & <i>corpus integre emaciatum</i> ; atque <i>bilis loco in vesicula fuit sanguis nigerrimus</i> .	
In sectione cadaverum una alterave vice reperi bilem profunde flavam, amurcosam, quæ primo aspectu, antequam paucillum bilis charta bibula ex- ciperem, sanguinem nigerrimum mentiebatur, etsi fors sanguinem nigerrimum reapse viderit, qui ca- daver fecuit.	
Ad diem 20mam : periit in vomitu chronico ex magno <i>scirrho pancreatis</i> , & <i>eiusdem concretione cum ventricu- lo</i> , atque <i>hepate obstructo</i> , & <i>copiosis abscessibus obseffo</i> .	
Anno 1769. suscepti	1133
Mortui.	75
Febri maligna laborarunt sine efflorescentiis. .	58
Cum perechiis.	6
Cum miliaribus albis.	3
Cum variolis confluentibus.	I

Sum-

Summa maligne ægrotantium	68
Inde mortui	21
Ratio mortuorum ad susceptos fere ut	1. 15 $\frac{1}{3}$
Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros fere ut	1. 16 $\frac{11}{17}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad om- nes qui ex eadem decubuere ut	1. 3 $\frac{5}{11}$
--	---------------------

Ratio mortuorum ex febre maligna ad om- nes universim mortuos ut	1. 3 $\frac{4}{5}$
---	--------------------

Morbi plurimi per Æstatem : mense Junio vergente febres malignæ ingrediebantur, quæ mense Augusto ad *apum* pervenerunt : pleraque illius mensis funera ex ea febre contigere. Morbi Vere & Autumno ferme æquales numero, & morbis Æstivis pauciores : Vere plura funera, quam quocunque alio anni tempore, eaque potissimum ex infirmitatibus chronicis, phthysi, hydrope &c. &c. dein Autumno. Hyems salubrior ac aliæ anni partes.

Ad diem 12mam habetur : periit in cachexia icterica. Exenteratio monstrabat hepar valde magnum, durum, flavo rubrum in substantia, cum extravasatione seri flavi in pectore, & abdomine.

Anno 1770. suscepti fuere	1233
Mortui	73
Febri acuta laborabunt	92
Cum petechiis	9
Cum miliaribus albis	7
Cum scarlatina	2

Summa omnium maligne laborantium	104
Inde mortui	24

Ratio mortuorum omnium ad omnes suscep- tos fere ut	1. 16 $\frac{2}{13}$
--	----------------------

Ra-

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros, fere ut . . . . . I. $11\frac{9}{10}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . . . . I. $4\frac{1}{3}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . . I. $3\frac{1}{4}$

Plurimi morbi per Æstatem, & in principio Autumni, sed omnium minime lethales. Mense Novembri, & Decembri pauciores, sed magis lethales: Vere pauciores quam Æstate, & Autumno, sed plura funera, eaque tam ex morbis chronicis, quam ex febre maligna.

Ad diem octavam Januarii leguntur sequentia: periit in ascite: in exenteratione inventum est hepar scirrhosum, vix non cartilaginosum, & ultra 40 mensuræ aquarum in abdomine.

Ad diem decimam septimam Februarii: periit in ictero ex inflammatione hepatis: in exenteratione inventum hepar scirrhosum, & steatomatosum magnitudinis ultra 20 libras pendens.

Ad diem 20am Martii: periit in asthma sicco: in exenteratione reperti sunt pulmones pleuræ adhærentes, & ex integro scirrhomati cum corde præter naturam magno.

Ad diem 28vam: periit in asthma sicco: reperta pulmonum tuberculis plenorum cohesio, cum empyemate magno (abscessu) rupto ad cavitatem thoracis.

Ad diem 12mam Maji: periit ex casu ex alto, paralysis corporis inferioris ex fractura, & luxatione vertebrae ultimæ thoracis.

Ad diem 2dam Junii: periit in ictero nigro & scirrho hepatis, & calculis vesicæ felleæ: in exenteratione inventum hepar jam putridum & gangranosum, & calculi in intestino duodeno.

Anno 1771. fuere suscepti . . . . . , 1216
Mor-

Mortui	100
Maligne laborarunt absque efflorescentiis . . .	305
Cum petechiis	35
Cum miliaribus albis	6
Cum scarlatina	2

Summa 348

Inde mortui 45

Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos fere ut . . . . . 1. 12 $\frac{1}{2}$ Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut . . . . . 1. 3 $\frac{1}{2}$ Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes ex eadem decumbentes ut . . . . . 1. 7 $\frac{1}{5}$ Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . . 1. 2 $\frac{2}{5}$

Ab Aprilis initio ad principium Novembris morbi plurimi fuere, Vere maxime lethales, minime Æstate. Hyems minus lethalis, quam Ver, & magis, quam Æstas. Majus omnium plurima funera numeravit.

Ad diem 27mam Januarii habentur sequentia: suscepta est cum perhionibus parum sphacelatis: mox à susceptione spasmo cynico, & motibus convulsivis correpta periit.

Ad diem 2dam Aprilis: periit in fractura & luxatione vertebrarum lumborum: paralysis inferiorum partium corporis ex casu ab alto.

Ad diem 14tam Aprilis, periit ex febre maligna, & ingentibus parotidibus suffocatus.

Ad diem 24tam Julii: periit ex sphacelo faciei ex diathesi scorbutica.

Ad diem 30mam: periit ex spasmo cynico & convulsionibus: in exenteratione reperta est extravasatio sanguinis ad unciam in basi cranii.

Ad 16tam Septembris : periit convulsus in tetano ex concussione spinæ dorsæ.

Ad 29nam : post febrim malignam facta remittens perniciofa : in paroxysmo convulsionibus stipato periit.

Ad diem 10tam Novembris : periit in asthma ex aneurismatica dilatatione cordis cum polyposis cartilagineis concretionibus.

Ad 29nam Decembris : periit in asthma sicco, convulsivo : in exenteratione pulmones repeti scirrhosi.

Anno 1772. suscepti 1305

Mortui 79

Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt 352

Cum petechiis 27

Cum miliaribus albis 8

Summa 387

Inde mortui 33

Ratio mortuorum omnium ad susceptos fere ut . . . . . I. 16 $\frac{1}{2}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut . . . . . I. 3 $\frac{2}{5}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes qui ex eadem decubuere ut . . . . . I. 11 $\frac{9}{11}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes universim mortuos fere ut . . . . . I. 2 $\frac{4}{11}$

A principio anni ad finem usque omnia propemodum funera febris maligna dedit. Morbi plurimi ab initio Maji ad finem Octobris, paucissimi mensibus Novembri, & Decembri. Hyems adulta, totumque Ver maxime lethale, minus Æstas, minime Autumnus.

Anno 1773. suscepti 1176

Mortui 63

Febri

Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt	109
Cum petechiis	5
Cum miliaribus albis	1

Summa 115

Inde mortui 13

Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos ut . . . . . I. 18 $\frac{2}{3}$ Ratio maligne laborantium ad omnes universim ægros ferme ut . . . . . I 10 $\frac{1}{3}$ Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui eadem laborarunt ut . . . . . I. 8 $\frac{1}{3}$

Copia morborum Vere, & Æstate par, at dispar lethalitas: maxime enim lethale Ver fuit, ubi pleræque mortes ex febribus acutis contingere: dein Autumnus: demum Æstas: Hyeme magna salubritas.

Ad diem 9nam Septembris habentur sequentia; postquam acutam, & dein remittentem bis superavit, repente moritur. In exenteratione summa flacciditas præsertim cordis, & parva sphacelatio ventriculo reperta est.

Ad diem 10nam Octobris: periit in marasmo, & ictero nigro: in exenteratione repertum est mesenterium & glandula ejusdem vix non cartilaginea, atque vesicula fellea calculis plena.

Anno 1774. suscepti fuere 992

Mortui 58

Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt 65

Cum petechiis. 8

Cum miliaribus albis. 3

Summa 76

Inde mortui 11

Ratio mortuorum omnium ad susceptos ut. . . . . 2. 17 $\frac{3}{4}$

Ra-

Ratio maligne laborantium ad omnes
ægros ut . . . . . I. $13\frac{1}{3}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad om-
nes qui ex eadem decubuere, ut . . . . I. $6\frac{10}{11}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes
mortuos ut . . . . . I. $5\frac{4}{11}$

Vere plures morbi, & magis lethales: paucissimi
per Æstatem, sed lethalitate haud inferiores, plures
Autumno quam Æstate, attamen rarius perniciosi:
Hyems salubris.

Ad diem 21m Jan. Februarii habentur sequentia: *pe-
riit in asthma convulsivo post colicam pictorum.*

Anno 1775. suscepti fuere 1206

Mortui 63

Ratio mortuorum omnium ad susceptos ut I. $19\frac{1}{3}$

Quot ægri febre maligna laboraverint, atque ex
ea mortui hoc anno sint, in catalogo non reperitur.

Ab initio Maji ad finem Septembris morbi multi,
non tamen multum perniciosi: adulto Autumno,
Hyeme, & Veris initio minor morborum copia, sed
inde frequentior pernicies.

Quod si numerus omnium per 14 annos in No-
focomio mortuorum comparetur cum numero
omnium per eosdem annos susceptorum, erit
ratio media mortuorum ad susceptos pro-
xime ut . . . . . I. $14\frac{3}{7}$

Ratio media mortuorum ex febre maligna
spatio 12 annorum ad omnes per totidem an-
nos maligne laborantes proxime ut . . . . I. $7\frac{1}{18}$

Ratio media mortuorum per 12 annos ex
febre maligna ad omnes universim per idem
tempus in Nosocomio mortuos proxime
ut . . . . . I. $2\frac{12}{25}$

Inter 250 ægros ex febre maligna mortuos qua-
tuordecim fuere, quibus parotides exstabant, &
quin-

quinque, quibus orta parotis ante mortem retrocessit.

Inter 298 fuere viginti & unus, qui in febre maligna ex decubitu sphacelato periisse leguntur.

Frequens mentio fit asthmatis lethalis ex hydropothoracis & pericardii.

Gibbosos quam plurimum phthysi, peripneumonia, asthmate, hydrothorace periisse in Necrologiis sedulo adnotatum reperitur.

Phthysicos quam plurimos, item hydropicos plerosque, eos præcipue, qui aquis intra thoracem collectis laborabant, mensibus Vernis periisse potius, quam alio anni tempore eadem Necrologia constanter docent.

Modum insuper additum persæpe reperi, quo febres malignæ ægros jugulaverint: periire convulsi, phrenitici, superveniente apoplexia, congestione facta ad caput hemiplegiam producente, cum parotide exstante ingentibus parotidibus suffocati, parotide retrogressa, parotidibus interne gangrænosæ, metastasi facta ad pulmones, facta depositione ad abdomen, decubitu sphacelato, locis vesicantium sphacelatis.

Observatio constans, & Necrologia docent, quasdam anni partes præ aliis perniciosas esse. Sic Ver pluribus funestari mortibus solet, ac quæcunque alia anni pars. Intervallo non longo Hyems sequitur: utrumque hoc anni tempus longa infirmitate detentis phthysicis, hydropicis &c. &c. lethum affert. Ver autem morbos quoque acutos adsciscit, ut ex longis morbis, & ex acutis per idem tempus exortis multi pereant: hinc alia Veris ratio apud nos est, quam quæ apud Hippocratem descripta invenitur, qui L. 3. Aphor. 6. *Ver omnium anni temporum saluberrimum, & minime lethale* asserit.

Observationes hæ aliorum quoque Süßmilchii præprimis

primis observationibus respondent. Verum alius temporum ordo stabilitur, si non lethalitatem, sed numerum morborum diversis anni partibus regnantium contemplemur. Æstas morborum feracissima, sed minime plerumque lethalium tunc primas tenet: hanc Autumnus excipit. Ver pauciores plerumque morbos numerat, paucissimos Hyems.

Sed hic de eo sermo fit, quod ut plurimum obtinet; abnormes enim, hybridasque temporum constitutiones subinde dari monumenta medica abunde testantur.

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII

S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII

ET

PROF. PRAX. MEDICÆ. P. O.

P A R S   S E C U N D A

R A T I O N I S

M E D E N D I,

IN NOSOCOMIO PRACTICO

VINDOBONENSI.

LUGDUNI BATAVORUM,

APUD { HAAK ET SOCIOS, }
          {   ET   } 1788.
          { A. ET J. HONKOO. }
          {   }   }

Oportet exacte perdiscere unamquamque temporum
constitutionem, & ipsum morbum: —

Nam æstivos morbos superveniens hyems dissolvit,
& hyemales æstas succedens transmutat.

HIPPOCRAT. L. III. de Morbis Popular.

ILLUSTRISSIMO
AC MAGNifico VIRO
LIB. BARONI
A. DE STÖRCK,
DOMINO IN JETELSEE,

AUGUSTISS. IMPERATORI ET IMPERATRICI
A CONSILIIS, ARCHIATRORUM COMITI,
STUDII MEDICI PRÆSIDI, AC DIRECTORI
PERPETUO, PER UNIVERSAS AUSTRIÆ
PROVINCIAS, PROTOMEDICO, NOSOCOMII
CIVICI PAZMANYIANI PHYSICO, SOCIETAT.
EDIMBURG. BOTAN. FLORENT. ACADEM.
SCIENT. SIEN. ACADEM. PRINCIP. HASS.
INSTIT. BONON. ET ACAD. NAT. CURIOS.
DEGLI AGIATI DI ROVERDO MEMBRO, &c.

ILLUSTRISSIME VIR!

*T*OT, tantisque beneficiis, VIR ILLUS-
TRISSIME! me devinctum habes, ut,
qui dignas referre TIBI grates possim, me
imparem lubens fatear.

Atque

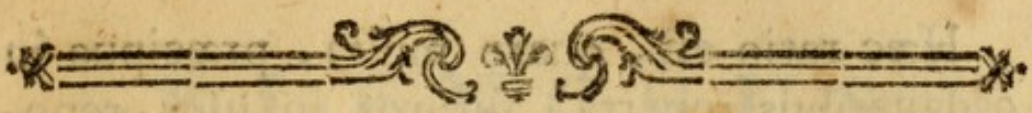
Atque id ut publice, atque alta voce contester, mearum partium semper erit, quas nunquam deferam, donec hæcce, qua fruor, aura me deseruerit.

Parcam modestiæ tuæ, tuaque tempora non morabor longa illustrium virtutum narratione. Eminentiores hæc sunt, quam ut indigeant me laudatore.

T E enim tum quoque grata mente recolet fera posteritas, ubi me, meumque libellum alta oblivio dudum merferit.

T U te ipse nempe tuum nomen longissimo ævo consignasti, non interiturum, quousque humanum genus hanc terram colet, iis malis pressam, quorum antidoton reperisti.

PRÆFATIO.

EN alterum rationis medendi tomum, ex sedula penes lectos ægrorum contemplatione natum.

Nulla nec isthòc anno observationum monstra venabar, sed totus in eo eram, ut fidelem constitutionis annuæ, vicissitudinum temporis, materieive morbificæ, & morborum imaginem sisterem, & exacte notarem varias ægritudinum commistiones, transitus varios una serie sese excipientium morborum, eorumque lusus mirificos uno eodemque tempore conspicuos, & eadem prognatos origine, veluti totidem diversa ejusdem hydræ lernææ capita.

Hos conatus si multorum industria juverit, fors condi quondam febrium systema poterit, firmioribus nixum fundamentis; multaque ab aliis collecta, sed ordinæ nullo, & nullo ad aliorum inventa respectu habito, atque in vasto observationum campo tanquam totidem dispersa membra in unum tandem ædificium coibunt, nullis argutantium ratiunculis subruendum, utpote æternæ naturæ opus immortale.

Hæc

P R Æ F A T I O.

Hæc ratio est, quare multa, præcipue in cadaveribus reperta, futuros in usus reposerim, contentus hac simplici temporum, morborumque descriptione, utilissima quidem, ni me omnia fallunt, sed ob stilum monotonon, humilioremque, & circa res sæpe easdem, semper notissimas versantem lectorum orexi fortasse non arridentia. At malui placuisse paucis, & pluribus profuisse, quam rerum verborumque jucunda varietate solam, nulliusque bonæ frugis admirationem multorum captasse.

Id assero, me nulli methodo præ alia quacunque addictum esse, sed eligere illam, quam anni constitutio, eique respondens ægritudo poposcerit: esse idcirco subinde soli sanguinis missioni, & antiphlogistico apparatus locum, esse & soli ferme persæpe emetico, esse etiam locum utrique auxiliorum horumce generi non raro.

Multo dignos encomio arbitror, qui repertiundis novis insudant, sed nec inutiliter eorum locari operam, qui illorum, quæ prisca ætas tulit, notiones examinant, contrahunt, dilatant, rectificant. Illi regiones detegunt incognitas: Hi patrio solo docent recte uti, atque id minori quidem cum gloria, sed emolumento non impari.

Huic proposito si satisfecero, dignum patientiæ, laborisque præmium recepi.

ELEN-

E L E N C H U S.

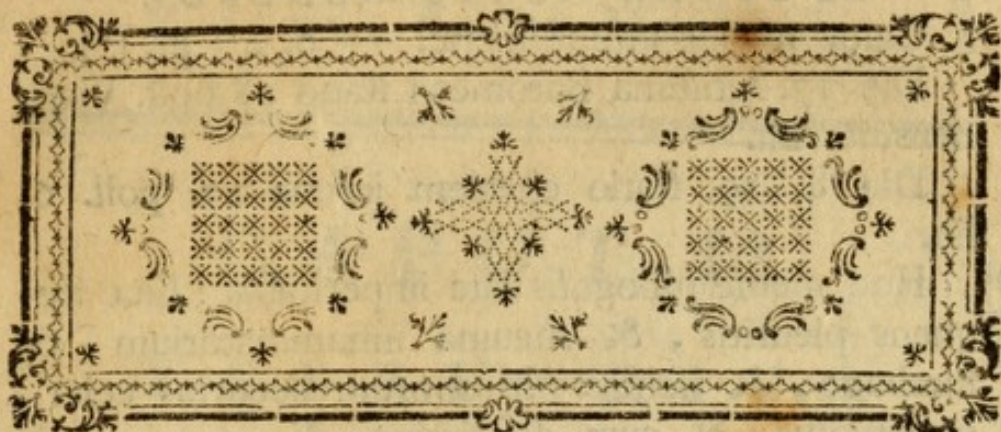
Caput	I. Januarii Anni 1777. des-	
	criptio	pag. 1.
—	II. Februarius ejusdem anni .	3.
—	III. Martius	16.
—	IV. Aprilis	19.
—	V. Majus	31.
—	VI. Junius	33.
—	VII. Julius.	35.
—	VIII. Augustus	37.
—	IX. Febris puerperarum . .	39.
—	X. Febris æstivæ Anni 1777.	
	in variis individuis lusus	
	varii	59.
—	XI. Reflexiones in historias prio-	
	ri capite recensitas . .	125.

Caput XII.	De febris æstivæ com- plicatione cum aliis mor- bis, & parasitica ejusdem indole.	pag. 146.
— XIII.	September	196.
— XIV.	October	200.
— XV.	November	207.
— XVI.	December.	231.
— XVII.	Varia	261.

M. S T O L L
 R A T I O M E D E N D I.
 P A R S S E C U N D A.

C A P U T I.
 J A N U A R I U S,
 A N N I 1777.

INITIO Januarii nives copiosissimæ vento per ^{Januarii} intervalla furente, & procelloso. Frigus. Circa ^{descrip-} medium mensis dies aliquot egelidi. Die 17. gelu ^{tio.} recrudit ad 23tiam usque protensum. Inde tempus denuo egelidum, tepidum, nivesque colliquatæ.

Die 7. & 19. hujus mensis maximum frigus fuit in thermometro Reaumuriano. — o. 8. gr., id est infra punctum congelationis.

Die 13. 23. 24. 25. 26. frigus minimum + o. 1. gr. id est supra punct. congelationis.

Pars II.

A

Ca-

2 M. STOLL RATIO MEDENDI.

Calor medius atmosphærae. — o. 2 $\frac{1}{2}$ gr. (*).

Die 17. Altissima Barometri statio 28 poll. Vienne. 6. lin.

Die 8. 19. statio ejusdem infima 27. poll. 6. lin.

Morbi
inflam-
matorii.

Hoc mense phlogosis late imperitabat : hinc frequens pleuritis, & rheuma inflammatorium, & lumbago, & ischias. Morborum decursus celer, impetuosus, & cum discrimine. Ægrotantium vis magna, sed funerum non magna.

Phlebotomiæ, & totius antiphlogistici apparatus usus creberrimus hac tempestate, & magnopere salutaris fuit, at perquam rarus emeticorum.

(*) Calor medius atmosphærae eliciebatur ex caloribus singulorum mensis dierum in summam collectis, & per numerum dierum illum mensem constituentium divisus.

CAPUT II.

FEBRUARIUS.

AB exordio Februarii ad ejusdem fere me- Februarii
descrip-
tio.
dium magna frigoris, calorisque vicissitudo
fuit, insignem per biduum atmosphærae teporem
frigore per alios binos dies excipiente, idque al-
ternatim. Vix una alterave nix, eaque perte-
nuis. A 15. aër quatruiduo ferenus, siccus: at
reliquum mensis, nebulosum partem maximam, &
valde humidum cum nive una, exigua. Venti
aut nulli, aut tenues.

Die 1. & 2. Febr. frigus maximum — 0.
7 $\frac{1}{2}$ gr.

Die 26. frigus minimum — 0. 7. gr.

Calor atmosphærae medius — 0 $\frac{1}{2}$ gr.

Die 26. & 27. altissima Barometri statio 28.
poll. 3. l.

Die 18. ejusdem statio infima 27. poll. 2 $\frac{1}{2}$ l.

Primum mensis timidum febres infestare in-
dole, numero, eventuque ab iis non diversæ,
quæ annum nascentem exorsæ sunt. Inclinato
vero mense morborum numerus contractior fuit,
& ingenium minus ferox, minusque præceps de-
cursus, & raræ mortes.

Sub exitu mensis febris catarrhalis sæpius visa, Catarrhi
febriles,
inflam-
matorii.
& rarior pleuritis, nisi ipsam hanc febrim ca-
tarrhalem compellare pleuritidem velis, sed ci-
curatam: & acie refracta incurfantem, quæve
ægros obambulare permisit, & acuta pleuritide
præcedentium septimanarum diuturnam magis.

Eorum
cura.

Febrim hancce catarrhalem antiphlogistica methodus sanavit, missiones sanguinis, & emollientia herbarum, radicumve decocta cum mitissimo nitri sale.

Neglecti
in phthy-
sin abe-
unt.

Id generis catarrhofas febres temporibus phlogosi faventibus exortas, & hoc, & aliis annis non raro in immedicabilem pulmonum phthysin conversas vidi. Ejus rei rationem hanc deprehendi, quod multi in terris hisce ita opinentur, phlebotomiam catarrho nunquam convenire, neque disquirant, quænam illa catarrhi species sit, quæ id auxilium abhorreat, quæve è contrario exposcat.

Diverse
catarrho-
rum spe-
cies non
confun-
dendæ.

Hi sub eodem catarrhi vocabulo diversissimos re ipsa morbos complectuntur, & eandem semper ægritudinem arbitrantur, cui phlebotomia semper etiam officiat.

Catarrhi hac tempestate a phlogistica corporis totius, sed præprimis pulmonum intemperie nascebantur, erantque aut inflammatorii, aut subinflammatorii, eosque pleuritides, vel peripneumonias *mitificatas* aptius compellasset. Has utique missus semel iterumque sanguis juvabat, & potio multa emolliens, nitrosa, & fracta tandem phlogosi, at tussi nihilominus ob consuetudinem redeunte, narcoticum vespertinum pulmones irritatos componens.

Cur ca-
tarrhi sa-
pius ne-
gligantur
& quo in-
fortunio?

Sed ipsa morbi fallax lenitas non paucis imponit, ut ab aëre frigidiore non caveant, e victu nil detrahant, carneo, vinoso; morboque tam levi, quem etiam ob salubritatem quamdam imaginariam fauste fortunateque sibi eventurum existimant, satisfecisse sibi male persuadeant, si semel, bisve per diem vasculum decocti cujusdam pectoralis hauserint. Interim, etsi non magna pulmonum inflammatio pernicio-

ciosos intus cuniculos agit, & pure clanculum nato, atque intra saccos concluso pulmones subruit, ocyus, ferius.

Alia alterius catarrhi ratio est, alio observari tempore soliti, biliosi videlicet. Qua enim tempestate biliosa febris; pleuritis potissimum biliosa dominatur, multæ aliæ ægritudines leviores, nondum formatæ, nondum insignibus suis gentilitiis insignitæ, simul spectantur, quasi principis morbis satellitium: in eo non infimum locum catarrhus quidam tenet, non dissimilis indolis a principe biliosa febre, quam sequitur, at gradus solummodo inferioris. Hosce catarrhos æque, ac ipsam dominantem biliosam febrem, sanguinis missio, iterata præcipue, & profusior multum exasperat, at alvi ductio nonnumquam tollit, aut emesis, eaque certius aut emetocatharsis certissime.

Paucissimæ intermittentes hoc tempore comparebant, & eæ faciles, solisque ferme solventibus mitioribus, ac antiphlogisticis obaudientes.

Cum sub anni elapsi dies ultimos in malignissimum morbum inciderim, ex quo ægerrime, & inter graves cum morte luctas vix, ac ne vix quidem emerferam, observationes plures, & binis hisce mensibus magis propriæ, me penitus deficiunt.

Hujus ipsius gravissimæ febris descriptionem a solertissimo medicinæ Candidato Antonio Cœnen, cujus tantæ in me fidelitati, cum ægro tanti assisteret indefessus, hic publicum testimonium lubens do, curatissime conscriptam in locum deperditi substituam. Eam multis observationibus foetam judico, nec minoris, ac illas Hippocratis morborum imagines, momenti. Par

Ab hucusque descripto catarrho differt catarrhus biliosus. Hujus idea.

& curatio.

Morbi maligni historia.

certe utrobique morbi gravitas, nec inferior hic est narrantis fides.

Cur, qui suum ipsius morbum describit, eum plerumque male describat, & male sibi ipse medicinam faciat. Fateor quidem, me illorum morborum historias plerumque pluris facere, quos medicus, qui conscripserat, non erat ipsemet expertus, sed in aliis spectatos solerter in pugillaribus consignavit.

Ea res præter opinionem multorum erit, & vero minus videbitur consentanea. At novi, quam longe aliud sit, intelligere morbum in alio homine visum, intellectumque rite consignare, atque item aliud, eundem ipsummet experiri, si qui ægrotat, medicinam calleat, & suam ipsius ægritudinem dignoscere, de ejusdem intensione, causis, eventuve judicium justum ferre, & medicinam opponere non tumultuariam, quamve ratio suggerat, non pavor.

Certe non facile quemquam vidi, qui inconcinnius, & ad formandam justam diagnosin ineptius referat, quam plerumque ipsemet artem medicam professus soleat ad alium de suo ipsius morbo referre, si quando seriam collegæ opem imploret.

Novi non paucos, qui pessimam sibi met medicinam fecerant, & quosdam etiam, qui funestam, in re non abstrusa, nec difficili, ubi aliis omnibus profuissent, præterquam sibi. Fuit, qui ob levem cephalalgiam, imminentis coryzæ nunciam, sanguinem copiosissimum ad animi deliquium usque sibi eduxit, valetudine eam tantam jacturam gravissime perferente, & diu posthac attrita. Is apoplexiam sibi instare falso existimabat, quam opinionem in alio ejusdem secum ipso habitus facile explosisset.

Alium novi & libris celebrem, & artis usu, qui ob eundem apoplexiæ metum, a qua erat,
si

si quisquam alius, alienus, a multis annis omni ferme mense phlebotomiam unam, quin & alteram celebravit; atque imaginarium mortis genus in aliud commutavit non fictum, immemor illius:

Nonne hæc stultiia est, ne moriari, mori?

Hos fortis humanæ impatientia, & amor sui nimius prohibet, moderate & æquo animo de sua, suorumque valetudine existimare, indociles fortunam adversam pati.

Paucis annis cum in Hungaria Physici, ut vocant, munere fungerer, binis vicibus ex febre autumnali putrida graviter decubui. Sæpissime postea intermittentibus febribus conflictabar, quotidianis, tertianis, ita, ut anno uno cum dimidio continuos in intermittentem relapsus paterer, auxiliis, quibusunque in usum frustra vocatis, & cortice peruviano ipsomet febrifugæ virtutis oblito tandem, utut & largiter assumpto, & per annum integrum quotidie, aliisque coindicatis non neglectis.

Tandem amatam mihi gentem invitus deserui, cœloque commutato, etsi aliis non infalubri, Viennam concessi, ut amicorum colloquio mentem soler, & studiis fractam, & longo morbo, eorundemque consilio utar in valetudine restauranda.

Convalui, non tamen ita, ut non identidem os amaresceret, aut epigastrium per vices non doleret, nec color ora tingeret subictericius.

Annum, & tres propemodum menses exegit dubia hac sanitate semper usus, quam nulla ratione poteram confirmare.

Autumno anni 1776 appetente, cum me multus labor, isque ingratus premeret, simulque diuturnus mœror ob domesticam quandam

calamitatem , isque compressus animum morderet gravius , amaror intendi cum dolore ventriculi cœpit. Rem hancce remedia salina & eccoprotica solabantur , non persanabant. Post medium Decembrem ejusdem anni mane inter sudores infuetos evigilanti , gravissimo pondere comprimi epigastrium videbatur , extra lectum evanido. Frigoris major , quam alias , vel in calefacto cubiculo , impatientia , ructus rodentissimi , acrimonia verbis non exprimenda , appetitu tamen non inmunito.

Prævertere cladem potuissem , ni mens fuisset aliorum violenter abrepta , & oblita fui.

Die 20. Decembris 1776. septima vespertina dolere caput obtuse cœpit : insuperabilis somnolentia , sensuum multa confusio : lumborum dolor , & dedolatio. Nox implacida , insomnia , jactitatio , æstusque magni.

Die 21. Decembris alvus septies mota ab assumpto tartari cremore : levamen nullum , cephalalgia ingens. Febris major , nox gravior.

Ob sensus confusos æger sibimet consulere non potuit. Sumsit potus antiphlogisticos.

Die 22. Decembris omnia exacerbata : mens interdium constabat : nox laboriosa , & subdelirium : remedia eadem.

23. & 24. Decembris magna symptomatum accessio : pulsus pleni , frequentes , validi. Noctu inquietus : somni exigui insomniis horridi. Mens vacillabat. Crebra enemata , & eadem remedia.

25. Decembris nil emendatum. Sanguinis unciae vij. detrahebantur , crusta diffusa , cinerea , sublivescens , tremula , molli , gelatinam exacte referente contexti : nulla allevatio. Vesperis tantundem sanguinis educebatur absque crusta phlogistica , superficie prærubra , crassamento

mento denso, tenacique, & sine fero. Nox multum turbata, & mentis alienatio per vices.

26. Decembris calores magni, continui, & nullis a morbi initio horroribus interstincti. Pulsus frequentissimi, debiliores: temulentia major, quam præteritis diebus. Sinapismi pedum plantis apponebantur. Remedia eadem. Nox deterior.

27. Decembris æstus ingens. Pulsus crebriores debilioresque. Somni parvi. Terrores, incontinentia corporis, & aliena fermocinatio. Duo vesicantia furis applicabantur. Hordei decoctum cum multo vitrioli spiritu, extractum item corticis peruviani, & camphora exhibebantur. Ardor in abdomine: nox gravis admodum: pervigilium, infania, sermones.

28. Decembris præcordiorum contentio sublimis, dolens, tympanitica, etiam interdiu per intervalla delirium. Secessus eo nychthemero triginta tres, spontanei, cum ingente virium jactura, & lingua siccescente.

Die 29. Decembris injecto clystere ex lacte, terebinthina vitello ovi subacta, & theriaca Andromachi alvus conticuit. Duo alia vesicantia femoribus admota fuere, novique sinapismi pedum plantis. Noctu sopore detinebatur. Eo die, uti etiam.

Diebus 30. 31. sopor, delirium, subdelirium. Pulsus creberrimi, humilesque. Alvus inscio in lectum missa. Noctes diebus pejores.

1. Januarii mador universi corporis, delirium grave, assiduum. Duo vesicantia brachiis admovebantur.

2. Januarii delirium continuum, & ferox: risus, clamor. Oculi protuberantes, supercilioli, truces, immoti. Balbuties, vox rauca,

floccorum collectio, & lusus manuum. Tendines salientes: pulsus celerrime, frequentissimeque, & inæqualiter micantes, humillimi, sub exploratore digito evanescentes. Hucusque largæ extracti corticis peruviani doses ingerebantur. Remedia, alimenta eo nychthemero, ori infusa non deglutiebantur. Vesperi mador denuo totius corporis, & tussis orta est cum sputo pauco, tenaci. Latum vesicans ad nucham applicabatur.

Ad hunc usque diem morbus identidem incrementa sumsit. Hodie vitæ finem præstolabantur, & jam futurum funus parabant.

3. Jan. mane quietius habuit, delirabat mitius, & interruptim: nulli manuum inconcinni motus. Lotium missurus matulam petiit. Summa debilitas: oblata denuo forbillabat: per vices obdormivit. Tussis cum sputo tenaci, pituitoso. Vesperi somnus profundus, tranquillus, cum respiratione bona, cum sudore ea tota nocte profuso, æquabili, universali, multum allevante, & pulsu paululum assurgente, ac vividiore.

Urinæ per totum morbi decursum a naturalibus non multum abludebant, & nubeculam habebant in medio suspensam. Lingua plerumque humida erat, abdomen molle, & respiratio laudabilis.

4. Jan. mane mens rediit: præsentem agnovit, tranquillus, & absque caloribus diem exegit. Noctu plusculum incaluit: somnus, insomnia terrifica.

Ex eo tempore mente constare perseveravit. Noctes tamen nondum omnino placidæ inter insomnia, & sudatiunculas exigebantur. Prima vice denuo aliquid alimenti expetebatur.

Quo

Quo tempore sensuum externorum facultas ^{Sensuum} omnis suspensa fuerat, mente longissimum emo- ^{interno-} ta, quidam tamen sensuum internorum mirum ^{rum vi-} quantum viguere. Anno enim integro prope- ^{gor, ex-} modum evoluta, cum hæcce ex adversariis de- ^{ternis} promerem, eorundem ad amissim, & vividissime ^{prorsus} adhucdum recordor, circa quæ ludibunda tunc ^{abolitis.} mens ferebatur.

Cum agnoscere circumstantes inciperem, visu, auditu, ac cæteris sensibus externis quasi repente restitutis, imagines sub delirio conceptas non dimisi, & opus, quod delirans volutabam, perficere integris etiam sensibus externis, & diu, adlaborabam. Ea res effecit, ut, etsi mente gauderem jam non amplius alienata, & mei, meorumque essem probe conscius, nihilominus adhuc desipere multis visus sim, quod dicerem quædam iis rebus consentanea, quæ nuper delirans conceperam.

Multo examine postmodum, varioque ratio- cinio convalescens usus sum, ut evincam, opusne antea a me fano agitatam, an vero mentis, vi morbi emotæ, figmentum fuerit, quod adeo lucidam sui ideam, eamque non absanam reliquisset.

A die quarta Januarii ad finem ferme mensis pryalismus diu, noctuque copiosus adfuit, irritatio faucium assidua ab affluxu humorum salivallium perpetuo, inde tussis molesta, thorace bono, ac indolente.

Vertigo, & animi deliquia erectum sedere non permiserunt.

Objecta omnia ad perpendicularum erecta, ita ^{Visus de-} inclinata pronaque adparebant, quasi in meum ^{pravatus} caput ruitura. Quæve cum horizonte ^{in recon-} *παρὰ τὸν οὐρανόν* ^{valescen-} excurrebant, mihi videbantur elevari, atque ita ^{te.} affur-

assurgere, ut, qui per cubiculum ambulabant, per planum acclive ascendere viderentur, mihiq; ipse visus sum plano pavimento incidens per acclivia gradiri.

Prout longius a morbo provehebar, ita hoc visus vitium corrigi, & corporis firmari vires, meque respicere vultu denuo propitio cœpit

Υγίεια πρὸς βίαν μακάρων. (*)

Die 1. Martii 1777, denuo Nosocomii curam resumsi.

Ex eo tempore illæsa hucusque fanitate fruor, multoque meliori, quam illa fuerat morbum huncce prægressa.

Corticis peruviani, & vesicantium hic potior usus fuit: camphora enim & vitrioli spiritu diutius uti ob ingentem ardorem, in abdomine ex utroque remedio natum, non licuit.

Curam quoque confirmatoriam idem cortex absolvit.

Nullus dubito, quin hanc ruinam non infortunata a meo capite propulsaſsem, si fomitem futuri incendii tempeſtiva emeſi ſubmoviſſem, eo videlicet tempore, cum acres ructus, & oris amaror intenus, diuturna ventriculi infirmitas, morbique gastrici prægreſſi me præmonuerant. At orto jam incendio, diffuſoque, ſerum erat vanumque conſilium, extinguerе velle ſcintillam malorum cauſam.

Id unum ſupererat, efficaci condimento ſep-
ticam morbi vim coercere, & admotis veſican-
tium ſtimulis torporem fibrarum excutere, do-
nec ſubacta materies e corpore fugam capes-
ſeret.

Inter bis mille ægros morbis acutis detentos
mul-

(*) Sanitas divarum princeps.

nullum in Nosocomio habui ecce inter symptomata denuo eluctatum; at mortuos non paucos absque tanto pravarum rerum concursu.

Nemo non *malignam* hanc meam febrim appellabit, atque in eo omnes consensuros arbitror, etsi aliis alia sit malignitatis notio, eaque de re multum disceptetur. Febris
malignæ
varia nota-
tio.

Plures febrium historias collegi, quas, qui legerint, unanimi calculo *malignas* dicent, utut ipsæ hæ febres adeo inter se differant, ut nulla hucusque stabilita malignitatis definitio eas omnes complectatur.

Vidi enim *malignas* febres, quæ pulsibus, & urina, & calore bonis, ac naturalibus, ægrotanti nihilominus non prævisam perniciem intarunt.

Fuere, quæ febris e contrario evidens, & magna exarsit, illaque fallax bonitas omnino defuit. Hos æque ac illos *maligna* febre detentos fuisse & morbi cursus, & finis docuit.

Febres quasdam observavi sensim sine sensu obrepentes, ægrotis diutius erectis, & ambulantes. Hæ tandem ingravescabant, & longius protractæ malignitatem indubiam exhibere.

Aliæ vero quasi ex composito utcunque antea sanos viros adoriebantur cum magna, & subita virium jactura.

Nec una, eademque semper in omni *maligna* febre animi conditio erat. Habuimus incurios, indifferentes; sed & meticulosos, de valetudine recuperanda mire anxios, & spe dejectos: quosdam anteaactorum ad amissum conscios, & memoria vel in minutissimis fida; alios vero hebetes, obliviosos, & mente dubia.

Multas alias *malignæ* febris anomalias vidi, quas,
qui

qui non videre , malignitatis ideam inadæquatam , & mancā efformarunt.

Quiscunque symptomatum variorum lusus fuerat , neminem tamen tot inter ægros unquam apprehendi , quem sanissimum antea , & nihil præsentientem subito maligna febris subverterat.

Non defuere quidam , qui se antea exacte sanos dicebant ; sed rem scrupulosius persecutus , futuri morbi molimina , at neglecta , & ab ægro ipso met aut rerum suarum incurio , aut negociis distracto non animadversa , priusquam impetum facerent repentinum & magnum , instituto curatori examine facile collegi.

De causis
febris
malignæ.

Nullum etiam habuimus maligne ægrotantem , qui causam non haberet illustrem , & luculentam.

Quotquot maligne decubuere , primas vias varia ratione vitiatas , & signa fordium systematis gastrici indubitata & ante morbi eruptionem , & sub ejusdem initia ad unum omnes exhibuere : atque hæc erat illa *evidens atque omnibus adplicata* morbi causa.

Causam hanc *evidentem* dixi , etsi ejusdem agendi modus nos fugiat.

Hinc febres malignæ à nobis visæ non absque nota quidem causa fuere , sed absque nota evidentis causæ agendi ratione.

Febres
biliosæ ,
putridæ ,
pituitosæ ,
quomodo
fiant
malignæ.

Febres biliosas putridasque , per se utique minime malignas , varia tamen ratione in malignissimas observavi conversas , aut neglectu remediorum , aut methodo calefaciente adhibita , aut venæ sectionibus intempestivis , & antiphlogistico apparatu.

Paucissimæ id genus febres occurrebant , quæ primo tantum nychthemero sub biliosarum , aut putri-

putridarum familia continebantur, eoque elapso sua sponte in malignas subito transibant.

Quæ lentæ, nervosæ, biliosæ, putridæ, exanthemate miliari, petechiali, erysipelatoso stipatæ in initio, progressuque fuere, subinde in malignas vidimus dicta ratione commutatas.

Infauſta benignæ febris in malignam commutatio apte, & efficaciter prævertebatur, dummodo ægri, priusquam illa contingeret, sese nobis commiserant.

Duas meteorismi species in febribus biliosis, putridis, aut harum prava sobole, malignis videlicet, deprehendi, lethalem unam, ubi emortua intestina, utpote quæ præ cæteris visceribus putredinis vim in hisce febribus experiuntur, multo aëre, quem putrida fæx dimittit, distenduntur, distentaque abdomen tympanitice attollunt, ventre resoluta, & profluente. Atque hoc alvi profluvium finire tragœdiam solebat.

Altera species meteorismi sanationem non raro admittit, ubi multa colluvies intra sublime abdomen collecta moveri incipit, atque exitum tumultuarie molitur, interaneis integris quidem, at imbecillis.

Atque hic alter meteorismus in hac mea febre observabatur. Qua ratione tædiosos ejusmodi alvi fluxus præverterim, aut præsentis compresserim in meis ægris, inferius dicam.

Nulla dari pathognomica malignitatis signa, nullamque ejus definitionem condi posse, nec ullam existere malignam febrem, quæ specifica sit, & sui generis, collectæ febrium malignarum historiæ evincunt. Hinc alia habetur in alio homine malignæ febricitante malignitatis ratio, & notio alia; alius etiam in aliis medendi

De duplici meteorismo.

Febris maligna non est specifica, & sui generis.

Sed alia est in alio malignitas.

modus : sua cuivis peculiaris malignitas est, suaque methodus therapeutica. Sed ea de re alibi explicatius differam.

CAPUT III.

MARTIUS.

Martii
descrip-
tio.

DIES primi humidi valde, & nubibus tristes : at nives, pluviaeque raræ. Ab octavo mensis die tempestas ferena magis, & sicca. Ab undecima denuo nubes confertæ, madore multo graves ad 25. usque mensis diem, ventis validissimis, pluviisque, nive, grandineque foetis, & propemodum continuis. Ab eo die ferenitas amœnissima, *εὐδία*, nebulae paucæ, matutinæ, sine vento. Ultimo nubes flante Borea acute gelido succedere.

Die 7. Martii frigus maximum — o. 1. gr.

Die 29. ejusdem calor maximus. + o. 16. gr.

Medius atmosphaeræ calor. + o. 5½ gr.

Die 24. Martii altissima barometri statio. 28. poll. 4. lin.

Die 12. Martii ejus infima statio. 27 poll. 4. l.

Major hunc mensem salubritas, quam elapsos commendabat. Morbi universim perpauci, nec valde acuti.

Rheuma
varium
ejusque
cura.

Hos inter frequentius obvenerunt ischiades, lumbaginesque magis solito rebelles, & pertinales. Primas, quæ se obtulerant, missione sanguinis, & lato vesicante ad loca dolentia adplicato.

cato tentabam. At utut sanguis eductus crustam phlogisticam, eamque crassam exhiberet, nullum tamen, aut perquam exiguum, levamen phlebotomio ægris tulit, nullum etiam admotæ cantharides, quas in inflammatorio rheumatismo lumborum, artuum, thoracis, quasi específicas priori anno sæpissime demirabar. Verum serius constabat, me rheuma non inflammatorium pro inflammatorio habuisse, & anni tempore frigidiusculo, & educto phlogistico sanguine, ac morbis hucusque potissimum inflammatoriis deceptum.

Hæc rheumata originis gastricæ fuerant, & Rheuma
originis
gastricæ. fordium ventriculi progenies, absque multis quidem amarescentis saburræ signis, quibusdam tamen. Casu medelam detexi, cum in ischiade id genus rebeli sulphur auratum alterandi scopo exhiberem. Vomuit æger præter meam voluntatem, rejectaque multa bile, etsi ejus vix aliqua, eaque dubia signa præ se ferret, & sanguinem antea eductum crusta crassissima tegetet, mox egregie allevabatur, emesique dein denuo repetita sanabatur.

Postea pluribus consimili morbo vexatis & efficacius, & celerius profui, casu fortuito monstrante viam.

Subinde omisso vomitorio purgantibus usus sum repetitis, & variis. Verum longa curatio fuit, & laboriosa, missaque multa ambage vomitoria resumsi.

Perquam paucis dolor levissimus restabat, articulorum expeditiores motus impediens, utut emetico repurgatis, & repetitum. Has dolorum reliquias vesicans ipsi dolenti loco impositum, quod initio non profuerat, profligavit.

Febris catarrhalis, quæ ultima mensis elapsi Febris
catarrha-
Pars. II. B tem-

lis mensis
Martii.

Inter fœ-
minas
frequens.

tempora notabat, in mensem Martium proferebatur, & præ cæteris morbis frequens comparabat. Verumtamen remissior febris erat, & in quibusdam perobscura. Mitius multo, & plerumque erecti ægrotabant, sed diutius. Fœminas præ Viris hæc tussis species affecit. Febricula exigua, errabunda plerosque tenuit, quosdam nulla. Lingua omnibus albida, mucosæque fuit, & multa dentibus sordities inhæsit. Tussitatio molesta, nocturna, & in initio sicca: dein pauca, mucosa, tandem plura, & puriformia extussitabant; nonnunquam etiam sanguis non dilutus, nec florens, neque spumans educebatur. Sensum pressionis ad sternum, & scrobiculum omnes habuere, & abdominis ægrotantis signa, anorexiam, oris amaritiam, borborygmos, & ventrem aut exsiccatum, aut pauca, fœtidissimaque, & crebro reddentem.

Et inter
quosdam
opifices.

Inter Viros, sartores, sutores, textores, atque id genus homines hac tussi frequentius laborabant, eaque præ aliis cruenta.

Ejus
cura.

Neglecta tussis compagem pulmonum multum labefactabat, & phthysin mentiebatur.

Curam a phlebotomia exorſi ſimus, una, duabus, prout ægri conditio poſcebat; tum ventrem crebro enemate ſollicitavimus, iis præcipue, qui cruenta ſputabant: tandem purgantia eecoprotica, mannata per epicraſin dedimus. Purgato abdomine, & ſanguinis per id circuitu liberiore effecto, atque alvo moderate fluente vim morbi, humoresque copioſius intra pectus irruentes avocabamus, miteſcente cruenta tuffi.

Sub morbi finem, aut ubi is neglectus phthysin præſeferebat, decoctum lichenis islandici, & radicis polygæe amaræ auxilio fuit.

Mutatio
materiei.

Pleuritica Januarii labes Februario mense in catar-

catarrhofam, hæcque mense Martio in pituito-
fam pulmonum diathesin, cujus portio etiam ad
abdomen regurgitabat, desisse videbatur.

morbifi-
ca juxta
anni tem-
pus.

Sub mensis finem materies, quæ hucusque
catarrhalem febrim genuit, solosque ferme ini-
tio pulmones, quos afficeret, tandem & una ab-
domen selegit, diffundi magis visa est, perque
universum corpus dispensari, & ejusdem petere
superficiem: hæc subinde miliaribus, & scarla-
tina effloruit.

Hoc mense perquam rarus emeticorum usus
erat, major multo purgantium, at blandiorum,
& vicibus repetitis. Neque illud molestissimum
alvi profluvium experiebar hac tempestate, quod
æstate, autumno, & hyemis initio vel sponte,
vel a purgante utut lenissimo excitabatur, diffi-
cillime comprimendum, & diuturnum.

Quæ re-
media
fuerint
hoc men-
se fre-
quentio-
ra.

CAPUT IV.

APRILIS.

EXORDIUM mensis erat serenum, siccum,
ventisque asperatum peracutis. A quinto ad
undecimum usque nives tenues, & sparsim, item
nebulæ, multusque, & frigidus humor, inter-
currente subinde superficiaria congelatione ab
asterioris Boreæ flatu.

Aprilis
descrip-
tio.

Post mitescentibus paulatim ventris serenitas
redit, calore indies aucto, attamen haud supra-
modum. Circa 24. aura denuo refrigerescere, &
humectari cœpit: at ultimis mensis diebus re-
ficcata iterum moderate incaluit.

Die 7. Aprilis calor minimus + 0. 2. gr.

Die 23. Aprilis calor maximus + 0. 16. gr.

Calor medius + 0. 8½ gr.

Die 11. Aprilis altissima Barometri statio 28. poll. 3. l.

Die 18. Aprilis statio infima 27. poll. 3. l.

Morborum major hoc mense varietas, major & numerus fuit.

Quenam materies pituitosa, quæ mense Martio pulmones, & abdomen obsederat, hoc mense sua sede dimota, & mobilior effecta, diversos homines diversimode affecit, prout in unoquoque vel hanc, vel illam partem magis idoneam offenderat, cui sese affigeret peculiariter.

Ab eadem materia variæ febres ortæ sunt Hinc una, eademque pituitosa veris materies febres & duratione, & intensione, & efflorescentiis, & doloribus variarum partium variis multum ab se invicem differentes produxit.

Febris scarlatinosa maxime pueros arripuit, non raro etiam adultos, sexum potissimum sequiorem, puellas imbecillas, & irregularibus usas catameniiis. Gravis subinde angina hanc febrem comitabatur.

scarlatino- Angina etiam absque hoc exanthemate frequens fuit, sed non absque febre scarlatinosa æmulante, tonsillis, & uvula mirum tumentibus, abolitaque omni plerumque deglutiendi facultate, & faucibus tenacissimo, copiosoque glutine supra modum refertis.

catarrho- *Febris catarrhosa* nihilominus non omnino hoc mense siluit, sed quandam hoc tempore mutationem est passa. Tussis præcipue noctem infestabat. Respiratio impeditior cum sensu oppressionis. Dolor dilacerans, & pungens alterutrum, vel & utrumque latus thoracis per amplum spatium occupabat, diffusus subinde ad artus

tus inferos, superosque, & noctu intensior. Ar-
dor sternum omne tenebat. Lingua sordida, oris
amarities, cardialgia, & mictus ardens fere omni-
bus fuit, perstrictumque vago, & leviculo hor-
rore corpus quasi ab auræ frigidioris afflatu. De-
tracta, aut etiam non detracta, prout è re visum
fuerat, in initio sanguinis non magna copia, mul-
to solvente potu, & sale medio corpora replevi-
mus, & ipecacuanha demum iterum, iterum-
que propinata movimus emesin eventu fortunato.

Opificibus, & artificibus illis, qui inter exi-
guas inspirationes, & expirationes corpore in-
clinato sedentariam, motusque expertem vitam
agunt, hæc tussis haud raro sanguinem excussit.
Eandem & sanguinem spurantibus curationem ad-
hibebamus, solventem videlicet in initio, &
demum evacuantem. Vomitus quibusdam hoc
mense movimus, plerisque solam alvum. Certe
hanc speciem cruenti sputi tuto, celeriterque
vomitorium compressit, dummodo corpori in-
gerebatur ad vomendum apto effecto, & sol-
ventibus repleto. Sed & elapsi mensis metho-
dum multis adplicabamus eccoproticam, & per
epicrasin purgantem.

Quemadmodum *febris catarrhosa* adultos, vi-
ros præcipue, & robustioris compagis foeminas
invasit, sic *tussis convulsiva* ætatem teneram, &
irritabiles, multoque phlegmate reduntantes foe-
mellas. Eandem, si rei caput spectes, medici-
nam hæc tussis puerorum expetiit, quam catar-
rhus adutorum, eademque esse cum illo ægri-
tudo videbatur, solaque, & accidentali modifi-
catione differre.

Febris rheumatica multorum articulos, pedum,
manuum, digitorum, genua, lumbos &c. do-
lore lacerante, noctu intensius sæviente, vel &

Quædam
species
cruentæ
tussis.

tussis con-
vulsiva.

f. bris
rheuma-
tica.

carnes inter articulos sitos multum torfit, efflorescentiis subinde miliformibus stipata, albis, rubris, aut utrisque invicem commixtis. Pone loca dolentia copiosior plerumque eruptio fuit, eaque quibusdam lenire dolores videbatur. Rheumaticam hanc febrem, sive *simplex* ea fuerat, seu *miliaris*, præmissa subinde phlebotomia, multo solvente, salinoque potu, subjuncto ferius, & non raro repetito vomitorio aggrediebamur. Peracta emesi alvum moderate fluere expediebat. Ita multos sanavimus, & quos ista ratione febris quidem, attamen nondum omnis artuum dolor deseruerat, vesicantia quotidie, vel alternis diebus adplicata, epidermide relicta, & remedia alterantia, diaphoreticave a dolorum reliquiis liberarunt.

Febris
anginosa. *Febris anginosa* subinde simplex fuit, non raro vero, quemadmodum antea dictum, exanthemate scarlatino ægros infecit.

Ufus vesicantium
in hac
angina. Ablatam deglutiendi facultatem vesicans amplum externo gutturi ita oppositum, ut inter utramque emplastri extremam oram sola nucha interjaceret, paucis horis restituit. Plerumque missionem sanguinis præmisimus.

Discutiente decocto, cui mel rosatum, & sal ammoniacus admista fuerant, fauces eluebantur, prodeunte magna ductilissimæ pituitæ quantitate, ægrove allevato. Dein alvum, subinde & vomitum ciebamus blande, & per epicrasin, & diu.

Quidam anginosorum ad nos venerunt misso jam sæpius, & multo sanguine, cataplasmate, & gargarismate emoliente usi continuo, verum absque levamine, tonsillis indies tumidioribus, & deglutitione a biduo prorsus ablata. Hos admotum vesicans cito, & efficaciter curavit.

Hinc

Hinc emollientium gutturi, faucibusque applicandorum, & liberioris, repetitæve sæpius phlebotomiæ usus vix ullus hic nobis fuerat, sed vesicantium multus.

Ægri hac methodo & citius convaluere, & absque tanta sanguinis impensa.

Scarlatinæ febris solventia mitiora, salinaque profuere, lenis dein vomitio, ac frequens, & alvus facilis, modiceque fluens. His omnibus præmissa subinde phlebotomia est, sed parca. Morbo jam multum cicurato, & fracto, diaphoresis oriri salutaris solebat. Hanc admotum alicubi vesicans utiliter promovit, & si quid dolorum aut artus oberraret, aut ubicunque figeretur, hac crisi cutanea discussum fuit.

Cura febris scarlatinose.

Febres hæc eadem omnes felicitate, & eodem anni tempore, eademque etiam methodo confanatas, deduximus ab eadem quoque causa.

Circa medium Aprilem lenta, nervosa febris, quæ mensis initio exorta est, dispergi latius cepit. En ejusdem imaginem, ut ea nobis hoc anno obvenerat.

Febris lenta nervosa mense Aprili ad medium usque Majum 1777 observata.

FEMINÆ, hasque inter, imbecilliores, pauperiores, chloroticæ præ aliis ægrotarunt. Quasdam, ob chirurgicum quemdam morbum in Nosocomium illatas, eadem hæc febris præter expectationem corripuit.

Febris lentæ nervosæ hoc vere grassantis descriptio.

Primordia febris obscura fuere, & a solenni incohantium febricularum more non aliena. Fe-

briles motus assidui , nunc plusculum elatiores , nunc vero depressiores nullam temporis legem observarunt. Non raro ægrotum apyreton dixisses , si ex pulsu , & corporis contrectati calore , & urinis , utpote , aut ex toto , aut propemodum naturalibus , febrim æstimasses. Horripilatio levis , vaga. Sudatiunculæ plerisque fuerunt , quibusdam vero cutis aruit , squallida , imperspirabilis , & scabra. Lingua glabra , glutine veluti scriniariorum obducta , subinde pura , sec siccessens , prærubra , aut modice albicans , resiccata , arida , fissa , adusta : anorexia , gustus aut amaricans , aut nullus : nulla fitis : rubor faciei , genarumque , & εὐχρῶς. At oris , nasique omnis ambitus cum virore flavescens : dolores artuum quasi rheumatici , perque vices , noctu graviores , dilacerantes , trahentes , & subinde fornicationis in artubus sensatio , ardor ventriculi , abdominis , thoracis , vel sterni , vel lateris alterutrius , utriusque : ischias : lumbago : sensus confusi : aurium tinnitus , susurri : tardi : stupidi : delirium nocturnum , mite , taciturnum : cophosis : animi indifferentia : capitis plumbeam gravitatem , ejusque levandi impotentiam , & erumpentes quasi igneos calores ex fronte , atque oculis querebantur , etsi non calerent præter morem , si quando manum admoveres. Nonnulli solos artuum dolores incusabant , cætera bene se habere asserabant. Tussis , vespertina , nocturna , sicca primo , dein sputa extundens crassa , ductilia , albida , virescentia. Abdomen plerisque modice intumuit , doluitque & contrectatum , & inter tussendum : quibusdam tympanitice tendebatur. Atque hæc communiora symptomata fuerunt.

Multis diebus , & septimanis hæc rerum conditio

ditio perstabat, sibi semper similis, ejusdemque tenoris, & absque notabili symptomatum vel accessione, vel decremento.

Paucissimi fuerant, quibus levior nervosa febris die sexto, septimo, octavo, & consequentibus, oborta larga, & continuata diaphoresi, & sub auroram auctiori solvebatur.

Peculiariora quidam symptomata experiebantur, & forte varia. Quibusdam enim alvus continuo fluebat, quin æger inde aut melius haberet, aut multo pejus, nisi nimium flueret, & pluribus septimanis, quæ res tunc vires convulsit. Diarrhœa ejusmodi diuturna, quæ carnes absumferat, & vitæ vim, puellas præ cæteris, & in hisce τὰς χρονοτέρας vexabat, arte plerumque superior, seu dato mature vomitorio eam prævertere vole-
Diarrhœa molesta huic fe-
bri subin-
de junge-
batur.
Ejus di-
arrhœæ
curatio.
 ramus, seu eandem jam præsentem invigorantibus, roborantibus, adstringentibus, opiatibus inhibere, sive stimulum irritantem mucilagine enervare. Vomitorium quaecunque, ventre in hanc diarrhœam jam proclivi, purgantis vices obiit, & quem præoccupare fluxum debuerat, invitavit, præsentemque adauxit. Invigorantia, adstringentia, opiata nil profecerunt, utpote citius e ventre dilapsa, quam suas exerere vires potuerant. Periere plures inter assiduos id genus secessus, & paucæ servatæ sunt, vino, infuso-decocto radicis arnicæ, decocto corticis peruviani, vesicantibus, omni alterno vel & tertio die adplicatis, ad loca varia corporis, epidermide relicta. Noveramus cantharidibus cutaneam excretionem augeri, renalem vero, alvinamque imminui.

Verum & hac ratione non nisi laboriose, & sero eluctabantur: pusillas virium reliquias, cutem arefcentem, anserinam, & absumpta mu-

sculari carne circa ossa contractam, ac obambulans sceleton e gravissimo morbo reportabant: eodem defunctæ languebant per menses plures, in eundemque ex facili relabebantur, inde non amplius emerfuræ.

Cæterum nemo facile ob eam febrim satis occubuit, nisi infausto hoc alvi fluxu e medio sublatus.

Fauces, quibusdam intensius rubebant, absque tumore plerumque, dolebantque, cum deglutirent. Labia, & omnem internam oris superficiem pustulæ miliformes occuparunt, quæ paulo post subsederant, in minutula, cinereaque ulcuscula commutatæ. Has, ne ulterius serpant, collutoriis subadstringentibus, austeris, & antisepticis cohibebamus. Infusum foliorum salviæ, cui aluminis pauxillum commiscebamus, huic fini plerumque satisfecit. Angina gravior vesicanti cessit.

Eruptio miliaris in febre lenta nervosa. Nonnullis, etsi perpaucis eruptio miliaris prodiit, alba plerumque, rarius rubra, his parca, illis conferta incerto tempore, nec iisdem ubique in locis, & subinde cum ægritudinis levamine. Eo vero in casu levare morbus hac eruptione videbatur, ubi ea serius fiebat, & ventriculo, ventreque repurgato, & non coacta, ac inter sudores spontaneos, largos, protractos.

Vomitum spontaneorum utilitas. Subinde vomitus suapte accessit, parvus, pituitosus, frequentes, mirifice recreans, refrigerans, quive caput mox allevabat, fallaci εὐχολιæ faciei in pallorem salutarem conversa, & disparente rubedine oculorum.

Quidam hoc modo quotidie vomitarunt. Hi, si forte vomitio tardarat, rubere, æstuarè, esse implacidi, & sensibus confundi. Vomito

mitio sponte subsecuta miraculi instar quietem illico reduxit, suspensa febre. Hac crisi quotidie sæpius recurrente, & diebus compluribus, vix ullo cum discrimine, nec diu ægrotarunt: verum paucis hac sorte potiri contigit.

Quicumque febrilis morbus hac tempestate occurrerat, constitutionis vulgatæ vitium, coloremque traxit, atque ad indolem epidemicæ nervosæ febris (ni eam *phlegmaticam*, seu *pituitosam*, vel & *lymphaticam* potius, quam *nervosam* compellare malueris) accessit. Omnes morbi febriles indolem epidemicæ sequuntur.

Non omnibus, qui dicta ratione ex verna pituita febricitabant, ea febris meraca fuit, atque impermixta. Subinde enim sanguis phlogosin concepit, atque iterato, utiliterque in morbi initio eductus corium album, & tenax monstravit. Hic febris *nervosa* cum *inflammatoria* in fœdus coit. Varia complicatio febris lentæ nervosæ.

Aliis præcordia simul bile turgebant, hique gemina tunc febre conflictabantur, *nervosa* nempe, & *biliosa*, aut febre quadam hybrida, verno phlegmate, & bile parentibus prognata.

Variam quoque popularis ægritudinis in variis intensiorem, & quosdam gradus vidimus. Subinde enim res intra solam diathesin pituitosam substitit, ut præter minutum desiderium cibi, & pauculum languorem, hac oris mucum redundantem nil ab ordine consueto aberraret. His ea dispositio nunquam in febrim manifestam prorupit. & gradus varii.

Nonnunquam etiam febricula accessit: perfrixerunt, incalueruntque, at erecti, &, si sese continuerant, haud diu.

Plures gravior febris ad eum fere modum afflixit, ut supra recensui.

Rheumatismi febriles, non febriles, sive carnes,

nes, five articulos, seu latera thoracis, pulmonemque vexarant, ex eadem veris pituita nascebantur, & dominatis nervosæ febris satellitium constituebant. Sub exitum mensis artus superi præ inferis afficiebantur aut dolore, aut fornicatione, aut anæsthesia.

Differen-
tia inter
febrim
fœmina-
rum, &
eam viro-
rum.

In maribus alia aliquantum febris ratio, quam in fœminis fuit, horumque etiam multo minor ægrotantium numerus, quam fœmellarum, at febris elatior, caloribus intensioribus, & pulsu duro, vibrante: sanguinis iterato mittendi necessitas major, qui repositus crusta pleurica obtegebatur. Solventibus blandioribus, melle, aceto, & nitro uti diutius in viris oportebat, & fero tandem emetico. Vesicantia his raro profuere, in initio nunquam, at subinde post emesin, & morbo jam inclinato. Viris quoque velocius morbus decurrebat.

Erant illorum febres *pituitoso-inflammatoriæ*, aut *inflammatorio-pituitosæ* potius quam simplices *pituitosæ*.

Verum tamen mares vidimus, quos corpus imbecillum fœminis exæquavit, harumque morbis subjecit.

Metho-
dus me-
dendæ
febris
lentæ
nervosæ
variæ e-
rat.

Multiplaci medendi methodo, inque omnem partem versatili opus erat in sananda febre quæ tam diversas habebat intensiones, modos, complicationes.

Hinc æger singulus remedia, eorum commistionem, & se invicem diversimode excipientium ordinem, eumque in aliis alium docere debuerat. Nulla medicina omnibus, & singulis hac febre detentis ex æquo convenerat, vixque ullibi minor reperiundi remedii *specifici*, aut methodi saltem stabilioris spes affulgebat.

& diffi-
cilis, ac

Ea morbi varietas difficillimam artem & hic,
&

& multis aliis in casibus reddit, utpote non con- quam ob
cludendam intra cancellos definitos, atque indolis causam.
illius, ut regulis adstringi certis, & evidentibus
nequeat, quas intelligat quivis, intellectasque
facile sequatur.

Vel clare descriptos canones in usus non con-
vertet, nisi in judicio subacto, & sagaci, ac
mira patientia polleat, & artis exercendæ occa-
sione multiplici non destituatur.

Ipfa faciliora artis præcepta, quæve designari
exactius possunt, multa a medico exigunt, quæ
is e sua penu conferat, quo præceptiones hæ suis
casibus edaptentur.

Febrim sinceram, atque *aurum* solventibus fa-
linis aggressus sum, iisque mitioribus, & multa
antiphlogistica potione. Elapso uno, alterove
die, si a diuturniori febre, atque in corpore ro-
bustiore imminētis phlogoseos metus fuerat,
pauillum sanguinis detraxi.

Parcas ejusmodi phlebotomias periclitandi gratia ^{Ufus}
sæpe institui, ut, quæ sanguinis missi conditio, ^{phlebo-}
quodve levamen sit, explorarem. ^{tomia-}
^{rum in}

Fœminæ rarius phlebotomia indiguere. ^{hac febre.}

Exactis aliquot diebus emeticum propinabatur,
ut, quod abdomini in federat, evacuaretur, &
quod vasis altius implicabatur, iisdem extrica-
retur.

Vomitionum magna utilitas fuit, sed multis & vom-
solventibus præmissis, & corpore ad easdem par- ^{toriorum}
ca subinde sanguinis missione, & jugi potione ^{at quo}
emollito. ^{tempore.}

Nihilominus evidentius allevabantur, quæ ea
vomito sponte, & crebro contigit: evidentius
quoque illi, qui mensibus æstivis, & constitutione
biliosa, hausto vomuerunt. ^{item al-}

Peracta vomitu refractæ tartari emetici doses, ^{teran-}
^{tium.}

ker-

kermes minerale , faliaque media profuere cum radicum graminis , & taraxaci saturato decocto. Subinde & vesicantia admovebamus , omni alterno , tertiove die. Sed plagas vesicante tentatas relicta epidermide exsiccabamus : quippe animus solummodo nobis erat , attenuantem cantharidum vim intra humorum alveum immittere.

& subinde vesicantium.

Si quid doloris fracta jam febre supererat , id etiam vesicans abstulit.

Cum adverterem illos præ reliquis tolerabilem morbum experiri , queis sponte , & quovis die sæpius ventriculus subverteretur , rejecta ductili pituita , ipsemet arte conabar id efficere , quod natura medicatrix fecerat non coacta. Eum in finem aliquot grana radicis ipecacuanhæ medicamentis immiscui , ut exiguas , & non tumultuarias vomitiones concitarem , quæve & viribus parcerent , & ægrum æque solarentur , ac illæ quorundam spontaneæ. Verum rarissime hoc anno id assequerbar , & subinde nec vomitus , nec alvus movebatur , sed ægri ab alterante remedio incaluere , & cum discrimine , præcipue ubi morbo vigente id experimentum est captum. Hinc opus erat una , aut altera vice legitimam , magnamque vomitorii dosin exhibere , & commovendo inertis ventriculi phlegmati parem.

Quando Pauci fuere , queis præter multam pituitam nam , & insignis quoque solidorum imbecillitas erat , pituitosæ moli subigendæ prorsus impar. Atque hi aut phlebotomiis vires fregerant , priusquam ad nos accesserant , aut easdem ad morbum attulerant jam antea dejectas. Succorum utut pravorum jacturam non tulerunt , & ejusmodi vacuare vomitorio , vel purgante , lethale fuerat. Labantem solidorum compagem tunc oportuerat & hujus cortice peruviano firmare. Hos saturatam ejusdem

dem decoctum nonnunquam juvit : in pulverem ^{tunc ma-}
 vero tritus anxios, nauseabundos, cardialgia affec- ^{lignitatis}
 tos, & pronos in perniciosum alvi fluxum reddi- ^{cura}
 dit. Hoc etiam in casu a salibus abstinui.

Cæteri, quæis multa quidem pituita infuit, at
 vis fibrarum viguit, cortice peruviano non indi-
 gebant, sed exposita superius ratione sanabantur,
 nullam morbi malignitatem experti.

Malignitatem accessisse tunc arbitrabamur, ubi
 moles pituitæ motrices solidorum vires vicit.
 Hæcque nobis erat in hoc morbo malignitatis
 notio.

Nulli dierum periodo adstrictam hanc febrem ^{Incerta}
 vidi, qua appetente commotio orioertur, & mor- ^{morbi}
 bi crisis. Nullo non tempore aliquid ex febre ^{duratio.}
 abscessit, sed passibus suspensis, ac furtim. Nul-
 la non via erat, per quam non aliquid materiei
 morbificæ fecederet.

Nullo non morbi tempore vomitorium dedi, si
 ejusmodi opus esse cognoveram.

Miliare exanthema, si quod forte prostarer,
 adeo non retrocessit, ut, absoluta emesi, sudo-
 res manare levantes cœperint, & efflorescere cutis
 copiosus, & cum levamine.

In quibusdam tamen post emesin vix ulla exan-
 themata comparebant : atque etiam hi alleva-
 bantur.

Exantlato morbo diutius languebant, in re-
 lapsum proni : convalescentia tarda, & remedio-
 rum præmunientium usus pernecessarius.

CAPUT V.

MAJUS.

Mensis
Maji des-
criptio.

PRINCIPIUM mensis ad nonum usque diem calore moderato, & sicco incaluit. Inde nebula, nubes, tonitrua, raræque pluviae per intervalla, & alternatim ad diem usque tertium & decimum. Successit frigus, ventusque creber, & validus. Die 22. incallescere cœlum denuo, siccarique vento raro, & miti cœpit.

Die 25. calor maximus. $+ 0. 21\frac{1}{2}$ gr.

Die 15. calor minimus. $+ 0. 8.$ gr.

Calor totius mensis medius. $+ 0. 14\frac{1}{2}.$ gr.

Die 22. statio mercurii altissima. 28. poll. $1\frac{1}{2}.$ poll.

Die 15. ejusdem maxima depressio. 27. poll. $4\frac{1}{3}.$ l.

Iidem omnino morbi, sed aucto forte numero usque ad medium huncce mensem conspiciebantur, quos ultimum elapsi mensis dimidium vidit, anginosa nempe febris, catarrhalis, scarlatina, miliaris, rheumatica.

Hoc
mense
minus
phlogo-
seos plus
pituitæ,
& multa
bilis. Ra-
rior usus
phlebo-
tomiae,
frequentior
emeti-
corum

Id solum discriminis advertebatur, quod rarius inflammatio jungeretur, & bilis sæpius: rarior quoque phlebotomia fuerit, & instituta minus profuerit: frequentior emesis arte facta, & magis proficua: corium emissi sanguinis minus obvium, & tenue, at meracior bilis, & copiosior.

Juvabantur emeticis, & solis non raro purgantibus.

Hinc febres plerumque fuere bilioso-pituitosa.

Hoc

Hoc mense non paucis abdomen per vices do- & pur-
luit, dolore colicam referente, alvo frequenti, ^{gantium.}
torminosa, tenesmoidea: parcae tamen excretio-
nes. Non appetierunt nauseabundi, ore amaro.
Febris exordium ab aliquot horarum valido hor-
rore coepit, calore secuto non magno, levibus
horripilationibus interpolato, & febricula postea
vix advertenda. Hi vel emesi, vel emeto-ca-
tharsi, vel & solo subinde purgante curabantur.

Post medium mensem contrahi pituita coepit, Febres
& augescere bilis, turgere, & vomitibus efferri ^{sub fi-}
^{nem}
spontaneis, ac quotidianis. Quidam absque vo- ^{mensis pi-}
mitu tormina pertulere, ventre aut valde adstric- ^{tuitoso-}
to, aut pauca, olidaque, & crebro dimittente. ^{biliosae,}
^{& bilio-}
Omnibus errabunda febricula fuit, & artuum ^{sae fue-}
^{runt.}
vagus dolor.

Febris *pituitosa* priorum mensium ferme nun-
quam comparebat, & *bilioso-pituitosa* in *bilio-*
sam, inclinato mense, convertebatur.

Convulsiva infantum tussis toto hoc mense
grassabatur.

CAPUT VI.

JUNIUS.

AURA serena cum siccitatibus jam inde a 22. Junii
mensis proxime elapsi ad 19. usque præ- ^{mensis}
sentis mensis continuabatur, atque eminentius ^{descrip-}
^{tio.}
calebat.

Vigesima nubibus contristari: mox pluviosum,
frigidumque fieri cælum occæpit, & editiores
in vicinia montes tenui nive canescere.

25. Teporem, & siccitatem reduxit.

Coronidem mensi imposuere amœnæ, tepidæque pluviae, ruricolis gratae.

Die 4. & 5. Jun. calor maximus $\text{—} \text{—} \text{—}$ o. 22. gr.

Die 26. ejusdem minimus calor $\text{—} \text{—} \text{—}$ o. 9. gr.

Calor totius mensis medius fuit $\text{—} \text{—} \text{—}$ o. 17 $\frac{1}{2}$. gr.

Die 4. & 19. mercurii altissima statio 28. poll. 2. l.

Die 10. ejusdem statio infima 27. poll. 6 $\frac{1}{2}$. l.

Febres
biliosæ.

Continuæ biliosæ vulgares erant, quarum quædam quavis vespera levi cum frigore, quædam vero alternis solum diebus suas accessiones habuere. Multi sponte vomuerunt, & biliosa, atque hi mitius ægrotabant, & citius convalescebant.

& pleu-
ritides
biliosæ
mensis
Junii.

Aliquot hoc mense *pleuritides*, & *peripneumonia biliosæ* spectabantur, & quædam earum cum sanguinis e pulmonibus rejectione.

Pleræque biliosæ febres, atque etiam illæ, quæ thoracem peculiarius invaserant, cum, & sine sanguinis sputatione, remediis solventibus, salinisque, & mota pluries emeto-catharsi, in intermittentes abiverunt.

Paucissimæ fuerant originariæ intermittentes.

Febris
biliosæ
in malignam
con-
versio.
Hujus
hoc tem-
pore ma-
lignitatis
notio.

Paucæ malignæ, & non nisi in iis observabantur, qui neglecta confirmatoria cura sæpius in *biliosam* dominantem relapsi sunt.

Malignitatem tunc constituebat *biliosa febris* corpus jam antea ex prægressa æstatis febre confractum denuo invadens; seu febris biliosa cum insigni solidorum imbecillitate, laxitateque ab eodem bilioso vitio inducta.

& cura.

Hos diuturniora solventia, & emeses repetita gravius prosternebant. Subverso in initio ventriculo mox ad corticis peruviani decoctum, aut ad infuso-decoctum radices arnicæ confugere oportebat. Nec antiseptica hæcce roborantia
fine

sine emesi, nec hæc sine illis sola profuit.

Morbilli inter adultos frequentes fuerunt, at- ^{Morbil-}
que in omnibus febris morbillosa aliam sibi sociam ^{lorum,}
junxit, æstivam nempe, seu biliosam.

Nullam morbillorum rationem habuimus, sed
omnem biliosæ febris, cui soli, quidquid pravo-
rum symptomatum advertebatur, debebamus,
innocentibus morbillis.

Variolas sola etiam biliosa febris a cursu assue- & vario-
to dimovit, atque hanc solam gnaviter oppugna- ^{larum}
bamus variolarum seductricem. ^{cum fe-}

Colicas quasdam biliosas hoc mense sanavimus. ^{bre bilio-}

Omnes puerperas æstiva hæc febris arripuit. ^{sa com-}

In Hungaria quoque æstate, & autumno puer- ^{Colicæ}
peras quondam, præ reliquis, febribus videram ^{biliosæ.}
biliosis, remittentibus, intermittentibus, & bilio- ^{Febris}
sis vomitibus, atque alvinis fluxibus laborare. ^{puerpe-}

Circa 20 hujus mensis primam hoc anno dy- ^{per æsta-}
fenteriam sanabamus pulvere radice arnicæ, cui ^{tem fuit}
vomitorium præmisimus. ^{biliosa.}

Morborum biliosorum difficilior, tardiorque in ^{Dysente-}
fœminis curatio fuit, & relapsus faciliior: materies ^{ria sub}
morbifica in iisdem tenacior, & curæ confirma- ^{exitum}
toriæ diutius protrahendæ major necessitas. ^{mensis.}

C A P U T VII.

J U L I U S.

JULII mensis initia ventosa, gelida, multis- ^{Mensis}
que madida pluviis fuerunt. ^{Julii con-}

Die quarto subito magnus æstus: inde calo-
res, vento à septentrionibus validius spirante,
temperati.

Die octava nubila, frigidaque tempestas, & multum pluviosa rediit: nulla ventorum quies, sole rarissimo, & cito disparente ad decimam sextam usque.

Inde serenitas, & aura calidior, quam circa vigesimam tonitrua, imbres ventique per intervalla frigidiores denuo infestarunt.

Finis denuo cœlo sereno incaluit.

Frigidus humor toto mense prævaluit.

Die mensis 19 calor maximus $+ 0.23 \frac{1}{2}$ gr.

Die 16 calor minimus $+ 0.10$ gr.

Calor medius $+ 0.13 \frac{1}{3}$ gr.

Die 12. 13. 16. altissima barometri statio 28 poll. 2. l.

Die 27. ejusdem statio infima 27. poll. 5 $\frac{1}{2}$ l.

Varii &
mirifici
ejusdem
febris æ-
stivæ lu-
sus.

Febris biliosa æstatis hoc mense variis symptomatibus ludere, & varias in hominibus variis afficere partes visa est.

Hinc phrenitides, ophthalmiæ, parotides, strumæ, anginæ, peripneumoniæ, pleuritides, hæmoptoë (quæ hoc mense frequentior, quam aliis fuerat hujus anni temporibus) dolores rheumatici, tumoresque ad carpum, & genua: vomitiones item bilis spontaneæ, colicæ, diarrhœæ, dysentericiæ, urinæ difficultates, febres continuæ, remittentes, intermittentes, petechiales, miliares, urticatæ, scarlatinæ, & paroxysmi histerici &c. grassabantur.

Mirifica varietas symptomatum, sed ab unica versipelli bile profecta!

at cura-
tio ea-
dem.

Una, eademque fere methodus uni, atque eidem causæ opponebatur, quiscunque fuerat symptomatum variantium lusus.

Sociabi-
lis genius
dominan-

Epidemica febris multis aliis ægritudinibus jungebatur, morbillis, variolis, puerperio, vulneribus, ulceribus, lvi venereæ, &c.

Vidimus quosdam ab alto delapsos, & encephali turbatas functiones: re perquisita æstivam febrem apprehendimus, quæ ita delapsos apprehenderit.

tis biliosa
febris,
ejusque
varia
complicatio.

Hi solventibus, & vomitione repetita, biliosa, studio concitata, a sopore, delirio, febri sanabantur.

Hanc rem momenti magni arbitror, cum quemdam deceptum noverim, qui hominis æstate quadam, & tempore bilioso ex alto decidentis, delirantis, soporosi, convulsi caput trepano frustra perforavit. Mortuus æger plumbea intestina, distentissimam bile vesiculam, & hepar bile suffusum exhibuit, at in encephalo ne hilum quidem.

Difficillimum sæpe numero judico, idiopathicas encephali affectiones a sympaticis in ejusmodi casu dijudicare.

CAPUT VIII.

AUGUSTUS.

ÆSTUS cuncta percoquens, siccitas, serenum ad usque medium mensem excelluit. At inde per diem unum largæ pluviae, & toto residuo mense aura frigidior, mane præcipue, ac vesperi, & incaute vestitos facile lædens: diesque jam nubili, jam fereni: noctes nebulosæ, autumnæ æmulæ. Pluviae raræ, sparsim: venti. Ultima mensis imbrofa.

Status
mensis
Augusti.

Die 10. Augusti calor atmosphærae maximus in therm. Reaum. 25. gr.

Die 23. calor minimus $11\frac{1}{2}$. gr.

Calor medius $19\frac{1}{3}$. gr.

Altissima barometri statio die 26. & 27.

Aug. fuit 28. poll. 3. lin.

Infima vero die 31. Aug. 27. poll. 7. l.

Febbris biliosa. Febres biliosæ continuæ, & remittentes varia periodo observabantur, numero non plurimæ, sed ob materiæ morbificæ lentorem & potentioribus solventibus, & vomitione frequentiori indigentes, & diutius protractæ. Dysenteria

Edemata vesperi, nocturne magis dolentia. pauciores, quam plerisque aliis æstatibus. Post medium mensem manuum, aut pedum tumores dolentissimi, dolore versus vesperam præcipue, nocturneque incrementum, absque rubore, attactum difficulter parentes, & relicto comprimentis digiti vestigio. Vix ulla ex febre æstiva funera.

Præteritæ æstatis cum æstate hujus anni comparatio. Æstas hujus anni eosdem, si genium eorum, ac methodum medendi spectes, cum illa anni præteriti morbos tulit, numero solummodo, & duratione differentes. Quippe anni prioris æstate, quam multo fervidissimam, & hac, quam agimus, tempestate ob urentissimos æstus longe novimus superiorem, numerosi ex bile ægrotabant, eaque acerrima, mobili valde, & copiosa. Plurimos quoque eo tempore dysenteria excruciauit.

Hac æstate pauciores infirmabantur, sed sanabantur tardius.

CAPUT IX.

FEBRIS PUERPERARUM.

MORBUS æstatis, epidemicus omnes, quot-
 quot per eam tempestatem in nostro
 Nosocomio pepererant, afflavit, quasdam solum-
 modo a primo limite salutavit, gravius pro-
 stravit nullam. Eam rem non in miasma
 quoddam contagiosum refundebam, cum luctu-
 lentas domi sive morbi causas habuerit quævis,
 & sensibus subjectas.

Etiam hic meam consuetudinem sectabar,
 ut præter contagium variolosum, morbillosum,
 scabiosum, & venereum, nullum aliud facile
 admitterem, cum hi soli morborum quasi per
 traducem propagentur. Quodsi enim & con-
 tagium febris petechialis, & miliaris, ac consi-
 milium detur, cur ii, qui diu, nocturne ægrotis
 in Nosocomio assistunt, cur infirmorum custo-
 des, qui ægrorum acute ut plurimum ægrotan-
 tium atmosphæram inspirando attrahunt, a
 morbis suorum, quibus inferviunt, ægrorum,
 immunes manent, idque etiam per multos annos,
 aut saltem non frequentius, nec gravius affi-
 ciuntur, quam alii solent alibi degentes? novi
 equidem noxas halitibus putridis foeti aëris,
 novi ingentia commoda amplorum cubilium,
 quæ recens indentidem, & luccus aër lustrat:
 & maximam curam etiam nosmet eam in rem
 convertimus. Sed præter eorum, quos dixi,
 morborum contagia etiam alia dari, ut e. g. fe-
 bris petechialis, aut miliaris, fomitem petechia-

Febris
 puerpera-
 rum cau-
 sam ha-
 buit ma-
 nifestam,
 biliosum
 videlicet
 æstatis
 vitium.
 non erat
 contagio-
 sa.
 Contagia
 quæ &
 quot?
 An fe-
 bres ex-
 anthema-
 ticæ
 stricte
 sint con-
 tagiosæ?

lem, aut miliarem etiam in alios transmittat, observationibus numerosis non respondet.

An de
contagio
pestis
certo
constet?

Qui ipsum *malignissimæ febris*, diræ nempe pestis contagium negaret, & morbi gravissimi causam statueret popularem, omnibus quidem ex æquo adplicatam, sed haud in omnibus efficacem, quamve ab anni tempore, & cœlo gravi, ac producendis morbis septicis præ multis aliis annis idoneo potius repeteret, quam e. g. a lanæ sarcina, aut etiam ab epistola a locis quam maxime disitis, quos morbus premit, ad nos transmissa, paradoxon utique diceret, sed quam luculenta cum veritate! quam utilem luctuosis, quæ Superi longe removeant, temporibus sententiam!

Digressio
quædam
ad conta-
gium pe-
stilentia-
le

Is hujus opinionis argumenta vel ex ipsis pestilientis scriptoribus, iisque etiam aliter opinantibus depromeret nulli confutanda, nisi qui mirabilium, & procul remotorum amore abductus causas domesticas contemneret, atque ante pedes positas.

Quodsi cuidam in hujus opinionis veritatem inquirere quondam libuerit, autores etiam non medicos utiliter consulat, multaque vel in sola Titi Livii historia reperiet eam ad rem pertinentia. En quorum in mentem modo venit: L. XXV. C. 26. Pestis Syracusana narratur: » Accessit & pestilentia, commune malum, quod facile utrorumque animos averteret a belli consiliis. Nam *tempore autumn*, & *locis natura gravibus*, multo tamen magis extra urbem, quam in urbe, *intolerandi vis æstus* per utraque castra omnium ferme corpora movit. Et primo *temporis*, & *loci vitio* & ægri erant, & moriebantur. — Multo tamen major vis pestis Pœnorum castra, quam Romana (diu circumsedendo Syracusas cœ-
lo,

lo, aquisque afflueverant magis) affecerat. Ex hostium exercitu Siculi, ut primum videre ex gravitate loci vulgari morbos, in suas quisque propinquas urbes dilapsi sunt. At Carthaginienses, quibus nusquam receptus erat, cum ipsis ducibus Hippocrate, atque Hamilione ad internecionem omnes perierunt. Marcellus, ut tanta vis ingrueret mali, traduxerat in urbem suos: infirmaque corpora recta, ac umbræ recreaverant. Multi tamen ex Romano exercitu eadem peste absumti sunt. «

Mitius mulctabantur in urbe, urbibus propinquis, sub tecto, & umbra, cum causis moribificis non occultis, sed manifestis, non volatilibus, non ex longinquo petitis, sed inquilinis sese subtraherent.

Sed numne pestis ipsa is morbus certo fuerat? Pestem fuisse vel pestilentissimam oportebat, ex qua exercitus Pœnorum ad internecionem omnis perierit.

L. V. C. 48. » Ante omnia obsidionis, bellique mala fames utrinque exercitum urgebat: Gallos pestilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos castra habentes, tum ab incendiis torrido, & vaporis pleno, cineremque, non pulverem modo ferente, quum quid venti motum esset. Quorum intolerantissima gens, humori- que, ac frigori assueta, cum aestu, & angore vexati, vulgatis velut in pecua morbis, morentur, jam pigritia singulos sepeliendi, promiscue acervatos cumulos hominum urebant. »

Miasma pestiferum capitolium vicinum loco sublimi situm haud tetigit, sed solos Gallos humilia occupantes loca, quosve annonæ inopia pressos æstivus insuper calor exussit, morbus confecit.

Eodem Libro C. 13. » Insignis memoratur annus, hyeme gelida, ac nivosa adeo, ut viæ clausæ, Tiberis innavigabilis fuerit. — Tristem hyemem sive ex intemperie cœli, raptim mutatione in contrarium facta, sive alia qua de causa, gravis, pestilensque omnibus animalibus æstas excepit. «

Quodsi pestis contagium ex remotissimis terris ad nos transferri possit, suamque etiam longo tempore vim morbificam conservet, fixioris illud indolis esse oportet, & varioloso miasmati consimile. At qua ratione venenum hoc fixum, & summe contagiosum, si nostras in terras semel illatum fuerat, exulare posthac unquam inde poterit, & integros centum annos nostris a plagis abesse? Contagium certe variolosum, ex quo in Europam delatum est, nunquam diutius a nobis abest, sed varias regionum nostrarum partes obit, quin unquam extra Europæ limites pedem ferat.

Quæstio
de natura
pestis
proponi-
tur.

Quid ergo, si pestis contagio careret, si sua sponte, & ex causis manifestis nasceretur? si morbus esset non specificus, aut sui generis, sed malignissima febris, superior tantum gradus, ejusque certa tantum modificatio?

Vereor, ne in assignanda pestilentie causa illud humani patiamur, quod multis aliis in rebus experimur, dum exoticorum, & monstrorum amans humana ratio.

Transvolat in medio posita, & fugientia captat.

Quæstio-
nes alia

Quæstiones momenti maximi proponi possent, quæ a viris doctis discutiendæ forent. Videlicet;

1. An febris maligna sui unquam generis, & spe-

specifica est? an non potius febris sive biliosa, sive putrida altior gradus? Id certe vix amplius dubitationi obnoxium videtur.

2. An febris pestilens a febre maligna per essentiam differt, vel vero sola periculi magnitudine, & majore ægrotantium ex ea numero?

3. An non ipsa pestis febrim pestilentem sola mali intensione superat, ut illa præ hac & plures corripit, & citius enecet, cum interim idem habeatur utriusque morbi genius?

Sane symptomata pestis a Petro Foresto accuratissimo scriptore, & sagacissimo medendi magistro, & oculis usurpata, & fideliter descripta; item causæ morbis biliosis, putridis, malignis, pestilentibus, pestique ipsi ex æquo convenientes, evincere videntur, hosce morbos ejusdem familiæ esse, sed ordinis diversi, ita, ut infimum biliosa febris occupet, supremum pestis.

4. An notæ illæ, quas pesti essentielles, & characteristicas volunt, solummodo accidentales sunt? quemadmodum e. g. febris biliosa aliis æstatibus efflorescentias urticatas, aliis vero petechiales, atque itidem aliis parotides, anthraces, &c. adamat, manentibus nihilominus per omnia hæc tempora & eadem causa morbifica, & eadem medendi ratione?

5. An non vera pestis oriri in aliquo homine singulari potest, eo tempore, quo nullum omnino pestilentielle miasma in reliquis ejusdem terræ incolis observatur? Potestne fieri complurium causarum congenerum certo cuidam individuo adplicatarum confluxus, qui febrim biliosam in putridam, in malignam, in pestilentialem, in ipsamque adeo pestem evehat, quin id temporis

in ullo alio homine hic consimilium causarum concursus eveniat?

6. An, si specificum, & peculiare miasma pestilentis febris, ipsiusque pestis nullum datur, tantumne erit in ipsa peste, quo alterum afflet, contagii periculum, ut, quemadmodum variolæ solent, in loca etiam alio sub sole posita, vestibus, lana, aliisque rebus, quin & folis epistolis e regione pestilenti missis transferri queat?

7. An sumtuosæ illæ cautelæ, quibus pestem a finibus arcere satagunt, quæve & mutuum inter vicinos commercium suspendunt, & terrorem longe, lateque dispergunt, necessariae sunt? an non potius summopere noxiæ, tum quod sublatum commercium annonæ caritatem inducat, cum quod & ipse tumultuosus prohibendæ pestis apparatus mortis metum incutiat, qua utraque re domi pestilentia nasci potest?

8. Cum prisca sæcula præ his, quæ modo vivimus, peste frequentius funestarentur, an forte cum locis peste contaminatis plus commercii intercessit, quam nunc solet?

At nostro tempore universus prope orbis in unicam quodammodo civitatem coaluit, & facto notionum remotissimarum crebriori invicem usu ipsa olim frequentissima pestis nihilominus multo nunc rarior compareret.

9. An Petrus Forestus *diversos* solummodo *eiusdem malignæ febris* gradus asserebat, dum febrem petechialem mediam diceret inter vere pestilentem febrim, & non pestilentem?

10. An febris pestilens, ipsaque pestis pertinet ad illas febres gastricas, quarum materies in ventriculo, & intestinis locata cito putrescit, sanguinem illico subit, & lethalem brevi dissolutionem, & necrosin inducit?

11. An is prudentius ageret, qui peste laboranti homini eam adplicaret medendi methodum, qua nos in simplici maligna febre utebamur?

12. Qui purgato ventriculo, & intestinis, peruvianum corticem ægris daret, aut arnicæ radicem, quam superius contra malignas febres laudamus, an non consentaneam magis & ipsi rationi, & analogiæ, & experientiæ medicinam faceret, quam qui cum Botallo sanguinis humani incredibiliter prodigo, in hunc vitæ laticem repetitis phlebotomiis desæviret, ipso morbo magis perniciosus?

Sed alio longe, quam initio institueram, de puerperarum nostrarum febre dicturus, me delapsus sentio, atque extra semitam vagatum. Veruntamen malim in justī sermonis ordinem peccasse, quam reticuisse, quæ vera, quæve ex usu fore arbitrabar, etsi opinio, quæ sic opinatur, haud perbenignos audientium animos sit offensura, & facile temeritatis cujusdam summopere noxiæ insimulari queat.

Nunc quæ febris species puerperas per æstatem vexarit, dicere ordiar.

Sub ultimum graviditatis tempus quædam erroneo modo febriebant, & obscurius, alvo segni supra modum, ore immundo, muci pleno non appetentes. Dolor ad lumbos, & circa scrobiculum: miæctus difficilis, frequens. Unam, alteramve luculentior febris aggressa est, quæ remisit primo, dein etiam intermisit.

Pleræque a partu primum, eoque ut plurimum non difficili, aut mox, aut serius, nulla certa dierum lege incaluerunt, friguerunt per vices. Quibus id post partum evenerat, præter superius enarrata incommoda & parcissimus lochio-

Febris
puerpe-
rarum
hac æsta-
te obser-
vatæ des-
criptio.

Termina lochiorum fluxus, & dolores abdominis totius, puerperarum. hypogastrii maxime, & uterinæ regionis aderant, sævi, ut attactum vel levissimum extimescerent ægræ, vagique, ita tamen, ut, ubi uterus in globum contractus offenditur, ii & validiores fuerint & fixi. Linguam, ventriculi, & intestinorum indicem summe veridicam contemplatus, hirtam vidi villis albidis, flavicantibus, subin etiam veridissimis. Semel tantum purissimam linguam vidi, impuro licet, & multis sordibus sca- tente ventriculo. Unam levius febrientem exhan- tema urticatum, alteri cuidam quasi scarlatinoso commixtum, pinxit.

Inflam- Inflammationem aut intestinorum, aut uteri, matio- dum de morbi natura disceptaretur, nullam nem hic esse existimabam, utut multa erant, quæ mentie- artis non bene gnaros decepissent. Noveram, bantur, æstate bilem dominari, fervidiore meracam, fed erant à bile. mobilissimamque, frigidiore vero, humidio- que pituitosam, & inertiores: segnitiam alvi in gravidis solennem, ob eamque prava multa in abdomine congesta, sciveram. Hinc puer- peras hasce ex ventriculi, & intestinorum alie- na materie febrile, augurio, ut eventus com- probarat, non infortunato conjectaram. Ete- nim methodus, quæ febribus gastricis opponi solet, etiam his medebatur, atque eas, priusquam in vitæ discrimen adducerentur, cito in vado posuit.

Id argu- Non me latuit, quæstionem adhucdum inter mentis agitari, cujusnam indolis febris puer- demonf- perarum esse soleat, an *inflammatoriæ* videlicet, tratur. vel *putridæ*, *malignæque*? Verum dudum & Sydenhamiana, & mea quoque observatione vim morbi epidemici noveram, qui omnes reli- quas ægrotudines per id tempus, quo is dicta- tu-

nuram exercet, suæ ditionis facit, suisque cogit sub vexillis militare.

Et de re adeo luculentis argumentis persuasus sum, ut propositum qualemcumque fere morbum nunquam examinem, nisi epidemicæ constitutionis genium una contempler, videamque, quousque objecta infirmitas ad epidemiæ naturam inclinet. Hinc non erat difficile, hasce per æstatem puerperarum febres inter illas computare, quæ hanc anni partem quotannis infamem reddunt *biliosas* nempe.

In mentem quoque venerant, quæ in Hungaria binis æstatibus experiebar. Etenim quotquot fervidiore hoc anni tempore perpererant, eas febribus corripì biliosissimis vidi, chole-riis item, & dysentiriis. Meticulosam iisdem in initio medicinam feci, cum, etsi sciverim, quid ea febris alio in corpore remediorum requireret, tamen puerperæ conditio nunc longe alia ab efficaciore methodo me deterreret, donec tarda ægrarum convalescentia, & mille sub ipsa curatione incommoda eo me permoverent, ut, neglecto ad puerperæ conditionem respectu, medelam opponerem valentem, & morbo parem.

Emeticis ergo, si qua horum necessitas fuerat aut purgantibus liberaliter usus sum, & absque metu, cum horum auxilio, qui tunc ex populari biliosa febre decubuerunt, cito, atque citra ambages sanarentur.

Didiceram ea occasione, non hæere in simplici lochiorum, aut suppressorum ex toto, aut parcissime fluentium contemplatione: ab aristolochicis cujuscunque speciei abstinui penitus. Et cur aliter agerem? nonne potius in morbum principem indagare oportebat, quam

quam eodem neglecto cum ejus quodam non magno symptomate colluctari?

Hæc fe-
bris sub-
inde est
inflam-
matoria,
& quan-
do.

Horum omnium memor solennem puerperarum febrim rarissime *inflammatoriam* arbitror, nisi ubi acri urente gelu, & flante borea sanguis dominatur, & orta inde inflammatoria dispositio.

Sed & hocce tempore inflammationibus generandis apto mitius habebant puerperæ, & præ cæteris hominibus forte rarius inflammatorie ægrotabant. Cum enim fœminæ in universum ob laxiorem corporis compagem, & sanguinem minus phlogisticum haud ita facile febribus inflammatoriis, quemadmodum viri solent, corripiantur, puerperæ, quibus aliqua sanguinis jactura sub partu, & post eundem contingit, & in quibus a partu inflammatoriam diathesin, corpore utpote debilitato, evacuatoque, & liberiore humorum per vasa circuitu, omnium minime accusas, præ aliis ejusdem sexus non puerperis quandam ab inflammationibus immunitatem jure possidebunt.

Equidem inficias haud eo, uterum diuturnis, validisque pariendi nixibus, admota rudiori obstetricia manu male habitum inflammari; at ubi partus absque labore fuerit, puerperas in *febres sanguineas* minus proclives judico.

Hinc febris gastrica, sive ea pituitosa fuerit, sive biliosa, sive putrida, puerperis maxime insidiabitur, quam aut missionem sanguinis iterata, aut regimine sudorifero in malignam convertes.

Cadaver puerperæ, quam ea, de qua loquimur, febris enecuerat, nunquam dissecai, sed aliorum sectiones novi, qui viscera abdominis partim inflammata, partim gangrænosa re-

re-

rerunt , atque inde febris indolem inflammatoriam , statuerunt , haud æqua , ni me omnia fallunt , conlusione. Hæc enim interaneorum facies in iis eſſe , ut plurimum , ſolet , quos febris maligna ſuſtulit , quorum non paucos & ego diſſecui , & mox a morte , vixque refrigeratos , & rigente bruma , præpoſeram cadaverum putredinem arcente , ut , quem ipſe morbus , non diuturnior mora viſceribus habitum induxerat , perviderem.

Inteſtina & plumbea vidi , & dire inflammata , vicibus , petechiis maculata , omentum obſolete rubrum , fufcum , lividum , fracidiffima , & olentiſſima omnia. Num febris *inflammatoria* eam viſceribus ruinam induxerat ? atqui noveram morbum fuiſſe ab inflammatorio alieniſſimum , fuiſſe in initio bilioſum , miſſione ſanguinis male ſana , & neglecto evacuante pharmaco in putridum , malignumque commutatum. Quid , num inſanabili hydrope conſectum hominem ex febre inflammatoria periſſe dices , quod ejus viſcera aquarum putridiſſimarum ſtagno immerſa & inflammatio teneat , & gangræna ?

Quapropter , ut ſuperius dicta paucis complectar , æſtas ſanguini inimica , amica bili , fractumque partium ſolidarum robur , & quadam a partu bonorum ſuccorum inanitio , deſeſque ut plurimum vivendi genus , & alvi moroſitas puerperam longiſſime removent ab athletico habitu , & inflammationibus abnoxio , eamque morbis ſepticis præ aliis ſubjiciunt. Confirmatum id dixi & aliorum , & mea obſervatione multis vicibus inter Hungaros habita : novamque denuo præſens annus obſervationum acceſſionem dedit , quæ demonſtrant , omnes ferme puerperas per æſtatem ex putrida ma-

terie febricitare, tubum intestinorum primo; deinde, postquam ex parte sanguinem is fomes subiverit, hunc ipsum etiam coinquinante.

Inter symptomata hujus febris dolorem abdominis, & hypogastrii quam maxime emuisse supra narravi. Ea res pro inflammatione sive intestinorum, sive uteri nobis neuti-quam imposuit, neque unquam nos seduxit, ut sanguinem phlebotomia educeremus, utut valide febricitantibus.

Pulsuum
fallacia
in febre
puerpe-
rarum,
atque
etiam in
multis
aliis ca-
sibus.

Nec pulsuum fallax durities, aut emendica-tus eorundem a spasmis vigor, vibratiove nos eo permovit, ut vitium potius inflammatorium in systemate sanguifero incusaremus, quam bi-liosum in gastrico, putridumque. Noveramus aliunde ex innumeris casibus miras pulsuum fallacias, in plethoricis, atque inflammatis non raro summe debiliū in speciem, quos largiter emissus sanguis mox erigit, aut e contrario plenitudinem, & nimiam vitæ vim simulan-tium, etsi bonorum humorum egestas potius, quam divitiæ subsint.

Cujus-
dam
puerperæ
casus de-
scriptus.

Cum hæc scriptitarem, a puerpéra redeo in Nosocomio practico decumbente, quæ furtivi amoris primitias apud nos ante triduum depo-suit, partu facili, quive præter binas convo-lutiones funiculi umbilicalis circa collum me-morable nil habuit. Primo nycthemero op-time valuit; sed eo exacto rigere primum, dein æstare multum, ventre infimo attactum omnem refugiente dolere plurimum cœpit. Ictus arteriarum validi, vibrantes, in corpore juvenili, laboribus firmato, bonis carnibus, & succis. Nullum in ore vitium, nullum circa ventriculum incommodum: vix ulla lochia.

Mor-

Morbi notionem ex iis collegimus, quæ hanc in rem supra dixi.

Alvo clysmatibus elota mixturam salinam dedimus multo tartari cremore foetam. Venter inde pauca reddidit binis, aut ternis vicibus; mox febris, dolorque fere omnis conticuit. Verum biduo post partum necdum penitus transacto, & alvo denuo suppressa, febris rediit, & dolor abdominis priori multo atrocior. Jactitatio, lamenta, lochia, prorsus nulla. Cum materies morbifica infima ventris occuparet, lingua, faucibus, & ventriculo bonis, purgans pharmacum præ emetico elegi ex sale amaro, & manna compositum, per epicrasin propinandum. Inde ante dimidium tertii a partu diei trigesies deiecit miro cum levamine. Etenim nullus ullibi dolor, nec ulla febris: tumor abdominis antea turgidi omnis evanuit. Lochia non parca redierunt.

Cum alvi libertatem data posthac opera conservaturi simus, puerperio inde facili usuram spero, idque eo fidentius prædicere audeo, quod confirmillimi in puerperis hoc anno morbi nobis sæpius obvenerint, eadem methodo, purgante videlicet, vel emetico, atque etiam eadem felicitate, antequam in herbam prorumperent, radicatus excissi.

En & aristolochicum, & antiphlogisticum remedium!

Non permitto, ut puerperæ longo tempore lecto se contineant, aut diuturno decubitu, stragulorum tepore, tepidisque, ut mos fert, potibus, carnes emolliant, secernenda, excernendaque retardent, & ipsi septicæ febri auxilia-trices manus porrigant.

Quænam
maxime
puerperis
nocere
visa sint.

Non me fugit, longe alia in usu esse, eos

inter præcipue, quos vel natales, vel divitiæ, vel arrogantia his præfidiis destituta, supra plebem effert: scio, quantum de fama periclitetur, qui saniora consuluerit, sed præjudiciis civitate donatis adversa.

Nihilominus medicorum erit, unitis viribus hunc errorem dedocere, gravem certe, & popularem, eorum præcipue, quos fortunatior artis usus, indeque parta commendatio sua quemque in patria nobilitavit.

Sic eos neutiquam verebimur, qui etsi meliora videant, probentque secum tacite, nihilominus perniciosis matronarum opinionibus serviliter officiosi artem produnt.

Nec illos postea morabimur, qui antiqui moris tenacissimi, cogitare, moliri, facere nil audent, quod avus non fecerat, nec abavus, atavusque, imitatores, servum pecus.

Oleofo-
rum.

Oleum amygdalarum dulcium puerperis nostris non dedimus, etsi sorbitiones oleosæ vel ipsam inter plebem in usu sint, ut absque iisdem ne pauperrima quidem speret, posse se ex puerperii molestiis salvam eluctari.

Hoc qui faciunt, nonne oleo cito rancido facto saburram mirum augment? nonne nervos, quos delinire animus erat, acerrime irritant? nonne ventriculi infringunt vires, & sæpe sæpius ægrotantem, & oleum, & operam una perdunt?

& abfor-
bentium
in puer-
peris
noxa.

Absorbentium usum damnabamus, utut solennem, neque id immerito, ut opinor. Nolebamus enim putredinis vim antacidis exaltare, sed id potius dabamus operam, ut grato, & acrescente remedio, quodve alvum blande sollicitaret, putridam colluviem enervaremus. Nec quidquam inde damni, quod in lactis acorem refundi posset, lactenti pusioni evenerat.

Ner-

Nervinorum, anthypticorum rara occasio fuit. ^{Prudens nervinorum usus.} Non enim mox nervos, irritabilitatem nimiam, spiritumque ataxiam, & anomalos motus accusabamus, nervinis, narcoticisque sopiendos; quæ tamen nervei systematis accusatio alias frequentissima esse solet, ubi quædam aut dolorifica sensatio, aut aliud quid a sanitate recedens in puerperis advertitur. Nonne eni minervi amicabile quid sunt, & minime seditiosum, nisi auctorem turbarum habeant, in quem inquirere omni studio necesse est, quemve nos intra systema gastricum conclusum deprehendimus sæpissime: eo inde turbato seditio siluit.

Miliaria puerperæ nostræ non habuerunt. Uni ^{Exanthemata plerumque præverti possunt.} exanthema urticatum erupit. Si ea in memoriam revocem, quæ, dum inter Hungaros medicinam feceram, experiebar, nullus dubito, quin præverti miliaris eruptio cum emolumento fere semper possit. Etenim numerosa cum hic, tum alibi ^{Eorundem origo.} capta observatio me vel invitum, & longe alia non ignobili medendi magistro edoctum convicit, febrem miliarem, petechialem, scarlatinam, urticatam, erysipelatofam originis gastricæ semper esse; posse sæpissime præverti matura ventriculi, & intestinorum vacuatione; esse has omnes febres, ubi præpedire eruptionem medicus jam amplius nequit, tum forte primum accersitus, cum materies magnam partem jam intra humorum circulantium ditionem irruerat, putridas, & ægritudine intentiore facta, malignas; febres hæc exanthematicas esse aut gastricæ, aut putridæ, aut malignæ febris varietates solum, modosque per accidens differentes, quemadmodum eadem planta vario sub sole multas, sed accidentales solummodo varietates patitur.

Id mihi videor observasse , miliarium genitricem materiem esse potius pituitosam , petechiarum bilioso-putridam , scarlatinæ acrem , volatiliorem cæteris , quæve corporis superficiem citius petit , & præ aliis sæpenumero magis septicam.

Febrim erysipelatosam à tenuiori , & acri bile proficisci methodus antibiliosa demonstrat , quæ solventibus , emetico , & acescentibus eccoproticis morbum cito sanat.

Phlogisticam sanguinis conditionem erysipelatosæ febris nonnunquam complicatam *acriori* re-
forptæ bilis stimulo debemus , sanguinem succen-
denti.

Quomo-
do febris
puerpe-
rarum
meden-
dum sit.

Sunt , qui quærant , calidane medendi metho-
dus , an frigida febris puerperarum sanandæ con-
gruat ?

Huic quæstioni per ea satisfactum credo , quæ
hucusque in medium protuli.

Juvat tamen pauca quædam subnectere eam ad
rem attinentia.

Anti-
phlogisti-
corum
varia a-
pud vari-
os notio.

Antiphlogisticum id omnibus appellatur , quod
vires possidet febris ignibus contrarias.

Verum hic in diversissimas opiniones excur-
runt , si , quæ ea domandi caloris vi polleant ,
interroges.

Vir celeberrimus Antonius de Haen , cui nu-
per demortuo me arbitrium meorum Præposito-
rum suffecit. T. I. Rat. Med. cont. cap. IX.
homini maligna febre detento se curam antiphlo-
gisticam fecisse ait , cum eidem primo die san-
guinem mitteret , simulque furis vesicantia , ac
plantis pedum admoveret , datis præterea & ene-
mate , & avenæ decocto cum oxymelle , & ni-
tro , cumque altero die & corticis peruviani de-
coctum

coctum præscriberet , celebrata denuo eodem tempore phlebotomia.

Idem T. II. Rat. Med. cont. cap. III. pro frigefaciente obii vi acriter pugnat, ut adeo etiam opium ex hujusce auctoris opinione antiphlogisticorum catalogo inferatur , unde emetica prorsus expunxit , acerrimus eorundem osor , ut vomitum emetico propinato a multis retro annis nemini moverit.

Hæc fere ex ejus mente antiphlogisticorum classem expleverant , si crebram adhuc ægrotantium extra lectum moram , & stragula levia , lustratumque cubiculi aërem addideris.

Quo jure , quare injuria clarus hic auctor omnia hæcce remedia in eandem antiphlogisticorum societatem receperit , in præsentiarum non quæro.

Immortalis Sydenhamus præter sanguinis detractiones , aërem refocillatum , & frequentem ægrotorum ex lecto abstinentioniam , potus largos , & diluentes , catharsin quoque miro modo refrigerare ajebat , quo loco febrim *novam* descripsit a prava intestinorum illuvie prognatam.

De emeticorum antiphlogistica virtute quid senserit , multis in locis & verbo docuit , & exemplo. Sic ubi in primo variolarum stadio ægritudo vehementior fuerat , & intensior febris ubi vomitu enormi , vertigine , dolore artuum quasi rheumatico sævum in modum vexabantur , ubi & ætas florens , & immensa materiæ variolosæ exitum quærentis moles , & exæsttuans , sive is a Venere , sive a Baccho fuerit succensus , sanguis febrim supramodum ferocientem effecerant , præmissa phlebotomia emeticum *eradicativum* ex infusione croci metallorum exhibuit , qua ratione materies foras prorupit ,
ægro

ægro ita refocillato , ut jam quasi sanus lectulo abesse quiverit.

Qui a purgante , emetico , & a sanguinis missione abstinuerat , & ægro stragulis coacervatis sepulto , spirituosus , ac calefacientibus sudores elicuerat , is *calido regimine* usus a Sydenhamo dicebatur.

Liceat hic meam de antiphlogisticis mentem explicare.

Nullum dari remedium arbitror , quod antiphlogisticum absque ullo ad certam morbi causam respectu compellari mereatur. Nunquid enim venæ sectio hominem febre inflammatoria æstuantem , quam sanguinis orgasmus , & nimia fibrarum strictura , ac irritatio generaverit , insigniter refrigerabit , quem emeticum validius succendisset ? nunquid e contrario eadem sanguinis missio , iterata præcipue , & largior efficiet , ut febris altius exardescat , quam acris forte in ventriculo bilis nutrit ? nonne hunc emeticum potius refrigerabit , si , quod febrim aluerat , biliosum pabulum sustulerit ?

Sæpe hercle mirabar , uno dato emetico & ferocientem illico sopiri febrim , & infandam cephalalgiam conticescere , ac placidissimum mox a vomitu somnum obrepere , ex quo æger evigilans præter residuam aliquam lassitudinem nil conqueratur.

Cui suppressa materies prespirabilis febrim accendit , nonne sudores potu largo diaphoretico , & lecti stragulis elicti sæpenumero febrim extinguunt ?

En quam nullum propemodum remedium sit , quacumque cæteroquin virtute gaudeat , quod non aliquando certo loco , certo tempore , certisque in morbi causis refrigeret ! En quam non
suf-

sufficiat, methodum antiphlogisticam commendasse, cujus utpote non eadem est apud omnes notio! En quam alia sit, atque ab se ipsa differens hæc methodus, quemadmodum aliæ, atque aliæ fuerint febrilis ardoris causæ!

Nos febris puerperarum methodum antiphlogisticam adplicabamus, cum omiſſa phlebotomia gravantem materiem emetico, vel purgante eliceremus.

Sed quæ ratio, cur hæc febris puerperas potius, quam gravidas invadat, cum eidem causæ morbificæ & hæ, & illæ ex æquo pateant, neque is morbus velut effectus necessario puerperium consequatur.

Respondeo: utut puerperas potius ea febris apprehendat, non tamen omnino ab eadem immunes esse, quæ uterum gestant. At quod illæ præ his morbum frequentius experiantur, inde facile repetes, quod puerperium partium solidarum debilitatem, & aliquam sanguinis jacturam faciat, hinc bilis, quam sanguine frænari veteres non inconcinne dixerunt, rescisso hoc fræno efferri incipit, atque repagula effringere.

Morbi materies alio in corpore, aut utero non gravido, fortassis iners, atque innoxia mansisset, aut vitio temporis mutato vim ventriculi subactricem experta denuo esset, & in benignum humorem conversa, aut vero a sui conservatrice natura, tanquam noxius in republica civis, exterminata, quæ nunc circumcisis ex puerperio vitæ viribus efferatur.

Incommoda a lacte ad mammas delato vix ulla unquam vidimus, cum puerperæ proles suas ipsæmet lactarint; una tamen, alterave vice contigit, prole mortua & febrem, & incipientem mammarum inflammationem ob lactis redundan-

Incom-
moda la-
ctis in
puerpe-
ris.

tiam observare. Non permisi violenta suctione dolentes mammas tentare, sed applicato molliente fotu turgens mamma lac sponte dimisit cum pleno doloris levamine. Interea blando pharmaco alvum sollicitabam, duplici cum emolumento, cum & febris epidemicæ iretur obviam, & abundantia lactis.

Magno periculo haud vacare eam methodum semper existimavi, quæ lactis aggesti copiam ex mammis denuo intra humorum circulantium alveum receptam, cum iisque per corpus circumductam, attenuatamque vi vitæ, ad corporis superficiem remediis sudoriferis ablegat. Quid enim, si forte strictius quoddam alicubi viscus sit, quod appellentem humorem lacteum meare ulterius haud sinat, eumque angustis canalibus impactum retineat? Quid, si e contrario pars quædam prævie laxior promovendæ moli lacteæ impar sit, ad quam aliena hæc materies decumbat?

Præstare autumno, generando lacti pabulum subducere victu tenui, ac purgante remedio, & quod generatum jam abundantius est, ad colatorium invitare excipiendis crassioribus etiam recrementis par, & potens aliorum omnium colatoriorum vices subire.

CAPUT X.

FEBRIS ÆSTIVÆ

Anni 1777. in variis individuis lusus varii.

QUAVIS æstate e scaturigine biliosa fe- Febris
æstiva
1777.
bres promanant, *ejusdem* omnes naturæ,
sed quæ aut frequentia, aut discrimine, aut
celeriori decursu, aut tardiori, aut hoc, vel illo
evidentiori symptomate diversis æstatibus diver-
sime variant.

Accidentalis ista *ejusdem* morbi varietas non Cur non-
dum ha-
beatur
practica
februm
classifica-
tio.
semper a medicis intellecta multam induxit con-
fusionem, cum tot propemodum per essentiam
differentes febres conderent, quotquot *ejusdem*
febris in diversis hominibus, atque annis diversis
symptomata eminentiora conspicerent.

Hinc novam februm cohortem terris incubuisse
clamitatum sæpius est, cum novus tantum esset
ejusdem febris lusus. Rem leviculam, & acciden-
talem, sed quæ non philosophantium oculos fe-
riebat, arripuerunt, missa morbi essentia, nubem
pro Junone amplexi.

Hæ februm putatitiæ novitates, & divisio-
nes, ac subdivisiones earundem ex non necessa-
riis notis repetitæ mirum quantum pyretolo-
giam turbaverunt, aut verius, ne ulla hucusque
practica februm classificatio condi potuerit, im-
pediverunt.

Hac quippe dividendi, & definiendi ratione
plures toto cœlo diversæ inter se febres *eodem* do-
na-

natae nomine fuerunt , & confusae , propterea quod , utut quam maxime inter se differentes , *eodem* nihilominus symptomate tanquam *eadem* veste larvatae incurios deceiverint.

Taceo , quod in immensum incretceret febrium numerus , jam modo nimium quantum adauctus , si a quovis cujusvis febris luculentiori symptomate novam vellemus febrim creare.

Bonae
clasifica-
tionis ne-
cessitas. Ne quis hunc errorem inter innocua philosophantium deliramenta ponat ! Methodum enim medendi *eandem* saepenumero diversissimis febribus , sed eodem vocabulo insignitis , quasi semper *eidem* morbo adaptant. Tunc malam docentis divisionem aeger immeritus luit.

Plurima praestitit Sydenhamus. Sed labor hominis unius , utut perattenti , & laboriosissimi non suffecerat operi tam vasto , quod & plurimorum diligentiam , & pluribus saeculis fatigaret.

Quae priora tempora de febribus dedere , multa , & rudis moles sunt , & non digestum cahos , si Sydenhamiana cum paucis aliis exceperis.

Materiem condendo operi parem nondum omnem habemus.

Hinc pauca & ego congere volui , quasi quaedam futuri quondam aedificii aut lacunaria , aut lapides , aut quoscunque in usus prudens quondam architectus iis uti velit.

Exponam nempe , quas fabulas dederit *eodem* in theatro febris *eadem* , quae vere adulto , & per aestatem in scenam prodiit , & quam diversas egerit personas.

Ipsas aegrotantium historias strictim dabo , ut , si etiam meum de hac febre ratiocinium fallat , non fallat tamen observatio fida non ex memoria vacillante , sed ex pugillaribus descripta , & mul-

multiplex, & summe vera, & oculis plurimorum Nosocomium adeuntium quotidie usurpata.

Exordium a febre biliosa faciam, more phrenitico caput impetente: sit ergo:

ÆGER PRIMUS.

Phrenitis biliosa.

VERE adulto chirurgum tironem manibus pedibusque ligatum, & mota mente ad Nosocomium deportant, & sequentia narrant: a longo tempore studia immoderatus tractat, & in mul-
 ram noctem: palluit magis ab aliquot septimanis, & per novem ferme dies minus appetit. Heri vesperi concidit impos mentis: noctu sæpius suspiravit, aliena subinde locutus. Neminem agnovit. Sanguis semel missus absque levamine est, aspectu bonus. Ad interrogata non respondet.

Homini linguam ex albo virescentem habenti, & non maximopere febrienti purgans per epicrasin ex manna, & sale amaro mox dedi, & mulsi copiam. Nondum mota alvo vomiturire cœpit, hinc mutato consilio, & quod reliquum purgantis erat, seposito, emeticum propinavi, quo multa viridia, pituitosaque repetitis vomitionibus refusa sunt, mente mox post vomitum restituta. Capitis superstes gravitas remediis salinis alvum blande ducentibus, & demum amaricantibus, ex integro, & cito sanabatur.

Linguae, & virescens faciei pallor, & immi-
 nu-

nutum ciborum desiderium , ac morbi alii certo gastrici tunc tempestatibus prævalentes , phrenitidis hujus sympathicæ & causam morbificam , & ejusdem sedem facile demonstrabant.

ÆGER SECUNDUS

Hemiplegia a bile.

Hemiplegia. **F**AMULUS 52. natus annos , olim miles , pauci cibi , sed multi potus , ejusque ex vino viliori , non adusque tamen crapulam , initio æstatis balbutire repente , mox retrahi dextrorsum os , & finistrum brachium cum crure ejusdem lateris exsolvi cœpit. Mens integra. Cruris exsoluti perobscurus motus , nullus brachii. Sanguis binis domi vicibus missus est absque levamine. Hominis ad Nosocomium delati lingua albidissima fuit , & blæsa vox , & artus , uti dixi. Ictus arteriarum fortes , pleni , sublimes. Venam & ego secui ad uncias sex , cujus tamen me postea sectionis pcenituit. Sanguis bonus , sed nullum levamen. Mox ructare aliena quasi vomituriens cœpit. Datum emeticum plurima tenacia , & vitellina eduxit , mox subsequente post vomitionem obscurissimo brachii emortui motu , & cruris majori. Purgantia salina , & repetitum post binos dies emeticum artus reddidere magis mobiles. At hic emendatio substitit. Hinc totam dorsi spinam , partesque resolutas remedio perfricui ex spiritu serpilli , & tinctura cantharidum composito ad cutis usque ruborem : adplicatum quotidie emplastrum vesicans est , sed alio die alibi.

Pla-

Plagæ vesicante tentatæ nolui , ut suppurent ,
spem in resorpto cantharidum stimulo movente ,
& incidente ponens. Pillulis præterea usus est
ex gummi ammoniaco , myrrha , & aloes pau-
xillo.

His integre , & intra breve tempus convaluit.

Capitis affectus multo plures , & graviores vi-
di a ventriculi vitio , & intestinorum , quam ab
idiopathica encephali labe natas.

Capitis dolorem sæpenumero ex abdomine pro-
venire non infeliciter hariolabar , etsi omnia me
signa deficerent male habentis systematis gastri-
ci , quod is sola acerbitate per vices intensiori
suos a ventriculo natales proderet.

Encephali cum
ventriculo sym-
pathia.

ÆGER TERTIUS.

Febris biliosa neglecta , seu species malignæ
febirs cum symptomate phrenitico.

JOSEPHUS Kebaum 24. annorum , opilio , a sex
septimanis cardialgiam queritur , auctam a pastu ,
& con fractum crurum , femorumque robur , ac
dolens caput , leviculos insuper horrores , vagos ,
& os amarum semper. Potissimam partem tem-
poris hujusce extra lectum transegit , sub dio pe-
nes ovium gregem , quem paverat , humi fusus ,
& sole , id quod amaverat , percalefactus.

Febris
maligna.

Lassa trahens membra , & per aliquod itineris
spatium curru vectus die 11. Julii ad nos venit.

Pulsus naturali parumper celerior , non durus ,
& temperatus calor : adusta sole cutis , & ru-
bor faciei translucente flavedine. A pinnis na-
rium

rium ad utramque usque labiorum commissuram flavissimus tractus. Lingua leviter ex albo flava, & amarus assumptorum sapor. Non appetiit, non sitiit. Oculi diluta rubedine suffusi, & lacrimosi. Sera nocte cum ferocia delirat.

12. Julii ferocia perstat: pulsus validus, plenus: paucus sanguis ad uncias scilicet octo, & aspectu bonus detrahitur absque levamine.

A meridie vi ingestum emeticum est, unde multa oleo veterrimo persimilia ore reddidit. Sera nocte resipuit.

13. Facies flavescent: febris: mens constat.

14. Julii emeticum. Vomuit multam pituitosam bilem: os, & præcordia bona: febris.

15. Julii capite magis dolenti, & validius febrienti missus sanguis est aspectu bonus: febris eadem: tussis.

16. Facie magis flavescente febris mitior. Dato emetico biliosa rejecit. Inde pallor loco flavedinis: cephalalgia, & tinnitus multum minuebantur. Tussis, & sputa mucosa.

Ab eo tempore minus quotidie febricitabat, commode per omnia habebat. At:

21. Julii levis amaror oris: respiratio sibilosa, strepens, & abdominis ad contactum dolentis tumor emeticum postulabant: inde omnia denuo emendata.

Ab aliquot diebus nocturna tussis sputa multa pituitosa movit; hinc saturatum lichenis, & polygalæ decoctum primo tussim, & sputa, deum etiam crurum pertinax œdema sustulit.

Tempore inter vomitoria medio remedia salina eccoprotica, & leni vi roborandi prædita exhibebantur. Et ubi alvus immoderatio viribus ruinam minabatur, radix arnicæ ad dr. sem. —
scrup.

scrup. ij. — dr. j. omni bihorio data suppetias tulit.

Emeticum nobis erat rad. ipecac. ad scrup. ij, quos grano uno tart. emet. acuiimus.

Homini sui ipsius negligentissimo, & meridiani solis ardoribus exusto, *quod humidissimum, & aquosissimum in bile erat, resiccabatur, & consumebatur; crassissimum vero, & accerrimum relinquebatur, quod in sanguine eadem quoque ratione acciderat.* Hipp. de natura hominis c. 3.

Vomitiones excitatæ mentem restituerunt.

De sanguinis missione in morbis biliosis instituenta sæpius a viris doctis quesitum est, an, & quousque, & quem in finem mitti hisce in morbis sanguinis possit? En! quam ego legem ea in re sim secutus.

Mens vomitorio restituta. An v. s. in febre biliosa conveniat.

Morbo biliosa venæ sectionem nunquam *per se* convenire mecum statueram, cum quod extracto sanguine bilis domitore morbus acrius insurgat, materie intra sanguinis stationem liberius irrutente, tum quod, quæ emetico, & purgante feliciter auferuntur, & cito, sanguinis detractio-
ne saltem non indigeant. Observatio numerosa, mededendi princeps magistra, me hunc de sanguinis missione canonem edocuit.

Verum si humor biliosus magnam partem per corpus diffundatur, & plethoræ species, vasorumque turgor tum a bonis succis, cum a pravis intra sanguinis alveum receptis, indeque & febris valida, & humorum circumeuntium ob nimiam eorundem copiam quædam quasi strangulatio immineat, sanguinem mitto, sed avara manu, & ad uncias paucas, ut me nunquam pœnitere largius effusi sanguinis possit, educturum denuo naucum quid, si necdum obtinuerō, quæ proposueram.

Expertus assero non una vice , plus nocuisse sanguinem , ubi non oportuerat , missum , quam non missum , ubi oportuerat.

Phthysis
pituitosa.

Tussim , nocturnam maxime , & sputa crassa , pituitosa , copiosa , & *phthysin pituitosam* a febribus gastricis , quæ aut ægrotantis , aut medici negligentia , aut mala medicatione in malignas abiere , per frequentem , sæpenumero amariorum remediis , lichene , polygala , radice arnicæ , & cortice peruviano , ac diætâ restaurante &c. sanavimus.

ÆGER QUARTUS.

Furor ex alvo biliosa , cum flueret , compressa.

Delirium
ferox curatum.

QUIDAM 30. annorum , studiosus corpore stricto , & facie , quam atræ bilis vocant , cum studiis immoderatus indulgeret , 1. Augusti oris queritur amarorem : sponte vomit amara : modice incaluit : vespere largi secessus , & biliosi.

2. Augusti secessus frequentes. Bibit haustum salinum , unde multo crebrior dejectio.

6. Augusti alvo hucusque mera , multa , frequenter , prodeunt. Quotidie magis incalescit , inhorret per vices. Denuo hausit potionem salinam. Inde apyrexia longa , at alvus fluens adhuc , & aucta debilitas. Morbum hucusque obambulans toleravit , ore amaro , fastidiosus.

8. Augusti dato remedio ex chamomilla , & stomachicis quibusdam , ac spirituosus confecto , quod nimis secessibus prospiceret , mox excruciaci dolore abdominis , ejulare , & paulo post furere cœpit , alvo repente suppressa.

9. Au-

9. Augusti vesperi ad nos delatus fuit : venter nil reddidit. Pulsus validi : aliquis calor : lingua flava.

Cum ventriculum aqua mulsa repleveramus , mox ea adhuc nocte emeticum dedimus. Tarde vomuit , & ad auroram , cum ultimo vomeret multa , flavaque , illico resipuit : nondum dejecit : denuo desipuit post paucas horas , delirio miti. Alvus hucusque clausa , acriori enemate sollicitata copiosissima reddidit , mente mox restituta. Haustus salini : quies placida.

11. Vomitorium : vomitiones biliosæ : mens firmior : vesperi de novo clamor per vices , furorque.

Alvum potione salina frequentiore effecimus , postea sermones multi , inconcinni , absque furore. Cantus , risus : lingua biliosa & auctior , uti hucusque , vesperi calor , pulsu hodie pleniori , & duro. Sanguis detrahebatur ad uncias quinque , non accusandus ; noctu , & die insequente mens sæpius vacillans.

12. Augusti alvus nulla : pauca vesperi exacerbatio , at noctu ferox delirium.

13. Augusti purgans ex manna , & multo cremore tartari frequentes , & copiosos secessus fecit : remittit furor : per intervalla præsens animus , at intermedio tempore multa locutio , & non ad rem : nulla febris : nox omnium placidissima : somnus multus , tranquillus , reficiens ; alvus fluens ex eodem remedio.

Inde mentis major indies & serenitas , & constantia rediit , continuato ejusdem pharmaci purgantis usu.

26. Augusti cum ultimis diebus rheo , & amaricantibus ita ventriculo provideremus , ut alvus parcior efficeretur , non flueret profusa ,

nec clauderetur, fanus & animo, & corpore ad suos rediit.

Sanitatem illi firmam perstitisse, serius innotuit.

Diarrhœam biliosam *repente* fisti, five id arte fiat, seu suapte, encephalo inimicum multoties vidi.

Phreniticos & potentiori vomitorio indigere, & tardius, difficilisque vomere, observationes docent.

ÆGER QUINTUS.

Ophthalmia a vitio ventriculi orta, ad vesperam exacerbata, & curato ventriculo sanata.

PHILIPPUS Kezler rusticus annorum 22. ab aliquot jam annis oculorum rubedine dolorifica per intervalla tentatur, dextri præcipue, quem etiam modo albugo maculat. *Varia* adhibuit, quæ vel fors obtulit, vel agyrta suasit, vel anicula.

Ophthalmiæ peculiari species.

Ab anno aliqua oculorum emendatio. Sinister vix aliquot opacitatis in cornea vestigium, dexter vero albuginem exhibet, cui cum ante quinque septimanas unguentum illiniret acre, dolor, rubor, & continua lacrimatio oculum utrumque, validius vero sinistram prehendit. Cætera fanus, die 4. Junii Nosocomium accessit.

Hirudines pone oculum acutius dolentem applicatæ, & discutiens cataplasma ne hilum profuere.

Per tres ex ordine dies observavimus, oculos rubere semper quidem, dolere tamen statâ quoti-

ridie hora, 4. videlicet vespertina, dolore, longam comitante noctem, & ad auroram profugo.

Nullum cæteroquin ullius vestigium febris: at linguam flavicans materies obsedit, & faciem totam multa flavedo suffudit.

Cum per hosce dies haustus salinos assumpsisset, die 6. Junii e potu emetico multam flavam, & tenacem bilem vomitionibus crebris refudit. Mox ea vespera dolor oculorum nullus, stante rubedine.

8. Junii cum pridie denuo doloris quid, utut paucum, vesperi rediret, lingua, & facie biliosis, iteratum emeticum copiosam denuo bilem excussit. Nulla ea vespera acerbatio, nec sequentibus diebus. Superstes indolens rubedo velicante pone oculum adplicato discussa est.

Cum denuo dolorifica quædam sensatio, & lacrimatio reverteretur, nullis collyriis, aut alvi ductionibus profliganda, tertia demum vice emesis concitata multam bilem eduxit. Inde faciei pallor, & oculorum constans fanitas. Ventriculo amaricantibus, & rheo cautum.

ÆGER SEXTUS.

Parotides.

FEMINA 38. annorum initio Junii inhorruit, æstuavit modo erroneo: cibi fastidium. Elapso ^{Paroti-} quatrIduo parotis sinistra prætumida dimovere ^{dum cu-} maxillas prohibet. Ad nos venienti datum est hordei decoctum cum oxymelle, & sale medio: demum emeticum. Unde bilis plurime flava, & æruginosa ore, & alvo rejecta est: mitior febris, & parotis multo minor.

Emeticum ternis adhuc vicibus repetitum , biduo , triduove singulis vomitionibus interposito. Copiosa semper *νω και κατο* educta bilis cum luculento levamine , donec post ultimam emetocatharsin & febris nulla fuerat , & tumor nullus.

Alia eodem tempore ad nos venit æstiva febre detenta cum parotide. Medicinam illi antibiliosam fecimus , & convaluit. At parotis , cum huc veniret , jam pure turgebat : pus mox emissum morbum neutiquam solvit.

Nosmetipsi coctionem remediis solventibus , turbas vero criticas , crisinque & tutam , & morbo parem propinato pharmaco fecimus , quod emesin una , & secessum movit : quaternis æque emeticis indiguit.

Emesin medicamenta salina , & rhabarbarina exceperant. Probe vacuatas , & sine febre : tonica , & stomacho amica remedia confirmarunt.

Parotidi incrementi , nullo adhucdum confecto pure , subtrahere nutrimentum semper studui , nullum commodum ab ejusdem suppuratione , incommodi vero perquam multum aliquoties expertus.

Sola cholera , quam arte concitamus , febrim biliosam cito , & tuto , unaque etiam parotidem sanat.

Parotides in febre miliari , biliosa , putrida , maligna nunquam vidi criticas , nunquam in No-focomio primum nasci mea medendi methodo adhibita , ortas vero priusquam ægri ad nos venirent , pure nondum confecto , felicissime discurti.

Parotidem formato pure plenam si quis ad nos abferrer , puri utique exitus parari sectione debuit. Sed ea curatio & difficilis fuit , quod partes

res abscessum ambientes induruerint, atque non nisi tarde emollirentur, & ob tardos coalitus plurimum tædiosa.

Clazomenei recordabar, ad Phrynichidæ putum decumbentis, cui alvo subsistente tubercula circa utrasque aures extiterunt cum dolore. At circa trigesimam primam profluvium alvi ex multis aquosis, cum ejusmodi, quæ in dysenteria prodire solent. — Tubercula circa aures sedata sunt.

An parotides morbum solvant.

ÆGER SEPTIMUS.

Pleuritis biliosa cum sputo cruento.

SARTOR 20. annorum a tribus septimanis minus appetit: os amarum.

9. Junii capite dolet, calet, sitit: dolor artuum vagus, & amaror oris.

10. Junii accessit lateris dextri pungens dolor: alvus nulla: somni exigui.

13. Junii omnia exacerbat: rari secessus, & difficiles: laboriose tussitat: cruenta, meraca sputat.

14. Junii omnia graviora: sputa cruenta, copiosa.

15. Junii æstus, sitis, inquietas: dolent præcordia, maxime dextrorsum.

16. Junii ad nos deportatus dicta ratione febriebat. Tussis sonora erat, & sputa non amplius meraca, sed mucosa lineis tantum sanguineis distincta. Potus ex aqua mulsa, & aceto copiosus, & ad noctem emeticum. Multa glutinosa, & subbiliosa revomit. Tussis perstat quasi catarrhosa: epigastrio, & latere multo mi-

Pleuritis, & sputum cruentum.

tius dolet. Nil sanguinei in sputis : sputa mucosa : febris pauca : sapor melior assumptorum.

18. Junii omnia multum remiserunt : vix ulla febris.

20. Junii tussis admodum rara : sputa paucissima, mucosa, & inimpedita spiratio : facilis in omnem partem corporis conversio : redire & cibi desiderium, & vigor corporis cœpit.

Mitioribus salinis sepositis, rheo, & amaricantibus corroborantibus paucos post dies domum petiit.

Id in anamnesi hic æger habuit, consimili se morbo duos ante annos decubuisse : curatum se inde, sed lente, & non ex integro fuisse : restitasse enim ex eo tempore siccam tussim, & quamdam pectoris oppressionem.

ÆGER OCTAVUS.

Pleuritis biliosa.

JUVENIS 18. annorum, sartor, 9. Julii alternis vicibus horruit, caluitque. Ad sternum opprimi se per intervalla ajebat : mammam dextram primo more pleuritico doluisse, dolore mox per omne thoracis latus diffuso, aucto inter tussendum, & cum spiritum duceret. Lateri sano facilius incubuit : sapor amarus : anorexia : aquæ inexplabile desiderium : mictus ardens : alvus immorigera. Doluit ventriculus ad attactum : lingua villis flavicantibus hirta.

Pleuritis
æstiva.

Hæc morbi conditio ad 14. Julii, quo die nos accessit.

Præmissis solventibus copiosis sera vespera vomitorium : vomuit biliosa : sæpius dejecit. Noctu lar-

largus sudor : dolor lateris vix ullus : vix ulla febris.

15. Julii nulla febris, amaror modicus.

17. Julii tinctura rhei aquosa, cum paucio sale medio, dein amaricantibus usus, exacte, & brevi convaluit.

Ad canthum externum oculi dextri pone corneam tuberculum albidum exstabat, tribus pilis ex ejusdem apice prominentibus, idque a nativitate, & citra visus læsionem.

ÆGER NONUS.

Peripneumonia biliosa cum sputo cruento.

JOSEPHUS Trexler annorum 28. die ultima Maji, cum ex opere murario præter morem inca-^{Hæmoptoe biliosa.} lisset, frigidam hausit : inde rigor, quem vino, & pipere fugam voluit. At inde thorax sinister mox graviter, & acute doluit : æstus. Die proximo decubuit : venæ sectio : non levatur : pectore opprimitur : multum tussitat. Dolor fixus circa infimam thoracis sinistri oram, latius ad totum pectus, & ad ventrem diffunditur. Cruenta, meraca copiosa sputat : oris amaror, & stomachi fastidium.

2. Junii sponte biliosa vomuit : non est allevatus.

3. Junii denuo suapte, & sine levamine amara, & flava vomuit.

4. Junii ad nos delatus est. Febris valida : sputa, dolorque, uti dictum : abdomen attactum refugit. Sanguis missus est ad uncias decem; crusta crassa phlogistica, ex alvo flaves-

scens, & serum viride: sed ne hilum emendatus.

5. Junii emeticum propinatum flava, & oleo veteri non absimilia multa excussit, minor multo pectoris oppressio, lateris, ac abdominis dolor exiguus: sanguinis perparum in sputando, & pauca febris.

6. Junii nulla febris: nullum morbi vestigium.

7. Ex lecto surgit: & brevi post valetudine confirmata discessit.

Constitutionis unius in aliam transitus, febresque complicatae. Adulto vere æstati contermino febres inflammatoriae se proripiunt, quibus aliae succedunt pressio pede, biliosæ indolis.

Ea ambarum febrium successio non fit repente, sed sic, ut inflammatoriae gradum lente retrahant, quæve ex iis agmen claudunt, cum primo insequentium biliosarum exercitu misceantur, & hæ illarum terga cædant.

Eo tempore utramque non raro, & inflammatoriam febrem, & biliosam eodem in homine commixtas offendimus.

In hoc ægro ea febris utriusque complicatio aderat, nam corium sanguinis phlogisticum, crassum, & tenax conspeximus, inflammationis characterem, & bilem multam vomitu profusam. Prævaluit tamen vitium biliosum.

Methodus medendi febribus complicatis. Illi hosti promptius obviam eundum est, qui acrius, & periculosius instat. Raro æquali impetu invadunt.

Eo etiam tempore, quod veri extremo, & primæ æstati interjacet, biliosæ febres sanguinem facile succendunt, ut in hisce biliosis hujus temporis curam sanguinis missione, etiam iterata, inchoare oporteat. Æstate vero provec-ta rarissimus erit phlebotomiæ usus.

Quæ anni pars autumnii extremam oram prin-

principio hyemis neſcit, hoc impar bilis cum phlogofi connubium quotannis videt; ea enim tempeſtate ventriculi hominum magis calidi, & æſtivis ardoribus, quibus resolvebantur, per autumnum extinctis, valentiores effecti efferatam hucusque bilem coërcent, ſubiguntque, ut multo rariores hoc tempore morbos faciat, atque ejus perſepæ generis; quibus aura frigidior plus, minusve inflammationis adſpergit.

Hinc ver adultum, & autumnii poſterior portio utriusque partis primariæ anni, æſtatis nempe, & hyemis, utrinque quaſi fibula erit, morbiſque ex vitio æſtivo, & hyemali conſlati utrumque hunc temporum contrariorum nexum notabunt, ſi modo omnia tempeſtively, atque ex ordine obveniant.

Ea temporum annua ratio neminem fugere medicorum impune poteſt, cum ex anni temporibus morbos conjeſtare aſſerente Hippocrate detur.

Sed & humores, quibus anni temporibus efflorescant, noſſe oportet, & quosnam in ſingulis morbos efficiant, & quasnam unoquoque in morbo affectiones pariant. Hipp. de humoribus c. 3.

ÆGER DECIMUS.

Cholera : pleuritis bilioſa : ſputum cruentum.

MERCENARIUS viginti & unum annos natus ante triennium æſtate acute ægrotabat, ſanus poſt hac.

Cholera :
cruenta
ſputatio
&c.

Die 16. Auguſti mane bihorio riguit, dein æſtuavit : mox pectoris oppreſſione, crebra tuſſi,
&

& punctorio penes mammam sinistram, ac gravi dolore corripitur: decumbere cogitur.

17. Augusti æstus, anorexia: decies sponte vomuit, amara, viridia: septies deiecit.

18. Æstus, vomitus, secessus, ut pridie: noctes infomnes: dolor lateris, & tussis incrementa capiunt: cruenta sputat.

19. Æstuat valide: secessus frequentissimi, septeni spontanei vomitus, semper biliosi: sputa subinde cruenta.

20. Augusti febris: quater vomuit, nonies deiecit: pauca sanguinea sputavit: infomnis, & hucusque omni remedio destitutus.

21. Augusti, quo nos accessit, mane septies vomuit: caluit valdopere, pulsū forti pleno, duro, accelerato: facies flavescebat: lingua reficcata: spiritus difficilis: decubitus supinus, tolerabilior tamen in effectum potius, quam sanum latus: dolor lateris acutus, inspirando, tussiendo, & ad attactum auctus: diarrhoea: tussis plurima: vomituritio ad assumpta: sputa glutinosa, & veluti ærugine tincta, sapore amara, intermixtis quibusdam sanguineis: potus largi ex hordei decocto, & oxymelle.

22. Augusti oppressio, tussis dolorque major, alvo, & emesi silentibus. A meridie dato emetico vomuit amara, glutinosa, multa, modicissime flava cum ingenti, & momentaneo levamine. Etenim nullus prorsus lateris dolor: oppressio nulla: pauca sputa, & absque sanguine: nulla febris: lingua humida, pura: non deiecit.

Ufus postmodum remediis lenissimis, salinis, & paucis stibio ad finem mensis usque, & demum amaricantibus contra relapsum probe communitus discessit.

Hæmoptoen *biliosam* dari, eamque mensibus æstivis subinde perfrequentem, emunctæ naris observatores norunt. Ea res medicorum attentionem adhucdum desiderat, & praxin hæmorrhagiæ pulmonali hucusque opponi solitam omnino respuit: phlebotomia, iterata præcipue, male cedit, & quæcunque remedia alias hæmoptoes species apte levant, sanantque, hanc, de qua nunc sermo fit, exacerbant.

Peculiaris species hæmoptoes frequenter observata.

Hæmoptoe *biliosa* biliosæ febris symptoma plerunque est, quemadmodum exempla recensita monstrant. Sed etiam absque febre, manifesta saltem, copiosa, cruenta, meraca sputant, haud tamen absque signis præcordiorum bile turgentium, utut febre careant.

Æstas, & fordium biliosarum notæ, si quas in aliquo sanguinem sputante observaris, & nulla alias alio tempore hæmoptoes in eo homine consuetudo, sique ea conformatio corporis absit, quam cruenta sputatio primum, dein phthisis tenet hæmoptoes *biliosæ* suspicionem tibi jure movebunt.

Ejus signa diagnostica.

Emeticum æque certo, & cito hanc hæmoptoen sistit, etsi largissima ea fuerit, ac illud cardialgiam, aut ructus pravos, aut nauseas quasi momento abstergit, ubi ventriculum cruditas læserit.

& medela.

Fuerunt non pauci, qui vomitione prima vix absoluta ne guttulam sanguinis amplius rejecerunt. Quibus ea felicitas non obtingit, id saltem solaminis obtinent, ut & perpaucum cruoris, & brevissimo tempore post vomitum sputent, sani posthac, ubi stomachicis, & amaricantibus œconomiæ gastricæ subvenerint.

Asserti veritatem nos sola observatio docuit, da,

fida, & casta, & innumeris vicibus in Nosocomio capta.

Emetica nostra non solum emesin, sed etiam alvum movent, & ex scrupulis duobus, aut drachma rad. ipecac. & grano uno, raro duobus tartari emetici componuntur.

Subinde alvum ducere præ vomitu placuit, verum rarissime hæc purgatio profuit. Etiam hic evictum vidi, purgantia vices emeticorum subire haud posse.

Lætus recordor juvenis, quondam Turcæ, nunc Sacris Christianis initiati, qui mense Julio anni 1776. ex febre biliosa, & largo sanguinis sputo decubuit. Cum homini fluxum sanguinis ex pulmonibus actu patienti emeticum præscriberem, idque in præsentiarum facto opus esse assererem, qui mecum fuerant, me quasi aliena loquentem intuebantur, & quis rerum foret exitus, clam avidissime expectabant, haud clementius forte actum iri cum ægro rati, quam ut purpuream una cum bile animam evomat. Sed en! vomuit æger *αμωσιν* multam, & sanguinis ne stria comparuit, jugulata febre.

Vulgatior postmodum observatio admiratione carebat.

ÆGER UNDECIMUS.

Pleuritis biliosa, gravis admodum, seu maligna.

Pleuritis
maligna. **M**USICUS 26 annorum ante triennium ex pleuritide in Nosocomio convaleuit, sanus postea.

Initio Junii oris amarorem queritur, fastidiosus, nauseabundus, vomituriens absque vomitu,

tu , aliena , foetidaque ructans , sanus cætera , & obambulans.

Die 15. Jun. æstu prenditur , & dolore pleuritico per totum sinistrum thoracis latus diffusum , inspirationibus acutius , & contiguum quoque humerum lancinante. Tussis , cephalalgia : in latus affectum difficiliter cubat. Vesperis omnia deteriora : secessus copiosi , frequentissimi : somni tenues , turbati : urinæ mordaces.

16. Junii horridus erratice , per vices incallescens , quater suapte flava , viridiaque vomit. Latus acutius dolet : decumbit : suo consilio sanguinem mittit : nil levatur. Diarrhœa.

17. & 18. Junii assidui calores : vomitus , secessus , uti pridie : multa sitis.

19. Ad nos deportato caput temulentum erat , grave , dolens : sapor amarus , os mucosum : ructus foetentes , putridi : lingua quasi bysso flavescens obvestita ; ad radicem siccessens : vomendi desiderium sine vomitu : thorax anterior inde ab jugulo totus , & epigastrium gravi quasi pondere opprimebatur. Paulo mitior lateris , ac antea dolor , mitior & humeri. Tussis : sputa pauca : alvus cita : faciei color luridus , cum virore flavescens : calor : pulsus fortis , plenus , naturali modice citior : sitis.

Vesperis gravissima præcordiorum oppressio : anxietas : jactatio : sputa pauca , cruentis tincta. Sumto per diem largo solvente potu , vesperis emeticum exhibebatur. Vomuit inde multa , tenacissima , amarissima. Nox melior : alvus compressa : nullus humeri dolor & exiguus lateris ; atque ita diei sequentis dimidium commodius , ac hucusque transegit.

Verum à meridie diei 20 Junii febris increvit

vit pulso duro, & citiori, quam pridie. Redit ingens præcordiorum oppressio: laboriosa respiratio dolore lateris non aucto: meteorismus: diarrhœa: mens vacillans: tussis frequentior, & cruenta sputatio. Ea vespera sanguinis phlogistici corio crasso, non contracto, flavicante contacti cum fero viridi, unciae quinque detrahebantur. Nox laboriosa: singultus: diarrhœa.

21. Jun. cum alienis humoribus, pituitosis, & biliosis ventriculis, & intestina scaterent, & eorum ingens copia jam ultra vias primas progressa in pulmones impetuose, ac confertim irrueret, id factum opus esse arbitrabar, ut & ventriculum, ac intestina præprimis, ad quæ materies profundius descenderat, cito repurgarem, & pulmones præ humorum turgore propemodum suffocatos quantocius expedirem. Hinc potum exhibui frequentem, & leniter salitum, qui ventrem eluat.

Post sanguinem mihi paucum duntaxat, ad uncias sex solum, ut pulsu duro, validoque remissione factum, & vacuato parumper sanguifero systemate irretita pulmonibus materies extricetur, ac libera meet.

Canon in
metastasi-
bus ob-
servan-
dus.

In omni alienæ materiæ ad viscus aliquod periculoso decubitu inter alia spectare præprimis soleo, an hærens alicubi materies moram idcirco faciat, quod vis vitæ nimium dejecta molem ulterius promovere haud potis sit, quo in casu verificantia, & cardiaca promptam sæpenumero opem ferunt; vel vero, an *valentibus adhuc vitæ viribus* hostilis materies tumultuarie impetum, & pleno agmine faciat. Hoc rerum statu urgere vires cantharidibus, aut stimulis quibuscunque aliis haud conveniret. Hic potius irruenti hosti
ce-

cedendum paulisper est, & amplianda spatia, ne intra angustias conclusus, sibi ipsemet exitum præcludat. Hic sanguinem demo, cauta utique manu, & parce, & per vices: & demum potu, fotuque emolliente vias conor expedire.

Id maxime in metastasi ad pulmones, & ad caput facta, plena discriminis utraque, facere consuevi. Delicatissima in praxi medica ea res est, ubi ob periculum summe præceps in arena consilium capiendum. Verum quemadmodum in multis aliis, ita etiam hocce in casu evidentes canones statui non possunt, quos omnis, & facile intelligat. Prudens omnium, quæ ægrotum spectant, & adcurata æstimatio, quam usus artis assiduus, varius, judiciosus, multaque meditatio comparaverunt, agendorum in re præcipiti rationes securius suppeditabunt.

Perstitit eo die & alvi frequentia, & respirationis labor, & anacatharsis cruenta? singultus per vices: at die.

22. Jun. non singultit: omnia paulo mitiora.

23. Jun. caput, sapor, decubitus emendata. Eadem tussis cum sputis glutinosis, non cruentis: lingua viscida, villosa. Tussiendo, & inspirando totum epigastrium dolet. Dolor lateris multo minor. Secessus frequentes, virides, tenues, immixtis quibusdam duris, exiguis, scybalosis, quasi caprillis. Continuantur potiones salinæ. Calor, & pulsus ferme ut sano homini: lotium biliosum.

24. Jun. commode habet. Alvus hesternæ: epigastrium vix dolet.

25. Latus perparum dolet. Fæcum alvinarum viror saturatus: ingens copia earundem, & frequenter prodit, glutinosis multis immixtis, & tremulis, sperma ranarum æmulentibus. Lin-

gua purior, quam præteritis diebus, pauca tussis: sputa glutinosa: vix vestigium febris.

Sali polychresto modo sal ammoniacus, modo stibium diaphoreticum non ablutum jungebatur. His alvo mota, tussis & sputa conquieverunt. Rediit appetitus, & vigor corporis, ut post initium Julii per omnia sanus ad suos redierit.

Pleuritis
biliosa,
putrida,
maligna,
pestilentialis.

Qui pleuritidem biliosam, putridam, malignam, pestilentem adstruunt, non diversas res ipsa pleuritides describunt, sed varium solummodo ejusdem morbi gradum, & varium discrimen.

Biliosus humor acrimonia peculiari destitutus pleuritidem generabit simplicem *biliosam*; copiosus vero, & acerrimus, & vim vitæ prosterbens, & ultra vias primas multum digressus, *malignam*, ac tandem *pestilentem* producet.

Quomodo pleuritis biliosa in malignam convertatur.

Pleuritides vidi omni nota in initio simplices *biliosas*, quas, qui non noverant, repetitis phlebotomiis *malignas* reddidit.

Pleuritidi huic, cujuscunque illa intensiōis fuerat, eam medendi methodum opposui, quam in simplici vel biliosa febre, vel putrida, vel maligna utilem per observata numerosa noveram.

Et methodus medendi tunc conveniens.

Propinaram remedia solventia, & *salina*, quibus emeto-catharticum subjunxi. Denno salibus mediis mitioribus alvum blande subduxeram.

Hæc methodus in simplici biliosa pleuritide votis respondit.

Corticem peruvianum, camphoram, vesicantia, factis primum ventriculi & intestinorum evacuationibus, & per accidens utilia esse existimabam, atque eo in casu solum, quo corruens vita fulciri cardiacis debet.

Mala malignitatis notio.

Malignitatem pleuritidis haud rite edocti sunt, qui ubi phebotomo exasperari morbum vident, **mox,**

mox, nescio quam sanguinis putredinem delirantes, ad antiseptica ex classe præcipue stimulantium repetita confugiunt.

Hi *vocabulorum*, quibus ars utitur, notionibus contenti, illas *rerum* vilipendunt.

ÆGER DUODECIMUS.

Febris rheumatica, originis biliosæ.

18. **A**NNORUM Juvenula ante mensem ex Febris erysipelate decubuit, quo apud nos brevi depulso ^{rheumati-}ca. cæterum sana fuit, nisi quod ad hoc usque tempus frequenter capite doluerit.

Die 20 Maji non appetiit, capite magis doluit, caluit, friguitque alternis vicibus, & copiose sudavit. Mox & lumbos, & crura dolor quasi ab acri rheumate prehendit. Tumor dolentissimus circa malleolos, & dextrum genu, cure non discolori. Dolentium artuum motus impossibilis: infomnis.

21. Maj. æstus assidui: omnia exacerbantur.

22. Omnia, ut heri: ablata vel minima crurum absque summo cruciatu movendorum facultas. Sudores largi: nullus somnus.

23. Maj. eadem. Ad Nosocomium deportatur, genis, quin tota facie intensissime, & quasi ex illito saturariori fuce rubentibus, valide æstuans, & pulsibus plenis, fortibus, duris, multum acceleratis. Lingua purissima, nullus pravus sapor, nec ullum ventriculi incommodum.

Fit larga venæ sectio. Sanguis venæ sectione eductus vix aliquid rubræ portionis, plurimum vero crustæ lardaceæ, crassæ, flavescen-

tis, tenacis, diffusæ, & absque assurgente, quemadmodum alias in pleuriticis solet, per circulum margine fimbriato. Dorsum utriusque manus, & carpi tumere, & acutissime dolere cœperunt, atque hi quoque articuli immobiles fieri. Duo a venæ sectione vesicantia ad furas posita sunt. Augetur febris, dolorque, qui per totum brachium utrinque diffunditur. Plurimus sudor: absque somno.

24. Maj. omnia eadem. Emeticum. Vomuit biliosa, amurcosa, mucosa, quam plurima: frequenter deiecit. Per aliquot ab emesi horas dolor fere omnis filuit, qui tamen noctu denuo revertebatur, priore vis benignior, somnumque copiosos inter sudores prohibens.

25. Dolor pristinus, articulorum præcipue: nox insomnis.

26. Maj. propinato emetico plurimam denuo *αμωσγν* refudit. A vomitu luculentum levamen per longius tempus experta est: nondum dormivit: minus tamen artubus ea nocte doluit, eosque habuit paulo expeditiores.

27. Tumor, dolor, immobilitas recruderunt. Qui eo die meas absentis vices expleverat, venam secuit, & libram sanguinis eandem, uti nuper, crustam phlogisticam exhibentis eduxit. Nullum prorsus a phlebotomia levamen.

28. Exhibitum mane emeticum. Vomitus copiosus, biliosus, indeque minor articulorum tumor: vix ullus dolor, & artus multum mobiles per totum diem: aliquis somnus.

29. Rediit dolor, etsi minus, quam antea sævus. Artus minus ac heri obediunt. A meridie copiosam, & oleosam bilem propinato vomitorio rejecit. Inde plurimum levabatur: dormivit.

30. Omnia magis emendantur.

31. Maj. vix adhuc aliquis articulos subinde dolor pungit. Vix ullus tumor : mortus artuum expediti.

1. Junii mane omnia bona. A meridie ardor ventriculi : cætera bona.

2. 3. Junii omnia bona.

4. Rediit nocte præterita ventriculi ardor. Malleolos dolor invasit. Mox dato vomitorio, multisque biliosis, & mucosis eductis bene iterum per omnia se habuit.

Ex eo tempore usa est tinctura rhei aquosa pauco sale medio armata, ut alvus facilis maneat, & educendis, quæ adhuc supersunt, aut de novo nascuntur, biliosis fordibus idonea.

Temporibus inter emetica mediis medicamenta solventia, salinaque præscripsimus, quæ fomitem morbificum præparent, *crisim artificialem* paulo post hausto emetico subiturum.

Post singulum vomitorium ægra *manifestum* levamen, & *statim* sensit : copiosa semper, & flavo-viridia revomuit.

Etsi altero plerumque die dolor reverteretur, mitior tamen semper rediit, & longioribus intervallis, donec tandem fugam penitus capesferet.

Post singula vomitoria intensus ille faciei rubor multum remisit, donec in pallorem fatisceret *ὑποχλωρον* quem convalescens retinuit.

Artus expedite postea omnes movit, nec illud molestiæ restitaret, quocum multos *febre rheumatica biliosæ indolis* diutissime conflictatos novi, qui aut nulla prorsus ratione, aut nonnisi laboriose brachium ad oculos usque attollere queunt, humeris utpote acutissime dolentibus. Sæpenumero, etsi hæc febris deferbuerit, di-

gitorum quædam obliqua distortio fit , eorumque articuli grandescunt.

At nullum in hac ægra *hac* methodo percussata vel doloris , vel deformitatis vestigium remansit.

Ad morbum hunc frequenter mihi visum , & obstinatæ pertinaciæ toties incusatum quam maxime morosus accessi. Sed longam alias infirmitatem prompta & efficax medicatio spe citius corripuit.

Tumor-
um quo-
rundam
in febre
biliosa
genesis.

Observationibus certis edocemur , tumores dolorificos articularum , parotidum , submaxillarium glandularum , locorumque pone apophyses mastoideas , glandularum colli , & thyroideæ , tonsillarum &c. excitari a vitio procul remoto , systematis gastrici videlicet , eoque bilioso. Ea res difficiles explicatus habet ; sed sufficiat , observationes habere certas , etsi earum nos ratio fugiat.

Quem ejusdem febris symptomata varia ludi faciunt , ut iisdem variam quoque tanquam totidem diversis morbis medicinam applicet , næ is ramusculis amputandis inanem operam infumit , arboris radice non evulsa.

Cuncta me eo perduxerunt , ut morbum hunc inflammatoriæ potius , quam biliosæ originis existimarem. Sed falsam hanc opinionem fuisse , a posteriori , ut ajunt , certo constitit.

Rubor
biliosorum.

Faciem prærubram , ac quasi minio pictam in biliosis frequentissime video. Verum etsi intensa rubedine genæ micent , qua tamen ad oris labiorum commissuram , & narium pinnas procurrunt , ruborem pallor excipit ex flavo virescens. Hunc oris habitum , præcipue si & splendor quidam oculorum , quasi lacrimis innatantium , accedat , adeo pro signo genuinæ in-

inflammationis non habui, ut eum inter potiora diagnostica redundantis intra præcordia bilis reposuerim.

Ea res adeo obvia, usuque trita est, ut, qui faciem ea, qua dixi, ratione coloratam inspexerit, insidentem abdomini bilem certus harioletur. Diagnosin securiorem reddit exporrectæ linguæ tremor, tremulaque inferioris labii inter loquendum micatio, quemadmodum pueri, præceptoris austeri verba timentes, & dubii, qua se ratione purgent, excusationem prolaturi, solent labiis micare. Lingua flavescente veluti bysso obducta diagnosin corroborat.

Verum in hac, de qua loquimur, puella, utut facies veluti ribesiorum succo illita rubuerit, is pallor tamen defuit penes nares, & labiorum concursum. Defuit etiam & linguæ, qualis in sanis solet, purissimæ, & inferioris labii tremor.

Hinc *rheuma inflammatorium* in initio reputavi, idque eo confidentius, quod crustam viderem in emissio sanguine crassam, tenacem, non contractam, & qualis esse rheumaticorum amat. Sed nullum a venæ sectione levamen, quin dolorum augmentum potius, item ipse crustæ phlogisticæ color, non albicans, sed qui ex flavo leviter virescebat, alique eo tempore morbi, indubitato biliosi, veram mali indolem docuerunt.

ÆGER DECIMUS TERTIUS.

Febris priori similis.

JUVENCULA 22. annos nata die 22. Maji friguit, caluitque alternis vicibus. Supremum sternum dolore pungente dolet. Non tussit.

Rheuma
biliosum.

Die 23. dedolatio: dolor per musculos coxæ laterales: non appetit, nauseabunda. Os summe amarum: frigoris, calorisque vicissitudines.

24. Maji decubuit. Intensa sitis. Dolet utrumque genu. Vesperis dorsum, lumbi dolore vexantur, quasi dilacerante per utriusque femoris utramque faciem, internam videlicet, & externam ad usque malleolos procurrente. Nox insomnis: febris, uti pridie.

Die 25. hesternæ omnia exacerbata sunt. Accedit tumor pedum, maxime ad malleolos, ad attactum dolentissimus, & sanæ cuti concolor: articulorum pedis immobilitas: inquietum: febris multa: clamor, ejulatus: somnus nullus.

Die 26. carpi manuum intumescere tumore dolentissimo, concolori, quive elapso bihorio evanuit: cætera, uti pridie.

27. Tota die æstuavit. Nulla emendatio.

Die 28. ad nos deportatur. Lingua resicata: cardialgia attactum refugiens: genarum rubor cum pallore circa labia, & nares flavescente: fornicatio per artus superiores: pedum, manuumque tumor concolor, multum dolens, & omnem motum prohibens. Dolores dorso, artuumque inferiorum rheumatici, noctu graviores.

res. Pulsus fortis, plenus, durus. Cætera, uti antea. Sumit solventia falina.

26. Maji sumpto emetico semel, & pauca vomuit, ter dejecit. Nil emendatum.

30. lingua humida, biliosa: reliqua non levabantur. Hauſto denuo a meridie emetico paucam amurcam vomuit, decies dejecit. Continuantur potiones solventes, falinae.

31. Maj. artus, præterquam femur dextrum jam non dolent, non tument, aliquantulum mobiliores sunt: continuus fudor. Continuantur remedia falina. Os impurum. Omnia multum mitiora.

1. Junii ob oris amaritiem, & prementem dolorem ventriculi, & symptomatum priorum reliquias hausit emeticum. Inde bina vomitio, & quinque secessus. Artus multo mobiliores mox a vomitu: lingua albida: sapor bonus: dolor levis, obtusus, artus per vices oberrans: multus fudor. Cætera emendata.

9. Jun. protaſto falinorum, & potentius postea solventium usu, additis demum stomachicis, ex integro convaluit.

ÆGER DECIMUS QUARTUS.

Colica pituifo-biliosa.

JUVENCULA 24. annorum, laxioris compagis, Colica. & quæ menstruas purgationes admodum copiosas, & per multos dies patitur, die 9. Aprilis, cum catamenia per septem jam dies liberalissime fluxerant, subito, & absque nota causa, & persistente adhuc eodem menstrui sanguinis effluxu, valido totius abdominis dolore corripitur, quod

fenfim intumescit contrectari penitus impatiens. Tussitabat ex stomacho, multum & assiduo dolente, sed plurimum sub ipsa tussi. Sputa pauca, glutinosa, & virescentia: pectus liberum.

Mollitudinem hypochondrii dextri dolor acutus tenuit, inspirando increascens. Decubitus in sinistrum latus difficilis, ob sensum ponderis circa præcordia quasi sinistrorsum labentis, & inspirationem prohibentis. Febris.

Cum extra Nosocomium decumberet, medicum accersivit, qui enemate frequenti, emolliente fotu ad totum abdomen, venæ sectionibus repetitis, & vesicantibus dolorem colicum compressit, eo tamen persistente, qui hypochondrium dextrum affecerat, & decubitu in lævam difficili. Cardialgia assidua, & flavicans a pastu facies: artus quasi ab rheumate dolebant. Dedolatio: lingua post somnum flavo-virescens: oris amaror. Ita obambulans ægritudinem tulit.

9. Maj. redeuntibus denuo catameniis & copiosis, & diutius jam fluentibus eadem ratione, uti mense prægresso, ægtotare, sed validius cœpit. Remedia eadem, idem eventus, eademque sufflaminati potius, quam curati morbi reliquiæ, attamen multo graviores. Accessit & crurum cedema.

9. Jun. prægresso per biduum cruento spuito, horripilationibus, & levi per vices dolore colico, rediere menstrua & plurima, & per multos dies. Catameniis demum cessantibus æstquare cœpit, ventriculus magnopere dolere, & inflari.

Die 17. Jun. hausta largius cerevisia: dolor abdominis: jactitatio, & nox insomnis.

Al-

Altero die (18. Jun.) omnia graviora. Vespero ad nos venit. Oris multa pituita, & amarities: lingua, & abitus faciei, uti in biliosis: spirandi difficultas cum tussicula crebra valde, & ardore infimi sterni. Cruciatus in toto abdomine, inflato, tenso, immitis, ut manum contractaturam vel a longe reformidarit. Calores: acutus hypochondrii dextri dolor, decubitusque in latus oppositum perquam molestus. Plurima anxietas præcordiorum, & lamenta. Pulsus fortis, plenus, naturali celerior.

Sanguinem detraxi ad uncias octo, læte rubentem, ubi coiverat; & emollientia ore, atque alvo ingessi, & externo ventri adplicui, quin vel hilum levaretur.

19. Priora perstant, quibus vomituritio, & difficilis, parvus, pituitosus, & paucissimæ bilis vomitus suapte jungitur. Venter a quatridduo nil reddidit, utut enemate multiplici aut emolitus, aut irritatus. Haustum salinum revomit cum vix ullo levamine. Vespero assumpta dimidia drachma radicis ipecac. cum grano uno tartari emetici copiosam pituitam vomuit, alvum octies posuit, multum allevata.

20. Junii omnia multo mitiora.

24. Hucusque usa multis salinis, quæ & pituitam inciderent, & incisam foras ducerent, appetere cœpit.

25. Jun. aliquis hypochondrii dextri dolor, & abdomen tumidulum: emeticum: vomitus plurimæ pituitæ, & levamen. Sumit salina cum rheo, & amaricantibus.

30. Jun. dentes fordidi, limo obducti: fauces multo tenaci muco refertæ. Emeticum. Secessus, vomitus pituitosi cum aliquo levamine.

Data

Data postea sunt falina , rhabarbarina , amarescentia : frictiones abdominis.

4. Julii ob pressionem ad cardiam , & linguam villosam , fordidamque denuo emetico propinato facile , & multo cum levamine pituitam vomuit , & deiecit. Subiuncta stomachica sunt cum sale ammoniaco. At tertio post die abdomen denuo dolere acerbè cœpit , os ventriculi morderi , & pectore opprimi , sputaque ichthyocollam æmulantia copiose educere. Mox purgans ex manna , & multo sale medio , & tartari cremore per epicrasin exhibui.

Eodem remedio usâ pluribus diebus est. Alvo multum , & crebro quotidie fluente bene valuit : donec :

Die 13. Jul. ventre a biduo parcius reddente , oris amarorem , & muci redundantiam de novo quereretur , cætera pulchre se habens. Hinc assumpto emetico ingentem amarescentis pituitæ copiam , pultem potius diceres , revomuit.

Infuso rhei , salibus mediis , stomachicis amaris , ambulationibus , vino , & abdominis frictione validiori relapsibus cavebatur.

Circa finem ejus mensis ad suos rediit sana , ventriculoque præprimis , & intestinis egregie valentibus ; etsi maluisssem , ut curam confirmatoriam diutius protraheret , & laxam antea corporis compagem corroboraret validius.

ÆGER DECIMUS QUINTUS.

Colica priori similis.

34. **A**NNORUM fœmina, novem prolium mater, ^{Dolores abdominis.} sæpius dolores colicos experitur, plerumque mitiores. Gustu caret a longo tempore. Auctu illi catamenia fluunt.

Die 17. & 18. Junii dolore rheumatico artuum corripitur. Accedit acerbus totius abdominis cruciatus, per vices intolerabilis, scindens, ardens, contorquens. Amaror oris: fastidiosa, vomituriens, vomensque sponte, frequenter, pituitam ductilissimam, virescentem, amarescentem, alvo compressa: difficulter obambulat: non dormit: inquis multa: lamenta.

20. & 21. Jun. non vomit. Reliqua omnia deteriora sunt. Abdominis tumor, & intercurrentes, crebræ horripilatio: calores modici: sudor, anxietas, & nox insomnis.

22. Jun. huc venit. Lingua herbacei coloris: nigricans faciei flavedo: vomendi desiderium, & abdomen vel levissimæ contrectationis impatiens, dolentissimum, dolore per intervalla, & frequenter, mirum quantum exasperato: ejulatus: decubitus supinus, & ob dolores quocunque alio in situ atrociores, non mutandus. Plurima febris, plurima sitis. Lotium parcum, stranguriosum: Secessus nulli. Reliqua perstant.

Eo die potiones salinæ, & aqua mulsa copiosa dabantur. Insomnis.

23. Epoto emetico multa mucosa, viridia, amara

amara ore refudit : aliquoties dejecit. Inde levamen non modicum : ut rudioris etiam attactus in epigastrio major patientia. Mixtura salina : somni pauci.

24. Jun. propinato vomitorio hesternis similia vomit , dejecitque cum levamine evidentiori. Febris modica : facilior mictus : somni laudabiles , & , quodcunque in latus vellet , decumbendi facultas. Mixtura salina.

25. Alvo hodie denuo sponte cohibita dolere abdomine , & febrile , uti antea , cœpit.

26. Hesternis jungitur oris amaror , & pituita.

Purgans ex manna , arcano duplicato , & cremore tartari unam emesin bilioso-pituitosam , & ternos secessus movit. At major amarities : vomituritio crebra. Hinc a meridie denuo vomitorium exhibebatur. Inde ea vespere , noctuque plurima pituitosa , æruginosa revomit : secessus pauci. Insigniter allevata est. Somni exigui , & cum insomniis.

28. Juin. alvo ope mannæ , & salium mediorum , acidorum , frequentissime mota , sapor , abdomen , & lotii aliqua adhuc difficultas , & febris multum emendabantur. Somni laudabiles.

4. Julii. Hucusque manna , & salibus ita usa est , ut alvus lubricissima fieret , & doloris in abdomine aliquam portionem singula dies auferret. Doluit enim quotidie & multo minus , & multo rarius , & ne vix quidem. Febris a quatri-duo ne vestigium : dormit.

Infuso rhabarbarino , elixirio nobis dicto *stomachico temperato* , & exiguis , sed frequenter petitis rhabarbari dosibus , vino , corporis exercitatione , ventrisque frictionibus egregie , & cito convaluit.

Utut intolerabilis ferme dolor ægram crucia-
ret, nunquam tamen narcoticis indigui, cum
emeto-catharsis spem nunquam falleret, & do-
lorem, subducta ejusdem causa, tolleret. Sic
incendium restinguebamus, amoto, quo alebatur,
nutrimento.

Nec curationem phlebotomia exordiebamur,
cum nulli obtingerent, quibus sanguis redundarat,
& id medelæ genus nec bilem, nec pituitam
exterminet, malorum originem. Sed & ægris
nostris vis chymo & chylopoetica plus æquo
elanguerat, ut idcirco phlebotomiæ nulla fuerit
utilitas reperta, elaterem nempe fibrarum jam ni-
mis remissum, enervantis magis.

Proderit venæ sectio, quibus aut sanguis tur-
get, ut genuinæ simul inflammationis metus sit,
aut quorum abdomini vera jam phlogosis insidet;
sed hujus generis non habuimus.

Animum in id quam maxime intendi, ut dig- ^{Cautela}
noscerem adcurate, verane hominem *enteritis*, ^{in dolori-}
an *spuria*, *biliosa*que teneat, an utrumque vi- ^{bus coli-}
cium juncto Marte. Ea res gravissimi momenti
nobis erat, & anfractuosa subinde indaginis.
Etsi enim & *enteritis*, & *colica biliosa* perpulchre
ab autoribus rei medicæ descripta fuerit atque
utraque ab se invicem exacte discriminata, ta-
men in ipsa artis exercitatione alter morbus pro
altero sæpenumero imponit, non novitiis tan-
tum, sed & usu valentibus, & veteranis, at
quanto cum ægrotantis discrimine! Quid enim,
si inflammato forte abdomini emeto-catharticum
ingeras, ubi universo potius antiphlogistico appa-
ratu opus fuerat? aut quid, si ventrem pravis
succis turgidissimum, nescio quibus & oleosis,
& mucilaginosus magis oneres, materiemque
re-

reperitis venæ sectionibus per universum corpus dispendes, & vitæ pessumdes vim?

Horum probe gnari exquisitiori sollicitudine cavimus, ne loco *antiphlogisticæ* methodi *antibiliosam* adhibeamus, aut vice versa.

Hinc sedulo inquisivimus; an æger sæpius alias doloribus colicis laborarit alvo præcipue tardiori facta, aut commisso diætetico vitio, assumptis carnibus pinguioribus, durioribus, fumo & sale duratis, lacte, caseo, &c. An ante morbum præsentem ex febre quadam intermittente, aut remittente ægrotarit, neglecta, cortice peruviano intempestive suppressa, aut non protracta post morbum biliosum confirmatoria cura?

Sed & anni tempus, & morbi congeneres, & signa illuviei in systemate gastrico aliunde jam nota, & alia quædam, quæ usu disci, sed verbis exprimi nequeunt, nobis tutam morbi diagnosin suppeditarunt.

Urinæ difficili, stranguriæ, ischuriæve hunc morbum non raro comitanti, nec oleum, nec ullæ mucilagines, nec diuretica quæcunque medentur, sed emeto-catharsis, & fluens alvus. Id cum mea, tum aliorum observationibus edoctus assero.

Vomitibus spontaneos, difficiles, non levantes, creberrimos, jugis aquæ mulsæ, salitæque potus, & subjuncta emeto-catharsis certo, & cum emolumento stitit.

ÆGER DECIMUS SEXTUS.

Febris æstiva dysenterica.

20. **A**NNOS nata Juvencula, sana antea, die 9. ^{Dysen-}^{teria.} Julii oris amarorem, sitim multam, & dolores abdominis incerta periodo recurrentes querebatur. Vagi horrores: dedolatio magna: alvus frequens, parca, cruenta, tenesmoides.

10. 11. 12. Jul. lingua retorrída: omnia multo deteriora.

13. ad Nosocomium venit. Cephalalgia ingens: amaror: lingua aridissima, contracta, lignea. Ruina virium gravis. Alvo prodierunt porracea, spumosa, mucosa, parca, sed frequentissime, ac ferme continenter. Tenesmi assidui, torminosi. Cutis totius corporis ficcissima, imperspirabilis, rugosa, anserina. Pulsus accelerati, tenues. Decoctum hordei cum roobribium, & pulpa prunorum copiose hausit.

14. Jul. hausta mane solutione tartari emetici multam amarescentem pituitam revomuit. Seccessus assidui: mitiora tormina: tenesmus levior: cætera eadem. Peracta emesi omni bishorio drachmam dimidiam pulveris radicis arnicæ absumsit. Decoctum repetitum.

Ut humorum impetus ab alvo avertatur, repurgato prius ventriculo, & intestinis, vesicans omni alterno die adplicuimus, alvum reficcare, cutim humectare, pituitosa incidere, & expedire infarctus minutiorum vasorum natum. Nullam suppurationem excitavimus, sed plagas cantharidibus sollicitas ficcavimus, epi-

dermide relictæ. Rarior inde dejectio , & consistentior ; verum.

Die 20. denuo impurissima lingua , sed humida : thoracis totius ardor , & vomituritio. Emeto - catharticum. Modica , flavaque vomuit , deiecitque : levatæ thoracis molestiæ. Posthac omni bihorio drachma pulveris radicis arnicæ , & vesperi duo scrupuli theriacæ Andromachi exhibebantur. Lingua prærubra , glutinosa.

Inde ad 30. usque Julii primo omni bihorio , dein qualibet quarta hora pulvis propinabatur , ex drachma radicis arnicæ , & garnis sex radicis angelicæ compositus , sumto horis vespertinis paregorico.

Hac methodo deliniri morbus quotidie magis , magisque cœpit , ut prima Augusti res in integrum denuo fuerint restitutæ.

Tenesmus omnium ultimo valedixit.

Ab eo tempore , vino , amaricantibus , & idoneis alimentis , corporisve exercitatione enervatam ventriculi vim exacui.

Discrimen inter dysenterias Hujus Anni æstatem multæ rariores dysentericæ , quam illam elapsi macularunt. En quid discriminis inter eam anni præteriti , atque hanc hujus horam observarim.

(1777)
& illas
Anni præteriti. Hac æstate dysenterici multo pauciores fuere , sed qui ex ea ægritudine decubuerunt , pessime habuerant , colluctabantur diutius , vix tandem eluctati. Linguas porrigebant assas , ligneas , scabras , diffusas , prærubras , nitide glabras. Saburram revomuerant mole non conspicuam , sed tenacem , ductilem , pituitosam , amarescentem , non multam. Minus promte hoc anno levabantur ab emeto-catharsi , & alvus

vus dysenterica non nisi tarde, & potenter roborantium remediorum vi reprimebatur. Sæpe etiam nimios secessus, morbo in longum protracto, narcoticis suspendimus, ne intestina diuturnitate mali consuetudinem contrahant diarrhœicam, atque ipsa remedia corroborantia citius per inferiora dimittant, quam salutarem eorundem virtutem experiantur.

At vero prioris anni æstate fomes dysentericus & spectabilioris copię fuit, & multo mobilior fluidiorque, æruginosus, porraceus, vitellinus, nigricans, quive ita sua sede totus quantus dimoveri, atque exterminari emeto-catharsi poterat, ut nullo remedio seu narcotico, seu roborante quietem conciliare intestinis, aut robur debuerimus.

Cæterum utut exiguam hoc anno dysenteria provinciam fortita sit, tamen illa præ aliis locis ergastula invisit, & captivorum non paucis lethum tulit.

Dysenteria frequentior, & lethaliior inter captivos.

Credo, id ideo contigisse, quod morbus ibi corpora nancisceretur non exercitata, desidiosa, quæve almæ æstatis muneribus nunquam vescuntur, fructibus inquam horæis; hinc acrem in abdomine materiem colligi pronum est, quæ morbum committat dysentericum.

Nunc pauca commemorabo, quæ me hujus æstatis dysenteria docuit.

Alvum ordiente morbo creberrime motam vidi, atquavis vice ita parcam, ut, si omnia intra nychthemeron ventre reddita excipulo collegeras, ne justam quidem fæcum copiam, quæ unico solum secessu homini alias sano prodire solet, obtinueris. Id etiam multoties adverti, post plurium dierum dysentericas dejectiones tandem excludi dura, adusta, antiqua,

Observationes quædam circa dysenteriam.

caprilla stercora. Hinc necessitas comprobatur, in hujusce generis dysenteriis sub morbi exordium duratas faeces molliendi, movendi loco, atque eliminandis remediis mannatis, tamarindis, salibus mitioribus, & tandem emeto-catharsi. Apparet etiam, quanto in errore versentur, qui adeo nullas evacuationes instituunt, ut illico potius ad opium recurrant, qua praxi, quæ alia perniciosior esse possit, haud video. Hos sola secessuum frequentia omnem sæpe patientiam superans terrefacit, falsaque opinio tenet, eos nempe, qui *frequentissime* dejiciunt, dejicere etiam *quam plurima*.

Ufus opii
in dysen-
teria.

De morbi exordio loquor, & vacuationibus per artem nondum factis, ubi opio locum nullatenus esse, fidenter assero, etsi morbo jam declinante, & dysenteria in diarrhœam conversa utile esse paregoricum queat, quin etiam necessarium, si modo roborantia remedia, atque invigorantia primas habeant.

& adf-
tringen-
tium.

De adstringentibus ita edoctus sum, ea morbo incohanti haud convenire, sed rejecta prius, quæ præcordiis inhæserat, vetusta, atque acri fæce, & languidissimis intestinis assumpta mox profundentibus diuque, & cum virium jactura gravi, medicari potenter roborando posse.

item
emolli-
entium.

Tormina in recenti ægritudine, dysuriam, ischuriamque qui mucilaginosi delinire solum studuerit, nil agit. Spasmi dolorifici demitigari haud solent prius, quam emetico-catharticum irritantem stimulum excusserit.

ÆGER DECIMUS SEPTIMUS.

Febris continua remittens pituitoso-bilifa ,
cum exacerbatione quotidiana paroxys-
mum hystericum imitante.

28. **A**NNORUM cœlebs Fœmina menstruis usa Febris
regularibus , fluorem album a sexennio patitur ,
assiduum ferme , benignum initio , at tractu tem-
poris acrem , virentemque ex flavo , cætero-
quin sana.

quotidia-
na remit-
tens sub
larva pa-
roxysmi
hysterici.

Die 19. & 20. Julii catamenia copiosa fluxe-
runt.

21. Jul. prandens animo linquitur , voce de-
stituitur : sistuntur menstrua. Horripilationes
dein vagæ vagis caloribus remixtæ , tractiones
artuum omnium dolorificæ , & sterni dolor ac-
cesserunt. Somnus ea nocte.

22. Jul. mane bene. Sale amaro septies pur-
gabatur. Meridie frigere pedes prætermodum
cœperunt , frigore sensim superiora petente , &
per corpus diffuso. Deliquium. Mox dolor
lancinans artus primo inferiores , dein dorsum ,
scapulas , pectus , & brachia pervasit. Dy-
spnœa : tenesmus ad matulam : urina multa ,
crystallina : sudor largus , frigidus. Vesperi ,
& noctu bene : dormivit.

23. mane , nescio cujus suasu , vena in pede
secta est. Sub meridiem paroxysmus hesterno
simillimus : nox bona.

24. hausto sale amara multa , biliosaque pur-
gabatur. Paroxysmus serius , & circa septimam
primum vespertinam advenit , eorundem , ut

antea , symptomatum satellitio cinctus. Post mediam noctem quies , & somnus.

25. Jul. mane dedolata surgit , iterum decumbit. Hora secunda pomeridiana exacerbatio consueta in multam usque noctem protracta.

26. Mane ab hora septima ad decimam usque paroxysmus idem cum strangulatorio faucium dolore. A meridie secta vena est , & iterum quadrihorio post , non scio , quo suadente. Sanguinem fuisse corio inflammatorio contactum ægra asserbat. Tota die friguit plurimum , & decubuit , ad noctem recaluit.

27. Jul. exacerbatio mane , uti pridie : noctu somnus. Hucusque cortice peruviano usam fuisse ægram ex ejusdem narratione collegi.

28. Ad Nosocomium venit. Hora decima matutina levis admodum paroxysmus. Caput extra tempus exacerbationis grave. Sapor oris foetidus , amarescens , fauces mucro refertæ. Lingua immunda , biliosa. Dedolatio. Pulsus fortis , plenus , vibrans , & naturali ferme celeritate. Aqua mulsa , salita. Vespera sera emeticum. Vomuit pituitosa multa , cum paucis biliosis. Nox bona.

29. Jul. mane bene se habuit. A meridie levicula accessio , non diuturna. Aqua mulsa , salita , adjecto sale ammoniaco.

30. Os valde glutinosum , lingua , & mucro , & bile conspurcata. Emeticum. Vomuit glutinosa. Paroxysmus nullus.

31. Jul. bene. Nulla accessio. Potus mulsus , salitus cum ammoniaco , & infuso-decoctum radicis arnicæ.

1. Augusti circa meridiem paroxysmi per
ho-

horæ quadrantem levissima accessio : reliqua bona. Medicamenta hesternæ continuat.

2. Aug. omnia bona. eadem remedia.

3. circa meridiem loco paroxysmi frigus leve & transitorium, sine calore, sine sudore.

Ex hoc tempore nil amplius alieni a sanitate deprehendimus, & confirmato ope amarican-tium ventriculo, & intestinis, sana per omnia.

12. Aug. ad suos rediit.

In curando hoc morbo, qui peculiari ratio-
ne attinere ad nervos affectos videbatur, eos ego
medendi canones secutus sum, quos ex innu-
meris, iisque quam maxime abs se invicem di-
versis nervorum, ut appellant, morbis, aut
lectione acceptis, aut ipsa praxi, proprios in
usus confeci.

Regulæ
in sanan-
dis ner-
vofis
morbis.

Ubique adverteram, morbum convulsivi
quid habere, vim quidem irritabilem, quæ fi-
bris muscularibus inhæret, quodam in præsen-
tiarum excessu peccare existimabam, eamque
vividiorem, ac par est, esse, & stimulo obedi-
re non suo, aut si etiam suo, attamen ab eo-
dem nimium irritabiles fibras justo potentius sol-
licitari, & in motus agi aut volentiores, aut
alienos.

Qui curationis initium a roborandis, aut so-
piendis, aut stupefaciendis, aut relaxandis, ut
varii varie loqui amant, nervis faciunt, & ad
amatum sibi nervinum remedium recurrunt, næ
ii quam longissime aberrant a morborum nervo-
rum practica cognitione!

Hinc omnem operam ea in re consumendam
arbitrabar, ut, *quis stimulus* fibres irritet, mo-
tumque anomalias causet, & quo positus loco is
sit, quave ratione auferendus, investigarem.

Exterminato enim seditionis auctore, quid-

quid antea turbarum nervos commoverat, totum suapte jam conquiescit, aut facili modo, atque ipso tempore dimitigatur.

Non unius generis stimulum vidi systematis nervi turbatorem: varius is esse solet, variaque in sede locatus.

Cum omnis ferme nervosorum morborum curatio in auferendo hoc stimulo tam vario consistat, ratio patet, cur *eadem* nervorum affectio in diversis hominibus non *eandem* sæpenumero sanationem admittat, sed in aliis aliam, & subinde oppositam, ut, quæ alteri profint evidenter, alterum lædant indubitato. Nempe effectus *apparentur eosdem* non *eadem* ubique causa gignit.

Pauca in hanc sententiam exempla recensebo.

Tribus abhinc annis puellam biennem sanavi per vices graviter convulsam, atque extra convulsionum tempora liventem facie, tussiculofam, & cum sono strepente respirantem. Cum minutulas, & pinguedine obvolutas venulas, qui vocabatur, chirurgus phlebotomo assequi haud posset, hirudinibus applicatis sanguinem eduximus. Convelli, vivere mox desit, & paucos intra dies etiam tussitare, & sonore respirare.

En hic stimulum nervos irritantem sanguinis nimiam redundantiam intra thoracem præcipue, & humorum circumeuntium quemdam quasi ob eorundem turgescientiam stragulatum!

Ad aliam postea sexennem puellam vocabar, insultibus epilepticis a biduo correptam aliquoties, & latere more pleuritico dolentem. Missus semel, & iterato e brachio sanguis corio phlogistico tectus, atque alia remedia inflammatoriæ pleuritidi dicata mox convulsiones, dein & ipsum morbum sustulerunt.

En iterum, quis stimulus fuerit nervis adli-
ca-

catus, thoracis videlicet phlogosis ! en remedium nervinum in simplici antiphlogistica methodo repertum !

Fœminam novi hyftericotaten, desidiosam, opipare viventem, & bonis succis submersam. Quæcunque nervis opitulari dicuntur, incassum, & cum ægritudinis incremento adhibuit. Inverso consilio venam secuit, & aliquid lauritarum subtrahere sibi ausa est, & iners pondus corporis commovere. Tolerabilius inde habuit multo, atque melius habitura, si vitæ rationem inire licuisset, necessitatibus naturæ adcuratius respondentem.

Aliam biliosissimam fœminam, & ferme ictericia a pueris facie, virginosam, morsu oris ventriculi, ructibus rancidis, globo hyfterico, leipothymiis multum vexatam, urinas mingentem crySTALLINAS sæpenumero, spasticasque, leviter artubus non raro convulsam, remedia salina, acescentia, alvum blande ducentia mirum juverunt. Cacochyliæ rancida, & systematis biliferi infarctus, & multorum aliorum symptomatum, & motuum præcipue irregularium causa fuit. Nervina hic fuerant, quæ solverunt, inciderunt, immutarunt, & alvum alias morosam expediverunt.

Nuperrime juvenem e Nosocomio dimisi ab epilepsia, qua ab aliquot jam annis, & hoc ultimo frequentius, validiusque prehendebatur, liberatum. Multa incassum tentata, cum stimuli & naturam, & sedem ignoraremus, donec eundem in systemate gastrico repertum, vomitoriis repetitis ejeceramus. Inde nervorum quies, & nulla a longo jam tempore foedissimi male reversio. Ventriculum aptis remediis, rhabarbarinis, amaricantibus &c. diuturno tem-

pore præmunire annitebamur, ne is novam materiem pituitosam, & quasi pultaceam, cujus ingentem quantitatem vomendo rejecit, nervos certa quidem, attamen inexplicabili ratione, in motus epilepticos concitantem, in posterum generet.

Spasmodum ventriculi gravem in viro robusto, plenoque, & quotidie per multos annos a pastu maxime recurrentem, quem spirituosam, amarificantia, nervina, chalybeata multo ferociorem effecerunt, strictiori diæta, & abstinentia a vino, ac calefacientibus quibusvis, & sanguinis missione largiori instar incantamenti consopivi. Nec id incommodi posthac rediit, etsi homo vino denuo uteretur parciori quidem, & aquæ commixto.

Pistoris historiam habeo alia occasione curatius enarrandam, qui superata maligna febre in hypodropem incidit intercutem. Variam ipsi medicinam, & diuturnam, inefficacem feci, nec tamen id pejus ruere, nec frangi vires magis videbantur. Appetiit, obambulavit, & ægri-tudinem, rebellem licet, facile tulit.

Scrotum, & penis mirum tuebant tumore vago, sæpe evanido, & mox recurrente. Cum alvum fluidissimam redderem, ex improvviso validissimo tremore totus, & per aliquot horas, concutitur, dein convellitur epileptice, tandem stertorose, mentis impos, tardissime respirans, & sublimi pulsu per intervalla dire convulsus cubat, nec acerrimos stimulos sentiens. Maxillæ tetanus.

Roso capiti cucupham ex emplastrum vesicante confectam, nuchæ simul & artubus alia vesicantia adplicui. Cum loca vesicantibus erosa plurimo fero madere incœperant, convulsiones de-

desiere, & mens rediit, tandem & perfecta fanitas.

Hic nervos stimulari ab acri fero ad encephalon ex improvise recurrente existimabam, quo vesicantibus evocato motus epileptici componebantur. Vim ergo nervinam hocce in casu cantharides exerebant.

Symptomata morborum *nervosa* dicta non tam ex facili nobis imposuerunt, ut statim ad eam remediorum classem confugerimus, quam per eminentiam *nervinam* appellant. Vix ullum remedium est, quod non aliquando nobis *nervinum* fuerit.

Ablatis, aut retusis nervorum stimulis morbus ut plurimum suapte filet, nisi is forte irritabilitatis excessus fuerit, eaque inducta nervis consuetudo, ut remoris licet omnibus stimulantibus causis nervosa affectio nihilominus recurat. Tunc vero nimium irritabiles nervos cortex peruvianus emendat, & ipsum tempus desuefacit.

Ubi febrium intermittentium, correctæ licet, aut sublata causa, exacerbatio ob consuetudinem, & characterem impressum nihilominus redit, cortex peruvianus specificè prodest, idque legitimum exhibendi hujus remedii tempus est, nisi forte non expectata materiæ febrilis correctione, aut eliminatione ob periculosum quoddam symptoma maturius suffocari febris debeat.

In ea ægra, cujus historiam retuli, quæ causa omni alterno potissimum die nerveum systema conturbarit, adhibita medendi methodus docet.

ÆGER DECIMUS OCTAVUS.

Febris æstiva cum exanthemate miliari.

PUELLA 11. annorum, antea semper sana; 1. Julii mane evigilans dolorem anginosum, & impeditam deglutitionem queritur. Horrores, calores, alternatim, frequenter. Cephalalgia, & os amarum: non appetit: decumbit.

Die 2. & 3. æstus assidui: graviora omnia.

Die 4. lingua prærubra, præcalida: fauces prærubræ, dolentes absque tumore: spiratio crebra: dedolatio: calor multus: sitis nulla. Facies pone nares, & labiorum concursus flavescent, genis intentius rubentibus: oculi humidiores. Eruptio miliformis in brachiis frequens, alba. Venter a biduo clausus. Febris: amaror oris. Data eo die sunt multa solventia salina: vesperi vomituritio: emeticum. Vomuit amara, foetentia, pituitosa: quater dejecit. Cephalalgia minor: urina sanorum: dormivit.

Die 5. os non amplius amarum: lingua glutinosa, minus calida: facies pallidior: nullus facium dolor, & deglutitio bona. Urinæ parcissimæ, frequentes, sanis similes. Eruptio miliaris perstat: calet, sitit. Alvus ter mota est. Stillicidium narium.

Die 6. mane exhibito vomitorio amarescentem pituitam vomuit: dejecit: allevata est. Nulla cephalalgia: febris pauca: vesiculæ miliares paucæ: squammulæ multæ.

Die 7. nulla febris. Miliaria in furfures abierunt.

Ab ultimo vomitu salinis remediis, dein & stibio

stibio diaphoretico non abluto, & demum amaricantibus usa convaluit.

Die 16 Julii sana domum repetiit.

Plures hoc anno sanavimus verno maxime, & æstivo tempore, qui miliaribus confersi ad nos venerunt, quorum historias, utpote superius recensitæ simillimas, non referam. Quæ ea de febre me attenta observatio docuit, paucis complectar.

Febrim miliarem a materie generari pituitosa potissimum cum intra vias primas collecta, tum ultra easdem transmigrante, multa demonstrarunt, sed lingua quam maxime aut glutinosa, aut glabra, & vomitiones pituitosæ, allevantes, sive spontaneæ eæ fuerunt, sive arte excitatæ.

Hinc *febris pituitosa* salutari merebatur, ea-que *gastrica*, si mali scaturiginem spectaveramus.

Plerique, quos *febris pituitosa* vel cum eruptione miliari, vel absque eadem tenebat, dolores artuum quasi rheumaticos querebantur, vesperi maxime, nocturne graviores, sub auroram delinitos multum, & interdiu nullos, vel perquam leves.

Mensibus vernis plures mihi sceminae obtigerunt hoc genere *rheumatismi pituitosi*, vel *febris pituitosæ cum rheumate noctu graviore* affectæ, quæ ob morbi lenitatem, diuturnitatem, & constantem nocturnam exacerbationem ex febricula potius venerea ægrotare credi poterant. At constitit tum ex aliis, cum & præcipue ex medendi ratione fortunata, eam esse *febris pituitosæ* indolem, ut interdiu mitius afficiat, & noctes doloribus infestet constantiori lege id tem-

Miliarium genitrix materies.

Febris miliaris quædam proprietates, & medendi ratio.

temporis exacerbatis, quam rheuma syphiliticum soleat.

Rheuma hoc pituitosum brachia, & maxime femoris carnes excruciabat. Fuere, quibus & lumbi, & alterutrum faciei latus doluerunt.

Febris pituitosa sive miliaribus stipata, sive iis caruerit, peculiari ratione emeticis indiguit, seu potius emeto-catharticis, iisque sæpius repetitis; agebat enim id genus remedii non solummodo evacuando, sed & potenter resolvendo. Temporibus inter emeto-catharces mediis solventia profuerunt ex taraxaci radice, & con-similibus, salia media, & antimonii præparata.

In febre miliari, scarlatina, petechiali, biliosa, putrida, maligna emeticum exhibui, iteravi, non solum, ubi oris amaror, & signa notiora pravarum fordium in ventriculo, & intestinis id exigebant, sed etiam ubi lingua glabra, multum glutinosa, vel vero sicca, & quasi tosta fuerat, aut veluti arborum cortice obducta, aut linguam bovillam fumatam, salitamque referens, aut pilis quasi aridis, erectisque hirta. Nil tam cito linguam emendabat, humectabatque, quam emeticum.

Æstus igens, & cephalalgia ad tempora, ad frontem, in ipso veluti orbitarum ocularium fundo intolerabilis, delirium imminens, vel etiam præsens, si quando ejusmodi symptoma febrim comitaretur, emeto-catharsi aut emendata fuerant, aut valdopere, & cito delinita.

Mentem multo frequentius a vicio gastrico turbatam vidi, quam a sanguine, aut alibi existente causa.

De vesicantibus ita me multa observatio docuit, ea convenire in eo morbi miliaris stadio, ubi

ubi primæ viæ fuerint sufficienter repurgatæ , & ubi nulla amplius ad easdem morbificæ materiæ revulsio ope emeto-catharseon fieri potest , utpote longius dilapsæ.

Rebus sic stantibus vesicans , ubicunque fuerat commodius visum , adplicui , & plagam eodem remoto denuo resiccavi. Ita vel singulis , vel alternis diebus aliud vesicatorium admovi. Hac methodo lentor omnis , & vasculorum infarctus solvebatur , diaphoresi , quæ commorante intra præcordia impura illuvie morbum efferasset , nunc summe proficua , & tristes ægritudinis reliquias præcavente.

Salutarem vesicantium opem tunc maxime experiebar , ubi febris deferbuerat , at indomabilis adhuc circa articulos dolor restitaret , noctu gravior.

Febres quæcumque originis gastricæ sanguinis missionem *per se* non exigebant. At quando & quantum , & cur detrahere subinde sanguinem in hac febrium specie necessum sit , alibi dicam.

Cortice peruviano in febre *pituitosa* rarissime usus sum , utut sint , fuerintque , qui eundem hic primas tenere arbitrentur , idque experiundo , ut affirmant , multoties docti. Credo me quoque peruviani remedii laudes fuisse hic cantaturum , si ægrorum vires intempestivis phlebotomiis antea convulsissem. Eo enim in casu dehiscens , & jamjam ruiturum ædificium subinde cortex sustentat , unicum propemodum fulcrum , at impar sæpe.

Ubi morbus intermittere cœpit , quod post purgationes arte factas subinde feliciter evenit , aut ubi in laticem vitalem , priusquam ad nos veniretur , jam lautius erat peccatum , corticem

peruvianum ambobus utique brachiis complectebamur.

Subinde nares sanguinem stillabant, uti etiam huic ægræ contigit. Non inde necessariam phlebotomiam existimabam. Non facile a symptomate quodam non essentiali me seduci patior, ut idcirco agenda omittam, aut aliud agam quid, quod morbi principis notioni adæquatæ non respondeat.

Aphthæ. Febres miliares anginosa effectione stipari cum nullo, aut exiguo faucium tumore, & fauces aphthis conspergere, sæpius solebant. Aphthæ hæ primo pustulas referebant miliares iis simillimas, quæ externam corporis superficiem obsidebant. At ubi hæ in furfures abierunt & squammulas, illæ ulcerari cœperunt, ut totidem discreta, & albicantia ulcuscula exhiberent, quæ rarius in majus ulcus confluxerunt.

Pustulosa, & aphthosa. Hinc duplicem formam aphtharum vidimus, *pustulosam* primo, dein *ulcerosam*. At neminem habuimus, quem aphthæ gravius mulctarint.

Fauces dolentes initio hordei decocto, cui salis ammoniaci quid, & mel rosatum miscebatur, elui curabamus, qua re multum pituitæ fuit cum emolumento prolicitum. Ubi pustulæ in ulcuscula subsederant, salviæ infuso, cum roob dianucum, & spiritu salis acido malum cohibuimus, sanavimus.

Erant, qui eadem prorsus ratione febricitabant, qua ii, quæis corpus pustulis miliaribus effloruit, angina æque, & aphthis affecti, at absque exantemate per reliquum corpus miliarari.

Aphtharum generis, & affinitas. Materiem aphthosam, & miliarem eandem esse judicabam; & quod faucium miliaria facile ul-

ulcerentur, id loco eorundem natali deberi, calido, humidoque.

Nemo fuit, cui miliaria primum in Nosocomio eruperint, fomite, arbitror, miliari evacuationibus subducto.

Puerperæ nostræ, utut præ aliis febre populari ferirentur, quam miliare exanthema sæpe numero comitari aliunde novimus, ab hisce efflorescentiis omnes immunes perstiterunt, cum morbi initiis a nobis fuerit sollicitè cautum, & febris suis in incunabulis, vacuato puerperarum abdomine, repente, ac quasi rescissa cervice, enecta.

Cum Hamiltonio observavi, imbecillam corporis constitutionem, & evacuationibus maxime sanguineis fractam huic morbo præ aliis patere. Fœminas, easque debiliores, viduas pauperimas, & supra florem ætatis, nec jam fœcundas febri miliari correptas multo plures vidi, quam mares, hosque inter nonnisi pueritia vix egressos, laxos, & orphanos, & victu farctos duro, ac farinaceo.

Post jejunium vernum ab Ecclesia Romana præceptum uberiores febrium miliarium proventum experiebar, sive ea veris ipsius ratio sit, ut huic morbo præprimis faveat, sive victus eo tempore crudioris ex caseo maxime, & farinaceis, inter pauperes potissimum, seu utriusque.

Contagio, quo alter alterum afflet, febrim nostram miliarem caruisse, caruisse eodem etiam illam, quam alii viderunt, & descripserunt, etsi contagiorum assertores, fidenter ajo. Cur enim miliarem febrim contagiosam appellem? num quod eodem tempore eo morbo plures corripiantur? at & pleuritis eadem sæpe tempestate

multo plures proruit, non *contagiosa*, etſi popularis. Nec medici, chirurgi, ægrorum cuſtodes, nec ipſi proxime accumbentes apud nos miliare contagium hauſere.

Miror certe, clariffimos viros, qui in magno miliaris morbi gradu *alvum egerere bilioſa, fætidiffima, alvum in ſecunda morbi periodo cum emolumento fluere, vias primas materiem in ea febre continere pravam, eaque educ̃ta morbum ipſum ſanari* obſervando didicerint, nihilominus hiſce vitiis manifeſtis non contentos notionem morbi in ignoto quodam, & contagioſo miaſmate quærere.

Mirari quoque illos ſubit, qui *ſanguinariam* medendi methodum ei morbo opponunt, quem, etſi ex ventriculo, & inteſtinis ortum haud dicant, tamen ita deſcribunt, ut ignorare ejusdem indolem, geneſinque rerum peritior non poſſit.

Botalliana hæc methodus haud multo minus discriminis habet, ac illa altera medendi ratio, quæ febrile incendium affuſo oleo, & lignis alit.

Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt.

Utinam utraque hæc medicatio & *ſanguinaria*, & *calefaciens* aptiores in uſus reſervaretur!

Equidem methodi quædam therapeuticæ ſtantque, caduntque, prout fama celebrati cujuſdam viri, ſub cujuſ vexillo militant, aut viget, aut cadit. Verum plerumque id infortunii accidit, ut deluſa Medicorum cohors haud prius reſiſcat a methodo illa curandi epidemica, niſi poſtquam hæc :

Πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς αἰδοὶ προΐαψεν (*)

(*) Multas præſtantes animas Acherontis ad oras
Præcipites dedit ante diem. *Homer. Iliad. v. 3.*

ÆGER DECIMUS NONUS.

Febris æstiva cum exanthemate scarlatino,
& miliari.

JUVENIS 16. Annorum, sartor, sub finem æstatis horruit, æstuavit, & ingesta vomuit. Febris
scarlati-
nosa una
cum mi-
liaribus. Doluere paulo post fauces. Laboriosa deglutitio.
Die 2. omnia, uti pridie. Colluvies mucosa faucium ingens.

Die 3. pejus habuit. Æstus magni. Vomuit mucosa, amarescentia, multa: noctu efflorescentiæ scarlatinae, & pustulae paucæ, miliares, rubrae.

Cum die 4. nos accederet, haustus salini, & aqua mulsa exhibita. Vesperi emeto-catharticum: vomuit pituitam amaram.

Die 5. potus salini, mulsi: vesperi emeto-catharsis. Vomitiones pituitosæ, amaræ: secessus. Exigua febris: pallescens rubedo: furfures. Fauces ulcusculis obsessas eluimus infuso salviæ, cui roob dianucum, & spiritus falis acidus jungebatur.

Die 6. vix febricula. Potus salini continuantur, & gargarisma.

Nulla postea febris observabatur. Amaricantia aut salinis maritata, aut sola, paucos intra dies vires firmarunt.

ÆGER VIGESIMUS.

Febris æstiva cum erysipelate.

Febris erysipelatoſa. SUB exordium autumnī faber ferrarius ad Noſocomium venit, a ſex, ut aſebat, diebus plus æquo calens, & leviculo ſubinde horrore perſtrictus, laſſus, naſeabundus, & *ασιλον*. Gena ſiniſtra, & hypopium tumuit, doluitque ex eryſipelate. Cervix præ dolore immobilis: os amarum: lingua mucoſa, flava, villoſa.

Solventibus ſalinis, & oxymelle multo, demum emeto-catharſi uſus pituitam copioſam, amaram vomitione refudit, dejecitque, mox allevatus. Alvo liquidiore, crebrioreque perſiſtente brevi convaluit.

Ipiſi loco dolenti nil remediorum admovimus.

Ex hac, aliisque, quas referre ſupervacaneum puto, eryſipelatis hitoriis & origo ejus morbi, & medendi eidem modus patet.

ÆGER VIGESIMUS PRIMUS.

Febris æſtiva cum anthrace.

Anthrax. EODEM tempore, quo prior, alius noſtram opem implorat 24. Annorum ruſticus.

Ante 14. dies repente brachium dextrum intumuit, doluitque quaſi ex rheumatismo. Inſignior & tumor, dolorque cum magna duritie
haud

haud procul a loco subaxillari. Tumoris ejus medium pustula occupavit, lenticularis, rubra, quæ mox nigrescere, ulcerari, atque ampliari cœpit, vicino ambitu indurato, dolentissimoque. Febriebat, sed leviter, & obambulans. Facies, habitus, lingua biliosorum; quemadmodum etiam gustus, potissimum cum e lecto surgebat.

Febris, cum Nosocomium ingrederetur, jam deferbuit, atque se ipsam, utpote inde ab initio suapte natura lenior confecit. Hinc sale medio, & oxymelle relapsui potius, quam morbo prospectum. Carbunculus tardius sanabatur.

Mensibus Julio, & Augusto aliquot ad Nosocomium venire, quibus alicubi carbo enascebatur, febricitabant, quasi ex æstiva febre, sed mediocriter.

Cum erecto esse corpore poterant, & laboribus fungi domesticis, ac levioribus per ægritudinem liceret, in Nosocomio non manserunt, sed quotidie ad nos reversis deligatio facta est, remediaque quæ e re esse videbantur, suam quivis domum reportarunt. Quosdam ab omni immunes febre dixisses, non ab omni tamen dispositione febriculosa.

Carbunculos aliis anni temporibus non observavimus, quive per æstatem occurrebant, ejusdem esse originis, sed genii mitioris videbantur, ac illi fuerant, quos Cranone, Thessaliæ urbe, eadem anni parte visos Hippocrates memorat, *pluvia per magnos æstus affatim, & continenter cadente, ventis maxime ab austro spirantibus.* (*)

(*) Initio 2. epid.

ÆGER VIGESIMUS SECUNDUS.

Febris æstiva cum tussi convulsiva.

Tussis
convul-
siva.

PUELLA 5. annorum, nondum variolas, nec morbillos passa: at ante annum ex vermibus curata, pane multo sequioris notæ, aliisque farinaceis, quibus maxime delectabatur, ferme unice vescabatur.

Sub finem Maji tussi corripiebatur, ut plurimum sicca, indies validiori. Tussitabat livente facie, & artubus convulsa, & propemodum suffocata inter repetitas, diuque protractas expirationes; insequente tarda, difficili, sonora, clamosa inspiratione: sub finem paroxysmi nunquam vomuit, nec aliis temporibus. Febricula: anorexia: nauseabunda.

Exacta altera septimana tussis humectari cœpit, sputave prodire pituitosa, tenacia, non pauca. Haustu emetico multa biliosa, æruginea, pituitosa ore, atque alvo reddidit. Plurimum levaminis: tussis pauca, non convulsiva: nulla febris.

Post biduum neglectis & apta diæta, & ulteriori remediorum usu, recrudescere omnia: tussitare incertis vicibus, interdium, noctu frequenter, & convulsive: sputare cruenta, pituitosa, puris æmula, multa, & mediocriter febrire.

Die 10. Julii nostræ curæ commissa est. Tussim mox adfuturam prænuntiabat molestus oris ventriculi sensus, tussim ipsam antecedere solitus, & comitari. Macies: alvus rara, duraque: noctu, & inter dormiendum largus sudor

in

in collo, fronte, & ad claviculas, respiratio fervens, quasi bulliente aqua: nullus ullibi in thorace dolor.

Per biduum ventrem sollicitavimus salinis remediis, manna, & enematibus. Mox respiratio strepere desiit, & tussis rarior, mitiorque fieri, cæteris non emendatis.

Cum sudoribus, & macie confumeretur, remediis tonicis opus esse arbitrabamur, sed stomacho amicis, quæve alvum immorigeram alias, expedirent, utpote regiam quasi viam illuviei abdominis excipiendæ, exturbandæque.

Hinc corticis peruviani decoctum, salibus mediis, & manna stimulum *parce* quidem, ne copia ipsa perefficacis alias remedii ventriculum offendat, sed *frequenter* bibendum didimus.

Die 17. Julii tussis rara admodum, non convulsiva. Respirat absque strepitu: non sudat: pauca sputat, & raris subinde lineolis cruentis tincta. Appetit.

27. Jul. cum tussis consopiretur, ita, ut rarissime, & minime laboriose, nec more convulsivo tussitaret, noctes essent tranquillæ, sputa proferret rara, & solum mucosa; cumque victum largiorem, quam a dejecto ferri ventriculo posse existimabam, intempestivius flagitaret, mater puellæ insciis nobis multa farinacea, & butyracea alimenta attulit: inde omnia re-cruduerunt.

Cognito eo errore diætetico, cum mater convenire filiulam prohiberetur, eam illa nolentibus nobis domum reduxit, austeræ nostræ methodi pertæsam.

Nihilominus vel ex hisce adparet, qui rei eventus fuisset, si curam licuisset, quemadmodum constitueramus, perficere.

Tussis
convulsi-
væ quæ-
dam pro-
prietates,
ejusque
cura.

Nulla certa redeuntis tussis periodus observa-
batur. Nec in paucis aliis, quos extra Nosoco-
mium vidi, aut quos aliis annis curavi, defini-
tum quemdam accessionis circuitum experiebar.
Hinc non omnis tussis convulsiva *omni alterno die*
validius urget.

Vitium systematis gastrici bilioso - pituitosum
ejus tussis initio causam fuisse, multa evincunt,
verminosa præcipue dispositio, ac victus cru-
dior, & tussis adfuturæ præfensio quædam ad
cardiam, & epigastrium totum, vomitiones
præterea biliosæ, pituitosæ, levantes.

Huic vitio mederi studebamus remediis inci-
dentibus, alvum leniter moventibus, eaque si-
mul virtute præditis, quæ laxam solidorum com-
pagem firmant, & novæ pituitæ genesin, re-
staurato fibrarum tono, præcavent.

In curanda tussi convulsiva unice ferme spec-
tandam semper judicabam *labem temporis epide-
micam*, quæ *varias* hominum ætates *varie* af-
ficit.

Menſe Majo, & Junio morbi *pituitosi* emi-
nuerunt, bile non raro in societatem adſcita.
Sordes hæcæ variorum in variis ſymptomatum
effectrices ſolvere oportebat, ſolutasque repe-
titis plerumque vicibus vacuare vomitu, alvo-
que mota. Id feciſſe in plerisque ſuffecerat, in
adultis præcipue, iisque robuſtioribus. Fœmi-
næ quædam opportunam pituitæ diatheſin ſive
a nativitate nactæ, ſive ab adventitia ægritudi-
ne, ſolventibus remediis, & iteratis etiam eva-
cuationibus non levabantur; neceſſum enim
fuerat & debilem roborare machinam, & ea
confirmata generandæ novæ pituitæ anſam præ-
ripere. Id in pueris, quos tussis convulsiva ve-
xabat, facta perquam opus erat. Hinc pro-
fue-

fuerat lenissimis evacuationibus ea remedia maritare, quæ vi roborante commendantur.

Pueros diversis annis tussi vere convulsiva correptos, recurrentisque eodem in homine ejusdem tussis exempla plura novi.

Tussim convulsivam, quæ sui generis, & *specificus* morbus esset, nunquam vidi; semper enim epidemicæ febris characteres exhibuit luculentos, ut ab eadem etiam causa generari, & ejusdem popularis ægritudinis diversa solum *modificatio* videretur. Ratio vero, cur eadem ventriculi illuvies modo encephalon turbet, modo pulmones tussi concutiat convulsiva, nunc miliaria exanthema, nunc scarlatinum, aut urticatum, aut erysipelas gignat, & subeat varios modos, nostram hucusque indaginem fugit.

Tusses convulsivæ cum Viennæ, tum in Hungaria a me observatæ, fuere omnes *stomachicæ*: at non omnis *stomachica* tussis fuit ideo convulsiva; hinc illa latius patet, & plures sub se quasi species complectitur, quarum unam dicimus *convulsivam*.

In sananda tussi convulsiva, ubi ea ex ventriculo oriebatur, quam originem illi communissimam esse puto, bina potissimum tempora distinguebam, primum, quo ventriculus fere solus ægrotabat, & materies prava abdominis necdum in reliquum corpus, aut nonnisi parum dimanavit: atque alterum, quo pulmo non solum per sympathiam afficitur, sed ipse jam suam a ventriculo labem attraxit, eamque variam.

Morbi non ultra ventriculum, aut non multum progressi facilis medicatio erat, & non diuturna, emeticis, eccoproticis, & stomachicis demum, atque victu eupepto perficiunda.

At vero ubi vitium ad reliqua etiam viscera dilapsum videram, in ea simul inquirere oportebat, quæ alibi essent, & quam ratione vitiata. Sic ubi repereram imbecillum corpusculum, & emaciatum, & sudoribus, quos lecti tepor copiosissimos sæpe prolicuerat, contabescens & ingentem, viresque absumentem sputorum mucosorum, & puriformium copiam, roborantibus usus sum, corticis peruviani decocto, lichene islandico, & polygala amara, aut consimilibus, ubi ventriculum antea repurgaram, & alvi libertati identidem prospicerem.

Verum aliam inire rationem solebam, ubi pulmones & validissime, & vicibus innumeris sanguinem allicuerant copiosiore, unde turgor, & plethora eorundem, ac inflammatio. Eo in casu phlebotomia requirebatur, non ut ventriculo, ortæque ex eo tussi, sed ut tussis effectui, maxime pernicioso, peripneumonice nempe affectioni, quæ supervenerat, primum mederemur.

Aphorismi de
tussi convulsiva.

Cum ea, quæ de tussi convulsiva mihi per observationes, vel etiam lectitando innotuere, mente expenderem attentiori, quosdam quasi aphorismos ea de re condi posse, atque eosdem quam maxime practicos existimabam: scilicet

1. Tussis convulsiva, præcipue popularis, morbi alterius ei tunc anni temporis imperantis quædam solum *modificatio* est, & lusus quidam, cum eoque morbo principe & increfcit, & consistit, & inclinatur.

2. Hinc *eandem* cum epidemica ægritudine curationem petit: *eadem* & causæ morbificæ indoles, & sedes *eadem*.

3. Cum febres *vernas* pituita cum totius corporis, tum maxime ventriculi, & intestinorum gene-

generet, *aestivae* bilis, & *autumnales* idem humor biliosus, sed spissior factus; easdem & tussis convulsivæ ut plurimum productrices materias observamus.

4. Hinc, uti febribus vernis plus minusve phlogoseos commiscetur, ut idcirco phlebotomia sæpenumero requiratur, sic tussis convulsiva, quam ver præcipue gignit flante borea exasperatum, in inflammationem pulmonum abit, educto sanguine curandam.

5. Tussi convulsivæ æstatis emeticum, atque illi per autumnum dominanti præmisso emetico cortex peruvianus proderit, officiet sanguis missus. Quæ medicatio ad earum etiam tempestatum populares febres pertinebit.

6. Tussis convulsiva, utut causa ejusdem materialis sublata dudum sit, redire per vices nihilominus ob *consuetudinem* potest, quam fibræ nimium irritabiles contraxerunt. Desuefacient vero nerveum systema ab irregulari hoc motu opiata, moschus, castoreum, hyoscyami extractum, cicuta, nicotiana, camphora, gummi ferulacea &c. item cortex peruvianus.

7. Pleræque tussis convulsivæ sunt *stomachicæ* ob materiem morificam in ventriculo hærentem.

8. Nihilominus nulla tussis est, cujuscunque illa originis sit, quæ in corpore plurimum irritabili, quale infantum, puerorum, & mollicularum scæmellarum esse solet, non possit esse aliquando convulsiva. En cur tam variæ, sibi que nonnunquam oppositæ methodi therapeuticæ, huic morbo auspicio admoveantur.

9. Male ergo hæc tussis inter eos morbos recensetur, qui antiquis ignorati posteriora hæc demum sæcula fecerunt.

10. Contagio eandem propagari, hominemque eo morbo semel defunctum perstare posthac ab eodem immunem, observationibus repugnat.

11. Specificum remedium *hujus tussis* tam varia sede, & causis adeo multiplicibus natae, nullum datur, nec dari potest.

Anno 1775. mensibus Martio, Aprili, & initio Maji tussis convulsiva aetatem puerilem per omnem agrum Viennensem corripuit, nec omnem abstinuit vim ab aetate proveciori. Etenim & mobilissimas quasdam juvenculas vidi, quin & viros convulsive tussitantes. Pertinacissima ea tussis in adamata sibi puellari aetate fuit, ad duos, tresve extensa menses.

Erant, qui unam tantum, alteramve tussis ejus accessionem experirentur, hique ex adultioribus ferme.

Eam quoque observationem in meis pugillaribus reperio, morbos pectoris quoscunque, illo vere observatos participes aliqua ratione illius tussis convulsivae, aut ab initio fuisse, aut esse ferius factos. Praeterea id etiam a me adnotatum lego, paroxysmum illius eo tempore tussis convulsivae risu fuisse facillime invitatum, de novoque concitatum. Id ideo fieri arbitrabar, quod in risu aequae, ac in tussi convulsiva diaphragma repetitis vicibus succutiat eo modo, ut continuæ fieri expirationes debeant, quas nulla inspiratio interpellat. Instantem etiam paroxysmum retardatum non raro, elisum, praeventumque vidi facta longissima, quantum licuit, inspiratione, & spiritu, quam fieri diutissime potuit, retento.

Quas mutationes hæc febris per autumnum subiverit, postea dicam, ubi menses autumnales, Septembrem, Octobrem, Novembrem de-

descripserò. Hinc quæ ibi habentur, huc traducantur, ut integra sit æstivæ febris, & admirandæ variationis ejusdem historia.

Æstivam appellavi hanc febrim, quod per æstatem frequentissime fuerit spectata, etsi hinc verjam occuparet, illinc usque ad finem autumnî imperium suum prorogaret.

C A P U T X I.

REFLEXIONES IN HISTORIAS

SUPRA RECENSITAS.

EN febrim æstivam anni 1777. mille formas ludentem, & mirifice protheiformem! En & appoplexias, & phrenitides & ophthalmias, parotides, anginas, syderatas linguas, artusque, & pulmonum affectus varios, ac graves, & rheumata, colicas, convulsiones, & paroxysmos hystericos, & efflorescentias tanquam ejusdem fontis in diversa dilapsos rivos nunquam siccandos, nisi ipsa scaturigine resiccata.

Chamæleon hic versipellis, bilem ajo æstivam, multariam imponere iis solet, qui annum illum febrium circuitum, & epidemiarium indolem semper *eandem* in se, sed millenis lusibus ludentem non ad ipsos ægrotantium lectulos, non penitissime fuerint edocti.

Qui morbos æstatis hujus cum iis contulerit,
sub

quos aliorum annorum æstates , atque alio adeo sub sole peperere , maximam inveniet morborum æstivorum omnibus annis similitudinem , genium eundem omnino , eandem materiem morbificam , atque eandem , si rei caput spectes , therapeuticam methodum.

Quod si quid reperias diversitatis , illius id generis erit , ut varium solummodo morborum numerum , discrimen varium , durationem eorundem , typum , efflorescentias , crises , complicationes , eorum aut præmaturum , aut tardiozem instante æstate ingressum , aut fugam sub autumnum , hyememque citiorem , aut magis dilatam diversis æstatibus variare diversimode videas , aut hoc anno hanc partem corporis præ alia impeti. Quemadmodum enim *eadem* æstate diversissimam faciem *idem* morbus obvertit , etsi *eadem* ratione percurandus , ita variationes ejusmodi non essentielles *ejusdem* morbi multo frequentiores occurrunt æstatibus *diversis*.

Non paucae equidem epidemiarum æstivarum descriptiones prostant , quas qui scripsere , quasi novas quasdam , aut nunquam omnino , aut rarissime visas & arbitrabantur , & posteros sic persuadebant. Id inde contigit , quod adventitium quoddam , non essenziale , sed *hoc* anno eminentius fortasse , atque universalius spectatum symptoma arripuerint , indeque , tanquam a nota characteristica digressi , epidemiae notionem formarint , non utique genuinam , cum ex accidentibus solum non necessariis , & mutabilibus reperiretur , atque etiam deceptricem , quia morbi notionem malam mala consequi methodus debebat. Verum qui ad artem recte consequendam Coi oraculi suasu (*) *omnium primo anni*

(*) L. de aëre , loc. & aq. c. 3.

anni tempora animadvertit, quid horum quodque possit efficere, quive omne fere tempus penes ægros numerosos, & morborum indole pervestiganda, & experiundo consumit, nullius vel magistri, vel opinionis prædilectione abreptus, in id unice intentus, ut proficit, ut periculum omnium faciat, & quæ didicerit meliora, retineat, vulgetque, is, inquam, hanc mirificam morborum quavis æstate recurrentium simplicitatem nunquam prætervidebit, utut versicolore, & variegatam; epidemiarum descriptiones, etsi quam maxime mancas cum emolumento leget, & tanquam ex rudibus, quod olim steterat, ædificii formam delineabit.

Hanc popularium per æstatem morborum similitudinem vel ipsa Hippocratica pestilentis epidemiciæ descriptio probat, remotissimo licet sub cælo facta, & quam plurimis abhinc annis. » Etenim & ignes sacri quam plurimi numerantur, & faucium dolores, & oris fervida ulcera, lippitudines humidæ, longæ, diuturnæ, cum doloribus; febres ardentes, soporosæ, anxie, horridæ, per vices exacerbatae, phreniticæ, cum alvo turbata, secessibus crudis, tenuibus multis; tubercula foris, intus, circa inguina; carbunculi per æstatem multi, &c.

» Circa alvum multis multa, & nociva acciderunt, tenesmi, lienterici, dysenterici, secessus biliosi, pingues, tenues, aquosi, tormina, & volvuli maligni. Multa præterea alia febrium genera grassata sunt, tertianæ, nocturnæ, continuæ, longæ, erroneæ, anxie, instantes, ubi alvi plurimis turbabantur. » (*)

Sed

(*) C. III. de morbis popularibus sect. III.

Sed & ægrorum historiæ , quas descriptæ epidemiæ subnexas legimus , eandem ad amussim imaginem sistunt , quam nostris quotidie oculis per æstatem febris æstiva obtulit biliosa , pituitosa , putrida , malignaque seu suapte ingenio , seu ob remediorum neglectum , sive ob sinistram eorundem usum.

Quædam
ad hæ-
moptoën
pertinen-
tia.

Hæmoptoën & hoc , & præterito anno per æstatem , & autumnii initia perfrequentem experiebamur , cum difficili subinde spiritu , ardore thoracis , & pungente lateris dolore , & febre.

Quidam excepta sputatione cruenta nil molestiarum querebantur. Fuere , qui sæpius jam , atque etiam aliis æstatibus sanguinem tussitando rejecere , & a multo jam tempore copiosa , glutinosa , & puris quamdam speciem præ se ferentia , noctu , & horis antelucanis extussitarunt. Hos omnes aut febris tenuit luculenter biliosa , aut biliosa saltem *dispositio* , & occulta febricula. Sapor certe , & lingua alieni quid habuere , & minutum erat aliquantum desiderium cibi. E somno evigilantibus matutino amariuscule quid præter morem molestum fuit , aut pituitæ copia , ac male sapidæ salivæ , fauces replens.

Hos omnes in conspectu multorum Nosocomium adeuntium & tuto , & intra non multum tempus cum constantia persanavimus.

Non destiti , eos , qui ægros visentem sequebantur , in hanc hæmoptoes speciem reddere perattentos : eam a bile æstiva effici , quemadmodum multi alii æque mirabiles effectus , observationibus ostendi certis , & multiplicibus. His , qui sic ægrotabant , aqua simplici cum multo oxymelle , & sale medio usis exacto nychthe-

themero emeto-catharsi ventriculum subvertimus, multamque plerumque bilem, & *αμωσγιν αγω*, *και κατω* copiosam eliminavimus, & quanto cum emolumento, quamve intra breve tempus confecuto! Vomentes ne guttam sanguinis rejecerunt, quasi ipsa emesis hiantia pulmonum vasa quovis auxilio citius, atque efficacius stringeret; & vomitu jam peracto aut nihil omnino sanguinis, aut ejus nonnisi paucum quid per intervalla, & ad exiguum tempus comparuit.

Repurgato abdomine salina remedia continuabamus, quo impetum humorum ad abdomen inclinarem, liberum modo, & liberiori sanguinis periodo, rejecta illuvie aliena, idoneum effectum.

Sed & hominem a relapsu præmunire oportebat, ac novam novi fomitis biliosi genesin præcavere, & corroborare laxos pulmones, ne denuo sanguinis plus, quam apte cohibere possint, suscipiant, susceptumque male dimittant.

Hic sanguinis receptus ad imbecillum viscus tunc potissimum eveniet, cum meare is libere per abdomen nequit, multis utpote, alienisque fordibus gravatum. Ea ratio fuit, cur vim ventriculi acuerimus, & restituerimus robur universo corpori remediis amaricantibus, aliisque hunc finem laudatis. Sed sub usu istorum alvus liberior esse debebat, & ter, quaterve quotidie respondere, ut sic humores deorsum, & ad alvum vergerent huc continuo invitati, & eorum vis a pulmonibus averteretur.

Hac methodo etiam illos sanavimus, quibus redire hæmoptoë omni æstate solebat, & quibus repetita, & profusa sanguinis missio, priusquam nobis committerentur, hanc e pulmonibus

bus hæmorrhagiam adeo non stitit, ut eam etiam adauxerit.

Qui *hujus* hæmoptoes notionem habet, & vires opii noverit sanguinem rarefacere, & esse impuro ventriculo inimicas, æque noverit, opio locum hic nullum fuisse, eoque morbum fuisse graviolem effectum.

Adstringentium remediorum vanitatem, qui non sperabatur, eventus docuit.

Rubor faciei intensus, & oculi quasi sanguine suffusi neutiquam nobis aut plethoræ, aut phlogoseos signum fuerunt, nec ulla ideo phlebotomiæ necessitas fuit. Biliosi sæpenumero supra modum rubuerunt, at everfo ventriculo, & bile refusa cum levamine palluere. Nec qui e naribus sanguinem stillabant, aut quibus ex utero prodiit, idcirco pro plethoricis, aut inflammationis habebantur, si cætera reclamarint. Ipse febrilis impetus sanguinem vel e naribus, vel ex utero movebat. Si quando horum quid in morbo comparuit, nec inde quid mali præfagiebamus, nec sperabamus quid boni; neque unquam ullam inde agendorum rationem depromebamus. Suffecerat spectasse ipsum morbum, ejusque principem causam, atque huic medelam opposuisse directam, & parem.

Curavimus morbos subinde compositos ex inflammatorio videlicet, & bilioso. Id morborum connubium diversorum verno maxime tempore eveniebat, hyemali phlogosi nondum penitus dissoluta, & longius hinc inde procurrente in tempora biliosa.

Sed & alia ratione biliosæ feбри subinde vera inflammatio sub exitum veris jungebatur, ubi bilis diathesin offenderat inflammationibus aptam, & sanguinem succendebat. Eam febrium com-
po-

positionem plerumque quotannis etiam autumnus profert, præmaturo præprimis frigore horrescens, aut proximus hyemi, ubi bilem æstivam brumalis inflammatio propulsat, cum eaque subinde concurrat.

Quodnam hic in medendo consilium arripuerimus, quave fortuna, vel infortunio, hистoriæ morborum docent.

Ubi febris, quæ ex biliosa, & inflammatoria coaluit, phlebotomiam exigebat, sanguinis colorum vidimus non albidum, quemadmodum in impermixta alias inflammatione solet, sed flavescens, virescens, flavo, viridique sero innatare, crassum valde, & tenax.

In emeto-catharsi pluries repetenda eam legem sequebamur, ut omni alterno, tertiove die secessum, & emesin moliremur, donec febris aut emanferit penitus, aut maximam partem deferbuerit, dummodo vires id genus remediorum admitterent, quibus vigentibus emeticum reiteravimus non ob nota solum onerati ventriculi symptomata, & febrim aut eodem decurrentem tenore, aut denuo insurgentem, sed etiam ob linguam siccam, adustam, nigrescentem, retorridam, ligneam, aut ob cephalalgiam magnam, & capitis calorem gravem, eumque sensum, ac sic, ut ægrotantium phrasi utar, *caput dissiliret*. Mirum certe, & subitaneum febrilis æstus solamen ab emeto-catharsi sæpissime vidimus. Hinc factum, ut nunquam in mentem venerit, oxyrhodina, & nescio quæ epithemata capiti adplicare, quæ ægrum, & affidentes dulci potius futuri levaminis spe lactant, quam relevant.

Ubi phlebotomiæ male institutæ vim vitæ confregerant, periculosum fuerat alvum, aut

vomitum periclitari. Novi enim & mortem illatam, eamque repentinam, ubi æger misso antea sanguine enervatus potionem emeticam hauserat, utut non drasticam, utut multa, pravaque ducentem, quamve vegetior alius eodem in morbo fuisset expertus summopere salutarem.

Id assero, non propinandum emeticum esse, usquedum os non amplius amarescat, & lingua mundetur, nec ventriculus doleat. Hæc enim symptomata sub initium morbi pravae illuviei debebantur, quæ eliminatis licet sordibus nihilominus perstant, non jam a malis contentis generata, sed a languidissimo ventriculo, & ab introrsum verso humorum salivalium ac biliorum nisu, eorundemque secretionem, & excretionem ob pharmaci stimulum adaucta. Eo in casu firmare systema gastricum annisus sum, & hiantia vasa adducere remediis amaricantibus, & cortice imprimis peruviano.

Omnium ultimo linguae mundities, & naturalis mollities rediit, nec ægro a relapsu sufficienter prospectum existimabam, donec lingua per omnia se haberet, uti in sanis solet.

Si morbus princeps emetico indiguit, haud facile quidquam coinciderat, quod emesin contraindicaret. Variolarum nullum stadium, nec morbillorum, nec catamenia, nec gravitas, nec lochia, nec aliud quid curam antibiliosam, ubi ejus necessitas fuerat, vomitoriis instituentiam prohibuerunt. Mirabar multoties, hæcce coincidentia, variolas, morbillos, purgationes muliebres &c. ob æstivam hanc febrem multum a suo tramite deflexisse, evasisse anomala, gravia, periculosa, & sola methodo illa, quæ febrim popularem directe, atque efficaciter aggrederetur, fuisse denuo inta orbitam reducta.

Con-

Contraindicantium numerum in dies exuperior esse multo minorem, ac olim arbitrabar.

Indicationes curativas non desumimus ex februm aut vario typo, aut lusu vario symptomatum; sive enim continuam quis diceret, sive remittentem aut statis horis, aut erroneo modo, seu intermitteret quacunque ratione, seu efflorescentiis quibuscunque stipatam, & quidcunque græci nominis schola vetus tribuisset, omnibus *eandem* fecimus medicinam, ubi *eandem* febris causam advertebamus, aut *propemodum eandem*. Hinc causæ morbificæ, non autem variis ejusdem causæ effectibus, aut lusibus, & modificationibus adventitiis medendi methodus adaptabatur.

Innumeræ sunt pulsuum deceptiones, quas de industria vitabamus, cum nihil magni, ac decretorii aut omitteremus, aut moliremur, suadente vel dissuadente solo pulsu, securioribus semper signis confisi.

Pulsus pleni, fortes, duri, vibrantes, & plurimum exagitati in febre biliosa plethoram, & phlogosin sæpenumero mentiebantur, sed subverso ventriculo, remotoque bilis stimulo mox mellecebant, naturalibus vix dissimiles.

Aliam pulsuum fallaciam vidimus, si quando iisdem a rhythmo naturali non abludentibus ægrum nihilominus plena discriminis febris tenuit.

Curtam habuimus materiæ medicæ suppellectilem, non ob penuriam, sed quod ita nobis placuerat ipsismet. Comtas remediorum formulas illi sibi servant, quæis dura necessitas incumbit matronarum palatum deliniendi, aut ea propinandi, quæ suo se pretio commendant.

Primo nychthemero aquam puram copiose hauriendam dedimus, cui aliquid oxymellis com-

miscuimus, ex æquali portione aceti simplicis, & mellis sola mistione parati.

Hunc potum omnibus decoctis præferebamus, quod & parabilis esset, & ægris gratissimus large potaretur. Interea temporis potiunculam salinam propinabamus in plures divisam doses ex aquæ simplicis dimidia libra, & drachmis duabus *arcani*, quod vocant, *duplicati* compositam. Plus salis medii intra viginti quatuor horas ingerere volebamus, ne alvus, antequam emeticum exhibeatur, nimium fluat, & propinatum postea emeticum convertatur in purgans, id quod plerumque fiebat, ubi vomitorium alvum offenderat jam antea diarrhœicam. Plus profuerat cholera artificialis, quam sola dejectio vomitu carens.

Peracta emesi sola aqua, melle & aceto utebantur, & octo fere horis nil alterius remedii sumferunt. Turbas tempus ipsum, & blande obrepens somnus multo felicius, tutiusque composuit, quam quaecunque narcoticum, a quo plerumque abstinebamus. Elapso hoc tempore, quid ultra facere oporteat, expendebamus; vel enim eandem quam initio, potiunculam salinam, vel vero, si quando glutinosa potius, quam biliosa vomuerant, mixturam præscripsimus ex libra dimidia aquæ simplicis, & drachmis duabus salis ammoniaci, adjecto pauco melle confectam. At ubi fusior alvus, & virium dejectio ægrum affligerent, pulveris radice arnicæ drachmam dimidiam, aut integram omni quarta, vel & omni altera hora vel solam, vel una cum aliis *coindicatis* dedimus.

Qui sanguine male emisso, aut morbi diuturnitate confecti compage jamjam dissolvenda ad nos venire, ocyus corticis peruviani decocto usi sunt,

sunt, emesi aut neglecta, aut eadem modestius, & ope solius radicis ipecacuanhæ concitata.

Reconvalescentium vires decoctum herbarum, & radicum amarificantium, & victus idoneus restaurabat.

Multa adhuc supersunt, quæ, prout memoriaræ occurrant, narrabo, per æstatem potissimum observata.

Sic pulsus exiles, & ferme sub digito evanescentes, celeresque in febre æstiva sæpius deprehendi. Tunc vero inquirendum fuerat, quænam ex duabus causis, quarum singulæ exilissimos pulsus faciunt, obtineat; subinde enim vera aderat virium jactura ob multas, largasque sanguinis missiones, & symptomaticum, ac grave profluvium alvi: at tunc, utut ægri multa subinde facie putrida abundarent, tamen, pravorum licet succorum evacuationem non tulerunt.

Puella phlebotomiis, priusquam ad nos deportaretur, ad incitas jam redacta, post lenem emesin, rejectaque multa licet, & amurcosa bile mox lapideum artuum frigus exhibuit, pulsibus arteriarum omnino abolitis, & morte, quam forte post aliquot primum dies, non propinato emetico obiisset, paucis ab emesi horis infecuta.

In hac vera debilitate *directam* medendi methodum ope emeto-catharsecos jam non amplius poteram adhibere, sed viribus vitæ consulendum decocto corticis, radicis arnicæ infuso, vinoque fuit, ut vires vitæ erigantur, erectæque aut ipse morbificam materiem coquant, eliminant viis, & modis variis, lente equidem, & cum discrimine, & per ambages.

Subinde ægri ex hac ingenti imbecillitate re-

focillati leniorem emesin *serius* utilissimam experti sunt, quæ stante illa exigua vitæ vi, & citius instituta enecuiisset.

An in
vera de-
bilitate
vesican-
tia pro-
sint.

Vesicantibus in vera maligne decumbentium debilitate a longo jam tempore non sum usus. Stimulos habent brevi denuo evanidos, sudorem sæpe noxium cientes, quæve & alvum, atque urinam cohibent, necrosin interaneorum imminentem accerfiunt, & maiorem plerumque ruinam virium, & torporem relinquunt. Gaudeo, me a miserrimo hoc maligne febrientium auxilio, ex quo mihi melior medendi ratio innotuit, auspicato plerumque abstinuisse.

Perraro contigit, ut in vera debilitate ventriculus, & intestina omnia cardiacum quodcunque nausearent, nihilque medicamentosi valerent ad vias secundas ablegare, atque a remediis quibuscunque potius opprimerentur. Vesicante tunc usus sum, & excitantem cantharidum vim per inhalantia cutis vasa, non salutato ventriculo, immisi.

Eodem quoque tempore, & eodem fere consilio epispastica furis admovi.

Pulsuum
fictitia
debilitas.

Alteram exilissimorum pulsuum causam non raro in iis vidi, qui nullas adhucdum evacuationes passi sunt, aut saltem parciore, quam ut inde tanta debilitas deduci quiverit. His vero materies circa præcordia summopere turgebat. Cardiacum fuerat emeto-catharticum, quod pulsibus vigorem illico restituit. Fictitiam hanc debilitatem stimulantia non emendarunt, sed mirum quantum auxerunt.

Quæ sit
epocha,
qua fe-
bres ga-

Febres biliosas in putridas, in malignas multiplici ratione converti alibi asserui, neglectu potissimum, aut regimine calido, aut phlebotomiis præter rationem institutis. Quamdiu fe-
bres

bres ejusmodi biliosæ solventibus, atque emesi
uni, aut pluribus cessarunt, eæ necdum ma-
lignitatis accusabantur. Ubi vero quacunque
ratione aut putrida abdominis illuvies sanguinem
ita coinquinarat, ut solventibus, & emeto-ca-
tharsi non potuerit amplius subduci, atque in-
tra breve tempus eliminari, malignitatem adesse
arbitrabamur.

Methodum medendi tunc *indirectam* adhibeba-
mus, eamque in eo reponebamus, 1. ut vis vitæ
non nimis torpeat, sed ita intendatur, ut hu-
moribus, permixtam alienam materiem attenuet,
subigat, aut aptam efficiat, quo per varia cor-
poris cola, ad quæ adpulerit, trajiciatur, at-
que ita exterminetur. 2. ut ne nimium vivida vis
vitæ sit, & contra inimicam materiem poten-
tius insurgat cum discrimine ægrotantis.

Tunc vires ægri adcurate, ac juxta oportuit
æstimare. Torpidam vitæ vim vinosa, amara,
& stomacho amica erexerunt, & fibras imbe-
cillas decoctum corticis peruviani, infuso-de-
coctum radicis arnicæ firmavit. Quibusdam,
queis neutram in partem vis vitalis peccavit, de-
coctum radicum graminis, & taraxaci cum oxy-
sacharo propinavimus, quantum absque incom-
modo haurire potuerunt, & quin ventriculus
læderetur.

Spem omnem in justo hoc virium moderami-
ne conservato, atque in eo reponebamus, ut
omnia cola reddantur aperta, & adpellenti mor-
bosæ materiæ excipiendæ, excernendæque ido-
nea. Alvum habere facilem, & urinas expedi-
tas magnopere profuit.

Hinc in exacta virium vitæ pensitatione rei
cardinem verti existimavimus.

Nullam interim excretionem violenter urge-

fricæ in
malignas
abeunt.

& quæ-
nam tunc
metho-
dus con-
veniat.

Item cui
rei eame-
thodus u-
nice in-
nitatur?

bamus, nullamque ita profusam esse sinebamus, ut inde viribus metuendum fuerit, aut aliæ nimium languescerent, & supprimerentur.

Atque ita pugnatum in eò morbo fuit, ubi inimica materies jam eos fines transierat, intra quos constituta directam solventium, atque catharticos potestatem fuisset experta.

Nunc, cum illa jam eo irruerat, ubi solventium, vacuantiumque viribus jam non amplius subjecta fuit, res soli ferme medicatrici naturæ committebatur. Languidos ejusdem conatus incitavimus, ferocientes moderabamur, aberrantes reduximus.

Hinc nullum habuimus remedium, quo in omni, ac singula maligna febre, & semper uteremur.

Idcirco recens non raro aqua, eaque frigidiuscula cum saccharo, & paucò vitrioli spiritu, ut *limonadam* referret, aut graminis, & taraxaci, cichoreique decoctum, vel etiam utrumque hoc genus remediorum, & lenta, minimeque tumultuosa festinatio multis salutem attulit, quos tumultuosa agendi ratio, & camphora, & serpentaria virginiana, aliaque stimulantia, & alexipharmaca pessumdedissent.

Sed & horum, & consimilium usus esse in magna virium jactura potest.

Quod si tamen excitantibus, & cardiacis opus fuerat, illa mihi magis placuerunt, quæ stomachus plerumque libenter admittit, quæve & sanum alias, sed languidorem valent recreare, amara, corticis peruviani decoctum, aut ejusdem extractum, vinum &c.

Aër frigidior, recens, haustus frigidaë, forbillationes vinosæ sæpissime pluris sunt, quam inimites, & ventriculo inimici remediorum quorun-

rundam stimuli, qui postquam remoti fuerint, vitæ viribus nullum augmentum permanens addiderunt.

Maxima vis est aëris frigidiusculi, recentis-
que in prohibendis biliosis morbis. Qui com-
pluribus diebus aërem calentem, & non perfla-
tum hauriunt, ventriculo gravantur, minus
appetunt, ac ore amaro sunt, & febrile incipi-
piunt. His ita ægrotantibus præmisso solven-
te, & antibilioso potu multam bilis amurcam,
& magno cum levamine excussimus. Ejus rei
exempla complura in iis vidimus, qui tempore
æstivo ex morbo quodam chirurgico decubuerunt
in angustioribus cubiculis, atque una cum aliis.
Supervenientes id genus febres gastricæ morbos
ipso chirurgico, vulnera, ulcera, &c. effecere
repente, & multo peiores. Imminentem non
raro in parte læsa gangrænam cura antibiliosa
repressimus, & ne sanati denuo relapsum pate-
rentur, aëre lustrato, & stomachicis remediis
ventriculo cavimus.

Hanc febrim, quæ vulneratis, ulceratis, aut
alio chirurgico morbo affectis, atque in No-
comio diutius conclusis insidiabatur, *nosocomia-*
lem appellabamus, etsi reapse a febre gastrica,
biliosa, putrida ne hilum differret, seu notas
utriusque communes, seu methodum medendi
spectes.

Nil prorsus periculi hæc febris *nosocomialis*
habuit, cum eam ultra initium progredi non sine-
remus.

Februm gastricarum certæ fuerant in salu-
tem prædictiones, malignarum vero perquam
incertæ. Quis enim certo prædixerit, mate-
riem intra viscera receptam canales ubique
pervios offensuram, nullac oberraturam, nulli-

Aëris
conclusi,
putridi-
que ven-
triculi
vim in-
fringit.

& febrim
gastricam
invi-
tat.

aut No-
socomia-
lem, quam a
vicio gas-
trico
semper
natam
observa-
bamus.

bi plus æquo coacervandam, petituramque rectâ esse vias illas, quibus tuto egeritur!

Dies critici an fuerint in febre æstiva observati.

Quæ de crisis, certisque illarum diebus tradi solent, observari in ægris nostris aut non poterant, aut ita observabantur, ut multi absque insigni, visibilique materiæ excretionem, & lente senescerent, aut illa absque dierum delectu eveniret. Multi initium morbi ignorabant, ii præcipue, quibus is insidiosè obrepebat, quive leviora valetudinis incommoda vilipendunt. Plerique de primo morbi die dubitabant; in paucis de morbi exordio exacte constitit.

Idcirco in exhibendis remediis nullum omnino diem aut præsentem, aut imminens morabamur. Etsi enim dierum criticorum doctrinam obtinere sumamus, ea tamen ignorato morbi adcurato initio inutilis plerumque fuerat, atque infida.

Manifestum exemplum malignæ febris non contagiosæ.

Puerperam ad nos deportarunt febre gastrica laborantem, sed neglecta, & parvo regimine in malignissimam conversa. Hæc paucos post dies mortem in Nosocomio obiit. Infanti mater jam malignissime febriens domi suæ ubera porrexit. Puellum morbi contagium nullum hausisse, incolumen mansisse, & vegetum, maritus asseruit.

Mictus difficilis in febre æstiva.

Febre biliosa correpti, præcipue æstate adulta, stranguriosè minxerunt: paucis lotium omne supprimebatur. Solventia salina, & emetico-catharsis renes, & vesicam illico expediturunt. Ab emollientibus, mucilaginosi, & oleosis penitus abstinēbamus, quæ crudam abdominis illuviem sua mole, & prava qualitate auxissent.

& molestissima diarrhoea.

Plerosque febricitantes æstate, & per autumnum

num molestissimus ventris fluxus vexavit, vires summopere exhaustiens, & subinde difficillime sistendus. Ægri a levi purgante plurimum lædebantur. Idem omnino nostris ægrotis acciderat, quod Hippocrates accidisse suis L. III. sect. VII. de morb. vulgar. testatur: » Purgationes (καθάρσεις) plurimos offendebant: eorum vero, qui ita habebant, plerique quidem subito moriebantur, multi etiam diutius perdurabant. Atque ut semel absolvam, tum qui diuturnis, tum qui acutis tentabantur morbis, ex ventris vitio omnes fere periire; omnes namque venter pariter fustulit.

Scarlatinæ febres, quarum copiam ver ^{Febris} ^{scarlati-} ^{næ origo.} ^{num,} & serus autumnus dedit, vigente æstate fuerunt perquam raræ. At omnes, quotquot habuimus, fuere originis gastricæ, & non raro vitium inflammatorium fuerat commixtum. In ea enim tempora hæc febris incidebat, ubi binæ differentes anni constitutiones, hyemalis nempe emoriens, & inchoans æstiva, & vice versa sese excipiunt.

Hoc anno vomitum movere solebam duobus ^{Quoniam} ^{vomito-} ^{rio usi} ^{potissi-} ^{mum si-} ^{mus?} scrupulis radicis ipecacuanhæ, cui granum tartari emetici adjeci. Si cui adulta æstate, qua fluxus alvini increbuerunt, venter ad nos venienti profuse fluxit, propinatum emeticum raro vomitum commovit, sed purgantis instar diarrhœam multo reddidit auctiorem, atque enervantem. Hinc alvum fluidissimam exhibita the- ^{de modo,} riaca Andromachi prius coibui, & elapsis ab assumpto narcotico una, aut duabus horis emeticum propinavi.

Peracto vomitu diarrhœa subinde compressa est, perseverantem diutius infuso-decoctum radicis

dicis arnicæ, aut ipsa in pulverem contrita radix certo, at pederentim stitit.

& tempore exhibendi emetici. In febribus intermittentibus, uti & remittentibus vomitorium finita primum exacerbatione dedi, quo tempore superficies omnes externæ, atque internæ sudoribus maduerunt.

Somnus, sudor levans post emesin, absque opio. Post emesin opiata non dedi, nisi si forte peculiari symptoma intempestivius urgeret opio compescendum. Peracto vomitu plerique inter levantes sudores placide obdormiverunt.

Aphtharum origo, & cura. Aphthas in adultis impura ventriculi illuvies produxit, easque nullibi offendi absque stomachi cruditate. Emeto-catharsis, & dein gargarisinata subadstringentia, ne oris ulcuscula certe non critica, in laxo, & putredinem facillime concipiente faucium corpore latius serpent, requirebantur.

Nunquam pulsum exploro recenter evigilantium, ut inde febris aut decrementum metiar, aut intensionem; omnes enim mox e somno expergefactos calere multum, febrire valentius, & habere se pejus observo, at ubi diutius jam vigilaverint, justam morbi mensuram exhibere.

Pauca quædam de futurorum in acutis prædictione. Exponam nunc, ad quæ animum præprimis adverterim, ut, quem morbus eventum sit fortiturus, mente quodam modo præcipiam.

Novi equidem in acutis infidas prædictiones esse, traditaque in eam rem præcepta multa vacillare, & claudicare. Nihilominus frequens ægrorum acute ægrotantium contemplatio intellectum ita disponit, ut varium morbi discrimen, & salutis, aut mortis majorem, minoremque probabilitatem, atque ejus probabilitatis quosdam veluti gradus concipiat, dijudicetque, an æger pone illam quali lineam adhuc-

hucdum adhærescat, ubi æqualia vitæ, & mortis momenta sunt, spesque, & metus æquibrantur; vel vero an ab eodem recesserit jam, & quamnam ad partem, & quantum.

En pauca quædam huc attinentia, quorum memoria nunc subit.

Si quando inflammatoria febris sananda obvenit, quam potu multo, atque antiphlogistico, & terna largiori phlebotomia instituta exardescere nihilominus atque efferri observabam, æger in magno discrimine versabatur. Non id dico, non pluribus persæpe phlebotomiis incuranda phlogosi opus esse; ad illud fidenter assero, inflammationem post tertiam sanguinis, eamque liberaliorem missionem infringi multum debere, aut saltem non ultra intendi, ut spes salutis recuperandæ possit perdendæ vitæ metum superare.

Pleuritides, & peripneumoniæ veræ cacochymis, aqua intercute, œdemate crurum, aut diuturno eorundem ulcere vexatis plerumque fuerunt lethales.

Quorum abdomen sentinam putridam continebat, alendæ putridissimæ febri parem, simulque gravem phlogosin aut intestina, aut pulmo conceperant, perierunt.

Ruri inflammationes thoracis gravissimas initio visas per hyemem, & ver observatas medicationæ nihilominus nec operosa, nec diuturna sæpius sanavi, quas in plebe urbana difficillimas vidi, & multo frequentibus mortiferas.

Sed etiam ab anni tempore, morbisque per eam tempestatem regnantibus de eventu præsentis morbi augurium cepi.

Plurimum quoque intererat in dijudicando vario salutis discrimine, quo quis vitæ genere antea

tea usus fuerit , pervestigare : sic fabri lignarii præ cæteris gravius ac æstare , atque etiam diutius ægrotabant , & difficillime eluctabantur.

Qui in longo itinere , & laboriose confecto , in febrim æstivam inciderunt , atque ex via ægroti ad Nosocomium venerunt , rarius evaserunt.

Febres , quæ initio leves , & periculi immunes esse videbantur , longas , judicatu difficiles , & non raro lethales vidi , ubi aut diuturna antea tristitia , aut multæ vigiliæ , aut diæta tenuis , crudaque præcesserunt.

Ancillas ægrotanti familiæ inservientes aut quas amassii fuga , aut delusus quacumque ratione amor in longum mœrorem conjecit , lassas initio , nauseabundas , ore amaro , & superficialia solum febricula , biliosam referente , tentatas , plerumque laboriosa tandem , & plena discriminis ægritudo prostravit.

Orphanorum puerorum , puellarumque febres periculosæ fuerunt.

Febris biliosa recenter orta , in homine antea sano , & simplex , etsi valdopere exarserit , plerumque periculo carebat , & intra non multos dies sanabatur , si medicatio opponebatur apta , & tempestitiva.

Eadem vero phlebotomis multis efferata aut ægrum necabat , aut eum dubiæ , vacillantique sanitati trans mittebat.

Febris biliosa æstivo tempore latius dominabatur , at funera vix ulla dedit , nisi malam medendi rationem habuerat adjutricem.

Hyems , & ver hanc multo rariorem quidem , sed eventus ancipitis , experiebantur.

Cum singula , quæ ægro extra Nosocomium acciderunt , aut quo quis victu usus fuerit , & vitæ

vitæ genere , quæve morbum proxime fuerant prægressa , non raro nescirem , utut , omnia sedulo perquirens , in id intentus fui , an in febre biliosa , præmissis remediis solventibus , & emetocatharsi subjuncta , æger insigniter allevetur , & præprimis , an rubicundus genarum color cum oris , labiorumque virore flavo in homogeneous magis totius faciei , albidiolemque pallorem convertatur.

Inde felicem exitum augurabar , etsi elapso nychthemero recrudescerent cuncta ; hæc enim repetito pharmaco fugabantur.

Ubi vero ea biliosorum rubedo ne hilum mutata persistit , non amplius febrim gastricam appellabant , sed malignam , gravem , & fortis dubiæ.

Febrim biliosam subinde insultu epileptico inchoatam in foeminis observabam , sed eo sponte soluto , & methodo antibiliosa adhibita cito sanabantur , & quin reverteretur convulsio.

Convulsiones serius accedentes periculosissimas vidi , maxime viris , etsi leves viderentur , obscuræ , & topicæ.

Nihilominus in omni convulsione , maxime febrili , futurorum scientiam omnem incertam novi ; novi enim e gravissimis convulsionibus evasisse alios , alios e multo levioribus periisse. Vaga , & errabunda nervorum affectio , quæ artus omnes hucusque forte graviter concussit illæsa vita , eosdem deferere nunc ob ingenium versatile potest , atque aut cor , aut musculos thoracis occupare , & eliso spiritu enecare.

Hinc vel in ipsis infantum convulsionibus , iisque vel levissimis in stimulum nervos irritantem omni opera oportet indagare , eumque auf-

ferre , sed nil prædicere , neque mirari , si , quem paulo ante quasi recte valentem , jamque extra teli jactum constitutum deferueras , paulo post inopinato convulsam audias , atque e vivis ereptum.

C A P U T XII.

DE FEBRIS ÆSTIVÆ COMPLICATIONE CUM ALIIS MORBIS, ET PARASITICA EJUSDEM INDOLE.

Febris æstivæ varia complicatio cum aliis morbis. **E**PIDEMICUM morbum ægritudinum ferme quarumcunque , quæ per id tempus sporadice occurrant , utut toto cœlo ab se invicem , & a communi illa temporis labe differentes , commilitonem agere , atque eas efficere multum anormalas , abnormes , & non raro mortiferas , quæ sole , & absque epidemici consortio fuissent perbenignæ , argumentis demonstrare innumeris possum , cumulata quotidie observatione collectis.

Ejus complicationis notitia est admodum necessaria. Cum epidemica constitutio quoscunque alios , atque omnium horarum morbis suum quasi subjugum cogat , suæque illis jura dicet , contingit , ut quem morbum intercurrentem hoc tempore hac methodo sanaveris , alio fanes longe alia.

Etsi enim ægritudo obveniens quavis anni tempestate , atque omnibus annis , & ubicunque locorum omnino eadem sit , atque eandem etiam ,
 si

si sola esset, medendi rationem deposceret, tamen cum sæpenumero periculi plus ab epidemico temporis vitio, quod aliud, atque aliud esse solet, quam ab ipsa hac sporadica effectione nascatur, alia erit, atque alia eidem affectui ratione medicandum.

Qui regnantem temporis constitutionem non assidue respexerit, neque inde suos sibi canones efformarit, næ is alto se mari committit, ventorum ludibrium, & fluctuum præda.

Ea labis epidemicæ scientia alios insuper usus habet, eosque communi opinione multo majores. Prima enim nascentium morborum exordia, nondum forte specificis notis insignita, atque adhuc ambigua, ex anni nota constitutione fortunato augurio præcipimus, & imminentis periculi vim occupamus.

Multi per eos menses, quæ bilis præerat, aut vulnerati, aut contusi, aut ulcerati, aut artubus contractis nostræ curæ concredebantur. Cum omnia, quæ utilia esse noveramus, secundum artis præcepta, & sollicitè fierent, & Febris æstivacom-
plicatio
cum vul-
neribus,
ulceri-
bus. sanatio pulchre procederet, en repente febriculam, identidem grandescentem, typo vario, & si ad omnia animum adverteris, æstivæ febri, cujus indolem luxuriantem supra recensui, omnino simillimam. Interea, quæ pure bono, & carne læta hucusque florere vulnera, ichore tenui, cinereo, flavo, viridique madescere, carnibus pallidis, livescentibus, nigris. Artus ipsos tumor ardens cum pallidiusculo rubore prehe-
derat late diffusus, & vesiculis, quales ignis ad-
motus facit, stipatus. Verum nemo inde gra-
vius mulctabatur, cum medicinam mox ipsi prin-
cipi febri promptam opponeremus, & efficacem.
Soluta, rejectaque biliformi fæce, omni secun-

da hora pulveris radice arnicæ drachmam dimidiam, vel integram, cui subinde paucillum camphoræ jungebatur, propinabamus. Optatos semper effectus videbamus, eosque non raro mirabamur perquam celeres.

Artum vero tumentem, & veluti ambustum, atque erysipelatosa phlogosi tentatum aqua abluiimus communi, cui camphoratum vini spiritum, & acetum lithargirii instillavimus.

Cum lapsu ab alto læsionibus capitis, &c.

Quos lapsus ab alto, aut vix externa læserat, hi & eo laboraverant affectu, qui illatæ injuriæ debebatur, & paucos post dies vel inflammatione corripiebantur, si ea forte tempestate inflammationum imperium viguit: vel vero ex febre biliosa ægrotabant temporibus huic morbo obnoxiiis. Ea commixtio morborum mediutius latuit, consiliique subinde inopem fecit, cum, quæ uno tempore multum profuerunt, alio incassum adplicari, atque etiam nocere viderem, in morbo, ut rei inscius tunc arbitrabar, ad amissum eodem.

Connubii hujusce æstivæ febris cum morbo quodam externo, qui nihil commune habere cum febre populari videbatur, historiæ multæ nobis suppetunt, quas referre & longus, & inutilis labor foret. Instar omnium unius puellæ morbus esto, quem ad ultimum hujus libelli caput rejeci, plura ibidem de capitis læsionibus narraturus.

Febris æstivæ connubium cum variolis, & morbillis.

Febris æstiva cum morbillis etiam, atque variolis in societatem coibat. Id genus connubii in varioloso vidimus, atque in omnibus omnino morbillosis, quotquot in Nosocomio per totam æstatem ea infirmitate defungebantur.

Observatio horna, aliæque, quas animo per-
atten-

attento , a præjudicatis opinionibus libero , atque ut prolem amatam afflictis parentibus fervem , mire sollicito , in Hungaria collegi finceras & numero non pauco , in eam me sententiam adduxere , ut *variolas* , & *morbillos eundem semper morbum* , eumque *benignissimæ indolis* , si non *omni semper* , at *saltem potiori tempore* , reputarim , quive soli , atque extra consortium prævum cito decurrunt , & periculo carent , sed quos a miti ingenio suo popolare temporis vitium detorquet , efferatos reddit , & exleges.

Ex hac opinione eam mihi legem in fanando utroque hoc morbo stabilivi , ut *febrim epidemicam* , *cujus presentiam* , & *commixtionem cum ipse anomalus variolarum* , *morbillorumve decursus* , tum *propriæ epidemiæ ipsius notæ me edocuerant* , *methodo efficaci* , & *directa curem* , ea spe fretus , fore , ut , qui a suo ingenio abducti fuissent *variolæ* , & *morbilli* , malo utpote confortio usi , denuo suapte ad frugem redeant. Nempe & leviculum vulnus , & non magni momenti ulcus videram mores pravorum induere , atque ob febris popularis societatem benignæ indolis prorsus oblivisci , neque alia ratione res posse in integrum restitui , nisi eo confortio diremto , & epidemico vitio sublato. Quidni eandem quoque vim variolosulcusculis epidemia intentet ? quidni intentatam arceamus eodem modo , & illatam propulsemus ?

Quæ animo conceperam , effeci , & nulla , aut vix ulla variolarum ipsarum , aut morbillorum ratione habita totus quantus in eo eram , ut in febrim popularem inquirerem , si complicationem ejusdem ex signis superius recensitis conjectaram , eique mederer non per ambages , sed e directo. Hinc phlebotomiarum , purga-

tionum, vomitoriorum, vesicantium, antiphlogisticorum, anticepticorum opiatorum, &c. is mihi usus in variolis, & morbillis fuit, quem ipse epidemici morbi genius eo in homine sibi poposcisset, si nullæ aut variolæ, aut morbilli fuissent complicati. En, quo infortunio, quave fortuna meum ipse propositum sim executus.

Historia
variolorum. Murarius 17. annos natus, vegeta hucusque valetudine usus, & corpore robusto, die 19. Maji vespere capite doluit, non appetiit, sitiivit. Lingua modice scabra: epigastrium totum tendi sibi, & præter morem repleti videbatur. Dedolatio: dormivit.

20. Maji modice incaluit. Cephalalgia major, præcordiorum, ac ad umbilicum pungens dolor cum ardore: lumborum, dorsique ardor, & tensio: debilitas major: urinarum copia: anorexia, & sitis aucta: linguæ asperitas: noctu quies.

21. Maji capitis dolor major, lumborum minor: totius abdominis dolor intensior, pungens, ardens: cætera, uti pridie. Obambulavit, & ad consuetos labores festum corpus coegit. Somnus.

22. Maji. præcordiorum immanis ardor, manentibus cæteris. Sudatiunculæ, nox bona.

23. Maj. hesternæ graviora. Sudores: abdomen inflatum, distentum, dolens. Vespere paucæ pustulæ variolosæ proruperunt.

24. Maj. pustulæ vix plures: symptomatum exacerbatio, cephalalgia tamen remissione: ventris profluvium.

25. Maj. alvo denuo adstricta cephalalgia gravius vexabat. Ingens sitis, & præcordiorum, totiusque abdominis, lumborumque molestiæ ingravescebant.

26. Maj. lingua arefcens, fapor amarus : nox infomnis.

27. Maj. mane nobis committitur. Variolæ paucae, minutiffimæ in facie, pectore, manibus. Petechiæ multæ, per dorfum præcipue, variolis interperfæ. Sumto eo die potu multo: aquofo, acidiusculo, mellito, falino, vefperi multam, ductilemque pituitam fponfe vomuit. Ea nocte abdomine minus doluit: non fitivit. Variolæ veluti recluso carcere confertim proruunt. Nox multo tranquillior, fed infomnis.

28. Maj. omnia mitiora. Urina jumentofa cum hypoftafi imperfecta, furfuracea: oris amarus: impedita deglutitio, & ardor faucium, quas albicantes pufulæ occuparant. Epigaftrii minor dolor: pufulæ plurimæ in facie, pectore, brachiis: petechiæ in dorfo multæ, rofeæ, lenticulari ambitu.

Cum ea tempeftate commixtum genus februm vigeret, ubi & fanguis phlogofin conceperat, & ventriculum fordibus redundarat, venam primo fecuimus, dein movimus emeto-catharfin: multam pituitam, & bilem eduximus eo cum eventu, ut abdomen mox a vomitu non doleret, extincta fiti, calore nullo, & pulfibus ordinatis. Noctu fomnus multus, tranquillus, non interruptus, reficiens. Sanguinem phlebotomia eductum crufta tegebat gelatinofa, diffufa, livida.

29. Maj. nulla febris. Tonfillæ tumidiffimæ, & palatum numerosis albicantibus, miliformibus pufulis exafperatum. Variolæ in facie confertiffimæ, confluentes, complanatæ, intropreffæ: in brachiis faftigiatæ, elatiores, ampliores, rariores, difcretæ, in manibus con-

fluentes, & planæ: in dorso quædam confluentes, discretæ plures, sed & hæ aut complanatæ, aut intropressæ, quarum aliquæ apice erant cinereo, liventeque, at ambitu omnes læte roseo. Per medium dorsum petechiæ multæ puncticulares, & rubedine diluta floruerunt. Appetit. Urinæ naturales: variolarum plerarumque bonus color; sed nullus ob faucium ardorem de nocte somnus.

30. Maj. labia, buccæ, lingua, fauces pustulis numerosis, albidisque refertæ. Nullus ullibi, præterquam in faucibus, dolor, nulla prorsus salivatio, nullus faciei tumor, nulla febris. Oculi lacrimosi: alvus ordinata: pauciores petechiæ.

31. Maj. pustularum incipiens flavedo: modicissima febris: petechiæ perquam paucæ, & profundè flavæ. Facies non tumet. Vix vestigium salivationis. Potissimam diei partem extra lectum, & obambulando transegit.

1. Junii facies, & hypopia magis tumbant. Febricula. Pustulæ flavescent, & forfice aperiantur.

2. Jun. incipiens salivatio. Noctu ob resistan-tem ptyalismum strangulatio; at alvo crebrius mota, & salivatione redeunte mox allevatus est. Manuum tumor, faciei tumore inferiora petente.

3. Jun. copiosus ptyalismus. Venter salibus, & manna sollicitatus, & fluens: vix febricula: urinæ multæ. Potus largus, emolliens, diureticus, acidiusculus ob admixtum acidum vitriolicum.

6. Jun. venter hucusque profluens: salivatio parca: noctes tranquillæ: exiguus ad carpos tumor: pustulæ exsiccatae.

13. Jun. bene per omnia habuit. Pruritus molestissimus lenivimus, cum resiccatas pustularum crustas lacte tepido emolliremus.

Hoc tempore plures furunculi enascebantur, unde dolor, & pervigilium, largave suppuratio ægrum ipsis variolis multo immitius habuerunt.

Cortex peruvianus profusam puris copiam cohibuit. Inde & vires rediere, duro, quo utebatur, opificio prorsus pares.

Morbus variolosus diversa percurrere stadia solet, sed quorum non eadem est apud omnes auctores ratio, nec idem numerus, nec eosdem cuiusvis stadio dies assignant.

Qua nos divisione febrium diversarum, & stadiorum usi fuerimus, exponam.

Tres nobis epochas integer morbus habuit, & curricula tria.

Primo enim illud temporis momentum notabamus, quo receptum miasma febre prodi peculiari cœpit, specifica, & sui generis, cujus etsi naturam ignoraremus, sociabile tamen ingenium noveramus. Ea enim, utut sola non raro, & absque periculo intra triduum metam occupet, nihilominus epidemicam febrim in societatem persæpe adsciscit, cum eaque per avia, atque invia fertur, atque hominem ut plurimum in præceps proruit.

Primo hoc stadio omnem operam in eo collocabamus, ut commixtæ huic febri potenter resisteremus, & cito. Qua re malignitatem, quam abnorme initium morbi portenderat, auspicato absterfi, aut, si nulla complicati epidemici ratio habebatur, laboriosos rerum exitus divinavi certus augur.

Alterum memorabile tempus erat, quo mate-

Variolarum stadia, & methodus medendi singulis stadiis conveniens, anomaliarum ratio.

ries cocta inviolabili lege ad cutem projiciebatur, projectaque febrim solverat.

Quod si æger febrile pergeret aut eodem tenore, aut & remissius, non jam cum febre variolosa mihi rem esse arbitrabar, quam metastasi cutanea judicatam ex integro noveram, sed cum alia quacunque, eaque, ut plurimum, populari.

Hinc eidem medicinam fecimus vel *antiphlogisticam*, si forte rigente bruma, aut primo vere inflammatio grassabatur; vel *antibiliosam*, temporibus biliosis.

Nec ullo modo ipsas variolas respexi, & sanguinem misi, aut eo non misso alvum, vomitumque movi, & ante eruptionem, & sub ipsa, & post eandem, prout commixta febris exigebat.

A prima pustularum eruptione alterum stadium metiebamur, quo jam non variolosum morbum, sed multos minutulos tumores considerabamus *inflammatoriæ indolis*, & in suppurationem abituros. Is tumorum in abscessus transitus cum absque febre haud contingat, eam tamen non peculiarem, aut specificam existimabamus, sed quæ omnem inflammatum tumorem prosequitur, evolvit, & ad maturitatem perducit.

Hæc altera variolantium febris, ubicunque sola fuerit, plerumque æque innoxie decurrit, ac in alio homine solet, cui locus alicubi externus inflammatur, inflammatusque in benignam suppurationem tendit. Hinc artis suppetiis ea febris raro indiguit.

Quod si nihilominus in homine plethorico, phlogistico, & inflammatoria anni constitutione ea nimium efferebatur, febrilem impetum misso fan-

fanguine, atque omnibus antiphlogisticis præsi-
diis moderabamur.

Evenerat etiam, ut in ægro cacochoymo, & imbecillo ea febris langueret, & malos corpo-
ris succos non valeret in pus bonæ indolis com-
mutare, & efficere abscessus bonos. Eo in
casu & eo victu, & iis remediis utebamur,
quæ vim vitæ exacuunt, & corpus firmant,
peruviano cortice potissimum, & *pauperum Kin-
kina*, seu pulvere radice arnicæ. At si fe-
langueret, quod rarius contigit, seu exorbitaret,
facilis plerumque medicatio fuit, dummodo ea
febris secunda sola fuerat, & nulli alteri epide-
micæ febris sociata. Potissimum a populari bi-
liosâ, pituitosâ, putridâ, malignâ febre metui-
mus, si ea aut primæ variolantium febris jun-
gebatur, atque in alterum, & tertium stadium
variolosi morbi provehebatur, aut ferius accede-
bat, secundamque febrim conturbabat.

Universim is nobis in secundo variolarum curriculo
medendi canon fuit: *febrim maturatoriam hujus
stadii ea ratione curare, qua eandem febrim cu-
juscunque alterius inflammati, & proxime suppu-
randi tumoris socium curamus, sed maxime vim
epidemiæ quam sollicitissime prohibere.*

Hoc alterum morbi stadium initio diei quarti,
& fine decimi concluditur, quem temporis trac-
tum autores alii in duo stadia dispeſcunt, nosque
ideo non dividimus, quod una, eademque hoc
toto tempore febris obtineat.

Tertium, atque ultimum stadium ab initio
diei undecimi orditur, quo absoluta maturatio
est, & pus excoctum. Eo tempore febrim
maturatoriam tertia excipit, quam pus ex pu-
stulis resorptum, & sanguinem oberrans conci-
tat,

citat, *innominata*, nisi eam volueris *purulentam* compellare.

Inter secundam, & tertiam febrim nulla remissio cadit, atque ambæ extremis suis finibus implicantur, cum pustulæ non eodem omnes tempore maturescant, & aliæ pure jam turgeant excocto, aliis adhucdum immaturis.

Purulentam hanc febrim in hoc tertio stadio non differre arbitrabamur ab alia, quam quicumque purulentus fomes intra humores circum-euntes susceptus accendit, si pars quædam corporis pus habet.

Id egimus isto morbi curriculo ultimo, ut omnes illæ viæ expediantur, quibus pus efferri extra corpus solet, maxime venter, & renes. Ad utrumque enim hoc colon vis vitæ conservatrix alienam materiem tuto ablegat. Sed & omnes, quantum licuit, abscessulos forfice perfcidimus. At si labascere vires, si pus formari nimium, ac tabescere inde æger inceperat, corroborantibus usi sumus, & antisepticis, iisque omnino remediis, quæ quocunque alio in casu tabificas febres a pure natas coercent.

Sub finem secundi stadii, & per decursum tertii purgantibus salinis, & mannatis alvum sollicitavi, movique urinas potu multo, emolliente, acidiusculo, leviter frigefcente. Hinc malvam, & altheam, & multam liquiritiæ radicem decoximus, & frigefacto decocto vitrioli spiritum miscuimus.

Tempestitiva hac purgatione id etiam sum consecutus, ut *facies tumeret minus, & salivatio parciore esset.*

Utrumque hoc symptoma, faciei tumorem videlicet, & ptyalismum soli partium superiorum

rum irritationi deberi existimabam, quæ illuc plus humorum alliceret. At noveram, quantum periculi a tumidissima facie creari oculis soleat, noveram & incommoda ptyalismi. In meo varioloso meam ipse legem hac vice non sum ad amissum executus, quod æquo serius purgaram, & justo mitius. Hinc & facies tumuit, utut non plurimum, & largior salivatio vexavit.

Faciei tumor, & salivæ profluvium nil critici habere mihi visa fuerunt, aut crisin difficilem, & incommoda perquam multa. Hinc urinis, & alvo mota revellere humores a facie studui, & ptyalismo vicariam evacuationem substitui.

Lætus recordor, me fœminæ cuidam in hoc tertio stadio, cum facie immanem in molem grandefcente deliraret, emeto-catharsi mentem illico restituisse.

Doleo, me nil statuere, aut pauca solummodo in cura variolarum posse, quæ & *ubique*, & *semper* obtineant.

Sufficiat adcuratas & stadiorum, & febrium variarum, & variæ earundem commissionis notiones dedisse, unde, si occasio tulerit, capi consilium possit, quidve in singulo morbi stadio, variisque ejusdem circumstantiis factò opus sit, pervideri.

Non laudo illorum opinionem, qui variolis ab ordinario cursu recedentibus, & anomalis factis phlebotomias, vesicantia, corticem peruvianum, & opium per omnia morbi curricula suadent, quadrata videlicet rotundis mista; quive, cum omnibus, hisce & eodem tempore, & eodem in homine usi fuerint, egregiam se fecisse *antiphlogisticam* curam arbitrantur, quin
aut

aut diversa stadia, aut febres illarum varias, & variam anni constitutionem respexerint.

Observasse mihi videor, variolas præ aliis febribus adamare potissimum biliosas, putridas, malignas, quasve ob earundem ex abdomine genesin *gastricas* appellamus.

Num miasma variolosum succos gastricos imprimis afficiat, & contamineat, numne idem intra venas susceptum ita hominem immutet, ut epidemia ipsum præ cæteris feriat, & efficacius, ignoro.

Ea etiam supervenientium malarum febrium ratio esse potest, quod aura variolosa sanissimum hominem non raro afflet, eumque fortassis bene pransum, & ventriculo repleto, quem ni ipsa natura suapte salutare conamine subvertat, & vacuet, multa aliena moles, longa mora corrumpenda, gravabit. Atque inde temporis tractu malorum Ilias.

Variolas in *confluentes* dividunt, & *discretas*: in *regulares*, & *anomalas*. Quid si & hanc adderemus variolarum divisionem, quæ *sinceras*, *impermixtasque* statuit, & *complicatas*, hasque denuo pro diversa commistæ febris indole subdividit?

Quonam
anni tem-
pore va-
riolas in-
ferere o-
porteat,
& quæ
ad eam
rem præ-
paratio
præstet.

Cum maximus in curandis variolis nodus sit, easdem a febre populari prohibere, biliosa præcipue, putrida, malignaque, aut eam, si jam adsit, omnibus artis præsidiiis propulsare, id an ni tempus huic morbo securius exantlando idoneum imprimis erit, quod paucissimos morbos proferet. Cum enim maximum malum a cælo gravi, morbofoque variolis accedat, eo salubri has esse benigniores oportebit.

Hinc æstas, plurimum utpote præ aliis anni partibus morborum mater, omnium pessimam

va-

variolarum progeniem dabit, vitio temporis multiplici, bilioso, putrido, maligno contaminatam. Hanc proxime autumnus excipiet. At hyems, & ver, si ea tempora fuerint, qualia oportet, præ cæteris variolas sinceras ferent, & sui moris, & indolis bonæ tenaces.

Ex dictis constat, qua anni parte inferere variolas præstet.

Ea ætas hoc morbo feliciter defungetur, quæ a febre populari minus suffert, & extra tempus est magnarum in corpore mutationum. Ob id lactentibus variolæ plerumque mites, & ordinatæ sunt, dentientibus funestæ; & incipiens pubertas sæpe difficilem hunc morbum experitur.

Quo modo præparare hominem oporteat, inscriptionem subiturum, autores diversimode opinantur. At antecellere omnes alios in modus videtur, qui quod in homine vitiosum est, prius sanat, eumque extra epidemiæ aut præsentis, aut jamjam imminentis assultum tanquam extra mortiferi teli jactum quam longissime removet. Maximum interim eventus prosperi momentum affert, miasmate hominem offendi minime febriculosum, ventriculo, & intestinis valentibus, & puris.

Hinc crebrior blandi emetici usus erit, priusquam insitio peragatur, aut sub eadem, quam solius purgantis: & huic utrique præsidio præphlebotomia sæpius locus erit, nisi aut sicca hyems, aut ver consimile, dominante phlogosi, & in adulto, & inflammabili homine sanguinis missionem poscat.

De emeticorum, aut emeto-catharsecos usu id dico, ea auxilia a nullo variolarum stadio, nec ab ipsa aut imminente, aut præsentem, aut paulo

paulo ante peracta pustularum eruptione *contra-indicari*, si modo adsit ejus generis commixta febris, quæ hujusmodi remedium petat. Quidquid enim alienæ feбри auxilii opposueris, id in ipsarum variolarum emolumentum magis cedere, quam aliam quamcunque rem, certus esto.

Unde
morbillorum
malignitas, &
anomalia fit.

Quemadmodum variolis, ita etiam morbillis insidiabatur æstiva febris, morbumque effecit complicatum, quem qui sincerum, atque impermixtum existimasset, morbillos appellasset anomalos, atque etiam malignos. Verum quod alienum a benigno morbillorum ingenio erat, id totum debebatur admistæ feбри, cui omnibus idcirco adminiculis artis obnitebamur.

Morbillosos complures curavimus ab exitu veris in adultam usque ætatem, quos omnes ad unum binis eodem tempore morbis affectos vidimus, uno videlicet morbilloso, atque altero distincto, ac populari.

Quidam multis ante diebus, quam prænuncia morbillorum symptomata observarentur, ructare aliena cepere, vomiturire, pectore, & summo ventre angi, leviculo, frequentique horrore perstringi, urique caloribus nocturnis, ac sudatiunticulas, & temulentiam, atque aurium tintinum pati. His alvus aut clausa perstitit; aut pauca, pingua, olidissimaque reddidit.

Aliis hæc eadem incommoda eodem simul tempore accessisse videbantur, quo morbillosum miasma sua sese peculiari, ac specifica febre prodidit.

Non paucos initio sola ægrotare morbilloso febre vidimus, at serius etiam populari.

Pauca quædam hoc modo ægrotantium exempla dabo.

ÆGER PRIMUS.

Morbilli cum febre bilioso-pituitosa.

JUVENCULA 19. annorum, semper antea sana, die 21. Julii e lecto surgens febre prehendebatur cum pectoris oppressione, respiratione difficili, dolore thoracis totius pungente. Hypochondriorum is sensus fuit quasi a fume injecto constrictorum, atque ardor. Lumbos, atque artus dolor oberrabat dilacerans. Lenta, mucosave materies faucibus, & linguæ inhæsit, ægrotanti permolesta. Ardor urinæ.

A meridie medicus accersitus sanguinem misit, remittente mox artuum rheumatismo, lassitudine vero magis aucta, & corporis, veluti verberibus cæsi, dedolatine.

Ea vespera denuo sanguis detractus nil levaminis tulit. Somni tenues, exigui, cum infomniis.

22. & 23. Jul. symptomata eadem. A meridie hujus diei morbillosa eruptio prodire cœpit Cætera eadem.

25. Nil emendatum. Tussis magna: oculorum ardor: coryza: raucedo: somni nulli: infomnia.

26. Prioribus dolor jungitur ardens, lacerans, a sterni supremo ad pubem usque decurrens.

Hac die Nosocomium accedit. Potus dati ex fale medio mitiori, aqua, melle, & aceto. Nox magis tranquilla.

27. Jul. Oris mucum insignem, thoracis, atque totius abdominis ardorem quæstæ est. Emeticum. Vomuit copiosam, amaram pituitam,

Pars II.

L

&

& crebrius deiecit. A vomitu mox omnia meliora : nullus ardor.

28. Pectoris oppressio minor , mitiorque ophthalmia : vox minus rauca. Abdomen , artus , lumbi non dolent. Oris perpaucum gluten , & febriculæ ne quidem vestigium. Infuso-decoctum radicis arnicæ cum sale ammoniaco , & syrupo fumaris.

29. 30. Jul. aliquis artuum noctu dolor : infuso-decoctum radicis arnicæ cum sale ammoniaco , & syrupo fumaris.

6. Augusti sana est.

En febrim bilioso-pituitosam morbillis complicatam , quam neglecta ægritudine morbilliosa sua methodo curavimus.

Bina phlebotomia adeo nil profuit , ut dominantem eo tempore febrim in morbillorum societatem potius invitarit.

Nil specifici hoc in casu ab arnicæ radice expectabamus. Remedio opus fuerat , quod humorum lentori frigido prospiceret , & fibrarum , ventriculi præprimis , & intestinorum laxitati.

ÆGER SECUNDUS.

Morbilli cum febre bilioso-pituitosa prægressa , comitante , subsequente , cum miliaribus , & exanthemate scarlatinam referente.

JUVENCULA 20. annorum per annum cephalalgiam sæpius recurrentem , cordis palpitationes , cata-

Catamenia anticipantia, & album per vices fluorem, eumque non rodentem, querebatur.

A tribus septimanis cephalalgia frequentior, pondus in toto epigastrio, & anorexia cum siti vexabat. A pastu sudatio adfuit, & vomituritio: mane amarities oris: alvus præter morem difficilis. Subinde leviculus horror, interpellante calore mox iterum fugitivo. Levis glandularum utrinque pone jugulares venas intumescencia. Tribus ultimis diebus frequens sternutatio, & ardor oculorum accessit.

Die 22. Julii circa vesperam morbilli prodire. Cætera eadem.

24. Julii ad nos venit, fastidiosa, capite gravi, vertiginoso: ore amaro, lingua albida, humida, villosa: oculis scintillantibus, dolentibus. Sputatio spumans, frequens, matutina, tussiculosa, & febriens pulsu pleno, forti, celeri, atque æstu magno, ventre compresso. Morbilli præstant.

25. Os magis amarum, lingua fordidior. Calor: febris. Dato emetico vomuit multa, biliosa, dejecitque. Multa emendabantur: maxime caput.

26. Minor amaror: pectus minus oppressum: febricula. Exanthemata disparere incipiunt. Nox melior.

27. Julii mane pectoris oppressio rediit. Os magis mucosum: calor major. Emeto-catharticum multa, mucosa, ductilia eduxit cum insigni levamine pectoris, & caloris.

28. 29. 30. noctes tranquillæ: febris nulla: os mucosum. His ultimis diebus tincturam rhei aquosam pauxillo salis cujusdam medii armatam exhibui. At morosissima foemina hoc remedii genus præ cæteris nauseavit, &, cum eodem

se uti simularet , ægrotum custodes astute lufit , ut idcirco multo minus , ac jubebatur , oblatis remediis acceperit , & rarius multo. Muliebri quoque more multa incongrua , & efflictim expetivit.

31. Julii mane valide febricitabat. Lingua ex albo flava , & os mucosissimum fuit. Dolebant præcordia , & thorax. Ad meridiem plurimam , tremulam , ductilemque pituitam sponte vomuit. Mox in facie , pectore , & utroque brachio , femore , crure , quasi scarlatinosa eruptio prodiiit.

1. Augusti maculæ plures , confluentes : fauces prærubræ , punctulis rubris , miliformibus oblitæ. Os mucosissimum , & valida febris.

5. Aug. in antibrachio , & circa carpum sinistrum multa miliaria proruperunt. Aphthæ : præcordiorum ingens oppressio. Emeto - catharticum propinatum ingentem pituitosarum , biliosarumque fordium molem ore , atque alvo excussit. Præcordia allevata sunt , & febris plurimum cicurata.

3. Aug. sputatio continua : vomitus spontanei per intervalla , pituitosi , allevantes : ardor præcordiorum : febris : exanthemata : alvus frequens : somnus vix ullus.

4. Ptyalismus , & cætera , uti pridie. Alvus fluens.

5. Efflorescentiæ paucissimæ : omnia remissiora. Frequenter dejecit.

6. Aug. vix aliqua febris. Seccessus multi : cætera bona.

7. Et consequentibus diebus bene per omnia.

29. Sana , & viribus spe citius recuperatis confirmata discessit.

Ufa est hæc ægra jam inde ab initio mensis
Au-

Augusti corticis peruviani decocto cum oxymelle simplici, sale ammoniaco, & arcano duplicatio.

Morbillos & præcessit, & commitata est febris bilioso-pituitosa, quam solam inter medendum respeximus.

Prostantibus efflorescentiis morbillofis alvum, atque emesin sollicitavimus valenti pharmaco, impune, cum emolumento, & quin exanthema fuerit introversum.

Febris scarlatino-miliaris, quæ morbillos excepit, eandem æque parentem habuit, ac altera morbillorum prodromus, & comes, pituitam videlicet in ventriculo maxime, atque intestinis fluctuantem. Vomitus spontanei, arte concitati, levantes, multa prava educentes, & venter profluens saluti fuere. Ea erat materiæ peccantis moles, isque habitus, ut, qui ea neglecta morbi causam in miasmata quævisisset ignoto, & contagioso, ridiculus fuisset.

Non memini, ulli ægrorum nostrorum in Nosocomio primum miliaria prorupisse; at eas efflorescentias ad nos allatas frequentissime vidi. Atque etiam hæcce puella eam, quam reliqui, a miliaribus immunitatem procul dubio fortita esset, si primo confecto morbo curam ex mente nostra *confirmatoriam* fecisset, eamque & ægritudini prægressæ parem, & diuturnam.

Miliarem febrim nunquam observavi absque luculentis signis systematis gastrici prava facie redundantis. Nec petechias, nec erysipelas, nec exanthema urricatum, aut scarlatinam unquam vidi puro ventriculo, & intestinis.

Vim specificam contra febrim milliarem in cortice peruviano non quæsi. Animus mihi

erat imbecillam firmare fibram, & novæ pituitæ genesin prohibere. Corticis peruviani decoctum egregie roborare, stringere partes laxas, & miti aromate suo sanguinem non exagitare autumabam. Interea sale ammoniaco lentorem solvere annisus sum, solutamque saburram per vices ejicere vomitu, atque alvo commotis.

Multos curavi miliaribus affectos, tuto, atque intra breve tempus. Plerique peruviano cortice non indignere, at omnes ad unum usque emeto-catharsi.

ÆGER TERTIUS.

Morbilli cum febre biliosa-pituitosa
miliari.

VIGINTI unius anni juvencula pauca quædam variolarum, quas olim pertulit, vestigia referens die 10. Junii hujus anni nostram opem expetiit.

Catamenia omnia altera, vel & tertia septimana ab aliquot jam annis redeunt, & largo fonte.

Annus est, ex quo florem album perfert, ferme assiduum, & erodentem. Is initio, quo primum visus est, mox cum acredine venit, & mictu dolente: albida semper materies fluit, nunquam virescens, nunquam flava, aut ex utraque commixta. Cæterum sana.

Die 5. Junii vesperi febris corripitur. Nox inquieta.

6. Jun. febris, cephalalgia, coryza, ardor oculo-

oculorum, anorexia, & oris amarities ægram tenuit. Pectore oppresso erat, & præcordiis quasi fascia injecta constrictis, ac tussiculosa. Venter nihil reddidit. Noctu vigiliæ, Multusque sudor.

7. & 8. Jun. omnia intensiora. multus oris amaror. Hucusque obambulans ægrotabat.

9. Pejus habuit: decubuit. Venæ sectio. Noctu copiosos inter sudores exanthemata prodire morbillosa miliaribus rubris commixta.

10. Jun. in Nosocomium recepta pulsus fortes, celeres, & plenos exhibuit. Faciem, & artus superiores levis tumor tenuit. Calor urens. Paucus ex naribus sanguis stillabat. Os amarum, lingua biliosa, & assumptorum alienus sapor. Pectus oppressum, & tussicula frequens. Præcordia non sine multa molestia contrectabantur. alvus morosa.

Cum eo die potu multo, & refrigerante uteretur, vespere sponte vomuit amara, flavo-viridia, pituitosa, perquam multa. Sera vespera emeticum propinabatur, quod salubri naturæ conatui suppetias ferret. Vomuit inde denuo æque multa, ac ante, atque indolis ejusdem. dejecit sæpius. Nox inquieta.

11. Jun. sub auroram semel sponte vomit. Febris multo mitior: lingua hirsuta, mucosa, ex albo flavescens: pectus non emendabatur. Tussis inanis, crebra: cardialgia inter tussendum, & ad tactum. Vespere sponte bilem multam multæ commistam pituitæ revomit. Miliaria disparuere. Cutis anserina: morbilli, pallent, & fugam meditantur. Fauces prærubrae sunt, dolent, absque tumore. Sitis, febris: alvus undecies mota.

12. Morbilli nullibi jam, nisi in brachiis,

lique pallidissimi. Brachii dextri lata quædam plaga quasi succo ribesiorum illita, & intense rubens. Tussis rarior, mitior, minusque dolens: vix ulla cardialgia. Lingua flavescent: sapor bonus: urinæ sanorum: sitis nulla: febris paucæ: alvus multoties mota.

13. Febris nulla. Ventriculus, & pectus emendata.

14. 15. 16. Apyretos. Reconvallescere visa est. Tussicula rara.

17. Jun. sæpius tussitavit, per vices incaluit, fitivit: lingua impurior.

18. Ad hesternæ symptomata vomendi conatus accessit. Lingua fordior: os muco redundans. Potus multi, salitque eo die propinabantur, ut apte evacuæri soluta postmodum illuvies possit.

19. Jun. Exhibito emetico multa biliosa revomit. Febris post emesin vix ulla; at vespæri, frigus, calor, sudor.

20. Jun. absque febre est. Hucusque solis solventibus, salinis, & emeto-catharsi utebatur.

21. Febre caret. Hoc die corticem peruvianum adjecto sale medio exhibebamus, ut quod alieni restitaret, id ope remedii roborandis subigeretur.

23. Juu. Os amarum denuo: ructus amari: febricula. Dato emetico multam pituitam evomit. Levamen. Mixturam postea ex sale ammoniac, aqua simplici, & sacharo confectam per intervalla hausit.

24. Mæne sponte multa pituitosa vomuit cum multo levamine. Febris nulla.

26. Corticis peruviani decocto, adjecto oxymelle, & paucò sale medio, & residuam dissolvere

vere materiem intendebamus, & corpus laxum corroborare, ac gastricæ imprimis œconomiae prospicere, ne nova alterius generari pituita queat.

Protracto horum usu, & præsens morbus, & prava corporis prædispositio tollebatur.

Fœminas morbillosas hoc anno plures habuimus, atque eas præ cæteris laxas, & pituitosas; viros vero perpaucos. At neminem, mas, fœminave fuerit, morbillis correptum vidimus, quem febris ejusdem tempestatis biliosa, pituitosa, aut ex utraque conflata insalutatum præteriiisset. Eam febrim fere solam persequeremur, & non perfunctorie. Hinc nullo non tempore morbillorum emeticum exhibebatur, si id posceret morbus complicatus; nec eorundem idcirco introversio, aut nulla anomalia observabatur.

Morbillosos hyeme sicca, & veris initio farnavi in Hungaria non paucos. At cum eo tempore inflammatio dominatum exerceret, pleuritis, & peripneumonia præ cæteris, facile erat morbillorum cum inflammatione conjunctio, & frequens. Inde sanguis cum emolumento, & iterato, & quovis morbi tempore detrahebatur, magnaque remediorum emollientium utilitas fuit.

Hæc febrium variarum cum morbillis conjunctio non observata hunc morbum abnormen subinde fecit, pertinacem, malignum.

Febrim pituitosarum felicissima crisis vomitu, atque alvo peragitur, dummodo materies mobilis effecta fuerit, & viribus emeto-catharseos opportuna. Difficillimam e contrario crisin judicio per poros cutaneos, & periculi plenam.

Immanem non raro pituitæ copiam, & vicibus repetitis, sponte, coacte, vomunt, ut eam

tantam materiem in abdomine antea latitasse non suspiceris, sed revomitam ab universo corpore, atque exoneratam intra ventriculum, atque intestina facilius credas, salinis, eccoproticis, emeticis, emeto-catharticis identidem sollicitata.

In eo genere febrium, quas pituita gignit, maximopere interest remediis solventibus, & emeto-catharsi repetitæ non diutius inhærere, quam par est. Quemadmodum enim hæcce auxilia, solventia nempe, & emeto-cathartica, multam, quæ in stomacho, & intestinis, consecret, pituitam educunt, ita fibrarum quoque vim resolvunt. Sed hac resoluta alienam de novo materiem colligi oportebit. Inde est, quod inveterata jam febre, præmissisque solventibus, & vomitoriis corroborare ventriculum necesse sit remedio subadstringente, austeriusculo, aromaticis non urentis, quodve ventrem non cohibet. Interponi subinde, si nova illuvies nascatur, emetica blandiora debent, moxque iterum roborantia subjungi.

Quæ de usu roborantium remediorum promota jam febre dixi, momenti maximi esse puto, & attentione perquam digna. Quippe si æger ea citius, & emeto-catharsi non facta, & non præmissis solventibus assumat, in malignissimam incidet malignitatem, & vitam perdet. At sola solventia, & solæ emeto-catharfes, uti in morbo non difficili, neque multum ultra systema gastricum progressu sufficiunt, ita, ubi febris imbecilliori corpori, atque altius infederit, multaque hominem pituita inundat, ægrum initio allevatum tractu temporis dissolvendo pessumdant.

ÆGER QUARTUS.

Morbilli cum febre vernali bilioso-pituitosa.

OPERARIUS 45. annorum robustus, & semper a puero sanus, die 17. Maji venam tundi curavit, annuæ consuetudinis ergo, at illæsa valetudine.

18. Maj. non appetiit: fastidiosus, atque ore amaro: nauseavit, & ingesta evomuit cum paucis mucosis, & amaris: inhorrescens, incallescens alternis vicibus, & membra dedolatus. Tussitavit crebro, & sicce, & cum dolore ad infimum sternum.

29. Febris: vomitio frequens assumptorum, mucosorum, biliosorum. Cætera, uti pridie, sed intensiora. Obambulavit.

20. Maj. decubuit. Exacerbata omnia.

21. Ægre surrexit, & obambulavit. Eadem.

22. Mane morbillis se pictum videt. Symptomata priora. Hucusque quotidie vomuit.

23. Non vomuit. Cætera eadem. Vomiturii.

24. Maj. ad nos venit. Nil emendatum. Pulsus fortis, plenus, naturali non celerior: urinæ biliosæ: calor.

25. Maculæ morbillofæ pallescunt. Lingua ex alvo flava: tussis aquosa, mucosa: modica febris. Urinæ cum hypostasi furfuracea ex albedo rufescente. Emeticum; inde paucam pituitam evomuit cum bile non multa: aliquoties deiecit. Vix febris post emesin, & raro tussit.

Vix ullus ad cardiam dolor.

26. Alvus frequens: maculæ nullæ: tussis rarior: dolor exiguus. Non calet.

27. & 28. Bene se habuit : appetit. Rarissima tussicula. Reconvalescit.

Die 3. Junii sanus ad suos rediit.

Vomitui spontanei, mucosi, biliosi, itemque ii, quos pharmaco movimus propinato, ingenium commixtæ febris docebant; sed etiam valetudo citra negotium, & brevi restituta medendi methodum commendabat.

Phlebotomiæ ante morbum factæ eventus hic felix non debebatur. Quid enim sanguis emissus in bilem possit, & stomachi pituitam! pugio plombeus in leonem! qui clava herculeæ excipi debet, emeto-catharsi.

Missio sanguinis adeo non profuit, ut etiam nocuisset, ni corpus habuisset & valens cæteroquin, & huic jacturæ sufficiens.

Nescio, qui phlebotomiarum consuetudo, quas prophylacticas appellant, adeo, hisce præcipue in terris, invalescere potuerit, ut seu femella chlorotica sit, imbecilla, atque orba bonis succis, seu senecio frigidus, se vivere sanos posse non opinentur, nisi sanguine bis, terve per annum dapsiliter profuso.

Ea in re etiam *οι των ιντρον παιδες* multum peccant, & endemicum morem, ac epidemicum fidi servant. Quid enim obvium magis, quam vel levissimo febriculæ motu percepto, quem quies, & esuritio, & idonens potus facillime composuisset, educere sanguinem, sæpissime non reum? quem *quidem incisa vena mitti* (ut ait Celsus) *novum non est; sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est*: novum etiam, nullam esse propemodum tempestatem, *biliosissimam* licet, qua non mittatur.

ÆGER QUINTUS.

Morbilli in consortio miliarum, &
petechiarum.

NON hujus anni historiam narro, sed præterlapſi. Ea mihi præ aliis ejus anni multis placet.

Adoleſcens decimum quintum ætatis annum agens, qui tyro ſutori operam navabat, die 1. Julii 1776. capite dolere cœpit.

2. Jul. eadem cephalalgia. Suo adhuc opificio fungituri.

A miridie ejus diei frequens horripilatio cum intermixto calore. Pectore oppreſſo eſt, laborioſe respirans, ſiticuloſus, tuſſitans, crebro ſternutans, oculis lacrimoſis, & ſcintillantibus. Coryza: noctu multa inquires, & jactitatio.

3. Jul. ad nos venit. Gravius laborat: decumbit: ſponte bilem vomit. Præter dierum præcedentium ſymptomata intenſum genarum ruborum vidimus, & linguam aſpectu bonam quidem, ſed ex ſenſu ægroti velut pilis obſeſſam. Sitis non multa, & ſapor, ſi quid aſſumerat, non pravus. Tuſſis crebra, ſputa aquoſa, mucoſa, multa, cum paucis coctis. In latum ſiniſtrum difficulter decubuit, difficillime reſpiravit, & erecto plerumque corpore, ac ſedens. Calor multus: pulſus celer, fortis, durus: petechiæ lenticulares, fuſcæ: miliaria in thorace maxime, & dorſo multa, alba, rubra.

Eo die potum copioſum exhibui cum aceto, melle, & fale medio mitioris conſtitueram ea adhuc vesp̄era emeticum propinare, ſed non niſi
pauco

pauco detracto sanguine, quo facilior vomitio esset, & minus discriminis ab ejusdem turbis. Sex solum uncias sanguinis emisi, missurus plus, si commode tulisset. Sed en, ne hilum emendari pectus, quin opprimi magis cœpit: & venâ vix deligata, deliravit. Intra verba plerumque desipuit, atque ita, ut cum aufugere per vires vellet, facile reduceretur, & minis auscultaret.

Post phlebotomiam vomiturire, quin & vomere, sed laboriose, & pauca cœpit, ac biliosa. Mox ipecacuanham grano uno tartari emetici armatam exhibui, unde multa, & biliosissima evomuit, restituta post emesin plena mente, & serena. Noctu plus quietis. Prorupere morbilli.

4. Jul. vomuit bis, terve, sponte, aquosa, mucosa. Febris pauca, & pectus multum allevatum. Aliquoties dejecit.

5. Modicissima febris. Alvus crebrior.

6. Morbilli magna ex parte evanidi, quidam pallidissimi: miliaria rara: raræ petechiæ. Alvus movetur. Omni leviora.

9. Jul. nullum exanthema: nulla febris. Bene se habet: convalescit.

Ufus continuo est solventibus, salinis, eccoproticis. Ultimis diebus stibium diaphoreticum non ablutum dedi, ut, quæ forte materies in vasculis minutis hæserat, lenta, & tenax attenuetur, & expediatur. Tandem stomachicis ventriculo cautum.

Delirio phlebotomiam mox insequente, valdopere gaudebam, quod sanguinis haud plus se-libra detraxeram; at pœnitebat, vel tantillum detraxisse. In consimili postea, nec infrequenti casu non facile ullas in corpore turbas ab emetico

tico timui, nec, ut illis prospiciam, antea venam fecui; febrium enim gastricarum ingenium melius identidem edocebar, earumque in viscera nobiliora etiam diffita potestatem. Didiceram earundem insultus graves non timere, & multifarium emeticorum usum, multiplicemque exhibendi scopum quotidiana observatione pervidi.

Multa supersunt commissionum hujusce generis exempla. At ea lubens prætereo, cum, quod ista sufficere videantur asserto demonstrando, tum, ut ne legentibus abutar, & tempore, si ultra, quam par sit, in narrandis historiis diffundar. Constare abunde opinor, morbillos semper, & ubique *eosdem*, perraro solos esse, plerumque adsciscere sibi comilitonem popularem morbum, eumque alium, atque alium, prout alia fuerit tempestas anni.

Ex his quoque autores medicos conciliabimus, diversissima sentientes, cum de medendo variolis, & morbillis quærunt. Quippe & hos, & illos recte observasse, atque vera statuissè comperies, utut dissenserint, si eos non de ipsis aut variolis, aut morbillis, sed de varia iisdem commixta febre differentes accipias.

Hinc utrosque a vero quam longissime abduci patet, qui morbum omnem hujusmodi, morbillos ajo, atque variolas, aut semper emeticis tentandum statuunt, aut ea præsidia, magna licet, ac unica persæpe, ex medicina variolosa, morbillosaque penitus proferibunt, & nihil crepant præter antiphlogisticam medendi methodum, quam fere unice in phlebotomiis & largis, & repetitis ponunt; quasi vero aut sola phlebotomia febrilem æstum restinguat, & intendat nunquam, aut præter hanc calores temperet res nulla

nulla. Enim vero vix video, quæ alia possit esse magis noxia, & turpior empiria.

Potus
frigida
æstuante
corpore
haustus
febrim
invitat
epidemi-
cam.

Diversum ab eadem causa effectum haud raro vidimus temporibus diversis, a potu videlicet perfrigido, si quis eo se proluerat sudore multo dimanans, atque ex itinere, vel exercitatione quacunque excalesfactus. Iis enim, qui hyemis rigente gelu æstuanti corporis frigidam ingesserant, pleuritico more pectus inflammabatur; at qui per æstatem id fecerant, epigastrio gravari, horrere, calefcere, frastidire, & amaris ructibus vexari cœperunt. Illis sanguis mitti & iterato, & largiter debuit, his emeticum dari; cum illos *inflammatoria* febris corripuerat, hos vero *biliosa*, ab eadem utique genitrice causa, sed non eadem tempestate.

Terroris
noxæ, &
in produ-
cenda bi-
liosa fe-
bre pote-
stas.

Terrorem novimus nervoso imprimis systemati inimicum. Morbum sacrum inducit persæpe, aut alia ratione nervos irritat. Sed præter hæc, qui terrentur, ea potissimum tempestate, cui bilis imperat, in febres incidere biliosas mox solent, ut morbi initium ab eo tempore exacte computemus, quod id animi pathema fuerat incussum. Miram certe terroris vim vidi in conturbanda bilis officina, morbisque biliosis, putridis, malignis producendis.

Uti eti-
am mœ-
roris.

Sed & mœror diuturnus, & ærumna, & somni nescia sollicitudo stomachum, & intestina resolvit, & gastricos humores vitiat, tuncque maxime, si & anni tempus cōspiret. Inde longa infirmitas nonnunquam, at quæ ægrum obambulare finit, anorexia, exigui calores, & levicula horripilatio, sapor amarus assumptorum, & marcor nascitur, eaque rerum facies, ut *chronicam febriculam biliosam* non inepte compelles.

Qui-

Quibusdam tandem ea diathesis in febrim erumpit luculentam, biliosam, malignam, pituitosam, artis plerumque præceptis non auscultantem. Fœminas sic ægrotare præ cæteris observari, easque ex infima plebe, qua inexorabile fatum & conjuge orbarat, cum eoque & vitæ præfidiis, alendæ numerosæ proli non jam pares.

Magis noxiam iram mihi videor observasse per ^{atque ira.} æstatem, quam hyeme soleat. Non enim infrequens est audire homines, qui, cum evidenti biliosa febre teneantur, morbi dies supputens *a prægressa gravi ira.* Id, ni fallor, æstate audi- vi; vix unquam, aut nunquam hyeme.

Nonnulli, quos venus impura male mulctavit, curam antiveneream apud nos, ex artis legibus, & auspicato exorsi sunt. Eorum aliqui nil alieni ab ordine ejus morbi consueto experti sunt, aut si quid erat non ex usu, id ejusmodi fuerat, ut huc non faciat, quodve aptius alibi dicetur.

At fuere, qui medicatione vix inchoata febrile tenuiter primo, atque erroneo modo cœperunt, dein etiam intensius. Ejus rei causam in ventriculo, aut intestinis, utpote antea purgante repurgatis, & in hominibus cæteroquin sanis, nullam quæсивimus, nullam in hydrargyro, multa cum cautela, & parca manu propinato. Interea etiam illa symptomata accedere, quæ febrim æstivam solebant comitari; mox constitit, quæ nos pura arbitrabamur, ventriculum, & intestina, ac pharmaco deterfa, facere multa biliosa turgere.

His illico febrim adventitiam consueta eo anni tempore ratione curavimus; eaque profligata,

gata, ac viribus diu confirmatis, curam de novo antisyphiliticam resumimus.

Febris
æstivæ
complica-
tio cum
colica fa-
turnina,
ejusque
colicæ
plenior
descrip-
tio.

Aliam quoquæ æstivæ febris complicationem multoties vidi, nempe ubi illa cum colicæ fa-
turnina conjungebatur. Quæ circa hocce utri-
usque morbi connubium observarim, dicere non
possum, nisi prius ingenium admirandæ hujus
affectionis a plumbo natæ, cum ea sola est, &
simplex, & nulli alteri morbo sociata, expli-
cuero.

Id vero, ut modo faciam, multa prohibent.
Etenim & ingens observationum huc attinen-
tium mihi silva crevit, quæve novis indies in-
crementis ditatur, ut peculiarem ea res pertra-
ctionem sibi poscat; &, si etiam huc trahere
ejus materiæ partem vellem, vereor, ne, si
nudos de eo morbo aphorismos promam, nec
testes afferam quam plurimas historias, rem exe-
quar dubitationibus abnoxiam, & liti. At vero
enarratio eorum omnium casuum, quos nume-
rosos observavi, descriptosque reposui, longio-
ri, quam par est, episodio a febrium hujus
anni contemplatione nos sevocaret.

Ea hujus colicæ apud nos frequentia, isque
hominum eo morbo laborantium ad hoc Noso-
comium concursus est, ut facere quamcunque
sponsonem ausim, non facile plures alibi hoc
morbo correptos ægros inventum iri. Homi-
num in hac urbe non exiguus numerus est,
qui aut figulino opere occupantur, aut pigmen-
tario, & plumbi præparatis, cerussa, minio,
lichargyro utuntur.

Hic morbus toties a nobis visus, methodis-
que variis tentatus, sanatus toties hanc opi-
nionem nobis indidit, ea de re nos posse con-
fidentius disserere, mererique præ multis fidem.

In-

Interea , donec peculiari differtatione , & plenius prosequi hunc morbum queam , observatorum solum summam dabo , atque earum solummodo quæ propius ad rem facere videbuntur , caveboque , ne aut aphoristica offendam brevitate , aut longa narratione , & ejus morbi historiis recensendis nos nostri propositi faciam oblivisci.

Primo morbum simplicem , atque impermixtum describam ad eum exacte modum , quo hunc ipsi nos oculis usurpavimus quotidie. Ad dam deinde curationem : tum quæ variatio subinde ab adventitia febre , eaque potissimum populari , accedat , quave ea ratione medendi methodum mutet , exponam.

Qui hac colica laborarunt , ad unum omnes plumbata tractarunt. Alium nullum vidi hoc genere morbi unquam vexatum.

Non dubito hanc colicam esse *specificam* , & *sui generis* ; etsi enim peculiare notas , nullique alteri morbo communes non habeat , si eas singulas , & seorsim spectemus , earundem tamen *collectio* , ac *complexus* , si morbus non jam intra initia versetur , sed adoleverit , colicam saturninam ab omni alia evidenter discriminabit. Etsi hic eam quæstionem ex instituto non agitem , an cum aliis confundi speciebus colicæ possit , an a solo plumbo , vel alia quoque ratione oriatur ?

Colicæ saturninæ symptomata multa , & varia collegi , quorum catalogum hic dabo :

Ægrotaturis venter adstringi incipit , qui antea liber fuit , & facilis , cum ponderis in epigastrio sensu , & borborygmis. Dolor dein abdomen , ejusque diversas plagas invadit , varius , ardens , lancinans , & , ut phrasi ægrotantium

utar, ac si evulsa intestina contorquerentur, te-
rebrans, gravisque omni modo.

Artus quoque dolere incipiunt, quasi ab acu-
tissimo rheumate, brachia, femora, crura. Qui-
busdam lumbago est, aliis ischias ad usque mal-
leolos decurrens. Aliis articuli digitorum, ma-
num, pedumque præ carnibus dolent, atque
aliis hæ præ illis.

Sunt, quibus in exiguo spatio gravis ardor
est, quasi a viva flamma. Loca dolentia ma-
num ferunt etiam rudius contrectantem, nec in-
de augeri dolor solet: quorundam tamen præ-
cordia attactum averfantur.

Subinde res intra solam artuum dedolationem,
aut sensum reptantium formicarum, aut quan-
dam virium muscularium impotentiam subsistit.
Ardor accedit thoracis, & difficilis per vices
spiritus.

Quidam morbi accessum præsentunt ex mœ-
rore animi insolito, & præter rationem. Sub
ipsa initia infirmitatis temulenti fiunt, vertigi-
nosi, stupidi, insomnes. Oculorum per vices,
& repente obtusa acies, & vigente jam morbo
amaurosis temporaria, subito cessans, subito-
que iterum recurrens. Visus varia ratione de-
pravatus. Aspectus quasi maniacorum, atque
alieni quid habens, attonitus, furiosus, minas
cogitans, meditabundus, mœrens. Animus qui-
busdam anxius, aliis turbulentus, impetuosus,
nescius eodem diutius loco esse, aliud, atque
aliud appetens, & impatienter. Linguae, &
faucium is habitus, qui biliosam alias notare fe-
brim solet. Sensus rei per æsophagum reptan-
tis, strangulatio, & hystericus globus. Sin-
gultus, vomituritio, ructus amari, acidi, aci-
do-

do-austeri , putridi , dulces. Vomitus crebri , biliosi , ingestorum , fœculenti , laboriosissimi , difficillimi , & subinde cum boatu potius , quam hominis clamore.

Abdomen sæpius molle , subinde durum , inæquale : raro introtractum umbilicum vidi , etsi in gravissima alias infirmitate. Dolorifica cutis in abdomine corrugatio : mammæ vel unius , vel utriusque tumor , & induratio variabilis , & temporaria. Stupor unius subinde lateris : vocis abolitio , aut vox vix perceptibilis : pavores , terriculamenta , noctu præcipue : subita cum terrore evigilatio , & repentina ex lecto exisilitio , & fuga.

Alvus plerisque nulla est , & pluribus diebus , nec ullo clysterum genere provocanda. Subinde fæx pauca , dura , caprilla prodit. Anus introtracta , intestino recto quasi fune constricto , & clysterem aut non admittens omnino , aut admissum absque effectu explodens. Tenesmi dolentissimi , mucosi , cruenti.

Quidam nihilominus dejecere , & crebrius solito , & copiosa , & inde aliquid levaminis habere videbantur præ iis , quæ venter ex toto , & diutius compressus manfit. Hæmorrhoides.

Urina crystallina , copiosissima , creberrima , parcissima : stillicidium , stranguria , dysuria , ischuria : ardor ad pubem , micturitio continua , inanis : mingenti lotium repente subsistit retracto pene , perexiguo facto , ac ferme evanescente , pone radicem quasi injecta fascia constricto. Corrugatio , & subita scroti relaxatio. Testiculorum amborum , unius , rotatio dolorifica , tractio , retractio ventrem versus : compressio quasi manu facta.

Convulsionum omne ferme genus in hoc mor-

bo adparet, sed illud maxime, quod gravissimum est, & universum incurfat corpus, epilepsia nempe, quæ nullo non tempore, & non opinantes projicit, decedit, repetit.

Quosdam apoplexia ferit prius convulsos: ea plerumque solvi solet: atque inter multos duo periere ea non soluta, recenter ad nos venientes, & nondum ullo remedio usi.

Mira pulsuum durities est, qualem non in alio morbo ullo unquam observavi. Arteriæ filum ferreum, valideque tensum referunt, quod æquabili motu, & tardo, vibranteque tangentem digitum ferit. Unicum vidi, qui hos arteriarum valentes ictus non habuit, sed e contrario molles, remittentes, intermittentes, atque omni inæqualitatum genere inæquales.

Repetita etiam phlebotomia, quam aut ægri fecerant domi adhuc suæ, aut nosmet in Nosocomio, duras arterias ne hilum emollivit. Eductus sanguis nil vitii monstravit, nisi morbo jam longius progresso, ubi corium crassum, ut in pleuritide assolet, exhibuit, atque id ideo fortasse, quod ictibus arteriarum is sanguis diutius fuerat subjectus.

Hæc pulsuum durities præ aliis quibuscumque symptomatibus diutissime persistit, & eorum ultimum plerumque agmen claudat.

Charactere hujus morbi deletum, ægrove ab ejus recrudescencia fatis prospectum non arbitrar, nisi & pulsus observarem remissiores, & quales esse in sanibus oportet.

Nihilominus quidam sanitatem recuperaverant constantem, etsi ea pulsuum peculiaris durities, & vibratio indelebilis perstaret.

Quidam sanata hac colica in malignissimum morbum incidit, ope peruviani corticis, & cam-

camphoræ percuratum. Ea arteriarum vibratio, rigore toto febris decursu semper observabatur.

In morbo simplici & solo nullus præter ordinem consuetum calor fuit.

Tubercula multis, iisque imprimis, qui hac ægritudine sæpius, & gravius tentabantur, in dorso manuum oriuntur pone tendines digitorum, quibus etiam artibus plerumque cohærent. Hæc fabam, aut dimidiatam avellanam æquant: dolent recenter nata, & inter principia digito prementi cum dolore cedunt, sed suo mox elatere restituntur citra vestigium pressionis. Tractatu temporis indurescunt, nec loco moventur, nec dolent, & tendinem, cui assident, prohibent moveri.

In uno multa tubercula una serie collocata ad pubem, & utrinque pone annulos abdominis, & supra eosdem, & hinc inde in cute abdominis vidi, evanescencia ferme repente, & renascentia.

Subinde jam in morbi principio hæc manuum tubercula nascuntur, quin propterea eorum ortus a ventre tormentum avertat, aut revocet, ac solvat. Quibusdam signari manus eo genere tuberculi dolentis cœpit, priusquam ullum exstaret aliud imminentis mali signum, terminibus serius secutis.

Fuere, quæ manuum dorsum dolentissimo tumore intumuit ferme totum, uti ab rheumate inflammatorio contingit.

Id autem in omnibus, quotquot hic decubere, constanter experiebar, omnia huiusque enarrata symptomata, dolores potissimum rheumaticos appetente vespere, & noctu fuisse in-

signiores , gravioresque , & denuo sub auroram delinitos.

Hanc legem exactius vidi , & evidentius observari in colica saturnina , quam venereum rheuma soleat , quod aliquando irregulariter exacerbatur , atque ita , ut acerbius subinde per diem instet , de nocte mitius , aut continuo affligat. Hæc enim dolorum , de quorum syphilitica origine dubium non superfuerat , anomalia diligenter a nobis aliquoties adnotabatur.

De paralyfi saturnina hæc observavi : plerisque non nisi diutius protracto morbo aboletur artuum vel superiorum , vel inferiorum , vel omnium omnino facultas motrix , persistente tactus sensu.

Resoluta membra dolor plerumque cruciat ardens , dilacerans , aut pungens : arteriarum in iisdem vibrantes , tardi , & validissimi ictus sunt , etsi diuturna artum resolutio teneat , & carnes tenuentur , ac evanescant.

Plumbeum pondus articulos gravat , humeros , sed cubitos magis , & carpos præ utrisque , qui curati omnium ultimo , & tarde vigorem recipiunt , humeris primum emendatis , dein cubitis.

Artuum superiorum frequentior paralyfis est , & in his manuum , ubi aut eæ totæ , aut unus , alterve solum digitus resolvitur. Id mali in utroque subinde artu est , est etiam in alterutro. Rarius crurum impotentiam vidi , eamque numquam solam , ac brachiis fanis. Ubi omnium artuum vis semel periit , ea citius rediit infernis.

Varia mali intensio est , cum subinde ex trunco brachia pendeant ferme emortua , marcida-

cidaeque, nonnunquam vero moveri queant, si æger intensis omnibus nervis connitatur.

Contingit, ut res intra metum sæpe solum subsistat, atque artus non exsolvantur, utut ad motum ineptiores, graves, dedolati, confracti.

Nec eodem in omnibus tempore accessit hæc exolutio. Aliis fiderari digitus, aut manus, aut brachium propemodum repente, atque intra paucas horas cœpit, quin ullum præsentiretur ullibi incommodum, aut ventris tormen: aliis nonnisi jam exantlato per dies aliquot intestinorum cruciatu, vel etiam serius artus emori, quin mitius idcirco a doloribus abdominis haberentur, quos nunquam in tanto ægrorum numero aut tuberculis judicari, aut artuum exsolutione vidi.

Id addo, vix uni inter quindecim partem aliquam corporis fiderari: & inter ægros quinquaginta vix duos esse, quæis omnis omnino brachiorum, crurumque vis, ac motus pereat in longum tempus; at si cui ea perierint, nec redierint intra triduum, eum multo egere tempore, & cura valente, non interrupta, donec pristina vis revertatur, qua etiam restituta prior tamen musculorum torolitas non redibit.

Inter omnes, quotquot ex ea colica sanavi, nemo fuit, qui, si artus integros ad nos attulerat, eorum usum in Nosocomio amiserat. Quos membris exsolutos vidimus, ita male multati jam advenerunt.

Stabilitum dierum numerum hæc colica non habet, cum & intra paucos subinde dies concludatur, subinde proferatur in diutinum tempus, septimanas multas, & menses. Sunt, qui per integros annos huic malo conflictantur sua tunc potius diuturnitate molesto, quam vehementia.

His alvus irregularis est, nunc cita, nunc vero adstricta. Est illis & morsus intestinorum, atque oris ventriculi, & vagum rheuma, & spiritus per vices repente difficilis, repente denuo facilis effectus: mens anxia, tædium, & fuga hominum. Suo interim artificio vacant.

Vidi quosdam, perpauco tamen, per octodecim, aut plures adhuc annos operam pigmentariis locasse, eamque unice ferme in conficiendis pigmentis, ac iis ut plurimum saturninis, consumsisse, terendo videlicet cerussam, minium, & consimilia super marmor levigatum, quos vis veneni ad id usque temporis intactos reliquit, & fero tandem prostravit.

Novi, qui intra non multos annos vigesies octies ex hoc morbo decubuit, etsi cerussa in pollinem conterenda, & parandis pigmentis, labore utpote præ cæteris nocivo, semper abstinisset, & solum pingendo occuparetur. At is multoties calentis malagmatis plumbati vapores ore hausit.

Figuli, qui lithargyrium in tenuissimum pulverem comminuunt in aëra evolantem, eodem morbo tentantur; sed hujus generis paucos habui, & pauciores, quam pro numero eorum, qui lithargyron tractant: an quod lithargyros figulis minus noceat, quam cerussa pictoribus, an alia per acidens subsit ratio? non scio.

Nonnullis peculiari modo, & gravius, & citius, frequentiusve plumbum nocet.

Quam corporis diathesin hoc venenum vel aversetur, vel amet, exquirere nondum potui. Id solum mihi videor observasse, mercenarios duris antea laboribus exercitatos, duros ipsos & animo, & corpore, ubi operam suam ad terenda pigmenta converterint, minus ab iisdem pati;

ti; minus etiam illos, quæis venter quotidie, & sæpius, ac facile reddit; & minus omnes ac mitius, æstate, quam hyeme.

Fortasse uberior bilis, & minus vividus ventriculi sensus, quas duas res in omni homine, atque omnibus æstatibus plus, minusve est observare, apparitionis hujus rationes habet. Quippe æstiva bilis venenum curabit, enervabit, & ventriculum defendet, qui & ipse languidior a plumbi stimulo minus afficietur.

In omnibus, quos in opere saturnino versari noveram, duo deprehendi, faciei nempe, & oculorum habitum non describendum, atque alienum ab eo, quem homines sanæ mentis habent, & in quibusdam vere maniacum, etsi morbum aut nunquam passi adhucdum sint, aut ex eodem fuerint perfanati.

Altera res est iis ipsis hominibus, hisque præcipue, solennis, arteriarum tensarum plenitudo, durities, vibratio, vel sanissimis cætroquin.

Epilepsia, apoplexia, affectionesque aliæ multæ huc pertinentes vario morbi tempore ægros incurfare, & eventu vario observantur. Quosdam obambulantes, & aut nullis adhucdum, aut per exiguis torminibus admonitos vis morbi subito proruit, humique stravit epileptice convulsos. Alios non nisi provecta jam ægritudine, alios vero jam reconvallescere visos foedissimum id malum incessit. Hos gravius, & diutius afflixit, illos solummodo perstrinxit, & levius. Paucissimis ea accessio non solvebatur: hos tandem apoplexiâ enecuit, multis antea, & repetitis insultibus epilepticis interpolata.

Duos habui, mitissime, ut apparebat, ex ea colica ægrotantes, qui recenter ad nos venientes,

tes, vixque de morbo interrogati, & priusquam ingerere quidquam poteramus, convulsi, apoplectica mox morte periere, non averruncanda.

Quidam inter fœvissima tormina ventris diu noctuque per lectum volutati, nil tamen convulsivæ, aut apoplecticæ affectionis unquam perpessi sunt, ubi alios vix dolentes funesta accessio convulfit, convulsosque jugulavit.

Sed & lentam ex eo morbo mortem vidi, eamque hydropicam. Systema europoieticum plumbi vires præprimis experitur, convulsam, contractam, & lotii justam fecernere copiam, atque excernere præpeditum. Unde retenta urinæ materies, aggesta, in caveas compulsæ non suas, hydropem facit, quem opio squillæ juncto in ægro quodam multum levavi, non curavi.

Duo alii mihi alia ratione periere, ex febre videlicet maligna, quæ huic colicæ, priusquam ad nos deportarentur, supervenerat. Morbum offenderam jam ultra eos limites profiliisse, quam ut eum revocare ars inde valeat, quibusque superatis is exlex fertur. Belle distinxeram utrumque morbum, atque utriusque morbi peculiaria symptomata: at cum febris malignæ medebar, efferari saturnina affectio cœpit, & vice versa.

Opii præstantem usum, eumque in hoc colica sæpissime unicum, uti postea referam, junctæ febris malignitas averfabatur.

Referato cadaverum cranio vasa omnia encephali solito multo ampliora, & sanguine turgidiora deprehendi, quam in aliis soleat alio ex morbo demortuis.

Nunc, quam medendi rationem, quove eventu amplexus sim, & quam ego epidemicæ febris cum hac colica societatem observarim, exponam.

In omni colica saturnina duo potissimum re-
 pexi, morbum ipsum videlicet, atque ejusdem
 peculiaris quædam effecta. Quippe quos vo-
 mitus vexabat, facilius, celeriusque sanari ob-
 servavi, facilius etiam eosdem, quæ venter
 fluxit: difficillime vero, qui nec alvo, nec ore
 quidquam reddidere; etsi hi levius fortasse mul-
 to doluerant, & illi gravius.

Cura co-
 licæ sa-
 turninæ.

Qui vomuerant ob morbi vim, biliosissima,
 & plurima semper vomuere, qualia non facile
 quisquam in biliosissima febre, & biliosissima
 tempestate, emetico licet propinato. Sed &
 iis, qui absque vomitu ex colica saturnina de-
 cubuere, lingua, & sapor assumptorum supra
 modum biliosa fuere.

Colluvies hæc biliosa jam ante morbum
 adesse poterat, utut innoxia forsan, & mole
 minor. At accedente irritamento saturnino vel-
 licari ventriculum, intestina, & fœcia eorum-
 dem viscera, & violenter emulgeri opinabar,
 succorumque gastricorum proventum ultra,
 quam sanis conferat, augeri. Id etiam accidere
 autumabam ex eodem venenato stimulo, etiam si
 nulla aliena materies intra ventriculum jam præ-
 existerit.

Biliformi igitur saburra simul laborare, unde-
 cumque, nata, & ratione quacumque, omnes
 illos, quos ex plumbo ægrotare conspexeram,
 sufficienter constabat.

Hinc duo mihi agenda rebar, videlicet, ut
 stimulum enervem secretionem gastricas nimium
 quantum sollicitantem, utque, quod erat hucus-
 que jam collectum, & ob copiam nimiam vi-
 tiosum, evacuem.

Quod si alterutrum tantum perficerem, parum
 me facere arbitrabar. Quid enim emesis concitata,
 aut

aut potentissimis pharmacis sollicitata alvus proderit, cum, rejectis licet humoribus copiosis, alienisque, persistet antiqua ex plumbo irritatio, & nova accedat ab ipso remedio evacuyente?

Hæc methodus nonnisi in levioribus colicis subinde mihi satisfecit, ubi stimulus saturninus potius sponte quiverat, repurgatis ventriculo, & intestinis. At sæpissime nil effeci: symptomata augebantur ab emeticis, & purgantium, quorumcumque vires alvus pertinax elusit. Invitus ab ea methodo, quam alibi tam efficacem in ea colica legeram, & nonnisi multoties delusus, discessi. Invitus opium arripui, utut ab Haenio deprædicatum, tum quod credideram pertinacissimam alvum magis iri cohibitum, cum etiam, quod biliosis, quales omnes saturnini fuere, id genus remedii nullatenus conducere posse existimabam.

Ejulatu cujusdam ægri commotus, cui a septem jam diebus alvus nulla ratione provocari poterat, quive inter immania tormina per vices vomuit, opium dedi: unde mox sponte solvi venter cœpit, & multa aliena reddere, doloresque, & vomitus silere.

Opio posthac liberalius usus sum, quod aut ex oleo bibendum dedi, aut ex infuso florum chamomillæ. Inde felicissimas curationes, celeresque feci, & confirmatas, easque numerosas.

Nihilominis in quibusdam ea symptomata consequebantur, quæ non a veneno jam proficisci, sed a saburra primarum viarum existimabam, quam mirifice increvisse a multo ingesto oleo, & emollientibus decoctis, ac vetusta intestinorum fæce conspexi. Quidam enim ex colica jam reconvallescere visi, nauseare de novo, incallescere, inhorrere vago more, aut cardialgiam denuo, ventris-

trisque molestias quæri, febrile ex fomite putrido, vel etiam maligne, iisque varie encephalum affici, & perniciose, etsi nil hucusque in victu fuisset, aut in medendi ratione mutatum.

Ex eo tempore utramque methodum, quas singulas seorsim hucusque secutus sum, conjunxi, *evacuantem* videlicet, & *narcoticam*.

Ubi nullam morbus ipse evacuationem fecerat, nec ullum urgentius symptoma celerem opem poposcerat, curam a solvente, salino, maninato remedio exorsus sum, alvumque movi, aut etiam emelin, anni præcipue constitutione biliosa. Largam dein opii dosin ex chamomilla hauriendam proponavi, oleo neglecto. Sic aut omni altero die eccoproticum dedi, atque anodynum, aut utrumque quotidie, eo modo, ut eodem die nunc opium sumeretur, nunc blandum evacuans.

Hæc ratio fortunatissime cessit, iisque incommodis omnino caruit, quibus singulæ methodi, si eæ solæ adhibebantur, subiacebant.

Quos violenta, & frequens vomitio exercuit, evacuantibus non sum aggressus, sed opio: neque ii hoc genere remediorum habebant opus, queis alvus facilis erat, vel etiam fluebat, quod in paucissimis observavi.

Doses opii largas hic morbus exegit, & frequenter repetitas, & diu. Plerumque intra viginti quatuor horas sequentem mixturam absumebant, per plures plerumque dies continuatam: ℞. Aq. flor. chamom. unc. vj. Extract. flor. chamom. drachm. j. cum dimid. Syrup. flor. chamom. unc. j. sem. Opii puri, & camph. ā gr. x. sumat omni quarta hora sextam totius partem, donec omnia intra viginti quatuor horas fuerint absumpta.

Qui-

Quidam in violentissimo vomitu saturnino una nocte grana tredecim opii, & camphoræ cum emolumento sumsit.

Camphoram ferius addidi non omnino necessariam; quippe & solum opium perbelle hunc morbum sanat, & sola camphora nunquam, etsi eandem matigare aliquoties sit visa.

Opium neutiquam morbum *palliat*, sed cum perseverantia *sanat*. Id multis alio tempore, locove alio narrandis ægrorum historiis comprobabo. At dignas tanto malo oportet doses dare, & diuturnas.

Mirabar multoties, alvum, nulla antea ratione referendam, præmissis largo opio, aut sponte respondisse, aut enemati auscultasse, licet antea frequenter, & inutiliter injecto; aut tandem miti purgante fuisse provocatam.

Reconvalescentibus quotidie sex, octove opii grana partitis dosibus propinavi, remedio cuidam amaricanti, & stomachico remixta. Hi alvum plerumque facilem, & leviter fusam habuere sua sponte.

In his ægris opium videbatur incommodis illis caruisse, quæ ejus usum alias, atque aliis in morbis comitantur, temulentiam ajo, & carebariam, insomnia, pavores, sudatiunculas pruriginosas, aliaque multa: sensuum hebetudinem sustulit, languorem artubus excussit, & mentem alacrem, promptamque reddidit, ac caput leve.

Opium non seposui, etsi æger ab omni molestia plane vacaret. Requirebam præter hanc a doloribus immunitatem etiam pulsum antea vibrantium mollitiem, & experientia edocebar, nondum omnem veneni hujus characterem deletum esse, nisi pulsus emollirentur.

Arteriarum duritiem phlebotomia non emendavit, etsi larga, & repetita.

In gravissima colica saturnina vomitibus crebris stipata, & imminente delirio, quin jam præsente, terna, & profusa venæ sectio nil profuit: opium illico mentem restituit.

Quidam leviozem ex plumbo colicam experiebatur, sine vomitu, & alvo clausa. Cura, non præmissa evacuatione, ab opio cœpta est. Mox æger soporosus fieri, leviterque subinde convelli, & modice desipere per intervalla. Datum emetocatharticum temulentiam excussit, hominemque sibi reddidit.

En opium ibi profuisse, quod hic nocuerat, fors quod ibi sola vis plumbi mentem infatuavit, cui rei opium apprime dicatum est; hic vero caput affecerint humores gastrici, nimii, intra abdomen conclusi, atque huc a leviori licet stimulo saturnino proliti. Sic opium nocuisse debuerat, & emeto-catharsis prodesse.

Evacuantes omnes indiguere, quoscunque tormenta sicca excruciarunt, alvo videlicet conclusa, & absque vomitibus spontaneis.

Id genus remediorum saturninos abdominis cruciatus adeo non cicuravit, ut eosdem plerumque intenderit. Hinc in hisce nullum ipsius colicæ auxilium quæsimus, contenti, eorum ope systema gastricum ab obfutura illuvie liberasse, & remediis antisaturninis fecisse locum.

Idcirco cavimus, ne citra multam necessitatem evacuantia resumeremus, aut eorumdem usum protraheremus diutius.

Id etiam nobis auspicato evenerat, si post finitam actionem pharmaci non multum temporis labi siveramus, quin iusta mox opii dosi conspiremus, & novas hæc ab ipso remedio in-

ductas turbas, & illas veteres a plumbo, priusquam colligi denuo humores gastrici copiosius, quam par est, possint.

Purgans, aut emeticum citra faburram, & convalescenti datum, faciles relapsus facit. A solo enemate eccoprotico recrudescere morbum multoties vidi.

Cum alvum facilem habere convalescentibus contulerit, remedium dedimus, quos ex opio, camphora, sale polychresto, & stomachicis coaluit.

Colicam saturninam subinde difficulter dignovissemus ab ea, quam biliosam dicunt, quamve evacuantia sola fere sanant, & narcotica intendunt, nisi ejusmodi nobis ægri obrigissent, quos in opere saturnino versari constabat.

Ex hucusque dictis patet, utramque hanc colicam conjungi posse, posse & saturninam biliosa excipi: atque id reapse non raro fieri, observationibus evictum novi.

Præter hanc colicæ biliosæ cum saturnina conjunctionem alia quoque complicatio observatur, si quando æstiva febris eos una invasit, quos morbus saturninos afflixerat. Hi periculose decubuerunt. Medebamur æstivæ febri *directe*, & torminibus saturninos non nisi *per ambages*, opio in initiis non propinato, dein vero caute, & furtim. Narcoticis enim ingravescere febrim, & minari malignitatem vidimus. Ab oleo æque abstinui, biliose febrientibus non proficuo.

Constitutione anni phlogistica, hyemali, verna, ægritudo saturnina vitio bilioso plerumque caruit, aliamque in societatem adscivit sæpenu-mero perniciosam, inflammationem nempe intestinorum. Ea res emeto-catharses omnino averfabatur, medendique rationem invertibat;
phle

phlebotomiæ enim, quæ in hujus morbi cum febre æstiva connubio non profuerunt, hoc in casu necessariæ erant, largæ, & repetitæ cum potu multo, tepido, emolliente, oleoso, hisque interponi opium debuit.

Difficillimum erat dijudicare, an inflammatio una adsit, aut solus excruciet saturnus. Certe dirissimos dolores vidi, ægrosque per lectulum præ eorundem sævitie volutatos, etsi nulla in abdomine inflammatio adfuerit, quemadmodum *a posteriori*, a methodo videlicet medendi argutabar, solis utpote narcoticis, spirituosis, & carminantibus usus. Verumtamen lethalis in alio casu hæc colica fuit, gravisque in abdomine dissecti cadaveris inflammatio reperta, etsi æger obtusius, aut vix doleret, & ægritudinem facile, & erectus ferret.

Infida salutis prædictio, dubiaque fuit, nonnunquam enim non valdopere ægrotare visos epilepsia corripuit, atque etiam enecuit in apoplexiam, conversa. Quosdam etiam convalescere incipientes scædum id malum repente sustulit.

Quas in sanando hoc morbo leges secutus sim, exponam.

Temporibus biliosis curam adhibui compositam, *antibiliosam*, & *narcoticam*, catharsin, emesin, emeto-catharsin, & opium, multum, jugem, & antibiliosum potum.

Tempestate vero inflammatoria cura *antiphlogistica* fuit, potio multa, emolliens, mucilaginosæ, oleosæ, cataplasmata, balnea, subjuncto serius narcotico.

Subinde & *antibiliosa*, & *antiphlogistica*, & *narcotica* eodem in ægro usuvenere, prout varia mali complicatio occurrabat.

Hæc de colica saturnina, atque in universum de varia febris æstivæ cum diversissimis morbis commistione connotavi.

CAPUT XIII.

SEPTEMBER.

PPRIMIS duodecim mensis hujus diebus venti assidui, impetuoſi: pluviarum copia, & frigus. Inde vero a vento quies, peramœna serenitas, & calor non meridie solum, sed & vesp̄ri, & mane. Ultimum triduum frigus acutum, & boreas exasperavit, sereno cœlo.

Hoc, & antecedente mense lues quædam tussî, coryza, & extrema macie multos canes enecuit.

Fructus horæi pauci, immaturi, insipidi.

Die 22. Sept. calor atmosphæræ maximus in therm. Reaum. fuit $17\frac{1}{2}$. gr.

Diebus 14. 29. 30. Sept. calor minimus 8. gr.

Calor medius $12\frac{5}{8}$. gr.

Die 17. Sept. altissima barometri statio 28. dig. $5\frac{1}{2}$. l.

Die 3. Sept. infimus ejusdem locus 27. dig. 7. l.

Iidem ferme hoc mense morbi, si genium spectes, ac illo præterito; sed numerus eorum, & ratio inter se invicem multo dispar. Etenim pauciores fuere *continuae* febres, & quæ remiserant per intervalla, id evidentius isto, quam mense priori fecerunt, ut ferme apyrexiam potius, quam remissionem diceres. *Continuarum* retusa paulisper acies, & minor furor fuit, sed du-

durato longior. *Remittentium* magna in inter- Febrium continu-
arum, &
remitten-
tium in
intermit-
tentes
conver-
sio.
mittentes proclivitas, quam unius in alteram con-
versionem haustus salini, & emesis felici augu-
rio effecerunt.

Major adhuc materiae morbificae lentor huc
mense, quam praegresso fuit, sed minor copia. Febrifugum no-
strum.
Continuarum & *remittentium* febrium minor nu-
merus, sed *intermittentium* major; cum earum,
quae a principio perfecte intermiserant, tum ex
remittentibus in *intermittentes* abeuntium.

Paucissimae dysenteriae. Icteri quidam sponte
orti: oculi febrientium hoc mense saepe ictERICI.

Cortice peruviano frequentius opus fuit ad Febrifugum no-
strum.
difficiliores intermittentes comprimendas, cujus
vim floribus salis ammoniaci martialibus feliciter
acui, ubi is solus impar fuit.

Tertianae praeter reliquis crebrae, earumque va- Tertianarum ano-
maliae.
riae formae, ut modo omni tertio die calor ure-
ret sine frigore praegresso, aut sudore subse-
quente; modo acerbior tantum cephalalgia ve-
xaret.

Icteros haustus salini, emesis, amara, extra- Icteri re-
media.
ctum anagallidis flore luteo potenti virtute sol-
vente donatum, & flores salis ammoniaci mar-
tiales pulchre sanarunt.

Paucissimas hoc anni tempore pleuritides bi-
liosae vidimus, easque non jam sinceras, aut
impermixtas, sed quibus aura frigidior jam in-
flammati quid adpersit, ut praemitti emeto-
catharsi phlebotomia debuerit, vel subjungi,
& repetitum, prout vel phlogosis, vel bilis
eminebat.

Cum quamdam febrium potissimum continua- Fe
æstiva
quamdam
hoc men-
se mu-
tationem
subire
cœpit.
rum variationem fuisse, atque æstivam febrim
mutato aliquantum sub schemate prodisse su-

pra dixerim , juvabit eam rem hic resumere , & explicare.

Popularis æstatis febris sub finem prioris mensis , & primo Septembris dimidio in plures , quam antea , septimanas protrahi , lente incrementum , lente provehi , & sub falsa benignitatis specie ægrum diu affligere , fero tandem eidem valedicere solebat , cum iudicium subierat laboriosum , & tardum.

Pulsibus
& urinis
non malis
febris
gravis. Symptomata hoc tempore eadem fuere , quæ per æstatem febrim biliosam comitabantur , nisi quod pulsus , & urinæ , calorque ægrotantis plerumque parum quid habere a sanitate diversum viderentur , etsi is nihilo mitius se habebat , & ingentem cephalalgiam , temulentiamque querebatur ; at frequenter quasi attonitus , atque obtusus sentiens , supinus , cruribus divaricatis , ad pedes defluens , decumbebat.

& cum
ingenti
cephalal-
gia.

Utut vix febrile plerumque ægrum diceres , fuit nihilominus subinde acer calor vel uno tantum in brachio , vel in utroque : at quasi diffringi sibi caput præ dolore , & ardore semper assebat. Oris amarorem perpetuo , & inappetentiam accusabat.

ac tædio-
sa diar-
rhæa. Quotquot ex febre populari hocce tempore decubuerunt , omnibus diarrhœa supervenit , primo levans , sed quæ postea , cum persisteret , absque ulteriori levamine vires fregit.

Multi , qui morbi initia , & primos progressus spreverunt , quacumque medendi ratione in auxilium vocata , colliquantes secessus , & largam sub nocturna præcipue tussitatione sputorum pituitosorum copiam patiebantur , & pertinax crurum œdema.

Hæc fe-
bris in

Phthisin hanc pituitosam lichene islandico , & poly-

polygala , frictionibus aromaticis , & victu ref-
taurante plerumque sanavimus , ubi alvinæ lubri-
citati pulvis radicis arnicæ pulchre opitula-
batur.

Febrem hanc non jam *biliosam* appellabamus ,
sed *bilioso-pituitosam* ob amarescentem pituitam ,
quam questi identidem sunt , & potione emetica
revomuerunt.

Medebamur eidem eadem ferme ratione , qua
simplici biliosæ febris , nisi quod diuturniora adhi-
beremus solventia , & ob præcognitam morbi diu-
turnitatem viribus mature prospiceremus , datis
gratis cardiacis , & antiseptica arnicæ radice ,
aut decoctis herbarum , & radicum aperientium
amarescentium &c.

Quod si primæ emeto-catharses morbum in in-
cunabulis non præfocarant , & quæ serius insti-
tuebantur evacuationes , nil amplius in materiem
poterant , fors intra vasorum systema jam dilap-
sam , viribus conservandis imprimis studebamus ,
ut materiem , quæ vim remediorum *directam* jam
eluserat , fugam ex ventriculo intra sanguinis
territorium capeffendo , naturæ vis sic conservata
attenuet , eliminet , assimilet , sive coquat.

Inepte , & cum ægri discrimine morbum ejus-
modi longius proVectum neglectumque valentio-
ribus vexares , si ejus te forte tarditatis lentæque
sanationis tædium caperet. Hic illud valuit : Sat
cito si fat bene.

Ægrorum horum linguæ rarius biliosæ , aut li-
mo quasi flavescente conspurcatæ comparuerunt :
frequentiores fuerunt prærubræ , glabræ , re-
siccatae , splendentes , & quasi vernice obductæ.

phthysos
quandam
speciem
abiit ,
eratque
non bi-
liosæ ,
sed bilio-
so-pitui-
tosa.

Ejus cu-
ra.

Lingua-
rum hos
mense
conditio.

CAPUT XIV.

OCTOBER.

SICCITAS frigidiuscula, cœlique serena facies, noctibus pruinosis ad octavum usque mensis diem: eo die insignes pluviae. Inde frigus humidum, nebularum defluvium, pluviarum inanes minæ. Die 19. rediit siccitas, & frigus, cum glacie nocturna, & matutina, foetente, crassa-que nebula ad 25. usque pluviis madentem. Inde mane, & vespere copiosæ, densæ, depluentes nebulae, multusque mador, sole sub meridiem claro, & frigore mitescente.

Ultimo triduo cœlum molle, austrinum, tepidissimum, capiti grave, atque universalem languorem inducens, sole per eos dies languidissimo, nebulisque tenuissimis suffuso.

Dominabatur hoc mense multus humor, isque in medio mense frigidior.

Die 3. 4. 5. 31. calor atmosphærae maximus fuit 16. gr.

Die 24. Calor ejusdem minimus 3. gr.

Calor medius $9\frac{3}{4}$. gr.

Die 21. Oct. altissima barometri statio 28. dig. $2\frac{1}{2}$. l.

Die 3. 30. 31. statio infima 27. dig. $7\frac{1}{2}$. l.

Domi-
nantis fe-
bris mu-
tatio.

Anno ulterius provecto, atque ad suum quasi senium producto frigidum, siccum, immitte, mutari rerum facies cœpit, atque æstivi morbi ab hyeme succedente dissolvi. Etsi enim hujusce temporis febres easdem, ac per æstatem perio-

periodos, exacerbationes easdem, certas, incertas, observarint, rarissime nihilominus sinceram bilem atque *puram* matrem salutarunt.

Multæ continuæ remittentes febres, five peculiarem quamdam impeterent corporis partem, seu decurrerent absque topica invasione, a materia nascebantur lenta, ductilique, non semper amarescente, aut, si etiam bilis saporem referret, excolori, & molis non magnæ. Hæc species foeminas præ viris invaserat, easque pallidiores, inordinate menstruantes, & affectas fluore albo.

Idea malignitatis in hac febre.

Numerus hoc modo ægrotantium non magnus fuit, sed morbus longus, difficilis, laboriosus. Pleræque ad nos venere, misso jam sanguine; quare ægritudo altiores radices egit, pertinacior effecta, & periculosior. Sed emeto-catharsis minus efficax in hisce fuit, phlebotomia nempe fractis & morbi longitudine, priusquam nobis committerentur. Vomuerunt tamen cum aliquo levamine, ubi emeticum propinabamus, utut haud prompto, nec eminenti.

Binis, raro ternis vicibus per omne morbi tempus vomitorium dedimus.

Materiem vomendo rejectam ante descripsi, pituitosam, & paucam, & rarius, & modicissime biliformem. Hanc morbi genitricem materiem parcius intra ventriculum, & intestina collectam, at magna ex parte per omne corpus dispensatam existimabam, febrimque ex eo genere esse, ubi medicum non oportet tumultuari, multaque, & magna moliri.

Omnibus tentatis id experiebar, fatius esse, *Canon in* vacuato, si vires ferant, ventriculo, vim vitæ *sananda* sustentare, & urgenti, si quod accideret, sympto- *hæc peculiari* mati occurrere, & operiri, donec febris se ipsam *jusce fe-*

bris ma-
lignitate
observa-
tus. conficiat, & materiem morbificam sensim aut assimi-
let, aut subactam variis, viis, & tempore vario
eliminet, blande, pedetentim.

In usu remedium mihi fuit ex aquæ aut com-
munis, aut stillatitiæ, e. gr. menthæ, semilibra:
pulveris radice arnicæ drachmis duabus — tri-
bus: sacchari Thomæi unica semis, & spiritu vi-
trioli drachma una. Nonnunquam primis præci-
pue morbi temporibus drachmam aut ammoniaci
falis, aut arcani duplicati admiscui. Sed morbo
proviçtione, & crescente debilitate, aut ventre
profluente a salibus abstinui.

Potui dedimus aquam simplicem cum oxyfac-
charo.

Hac usus methodo rarius, aut nunquam ni-
mium elatam febrim vidi, ut ideo phlebotomia
eius non fuerit, quam omnes ferme aut una,
aut etiam altera vice instituebant ante adventum
in Nosocomium, eamque non necessariam, vel
etiam noxiam.

Remedia validiora, & stimulantiora ingerere
nolui, ne tenacem morbi materiem minutis vaf-
culis altius impingam, nulla amplius posthac ope
extricandam, neque deprimere vitæ vim, ne non
sufficiat coquendo.

Molestif-
simæ di-
arrhææ
in hac fe-
bre cura. Plurimum negotii, & tædii non parum lu-
bricissima nonnunquam alvus fecit, quam prom-
tam habuisse, & facilem multum profuerat, at
fusam, nocuerat plurimum. Id ubi evenerat,
omni altera hora drachmam dimidiam, vel & in-
tegram pulveris radice arnicæ exhibuimus, qua
re effecimus, ut parcius dejicerent, & consis-
tentia.

Quam hic memoravi febrim, ab ea mensis
præteriti biliosa-pituitosa non differebat, nisi
quod isto tempore & solas ferme fœminas cor-
ripe-

& biloso-inflammatoriæ, aut triplici vitio prognatæ, bile videlicet ab æstare residua, pituita, & sanguis succenso.

Prudens æstimator & temporum, & temperamentorum, & ætatum, aliorumque, quæ usu disci, describi nequeunt, non operose definiebat, bilisne, an pituita, aut sanguis excalefactus magis peccet, quove cum ægrotantis discrimine.

Hæc varia morbificarum causarum intensio, prædominium, conjunctio, methodum medendi variam effecit. Hinc solvendum plerumque multo diutius fuit, quam elapsis mensibus: mitti sanguis frequentius debebat, subjungi emeticum ferius, aut omitti penitus. Non raro nec emissi, nec phlebotomia indigebamus: solis solventibus ubi nulla materies turgebat, & sale medio, mitiori, paucio, aqua, aceto, melle multos sanavimus, quibus ea ratione omnia ^{supra} fecimus, viasque omnes expeditas, dum interea febris deferveret.

Sub exitum prioris mensis, & initio Octobris ad ejus usque medium hæc febris autumnalis id habuit peculiare, atque a febre æstiva diversum, quod amarit metastases non criticas, difficilesque, & ipsa febre graviores. Multis enim uno ante, alterove die placide febricitantibus repente carnes brachii induruerunt cum tumore non discolori, sed dolentissimo, & ablata movendi illius artus facultate. Quibusdam musculi femoris pone inguem ligni instar rigeabant, dolebantque; tumebant & glandulæ istic loci. Aliis glandula sub axillis sita tumescebat: atque aliis manum, brachiumque erysipelaceus rubor perfudit, quem mox phlyctænæ, & plaga gangrænosa insequiebantur, & rodens ichor, qui lon-

Hinc non
una me-
dendi ra-
tione ute-
batur.

Metastases
hoc
mense
piures
rheuma-
ta suppu-
rationes,
ichores
erysipe-
lata; bu-
bores
carbun-
culi.

longos sub carnibus cuniculos agebat, & telam cellulofam longe, lateque depascebatur.

Tumores hocce inguinum, & subaxillarium glandularum morbum ipsum non solverant; nec ipsimet discuti potuerunt, sed omnes tarde maturuere, tarde suppurarunt, & coaluere tardissime.

Suppuratos carpos antisepticis sanavimus & admotis gangrænosæ plagæ, & ingestis. Hunc in finem omni altera hora drachmam pulveris radicis arnicæ exhibebamus, camphoræ junctam, vel & sine eadem. Fateor, me profusissimas suppurationes, & ichorosas cum tabifica febre immutasse, coercuisse, ex toto perfanasse hujusce solius radicis ope.

Menfe ultra dimidium progresso, vergenteque ad finem, compositæ hæ febres in alterutrum thoracis latus irruerant. Pleuritis ea erat inflammatorio-biliofa, dolore late diffuso, atque a summa clavicula decurrente ad ossis ilei cristam usque. Plerumque cruenta sputabant, æstuan-tes, pulsibus plenis, elatis, quive digitum exploratorem instar vibrantis chordæ ferirent, ore mucoso, & amaro, ac cardialgia. Sanguinem cum emolumento miserunt, aut absque saltem detrimento, priusquam ad nos deportarentur. Multo potu refrigerante, leviterque salito, & diutius ingesto, tandem emeto-catharsin fecimus, mox allevantem.

Subinde præmitti emetico phlebotomia debuit, aut subjungi, aut utrumque hoc genus præsidiorum alternis vicibus adplicari. Sanguinis emissi corium plerumque densum fuit, flavescens, virescens; aut flavo, viridique latici innatabat.

Mor-

Morbo jam inclinato ventrem modice profuere multum profuit.

Profligata jam ægritudine dolor non raro pertinax, sed levis, atque inter tussendum solummodo latus vellicabat, quem adplicatum vesicans dispulit, cum interim opium tussim ipsam a morbo residuam, noctuque molestiorem comprimeret.

Colicæ
biliosæ
subin-
flamma-
toriæ.

Colicæ biliosæ etiam hoc mense comparuere, paucæ numero, sed graves, sanatu difficiles, & subinflammatoriæ, quas sanguis iterum iterumque missus, & anodynum mitigavit primo, deinde pharmacum evacuans percuravit.

Febris
rheuma-
tica.

Multi febriebant ex rheumate artus omnes oberrante, & noctu sæviori. Plerisque articuli, aut extimæ femorum carnes, aut lumbi mirum doluerunt. His lenia salina, quæ & alvum mollirent, & urinas cierent, mirum profuere. At ubi febris confidente dolor remansit, vesicante sæpius, variisque in locis adplicato, conticuit.

Puerpe-
ræ qua
ratione
hoc men-
se value-
rint.

Puerperæ hac tempestate immunes ab ea febre manserunt, quæ omnes omnino laceffivit, quotquot æstivo tempore apud nos pepererunt, at nullam gravius afflixit.

Quarta-
næ,

Quartanæ sub initium autumnii caput extulere; sed quos hujus ægritudinis tædium cœpit, primum altero Octobris dimidio, & sub finem ejus ad nos venerunt.

Quotquot habui hac febre per autumnum vexatos, ab aliquot jam mensibus febriculosos fuisse, adcurato examine comperi, ad id usque tempus, quo ea diathesis febriculosa in febrim quartanam maturuerat; neminemque, quantum novi, sanissimum ante, is morbus est velut ex insidiis adortus, & repente.

Sali-

Salibus multis, sale præprimis ammoniaco, <sup>earum-
que cu-
ratio.</sup> & concitata subinde vomitione referare obstructa connitebamur, amaricantibus dein remediis, queis flores salis ammoniaci martiales miscuimus, inertem ventriculum exstimulare: tum demum morbus fugam capeffivit, vel suapte, vel cortice peruviano profligatus.

CAPUT XV.

NOVEMBER.

PIMUM mensis quatriduum multum intepuit sole continuo, claroque. Dein nebulae crassae; madidissimae, phœbum ut plurimum eripientes, tepore persistente.

Die 3. Aurora borealis.

Die 8. Frigus humidum, & nubes. Inde ad 17. usque varia cœli facies fuit, cum pluviae tenuissimae, sol; nebulae, nubes, alternis se vicibus exciperent, vento non raro rudius interpellante, at frigore non magno.

Die 17. Acutius frigus. Postea multa intemperies, & tempestas frigida, pluviosa, ventis procellosis, & grandine horrida ad 25. usque, & sole carens. Ea dies primitias hyemis prima tulit, tenuissimas nives nempe, sed quæ vix natae defloruere.

Inde glacies, ferenitas, & siccum frigus. Hoc mense frigus minus, quam pro anni tempore intendebatur.

Die 1. Nov. calor maximus + 0. 13. gr.

Die

Die 28. calor minimis — 0. $1\frac{1}{2}$. gr.

Medius calor — 0. $4\frac{3}{4}$. gr.

Die 5. barom. altiss. statio 28. poll. 3. lin.

Die 9. 10. infima ejus statatio 27. poll. 5. lin.

Major
hoc men-
se salu-
britas.

Hic mensis præ cunctis aliis anni temporibus paucissimos morbos tulit, æstiva utpote febri nunc ferme ubique emortua.

Hos ipsos pauciores morbos, multum etiam benigniores vidimus, periculo vix ullo, atque acie penitus retusa. Febres priorum mensium aut penitus diffugisse visæ sunt, aut in febriculosas solummodo diatheses conversæ, catharros, cardialgias, cephalalgias, & paucorum dierum non grave rheuma, quasve facile, & obambulantes tulerunt.

Hæc de numero febrium per hocce tempus, eorumque miti indole innotuere.

Materiem morbificam eandem deprehendimus, quam mense præcedente, pituitam videlicet, sed bili rarissime commixtam, & mole paucam, quæve peripneumonias nothas, pleuritides, tusses stomachicas, tormina, doloresque articulorum fecit, prout diversis corporibus diversimode applicabatur. Hæ febres pituitosæ varia etiam ratione intendebantur, aut remittebant, eandemque medendi rationem sibi vindicebant, ac illæ mensium præteritorum; solventibus enim præmissis cathartico-emeticum una, aut pluribus etiam vicibus assumptum easdem aut sustulit omnino, aut valde imminuit, vel vero in intermittentes convertit.

Perip-
neumo-
niæ no-
thæ,

Peripneumonix nothæ, sive pituitosæ, itemque pleuritides ejusdem indolis in hunc mensem inciderunt, etsi numero non plurimæ, cum omnium universim febrium hac tempestate vis paucu fuerit.

Fe-

Febris ex classe remittentium fuit, sed non intensa valdopere, obscuris accessionibus, & vagis. Laboriosissime respirabant, vesperi maxime, & noctu, ac sedentes, ac si viis spiritalibus angustatis intra thoracem quid ebulliret, sibiloso cum strepitu. Cephalalgia, vomituri- tio, & vomendi molimina laboriosa, mania, aut cum modicæ pituitæ rejectione: vomitus ingestorum, crebriorque a pastu, & vespere. Thoracis totius ardor, aut pungens dolor, aut gravior multo cardialgia, graviorque in epigas- trio toto inter tussendum dolor. Sputa in initio perpauca, plura dein, ductilia, tremula, subinde herbaceo hinc inde colore tincta. Inap- petentia: vix ulla sitis. Tussis multa, sonora, sono quasi ex cavo prodeunte. Urinæ saturate flavæ, & pleni pulsus, naturalibus non multum citatiores.

Sartorum quorundam hic morbus fuit, & earum-
fœminarum, hæque inter pauperiorum præcipue, que cura,
aut corporis obesioris.

Venæ sectione non indignimus, qua tamen illa Sydenhamo peripneumonia notha compel- lata carere non poterat, cum plus forte phlo- goseos jam conceperat, quam morbus hic nos- ter in nostris terris, & hocce mense minus frigido, quam is aliis annis soleat.

Hinc fatius erat, alvum movisse, aut quod expeditius visum fuerat, movisse emesin una cum alvo, idque pluribus plerumque vicibus. Ast prætermittere, & interponere, & subungere salina remedia oportebat. Vomuerunt pituitam me- racam, subinde mediocriter biliosam, paucam plerumque, sed cum levamine non paucò.

Ægram habuimus, cujus historiam infra re- censebo, quæ quam plurimam pituitam vomuit

eodem morbo, quantam non facile quisque in ventriculo, & proximo intestino fluctuantem crederet, sed potius ex omnibus corporis vasis emulctam, rejectamque ad ventrem, & inde per os, atque alvum, tanquam gemina via regia crudissimarum sordium, eliminatam.

Vis ulli in universum sanguinem misimus, atque ubi ejus rei necessitas fuit, eum parce & una solum vice detraximus.

Colica
hujus
mensis.

Colicarum eadem curatio fuit, ab eadem utpote pituita profectarum, etsi hic aliter corpus afficiente. Ægri plerumque difficillime respirabant, tussitabant, his non multum absimiles, quos peripneumonia notha tenuit, nisi quod nihil memoratu dignum extussitarent, & abdomine graviter dolerent. Obscure febriebant. Interrogati numquid pectore oppresso essent, aut dolente, quod libere spiritum trahere prohiberet, tussimque redderet permolestam, negabant, asseriebantque, dolere sibi abdomen solum, & epigastrium tantum pondere gravatum videri, ut levare thoracem ad aërem captandum, & tussire absque magno ventris cruciatu non possint.

Orthopnoëas a solo abdominis vitio plures vidi.

Quam elapsis mensibus non raro videram febrientium diarrhœam, tunc præcipue, ubi morbus sui juris erat, & neglectus, aut inepte curatus, longam & artem, & ægri vices exhaurientem, hoc mense non offendi. Ventres omnibus universim fuere sicciore.

Paucissimas id genus metastases, non criticas, ichorosas ad artus, & ad glandulas habuimus; quales adulta æstate, & sub initium autumnii sæpius comparuerunt.

Icteros quosdam prægressa miti febricula bilio-
 fæ notæ exortos extractum martis pomatum cum ^{Ictericorum cura.}
 fale ammoniaco, aut, ejus flores *martiales* cum
 decocto absinthii, & cardui benedicti promte sol-
 vebant: at præmilimus & salinos haustus, &
 vomitorium.

Tussis plerasque hujus temporis febres aut ^{Tussis}
 comitabatur, aux excipiebat. Ea vesperi maxi-^{stomachi-}
 me, noctuque importunior erat, siccave in initio,^{ca.}
 dein lentam, ductilemque ranarum spermati non
 absimilem materiem excussit, & paucam Tho-
 rax plerumque non doluit, nisi morbus ipse
 princeps aut notha pleuritis fuerat, aut perip-
 neumonia notha, aut ea tussis pectus diutius
 exagitarat. At doluit & sub ipsa tussitatione,
 & paulo ante eandem, cardia, epigastrium, vel
 & media ventris regio, vel mollitudo hypo-
 chondrii utriusque, quasi funibus constricti, aut
 acute compuncti.

Quibusdam hæc sola tussis aderat, de eaque
 sola conquerebantur.

Causam intra abdomen residere, sive tussis ea ^{Ejus ori-}
 alterius morbi symptoma fuerat, seu ipsa mor-^{go}
 bum primarium effecerat, ex communibus coin-
 quinati systematis gastrici notis constitit, atque
 ex ipso tussientium sono peculiari, veluti profunda
 e specu edito.

Cum rusticum ea tussi affectum de pectore
 interrogarem, num quid ibidem doleret, ne-
 gavit, addiditque, *se non ex pectore, sed e ven-*
triculo tussitare, atque etiam eum solum male ha-
bere.

His, qui sic ægrotarunt, ventriculum curavimus & cura
 solvendoque ibidem aliena, dein *απο* & *κατω* elimi-
 nando.

Plerisque ea medicatio sola profuit, & cito.

Quibusdam vero tussis perstitit, utut moderatior : at stomachicis, & corroborantibus remediis intra breve tempus comprimebatur.

Frequens
hæc tussis
est, &
in phthy-
sin abit.

Id observavi, stomachicas hæc, aut abdominales tusses quovis anno frequentissimas esse, & male sæpenumero pro pectoralibus haberi, & emollientibus, tepidis, oleosis, quæ in tussi ab inflammatoria pulmonum diathesi summe alias proficua esse solent, intendi, ventriculum lædi magis, & ipsos denuo pulmones continuis succussibus conquassatos infirmari, & trahere jam proprium vitium, variumque, crudorum videlicet succorum congestionem, vasorum imbecillium dehiscenciam, & anacatharsin pituitosam, puriformem, cruentam, purulentam, tabificam.

Extispicia tabi-
dorum.

Cadavera secui ex ejusmodi tabe demortuorum, qui simplici tussi stomachica in initio afficiebatur, sed non cognita, neglecta, phlebotomiis &c. in ruinam pulmonum, & totius demum corporis conversa. Pulmones deprehendi duris ex parte nodis obsessos, partim vero erosos, emarcidos, absumptos.

Recentem tussim, & non ultra multas septimanas progressam absque negotio sustuli, & brevi, at ubi illa per aliquot jam menses inveteraverat, ad duas res animum adverti, in duasque morbi epochas investigavi : 1. an ea tussis, cujus causam stomachus continuit, solum adhuc dum sympathica sit, pulmonibus aut integris aut ita parce læsis, ut correcto ventriculo, etiam hi suapte confanescant ? 2. An forte jam ea labes pulmones teneat, diu utpote, valenterque concussos, ut ii, ablata licet sympathicæ tussis causa, & emendato ventriculo, nihilominus proprio in sinu foveant multiplicem idiopathi-

pathicae tussis causam, tubera, vasorum varices, faccos ichore, pure plenos, ulcera?

Has phthyfes hacce origine prognatas plures ^{Quinam huic phthyfi magis obnoxii sint.} vidi, quam alia quacumque ex causa, easque factoribus, futoribusque, hisque ultimis potissimum insidiantes, & rarissime capaces sanationis, raroque solaminis longioris.

Autumnus tabidis infestus novimus, sed his praecipue, qui exposita ratione contabescunt.

Lichenis usum, & polygalae amarae hic magni fecimus, ubi altera morbi epocha aut nondum aderat, aut nondum diu, repurgato tamen prius ventriculo, si quis malus adhuc fomes in eo occultabatur.

Præter peripneumoniam, & pleuritidem nontham, colicas, ac tusses hucusque descriptas, alius etiam morbus obvenit frequentior, ac passim arbitrantur, & habens quaedam peculiaris, ^{Peculiaris, & frequens ophthalmia, quam auctor gastricam appellat.} ophthalmia nempe ex ventriculo oriunda aut pituitosa, aut biliosa. Hæc multis sæpe septimanis, & mensibus ægros vexat. Oculus multum rubet, illacrimatur, & quasi ab injectis pulvisculis, aut arenulis dolet, lucis impatiens per diem, & dolore ad vesperam, noctuque intensiore, continuoque, at interdiu aut nullo, aut miti, & interrupto. Rubor assiduus: dolet etiam alterutrum tempus ægrotanti oculo vicinum, & latior subinde capitis ex eo latere plaga. Cornea transparens opacatur, albidæque subinde vesiculæ in eadem excitantur.

Alia symptomata ægri plerumque suapte non queruntur, at curatori facta perinvestigatione constabit, ventriculum, cibique desiderium per id tempus languere, amarescere os, aut mucro redundare præter solitum, gravari epigastrium,

obscurissimos motus febriles per vices recurrere, horripilationes nempe, sudatiunculis, & calore levi, ac subitaneo interstinctos, idque vespere, & noctu magis. Inquies per noctem, & foetens sudor: infomnia.

Et quæ
subinde
pro vene-
rea im-
posit.

Diuturna ejusmodi ophthalmia mihi semel pro syphilitica, imposuit, cum præter nocturnas exacerbationes multa quoque alia concurrerent ab hac suspitione non aliena. Ægram quamdam id genus ophthalmia laborantem, meque una multo affeci tædio, multa, & tædiofa usus curatione, donec innotuerat, rem a ventriculo profisci.

Pauca tantum exempla e multis seligam, quæ morbos hoc mense præcipuos exhibebunt.

ÆGER PRIMUS.

Febris
hujus
mensis.

VIDUA 38. annos nata, quæ marito ante dimidium annum orbabatur, & tres superstites pusillas proles, easque sæpius ægrotantes, ærumnose alebat, cum die 1. Novembris mœrori, & fletui ob mariti defuncti memoriam nimium indulgeret, inhorruit, atque incaluit complures horas.

Altero die salis amari unciam unam cum dimidia sumsit: probe purgata, non allevata est: febriens, lecto affixa.

7. Nov. ad nos defertur, debilissima, obscure, & tenuiter febricitans, surdastra adeo, ut, nisi auribus valide inclamaris, nil audierit. Stupor, confusio sensuum, memoria vacillans. Anteaactorum historiam ex quodam ejus vicino homine collegimus. Lingua glabra, siccescens.

Mix-

Mixturam solventem ex sale medio, aquam item cum melle, & aceto potui dedimus.

8. Nov. lingua fissa, prærubra, sicca.

9. Emeto-catharticum. Vomuit inde pituitam amaram, paucam: deiecit. Rediit auditus mox ab emesi: mens præsentior, & lingua humectata.

10. Mixtura salina cum pulveris radicis arnicæ pauca dosi, potuque multo, aquoso, saccharato, & medico vitrioli spiritu acidulato.

11. Eadem remedia. Auditus denuo difficilior: lingua sicca: morositas.

12. Nov. emeticum: vomitus pituitosi: secessus. Rediit auditus denuo, & mentis alacritas, & linguæ mador naturalis.

13. Perstat audiendi facultas, & mentis vigor. Obscura febris, & si illam ex pulsu, & corporis calore metiaris, ad speciem mitis. Tinnitus: caput grave: tussis nocturna. Post ultimum emeticum eandem, ac antea, mixturam dedimus.

14. Nov. nulla febris.

16. Amaricantibus ventriculo prospici cœptum est. Caput allevatur: tussis sopitur.

19. Nov. vix ulla tussis. Surgit: obambulat.

Post initium Decembris sana suos repetiit.

Mœroris vim in corpus humanum, ejusque in producenda prava febris potestatem & hic & alias frequenter advertebamus. Mœroris effectus.

Purgante pharmaco ægra non juvabatur, sed inde pejus habuit. Febrim purgante, etsi non valido, exasperatam, at emeto-catharsi ferme subito enectam multoties observabamus. Vomituriorum utilitas.

Nulla materiæ turgentis signa, si ea unice ad vomituritiones, cardialgiam, ructus nauseosos, & depravatum gustum, ac oris fordes re-

ferre velis, comparebant. Nihilominus vomitorium præsentem opem tulit linguam humectavit, auditum, ac mentem restituit, & ante actorum memoriam, ut ipsa mox ab emesi morbi historiam exacte narrarit.

Profecto qui efficaciam emeticorum in morbis quam plurimis, sive longi ii sint, sive acuti, probe norit, stupendos sæpe effectus mirabitur, quos a quam plurimis ignorari multum doleo.

ÆGER SECUNDUS.

HISTORIA pleuro-peripneumoniæ hujus mensis
VIDUA 50. annorum, lotrix a sex fere mensibus sæpius repente ortos calores quæritur, sana cæterum.

10. Novembris horret, caletque per vices. Caput temulentum: nox inquieta, infomnis: sitis: anorexia.

11. Nov. horror, calorque alternantes, validi, crebri. Decubuit. Reliqua, uti pridie.

12. Omnia pejora.

13. Amaror oris: intensa febris: dolor punctorius ad latus thoracis dextrum, & ad infimum sternum, quasi thoracem transfigens, porrectus ad locum medium inter scapulas: leviculæ artuum omnium subinde convulsiones, dolorque per intervalla artus inferiores perstringens. Delolatio: gravis cephalalgia: illacrimatio: cibi fastidium & sitis. Epigastrium dolentissimum sic contrectetur. Tussis multa: sputa ductilia, parca, mucosa, herbido subinde colore tincta, crocea, cruenta: lingua ex albo flavescens. Nil lucusque remediorum adhibebatur.

14. Nov. nobis commissa est. Omnia, uti pridie.

pridie. Potui aquam, mel, & acetum cum paucis sale medio dedimus.

15. Eadem omnia. A meridie emeto-catharticum. Vomuit bilioso-pituitosa: deiecit. Dormivit tranquille.

16. Pulsus, & calor naturalis: pectus bonum omnino. Cephalalgia non emendata. Vesperti frigus, calor, tussis, & sputa lenta, mucosaeque rediere: rediit noctu & dolor pectoris.

17. Nov. emeticum. Vomuit pituitosa, omnia leviora, solo lateris dolore non allevato. Vesperti lateri dolenti vesicans applicatum est.

18. Pauca febris: dolor lateris nullus: nulla tussis.

19. Nulla febris: tussis nocturna: sputa albida, ductilia. ℞. Aq. samb. unc. v. Oxymellis squillit. unc. ij. Tart. emet. gr. ij. M. pro 24. horis: omni quarta hora sextam partem hujus mixturæ sumat.

20. 21. Nov. alvus crebra: tussis rara.

22. Nulla tussis. Decoctum lichenis islandici.

23. Surgit ex lecto. Decocto lichenis, & dein stomachicis, amaricantibus usâ perfecte convaluit, & primis Decembris diebus domum petiit.

ÆGER TERTIUS.

DIE 12. Novembris juvenis 24. annos natus, Ophthalmia gastrica, qui suam in conficiendis ex lana pileis operam magistro locabat, nos adiit. Morbi anamnesis hæc erat.

Ante tres septimanas alvus citari cœpit inter levia ventris per vices tormina, cæterum non

calenti, appetenti. Hanc nucis moschatae pulvis suppressit.

Triduo inde vix elapso dolore caput, gravari multum, & obortis demum achoribus perfundi, calores crescere, & appetitus imminui. Achores insperfo pulvere quodam siccavit, cæteris non emendatis.

Ante octiduum, cum operi suo pileario pone aquam ebullientem vacaret, repente dexter oculus insolito dolore valide compungebatur, sensim ex illo latere caput acrius infestante, interdiu benigniori, noctu exasperato, & somnum omnem arcente. Incaluit magis, præsertim ad sinciput. Amaror oris: horror nullus: sitis multa. Pars alba oculi quasi sanguine suffuso rubet cum ardore. Pulsus naturalis: lingua impura, siccescens. Ventriculo, aut abdomine non dolebat. Facies ex rubro flava: lucis impatientia: lacrimarum pluviae: corneae transparentis incipiens obscuritas.

Aqua simplici cum melle, aceto, & sale polychresto utebatur. Oculo nil remedii unquam admovebatur.

Die 14. Nov. cathartico-emeticum. Pituitam multam cum pauca bile vomendo refudit, dejecitque cum levamine evidenti, celeri, magno. Ardor nullus: rubedo multo minor: lucis tolerantia, nulli calores: tota nocte dormivit.

Die 15. Nov. poscam, & mulfam cum sale polichresto sumsit. Nullus rubor: nebula tenuissima corneae adhuc obtensa: cætera bona.

Ex illo tempore invigorare ventriculum coepimus. Bene habuit. Oculus paucos post dies sanissimus.

ÆGER QUARTUS.

PUELLA 23. annorum elapso abhinc anno rubore, Ophthalmia chronica, & originis gastricæ. doloreque oculi dextri, & corneæ opacitate laborabat per annum integrum durante, catameniiis irregularibus usa, sana cæterum. Cum appetente vespera dolor intenderetur rubore non magno, & corneam opacitas fere totam tene- ret, varia diu & ab aliis, & a me quoque præ- scripta fuere; tandem omnibus incassum adhibi- tis mercurialia ob latentis venereæ labis suspi- cionem in auxilium vocata. Nil provectum est, ægrave singulari potius naturæ benignitate, mor- bum una, nostramque erroneam medicinam vin- centis, convaleuit, quam artis ope.

Die 26. Nov. denuo ob simile alterius oculi affectionem Nosocomium adiit, dura potius ne- cessitate coacta, & ex heræ, cui servierat, man- dato, quam ob fiduciam recuperandæ apud nos sanitatis, utpote longæ, & ipso morbo peioris curationis, quam nuper subierat, nondum oblita.

Ante quatuor septimanas vesperi subito dolore capitis se correptam fuisse narrabat, primum obtuso supra orbitam oculi sinistri, dein acuto totum caput pervadente. Mox & rubor, atque ardor eundem oculum cœpit cum acris, fervi- dique feri profluvio copioso: paucos post dies obscurari cornea in ejusque medio bullula na- sci, quæ sponte disrupta foveolam reliquit.

Ex eo tempore dolor & oculi, & temporis vicini sub vesperam quotidie revertebatur, tota nocte increfcens, & acutus supra modum, do- nec diluculo remitteret paulatim, & in obtusum fatisceret doloris sensum ad nonam matutinam.

Inde

Inde capite gravi quidem, sed indolente fuit ad statam usque horam vespertinam.

Etsi interdiu dolore omni vacaret oculus, & capitis vicina regio, tamen nunquam illius rubor, nec unquam acrium lacrimarum vis defuit.

Cum tribus ferme septimanis hæc ægritudo statis horis recurreret quotidie, ægra obambulante, cæterum nil incommodi conquesta, & appetente, en cibi fastidium accedit, & assumptorum amarus sapor, & sitis.

Ophthalmiæ exarcebationem nocturnam nullus horror præcessit, nullus sequebatur sudor, at comitari solebat calor major naturali.

Atque ita quatuor septimanas exegit domi suæ, variis usa remediis, collyriorum omni specie, & terna phlebotomia, & assiduis purgantibus, ita ut per integrum mensem diu noctuque, & quotidie crebro dejecerit.

Ea corneæ opacitas fuit, cum nos adierat, ut res objectas non dignoritur, etsi ambitus amplioris, & sole multo illustres.

Per biduum poscam, & mulsam hausit copiosam, & arcani duplicati eam quantitatem, ut alvus quidem emolliretur, at citra ejusdem fluxum.

Die tertio valens pharmacum potavit, duos videlicet scrupulos radicis ipecacuanhæ grano uno tartari emetici armatos. Pituitosa, & biliosa revomuit cum eximio levamine. Rubor vix ullus ab emeto-catharsi, nec posthac ulla doloris reversio. Noctes tranquillæ, & cum somno.

Triduo vix elapso, rubere oculus ex toto desinit, inceptique perlucere.

Vires, quas pervigilium, & phlebotomia, alvusque assiduo fluens jam extra Nosocomium con-

confregit , intra non multum tempus sequenti remedio restituebantur : ℞. Flor. salis ammoniac. martial. Pulveris cort. peruv. Elect. diateff. ā scrup. j. Fiat bolus , & fiant tales N. VI. Sumat omni quarta hora bolum.

Major indies corneæ pelluciditas rediit , ut die decima Decembris res minutiores dignosceret.

Nullum collyrium aculo ægrotanti hucusque ad-admovimus.

En alvum assidue , copioseque fluentem uni vomitui adeo non parem , ut purgantibus augeri morbi materies , intendique visa fuerit , quam unica emeto-catharsis exterminavit.

Cum hæc juvencula post medium Decembrem uberiores victum intempestivius expeteret , & alvus aliquot diebus segnis evaderet , redire aliquis pone tempus vicinum dolor , visusque minui cœpit. Mox ægræ ventrem solvimus , diætā tenui aliquandiu injuncta. Tandem ad roborantium usum revertebamur , ea lege , ut alvus quotidie bis , terque responderit. Tum demum oculum sæpius aqua frigida , cui sacchari saturni pauxillum admistum fuerat , irrigari curavimus , eo eventu , ut sub ultimos Decembris dies nil doloris experiretur , atque oculo denuo uteretur non discolori , utut paulo minus expedite , & si eundem attentius inspexeras , modicissime nubiloso.

Complures id genus ophthalmias vidi , temporibus biliosis imprimis , atque ex ventriculo oriundas. Ineunte hoc mense fœminam e Nosocomio dimisi , cujus historiam , omissis aliis , ex meis adversariis huc transferam :

ÆGER QUINTUS.

HÆC fœmina trigessimum ætatis annum attigerat, quinque prolium mater, quarum natu minimam unius anni hucusque suo lacte enutriit. Circa medium Octobrem Nosocomium adiit, aitque, se a quatuor septimanis cum gravi ophthalmia conflictari. Quadam vespera oculum utrumque repente dolere quasi compunctum, atque rubere occepisse: ea nocte ob vim doloris non dormivisse: die altero a dolore quidem vacasse, at perstitisse ruborem inter assiduos acrium lacrimarum imbres. Vespera denuo appetente reversos immites oculorum cruciatus esse cum pervigilio. Eam mali accessionem, remissionemve quotidianam fuisse: non appetivisse, fastidiosam, sitientem: dedolatam: ore mucoso, insipido: animo per noctem sæpius deficiente, hypochondrio sinistro duro, tenso, dolente: ventre fegni: obambulasse febriculosam.

Ultimis duabus septimanis exacerbata ophthalmiam horripilatio præcessit, quæ antea non observabatur: noctu incaluit, & sub auroram sudavit.

Bis sanguinem toto hoc tempore eduxit, e brachio una vice, atque altera ex pede, & purgans assumsit proprio marte, at levamine exiguo, minimeque diuturno. Tandem pectus opprimi cœpit, ejusque finistrum latus amplo dolore corripit ad scapulam vicinam, indeque per omne brachium excurrente. Cephalalgia.

Sic affecta ad Nosocomium venit.

Curam exorsi sumus a potu multo, mellito, posca, & arcano duplicato. Dein emeto-cathar-

tharfin instituimus. Vomitus, secessusque pituitosi, biliosi, copiosi, mox allevantes, & perseveranter. Venter, mediocriter, atque aliquot diebus fluxit.

Tandem nauseantis ventriculi pigritiam ereximus remedio amaricante, stomachico.

Oculis affectis nihil admovebamus.

Sanguinis missionem bis institutam facilius tulit, quam multi soleant in morbis ejusmodi ab ea causa prognatis. Id forte corporis robori debebatur in foemina rusticana, & anni tempori aliquantulum jam refrigerato.

Certe autumnus, eoque potissimum jam provento, adulto, atque in hyemem proxime desituro unam, quin & alteram phlebotomiam febres biliosae non raro exigunt, antequam tuto, & utiliter ventriculus subvertatur, quaeve sanguinis missionem non poscunt, eandem tamen absque periculo plerumque ferunt.

Consultius agi observaveram, sicubi sanguinem detrahere in febre biliosa placuerit, eundemque & parce demere, & si aegro conduxerit, potius repetitum. Contingit enim, ut, licet ingens initio mittende sanguinis necessitas visa fuerit, ejus te largius extracti postmodum poeniteat.

Deleterea opinio est, posse jacturam humoris hujus abundantius semel profusi auxiliis aliis refarciri.

Falsa, & pernicio-
sa quæ-
dam opi-
nio.

ÆGER SEXTUS.

DOLIARIUS 20. annorum ante annum scabiem e contagio traxit, unguento quodam articulis inuncto postmodum discussam, qua disparente labo-

Pleuriti-
dis histo-
ria.

laboriose spirare cœpit, tussitatione frequenti, pectoris oppressione, & dolore utriusque lateris punctorio per intervalla vexari. Sputabat pauca, alba, mucosa.

Sub finem prioris mensis (28. Octobris) valide tussitanti respiratio difficilior fiebat, a dolore totius sinistri lateris multum impedita. Caluit cum situ multa, & anorexia, at gustu non pravo, & alvo naturali, ac epigastrio non dolente. Sudores.

Die 29. Octobris, qui dies Mercurii erat, omnia pectora. Erecto corpore ægrotabat.

Die Jovis, & Veneris decubuit tota die: sudavit.

Die Sabbati parumper allevatus est, surgit; domo exit. Vesperis dolor acutissimus latus dextrum invadit cum spiritu laborioso, tussi multa, siti, æstu cephalalgia.

Die Dominica e lecto surgere non potest. Nil emendatum.

Die Lunæ ad nos venienti difficillima respiratio quasi asthmatica: lingua albida: multa febris, omniaque quemadmodum die Sabbati ad vespere. Decubitus facilis in omnem partem.

Die Martis emeto-catharticum. Vomuit amara, pituitosa: ter dejecit. Oppressio pectoris multo minor, dolor lateris nullus, paucula febris, & rara, facilisque tussis. Somnus.

Duobus subsequentibus diebus, iisdem, quibus ante emesin, remediis utebamur, salinis, solventibus. Febris vix ulla, remanente levicula adhuc dum pectori oppressione.

Die Veneris denuo emeticum. Paucam pituitam vomuit, ter dejecit. Nulla oppressio: omnia emendata, si linguam excipias, quam serius plerumque, & nonnisi excusso languentis

ventriculi torpore, vique coëtrice restituta, ad habitum naturalem redire in reconvalescentibus advertēbamus.

Intra paucos dies sub usu stomachicorum exacte convaluit.

Linguam aut faucium, nariumque, aut pulmonum, ac asperæ arteriæ, aut gastrici systematis affectus fideliter notare constat. Nihilominus subinde linguam offendi ne minimum vitiosam, etsi multus alienus humor ventriculum onerarat, quo vomitibus refuso ea primum albescere cœpit, aut flavo viridique mucō turpari, ac fieri villosa.

Diagnos-
is ex
linguæ
conditio-
ne.

Ex lingua sola nondum naturaliter se habente, ubi reliqua bona fuere, iterandæ vacuationis necessitatem nullam collegimus. Suus enim linguæ color naturalis redit, ubi suus ventriculo vigor redierit.

ÆGER SEPTIMUS.

PUELLA septemdecim annorum ter tantum hucusque catamenia experiebatur, & ante dimidium annum ultima. Ab eo fere tempore frequenter tussitabat, noctu præcipue, sputave rejecit copiosa, & flava. Pectore oppressa erat, nauseabat, vomebat per vices paucam pituitam, respirabat cum labore. Subinde levia tormina querebatur. Tandem die 22. Novembris epigastrium totum opprimi videbatur. Cardialgia, tussis crebrior, & difficilior spiritus. Interim nil ita graviter tulit, quam, uti ajebat, catarrhum hunc tamdiu persistentem, & blanda noctis silentia importunissime turbantem.

Tussis
chronica,
& gastrica.

Die 25. ad nos venit. Remediis primo sol-

Pars II.

P

ven.

ventibus , salinis , dein emeto - catharsi pectus , & abdomen emendabantur.

Refractas postmodum tartari emetici doses exhibebamus , quæ vomitum non moverant. Tandem auxiliis roborantibus integre , & non intra multum tempus convaluit.

ÆGER OCTAVUS.

Perip-
neumo-
niæ no-
thæ histo-
ria.

VIDUA 56. annos nata , amplo , & obeso corpore , initio mensis , Maji hujus anni fastidire cœpit , cum a longo jam tempore integra valetudine frueretur. Vomiturit : tandem a pastu ingesta vomuit cum pauca in morbi exordio pituita , dein copiosiori , tenaci , inque longa filamenta ductili. Satis : oris amarities : spiritus , sub motu corporis anhelosus , noctu vero sibilosus , & strepens , instar asthmaticorum , ut ideo nocte insomnes , erecto corpore , ac sedens transfegerit. Ventris multa segnities , duras utpote , adustasque , & cum doloribus fæces , ac raro reddentis.

Alvo enematibus sollicitata , exonerataque major animo hilaritas rediit , majorque facta est respirandi facultas.

Auxilium a medico quodam efflagitabat , quod ne hilum proficiente rem fospitatrici naturæ commisit.

Appetente æstate , & cœlo calidiore commodius valuit. Vomitus rarior , rejectorumque minor moles. Tandem omnino non vomuit , at respiratione non expedita.

Ingruente autumno pristina mala recrduere , quibuscum septem circiter septimanis misere conflictata die 3. Novembris nos adiit. Ade-
rat-

rat cephalalgia, amaror oris, ciborum fastidium, vomendi desiderium, vomitusque per vices meracius, pituitosus, horis subinde matutinis, sed plerumque elapso quodam tempore a pastu. Respiratio fervens, asthmatica, & tussis non raro propemodum suffocans. Nullus thoracis dolor: sputa vix ulla: abdomen tumidulum, modice dolens, si contrectabatur: multa sitis: calor moderatus: lingua impura: alvus difficilis: pulsus fortes, pleni, durique.

Præmissis solventibus salinis 5. Nov. propinato emetico, scrupulis nempe duobus radicis ipecacuanhæ cum grano uno tartari emetici, tantam pendulæ pituitæ copiam ventriculus refluxit, quantam intra ejusdem folius, aut viscerum vicinorum cavum contineri potuisse nemo facile fuisset suspicatus. Ter dejecit. Omnia multo meliora: liberius respiravit, dormivit.

6. Nov. spiratio denuo ingravescit: vomiturit denuo, & paucam pituitam suapte vomit: cætera bona. Solventia salina.

7. Emeticum. Eadem rejectorum quantitas fuit: secessus frequentes, copiosi, multum levantes.

8. & 9. Alvo liquidiore conservata commode se habuit.

14. Nov. vomiturit denuo, libere respirans, non calens, & pulsu naturali. Vesperi irritatum ventriculum compositurus pauxillum opii propinavi. At die sequenti ægram offendi valdopere, & quantum antehac nunquam, febricitantem, temulentam, arescente, contractaque lingua, & laboriose spirantem. Decocto radicis graminis, & taraxaci cum oxymelle, & sale medio aliquot diebus, tandem usa lenioribus amaricantibus allevabatur ita, ut:

14. De nulla molestia conqueretur. Die sequenti cibum indulgimus minus tenuem.

17. Nov. denuo difficilius respiravit. Semel paucam pituitam sponte, & cum levamine thoracis vomuit. Eo die solvens denuo decoctum repetebatur.

Elapso biduo solam ipecacuanhæ radicem vomiturienti dedimus. Mitiora dein roborantia, a potentioribus enim lædebatur, & victus apta ratio, & ventris libertas valetudinem confirmarunt, eamque, cum diutius periclitandæ perseverantis sanitatis gratia in Nosocomio retineretur, extra relapsus metum reposuere.

Canon in
repeten-
do eme-
tico ob-
servan-
dus.

Etsi pluribus vomitoriis hæc ægra indiguerit, eorumque repetitio multis aliis in casibus nobis summe necessaria visa sæpius fuerit, sollicite tamen cavimus, ne, quotiescumque aut lingua sordesceret, aut os illuvies mucosa inundaret, aut ventriculus doleret, etsi pluribus æger vomitoriis, aut emeto-catharticis hucusque usus sit, iisdem evacuationibus continuandis insistere-mus. Si enim aliena in morbi initio, ejusque progressu repetitis vicibus evacuaveris, ab intro-verso humorum motu, & succis gastricis largius confluentibus, & ventriculi debilitate, oris habitum, anorexiam, & stomachi fastidia facile repetes, & invigorantibus auxiliis emendabis. Id certe fortunate nobis compluries cessit.

Subinde curam confirmatoriam datum lenius emeticum utiliter interrupit, præcipue si æger in diætæ leges peccarat, aut ea morbi indoles fuerat, ut identidem aliquid morbificæ materiæ ab universo corpore secesserit, & partitis vicibus intra ventriculum, & intestina fuerit rejec-tum.

Crises hæc partiales morbis ad finem decur-
ren-

rentibus, atque etiam in reconvalescentibus sæpe advertēbamus, videlicet aut sudores levantes, aut diarrhœam in reconvalescente, sponte obortam, proficiamve, aut vomitum spontaneum cum multo emolumento.

Si vero ventriculus, vel venter convalescenti repente dolebat, quin causam in diætæ erroribus offenderemus, si quando gastrico morbo æger antea laborarat, aut tali, qui aut suapte, aut artis ope evacuationibus gastricis solvebatur, portionem materiæ morbificæ restitanti ultima hac crisi fuisse intra primas vias depositam facile suspicabamur, quam si natura suapte eliminare neglexit, nosmet-ipsi aut ore, aut alvo, aut utraque hac via regia exterminavimus.

Hanc agendi rationem, medendique canones non ex nuda speculatione decerpfi, sed eosdem usu multiplici quotidiano, & certo sum edoctus.

At difficillimum judico, earum rerum descriptionem adcuratam tradere, quæ non nisi per innumeras observationes diverso tempore, & diversis in ægris industrie collectas, interque se comparatas innotuere, qualve & usus fere solus alios docebit.

Confirmatoriam curam nunquam impune aut negligi, aut æquo celerius abrumpi, sæpissime observabamus, in iis præcipue morbis, quos vera plerumque fibrarum debilitas, inertiaque aut efficit, aut comitatur, gastricos ajo, biliosos, pituitosos, putridos, malignos.

Phthyfes quam plurimæ, pertinaces articulo-
rum dolores, morbi rebelles cutanei, chloroses,
& albi foeminarum fluores, & cedemata frigi-
da, & diuturni alvini fluxus, totave frigidorum

Cure
confirma-
torie ne-
cessitas.

Frequen-
tissima
hoc men-
se phthy-
fis &c.

morborum cohors vix ullo artis auxilio pervin-
cenda nobis hoc mense frequentius occurfabant ,
non raro quidem in inadæquatam æstive febris
curationem , plerumque tamen in omiſſam *con-*
firimatoriam curam refundenda.

Reconvalescentes fœminas haud facile manu
mittendas cenſeo , priusquam a morbo catame-
nia fluxerint , qualia antea fanis ſolebant.

Æ G E R N O N U S.

JUVENIS, ſartor, 18. annos natus, valetudine
ſemper integra uſus, initio Octobris horruit,
caluitque per vices, ſudore largo inſequentē.
Non appetiit, dolorem tenſivum ad nucham
queritans. Caput antrorſum ita fleſcebatur, ut
mento ſupremum ſternum contingeret, neque
ulla eſſet id alio commovendi facultas. Decu-
buit primo quatruiduo, aſſidue, ſed tolerabiliter
febriens.

Metaſta-
ſis pecu-
liaris.

Elapſis octo diebus, cum deferbuiſſe feбри-
cula videretur, rediretque ciborum deſiderium,
tumor ad nucham dolens, latus non diſcolor
increvit, capite, uti antea, antrorſum flexo,
immotoque; dolor quoque, iſque non gravis,
totum brachium lævum quaſi rheumaticus oc-
cupavit. Præter dolentium partium aromaticas
frictiones nil adhibuit, & hæcæ abſque emen-
datione.

Die 11. Novembris Noſocomium adiit,
mento, ut dixi, ad ſternum depreſſo, capite
gavi, temulento. Tumo pugni magnitudine
ſupra colli vertebraſ exſtabat. Pectus, & ab-
domen liberum, lingua impurior: nulla febris;
ſiniſtri brachii dolor. Sumit ſolventia ſalina.

12. Nov. emeto - catharsis. Vomuit pauca bilioso-pituitosa : aliquoties deiecit. Noctu sudor : somnus.

13. Caput levius , minus depressum : nullum in brachio rheuma. Solventia salina.

14. Emeto-catharsis. Vomuit pituitosa minus amara : deiecit. Caput liberum , ejusque erigendi potestas multo major.

Alvus fluens , & frictio tumoris reliquias brevi dispulere , erecta denuo , & mobili cer-vice.

C A P U T X V I.

D E C E M B E R.

BINIS ordientis mensis diebus mador , & colles nivibus conspersi tenuibus , at nuda planities : nubilosa cœli facies , & auræ mollities multa , austrina. Die 3. aurora borealis. Inde serenum , siccum , congelatio.

6. Nives exiguæ in locis editioribus ; in vallibus pluviae nivibus commistæ.

7. Congeluit denuo. Siccitas : frigus.

Die 13. quæ aquas glacie leviter adstrinxerat, dissolvi iterum , diffluereque in plano nives cœperunt manente molli , atque austrina pluvia.

At mox iterum leviuscule frigus intendebatur , aquilone per vices incurrente , donec die 17. aura denuo mollesceret sub austri flatu , pluviaeque nives vicinis collibus decuterent.

18. Nivium altissimarum ubique copia , atque

a vento quies. Ex eo tempore nives perflitere, cœlo miti.

Hæc rerum facies usque ad 28. mensis perseveravit. Consequentibus diebus pluviae, nivesque sparsim, atque interruptim cecidere, frigore vix ullo, & nulla glacie.

Tempus fere omne austrinum, humidumque.

Die 1. Decembris frigus minimum $+ 0.$

$6\frac{1}{2}$. gr.

Die 25. frigus maximum $- 0. 5.$ gr.

Calor medius totius mensis $+ 0. \frac{1}{3}.$ gr.

Die 11. & 12. Dec. altissima mercurii statio 28. poll. 6. l.

Die 5. maxima ejusdem depressio 27. poll. 3. l.

Paucissimos hic mensis morbos progenit, at plures accepit ab elapsa æstate, atque autumno transmissos, lentos & perniciosos.

Non pauci hoc mense ad Nosocomium venerunt ab exanthlata æstiva febre gravissime mulctati, quemadmodum milites vulnerati solent acie excedere, seque recipere, quo reficiantur.

Tabidorum funera frequentia.

Hanc anni partem, utut a salubritate eximia commendatam, nihilominus tabescentibus, atque his fere solis infestam vidimus. Pleraque in Nosocomio funera tabes dedit.

Tabes ex febre æstiva.

Tabidorum historias, quanta maxima diligentia poteram, conquisi, ut, quæ tabis ea species esset, & unde nata, intelligerem, intellectuave cum iis compararem, quorum me compotem extruspicia facerent.

Ejusdem generatiois ratio, modusque.

Tabis originem febris biliosa dedit, mensibus biliosis hominem aggressa, quæ morbificæ materię portionem pulmonibus infigebat, inde posthac non extricandam. Ea metastasis tussis assiduas fecit, multum exagitantes, laxo visceri valdopere nocivas, & quæ sanguinem subinde

ex-

extundebant. Non interruptus intra thoracem continuo sollicitatum pravorum succorum affluxus, infarctus, compagis solutio, ulceratio pulmonem, & universum demum corpus pessumderunt.

Quibusdam febris biliosa nil vitiosæ materiæ ad pulmones rejecit, sed eos solum per consensum affecit, ventriculo causam morbificam continente.

Hæc *tussis stomachica*, febris biliosæ comes, neglecta, curata methodo non sua, phlebotomiis, emollientibus, oleosis, assiduo pulmones succussu labefactavit, eandemque sero tandem ruinam intulit, quam ante dixi a biliosa metastasi evenisse.

Intermittentium febrium, quarum nulla, aut inepta curatio fuit, ea in tabem conversio non rarissime occurrebat.

Neque *valida* febre opus erat, ut inde tabes nasceretur; suffecerat huic pravo partui vel lenior febricula biliosa, vel sola id genus prædispositio.

Certe *catarrhos hosce biliosos*, seu febriles fuerant, seu absque febre, frequentissime abire in Quid sit catarrhus biliosus. phthisin vidimus inmedicabilem.

Consumptorum cadavera dissecta multiplicem Secta consumptorum cadavera. pulmonem labem exhibuere, nodos, & tubercula variæ magnitudinis, ac dura, quæve viscus aquis injectum infra earundem superficiem detruferant. Tota quoque pulmonum substantia albidis, miliformibus granis distinguebatur, aut duris ex toto, & aut puriformem materiam, si dissecueras, fundentibus. Quibusdam pulmones gravissimis fuere, atque amplo volumine, ut intra thoracis caveas difficillime viderentur potuisse contineri: atque hi suffocati periire.

Nonnullorum pulmonibus cava inerant aut puriformi materie repleta, aut vacua, collapsae, & cum asperae arteriae ramificationibus quasi resectis communicantia.

Moriebantur absumptis carnibus, & exhausti assiduis secessibus, vel & nocturna, copiosaque sudatione, etsi fuerint, qui minui identidem, consumique conspecti sint, quin aliquid memorabile vel alvus subduceret, vel sudor.

Plerisque glandulae mesentericae intumescere tumore flaccido. Emarcida quoque, & colliquata abdominis viscera ostendebantur, hepar imprimis, & lien.

Quodnam in medendo huic phthyssi consilium finis secuti, & quo eventutu. *E*gritudinis initia saepenumero fortunate repressi saturato radicum graminis & taraxaci, & demum islandici lichenis decocto. Dubito, an morbum curaverim invalescentem, & confirmatum: inveteratum sanavi nunquam, utut non unum in medendo consilium executus.

Cura lactea huic tabis speciei non congruebat. *D*ietam lacteam sic tabescentibus nunquam injunxi; injunctam ab aliis vidi, sed eventu non bono: rebusque illico in pejus ruentibus abstinentium denuo a lacte fuerat.

Pleuritides biliosae inflammatae. *M*ense medio aliquot pleuritides inflammatae offerebantur, quarum una alterave ex saevissimis fuit.

*N*ecessum fuerat repetitum sanguinem educere, & dein emesi, aut emeto-catharsi ventrem repurgare. Subinde utroque auxilio, emesi, & phlebotomia alternis vicibus utebamur.

*M*issione sanguinis repetita rarius peccabatur, etsi, quousque illa iterari debuerit, difficilimum fuerit determinatu. Sola antiphlogistica, methodus morbum aut in malignum commutavit, aut in diuturnum: nonnunquam eundem mitigavit solummodo, febrimque in febr-

briculosam potius *diathesin* convertit, quæve arrepta vel levi occasione magno impetu denuo prorupit, & cum discrimine majori.

Sed etiam emeticum nocuit æquo citius propinatum, & sanguine prius non detracto. Indagare oportuerat, an inflammatio prævaleat bilioso vitio, an vero hoc illam superet, & quæ utriusque intensio fit, atque undenam celerior perniciēs instet.

Verum hæc perquisitio causarum non una vi, nec uno cum eventu agentium miram animi contentionem deposcit, & subinde vel attentissimum fatigat: discriminis plena est, & errori obnoxia, quam nullo magistro discimus, sed usu solo, diuturno, ac patienti.

Ubi hyems succedens æstivo solvere morbos incipit, aut hyemales in æstivos transmigrant, atque in ipso diversarum constitutionum concursu facilis deceptio est, & artis exercitatio supremum modum difficilis. Fit enim nonnunquam, ut pro simplici biliosa febre habeas, seductus analogia, & numero majori per id tempus morbo consimili ægrotantium, etsi gravis ægrotum inflammatio teneat: aut inflammatoriam putes biliosam esse.

Neque luculentos semper utrique huic feбри diagnosticos characteres esse quis asserat, atque indubitatos; observationum enim me copia docuit, dari periculosas inflammationes, quæve primam medentis attentionem, & omnem antiphlogisticam curam exigunt, etsi multa adsint biliosorum symptomata: dari & febres biliosas, putridasque absque solennibus suis signis, atque inflammationem mentientes: utrumque etiam vitium subinde conjungi.

Ea deceptio vix unquam vigente constitutione & quibus qua-

Difficultas sanandi morbos ejusmodi complicatos e.g. bilioso inflammatorios. Unde ea difficultas nascatur,

annitem- quadam, sed *emoriēte* potius, aut *ordiente*, at-
poribus. que in ipsa unius in alteram migratione frequen-
tius locum habet.

Hinc temporibus inter binas constitutiones me-
diis peculiarius, attendendum, agendum majori
cautela, subinde cunctandum, neque ad heroica
facile, & decisiva remedia confugiendum, nisi
res aperta ejusmodi auxilia petat. Antiphlogi-
sticæ methodo diutius indulgendum, & ab ea-
dem ordiēda curatio erit. Venæ sectio non lar-
ga, sed parca, exploratoria, & si ferat æger,
si allevetur, repetenda. Solventium blandio-
rum usus copiosior, & diuturnus; parciore, tar-
diorque emeticorum, atque hæc inter, mitio-
rum.

Cautela Cavendum est sæpenumero a se ipso, ne for-
præpri- tunatæ videlicet, celeriterque hucusque peractæ
mis ne- curationes, & quædam in dijudicando promittu-
cessaria. do felici artis exercitio comparata in eo ancipiti
constitutionum transitu nos decipiat, ne quid
æquo properantius, aut tumultuosius moliamur.

Ægrum amisi ex febre bilioso-inflammatoria
decumbentem, quem, si plures præmisissem san-
guinis missiones (ternas instituit) & serius propi-
nasssem emeticum, fors conservasssem. Verum
prosperi eventus antibiliosæ methodi me aut mi-
nus attentum fecerant ad inflammationem com-
mixtam, aut, utut attentum, nihilominus de-
ceperunt. Adeo oculatum oportet esse & con-
tra se ipsum, & contra faustas curationes!

Quo anni Qui praxim medicam alicubi orditur, hos con-
tempore stitutionum fines contiguos, transitusve pru-
praxis dens vitabit, suæque famæ magis consulat, si
medica tempus anni feligat, quod morbos profert sin-
facilior ceros, effictosque, atque indaginis hoc ipso mi-
fia. nus tortuosæ.

Febris erysipelatoſa hoc menſe nonnunquam <sup>Febris eryſipe-
latoſa,</sup> comparuit exanthemate totam plerumque faciem impetente. Cura antibilioſa, ſolventia ſalina nempe, atque emeto-cathariſis febrim una cum efflorefcentiis illico, rutove profligarunt, & abſque auxiliis externis.

Scarlatinam eodem omnino modo ſanavimus, nec illam ejuſdem malignitatem experti ſumus, quam alii viderunt eadem tempeſtate, ſed alia <sup>& ſcarla-
tinoſa
huius
menſis.</sup> medendi ratione uſi. Idcirco, & *eryſipelas*, & *ſcarlatina* etiam hoc menſe viſa eſt eſſe congener ægritudo, & originis bilioſæ.

Juvenculam, quæ a quinquennio frequenti eryſipelate faciei corripiebatur, methodo recenſita ſanavimus, & gaſtrico, biliferoque ſyſtemate ope corticis peruviani confirmato, ab ejuſdem infirmitatis recurſu immunem præſtitimus.

Pleraque puerperas huius menſis ea febris, <sup>Puerpe-
ria bona.</sup> quam æſtate, & autumnò ferme omnes pertulere, non attingit: unam alteramve ſolummodo vellicavit.

Ultimis diebus Decembris major identidem <sup>Phlogoſis
frequens
ſub
finem
menſis.</sup> phlebotomiarum neceſſitas fuit, adeo, ut quicumque ferme ægrorum adventarent, difficilem & peripneumoniam reſpirationem incuſarent. Levis aderat pulmonum inflammatio, etii primaria ægritudo neutiquam ſemper inflammatoria fuerat. Adſperſam huic viſceri phlogoſin ab aëre exiſtimabam frigidiore, cujus vim præ omni alio viſcere pulmo primus experiebatur. Difficiles idcirco periodos circumeuntes humores habebant, & quod decubuerat pravorum ſuccorum, intra thoracem vi frigoris adſtrinctum ægre continebatur, & reſpirationem lædebat.

Frigidiſſimum hydropicum, totoque corpore tumentem dolore prehendi pleuritico vidi, &

va-

valide febrile. Sanguis eductus corium pleuriticum exhibuit, magnumque & oppressionis, & respirationis, ac tussis levamen tulit.

Hoc mense operarius ad Nosocomium venit, qui per octiduum domi suæ erroneo modo febricitabat cum assidua cephalalgia, & quotidiano sanguinis ex naribus stillicidio, quin etiam hæmorrhagia. Dolor artuum vagus, femoris dextri continuus, & imminutum cibi desiderium. Ægrotabat erectus. Levissimus oris amaror.

In Nosocomium susceptus femur dextrum exhibuit tumens valdopere, & dolentissimum dolore primis diebus assiduo, dein remittente, & sub vesperam noctuque exacerbato, contactus omnis impatiens, & cum ejulatu, donec appetente aurora mitesceret. Levissima rubedo erat, & exanthema quasi urticatum, ac dolor diffusus, oberrans eum artum, & noctu prope modum intollerabilis. Interdium mitius febricitavit, noctu intensius. Stillicidium, & subinde hæmorrhagia.

Salibus mediis, posca, & melle usus est, & dein emeto-catharsi. Mox ab emesi dolor ante assiduus remittere cœpit, & hæmorrhagia sub ipsa emetici actione recrudescens, eadem terminata suapte conquievit, nec rediit posthac. Post alterum emeto-catharticum dolor remittens in intermittentem conversus, continuato salinorum, & demum amaricantium remediorum usu una cum febre evanuit.

Superstes illius artus œdema frigidum atque indolens frictio dissipavit, & curatio roborans protracta.

Vomitiones ejusdem fuerunt biliosæ, pituitosæ, illico levantes.

Febres biliosas neglectas, aut non sua metho- Ægritu-
dines fe-
brim æs-
tivam ex-
cipien-
tes.
do curatas abiisse hinc inde in phthysin dixi. Ne-
que hæc sola ægritudo fuerat, quæ febrim bi-
liosam excepit. Eodem quippe ex fonte mana-
bant pertinacissimi dolores articulorum, par-
tiumque inter articulos mediarum, & subinde
quasi ipsi substantiæ osseæ infixi, noctu gravio-
res, cum illius artus, quem affecerant peculia-
rius, quodam stupore, & robore muscolari mul-
tum imminuto. Ægritudo hæc & meam, &
ægrorum patientiam, & omnem non raro me-
delam vicit.

Rem tandem tempori committendam rebar,
& auxilium potentius expectabam ab æstivo
calore morbificam materiem fundente, atque ad
corporis superficiem evocante, præcipue si ther-
mæ caloris vim adjuvarent.

Quosdam tamen vesicantibus, aconito, flam-
mula Jovis, & antimonii præparatis, aliisque in
hunc usum notis sanavi.

En cadaverum sectiones quasdam, & morbo-
rum historias, quæ in hunc mensem inciderunt,
& quasdam etiam, quæ serius, menses videlicet
Januario, colligebantur, cum eadem & tempe-
statis ratio & morborum utroque hoc mense ob-
servaretur.

ÆGER PRIMUS.

MEDICINÆ studiosus 23. annorum pectore an- Historiæ
phthy-
seos post
hæmop-
toem.
gnito, collo longo, tenui, & gracili corpore,
ac scapulis alarum in morem exstantibus, matre
natus hæmoptoica, a longo jam tempore post
motum corporis validiorem laboriose spirat, nec
ab omni tamen spirandi molestia immunis est
etiam

etiam extra tempora majorum commotionum.

Brumali tempore, melius, quam æstivo valet.

Ante annum ira percitus florentis sanguinis paucillum screando rejecit.

Ab initio Junii hujus anni (1777) magna pectoris oppressio accedit: tussit, sputave mane puriformia, & lineis sanguineis distincta, interdum vero ex albo flava educit. Decubitus omnem in partem facilis. Altius inspiranti, aut tussitanti punctorius dolor, isque validus, ad sterni mucronem perferitur. Noctu frequenter, & leviter insudat. Ventre sæpius sponte resolutus est, & cum levamine. Sitis mane e somno evigilanti multa, & levis eodem tempore oris amaror quem intensiorem hac æstate experitur. Horrores vagi: multis ab annis biliosissima lingua, villisque flavis, quasi bysso flavicante connecta. Interdum assumptorum & sapor bonus, & eorundem desiderium: artuum languor.

Mense Augusto sanguinis uncias decem phlebotomia educi curavit cum levamine exiguo, & paucos post dies denuo disparente.

30. Septembris obambulans sanguinis floridi dimidiam fere libram quatuor horarum spatio non operose extulitavit. Incommoda pectoris magis aucta. Parcam denuo venæ sectionem instituit absque levamine.

Quarta pomeridiana ejus diei ad nos deferatur. Pulsus vibrantes habuit, & arterias tensas. Ventrem eluere frequenti enemate conabamur, eumque ingestis per os remediis mannatis, & eccropoticis blande ducebamus. Meliuscule habere videbatur, educebatque tussitando parum sanguinis, & multo rarius; at die 2. Octobris appetente vespera nova pulmonum hæmorrhagia rediit, thoracis ardor, & aucta febris.

Illico

Illico ipecacuanhæ duos scrupulos cum uno tartari-emetici grano exhibuimus. Unde multa, amarissima, bilioso pituitosa vomendo rejecit. Inter vomendum ne guttula sanguinis prodiit; & vomitu peracto vix ulla febris. Pectoris jam nullus ardor: bona spiratio: perpauca tussis: & ea nocte vix sanguinis lineola comparuit. Somnus.

Die sequenti, scilicet 3. Octobris, circa horam nonam matutinam ultima vice perparum sanguinis non læti, grumosi que tussiendo reddidit. Omnia multum emendata. Remedia eccoprotica, mannata, salina resumebantur.

4. Oct. Eadem remedia. Tussitatione non frequenti pauca glutinosa, & paucissima puris formam mentientia prodiverunt. Nullum omnino cæteroquin thoracis incommodum. Vespere grano dimidio opii a nocturna tussi paulo crebriori, & somnum interpellante pulmoni cavimus.

5. Mane denuo cruoris nigrescentis perparum sputo glutinoso commixtum semel extussitabat. Reliquo diei tempore nil sanguinei conspectum est. Noctu somnus, & a tussi quies absque paregorico, & nulla febris. Lingua non emendatur, sed biliosissima manet. Exhibebantur hac die lenia tonica, amaricantia, alvo conservata faciliiori.

6. Nil sanguinei: sputa mucosa, non amplius puriformia. Bene habet.

7. Bene habet. A meridie semel aliquid cruenti sputis mucosis infuit. Remedia eadem: noctes bonæ.

Ex eo tempore nil amplius cruenti tussitando rejecit. Tussis nulla: pectus bonum: nil febriculosi. Utebatur lichene, polygala, amari-

cantibus aliis, & roborantibus, ita tamen, ut alvum efficeremus facilem, & expeditam.

Circa finem Octobris, etsi multum rogatus, ut curam confirmatoriam protraheret, deleretque characterem alte impressum, recusavit, seque vitam modo degere, qualem antehac a longo tempore non vixerat, nempe sanissimam, asseribat.

Exeunte Decembri ad Nosocomium redit, aitque se a quatuordecim diebus levi per vices horrore perfringi, incalescere more vago, tussire maxime noctu, & rejicere puriformia. Hisce ultimis diebus pauca, & cruenta sputasse: venam secuisse absque levamine: non appetere. Decubuit, in quodcumque placuerat latus, absque incommodo: nullus ullibi in thorace dolor, nulla toto tempore inter respirandum ex aegri sensu molestia, nisi si gradum concitaret, ubi sufficientem attrahere se spiritum posse negabat. Noctu sæpius sudabat: valide tussitabat. Diarrhœa nulla adfuit, nisi raro, & levior. Opium vespere propinatum noctes quietas reddidit, & sudores non auxit, eosque plerumque opio non assumpto largiores habuit. Vox semper aliquantum rauca fuit.

Ultimo Januarii die 1778. sedens difficillime respiravit, quasi fune gutturi injecto suffocandus.

Sequenti die commode se spirare, facile decumbere, & belle se habere asseruit. Nocte media sensibus vegetis, & inter loquendum moritur.

In cadavere pulmones reperti sunt tuberculosi tuberculis nucis avellanæ, fabæ, pisi, lentis magnitudinem habentibus, aut duris, albidisque, aut puris aliquantum fundentibus, si dis-

dissecueras. Pulmo dexter durior, graviorque erat, & pluribus scatebat tuberculis: arcte etiam cum pleura cohæsit: suprema ejus pulmonis portio sacculos duos ovum columbinum capientes, vacuum alterum, alterum ichore plenum exhibuit. Pulmo sinister sanguine atroturgebat, & focii pulmonis multum vitiosioris vices videbatur solus ferme peregrisse.

Utriusque pulmonis pondus, resecto corde, erat librarum civicarum viennensium quatuor cum quatuor unciiis. Resectæ portiones infra aquæ superficiem natabant.

Pericardium feri flavi libram facile continuit.

In abdomine glandulæ mesenterii plures in conspectum prodiderunt majores, flaccidæ, molles. Majus solito, & multo mollius pancreas. Jejunum intestinum inflammatum, cætera intestina plumbea fuerunt.

Utebatur decocto graminis, taraxaci, cichorei, item lichene islandico, & decocta corticis peruviani.

Pulmones imbecillos a natura fortitus erat, & incitatis humoribus resistere non valentes, nec traductam undecumque materiem alienam promovere, atque expedire.

Dispositio biliosa systematis gastrici, & febris inde nata, sæpius hæmorrhagias narium, pulmonum, uteri, concitare observantur, repurgato ventriculo & intestinis illico compressas.

Idem evenerat etiam huic ægro. Purgantia enim leniora profuerunt: constantius levamen vomitio tulit, & sanguinis fluxum mox stitit.

Hæc phthisis ulceroso-tuberculosa materiæ praviæ, & pituitosæ ad debilissimos pulmones decumbenti debebatur. Imminentem ejusmodi

tabem avertere ea remedia non raro valent, quæ humores blande inclinant versus alvum, ut omnis recrementitia materies male hucusque ad laxos pulmones deponi solita ad aptius colatorium invitetur, ad alvum videlicet, quam diu, & moderate sollicitare oportet. Verum & altera curationis pars est exequenda, corroborandum corpus universum præprimis ventriculi vis acuenda, & laxi pulmones stringendi.

ÆGER SECUNDUS.

DIE 17. Januarii 1778 musicus 62. annos natus, corpore macro, longo, & colore bilioso ad nos defertur, aitque se a viginti jam annis sanissimum vixisse, & die 11. hujus mensis, ante septem videlicet dies, se nuptiis interfuisse, easque arte sua animasse rectissime valentem.

Die 12. Januarii a meridie vomuit assumpta, biliosa: perfrivit: incaluit: decubuit. Tussitatio continua: respiratio laboriosa: dolor punctorius lateris sinistri, & sterni, pertingens ad latus usque dextrum. Decubitus supinus, & in quodcumque tentarat latus, impossibilis: assidui horrores.

Die 13. & 14. Januarii omnia eodem in statu perstiterunt.

Die 15. diarrhœa sponte oborta. Continuo inhorruit. Oris multa, & assidua amarities.

Die 16. nil emendabatur. Noctes implacidæ cum pervigilio.

Die 17. Jan. ad nos deportatus hanc morbi historiam dedit, confirmatam ab iis, qui hominem nobis commiserunt. Non levi aurigine perfusum vidimus, strepere, sibilose & cum labo-

labore respirantem, mente per vices emotum, & aliena musitantem : tussitantem non valide, sed assiduo, & pauca cruenta sputando rejectantem. Lingua biliosissima : abdomen modice tympaniticum, attamen indolens, pulsus plenus, fortis, & qualis in sanissimis esse solet : corpus nullibi prætermodum consuetum caluit : sitis nulla, nec ullus hoc die jam lateris dolor. Vesperæ frequentes leipothymia : mentis emotio ultimis vitæ horis plerumque taciturna. Detractus sanguis crustam crassam *pleuriticam* exhibuit colore tinctam saturate auriginoso, & ferrum ex flavo virescens. Post mediam noctem convulsus moritur.

Cranio resecto pia mater inflammationem exhibuit, majorem in latere dextro, minorem in sinistro. Hanc inter & cerebrum, præcipue in ejusdem anfractibus, rubellum serum effusum reperiiebatur. Ventriculi laterales solito plus feri continebant. Plexus choroidei ruberrimi; varicibus, quasi nodulis cærulescentibus distincti.

Pulmo dexter totus inflammatus erat, excepta ejusdem infima parte septum transversum respiciente. Eum pulmonem antiqua, & vasis sanguiferis multis, nudoque oculo conspiciendis interstincta pseudomembrana, qualis ex coeunte sero phlogistico formari solet, obvestivit, pleuræ validius connexa. Omnis pinguedo per totum corpus colore vere icterico suffusa. Pulmo sinister per omnia sanus, si pauca hinc inde tubercula dura excipias. Pleura sanissima.

Intestina tenuia inflammata, maxime jejunum : duodenum livescens. Vasa ventriculi, & mesenterii pone tubum intestinale amplà fuere, & atro sanguine turgida. Duos calculos nuci, avel-

lanæ magnitudine vesicula fellea conticuit.

Reliqua secundum naturam fuerunt.

Morbum fuisse bilioso-inflammatorium, sed inflammatione plurimum prævalente, & brevi lethali, absque negotio pervidetur. Stimulus biliosus, putridus, acer, sanguinem succendit.

En dolorem punctorium lateris præcipue sinistri, cum inflammatione pulmonis dextri, & pleura ubique sanissima: enteritis absque dolore, & cum diarrhœa: inflammatio meningis absque phrenitide, si delirium paucarum ante mortem horarum excipias.

Pleuritis in peripneumoniam infausta mutatione convertebatur, ubi æger encephalo affecto dolorem lateris non jam sensit, ejusdem licet causa persistente.

Pseudomembranas ex fero phlogistico formatas, & ruberrimis, innumerisque vasis pictas sæpius offendi, & adstantibus demonstravi. Ea res mihi semel pro *incrassata* pleura imposuit.

ÆGER TERTIUS.

FÆMINA facie atrabilaria 40. annorum, aliquot olim prolium mater, initio Decembris horruit, caluitque per vices, nauseabunda, ore amaro, & subinde vomens biliosa. Sumtis solventibus & emetico bene habuit intra breve tempus.

Quatriduo reconvalescere visa, subito lateris dextri dolore acuto corripitur tussiculoso, valdopere febriens, & pulsu duro, vibrante. Jactitatio: spiratio fervens: mens inconstans. Cru-ra jam ante morbum a longo jam tempore, & sub eodem œdematosa fuerunt œdemate dolen-tissimo, si contrectaras, & remanente premen-tis

tis digiti vestigio : lingua aridissima, lignea, contracta.

Remedia omnia & omnem potum pertinacissime respuebat. Sanguis emissus crustam pleuriticam habuit crassissimam, & flavescentem summopere. Nullum a venæ sectionibus levamen. Paucos intra dies moritur.

In cavo thoracis dextro libra feri colore stramineo continebatur; in sinistro vero uncia decem ejusdem feri. Pulmo uterque dire inflammatus erat, at dexter præ sinistro. Particulæ cujuscunque pulmonis, & ubicunque resectæ fundum aquæ petiere. Supremæ pulmonum portiones erant præ inferis diaphragma spectantibus magis inflammatae : pleura ubique sana.

Vesicula fellea bile tenaci & obscuri coloris turgebat. Hepatis superficies hinc inde inæqualis apparuit, & veluti percocta : omentum subinflammatum : feri straminei in cavo abdominis libræ duæ.

Uteri postica, & externa facies pone fundum corpusculum habuit majoris castaneæ magnitudine, ex carneo pedunculo non crasso suspensum, lardaceum, & duris, osseis, cartilagineis particulis per totam substantiam interstinctum.

Uterus ipse non in medio pelvis, sed proxime ad latus ejusdem sinistrum locatus ligamenta illius lateris brevissima, alterius vero perquam longa habuit.

Complures habuimus œdemate crurum diu affectos, tussiculosos, laboriose spirantes, corpore laxo, pastaceo, quos immedicabilis pulmonum inflammatio sustulit. Eorundem thorax plurimum ferosi laticis continuit.

Hydrothoracem hunc inflammatorium in paucis Hydro-
thorax
inflam-
mato-
rius.
sanasse mihi visus sum phlebotomiis repetitis, nitro,

nitro, terra foliata tartari, potuve ex malvæ, & altheæ decocto, adjecta multa liquiritiæ radice. Sanguis corium plenriticum habuit.

Quando-
nam eti-
am hy-
dropicis
mitti fan-
guis de-
beat,
Hydropicis sanguinem subinde parce detrahere oportuit, si quando pulmonum inflammatio accessit, quam aut anni constitutio generandæ phlogosi idonea, aut medicatio nimium excalefaciens vel in frigidissimo corpore concitavit.

Ubi moles aquarum in hydrothorace suffocationem jamjam intentabat, phlebotomia parca respirationem expedit, atque ad breve tempus mortem distulit.

ÆGER QUARTUS.

Enteri-
tis.

DIE 19. Januarii vir 38. annorum, cœlebs, & scribæ officio functus, ad Nosocomium venit valdopere febricitans, titubante gressu, atque animo vacillante, tremens. Crebra interrogatione sollicitatus ægerrime respondit, atque incomplete :

Die 5. Jan. non appetiisse.

Die sequenti æstuasce, & perfrixisse per vices, capite gravi, confuso : mente subinde non constituisse.

Die morbi 3. ad hæc accessisse contorquentem dolorem epigastrii, & oris illuviem multam.

Die 4. inopia pressum e lecto surrexisse, & languidissimos artus laboriose foras protulisse. At mox fuisse correptum dolore abdominis lancinante, diroque, & vomuisse reducem ingesta, atque amara, multaque.

Die 5. purgante, nescio cujus consilio, assumpto, eoque ut videbatur, valentiore, vige-
lies

fies alvum posuit. Tormina ingravescebant.

Ab eo tempore febris, tormina, & mentis inconstantia perstabant ad 12. usque morbi diem, quo phlebotomia instituit, & sanguinem, ut ajebat, phlogisticum eduxit. Missio sanguinis die sequenti repetebatur. Levamen nullum.

Die morbi 15. (19. Januarii) in Nosocomium receptus vix ullum abdominis jam a triduo dolorem esse assererat, at epigastrium sibi comprimi videri, oppressionis sensu ad medium usque thoracem ascendente. Attractum abdominis facile tulit. Laboriosa respiratio: lingua albidula, mucosa. Vix elapsis aliquot horis jactitare se coepit, vociferari, desipere. Oris aphtæ: singultus: pulsus pleni, ampli, fortes. Calor: vomitiones spontaneæ, inanes. Venæ sectio. Sanguis crustam habuit cærulescentem, diffusam, tremulam, gelatinosam, tenuiter coherentem. Cataplasma abdomini adplicatum, & propinatæ emollientes potiones: enemata emollientia. Emendatio nulla: mens nulla prorsus. Urinæ naturales, jumentosæ, mucosæ, albescentes.

Die 20 Jan. nil emendabatur. Venæ sectio repetita est: crusta plumbea, virescens, diffusa, tenuis, gelatinosa: mens nulla. Vomitio inanis, crebra. Vesperi data radix ipecacuanhæ perparum pituitæ, bilisque eduxit. Pulsuum debilitas: mens nulla.

Die 21. mane summa perfrikerunt: mens præsens: præsentis agnovit: apte locutus est. Indolentia: pulsus accelerati, humillimi, evanescentes. Sub vesperam moritur.

Reclusus cadaveris thorax omnia sanissima ostendit.

In abdomine omentum valde erat inflamma-

tum : intestinum ileum , & jejunum dira quoque inflammatio tenuit. Hepatis totam substantiam multa flavedo suffudit.

Inflammatio abdominis a fomite putrido diu relicto , & mora ipsa , ac medicina purgante commoto , exacerbato , non evacuato exorta , hominem sustulit.

Profuisset in morbi initio jugis & solvens potus , & , sanguine prius misso , emeticum.

Inflammatio putrida præverti faulste non raro potest , sed præsens jam , atque intra viscera recepta ut plurimum necat.

ÆGER QUINTUS.

SUTOR 42. annorum a longo jam tempore sanus. die Martis , scilicet 20. Januarii , præcedente frigore incaluit : dolor dilacerans lateris sinistri ex epigastrio ad mammam usque ascendens , ad attactum auctus. Decubitus in latus affectum impossibilis erat , & respiratio difficilis. Cardialgia , oris amaror : inappetentia , sitis. Decubuit.

Die Mercurii , Jovis , & Veneris omnia indies pejora. Dolor diffundebatur trans sternum , simulque dextrum occupabat latus. Decubitus supinus , & oppressio multa. Phlebotomia sanguinem pleuriticum , atque aliquid levaminis dedit. Ab assumpto purgante alvus quinquies movebatur.

Febris assidua quotidie statò tempore suam habuit accessionem ab horrore cœptam.

Die Sabbati (24 Jan.) ad Nosocomium venit mente nonnihil confusa. Lingua scabra , siccissima , prærubra : respiratio difficillima , laboriosa , cum dolore in utroque latere obtuse dilaceran-

cerante : oppressio pectoris summa ab infimo sternone ad ejusdem medium usque : cardialgia ad actum aucta , & abdomen tumidulum , inflatum : color naturalis : pulsus celeres , debiles , remittentes , intermittentes , tremuli. Extrema perfrixerunt.

Circa 10. noctis vehementer incaluit. Pulsus pleni , duri : phlebotomia : sanguis pleuriticus.

Die Dominica mentis absentia : pulsus frequentes : calor. A meridie mors.

Thorace aperto pulmo dexter ex toto inflammatus : dissectus colorem ex cinereo , & rubro mixtum exhibuit. Major inflammatio supremam illius pulmonis portionem tenuit.

Is pulmo pleurae ubique ferme necebat nexibus partim antiquis , firmisque , partim novis , & pseudomembranaceis a fero coagulato natis. Pleura ipsa ibidem sana.

Pulmo sinister hinc inde antiquis vinculis membranaceis ad pleuram religatus erat , & absque inflammatione , at sanguine atro infarctus. Hunc inter & pleuram , item inter eundem & diaphragma copiosa erat , crassaque membrana fictitia , recenter facta.

Ultimam costam veram , & tres consequentes spurias succingens pleura plurimum erat inflammata.

In pericardio puriformis materies , itemque laciniae alicujus pseudomembranae erant. Aorta , qua ex corde emergit , fuit inflammata ; inflammatio tamen solam aortae extimam tunicam penetraverat , quae postmodum eandem deferit , & pericardii laminam interiorem , quae etiam ipsa inflammata observabatur , constituit. Auricula , & dexter sinus distentissimus atro sanguine :
cor-

cordis ventriculi pleni polypis ex fero phlogistico coagulatis.

Diaphragma, præcipue in parte tendinea, admodum inflammatum.

In abdomine omentum perbreve, & reflexum supra colon transversum, ac leviter inflammatum. Coli per latus dextrum ascendentis initium inflammatum duorum pollicum longitudine. Intestinum jejunum inflammatum. Vasa sanguifera mesenterii, præcipue qua versus intestina tendunt, ubique amplissima, & atro sanguine repleta. In mesenterio hinc inde amplæ maculæ, quasi ex inflammatione. Quædam glandulæ atrum sanguinis grumum potius referebant. Finis coli, antequam in rectum abiverat, binis in locis contra se ipsum anfractuose reflectebatur.

Totum corpus, & pinguedo omnis colore erat ferme ictericio: item membranæ spuria ex fero coagulabili factæ plurimum flavescabant.

Ren sinister solito major aliquantum: dexter vero ren cum rene suo succenturiato, & vasis sanguiferis, ac uretere penitus defuit.

En denuo renem originarie deficientem; nam & nuper ejusdem defectum eodem in latere deprehendi, sed rene altero magnitudinem ordinariam ibi non excedente.

Pleuram in loco doloris punctorii inflammatam hic prima vice vidi, sed inflammatione non dirissima, pulmonemque ibi loci non inflammatum, fors quod ea pulmonum inflammatio transsudante phlogistico fero prava crisi fuerit ante mortem soluta.

ÆGER SEXTUS.

SARTOR 27. annorum elapsa æstate tertianam per-
tulit quinque septimanis durantem, neglectam,
quæve se ipsam tandem confecit. Sanum ex eo
tempore se vixisse assererat.

Die 12. Decembris 1777. a meridie præter
morem inhorruit; mox iterum incalescens. Do-
let epigastrium, dolore ad mammam usque dex-
tram assurgente, & punctorio.

13. Decemb. sanguinem misit, nil allevatus.

14. Vesperi meliuscule habuit.

15. Omnia recruduerunt: purgante assumpto
parumper remissiora denuo.

16. Decemb. nos accedit. Perfrixit, inca-
luitque vicibus variis: non sitivit. Hypochon-
drii dextri mollis regio ad umbilicum usque do-
lore acuto pungitur. Carebaria, & ingentis ad
frontem, oculosque caloris sensatio ægroto per-
molesta, nobis vero manu eum calorem explo-
rantibus non percipienda. Os amarum, linguæ
multa sordities, & faucium gluten. Non ap-
petit: aliena ructat: laboriosa, & accelerata
respiratio: tussitatio sicca, subinde ductilium
sputorum parum quid eduxit. Pulsus frequen-
tes, subduri: oris ventriculi dolor, si contrecta-
ras. Inplacidus. Ventris libertas: vesperi ma-
ior anxietas. Fit venæ sectio: crusta phlogisti-
ca, virescens, & auriginosa, diffusa, crassa,
tenax. Somni mali.

17. Decemb. priora perseverarunt. Os ama-
rescens: lingua sordida, villosa, ad radicem fla-
vescens, siccescens. Non siticulosus, at æstua-
bundus calore manum admotam urente. Respi-
ratio

ratio decurtata, brevis, frequens. Dolor epigastrii, laterisque dextri minor: decubitus supinus, in alterutrum latus impossibilis. Urinæ saturate flavæ, ferme nigrescentes, chartam immisam, uti in ictero, tingentes. Pulsus fortis, plenus, subdurus: facies biliosorum.

Inflammationem incidere visceribus rebar a bilioso, putrido, acrive stimulo succensam, quamve hucusque antiphlogistico apparatu demitigare non potui. Statueram præmisso emetico, ejectoque acri fomite denuo proseguere eandem antiphlogisticam curandi rationem, quæ curæ exordium fecit; at nec emesis, nec alvus ab ingesto pharmaco movebatur.

Eo die nil mutabatur. Noctu vero permolestie habuit. Potus copiosi, antiphlogistici, & enemata multa, ut vis medicamenti, quod spem fefellerat, & alterando morbum auxit, enervetur, atque minori cum detrimento in purgans convertatur. Nil profectum: alvus ægre soluta est.

18. Dec. æstus, & epigastrii dolorifica tensio intenduntur. Noctem pervigil, exterrefactus, implacidus transegit.

Mane diei sequentis sensuum multa per vices confusio: amaror oris continuus: lingua siccescens: dolor etiam mollem partem hypochondrii sinistri occupat ad mammam usque sinistram excurrens: urinæ saturate crocæ: pulsus admodum mollis, & celer. Tentata denuo emesis est, sed semel, & pauca viridia vomuit: non deiecit. Injecto enemate quaternos secessus habuit mucosos, virides, dysentericos, non levantes.

A meridie molestissime habuit: dolor acutior mollem hypochondrii sinistri regionem infesta-

tinguebatur. Hanc vetustioremem membrana afestabat. Instituta phlebotomia sanguinem crusta viridi, flava, crassa, non contracta vestitum dedit. Cataplasmata emollientia, & his nil proficientibus vesicans dolenti loco admotum est: emendatio nulla.

20. Decemb. laboriose, sibiliose, sedens respirat. Mens integerrima: facies hippocratica: pulsus celerrimi, tremuli, omni modo inæquales: urinarum color profunde auriginosus: alvus octies sponte posita. Vesperi moritur.

Corporis externus color ictericius erat: abdomen prominens, & tumidum. Thoracis anterior pars ferme intropressa, eaque, quæ cordis mucroni respondet, convexa alias, hic plana fuit.

Cutis, & omnis pinguedo, & perichondria cartilagineum costalium flavicabant.

Reclinato sterno apparebat pseudomembrana pleuram anteriorem & lateralem utriusque cavi thoracici obvestiens, flavicans, mollis, facile & deglubenda, & lacerabilis, quæve videbatur esse recens nata. Infra pulmonem utrumque, qua septum transversum respicit, reperta membrana priori omnino simillima, & pulmonum basin cum diaphragmate leviter connectens.

Membrana alia sed tenacissima, sex hinc inde lineas crassa, & e pluribus veluti laminis conflata, ægerrime, & non nisi magna adhibita vi dilaceranda anteriorem pericardii faciem, & vicinam diaphragmatis portionem obtegebat, cum iisque firmiter cohærebat, ita tamen, ut absque alterutrius læsione potuerit deglubi. Hæc membrana ex albo flavicabat, & plurimis manifestissimis, nudoque oculo conspiciendis sanguiferis vasis in ramulos excurrentibus, & per omnem ejusdem membranæ substantiam dimissis interstin-

lia tegebat, recens nata, facile laceranda, absque vasculis, & flava.

Thoracis cavum sinistrum continebat libram feri flavescentis, chartam & lintea colore croceo tingentis, penduli modice ductilisque, ut vinum pendulum assolet, & omni nota aquæ simillimi, cui aliquid meracæ, crassæque bilis cysticæ miscetur. Dextra thoracis cavitas ejusdem feri unam facile cum dimidia libram habuit. Pericardio distento, & leviter inflammato ejusdem ferosæ, tingentis, ductilisque materiæ inerant unciae decem, cum spissiore simul sedimento ex flavo albescente, vix cohærente, ad internam pericardii faciem deposito.

Anterior cordis ventriculus modice erat inflammatus.

Pulmonis dextri suprema portio inflammata, aquæ, cui injiciebatur, fundum petiit. Reliqua pars ejusdem, & integer sinister pulmo vitio caruit.

Recluso abdomine, omentum superficialia levique inflammatione tentatum conspiciebatur. Hepar omnino sanum, ejusque lobus dexter solito altius descendebat: vesicula fellea bilem multam, crassam valde, & nigrantis ferme flavedinis continuit. Ventriculus solito multo capacior, & flatu turgens. Intestina tenuia, & colon transversum multus aër distendebat. Intestinum jejunum, & contigua mesenterii portio subinflammari incœperant. Flexus coli linealis, & descendens ejus portio ad initium recti intestini angustum canalem, contractumque valde, aut potius contortum funiculum referebat.

Thoracis inflammatio gravis a stimulo bilioso, putrido, acrive concitata mihi frequenter obvenit, quæ solam utut summe antiphlogisticam metho-

methodum , largissimasque sanguinis detractiones elusit , ægrumque enecuit.

Ejusmodi postmodum , si qui obtigerant , ex duplici vitio ægrotantibus inflammatorio nempe , & bilioso , duplicem , compositamque medicinam feci , *antiphlogisticam* nempe , & *antibiliosam* , atque hac ratione omnibus ferme ex eo tempore salutarem. In hoc ægro emeticum non egit stimulum putridum evacuando , sed eundem concitando , exasperandoque. Id rarissime contigit , contigit tamen ; at , si quando evenerat , rem inde in pejus ruentem denuo restituere potui alterantis remedii vim elidendo , convertendoque ejusdem impetum ad alvum. Verum & hæcce praxis me hic destituit.

Consimilem morbum subnectam ex inflammatorio videlicet , & bilioso conflatum , sed talem , ubi emesis ex voto successit , & inflammantem stimulum biliosum excussit. Neque ea inflammatio tanta adhuc fuerat , ut subducto acri & inflammante forde , non potuerit antiphlogistico apparatu vinci.

Dignam hancce historiam arbitror , & gravem materie , quæ reliquarum , quas hucusque recensui , agmen claudat.

ÆGER SEPTIMUS.

FEMINA 20. annos nata , & maritata , mense Junio elapsæ ætatis ex febre tertiana in nostro Nosocomio decubuit. Bene inde habuit , regularibus postea catameniis usu.

Post medium Decembrem oris ventriculi morfu ferme assiduo ad 14. usque Januarii subsequen-

Pars II.

R

quen-

quentis diem vexari cœpit , cæteroquin sana.

Eo die (14. Jan.) inter cœnandum animo linquitur , convelliturque epileptico modo. Exacta horæ octava parte mens rediit : horrida per vices atque æstuabunda mediam fere noctem exegit. Tum sanguinis læte rubentis , spumantisque tantum rejecerat , quantum excipere vola manus potuit. Cephalalgia : cardialgia : æstus horroribus commisti : dolor thoracis dextri punctorius , assiduus , inspiratione auctus : insomnis.

15. Jan. vomituritio absque vomitu , & amaror oris. Febris , dolorque increfcunt : non convulsa est , nec cruenta sputavit. Alvus aliquoties tenuia , biliosaque dimisit.

16. Jan. ad nos defertur æstuans , toto latere thoracis dextro dolorem acutum quæsta. Facies auriginosa , virescens : oculorum flavus viror : epigastrium omnem attactum refugiens , & dolentissimum : sitis inexplibilis : leipothymiaæ assiduæ : pulsus celerrimi , sub digito evanescences , & subinde nulli : lingua albescens : tussis sicca. A meridie facies , oculive rubent : pulsus celeres , elati , non duri : multa jactitatio , & summa inquietas. Paucam æruginem sponte , & cum levamine vomit. Sumit potus copiosos , mellitos , acidos cum paucis arcanis duplicato. Somni pauci , pravique.

17. Oppressio pectoris , dolorque pungens augetur. Respiratio laboriosa : decubitus in latus affectum impossibilis : oris amaror : vomituritio : valida febris. Sanguinis unciaë quinque educebantur , crustam flavam , crassam , tenacem , diffusamque exhibentis. Portiones eadem continuantur.

A meridie sumpto emetico vomuit amara , æruginosa , pituitosa , dejecitque frequenter. A vomitu-

vomitu vix ulla febris : vix ullus præter naturam calor : respiratio bona : oppressio nulla : decubitus in utrumque latus facilis : repentinum , ingens , & mirum levamen. Oris amaror perstat.

Hora 10. vespertina etsi bene habenti , cum pulsum offenderam plenum , vibrantemque , qualem non antehac , in prophylaxin potius inflammationis novæ , quam sanguine non detracto facile redituram prævideram , phlebotomiam ad uncias octo institui. Crusta eadem. Noctu , etsi nil amplius incommodi quæsta , parum dormivit.

18. Jan. aliquis dolor capitis , & epigastrii : oris amaror : vix vestigium febris : cætera bona. Urinæ hucusque aut crocæ , aut prærubræ.

19. Urinæ quædam hypostasin furfuraceam habuerunt. Reliqua , uti pridie.

20. Cephalalgia , & cardialgia augentur : dolor lateris dextri punctorius recrudescent , & sævus : febris , decubitus , sitis quemadmodum in morbi principio. Tussis : sputa nulla : lingua sicca : oris intensior amaror : emeticum. Octies vomuit amara , ductilia , & decies deiecit. Pectus bonum : dolor lateris nullus : exigua febris : mirum in modum , & repente allevata.

21. Jan. omnia emendata. Dormivit.

22. Sedimentum latericium urinæ inerat , tussis pauca hucusque perstat : cætera bona. Appetit : obambulat.

23. Decocto lichenis islandici uti cœpit. Ex eo tempore tussis omnino siluit , rediere vires , & exactis non multis diebus confirmata discessit.

Multæ nobis historiæ suppetunt pleuritidum complicatarum , seu inflammatorio biliosarum , hæmoptoës biliosæ , convulsionumque recensita

medendi ratione tuto & cito sanatarum, quas, utpote quotidianas, & oculis multorum Nosocomium SS. Trinitatis adeuntium usurpatas non referam.

Supereſt, ut de frequenti in meis ægris emeticorum uſu pauca lectores moneam, eos præcipue, qui forte iniquius de eodem arbitrabuntur, aut ita ab aliis edocti aliter opinantibus, aut experiundi occasione deſtituti.

Vomitoriorum uſum me obſervatio docuit cum mea, tum aliorum, eaque multiplex & caſta: vel mea ipſius infortunia me docuere vel invitum maxime, vel olim longe alia ſentientem, periclitantem methodos diverſas, atque anxie perquirentem, qua ego ratione ipſe mihi ſatisfaciam, minimeque ſollicitum, cujuſnam ſyſtema aut corruat, aut confirmetur.

Mirabar multoties Sydenhami nomen in ſcholis medicorum ubique quidem perſonare, & habere innumeros laudatores, at, qui ſequantur eximii viri doctrinam, eamque potiffimum, quæ præſtantiam emeticorum demonſtrat, perpaucoſ: mirabar, qui eorundem uſus a cordatiſſimo viro toties & tantopere deprædicatus, a pluribus nihilominus tanquam alieniſſimus a rationali medicina proclametur: mirabar ſæpenumero, ſanguinariam Botalli methodum denuo revixiſſe, adeo denuo invaluiſſe, ut quidquid febrilium motuum, & quocumque anni tempore, & a quacumque demum cauſa infurgat, eandem ſemper & ubique curandi methodum cuicumque febrili morbo allinent, nulla temporum, conſtitutionumque ratione habita, ſeu Syrius igne æſtivo corpora torreat, atque auſtrino, gravique cœlo, ſeu urat acre hyemis gelu, flante Borea.

CAPUT XVII.

V A R I A.

Genitalium gonorrhæa affectorum in
cadavere dissectio.

DIE 25. Febr. 1777. genitalia secui ex cadavere hominis deprompta, quem gonorrhæa laborasse, stillicidium materiæ flavo-virescentis ex urethra, levis circa orificium ejusdem, ac versus frenulum protensa inflammatio, & rubræ maculæ glandis, item leviter tumentes inguinum glandulæ manifesto indicabant. Quis ipsi morbus vitæ finem attulerit, prorsus ignoro, cum cadaver ex alio Nosocomio ad instituendas a tyronibus chirurgis operationes ad nos fuerit delatum.

Claviculæ, itemque corpora vertebrarum lumbos formantium tophis hinc inde obsidebantur: carnes musculorum fracidissimæ, subque manu, si contractarentur rudius, diffuentes.

Seetam urethram deprehendimus leviter inflammata, phlogosi ab orificio ad semialterum digitum procurrente. Paulo ante bulbum exigua denuo canalis inflammatio. Canaliculorum Morgagnianorum nec unicum observavi, sed eorum loco multas exiguas lineolas albas quasi tendineas chordulas vidi. Sinistrum orificium ejaculatorii vasculi solito plus hiabat. Nulla ullibi excrescentia, nullæ constrictiones, atque ulcera nulla. Sanæ reliquæ urethræ partes, uti & testes, & vesiculæ seminales.

Hominem hunc frequentibus laborasse gonorrhæis habitus corporis supra descriptus videtur evincere.

Mirum tamen est, nullas in urethra graviores noxas post repetitas gonorrhæas, vel etiam ab ac una certe non mediocri, ortas fuisse.

Sententia Morgagniana, quæ sedem mitioris gonorrhææ in inflammatione potissimum canaliculorum per urethram copiose locatorum statuit, novo videtur argumento corroborari. Aderat equidem inflammatio totius membranæ urethram componentis, at vero illam in ipsis extremis canaliculorum orificiis validiorum fuisse, eorundem in chordulas tendineas coalitus demonstrare videtur.

Sed unde tanta flavo-virescentis materie, quæ post mortem ex urethra profluxit, copia? an ex canaliculis acri venereo irritatis, copiosiore, ac depravatum mucum fundentibus? at hos deletos diximus. Sed quid, si quidam, quin etiam plures superfuerint, licet angustiores, coarctatique ex inflammatione, sed oculum nostrum vitro non armatum subterfugientes? id certe, ut opinemur, necesse est, cum nullum vel minimi ulcusculi vestigium ullibi apparuerit.

Febris petechialis, & sectio petechiæ viscerum internorum.

JUVENCULA 20. annorum a binis mensibus lassitudinem quæritur, morosa, tarda, & tristis. Catamenia habuit ordinata, & hoc ultimo bimestri solito copiosiora.

Die 3. Aprilis ira gravi excanduit: mox febrile, capite validissime dolere, in parte præcipue ejusdem sinistra, & eodem die narium hæmorrhagiam pati. Mediocriter febricitabat, sed assiduo, ore mucoso, amarescente subinde, ad 16. mensis ejusdem.

Interea temporis varia domi suæ adhibuit, falia media, nitrosa, lapides cancrorum, castoreata, &c.
Semel

Semel sanguinem secta vena educi curavit, & semel ad tempora hirudines poni.

Eo die vesperi (scilicet 16. Aprilis) in Nosocomium suscepta est. Pulsus sat pleni, fortes, naturalibus vix celeriores: calor naturali vix major. At hemicrania lateris lævi ingens, inappetentia, sitis vix ulla. Urinæ aut naturales, aut naturalibus paulo magis flavæ. Datis solventibus ex radice graminis, taraxaci, & cichorei, & paucò arcano duplicato, dabatur postea emeticum. Melius habuit per aliquot dies, cum decocto graminis, taraxaci, & cichorei absque sale medio denuo uteretur post emesin. Verum his diebus e gingivis lateris sinistri prodierunt tres, quatuorve circiter unciae sanguinis stillando. Os, fauces, & oris maxime fornix multis prærubris maculis pingebatur. Hæmorrhagia gingivarum lævarum, & maculæ hæ exiguæ, prærubræ aqua salviæ aluminosa cohibebantur.

Die 22. 23. 24. & 25., ubi corticis decocto utebatur, febris insurgebat: jactitatio: inquietudo: calor, pulsu non debili. Somni paucissimi. Petechiæ sat latæ in thorace, mammis, brachio utroque & facie, numero perpaucæ, colore violaceo, rubro cæruleo.

Toto morbi tempore corpus omne, facies omnis, & labia cadaverosa albedine tinctæ, ita, ut nil prorsus ruboris ullibi appareret. Omnia exsanguia. Dentēs nigrescentes: gingivæ, & fauces pallidissimæ. Habitabat in cubiculo depresso, solem nunquam admittente, & humidissimo. Mens noctu vacillans.

Die 26. mane convellitur per vices, soporosa est: tarda & sublimis respiratio. Vesperi moritur.

Sectum cadaver a me est. Pleura, pericardii interna & externa facies, utraque superficies diaphragmatis, pinguedo pone cor, multis maculis petechialibus pictæ observabantur, rubris, nigris, cæruleis, lentem, cicerem, fabam latitudine æquantibus, &

totidem *sugillationes* referentibus, sanguinem fluidum, si dissecabantur, fundentibus. Sanguis vasorum majorum nigrescens, & aquosæ fluiditatis. Cor ipsum petechiis maculatum.

Raræ in peritonæo & intestinis petechiæ.

Intestini recti ex extima membrana nigerrima, putridissima, atramentum referens. Omentum quasi nigerrimo carbonum pulvere conspersum. Uterus quasdam hinc inde quasi verrucas albas in sua extima habuit superficie. Ovula vero in ovariis sanguine atro suffusa, tumidiora multo, quam soleant.

Capite dissecto meninges utræque, præcipue in latere capitis sinistro multis, latis, rubris, cæruleis, atris maculis notatæ, multæ in cerebri, præcipue ejusdem lateris, anfractibus *quasi sanguinis extravati* coagula, lentem, fabam referentia, quædam multo majora. Atque is erat in illo latere meningum, & cerebri habitus, ac si ingens illarum partium *sugillatio* ex vi gravi externa fuisset illata. Ventriculus lateralis sinister aqua flavescente distentissimus. Utriusque ventriculi parietes & superficies maculis petechialibus obsitæ.

Cerebellum maculis, & punctis *innumeris*, rubris, atris, magnisque, & *in sua superficie & in substantia sua* distinctum, quæ res & ab inflammatione vasorum, & a punctis pauci rubris, quæ alias in sano cerebello dissecto comparent, facile distinguebatur.

Petechiæ in superficie corporis externa totam cutem ad usque pinguedinem penetrabant, illæsa, aut vix læsa pinguedine.

Enteritis & sectio.

Adolescens 13. annorum, tyro sutor, ante dimidium annum colica cum frequenti vomitu, & diarrhæa laboravit, quam applicatis fomentis siccis, & calidis denuo sopivit.

Ante

Ante 14. dies denuo colicam cum diarrhœa, cum ea nocte alteri accubuisset, & amissis per noctem stragulis nudus jaceret, ac perfrigeraretur, mane contraxit. Dolor continuus: accedit dein vomitus, qui indies frequentior factus ita est, ut ultimis diebus decies septies, pluriesque vomeret, non aucto tamen dejectionum numero, cum intra nychthemeron quinquies plerumque inter tormina venter redderet.

Per hos dies æger non decubuit, sed longo satis itinere, quod intra horæ spatium vix confecerat, ad constitutos pauperum medicos vix non quotidie venit medicamenta rogatum.

Die 12. ad Nosocomium pedes ultimo venit, flexis genibus etiam atque etiam, ut fusciperetur, rogitans. Alacer, & viribus non imminutis videbatur, & vegeto vocis usu, & memoria vel in minutissimis fida firmaque. Ajebat, ventrem infimum pubem inter & umbilicum graviter dolere, totumque abdomen tendi, & attactum nec minimum ferre: urinam per ultimam noctem hucusque haud posse mittere: vomere se frequentissime.

Facies erat collapsa, tempora intropressa, & refugientes intra cavum oculi. Pulsus celerrimi, & exilissimi micabant. Membra sudore frigido manabant. Alvus hac die, nocteque prægressa, æque ac vesica quievit.

Vespera ejus diei, quo ad nos venit, fere interloquendum, cum paulo ante historiam morbi, eo, quem dixi, & animi corporisque habitu interrogantibus ad amussim narrasset, moritur.

Cadaver altero mane sectum pulmones exhibuit multis in locis longioribus, validisque nexibus ad pleuram religatos, sanos cætera, sed spumante copiosa materie ex albo flavescente inundatos.

Recluso abdomine odor gravissimus, qualis gangrænosorum esse solet, stercoraceo mistus nares ferit: profluit

profluit aquæ leviter cruentæ, cui liquidiora innatabant, insignis copia. Intestina omnia ampla, dilatataque.

Jejunum, ileum, & totum colon, omentum ex integro, totumque ferme mesenterium partim inflammatissima fuere, partim vero, ileum præcipue, gangrænosa.

In ileo spithamæ longitudine ab ejus in cæcum infertione foramen, quod avellana nux facile transiret, *non erosum*, sed, ut omnes, qui aderant, unanimes opinabantur, recenter ruptum ibi loci reperiiebatur, ubi insignior intestini gangræna fuit.

Glandulæ mesenterii tangebant valde, mollesque, si tangerentur, & solito multo laxioris compagis erant.

Vesica exigua, contractaque fuit, & vacua, nihilque vitii præter maculam leviter rubentem non magnam exhibuit. Vermis unus, alterve tantum, iique mortui deprehensi sunt.

Tantumne pestem insidere visceribus crederet, qui hominem spectaret tantum itineris quotidie facientem, usumque musculorum viribus integris ad ultimum usque momentum vitæ, & expeditis?

Nonne in tanta intestinorum strage mira est ea mentis præsentia, & illæsa facultas?

Enteritis.

Sartor 20. annos natus post medium Decembrem anni 1777. respirare laboriose cœpit, pectore opprimi, & pauca mucosa tussiendo educere. Non decubuit. Subinde cohibere gradum debuit, præcipue citatiorem, ut liberius possit aspirare. Sanum se antea semper fuisse assererat. Posthac autem spirasse paulo facilius, nunquam tamen expedite ex toto, quemadmodum ante consueverat.

Die 30. Martii 1778. ex vicino suburbio Josephino Nosocomium pedes adit, iisque, quæ modo retuli, sequentia addit : Ante

Ante 17. dies dolore per biduum gravi correptum se fuisse, hypogastrium impetente, paululum postea mitescente, continuo tamen ardente, pungente. Obambulasse.

Ante octiduum dolorem hypogastrii intendi cœpisse, & ad ventriculum usque diffundi. Vomuisse frequenter, per vices, sponte, maxime a pastu, pauca, acida, austeram, amaram, pituitosam. Gustatum assiduo fuisse depravatam, & analogum rejectæ materiæ, etiam extra tempora vomitionum. Respirationem hisce octo diebus fuisse sæpius laboriosissimam, brevissimamque, quasi hominis jamjam suffocandi. Caput modice, & per intervalla doluisse. Horripilationis assiduæ habuisse sensum, & abdomen vel mollioris etiam contrectationis impatiens, modiceque tympaniticum; urinas vero, quales in fanitate, & nullos præter naturam calores.

Mane die 30. Martii satis alacrem, peditemque venisse ante dixi. Levis cephalalgia: lingua alba, siccescens: appetitus prorsus deletus, & amaroris in ore sensus. Assumpta ructat, angitur, vomit acrima, acido-austera, amara, foetidissima, mucosa, viridia. Tussis: abdomen tumidulum omnem attactum averfatur, & acutissime dolet modice commoto, aut in alterutrum latus se convertenti, aut erigenti semet, non autem quiescenti. Alvus, & urina, & calor corporis, quemadmodum ipsi adhuc sano fuerunt.

Hoc octiduo modo obambulavit, foras etiam non raro egressus, modo decubuit. Heri a meridie ita decubuit, ut non amplius surrexerit, nisi hodie mane nos petiturus.

Pulsus ad nos veniens naturalibus vix debiliores habuit, vix etiam citatiores.

A meridie ejus diei (30. Martii) alvus, hucusque sponte mota, substitit nullo clysterum genere sollicitanda.

citanda. Vespera appetente arteriarum ictus evanescere. Respiratio difficillima, abrupta, decurtata. Anteaactorum memoria vel in minutissimis illæsa, atque exactissima. Animi vigor. Supinus decumbere nulla amplius ratione poterat, sed erectus sedebat, vel in alterutrum latus reponebatur.

Summa sensuum omnium integritate ad extremum usque vitæ momentum usus, & anodyniam, atque a vividissimo abdominis cruciatu immunitatem nullam expertus fera vespera occubuit.

Seçtum cadaver pulmonem sinistrum totum, quemadmodum etiam pericardium exhibuit veluti incrustatum, obvestitumque membrana tenaci, laridacea, tres, quatuorve, & quinque hinc inde lineas crassa, lamellosa, vasis sanguiferis, manifestissimis, & qua cum pulmone, a quo poterat deglubi, & qua cum pleura cohæserat, atque per omnem sui substantiam perreptata.

Hic pulmo intra crassum & membranaceum faccum ita conclusus pulmone dextro fuerat multo minor, ab omni alio nihilominus vitio liber, & sanus. Lævum hoc thoracis cavum pauxillum aquæ turbidæ continebat.

Pulmo dexter, suprema præcipue ejusdem portio tuberculis, nodisque scatebat, fabæ, avellanæ, juglandis nucis magnitudinem habentibus, & perquam duris.

Omentum in pelvim usque descendens, crassum & inflammatissimum ex toto nigrescebat. Intestina, præcipue tenuia rubebant, livebant, nigricabant.

Cavitas abdominalis libram unam cum dimidia ichorosæ cujusdam aquæ conclusit.

Ejusmodi intra thoracem membranas sæpe in aliis offendi, variæ & crassitie & tenacitatis, quasve deglubere non difficulter a visceribus vicinis, iisque illæsis poteram. Non paucae, eæ præcipue, quæ
tena-

tenaciores erat, & esse vetustiores videbantur, luculenta vasa rubra nudis etiam, atque inermibus oculis exhibuerunt.

Transversim dissectæ varia quasi strata, aut laminas varias sibi invicem impositas, ab se invicem paulo difficilius separabiles, diversæque consistentiæ monstrabant.

In iis maxime id genus membranas deprehendi, quos ex thoracis inflammatione sæpius ægrotasse constabat.

An a fero phlogistico transsudante, & inflammationem non optima crisi solvente nascebantur? an ex numero laminarum ejusmodi membranam constituentium exantlatas olim pectoris inflammationes supputabimus? at unde hæc nova vasorum progenies?

Paralyfis saturnina.

Raro occasio fuit paralyseos saturninæ remediis tentandæ, cum, in tanto licet ex colica saturnina decumbentium numero, nemo artubus caperetur, qui eosdem integros & expeditos habuit, cum nos accederet.

In quinque solum ægris, quos inter duo vigente adhuc colica mihi committebantur, brachiis domi jam sideratis, atque e trunco pendulis (tres reliqui ab aliis singuli medicis suæ quivis domi a torminibus liberati ad Nosocomium mittebantur) vires ignis electrici experiebar.

Atque hi ultimi brachiis nervinorum remediorum usque jam aliquantum invigoratis & incipientibus moveri, & succrescente denuo eorumdem carne ad electricam machinam statâ quotidie hora accedere jussi sunt, ut curationis ibidem compendium & complementum faciant.

Factitii fulminis ictus vix uno octiduo exceperant,
nervinis

nervinis domi suæ non sepositis, cum brachia denuo tenuari, eorumque elaterem elanguescere conspiceremus, abolita iterum illa exigua motrice vi, quam ad machinam attulerunt. Recruduit etiam artuum dilacerans, & gravis dolor.

Ab incepto, utut inviti, desistere cogebarur, & insistere solis nervinis, camphoræ, gummi ferulaceis, atque castoreo, & spirituosis aromaticisque artuum frictionibus.

Hæc remedia, & ipsum tempus, insignis ægritudinum chronicarum persæpe medicus, atque a laboribus saturninis vacatio multum emolumenti attulerunt, non vero curationem perfectam. Memborum officio denuo, sed morosius, uti licuit.

Unum alterumve novi ab electrica flamma magis læsum, nec multum adjutum a nervinis: at sulphurata Baadensium thermæ evidentius profuerunt citiusque, & artus exsolutos effecerunt labori pares.

Novi equidem multorum de vi electrica observationes hisce meis contrarias: neque meas idcirco protuli, ut eas illorum subvertam.

Sed quid viderim ipse, utut in quinque solum ægris, non potui reticere. Resument fortasse alii, resumam & ego eadem experimenta, ut posthac constet, an etiam hanc speciem exsolutionis electricitas fanet.

An forte paralyfes saturninæ ab aliis observatæ nervinorum aliorum vi potius, atque ita sanabantur, ut in auxilium simul vocata electricitas solummodo minus nocuerit, utpote superata ab eorundem nervinorum potestate?

In duobus brachiorum paralyfi unaque & colica laborantibus, postquam ventris tormenta consopivi, virtutis electricæ periculum ita feci, ut ab omni alio remedio ægros tunc prohiberem. Sed manifestius lædebantur, quam tres illi ab aliis medicis ad me missi, qui una & electricitate usi sunt, & aliis nervinis.

Litem

Litem observatio dirimet, sed pluries repetita, & casta. Soli nempe electricitati committere morbum oportebit, atque aliis remediis non suffultæ.

Aliam equidem paralyfin, alia nempe ab origine prognatam vis electrica plurimum emendavit. Virum consistente ætate brumali frigore rigentem, cum cubiculum ingrederetur percalefactum, & accenso ibidem foco affideret, mox sensuum confusio cæpit, brevi iterum evanida, atque artuum sinistrorum, brachii, crurisque, & musculorum in lævo faciei latere exsolutio perfecta, & permanens. Variis, atque etiam de cantatissimis remediis frustra diutius applicatis, atque humero ob emortuam musculorum, ligaminumque vim jam semiluxato hominem electricitati subjeci quotidianæ, remissæ primo, dein identidem intensiori.

Trium fere mensium spatio, qui antea pedem non moverat, solus jam gradiri firmato talo & perparum claudicante, atque humeri vinculis attractis articulatio reponi. Nulla omnino interim movendi brachii facultas, etsi minus jam emaciati.

Tandem longæ curationis tædio, utut perefficacis, discessit.

Sed redeo ad paralyfin saturninam, atque ad ipsam quoque colicam, quam hæc artuum exsolutio non raro comitatur, aut sequitur, aut etiam antecedit. Mirabar nempe multoties, esse quosdam, qui de plumbo, tanquam peculiaris & specificæ cujusdam colicæ, & paralyseos causa, movere dubium possint, atque hujus veneni quamdam quasi apologiam scribere.

Equidem multi plumbata impune tractant, & multis annis. Verum cum in opere saturnino non assidue versentur nec sufficientem idcirco quantitatem ore hauriant, alvo utantur expedita, & diæta involvente, atque etiam minus irritabiles fortasse nervos sortiti sint, fieri potest, ut diu a morbi furis immunes maneant, etsi non ab omni morboſa diathesti.

Multa

Multa quoque incommoda in alias causas refundi solent, utut saturno in acceptis referenda. Ventr̃is flatus molesti, & frequentes, ventriculi premens dolor, lotii per vices temporaria & levis difficultas, asthma fugax, sed crebrum, mira illa hypochondriacarum, & hystericarum affectionum varietas & variegata multitudo, fuga hominum, meticulosa mentis diathesis, vertigo, & ineffabilis quædam aspectus oculorumque conditio, &c. certe in hoc hominum genere plerumque plumbo debentur.

Tinctores exteri, qui in sua quivis patria artem impune exercuerunt, Viennæ haud longo tempore a morbo insalutati persistunt. Phænomeni hanc causam reperi, quod Viennæ præ alio Europæ loco pigmentorum plumbeorum usus & frequentissimus sit, & maxime profusus. Id exteri, quotquot sanaveram, unanimes fatebantur.

Colicæ hujus, & paralyseos frequentia, quo utroque malo suos saturnus mulctat, vel ipsum in vulgus nota est.

Atque hinc multorum oculis magis, quam opinioni paucorum credendum puto.

Vis antiseptica radice arnicæ.

Quantis viribus radix arnicæ in putridissimis dysentericiis comprimendis polleat, solertissimi primum Collinii nostri experimenta demonstrant, cui genuinum præstantissimi hujus remedii usum grati debemus, tum aliorum etiam, meaque.

Nullum certe medicamentum novi, quod *specifici antidysenterici* compellatione majori sibi jure possit vindicare.

Habebunt in posterum medici, qui exercituum sanitati præfunt, quo hanc castrorum pestem efficacius, quam quacumque alia hujusque reperta methodo, profligent.

In pernicioso alvino fluxu, qui febres malignas non raro comitatur, & excussa licet faburra ob atoniam intestinorum permanet, atque universim in omni omnino diarrhœa a viscerum abdominalium imbecillitate nata radicem arnicæ cuicumque alteri remedio anteire alibi demonstravi.

Sed etiam iis hæc radix, eaque sola, salutem attulit, qui amplo quodam vulnere externo consumebantur, ingentem forte puris vim ichorisve profundente.

Quosdam largo profluvio puris, colliquante febre, sudore nocturno, & alvi fluxu. Jam ad incitas redactos, hac sola radice sanavi, qui antea magnas corticis Peruviani doses incassum devorarunt.

Eam remedii hujus confidentiam habeo experiundo comparatam, ut rebus propemodum conclamatis, in hac *consumptionis specie* non desperem.

Urgente malo omni altera hora drachmam pulveratæ radice exhibui, ut intra 24. horas uncia una cum dimidia fuerit absumpta.

Perraro vomitum commovit, atque solum initio, & cui, utpote suapte cessaturo, non medebamur.

Quantum emolumenti medicina castrensis capiet, si eximiæ vires medicamenti tantopere antiseptici magis fuerint vulgatæ!

Capitis læsiones.

Juvencula 24. annos nata ad Nosocomium deportabatur. Qui ægram nobis commiserunt, narra-
runt, eam ante tres septimanas ex prima domus contignatione per gradus scalæ fallente gressu devolutam cecidisse. Ad sinum frontalem sinistram levi & cutaneo vulnere, quod intra quattriduum coaluerat, fuisse perstrictam. Inde a lapsu vomituriisse frequenter, excaluisse, leviterque inhorruisse variis vicibus,

& quotidie : noctu mentem obscure plerumque ægrotasse : cephalalgiam interdum adfuisse in toto occipite, & capitis latere sinistro. Sanguinem semel e pede extractum esse.

Die 14. Octobris 1777. ad Nosocomium venit. Febriculæ vix vestigium, si pulsum, & corporis calorem consulueramus, quam maxime naturales. Lingua prærubra, præcalida, glutinosa : delirium mite, & per vices.

Eo die aquam cum melle & aceto multam hausit, adjecto pauco sale medio. Delirium mite, & constans.

Alterius diei vespera emetico propinato pauca viridia revomuit. Desipientia minor & per intervalla solum, & :

Die 16. Octobr. mens firmior. Solventia, salinaque continuantur.

Die 17. denuo paulo valentius emeticum hausit ex scrupulis duobus radicis ipecacuanhæ, & granis totidem tartari emetici confectum. Vomuit multo plura, amara, pultacea. Mens inde omnino firma.

Decocto dein radicis graminis, taraxaci, & cichorei usa est. Verum cum in diarrhœam permolestam incideret, & vires absumentem, radicem arnicæ propinabamus, si cui alvus fluxerat ob intestinalis tubi atoniam, quod genus alvini fluxus ægrorum nostrorum plerosque per æstatem, atque autumnii initia vexavit.

Morbo jam declinante tussis nocturna accessit cum epigastrii dolore, maxime inter tussendum, & anacatharsi nulla, aut pauca mucosa.

Prout ventriculus & intestina vigorem receperunt, ita tussis componebatur.

Die 11. Novembris non tussivit, e lecto surrexit. Reconvalescit.

Complura exempla habeo febrium biliosarum malignantis naturæ lapsum ab alto consecutarum.

Func-

Functiones animæ multum inde turbatas ea ipsa medicatio restituit, quæ febrim ipsam biliosam aggressa est, & illuviem præcordiorum emetocatharsi exantlavit.

Scio, in non dissimili casu caput trepano fuisse perforatum, cum æger a lapsu tenuiter primo, elapsis vero aliquot diebus graviter febriret, & cum mentis emotione. Ubi vulnus comparebatur: nil alieni repertum est. Æger paucos post dies delirus obiit.

Cranio resecato nihil prorsus vitiosi occurrebat, at magna viscerum abdominalium ruina, hepatis suffusio, biliosa, intestinorum livor, atque necrosis: qualia nempe in febre biliosa solent, neglectu, & inauspicata curatione in malignam conversa.

Alios ex alto delapsos, & mentis impotes quiete sola, enemate frequente, & iterata phlebotomia sanavi.

Quosdam vero, quorum vulnera sedulo explorata momenti non magni videbantur, quive mitius in speciem ægrotabant, valvaria, ubi nulla suspicio esse poterat, diffusa, diffractaque, & effusus in basin cranii, & in anfractus cerebrinos sanguis sustulit.

Adeo subinde difficilis, atque ambigua diagnosi est, an in lapsu ab alto encephalon idiopathice, & quonam vitio laboret, an vero commotum systema gastricum, biliferumque mentem ob quemdam utriusque consensum turbet!

LIBELLO ad finem decurrente non possum silentio præterire , quantopere industria viri egregii Josephi Cauffman, Philadelphientis Americani , in administrandis Nosocomii rebus sim usus.

Postquam enim doctrinam, atque ingenium singulare eminenti quadam ratione omnibus abunde comprobasset , amplissimo medicorum Viennensium ordini adscriptus est, mihiq; additus , ut in Nosocomio secundarii medici vices obeat.

Ea sparta ita præclare defungebatur , ut nuper ad faciendam in exercitu cæsareo medicinam cum summa commendatione evocaretur.

Atque ita laborem horum exegi , cujus dulcem hercle mercedem retuli , si vel paucissimis is bene vertat , ut hoc ævi , quodcumque est , felicius degant.

Conabor & posthac , si vita & sanitas suppetat , ut genuinas temporum , morborumve imagines porro sistam , meaque conferam ad morborum popularium cognitionem , & febrium veriore doctrinam.

Ita enim omnino agendum arbitor :

Immortalia si volumus subungere rebus

Fundamenta , quibus nitatur summa salutis :

Nè tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

LUCRET.

MAXIMILIANI STOLL,

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII

S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII

ET

PROF. PRAX. MEDICÆ P. O.

PARS TERTIA

RATIONIS

MEDENDI,

IN NOSOCOMIO PRACTICO

VINDOBONENSI.

LUGDUNI BATAVORUM,

APUD { HAAK ET SOCIOS, }
ET
{ A. ET J. HONKOOP. } 1788.

MAXIMILIANI STOLL.
S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII
S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARI
ET
PROF. PRAX. MEDICÆ P. O.
PARIS
Regone   tales morbos pariunt, quale fuerit
tempus, qui sunt similes.

Ex anni temporibus morbos conjectare datur.

HIPPOCRAT. *de Humoribus*

ILLUSTRISSIMO

L. B.

A. D E S T Ö R C K ,

DOMINO IN JETELSEE ,

AUGUSTISS. IMPERATORI ET IMPERATRICI
A CONSILIIS , ARCHIATRORUM COMITI,
STUDII MEDICI ATQUE INCLYT. FACULT.
MEDICÆ VINDOBONENSIS PRÆSIDI , AC
DIRECTORI PERPETUO , PER UNIVERSAS
AUSTRIÆ PROVINCIAS PROTOMEDICO ,
NOSOCOMII CIVICI PAZMANIANI PHYSICO ,
SOCIETAT. EDIMBURG. BOTAN. FLORENT.
ACAD. SCIENT. SIEN. ACAD. PRINCIP. HASS.
INSTIT. BONON. ET ACAD. NAT. CURIOS.
DEGLI DI ROVERDO MEMBRO , &c.

ILLUSTRISSIME VIR !

*VIRIS de Medicina bene meritis tanto
major , atque illustrior honor debetur , quanto
id bonum , quod ipsorum industria multo securius,
& optabilius redditur , reliqua omnia bonorum
humanorum genera antecedit.*

*Atque hæc ipsa , præter alias complures ,
potior mihi ratio fuit , cur etiam hunc tertium
tomulum Tuo illustri nomine voluerim conde-
corare.*

*Profecto omnis Medicina , atque ea præ-
primis ,*

primis , quæ apud Nostrates viget tantopere
 TIBI tenetur , ut artis progressus quosvis ,
 atque incrementa TIBI libenter & merito referat
 in acceptis.

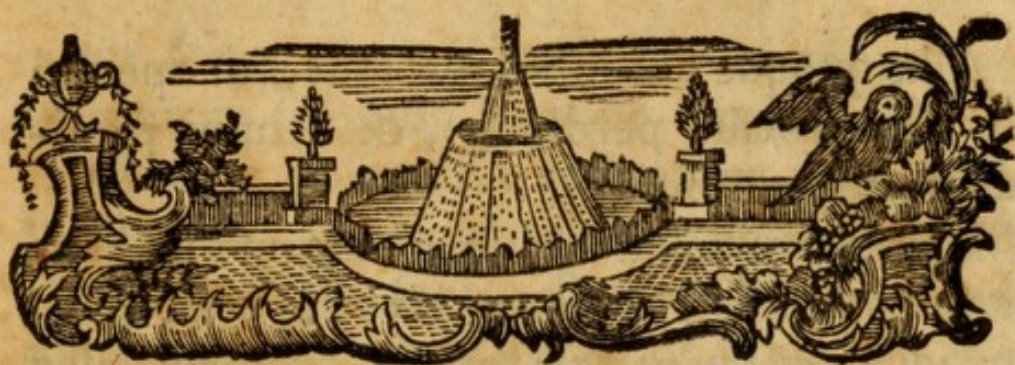
Ut enim Nosocomii mei utriusque ea conditio
 sit , quæ possit & artem observationibus ditare ,
 & discere cupientibus cum laborum , & temporis ,
 & pecuniarum insigni compendio ad Asclepiadeæ
 scientiæ adyta brevissimam viam monstrare ; TUA
 est industria effectum , TUOQUE consilio stabilitum.

Quam ob rem , atque ob plurima alia præclare
 a TE salubriterque constituta , Coætaneorum
 TUORUM gratitudinem meteris , quam certe a
 posteris (æquioribus plerumque , & minus invidiosis rerum æstimatoribus) obtinebis. Sunt etiam
 privata quædam officia , quæ me dulci quadam
 obligatione obstringunt , ut hos meos labores , &
 artis promovendæ molimina (utut exiguæ fortasse frugis , sed optimæ voluntatis plenissima)
 TIBI præ quovis alio velim consecrata.

TIBI enim , & TIBI quidem SOLI id debeo ,
 & debere me multum gaudeo , quod desiderio meo ,
 artis medicæ uberius exercendæ , atque etiam
 (ingenii mei tenuitate prohibear) ampliandæ ,
 satisfacere nunc plenius queam.

Faciam , ut TUI in me animi , VIR
 ILLUSTRISIME , concreditæque mihi
 provinciæ TE nunquam possit pænitere.

P R Æ F A T I O.

CUM viderem laborem meum Eruditis non displicuisse, hunc quoque tertium tomulum, qui res in utroque meo nosocomio gestas, (eo nempe, quod a SS. Trinitate nomen habet, atque altero praxi clinicæ destinato), & binorum annorum constitutionem complectitur, publici juris facere statuebam.

Non habeo, quæ meos Lectores moneam, præterquam, ne in hac quoque tertia observationum mearum sylloge, inaudita prorsus, & nunquam, & nullibi, & a nemine visa expectent; cum hunc mihi scopum non proposuerim, neque existimaverim proponendum.

Multa quippe in medicina reperiuntur, quæ, priusquam in canonem abire & stabilem sanandi legem possint, iterum iterumque & sæpissime visa & observata sint, oportet. Atque ita ex datis cognitisque, inter sese comparatis, novæ demum exsurgent atque antea nondum cognitæ veritates.

Aliæ

Aliæ quoque rationes super sunt, cur operam novasse prorsus perditam, & nemini proficuum non putem.

Nempe, quemadmodum a morum Magistris non expetimus, ut nova vivendi præcepta, novaque τῆς καλοκαγαθίας officia promant, sed eos suo munere præclare functos arbitramur, si vel tritissimas præceptiones persuadibili quodam modo explanent, & antiqua novis rationum momentis suffulciant, ut, quæ cognita quidem sunt atque intellecta, verum nondum, quantum optarent, exercitata, plus frugis ferant; ita satisfactum a me meo ipsius proposito puto, neque plane in inutili labore versatum, si vetustis quibusdam, & dudum fortasse cognitis, quamdam addidero novitatis gratiam, novisque observationibus illustrâro.

Id velim solummodo, Lectores intelligant, me solum quædam *fragmenta* dedisse, non integros tractatus, earum rerum, de quibus differere institueram; ut ne forte plus exigatur, quam, quantum animus fuerat proferre.

In Ephemeridibus binorum annorum 1778. & 1779. promiscue multa occurrunt, solum leviter perstricta, prout fors dedit, & ordo temporum; sed quorsum ea pertineant, & quem in finem sint dicta, is noverit, qui *tritas* medendi methodos, & hypotheses medicas, subinde nimis præpropere in thesin receptas, & ad veritatum practicarum dignitatem ele-

vatas

vatas (non plane in artis incrementum , aut Ægrorum solatium) æque norit.

Quæ de dysenteria referebam , ex fidis , innumeris , meisque observationibus hausta atque abstracta sunt , & quosdam hinc inde illius scientiæ , quæ circa hunc morbum frequenter popularem , & plurimis funestum versatur , fortassis hiatus explebunt , atque efficient , ut una saltem lineola propius absumus ab eo , quod hucusque fuerat inter *desiderata* repositum.

Verum non ego , sed æqui , peritique Lectores de hoc laborum meorum specimine cognoscant.

CONSPECTUS MATERIARUM.

SECTIO I.

	Pag.
E PHMERIDES anni 1778.	I.

SECTIO II.

Ephemerides anni 1779.	59.
--------------------------------	-----

SECTIO III.

De causa & sede phrenitidis, ad Celeb. Virum <i>Guillelmum GRANT</i> , Medicum Londinensem.	119.
--	------

SECTIO IV.

De natura & indole dysenteriae, commentatio..	167.
---	------

SECTIO V.

De morbis quibusdam systematis hepatici; præ- fertim de ictero.	241.
--	------

ITEM

De quibusdam affectibus nervosis.	278.
---	------

ET

Sparsa quædam varii argumenti.	297.
--	------

Index in partem Primam, Secundam, Tertiam.	310.
--	------

SECTION I.
EPHEMERIDES

ANNI 1778.

Pars III.

A

prima,

CONSPECTUS
HISTORIAE

De morbis quibusdam...

SECTION I
EPHEMERIDES

De morbis quibusdam...

De morbis quibusdam...

De morbis quibusdam...

De morbis quibusdam...

De morbis quibusdam...

M. S T O L L

RATIO MEDENDI.

JANUARIUS 1778.

A NNI 1778. exordium egelidum mador ingens
deturpavit, nivibus paucis, & in aquas
identidem fatifcentibus.

Constitu-
tio Janua-
rii 1778.
mollis,
austrina,

Die quarta nivosa, nubilave tempestas ingruit,
non valdopere frigida, eaque triduo obtinuit,
niveo vellere terram omnem obvelante.

Inde floccorum, nebularum, minutarumque
pluviarum defluvia ad duodecim usque vices
vertebant, glacie plerumque nullibi comparente:
ac die flatus austrini, tepentesque, & pluviis
subinde madidi residuas hucusque nives liqua-
runt; unde ex tepore assiduo, madore, pluviis
subinde, & crebris solibus mensem potius ver-
num, quam hyemalem aestimaveris.

Diem vigesimam sextam, & consequentem

A 2

pruina,

4 EPHEMERIDES ANNI 1778.

pruina, & boreæ penetrabile frigus aduffit, quod extremo mensis tempore denuo mitescebat.

Jam inde a medio mense primum campos nivibus denudatos, demum & colles, & vicinorum montium calva capita vidimus.

Die 7ma. 8va. & 31ma Januarii altissima barometri statio fuit — 28 poll. 3 lin. mensur. Vienn.

Die 15ta Januarii ejusdem maxima depressio . . . . . 27 poll. 3 lin.

Die 27ma frigus maximum . . . — 6 gr.
id est 6 gr. infra 0 in thermom. Reaumur.

Die 24ta frigus minimum . . . + 7 gr.
five 7 gr. supra 0.

Calor medius . . . . . + 1 $\frac{2}{3}$ gr.

Anni
proxime
elapsi fe-
bris bi-
lioso in-
flamma-
toria in
hunc us-
que men-
sem por-
recta.

Ultimis anni decedentis mensibus biliosa febris, quæ per æstatem, & partem quamdam autumnii viguit, visa est expirare. Nihilominus non ita emortuam sub hujusce anni initio vidi, ut non aliquando vires colligeret quasi novas, atque aut sola nonnunquam, aut in consortio phlogoseos non opinantibus insiliret. Nulla certe per hæc tempora febris occurfabat, quam quis simplicem, sinceramque inflammatoriam, diceret, & putrida, biliosaque labe carentem.

Vereor, ne isthæc austrina hyemis mollities delendæ æstivæ bili, penitusque profligandæ non sufficiat, quæ, si vim frigoris superaverit, denuo in aciem violentior prodibit, & per æstatem prædas ager, neque receptui canet, nisi ab hyeme boreali coacta.

Pleuriti-
des plu-
res, &
perip-

Morbi Januarii mensis fuerunt pleuritides, & peripneumonix commixtæ, seu bilioso-inflammatoriæ, & ægrotantium paulo major copia, quam sub anni

anni elapsi exitu; verum paucissimi mortem oppre-^{neumo-}
riernut.^{nie,}

Quaedam etiam febres scarlatinæ obvenerunt, ^{item}
veræ ut plurimum inflammationis expertes, in ^{quædam}
sexu præcipue fequiori, quæve solventibus solis, ^{scarlati-}
& vomitorio serius propinato auscultarunt, ne-
que eam sub hac methodo malignitatem experti ^{nobis}
sumus, quam alii eodem tempore, alia medendi ^{non ma-}
ratione usi. Hanc quoque exanthematum spe- ^{lignæ,}
ciem genesis habere gastricam inde sum argu-
tatus, quod qui sic ægrotabant, biliosa, pituito-
sa, putridave magno cum emolumento, & leva-
mine evidenti, mox insequente, ~~ava~~ & ~~avato~~
purgarentur; sed & aphtas hoc modo absterfi,
& a gangræna fauces prohibui, & hydropem
pedissequum averti.

Quos solæ aphtæ vexarant, aut tonsillarum ^{atque}
tumor, & angina, methodus solvens, & emeto- ^{aphtæ}
catharsi aqualiculum infarctum distentumque va- ^{compa-}
cuans, momento juvit. In infimo ventre resi- ^{ruerunt.}
dere morbi causam autumabam, eamque vires
suas in dissitas etiam corporis regiones porrigere.
Subinde demere quid sanguinis oportebat, &
materiem solvente & jugi potu semper idoneam
efficere, ut evacuanti pharmaco quiverit obe-
dire.

Multas hoc mense quartanas anno elapso natas ^{Quarta-}
sanavimus, salibus primo mediis propinatis, & ^{ne prio-}
subjuncto emetico. Hac ratione febrilis paroxys- ^{ris anni}
mus insigniter cicurabatur, &, si hypochon- ^{hoc men-}
driorum dolor, laboriosa spiratio, & tussis no- ^{ta.}
cturna ægros urgebat, mirum emesis levamen
attulit, eamque omni alii solventi, alteranti, ex-
pectoranti remedio prætulimus. Tum demum
saturatis solummodo radicum graminis, taraxaci,
& cichorei decoctis febris residuæ cum constantia

medebamur; vel vero, ubi febris altius visceribus infederat, corticem peruvianum dedimus, vel solum, vel floribus armatum martialibus amaroniaci falis.

FEBRUARIUS.

PRIMUM mensis dimidium dies serenos, siccos, frigidos, solesque ferme quotidianos, si diem mensis tertiam crassis nebulis involutam exceperis, ventos vero aquilonares crebros, subinde furientes habuit, & noctes pruinosas.

Appetente die 15ta hispidis cœlum nubibus corrugari, & aquilo, frigusque intendi. Hucusque nullæ nives.

Die 16ta nives peraltæ cadebant, per octiduum vix interruptæ, ventis per id tempus a septentrione impetuose ruentibus, & gelidissimis. Has die 22da coorti austrini, tepidique status repente fuderunt.

Ultimi mensis dies denuo puriores, siccioresque fuerunt.

Die 3tia & 4ta Februarii altissima mercurii statio . . . . . 28. poll. $5\frac{1}{2}$ lin.

Die 16ta, & 17ma ejusdem maxima depressio . . . . . 27. poll. 1. lin.

Die 14ta frigus maximum — 6 gr.

Die 23tia calor maximus + 6 gr.

Calor medius . . . . + $1\frac{1}{2}$ gr.

Die 25ta notabilis aurora borealis.

Non major hoc mense morborum seges fucerevit, quam Januario decurrente, nec multum dispar illorum indoles observabatur.

Fe-

Febrium plerarumque hac tempestate id fue-
rat ingenium peculiare, ut thoracem more pleu-
ritico, peripneumonicove impeterent; etsi benig-
nius quam vera pleuritis, aut peripneumonia ple-
rumque soleat, ægros adorirentur, neque in vitæ
conjicerent discrimen, nisi insanam medicationem
nactæ.

Morbi
thoracis
frequen-
tes, pleu-
ritides,
perip-
neumo-
niæ no-
thæ.

Febrim inflammatoriam genuinam, nullique al-
teri vitio commixtam nullam vidi, plures vero
pleuritides *nothas*, seu *pituitosas*, easque aut so-
las & *meracas*, aut superinducta phlogosi com-
positas.

Pulsus habuere plerique, quales fani solebant,
neque multum præter morem incaluerunt.

Harum
descrip-
tio.

Lotium aut naturale omnino erat, aut parum
tantum ab urinis sanorum recedens, & coloratius.
Tenuitas, & flammeus rubor, quo utroque cha-
ractere urinæ inflammatorum notantur, procul
aberrant.

Febrilis tenor is fuit, ut ægri majorem plerum-
que meridie, aut devexo jam die, validioremque
accessionem experirentur, quam illi assolent, quos
vera *inflammatoria* febris tenet, minorem vero,
quam quæ febrim comitatur *biliosam*: easque acces-
siones aut nulla, aut modicissima horripilatio or-
diebatur.

Nec prima morbi invasio violenta fuit, nec
veluti ex insidiis incautos arripuit. Quædam
corporis, & capitis præcipue, gravitas, & ob-
tusior degustandi facultas, dentiumve sordities,
atque is sensus, quasi insipidam farinæ pastam ore
continere, & minor paulo membrorum agilitas
multos ante dies præcessit. Proxime morbus ab-
fuerat, ubi venter infimus adstringi, siccarive
coepit, atque aliquot diebus officio non fungi.
Neminem habuimus, cui non & paulo ante in-

firmi-
tatem, & sub ejusdem initia alvus fuisset
multis sæpe diebus compressa. Atque in omni-
bus omnino ægris tanta infimi ventris hoc mense
siccitas fuit, quanta non alia ulla tempestate.
Obliterata sic alvo epigastrium tendi, dolere, &
elanguescere alimenti desiderium cum oris amaro
sensu cæpit. Tandem tussitare interdium, noctu
frequentius, & febri evidentiori tentari. Primo-
rum dierum tussis absque thoracis dolore fuit,
atque absque sputorum rejectione, sed non sine
molesto totius epigastrii sensu, eoque inter tuf-
siendum multum aucto. Tunc demum gluten pau-
cum extussitarunt, quidam etiam meracum san-
guinem, *paucum* quidem initio mensis, at, qui
post ejusdem initium sic ægrotabant, *profusum* ple-
rique sanguinis e pectore flumen profuderunt. Certe
hoc tempore hæmorrhagiæ pulmonum ubique in-
crebuerunt, non apud illos solum, quibus ea ægritudo
ex consuetudine redit, sed & eos, quibus firmior
thoracis compages obtigit, eique morbo cæterum
minus idonea.

Hæmor-
rhagiæ
pulmo-
nales.

Ante, & sub ipsa hæmoptoë pectus *compungi*
alicubi, aut opprimi cæpit: verum selibra, aut
libra sanguinis læti, spumantisque sic rejecta pec-
tus allevari videbatur, & ægri mitius habebant.
Non ea fuit tussis violentia, quæ sanguinis retinacula
vi perrumperet, ut, qui sæpissime non laboriose
tussitantibus largus profluxit.

Præpri-
mis in fu-
toribus.

Licet non intra unam hominum classem hic mor-
bus se contineret, quosdam tamen opifices pecu-
liarius, atque præ reliquis sibi destinavit, textores
ajo, sartores atque futores.

Atque hos ipsos inter miserrima valetudine
ufos, & infirmissimo pulmone *futores* observavi.

His ex flavo nigrescens, & piceus ora color
tin-

tingit, anhelosis, tussiculosis, & si forte ætate adhuc tenera futorio operi admovebantur, thorace angusto, ac sterno, non uti in bene formatis, modicissime protuberante, sed concavo multum, atque intropresso. Corpora, ut ille Catulli Furius, *sicciora cornu* habent, & :

Vix toto decies cacant in anno,
Atque id durius est faba, & lapillis.

Tenuissimus in iis abdominis nimium quantum adstricti est ambitus, ut magna musculorum rectorum torositas, & vis eorundem in viscera subiecta æquo multo major.

Inde faciles explicatus repetimus, cur in futoribus maxime bonorum, malorumque succorum inæqualis per medium, atque infimum ventrem, dispensatio fiat, & eorundem utrorumque justo major copia intra thoracem se recipiat, illuc ex abdomine propulsa.

Prout alii propius ad hanc futoriam diathesin accesserant, ita etiam ejusdem morbos experti sunt.

Quodnam in medendo consilium, viamve invenim, tum demum exponam, ubi plures hæmoptoës species aliis a me temporibus, aliaque visas occasione succincte commemoravero. Sic iis, quæ de medendi ratione dicam, plus lucis me affusurum confido.

Diversæ
hæmo-
ptoës
species
& hæc &
aliis an-
nis, ab
Auctore
observa-
tæ.

Primam hæmoptoës speciem *inflammatoriam* appello, quam rigidissima quondam hyeme frequentem habuimus, cum eadem tempestate sæva pleuritis robustissimos quosque subverteret.

Hæmoptoëm hanc *inflammatoriam* eundem cum pleuritide morbum existimabam, cum & eadem tempestatem, & symptomata eadem, & eosdem quoque homines feligeret uterque morbus.

Pleuritidi sæpenumero parca , crocea , cruenta-
que sputatio jungebatur , & quamdiu ægri pauxil-
lum tantummodo sanguinis sputando rejecerant ,
tamdiu morbum *pleuritidem* salutabant ; si vero
meracior sanguis , & copia notabili , tussiendo
prodiit , mutato nomine *hæmoptoë* dicebatur , utut
eadem , si rei essentiam spectes , utrobique fuerit
ægritudo.

Momen-
tosa ad-
monitio
in sanan-
da hæ-
moptoë
inflam-
matoria.

Eadem quoque & pleuritidi & hæmoptoë ra-
tione medebar , missione sanguinis repetita , &
emulsis nitrosis , & enemate crebro , ac emolliente ,
universoque antiphlogistico apparatu.

Opium , hyoscyami extractum , & adstringen-
tia remedia , ac potus aquæ gelidæ , quæ singula
multis celebrata encomiis in quavis non raro hæ-
moptoë propinantur , nulla morbi , causarumque
pervestigatione , aut perfunctorie tantum facta ,
in præsentiarum abesse procul jussi , meliores in
usus reposta.

Pleuritidem nosco *latentem* , & *chronicam* , in
hominibus angusto thorace , longo , tenuique col-
lo , corpore gracili , gratiofo , junceoque , scapu-
lis alarum iâ modum exstantibus , facie nitidissime
candida , genis roseis , vivida promptissimi ingenii
vi , fibra delicata , ac perquam irritabili mulctatis
potius , quam donatis.

Hi sæpenumero *inflammatoriam hanc hæmo-
ptoën* patiuntur , quam cortice peruviano in ju-
vene quodam exacerbata , atque in phthysin
velocissime conversam novi ; in alio vero phle-
botomiis parcis , sed frequentissime repetitis , &
vivendi ratione summopere antiphlogistica non
equidem percuratam , nihilominus tolerabilem ef-
fectam , prohibitamque per plures annos ab jam-
jam imminente pulmonali phthysi ; donec sospi-
tatore suo , qui ægro hucusque solerter , provi-
de-

deque cavit; dimissio, alius accerferetur, rerum minus peritus, qui cum corroborandos esse pulmones assereret, ægrum irreparabili tæbe non multo post consumtum vidit.

Altera hæmoptoës species *plethorica* nominabatur, ubi aut abundantior sanguis, quam qui apte contineri intra sanguiferum systema, circumferrique commode queat, vim in pulmones fecit, forte a natura imbecilliores, effractisque vasis suam hic redundantiam profudit; aut, etsi reapse non nimius, variis tamen stimulis exagitat, rarefactus, orgasticus, motu validiore corporis quocumque aut mentis, eundem, atque eadem ratione exitum e pulmonibus est molitus.

Hæc altera species tanto minus discriminis quam prior afferabat, quanto minus periculosa sola sanguinis cæteroquin boni redundantia erat præ ejusdem ac necessarii visceris inflammatoria constitutione.

Medendi rationem ipsa morbi, causarumque notio decebat.

Aliam speciem hæmoptoës *periodicam* statuebamus, ubi aut menstruus sanguis pulmones petiit, hique uteri vices inauspicato subierunt; aut, qui per apertas olim hæmorroides exonerabatur, iisdem occlusis nunc intra thoracem iruebat, eique violentiam inferebat.

Hæmoptoën ab erodente materia, venerea, scabiosa, achorosa, herpetica, scorbuticave oriundam, & communia omnium hæmorrhagiarum adjumenta sanabant, & auxilia specialia cuivis specificæ acrimoniæ dicata.

Hæmoptoë maligne febrientium non aliam medelam admisit, si remedia in omni sanguinis nimio

mio fluxu usitata excipias, quam qualem humorum putrida tenuitas, & solidorum iners laxitas, atque imminens dissolutio poscebat; summe videlicet antisepticam, adstringentem, ex peruviano cortice, fero lactis aluminoso, stringentibus succis, & usu gelidissimæ aquæ, ac spiritibus acidis mineralibus &c.

Hæmoptoën *vulnerariam* violentæ non raro tussi, pulmones quasi convulneranti debebamus, a diversissimis subinde causis, variaque fede locatis oriundæ. Mirum quantum variare curandi rationem necesse erat, prout alia atque alia fuerat ipsius tussis causa, causæque sedes. Hæmoptoën *vulnerariam* a gravi casu, aut vi externa pectori illata frequenter missione sanguinis, & antiphlogistica methodo sanavi, totusque in id incubui, ut inflammationem vulneribus supervenientem quam benignissimam efficerem, minimamque, & periculosam suppurationem aut averuncem, aut cohibeam.

Stulta opinio est, atque in ægrorum perniciem nata, quæ stimulantium balsamorum interno usu consolidare disrupta vasa intendit, nempe affuso oleo incendium restinguere.

Hæmoptoë, *peripneumoniæ nothæ*, seu *pituitosæ*, comes, a minus perviis pulmonibus: atque multa redundantibus pituita, sanguine interea violenter a dextro corde protruso, vasæque pulmonica effringente, repetebatur: Hæmorrhagiam hanc quam nulla alia medicina comprimere valeat, quam quæ, præmissa non larga phlebotomia, a pituita redundante thoracem expedit, quanta maxima celeritate & efficacia potest, facile patuit. Id vero multoties vomitorio prompto effeci, ubi antea sanguinem miseram, & ven-

ventrem enemate sollicitaveram. Quodsi nullum in mora periculum fuerat, potum antea multum, salitumque propinavi. Inter vomendum nec lineola sanguinis comparebat, & vomitione peracta non nisi perparum, donec non multo post nihil penitus cruenti conspiceretur. Curam absolvi decoctis solventibus e radice graminis, taraxaci, & cichorei paratis, & alvina libertate diutius conservata.

Pleuritidem biliosam cruenta subinde sputatio, quin etiam liberalis hæmorrhagia comitabatur, atque in universum febres ab illuvie biliosa œconomiae gastricæ exortas non levibus hæmorrhagiis jungi narium, pulmonum, uterive aliquoties observavi.

Hæmoptoën id genus biliosam, gastricamque, & quamcumque hæmorrhagiam hac origine prognatam, certius nihil nihilque efficacius vomitorio stitit. Quæ vero abdominalia viscera, ventriculum maxime, & intestina, demum & universum corpus invigorabant, relapsus, faciles cæteroque, & periculosos, avertebant.

Curationum feliciter ac methodo peractarum numerosa exempla suppetunt, quæ qui in medium producere tanquam totidem testes vellet, legentibus abuteretur.

Leviore hæmorrhagias biliosas consopitas equidem alia ratione subinde vidi, iterata videlicet, profusaque sanguinis missione. Verum diuturna infirmitas, & imbecilla corporis constitutio consequebatur, & crebri in eandem hæmorrhagiam relapsus, si forte vel ob levissimam causam circuitio sanguinis plusculum incitaretur.

Nihilominus communior observatio docuit, biliosas ejusmodi hæmorrhagias phlebotomiis solis, & antiphlogistica methodo adeo, ut plurimum,

num, non fisti, ut profusiores evadant, brevique virium vitalium ruinam ingentem inferant, & exsanguē, marmoreumque frigus, *mortis comites*, & *funeris atri*.

Hanc hæmorrhagiæ *biliosæ* curationem ope phlebotomiarum, & antiphlogisticorum potuum obtentam *infidam* appellabamus, cum & vires convelleret, & visceri præcipue hæmorrhagiam passio atoniam induceret frequentiori relapsui opportunam; ac stimulem excitantem, biliosam nempe illuviem, ad breve tempus enervaret tantummodo, non erueret, qui validius posthac acturus erat in corpus imbecillum, acie recuperata.

Complures novi crebris febriculis biliosis, iisque levissimis tentatos, qui assumpto antiphlogistico potu & instituta largiori sanguinis missione biliosum circa ventriculum hærentem partim enervarant, partim per omne ferme vasorum systema distraxerant. Materie non multa, vel potu multo submersa, vel in partes distracta multas, atque hoc ipso magis inermi effecta convaluere; sed impurioribus posthac succis utebantur, & corpore minus firmo: hinc magna in eandem febriculam proclivitas nata est, quæ si denuo insurgere tentarat, eadem ratione dilata, retrusaque est potius, quam evulsa, gravius crebriusque reditura.

Sanguinis e pulmonibus eruptionem multæ quoque causæ efficiebant in abdomine sitæ, quæ circumeuntem humorum libertatem ibidem imminuebant, eorundemque competentem quantitatem pressis aut quacumque ratione angustioribus effectis vasis ab abdomine prohibebant, prohibitumque ad infirmiores pulmones ablegabant. Eas inter causas reponebamus *spasmos* undecumque pro;

productos, *tumoresque* omnis omnino generis, dummodo molis spectatæ fuerant, præcipue si celeriter increvissent.

Hinc variam in hac abdominali hæmoptoë mendendi rationem inire solent, atque etiam ipsi iniveramus.

Hæmoptoën largam enemate, & propinata falis amarj solutione, ventrem diu ante obstructum celeriter referante illico compressi, atque aliis subverso per emesin ventriculo hunc sanguinis fluxum stiti.

Enervantes narium hæmorrhagias in homine feбри biliosa detento, unaque & ipsam ægritudinem principem repetita emeto-catharsis sustulit.

Cum narium, & pulmonum perniciosæ hæmorrhagiæ ægrorum cuidam mortem illaturæ viderentur citius, quam ipse deploratus hydrops: eductis paracentesi aquis fatalem horam aliquoties differebam, profluvio vitalis laticis sic subsistente, atque nonnisi collectis aquis recurrente.

Hæmoptoë illorum, quorum pulmo tuberculis obsessus existimabatur, aliquoties mihi visa difficilem semper medicationem, aut nullam admisit. Etenim duo erant, quorum habendam rationem arbitrabar: moles videlicet sanguinis per pulmones tranantis fuerat minuenda, ne ea vasorum pulmonalium capacitatem superet, & deinde ipsos meatus sanguinis in pulmonibus tuberculosis angustiores, pressosque oportuerat expedire.

Massam humorum movendorum minueram instituta phlebotomia, sed alterum scopum vix assequabar.

Plerique, quorum cadavera dissecta tuberculosos pulmones exhibuerunt, fuerunt olim aut rufes *stomachicas*, diuturnas, neglectas, aut methodo non sua curatas, aut peripneumoniam notam,

tham, seu pituitosam, eamque ipsam perversa medicatione in tuberculosum pulmonum morbum conversam perpeffi.

Quos vero ob tuberculosum pulmonem credideram in hæmoptoën incidisse, sanaveramque, his dempto medico sanguine, solventia remedia ex radice graminis, taraxaci, & cichorei propinavi mediocri sale, aut refracta dosi tartari emetici armata, cavique, ne morosior alvus evadat, & emeticum blandum, præcipue ubi aut tussis reverti, aut pectoris oppressio cœpit, per vices exhibui.

Testor, me *solis* solventibus nil profecisse, tussi, nocturna præcipue, noctes ruditer turbante, & laboriosa, cum vel levissime corpus commoverem, spiratione. At blandior per vices emesis thoracem mirum quantum expedit.

Solventibus lenia tandem tonica commiscui, cum non suffecerat infarctum solvisse solum, sed & futuram ejusdem genesin præoccupare necessum fuerat.

Hæmorrhagias pulmonum a vitio cordis, aortæve aneurysmate, aut alio quocumque, non describam, cum animus mihi non sit integram hæmoptoës variæ imaginem sistere.

De hæ-
moptoë
hydropi-
corum,
& pauca
quædam
de hydro-
pe.

Quædam pauca solummodo de hæmoptoë hydropicorum prioribus subjungam.

Viri quidam laboriosi, atque exercitati, aurigæ, fabri lignarii, &c. hydrope intercute detenti, quin aliqua manifesta, & hydropis communior causa potuerit incusari, meæ se curæ concrediderunt.

Pinguescere initio videbantur facile, collo, & thorace præprimis. Tandem diffundi per totum corpus tumor cœpit, prodique morbosa conditio. Pulsus arteriarum erant vegeti, tardi, robustique,

que, & cætera sanorum instar habebant. Difficillime, tarda que curatio fuit, & mitissimis solum remediis, quæ & alvum, & urinas moverunt, perfecta. Salia mitiora, nitrum, & terra foliata tartari in decocto althææ, malvæ, & liquiritiæ fere sola profuerunt, sero tandem oxymel scilliticum prioribus poterat admisceri.

Uni, alterive, sanguinis parum extrahere debui, dolore fixo thoracis, calore, & urina flammea id exigente.

Hos inter auriga fuit, cui præter universalem corporis tumescentiam aquosam modo scrotum, modo sterni pars, aut collum peculiarius tumuit tumore repente orto, globoso, farciminoso, aquoso-emphysematoso, mox iterum obortis sudoribus difflato. Huic per vices pectus repente opprimebatur, ut aliquoties ferme mortem oppeteret suffocantem; accessit & larga sanguinis e pulmone rejectio, eo tempore nulla corporis pars peculiari illo tumore, vago, aquoso, aëreo tumere visa est, ut inde conjecerim, materiem tumoris illius corpus oberrantis ad pulmones nunc esse projectam. Sic constituto vesicans ad thoracem admovi, & homini stragulis contecto diaphoreticos potus ingessi. Obortus sudor hæmorrhagiam pulmonum stitit.

Vesicantia largam movere diaphoresin fere semper observo, quin etiam profusos sudores, si & cætera accedant ad proliciendos sudores requisita.

En hæmoptoën vesicante compressam!

Hæmorrhagias profusas narium, epilepticos insultus, & mortem apoplecticam in non magno virorum hydrope observare aliquoties licuit, ubi vel graves fœminarum hydropes tuto curabantur.

Exponere nunc juvat, quænam ex recensitis

Pars III.

B

hu-

hucusque hæmoptoës speciebus hæc nostra fuerit hoc mense visa, & qualem ægris opem, & quo eventu tulerimus.

Atque ut huic quæstioni satisfaciam, illius oportet recordari, nos antea & inflammatoriam hæmoptoën, & aliam peripneumoniæ nothæ seu pituitosæ comitem, ac tertiam commemorasse hæmoptoës speciem ab illuvie ventriculi biliosa, & infimo ventre sicciori, atque diutius obstructo natam.

Hæ causæ, quarum singulæ producendæ alias hæmoptoë pares sunt, suas si quando vires conjungunt, id evidentius faciunt, & majori cum ægrotantis discrimine.

Atque hunc causarum multiplicium hæmoptoën efficientium concursus hoc mense vidimus, ita tamen, ut sæpe levis tantum esset, & veluti superficialia inflammatio pulmonum; gravior vero, & princeps altera ægritudo, peripneumonia videlicet notha. Adde & hoc, plerosque simul biliosas in ventriculo fordes, & alvum diutissime clausam, habuisse.

Hæc syndrome causarum claram hæmoptoës hujus nostræ notionem effingit, & quid agendum nobis fuerit, demonstrat.

Illico nempe enemate crebrius injecto ventrem solvimus, quo præsidio, utut ad speciem non magno, & capitis temulentia, caloresque, & thoracis symptomata multum remiserunt. Aquam dein cum melle & aceto propinavimus, & mitionum salium mediorum solutionem. Die altero paucas sanguinis uncias detraxi, sicque hæmorrhagia pulmonum plerumque intra limites parvæ cruentæque sputationis reducebatur. Verum, seu sanguinis fluxus persisteret, seu dicta ratione imminueretur, dummodo aut levissima, aut nulla

la phlogosis esset, emeticum propinavi. Vomitus, alvusque mota ægros plurimum recreavit, sanguinem cohibuit, & spiritum præcipue liberiorē effecit. Quibusdam emesin post multos primum dies movi, iis nempe, quorum pulmones aut major, aut pertinacior phlogosis tenuit. At his sanguinem crebro, & largiter detraxi, ventremque infimum eccoproticis, & enemati-
bus vacuavi. Atque hac methodo, phlebotomiis, eccropoticis, & enemate crebro ad id usque tempus sum usus, quo lotium antea flammæum, & absque hypostasi, flavescere magis cœpit, rubere minus, & emissum brevi turbari atque sedimentum lateritium, furfuraceum, ex albo rubellum demittere: hocque fractæ phlogoseos signum arbitrabar, etsi & æstus persisteret, & incommoda thoracis; his enim propinato emetico tuto celeriterque medebat.

Celebrata emesi largo radicis graminis, taraxaci, & cichorei decocto utebantur, cui vel falsi medii quid, vel refracta tartari emetici dosis commiscebatur.

Hæc modo & tussis nocturna indies cicurari, sputaque albumen recentis ovi referencia minui cœperunt, ægro subinde pituitam vomente, & solito crebrius dejiciente.

Amaricantia, stomachicave, curationi coronidem imposuerunt.

Quibusdam omisso emetico, suffecerat ventrem per epicrasin manna, tamarindis, & sale medio solvisse.

Sanguis emissus plerumque crustam habuit violentam, auriginosam, diffusam, crassam, tenacem.

Sola crustæ phlogisticæ apparitio me non commovit, ut iterato, & sæpius, largiusque sanguinem

nem mitterem, nisi & alia veræ inflammationis, ejusque prædominantis signa copiosiores, iteratasque, phlebotomias exigent.

Morbi ergo thoracis hoc mense fuerunt pleuritides inflammatorio-pituitosæ; inflammatorio-biliosæ; aut prævalente phlogosi, pituitoso-inflammatoriæ; atque eadem omnino eadem ratione commixtæ, & a prædictis pleuritidibus essentialiter non differentes hæmoptoë.

Recordabar hoc tempore pleuritidum ab egregio CLEGHORNIO observatarum, quas aliquis non inepto *putrida-inflammatorias* compellaret, ubi vera in pulmonibus inflammatio est, at simul putridus, & inflammatis acrimonæ formes intra abdomen hæret, quem primo obtundere, diluereque oportet, dein vero aut vomitu, aut alvo mota exterminare.

Cæterum toto Februario vomitiones dato emetico crebriores, dejectiones vero parciore, observabantur, quam elapsa æstate, qua vigente, atque adulta, & per omnem autumnum, alvus lubricissima fuit; & suapte, & multo magis, vel levissimo pharmaco propinato.

Vomuerunt hoc tempore paucam plerumque pituitam, at levamine molem materiæ plurimum superante.

Bitis hoc mense nonnulla, *phlogoseos multum*, & plurimum pituitæ ubique offendebatur: atque hæc ultima toto hoc mense præfecturam extercuit.

Et si nullos habuerim morbos mere inflammatorios, sed recensita ratione compositos, nihilominus non defuerunt febres ex pituita aut sola, aut bili remixta prognatæ, putridæque: attamen putredine non valida, nec ferociente.

M A R-

M A R T I U S.

M A R T I I primos dies tepor, & aura ferena, puraque commendavit.

Nullæ ullibi nives comparuerunt, nisi ubi eadem venti nuperrimi in acervos congefserant serius liquandos.

Die quarta tepidissimus & capita gravans vulturnus cœlum nubibus obduxit, pluvias comminatus. Soles dein, nebulae, nubes, & pluviae tenuissimæ quasi in orbem redierunt, tepore humido assidue persistente, donec die nona madori frigus accederet.

Die 12ma aquilones algidissimi coorti auram siccarunt. Sol, gelu, nivium hinc inde flocci, & tenuissima grando, ventique ab septentrione per vices.

Die 19na aquilonem hucusque dominantem repente enormis auster excepit, coactisque a meridie nubibus cœlum in pluvias dissolvit.

Ex eo tempore multa auræ inconstantia, turbidæ, austrinæ, terramque exiguis sparsim pluviis irrorantis.

Penultima tota pluviosa fuit: atque ultima nimbofa, austro corpora, atque animos exsolvente.

Die 12. 13. mercurius altissimus
28 poll. 4 l.

Die 4. & 5. ejus infima statio
27 poll. 2 l.

Die 13. frigus maximum — 4 gr.

Die 30. calor maximus + 12 gr.

Calor medius. . . . + 2 $\frac{2}{3}$ gr.

Plures hoc mense ægrotarunt, sed morbo mitiori atque in longius, quam mensibus elapsis, tempus excurrente, & fœminæ præ viris: at parcus libitinæ census.

Rheumata multa,

Mense Febuario ad finem decurrente & Martio lumbagines, ischiadesque multæ sunt visæ, longiore purgantium lenissimorum usu sublata. Quos hæc ægritudo quasi e consuetudine quotannis una alterave vice revisit, eos etiam tarde deferuit, atque ita, ut ægros identidem recurrente leviculo dolore, aut pondere artus cujusdam insolito, aut ejusdem stupore sui commonefaceret. Quidnam hos inter fuerunt, quorum aut crus, aut brachium multum emarcuit.

male curata atrophiam artuum induxerunt,

Atque hanc artus alicujus atrophiam illi imprimis experti sunt, qui rheumatismos *originis gastricæ* non subversione ventriculi sorde multa contaminati, confirmataque ejusdem coctrice potentia sanare annitebantur; sed phlebotomiis, & scarificatione, & multa tepida, sudorifera, enervante potione morbificam materiam per minutissima vasa deduxerunt, alte tandem irradicatam, non extricandam.

Hic mensis magnam *pituîtæ* copiam generavit, sed phlogoseos minus.

Januarii, enim, & Februarii *phlogisticum* vitium, quod ipsum per ea tempora raro, aut nunquam solum aut meracum, aut etiam intensum fuit, hoc mense evidentius remisit, atque in *pituitosum* totius corporis, abdominis autem imprimis, & pulmonum convertebatur.

eorum natura,

Rheumatum, seu lumbos, seu femora, sive alia loca occupant, ea indoles fuit, ut vespere, nocturne ægros vexarent, atque interdiu plerumque silerent. Hæcque aut sola fuerunt, aut catar-

catarrhum, aut peripneumoniam notham commilitonem habuerunt.

Si quis quamdam corporis partem jam antea aff- & sedes, festam habuerat, aut imbecillam, in ea rheuma fugebatur. Sic, qui antea aut artum forte impigerat, aut oculum festuca, arenula, aut quocumque illabente pulvisculo irritatum habuerat; paucos post dies febrile obscure, noctes habere turbatas, sudare, & ventriculo gravari, ac nauseare occœpit. Demum vexata antea pars, sive oculus fuerat, sive artus quidam, gravius tentari dolore dilacerante, vespertino, nocturno.

Illata externa vis sive oculo, seu alteri parti, hoc rheuma gastricum videbatur invitasse.

Ophthalmiæ hæ cito in corneæ transparentis cineream opacitatem abiverunt.

Duo in medendo spectabam; ut & ipsam febriculam rheumaticam sanem, & ea sanata, reficcataque ejusdem e ventriculo scaturigine, alteram auferam infirmitatem topicam atque in artu quodam aut oculo resistentem. atque cū ratio.

Rheumaticam hanc febriem solventibus, emesi, emeto-catharsi, aut sola etiam catharsi leniori, sed diuturna, & tandem invigorantibus plerumque fuisse fortunate discussam, supra dixi.

Topicam artus alicujus infirmitatem, quam, febris rheumatica penitus jam abacta, nonnunquam diutius perstitisse commemoravi, v. g. stuporem, aut levem per vices dolorem; vesicans, aut rubefaciens emplastrum, aut frictio aromatica sustulit.

Metastases hæ a febribus hujus tempestatis productæ multo dissolvi difficilius, tardiusque observabantur, ac illæ solent febrium æstivarum; atque in universum depositiones hyemales, vernæ, autumnales, etsi jam percurata genitrice febre,

febre, diu plerumque persistunt, & morbum efficiunt ipsæmet peculiarem, peculiari quoque ratione curandum. Ubi e contrario quidquid sub ipsa æstiva febre topicarum affectionum subnascitur, eodem prorsus modo sanatur, quo ipsa princeps febris; quacum aut viget, aut profligatur.

Peripneumonia *notha*, seu *pituitosa*, hac etiam tempestate eminuit, eaque aut sola, aut pulmonum veræ quoque inflammationi, utut exiguæ plerumque, & cito dissolutæ, sociata. Paucos gravior, & periculosa inflammatio pulmonum prostravit, eosque præ cæteris exercitatos, & juvenes.

Plerisque dolor alterutrum thoracis latus infestabat pungens, dilacerans, diffusus, ab humero ad usque ilei ossa decurrens.

Quibusdam etiam artus afflicti lateris veluti a destillante acri sero compungebantur. In illam quoque, quæ dolebat, corporis partem cubare nequiverunt.

Peripneumonia nothæ, nothæ quoque pleuritidis hujus mensis descriptio.

Peripneumoniam huic, seu pleuritidi nothæ, rarior hoc mense pulmonum hæmorrhagia jungebatur, etsi parca cruoris spuitio vix ulli abfuerit.

Omnibus sputa prodire albumen ovi referentia, initio pauca, dein copiosa.

Quorundam pendula, ductiliaque sputa color herbaceus tingebat.

Anxietas magna: cardialgia, præcipue post potulenta: febris non magna, vespertina, & obscuras habens accessiones.

Sputatio multa morbum non solvit, hinc eandem nunquam urgebamus. Satius erat, morbificam materiem solventibus salinis ita præparare, ut, ubi sanguine una, subinde & altera vice, de-

detraeto phlogosi cavibus, dato vomitorio potuerit educi. Mox inde & tussitatio molesta componi, & sputorum rejectio plurimum & magno cum levamine imminui.

Peripneumoniis nothis levioribus eccoproptico- rum continuatus usus profuit, gravioribus multum impar.

Peracta vomitione, quam subinde iterare post aliquot dies oportebat, taraxaci decoctum, & aut paucum salem medium, aut refractas portio- nes tartari emetici propinavi; donec, præter cor- poris lassitudinem, cuncta ex legibus sanitatis pro- cederent. Decocto radice cichorei, lichenisque islandici confirmatos dimisi.

Alii quoque morbi fuerunt hac tempestate perip- neumoniæ nothæ comites; asthmata nempe, & catarrhi, & abortus crebri, & hæmorrhagiæ uterinæ, quæ vel abortientibus acciderunt, vel tem- pore menstruæ purgationis.

Morbi
epidemici
principis
quidam
quasi sa-
tellites.

Morbos hosce, utut dissimili facie in publi- cum prodeuntes, eadem de stirpe fatos eodem quoque pabulo enutrir, eadem ubique therapeu- tica methodus, & eodem cum eventu adhibita, demonstravit.

Qua ratione eadem morbifica materies in his catarrhum, in illis vero abortum fecerit, aut profusum catameniorum profluvium, ignoro. Id assero, me ad speciem diversissimos morbos fe- briles, sed eadem prognatos tempestate, & abs- que alia omnium horarum accedente evidenti cau- sa, eadem methodo tuto sanasse, hancque ab anni constitutione desumptam medendi rationem præ omni alia vidisse meliorem, compendiosamque magis.

Cognitio
morbi e-
pidemici
est dux,
& acus
nautica
in asse-
quendis
innume-
ris aliis
affectio-
nibus
morbosis
correg-
nantibus.

Certe se ipsum, & artem, & ægros ludit, qui febrilium morborum curationes aggreditur,

non manu identidem quasi ductus hac fida itineris duce ; temporis nempe peruestigata conditione.

Hac temporum scientia destitutum mille formæ ejusdem causæ *variis*, milleve lusus ludificabunt.

Nemo nec exercitui ægrotanti , nec numerosæ in nosocomiis urbanæ plebi consulet , qui hac magistra caruerit , constitutionum notitia.

Versatilem certe , nullive innixam fundamento in genus medicinam appellabo , inutilemque & nugatoriam , dummodo nihil momentosum , aut heroicum moliatur ; quæ vero , æque infirmo insistens talo , sed magnis & valentibus remediis abutitur , inter infamia veneficia reponam , vel ipsa deterrima epidemia magis devastatricem.

Qui naturam epidemiarum peruestigavit , nulla-que varietate accidentali distractus causam arripit , oppugnatque pandemon ; quot quæso mortalium erit sospitator , & genius tutelarioris.

Peripneumoniæ nothæ , & catarrho , & asthmæ , & fluxibus sanguinis eadem , quemadmodum antea exposui , ratione medebar ; solventibus nempe , atque emeto-catharsi. Nil certe discriminis intercessit , si phlebotomiam unam , quin & plures excipias , initio peripneumoniæ nothæ subinde necessarias , atque emesi præmittendas. Catarrhi solis subinde solventibus salinis , plerumque etiam his , & vomitorio serius propinato auscultarunt. Asthmatici eadem , ac catarrhosi medicina sunt usi , sed emesi frequentiori.

De catarrhis
quædam
scitu necessaria.

De catarrhis , quos antea dixi fuisse hoc mense frequentes , multa ubique querela audita est , eos esse solito rebelliores , atque non raro in febrim converti malignantis naturæ , quamque idcirco

ca-

catarrhalem malignam appellarunt. Malignitatem nos nullam experiebamur ; quam nempe descripta superius medendi ratio auspicato præoccupavit.

Multa ab iis peccari video in cura catarrhorum , qui , externa solummodo morbi facie , semper ferme eadem , contenti , etsi toto cœlo differens ægritudo sub eadem catarrhi larva delitescat , rei viscera non rimantur.

Hinc tussim , vesperi maxime , noctuve pulmones ita quatientem , ut , præter hanc , nullum aliud memorabile symptoma hominis artem ignorantis attentionem in se convertat , catarrhum dicunt , præprimis si assidua faucium irritatio adsit , & acris materiæ in easdem depluentis sensus.

Quas viderim sanaverimque diversis temporibus catarrhi species , & quibus notis singulas discrimina-verim , paucis exponam.

Neque inutilem prorsus laborem arbitror , si varias hujus morbi species exactius notavero , crebras omnes , & eandem prima fronte originem mentientes ; quæ & ob id ipsum solent confundi , subjicique eidem omnes medicationi , unde ægritudinum chronicarum ilias in artis opprobrium succrescit.

Catarrhum benignum , ortamque *febrim catarrhalem benignam* coryza , gravedine , raucedine , & ophthalmia serosa stipatam , ea plerumque tempestate frequentem habuimus , qua aër multum incaluit , corporave in sudores dissolvit , auræ ab arcto acutius spirantis flamine identidem compressos. Illi etiam , qui ab itinere , aut exercitatione quacumque validiori , sudoresque proli-ciente incalescunt , atque auram frigidiorē improvidi ad corpus denudatum admittunt , vel

Catar-
rhins fe-
rosus, fe-
bris ca-
tarrhalis
benigna.

intra pulmones spirando recipiunt, hoc simplici catarrho plectuntur.

Perspirabile suppressum, quod illico pulmones petiit, revocabam, atque ad alvum, renes, & vesicam tanquam aptiora cola, determinabam. Tandem quassatis pulmonibus quietem pauxillum opii reduxit, atque cutaneam functionem restituit.

Manna, nitrum, althea, opium hic requirebantur, & fere sola sufficiebant.

Catarrhus inflammatorius. Aliam catarrhi speciem *inflammatoriam* appellavi, eamque pleuritidis, aut peripneumoniæ rudimentum, & quoddam alterutrius initium arbitrabar.

Catarrhi hi *inflammatorii* epidemiam verarum thoracis inflammationum præcedunt, & antequam hæ ingruant, quibusdam quasi velitationibus imminenti populari stragi præludunt. Sed etiam tum, cum epidemiæ vis jam elanguescit, catarrhus adhuc aliquandiu viget, atque omnium ultimo receptui canit. In ipsa *acuta* constitutionis pleuriticæ quidam aut sanissimi degunt, aut non nisi catarrho vellicantur; ii videlicet, quos minus idoneos offendit popularis labes.

His æque hac ipsis pleuritidis methodus antiphlogistica opitulatur.

Febris catarrhalis malignæ nomen crebro auditur, sed non ubique eandem omnino ægritudinem deprehendo, quam ita compellant.

Catarrhus peripneumoniæ nothæ comes. Peripneumoniæ nothæ superius descriptæ præcursor plerumque aut comes, aut pedisequus catarrhus est, quem *malignitatis* criminantur, quod benigni catarrhi curationem, mannam, nitrum, emollientia, & anodyna vespertina omnino respuat, & phlebotomiis, iteratis præcipue, in febrim abeat malignam. At oportuerat catarrhum

rum hunc ab ipsa peripneumonia notha non distinxisse, cujus is inferior solum gradus est, eandemque utrique medicinam opposuisse.

Febrium biliosarum æstatis, atque autumnii ea subinde consuetudo est, ut, aut neglectæ, aut calidor regimine, aut phlebotomiis multis exasperatæ, & forde biliosa non exantlata, vim in pulmones faciant; has tunc *catarrhales malignas* dicunt, & exanthemata morbum solutura præstolantur.

Catarrhi
gastrici,
biliosi,
putridi,
maligni.

Febris biliosa subinde thoracem illico invadit, & pleuritidem, aut peripneumoniam in quibusdam præ se fert; in aliis vero mitior febris, minoraque thoracis incommoda sunt, ut ægri se solo catarrho vexari credant.

Qui curam hujusmodi catarrhorum suspicit, turpissime labitur, ni eorundem originem *gastricam* perspectam habeat, nesciatve, eos esse quædam conamina, aut veluti præludia peripneumoniarum, pleuritidisve biliosæ; aut febris biliosæ mirificatæ modificationem solum quamdam, ac lufum.

Biliosis id genus catarrhis eadem omnino medicatio fit, quam variis aliis in locis fusius descripsi; *antibiliosa* videlicet, cujus præcipuam partem vomitio constituit arte concitata.

Qui ex febre maligna eluctari, & convalescere incipiunt, non raro in tussim veluti catarrhalem incidunt, maxime noctes interpellantem; etsi forte ad eadem, & inchoante, & vigente morbo, immunes fuerant.

Catarrhi
ex febre
malignæ
convalescentium.

Hos ex febre maligna convalescentium catarrhos fere semper observabamus, ubi ægri morbo jam multum progresso, neglecto, atque abdomine a sordibus non vindicato nobis committebantur.

In aliis vero, tempestivius ad nos delatis; præsertim ab eo tempore, ex quo artis generosa præsidia in averruncanda malignitatem, non ex quadam male feriata hypothese, aut cæca systematici imaginarii prædilectione, sed usu multiplici, constanti, atque oculatissimo indies magnis magisque mihi innotuerunt, & admirabilem emeticorum facultatem, tum in hisce febribus, cum in quam pluribus aliis infirmitatibus uberius didici; vix unquam contigit, hanc tussim observare.

Si ea fuerant, quæ morbus ipse primarius postulabat, scite, & diligenter administrata, atque æger consanescere inciperet, nocturnam tussim, & auditum plerumque gravem, tempus ipsum & remedia corroborantia, ac stomachica emendarunt.

Neque a potione tepida, emolliente, pectorali ullum hic unquam emolumentum opperiebar, at multum detrimenti.

Ubi tussis ita perstitit, ut aut intenderetur quavis nocte, aut eadem assiduo vi rediret, rem jam non soli tempori, aut methodo roboranti, aut nutrienti committendam existimabam.

Tunc vero novas fordes in imbecillo ventriculo convalescentis fluitare rebar, sub ultima morbi tempora denuo collectas, & mole majores, quam quæ subigi, atque concoqui possent. Has aut emetico, aut purgante submovi, &, ne nova denuo earundem colluvies fiat, vires coctrices acui.

Catarrhus post morbillos æstate 1777. Variæ species

Catarrhus æstate præcedentis anni morbillos excepit, vix devincendus, quamdiu ejusdem e ventriculo genesis me fugerat.

Alias catarrhi gastrici species, in pueris præcipue frequentissimas, voracibus, pituitosis,

ver-

verminosis, male digerentibus, & crudis, non catarrhi gastrici. referam, utpote in vulgus notas.

Æstate anni 1777. atque ea, quæ eum annum Catarrhus, & coryza canum. proxime præcedebat, tussis catarrhofa canes enecuit. His & coryza nares tenuit, quæ multum virescentis muci profuderunt; oculorum lemæ, & squallor, apositia, tussis laboriosa, spontaneæ vomitiones, & putrilago vomitibus refusa, extrema macies, & tandem veluti quorundam artuum semiparalysis, ac mors.

Catulum hoc morbo correptum sanavi ingesta tartari emetici solutione, multaque illuvie olidissima rejecta. Verum elapsis aliquot septimanis, cum voracissimum animal carnibus, quas indulgentior hera eidem objecerat largiores, denuo ventrem refererat, in eandem infirmitatem relapsum, & postquam muliebri consilio oleum amygdalinum, & *axungiam* caninam præ vomitorio ingerere placuerat, convulsus periit.

Grassante epidemico seu adulatorum, seu infantum Unde catarrhorum diagnosis fuerit repetita. catarrho in naturam, atque indolem febris acutæ, ea tunc tempestate prædominantis, quanta maxima sedulitate potui, inquisivi. Catarrhi enim, cujuscumque illi originis sint, plerumque nullos specificæ suæ indolis certos characteres, sed ambiguos, atque omnibus, & diversissimis catarrhis communes habent, atque ægri- tudines sunt appellandæ *inchoatæ* solum, & nondum ita effectæ, ut semper ac tuto ab se invicem dignoscantur. At vero imperitans acuta febris, sub qua catarrhalis constitutio militat, luculentioribus plerumque, & minime dubiis notis instructa, morbificas causas, causarumque sedes, & aptam medendi rationem docet; atque ita suam ipsius indolem prodendo, de natura congeneris catarrhi ambigere non sinit.

Id

Id etiam investigare solebam, quamnam in febrim acutam popularis catarrhus abeat, aut suapte nonnunquam, aut sinistra medicatione irritatus. Catarrhos enim *inflammatorios* in veras usque pulmonum inflammationes intendi vidi, biliosos vero in peripneumonias, pleuritidesque spurias, biliosas.

Perspecta catarrhi, de cujus natura, & mendendi modo, mecum ipse disceptabam, in morbum quemdam acutum, mihi antea aliunde cognitum, promptitudine, atque sic agnita utriusque cognatione; & ipsum catarrhum, & ejus sanandi rationem assequebar.

Mirabitur fortasse aliquis, quod disquisitioni ægritudinis tam levis, tam ubique & ab omni ævo notissimæ scrupulosius immorer de eaque & minutim, atque anxie differam. At vereor, ne hic ipse frequentior conspectus morbi nobis imponat, ut ejusdem etiam naturam perspexisse falso existimemus, cujus externam solum faciem novimus. Sed & gravem eundem nonnunquam, & graviolem malorum causam catarrhum esse. Quis est, qui ignoret? & quis diversissimas catarrhi species impune confundet?

A P R I L I S.

IMPETUOSI venti, & austrinæ, ac tepidissimæ pluviae, extremi Martii reliquiae, in primam adhuc hujus mensis diem desævierunt.

Inde aura ante exagitata componi, inertissima fieri, & incalescere multo sole, ac præfocante.

Diem mensis quintam nox intempesta excepit, quæ

quæ fulgure crebris tonitribus, ac sonante demum imbre inhorruit. Dies postera denuo pura, tranquilla, malacia eadem, atque æstus idem.

Die nono turbari cœlum, solesque nubibus obscurari per vices, calores retundi parumper, pluere demum duodecimo cœpit.

Post frigus, venti, & tristis universim mador. Dies, qui pulvias non funderet, aut minaretur, ad decimum septimum usque nullus fuit. Verum:

Hoc die veris amœnitas reversa reliquum mensis beavit, non nisi paucis pluviis, die vigesimo octavo cum fulgure cadentibus, interrupta.

Calor austrinus major, & pro anni apud nos ratione tempestivior, ut idcirco omnia multo maturius, ac aliis annis, germinarint.

Die 8va mercurius altissimus 28 poll. 2 l.

Die 28. — infimus . 27 poll. 3½ l.

Die 5. calor maximus . + 16½ gr.

Die 16. — minimus . + 2½ gr.

Calor mensis totius medius + 12⅔ gr.

Inter scēminas hæmorrhagiæ uterinæ crebriores fuerunt, frequentes quoque abortus.

Catameniorum enim fluxus non intra paucos, ut antea solebat, dies continebatur; sed eosdem excessit, in plures usque septimanas. Gravidis vero eo ipso tempore, quo menstrua redire, antequam uterum gestarent, consueverunt, inter motus febriles, & pariendi conatus sanguis prorupit, cum fœtus tenelli jactura.

Profecerunt quies, & sanguinis detractio, & quæ biliosa ructarunt, misso prius sanguine, utiliter vomuerunt, assumpta ipecacuanhæ radice.

Itaque id nobis præsidio fuit, adversus intempestivos uterinos fluxus, quod alias eos ipsos solet excitare; aliis nempe & temporibus, & fluxus causis.

Suffoca-
tio ex in-
flamma-
tione
thoracis.

Pleuritides complures hic quoque mensis nunciavit, bilioso-inflammatorias. Virorum quidam hoc lateris morbo affecti, domi suæ neglecto, ut primum nosocomium attigerunt, perierunt suffocati. Pulmonem alterutrum inflammatissimum habuere, carneum, & sub cultro stridentem, ponderosissimum & tantæ molis, ut socius pulmo, utut sanus, suo fungi officio nequiverit, ab alterutrius videlicet pondere & magnitudine compressus.

Funera
verno
tempore
crebriora.

Mortes etiam hoc & præterito mense plures, quam per hyemem, observabantur.

Bina exempla referam thoracis inflammati, & mortis inde secutæ.

Exempla
suffoca-
torum ex
pleuriti-
de, &
perip-
neumo-
nia.

Vir 55 annorum, strictiori fibra, & fusco corporis colore, atque ad id usque ætatis, ut ajebat, semper sanus, ex Italia, decem ante hunc morbum diebus, huc venit.

Die 21. Aprilis post validos labores, & liberalius ingestas suillas carnes, fumo & sale duratas, dolore lateris dextri corripitur a crista ossis ilei, ad mammam usque porrecto. Anorexia plena erat, & os amarum, & caput vertiginosum.

Die 23. dolor lateris, ante acutus & pungens, in obtusum mutatur, orta mox pectoris oppresione ingenti, & anhelosa difficili respiratione, ac tussi sputa mucosa, modicissime flava, excutiente; æstuat, siticulosus, noctu *δυσχερεια* & largiter insudat.

Ter quaterve quotidie pauca, foetida, tenuia alvo dimittit.

Die 28. Aprilis ad nos devehitur, citissime, laboriose, stertorose respirans, & sputa extussitans copiosa, ex flavo virentia, tenacia, & foetidissima. Cardia dolet contrectata; extrema perfrixerunt. Pulsus naturali vix celerior, non

non dejectus ; at dejectæ vires musculorum.

Solo potu theato se usum fuisse ajebat.

In Nosocomium susceptus examine morbi vix absoluto, præsentissima mente repente perit.

Pulmo dexter inflammatissimus, carneam duritiem dissectus exhibuit, & colorem ex flavo æruginosum.

Exigua pulmonis portio septum transversum respiciens inflammatione carebat.

Pleura valde inflammata, uti etiam diaphragma, atque hoc quidem magis.

Pulmo sinister sanus fuit, sed in angustum ab altero vicino spatium compulsus.

Venæ cordis distentissimæ.

Ventriculus amplissimus ; pylorus quoque perquam amplus & hians ; amplissimum duodenum.

Jejunum & ileum subinflammatum, & lumbricis quam plurimis refertum.

Alter operarius erat 42. annorum, sanus a multo tempore. Die 19. Aprilis sub vesperam capite doluit, noctu caluit, insudavit. Postridie inter vagas horripilationes incaluit. Dolor pungens invaluit utrumque latus, a molli utrinque hypochondrio, ad mammas usque, cum tussi sicca. Die 3ta & 4ta. morbi nihil emendatur. Accedunt leipothymia, & anacatharsis glutinosa. Die 5ta. ad Nosocomium pedes venit. Secta hac die vena, antiphlogisticis assumtis dolor laterum vix ullus erat, & pulsus ferme sanorum, quemadmodum etiam calor, qui sub vesperam & noctu plusculum intendebatur.

Die morbi 8va. pulsus cæteroquin naturalis intermisit frequenter. Levem pectoris oppressiorem querebatur, quam jam inde ab aliquot diebus abfuisse dicebat, utur identidem male respi-

raffet. Dolorum pungentium exiguae reliquiae, & tussis non molesta. Nox implacidissima, metus suffocationis, tussis, & sputa glutinosa, sanguinolenta: fervor, & sibilus in respirando, cum pulsus varia inaequalitate. Die 29. Aprilis sub vesperam moritur.

Urinae semper erant crocae, & modice fluentes secessus. Febris videbatur esse exigua; pulsus, & calor propemodum naturales. Verum respiratio erat decurtata, abrupta, ac celerata, & facies collapsa. Sermo frequenter intercissus, ob spiritus creberrime captandi necessitatem, primas morbi dies rectus, atque obambulans, & inter consuetos labores exegit.

Sectus thorax ostendit pulmonem dextrum enormis magnitudinis, inflammatum totum quantum, durumque. Dissectus exhibuit substantiam ex albedo virescentem.

Pulmo sinister bonus, sed uterque vetustis atque arctis vinculis ad pleuram religabatur. Pleura omnino sanissima. In pericardio aquae flavescentis unciae quatuor.

Intestinum jejunum & ileum valde inflammatum. Vesiculam felleam multa & tenax bilis maximopere distendebat.

Pulsus & calorem, propemodum naturales, in peripneumonia lethali non raro observabamus, & mortis certae signum in peripneumonicis, *striptum in thorace inter decumbendum, & velle erectum sedere.*

Quosnam eventus inflammati thoracis crebriores observarim, hoc loco in illius gratiam referre juvat, qui historiam morborum thoracis quondam plenior, rem hercle difficilem, consilicet: *signare voluerit.*

Exitus
varii in-
flamma-
tionum
thoracis;
scilicet:

Benigne resolutas pleuritides quam plurimas,
per-

perpaucas *anacatharsi judicatas*, paucissimas vero *suppuratas* videre contigit. Verum de his solutarum pleuritidum, & peripneumoniarum modis, cognitis abunde & pertractatis, nil dicam.

Primum mortes narrabo, & earum diversas in inflammato thorace rationes. Dein vero affectus chronicos eorum, qui ex pleuritide aut peripneumonia (non enim est dispar ratio utriusque morbi) mortem vitarunt.

Non pauci in morbi vigore *suffocati* peri-^{1º. Suffocatio a pulmonis inflammati & immeabilis effecti mole :}e eum prorsus in modum, quo bini illi ægri, quorum historias paulo ante referebam. Pulmo inflammatus, & impar sanguini transmittendo, atque focium pulmonem sua mole elidens, necem infert. His brevissima spiratio est, thorace ferme immoto, fervens, stridens cum vano plerumque conatu se erigendi, sedendique, dum identidem in dorsum relabuntur; pulsibus & calore plerumque vix mutatis a sana conditione: mens aliquoties præsens, plerumque subdelirans.

Nonnunquam e lecto surgere moliuntur, & erecti minorem aut nullum in respirando stertorem edunt, quem & in faucibus, & per gutturis decursum potius, quam intra thoracem observamus. Periculum non repente, sed *pedetentim*, increfcit.

Quidam ob aliam rationem in inflammatione thoracis suffocantur. His inflammatio repente solvitur, lymphæ coagulabili subito atque *confer-*^{vel vero ex subito lymphæ coagulabilis in cavum thoracis confluxu.}*tim* in cavum pectoris aut in pericardium ex viscere inflammato transfudante.

Hæc prava metastasis phlogisticæ lymphæ repente nonnunquam in iis est facta, quibus morbus non negligebatur, quive aliquam salutis spem jam conceperunt. Eam autem actu fieri augurabamur, si cui thoracem inflammato, neque pes-

sime habenti, & diligenter curato, ex improvise spiritus difficillime, celerrimeque, atque nonnisi erecto: aut inter sedendum, antrorsum inclinato corpore, trahi cœpit, cum pulsuum tenuissimorum celeritate, & frigore extremorum, & facie Hipocratica; pereunt haud multo post a spurio hoc empyemate suffocati.

Servari forte tales possent, thoracis paracentesi mox instituta, & lymphæ, priusquam in coagulum abiret, educta.

2°. Hydrothorax inflammatorum & ejus effectus.

Alios hydrothorax, aut collectum in pericardio serum, enecuit, utut inflammatio thoracis fuerit sanata. Frequens enim observatio docuit, pulmone inflammato, intra cavum thoracis aut pericardium serum colligi, cujus exiguæ portiones a sanato fortasse pulmone, aliarumque ambientium partium resorbentibus vasis excipiuntur, in communem denuo humorum massam reducendæ. At vero major ejusdem feri collectio hydrothoracem efficiet, aut subito suffocantem, aut diuturnum.

Inferius occurret exemplum, hydrothoracis cum peripneumonia conjuncti, ubi aquæ strangulantes perforato thorace emittebantur.

3°. Pulmonum vincula, cohaesiones, & quæ inde consequuntur.

Ægri tudines quoque diuturnæ inflammationem pectoris sequuntur, variæ, & incurabiles pleræque.

Non raro pulmo religatur ad pleuram. Id genus cohaesiones, laxiores, & strictiores, quam plurimas in cadaverum sectione deprehendi, quin ægri læsam, dum viverent, respirationem incuassent.

Quidam tamen hos nexus pulmonum cum partibus vicinis ægrius tulisse videbantur; fortasse recentes, & quibus nondum essent assueti.

Frequentius pulmo reperitur, quasi sacco cori-

riaceo , crasso , atque e variis quasi membranis , sibi invicem superstratis confecto , circumdatus , atque in angustum subinde spatium conclusus. Saccus hic hinc pleuræ , illinc ipsi pulmone nece- batur , ut ab utroque difficulter solveretur. Pol- licis crassitiem subinde habuit , atque etiam hac majorem. Substantia tenax , coriacea , subinde fer- me cartilaginea , fuit , & aliquoties pro pleura in- crassata imposuit.

Vasa sanguifera ex vicino vel pulmone , vel pleura in ipsam sacci substantiam porrigi vide- bantur. Natum hoc corium arbitrabamur ex lym- pha coagulabili , exposita ante ratione transsudante , sed cujus minor quantitas fuerat , quam quæ ægrum potuisset suffocare.

Membranæ sibi invicem impositæ non unius erant tenacitatis , sed intimæ firmiores , extimæ minus firmæ , & quæ ex nupero morbo nasceban- tur adhuc gelatinosæ : poteras ex numero strato- rum ferme de numero pleuritidum prægressarum concludere.

Membranaceus hic sacculus pulmonis explicatio- ni non potui non insigniter obstare , præcipue si liberalius inspiraretur. Hinc angustiae & coarc- tationis in alterutro thorace sensus , cum aliquo , sed obtusiori lateris totius dolore ; si quando mo- tus humorum incitaretur , exercitatione corporis majori , vel febre. Hinc omnis febrilis morbus in homine sic prædisposito ab illius lateris dolore orditur. Hinc illa quoque in pleuritidem ejusdem lateris proclivitas major identidem , majorque , ob pulmonem ibi loci minus pervium , & explicabilem minus.

His antiphlogisticam vivendi rationem consu- lebamus , etiam sanis , uti ita morbi insidias vitent , tam frequenter & inopinato incurfantis : præsen-

tis vero initia venæ sectione repressimus.

Hydrothoracem inflammationum thoracicarum commilitonem supra commemoravi, enecantem subinde, plerumque tamen sanata inflammatione pedetentim evanescentem. Is nihilominus diutissime visus est perstare, & consuetis aquarum intra thoracem collectarum signis prodi.

4°. Pulmones granulofos. Quam plurimos pulmones dissecabam, *granulofos*. Granula minuta, miliformia, alba, lardi, aut millioris cartilaginis, firmitatem habentia, subinde cavata, & modicissimum laticem aquosum continentia, per omnem pulmonum substantiam largiter disseminata, & propemodum contigua reperiiebantur. Pulmo ponderosior erat, difficulter secandus, & stridens sub cultro. Inter omnia pulmonum vitia hoc omnium frequentissimum offende batur; pleuritidis, peripneumoniæque olim male judicatæ indicium.

Granulorum genesis hanc animo concepi; lympham nempe coagulabilem non, uti antea dicebam subinde fieri, in cavum thoracis confertim exsudasse, sed e vasis quidem egressam, divisam vero per omnem pulmonum substantiam fuisse, ut innumeræ fuerint, minutulæque coagulabilis liquoris collectiones; quæ dein singulæ in corpusculum solidum, grano milii non absimile, eadem ratione coierint, qua coagulari illa copiosior lymphæ solet, in cavo thoracis collecta.

Tussiculosi, asthmatici, pronissimique in novas inflammationes erant, neque ullum, nisi ab antiphlogistica methodo, levamen experiebantur, qui pulmones ita affectos habuerunt.

M A J U S.

INITIUM Maji incaluit calore peramœno, & paucis subinde pluviolis, deinde & ventis, temperato.

Diei decimæ octavæ præfocantem æstum nocturnus imber exstinxit. Denuo siccum, serenum, calore non intenso.

Diem vigesimam tertiam perplutam madidissima nox & frigus multum excepit; inde cœlum inconstans vento & pluviis frigidiusculis inhorruit, donec ultimus mensis dies amœnissimo verno sole recrearetur, aura mane duntaxat & vesperi frigescente.

Die 20. altissima mercurii statio 28 poll. 2 l.

Die 1. infima. . . . . 27 poll. 4 $\frac{1}{4}$ l.

Die 18. calor maximus. . + 21 $\frac{1}{2}$ gr.

Diebus 2. 8. 23. 24. 29. 30. minimus. . . . . + 9 gr.

Calor mensis totius medius. + 15 $\frac{1}{5}$ gr.

Etiam hoc mense abortus contigerunt, & catamenia profusiora, multo tamen rarius, quam septimanis prægressis.

Plurimæ fluxiones sub mensis prioris exitum, & hujus initium, ad fauces, lumbos, acetabula, femoraque, non difficiles, cum levi subinde inflammatione, plerumque autem originis gastricæ, fuerunt.

Scarlatinæ aliquot inflammatorio-gastricæ, & paucae pleuritides inflammatorio-biliose, verum catarrhi multi; multis difficiles sanatu, non vero nobis.

Aliquot
scarlati-
næ, pleu-
ritis rara
& inter-
mittentes
plurimæ.

Toto hoc mense plurimæ febres tertianæ occurrebant, quarum initia referri debebant ad medium mensis prægressi.

J U N I U S.

DI E S primi æstuosi, & pigerrimum cœlum, atque nonnisi a tepidissimo austri flatu per intervalla tenuiter perstrictum. Carebaria. Atonia.

Die 5ta. a meridie pluvia conferta, austrina, calidissima, pulverum ab aridissima terra evolantium nubem, quæ urbi atque ægro ambienti incubuit, decussit.

Denuo ficcitas, ananemia, & assidui soles ad decimam septimam usque; si diem undecimam & duodecimam exceperis, utramque delitescere per vices Phœbo frigidiusculam. Decima tonitrua.

Reliquum mensem rebus in contraria versis quotidiana propemodum pluvia, & auræ asperioris inclementia multum offendit.

Ultimum biduum serenum: venti: tonitrua.

Die 9. barometron altissimum

28 poll. $1 \frac{1}{2}$ l.

Die 16. & 30. maxime depressum

27 poll. $8 \frac{1}{2}$ l.

Die 8va. calor maximus . . . + 22 gr.

Die 17 & 21. minimus . . . + 9 gr.

Calor medius . . . . . + $17 \frac{3}{10}$ gr.

Scarlatinæ plures, nobis non malignæ.

Pau-

Paucæ quædam biliosæ , aut simplices , aut cum exanthemate erysipelatoso , petechiali , vel vero cum artuum rheumatismo.

Intermittentes hoc mense plures , & paulo pertinaciores erant , quæ tamen americano febrium domitore non egebant.

Intermittentium numerus , pertinacia , & accessiones auctæ.

Sub finem mensis febres tertianæ hucusque simplices , abierunt in duplicatas ; solis tamen soliventibus , atque emesi confectas , absque herculis americani clava.

Morbi in universum non multi fuerunt , & aliis , aliarum ætatum morbis non dissimiles.

Intra solas plerumque diatheses morbosas consistebant.

Synochi putres rarissimæ , sporadicæ , & decursus tardioris. Unica solum cholera comparuit , atque unica dysenteria.

J U L I U S .

TERRA pluviis biduo irrigata , urgeri dein calore æstivo cœpit.

Die 12ma. sol occultari , dein modice pluere , atque aura refrigerari.

Inde & ventorum quies , & æstus insurgens indies augeſcebat ; incumbente passim inertis languore , quem auræ meridianæ lenissimum flamen vix recreabat.

Die 18va largus imber malaciam discuffit , caloribus aliquantum repressis.

Ultimum biduum , cum pridie cœlum tonitruans pluvias dedisset , moderatius urebat.

Die

Die 6. & 13. maximus mercurii ascensus

28 poll. 1 l.

Die 20. maxima depressio

27 poll. 8 $\frac{1}{2}$ l.

Die 25. 26. 28. calor maximus + 27 gr.

Die 12. minimus . . . . . + 13 $\frac{1}{2}$ gr.

Calor medius . . . . . + 21 $\frac{1}{10}$ gr.

Febres
remit-
tentes,
& inter-
mitten-
tes cum
vomitu,
item cum
cephalal-
gia pe-
riodica.

Quædam febres *urticæ remittentes* compare-
bant, quæ paucas post dies *intermiserunt*.

Plures etiam hoc mense intermittentes habui-
mus tertianas. Harum aliquæ accessionis loco
vomitu habuerunt, tertia quovis die reverten-
tem, aliæ vero sub gravissimo occipitis dolore
omni triduo redeunte dilitescebant.

Curabantur pleræque folis solventibus, & dein
emesi. Paucae, hac methodo cicurate, tandem
cortice peruviano indiguerunt.

Non multæ scarlatinæ, nostris ægris non pe-
riculosæ.

Morbilli
irregula-
res.

Morbilli passim, frequenter anomali, ob febrim
æstatis complicatam; non lethiferi, sed aptæ
curationis patientes.

Dysente-
riæ præ-
ludia,
& chole-
ræ quæ-
dam, ali-
orum
æstatis
morbo-
rum me-
dicatri-
ces.

Dysentericæ hinc inde, & hucusque leves.

Perraræ cholerae, sanatu facillimæ, cum se ip-
sæ ferme sanarint. Cholera plerorumque mor-
borum æstatis graviorum antidoton salutabamus,
& *emeto catharticum medicatricis naturæ*.

Post mensis initium aliquot simplices biliosæ *se-
miacutæ* viscebantur.

Colicas saturninas plures hoc tempore curaba-
mus, commixtas cum populari æstatis vitio.
Hinc rarius opio indigebamus, frequentius emesi,
aut purgatione, frequentissime vero utroque hoc
præsidio opus fuit, evacuatione præmissa, & nar-
cotico subjuncto.

Colica
saturnina
frequens
hoc
mense.

Nu-

Numerus universim hoc mense ægrotantium non valde magnus.

AUGUSTUS.

PRIMUM mensis diem, pluvium, frigidumque, plures sunt secuti nubibus obscurati, & aspero vento, & frigidior inamœni ad sextum usque.

Inde sole puro terreri tellus, indies magis siticulosa, & vix subinde pluviolis meridianis levissime conspersa. Ananemia : malacia : carebaria a calidissimo & effœminante austro, subinde, tenuiterque flante. Siccus ubique squalor.

A decima sexta contrahi cœlum, & ventis primo temperari, dein etiam asperari, persistente siccitate.

A vigesima prima meridies plurimum iterum incaluit; horis matutinis & vespertinis acute frigidis.

Tellus fissa ubique rimas egit, exarescens ob longam penuriam aquarum, donec ultimum quadriduum, nubibus, & vento matutino frigidior contristatum, pluviae clauderent & madens nebula.

Hoc mense magnæ, & subitæ factæ sunt mutationes æstus enormis, siccissimique, in frigus primo siccum, deinde pluviosum.

Die 18. 19. altissima statio 28. poll. $3\frac{1}{2}$ l.

Die 31. infima . . . . . 27. poll. 8 l.

Die 14. 15. calor maximus + 26 gr.

Die 29. ——— minimus + 10 gr.

Color medius . . . . . + $19\frac{1}{2}$ gr.

Or.

Ordiente hoc mense cholerae & dysenteriae paulo plures, quam elapsis septimanis, sunt visae universim tamen non multae, crebriores vero utriusque morbi *conatus*.

Dysenteria
vul-
gatur.

At post initium Augusti dysenteria increbrescere coepit, & mense vergente non pauci ex hoc morbo perniciose habuerunt; per eandem tempestatem *tormina sicca* grassata sunt, cum eodem plane vitae discrimine, ac ipsa difficultas intesti-
norum.

Dysenteriae hujus anni naturam inferius descrip-
tam dabo.

Febris
hujus
mensis
descrip-
tio.

Febres per hoc tempus plures, & inflammatorio-putridas curabamus. Pleraque longiores fue-
re, & aegros alvi fluxu vexabant. Continuitas earum major, minorque & obscurior remissio. Vomuerunt, qui ea febre tenebantur, dato eme-
tico, mole pauciora, pituitosiora, laboriosius, & cum minori emolumento. Stupidiores jacebant pulsu, & corporis calore non multum a sanis recedente, & multo minus, quam in febribus mensium praeteritorum, si utramque hanc qualita-
tem admota manu examinaveris; utut calere se valde, & uri ipsimet aegri testarentur.

Virium deperditio magna, & linguae arentes, contractae, fuliginosae, lignae, tremulae, & quas porrigere nequiverunt: dentes, gingivae, labia fumoso mucosae, atque in fila ductili oblitata; dolor, aut tensio, aut pondus, abdominis totius.

Urinae aquosae, mucosae, & cum hypostasi multa, atque mucosa. Arida, atque imperispirabilis cutis erat.

Mares multo plures hoc morbo detinebantur, & praefeminis eluctabantur laboriosius.

Circa ultimos mensis dies quaedam corporis partes peculiarius affligebantur, pulmo potissimum,

ut

ut pleuro-peripneumonice incœperint ægrotare , dein glandulæ submaxillares thyroidea , parotis , artus demum superni , & eorum extrema. Vividissimus in hisce plagis non raro dolor fuit & eum tumore , *emolliente* remedio primum delinitus , deinde vero *discutiente* profligatus.

Sub finem mensis etiam fœminæ pari cum viris numero , & periculo non minori , & eadem prorsus ratione ægrotabant.

Circa medium mensem multæ intermittentes ex-
ortæ sunt , tertianæ præprimis , simplices , & du-
plicatæ , accessionibus omnes plurimum productis ,
encephalo inimicæ , apoplecticæ , epilepticæ ,
phreniticæ.

Intermit-
tentium
hujus
tempestatis
natura.

Solventium , antiphlogisticorum & ipsius phlebotomiæ in *his intermittentibus* necessitas erat , si quando , quod sæpe evenerat , in *remittentes* , aut etiam in *continuas* inciperent converti , aut ægros tenerent robustiores. Sed tandem cortex peruvianus subjungi plerumque debuit , & multo frequentius hac tempestate , quam præcedentium quorundam annorum æstatibus.

Minus erat hoc anno ab emesi , utut indicata , levamen observatum.

S E P T E M B E R.

CÆLUM nubibus , pluviis , ventis frigidis , & nebulis depluentibus triste , vix tandem 13tia mensis se reficere , & depurari cœpit , persistentibus porro ventis , frigore , & nebula tenuiore.

Post

Post 20. octiduo aura purior, & soles valentiores.

Finis initio par.

Dominabatur frigus boreale, ut plerique hoc anno, qui per æstatem ruri degebant, maturius urbem hybernaque petierint.

Die 20. 21. ascensus mercur. maxi-

mus . . . . . 28 poll. $4\frac{1}{2}$ lin.

Die 8. 27. minimus . . . . . 27 poll. $6\frac{1}{2}$ lin.

Die 27. calor maximus . . . . . + 27 $\frac{1}{2}$ gr.

Die 30 — minimus . . . . . + 8 gr.

Calor medius . . . . . + 14 $\frac{8}{10}$ lin.

Aurora borealis diebū 15. & 21.

Morbi iidem omnino hoc mense conspiciebantur, qui circa medium Augustum, ejusque finem, nisi quod plus habuerint phlogoseos Septembri mense, quam elapsis septimanis.

Hoc anno plures & graviores *dysenteriae* obvenire; sed anno elapso numerosiores erant *diarrhææ*; ut vix ulla tunc febris fuerit absque fluxu alvino.

Æstatis
anni pri-
oris cum-
paratio
cum anni
hujusce
æstate.

Hoc anno encephalon & sæpius, & cum discrimine majori in febrientibus ægrotabat; unde febres *soporosæ*, *furiosæ*, *apoplecticae*, & *catalepticae*. Pæterito autem pulmo frequentius morbi impetum excepit; unde tussis febricitantium peripneumonicae passim, & frequens phthisis, sunt visæ.

Hoc anno major, non in continuis solum, & remittentibus, sed etiam in intermittentibus phlebotomiæ tolerantia, quin, & necessitas fuit, minor vero emeseos, quæ serius institui debuit, & instituita morbum cicuravit quidem non profligavit.

Continuæ hoc & præcedente mense non multæ, plu-

plures vero *remittentes*, *quotidianæ*, *tertianæ*: exacerbatio plerumque ab horrore non incœpit, nec defiit inter sudores. Solus persæpe calor accessionem formabat.

Remittentes hæ rarius hac æstate in intermittentes convertebantur, & si etiam in has conversæ fuerant, tamen difficulter curabantur.

Aliarum quoque intermittientium febrium curatio plus nobis negotii fecit, quam aliis annis, & rarius absque specifico antifebrili expugnabantur.

Verumtamen, etsi cortice peruviano indigerent *intermittentes* pleræque, nihilominus vel huic remedio tardius & morosius auscultabant, atque ita, ut febrim *soporosam* unam eamque *quotidianam*, itemque aliam *catalepticam* *tertianam* sanare, utut largissimis dosibus corticis peruviani nequiverim; & ægri, foemina una in octavum mensem gravida, alter vero Hortulanus, in paroxysmo perierint.

Quorundam febris *intermittentes* propinato cortice peruviano denuo in *remittentem*, & tandem in *continuum* abiit, solventibus, emesi, & infuso — decocto radicis arnicæ sanandam.

Remittentium, & intermittientium accessiones alieno & periodico symptomate occultabantur, erantque varia ratione *larvatae*, *regulares*, *irregulares*, *rheumaticæ*, *dysentericæ*, *ophthalmicæ*, *cholericæ*, *soporosæ*, *apoplecticæ*, *phreniticæ*, &c.

Caput hoc anno & partes eidem vicinas peculiariter impetitas, supra dicebam. Hinc parotides variæ visæ sunt, *inflammatoriæ*, *erysipolatosæ*, *ædematosæ*, seu *aquosæ*, (quæ nempe adpressi digiti vestigium retinuerunt) *difficilius resolvendæ*, sæpius *suppuratæ*; profluente multo, tenui, & virescente ichore, qui lintea atro colo-

re, velut atramentum infecit, diutius ibidem relictus. Frequentior quoque fuit hoc anno tumor genarum, glandularum submaxillarium, erysipelas palpebrarum, ophthalmia, hemicrania, dolor faucium, nuchæ, gutturis, &c.

Hac tempestate capiti adeo inimica, mensibus nempe Augusto & Septembri, duo solummodo operationem cataractæ subierunt, & quibus hæc operatio mense Junio atque Julio auspicato fuerat instituta, eorum quidam visu illæso posthac gaudebant; cum alii, etsi belle sanati, mense Augusto & Septembri in longas & difficiles defluxiones inciderent; quidam etiam genæ tumore, hemicrania, ophthalmia, & febre corriperebantur, & visum, quo jam diutius integro utebantur, denuo amitterent; iride flavescente, pupilla contracta, cornea nubiliosa, & nata cataracta secundaria: ac si febris superveniens præprimis in oculo figeretur, ex operatione nupera adhucdum debiliore.

Anthraces hac æstate multo rariores erant, quam anno elapso.

Corium sanguinis phlebotomia educti cæruleum, gelatinosum; sub mensis finem vero contractum, tenax, & fimbriatum fuit, cum symptomatibus morborum pleuriticis.

Vergente mense dysenterix solum hinc inde comparuerunt.

Hæc æstas morte multiplici, variolosa præcipue, ita infamis fuit, ut initio calculo decimum quodque funus a variolis esset. Æstate vero prior pauci, iique solum ex morbis longis, atque ex iis, qui omnium horarum sunt, perierunt.

OCTOBER.

PRIMO Octobris die sereno, frigidiorē vesperi nubes congregari, & pluere inter tonitrua: inde ex continuis nubium, pluviarum, ventorum turbis.

5ta. sol demum emerſit, qui ſubſequentium dierum horas meridianas recreavit, diſcuſſa pingui nebula matutina.

Dies nona a calētis aſtri flatu multum inte- puit. Parcæ & tepidæ pluviæ per biduum.

A 12. frigus incubuit ſiccum, acutum, borea- le, donec 21ma. tepidus & gravis auster cum aquilone vices verteret, & aura maderet, & plu- viæ ſubinde ſtillarent.

27. & 28. tranſparens nebula cum pruina, & ultimos menſis dies multus frigidus humor no- tabat.

Prævaluit hoc menſe mador, utut non mul- tum, iſque plurimum modices frigidus, atque ita, ut humor, ſiccitas, frigus, calor, diverſi- mode ſeſe exceperint, ac contemperarint: mu- tationibus non repentinis, neque magnis.

Omnium tamen ratione ſubducta prævalere viſus eſt mador frigiduſculus.

Die 30. 31. mercurius altiffimus

28 poll. 1 lin.

Die 25. ejus infima ſtatio 27 poll. 3 lin.

Die 8. calor maximus . . . + 14 gr.

Die 17, 18. 28. minimus . . . + 1½ gr.

Calor medius . . . + 9½ gr.

D 2 Cir-

Quarta-
nae mul-
tae quae-
dam
quin-
tanae.

Circa initium & medium mensis febres quar-
tanae multae, una alterave quintana, atque ter-
tiana nobis oblatae sunt, post exordium Sep-
tembris natae.

Item putrido-inflammatoriae inter foeminas
viguere, non plurimae tamen, nec perquam pe-
riculosae; *rarius* praeterea & *mitius*, caput pete-
bant, quam mense elapso.

Colicae quaedam ex inflammate saburra, &
tormina sicca, postquam alvini fluxus vergente
Octobri cessarent, plures obvenerunt.

Sub exitum mensis vix ulli morbi acuti, nec
graves, fuerunt.

Binis his autumnii mensibus frigus principa-
tum tenuit; primo siccum, deinde paulo humi-
dius. Mutationes *subitaneas* habuimus nullas,
paucos aegros, perpaucas acutas, mortes raras.

Quidquid ferme morborum occurrebat, id po-
tissimum quartana fuit, simplex, duplicata, tri-
plicata.

N O V E M B E R.

PER sex continuas dies siccum & mediocre
frigus fuit.

7ma. confertissimae pluviae. Inde leve frigus,
pluviolae rarae, sol & serenitas alternabant usque
ab medium Novembrem.

Ab eo tempore nebulae spissae, pingues, &
depluentes omnem ferme conspectum caeli eri-
puerunt.

25ta. solem denuo reduxit, cum eoque amce-
nitantem *rosas* & aurae temporem persistentem.

Ul-

Ultima nebulæ in pluvias colligebantur.

Die 2. altissimus mercurius . . . 28 poll. 4 l.

Die 12. infimus . . . . . 27 poll. 5 l.

Die 26. calor maximus . . . . + 11 gr.

Die 22. 23. frigus maximum . . — 1 gr.

Calor medius . . . . . + 6 gr.

Circa initium mensis aliquot pleuritides cura-
bamus.

Pleuriti-
des men-
sis No-
vembriæ.

Sputa cruenta; dolor initio exiguum lateris pla-
gam, deinde vero diffusus latissimam occupavit.
Sputa tenacia, pendula, multa, lineis cruentis
distincta, subinde herbacea, porracea, crusta in
educto sanguine crassa, tenax, virescens, flava,
diffusa, non fimbriata. Os omnibus amarum.
Omnibus vomitio adfuit spontanea, biliosa, af-
sumtorum: alvi resiccatae: lingua fordida, albi-
da: os quasi spuma soluti agitatieque saponis ple-
num. Febres intensæ, & insigniore quotidie ac-
cessione notatæ; calor digitos tangentium urens,
urinæ mox initio morbi hypostasim furfuraceam,
lateritiam habuere.

Erant pleuritides veræ, inflammatoriæ; verum
aliqua labe biliosa contaminatæ. Phlebotomiæ &
usus emollientium morbum levarunt, fregerunt.
Attamen fero tandem, morbo nempe provecto,
& inflammatione fracta, bilioso autem vitio in-
surgente vomitio arte concitata mirifice juvit.

Perpaucae harum pleuritidum, hoc modo cura-
tarum, in intermittentes desierunt.

Quibusdam decimo quarto morbi hujusce pleuri-
tici die primum ad nos allatis, & nullo ad id usque
remedio usis, sputa prodibant plurima, pingua,
purulenta: febris vix ulla jam, & evanescens:
amaror oris; & subinde spontanea biliosa emesis:
noctu molesta tussis, & sudatiunculæ nocturnæ.
Phthyseos minæ.

His parca v. s. profuit, & potus primo emolliens, nitrosus, subacidus, & tandem emeticum lenius; nisi si forte vomuissent sponte.

Demum aut lichenis islandici aut polygalæ vel vero corticis peruviani, decoctum propinabam. Convaluere non multo post, si vetulam exceperis strigosam, excarnem, lotricem, quæ sputorum purulentorum maximam vim, noctu potissimum, unaque vitam, extuffitabat.

Chloro-
ticarum
quarum-
dam fe-
bris con-
tinua.

Quædam fœminæ hoc mense, eæque *χλωρο-
τεσται*, ex febre continua decubuere surdastræ, stupidæ, immobiles, taciturnæ, & veluti jam-jam dormituræ; pulsibus & urinis, aut non omnino, aut modicissime, mutatis; genis rubentibus, aut utrisque, aut alterutra, altera virescente, utroque hoc colore instabili; ambitu narium virescente; linguis humidis, sæpe prærubris, raro siccis, nunquam ligneis. Hæ febres nullas habebant accessiones, erantque continuæ. Odorem aceti acerrimi omnes spirabant, cum ad nos venirent, nares vel procul adstantium ferientem.

Non poteram advertere quam ratione, & qua crisi, solverentur.

Sub finem morbi tussis accessit, sicca, nocturna, respiratione illæsa, & indolente.

Convaluere omnes intra 14. & 20. dies.

Hæc febris stimulos non tulit, nisi subinde, & ferius & blandos. Nonnunquam avara manu initio pauxillum sanguinis detraxi; præcipue ubi eum difficilius per pulmones tranare adverti. Plerisque una saltem vice radicem ipecacuanhæ dedi. Urgentioribus obviam itum est, & febris ita attemperata, ut se ipsa tandem confecerit. Florum arnicæ decoctum plerisque multum opis tulit.

Tres

Tres fœminæ febriculam querebantur vagam, ^{Exanthema} aut vespertinam, oris amarorem, deperditam ^{mata scabiem re-} orexin. Orto repente exanthemate scabioso, ^{ferentia.} levari visæ sunt. Vomuerunt biliosa propinato emetico. Febris omnis absterfa est, & efflorescentiæ exaruerunt.

Medio mense paucæ anginæ, & rheumata brachiorum.

Sub ultimos Novembris dies pulmones maxime tentabantur tussi multa, gluten excutiente. Hinc febres putridæ, continuæ; utut perpaucæ fuerint hac tempestate; febres quoque remittentes, & intermittentes, ocyus, serius, tussim sibi sociam junxere, diu durantem, etiam in convalescentibus, cum metu phthyscos, sed vano.

Queis pulmo laxior erat, fœminis, lotricibus, olim hæmoptoicis, hæc tussis præcipue inimica fuit, subinde perniciofa.

Sub hæc ultima mensis tempora catarrhi, peripneumoniarum nothæ, asthmata, phthyses pituitosæ fuere frequentiores.

His noctes erant invisæ, & tussitando peractæ.

Rheumatismi complures, vespertini, nocturni instar rheumatis syphilitici, longi, sanatu difficiles. Anginæ ejusdem indolis cum rheumatismo.

Venæ sectione præmissa, leniora purgantia, & non raro emeticum, præsidio fuere.

Quosdam, irritis & hisce, & aliis quam plurimis remediis, conservæ herbarum antiscorbuticarum sanarunt.

Uni alterique febrienti brachium rheumate tentatum pus fecit, copiosum, tenue, virescens. Convaluerunt.

Quidam id genus anacatharsin sunt passi, lon-

gam nempe, & tenuem, & virescentem. Phthysicos inchoantis species erat, cui lichen islandicus medebatur.

Morbi tamen universim non plurimi, & non lethales.

Mortes quædam hominum, jam antea & diu phthysicorum.

D E C E M B E R.

PRIMO quatrduo frigus nebulosum. 5ta. nives toto die cecidere, quæ vix biduum superarunt, colliquefactæ tepido madore. Inde vero frigus moderatum siccumque perstitit ad 18 usque, quam pluviae & nebulæ obscurarunt.

Ab eo tempore frigus mediocre, siccum, serenum, ventosum per totum reliquum mensem. 24ta nives, ne quidem ephemeræ, ceciderunt, atque iterum ultimo mensis die.

Die 25. mercur. altiss. . . . . 28 poll. 7 lin.

Die 30. ejus maxime depressio. . 27 poll. 3 lin.

Die 10. calor maximus. . . + 11 gr.

Die 4. & 25. frigus maximum — $\frac{1}{3}$ gr.

Calor medius. . . . . + 5 gr.

Iidem morbi, qui sub exitum Novembris passim sunt visi, hunc etiam mensem notarunt; numero pauci, & raro perniciosi; vix ullæ febres continuæ hæque phlogisticoteræ; sed rheumata plura, quædam supra modum rebellia, nec nisi mora, & ordine temporum mutato potius, quam arte, sanata; erysipelata quoque plura.

Rheuma
frequens
& perti-
max.

Chlo-

Chloroticæ complures , pituitam acidam item- Chloro-
que assumpta vomebant. Pejus hoc mense habue-
runt id genus ægræ. ^{ses.}

Febricula , cardialgia , palpitation cordis , &
difficilis , si movebantur , spiratio erat.

Dabatur remedium solvens , salinum ; deinde
ipsecacuanha , tandem conservæ trifolii fibrini , &
cochleariæ , cum pauxillo rhei , radice gentianæ ,
floribus salis ammoniaci martialibus hos fædos
virginum colores emendarunt.

Quartanarii complures , qui morbum adulta ^{Quartan-}
æstate , aut initio autumnii contraxerunt , primum ^{na.}
hoc mense nos accesserunt. Corticem peruvia-
num aut non ferebant omnino , aut non nisi sero ,
& remediis multis solventibus præmissis , & eme-
si celebrata. Tandem dari quibusdam cortex
potuit , ita tamen , ut silente paroxysmo desisti
debuerit , ob tumorem præcordiorum , tussis &c.
& solventium , aperientium usus resumi. Quibus-
dam quartana in continuam est versa , cortice
propinato.

Præstabat , exhibito electuario ex conserva nas-
turt. aquat. trifol. fibrin. sale ammon. aut flori-
bus sal. ammon. martialibus & extracto absyn-
thii parato , febrim lente conficere. Consultius
fuisset , flores arnicæ exhibere , sed quibus contra
quartanas hoc anno nondum utebar.

Phthyfes plurimæ , utique non consummatæ , ^{Initia}
ex catarrho æstivo , & autumnali neglecto. ^{phthysicos}

Quidam ex longo id genus catarrho hæmop-
toici sunt facti. His primo phlebotomia una ,
quin & altera profuit , & diuturnus solventium ,
emollientium usus : Plerique his solis convalue-
runt : Nonnullis solummodo , sero tandem , sub-
lata nempe pulmonum phlogosi , & succis autum-

ni spissioribus attenuatis, dilutisque, lene subinde emeticum, tussim una, & hæmoptoën sedavit. Lichene islandico, & polygala, contra relapsum præmuniebantur.

SECTION II.
EPHEMERIDES

ANNI 1779.

THE HISTORY OF THE

PROGRESS OF THE

ARTS AND MANUFACTURES

IN THE KINGDOM OF GREAT BRITAIN

SECTION II.

EPHEMERIDES

ANNO 1779.

REC

JANUARIUS 1779.

QUAE die hunc annum ordiente nives delapsae sunt, perstitere, exiguis hinc inde proventibus auctae. Urens gelu, & siccum perpetuo fuit, cœlo plerumque sereno. Extrema vero mensis tempora aliquantum erant nebulosa, & nubilosa.

Die 23. merc. altissim. . 28 poll. 7 lin.

Die 1. infima ejusdem statio 27. poll. 2 lin.

Die 9. & 24. frig. maximum — 10 gr.

Die 1. & 21. calor maximus + 3 gr.

Calor medius . . . — 2 gr.

Quidam hoc mense ad nos venerunt cum irradicatis quartanis; cum sæpius usus essem conservis nasturtii aquatici, & trifolii fibrini ā unc. ij. cum pulv. rad. gent. & flor. sal. amm. mart. ā. dr. ij., & non pauci curarentur, quidam vero non emendarentur, nec a cortice, nec a conservis his; hinc dedi sequentes pillulas: ℞. Sapon. venet. unc. S. Gum. amm. dr. iij. massæ pil. Russ. dr. S. Elix. propriet. q. s., ut fiant pil. gr. iij. ter per diem pil. quatuor sumat. Statui, præcipue in fœminis, HAENIANA methodo uti, quam is scilicet adhibuit *in omnibus fere fœminarum morbis*, iis nempe, qui laguidiori humorum, eorumque spissiorum, motui debeban-

tur (& quod illarum morbi huic causæ non debentur?) fausto hæc omne dedit, in perquirendis morborum chronicorum causis mire sagax, & in iis sanandis multo felicior, quam in acutis.

Respirationis vis quanta sit ad vitam, vel mortem, & quam securas iusta illius æstimatio prædictiones suppeditet, hoc mense aliquoties vidi. Respiratio abbreviata, & simul accelerata, ita, ut inspirationes & expirationes pusillæ sint, seque cito insequantur, pessima est, licet omnia alia bona esse videantur: quandiu tam in putridis, malignisque, quam etiam in inflammatoriis thoracis morbis talem respirationem non videro, non despero; at, ea præsentem, neminem vidi convalescere.

Ea ita brevi, citataque existente, utut bonus, & vix celerior naturali pulsus sit, nil est sperandum.

Si in peripneumonia, aut pleuritide inflammatoria, immo in cujuscunque visceris inflammatione repente respiratio curta, & celeris evadat, (quo tempore pulsus multum solet emendari, minus celer, & debite mollis fieri,) mors ostia pulsat.

In cadaveribus horum reperitur inflammatio ex magna parte soluta; sero nempe *copiose*, & *subito* in cavum quoddam, aut thoracis, aut pericardii, aut abdominis, transsudante. Subita talis mutatio in pleuritide est illa funesta pleuritidis in peripneumoniam metamorphosi: inde mors suffocans.

Vidi puellam rusticam in febre maligna pulsus *evanescente* per duos fere dies jacentem, at placide respirantem: vesicantibus, & *magnis* dosibus camphoræ, sanabatur.

Juvenis Scriniarius Nro. 12. decumbens, per tres dies frigus marmoreum omnium artuum l

buit.

buit ; faciem collapsam , vere Hippocraticam ; nihil pulsantis arteriæ , nisi *subinde & tenuissime* micantis , & mox evanescentis , & languidissimos motus cordis : surrexit subinde ad alvum ponendam , subinde tamen non : *placide & sanorum instar* respirabat ; lingua aridissima exigua rotundum ligni frustillum referebat , adeo erat contracta , & rigens ; auditus gravissimus : tamen , utut tarde , vinosis , vesicantibus , camphora , angelica , *sensim* vis , & sanitas redit. Neminem vidi morti tam propinquum , qui iterum convalesceret.

Circa medium Januarium complures venerunt pleuritici ; pleuritis non sævissima , *rheumatico-inflammatoria*. Dolor *latam* thoracis plagam occupabat ; sæpe jungebatur doloribus artuum , illorum præcipue , seu inferiorum , seu superiorum , qui lateri dolenti respondebant , sputa rarissime cruentata. Morbus solutu non difficilis : emollientia ; venæ sectio.

Observavi debilissimos subinde pulsus in *hac pleuritide* , qui *detracto sanguine* fortiores evadebant ; prout scilicet dolor mitigabatur. Metuebam in paucis quibusdam fœminis , laxioribus , & fere chloroticis , frequentius , ac copiosius menstruantibus , cum dolore *tali* pleuritico corripenterentur , & pulsus exhiberent mollissimos , debilissimos , secare venam ; hinc primo timide , & parcissime sanguinem detraxi , visurus , quomodo ferant ; mox , audacior factus , plus detraxi , pulsu inde validiore effecto , & secuto mox levamine.

Judicabantur hæ pleuritides omnibus viis ; sudoribus , urinis , alvoque ; rarius sputis : sudoribus vero omnium creberrime , sed spontaneis , & ferius obortis.

Pleuritis
inter fe-
minas
crebrior.

Id etiam mihi præter morem aliis annis con-
fuetum accidere videbatur, quod *fœminæ* præ
viris hac specie pleuritidis laborarint. Complu-
res certe habui, easque debiliores, deliciores;
evacuationibus sanguineis, profusis nempe men-
struis, & ante tempus legitimum recurrentibus,
exhaustas; quas hæc pleuritis præprimis corri-
puit. Venæ sectionibus, emollientibus, &c. cura-
bantur: sanguinem habuerunt pleuriticum.

Nempe virile robur, aut viraginum conditio
inflammanti aëris hyberni stimulo hucusque re-
sistere videbatur; cui delicatior, & irritabilis
magis, fœminarum fibra male obsecundabat.

Linguam habuere mucosam, quædam etiam
arentem, & saporem assumptorum pravum; sed
arida humectabatur potu emolliente, qui etiam
enervando, si quid simul putridi subfuerat, di-
luendoque, gustum restituit.

Plerique hac tempestate inflammati, in prin-
cipio morbi, subinde etiam in ejusdem progressu,
biliosa, pituitosaque cum levamine vomuerunt, sed
sponte.

Pleuritici rarissime anacatharsin cruentam pa-
tiebantur; sed quatiebantur tussi sicca creberrima;
qua tandem aliquid muci excutiebatur.

Decubere in latu sanum paulo facilius, nequa-
quam autem in latus affectum.

Pulsus in carpo lateris affecti multo minor,
debilior, & contractior semper observabatur, &
dolor non diu, nec pertinaciter uni plagæ in-
fixus, si quid remedii adhiberetur; sed superio-
ra petens, aut ad artus extremos, unde sæpe ini-
tio venerat, sese recipiens.

Crustam emissi sanguinis plerumque modice luri-
dam, & discolorem vidimus, flavam, virentem,
cineream, liventem, aut variegatam. Plerum-
que

que etiam non contrahebatur, sed mansit diffusa, at tenacissima.

Levabantur dolores laterum admoto fotu, aut etiam vesicante, phlebotomia præmissa.

Quibusdam dolorem ex fotu emolliente ita evocari ad externum thoracem vidi, ut æger attactum non ferret.

Aliis, quibus dolor aut fotu, aut vesicante, discutiebatur apte & cito, febris tamen ipsa mansit per plures dies; donec alvo, urinis, sudoribus motis sensim ægritudo fatisceret.

Hæ tamen excretiones urgeri neutiquam debebant, sed sua sponte incipientes adjuvari.

Quibusdam vero, quibus generosior cura antiphlogistica facta est, præcipue sanguine liberalius educto; morbus in putridorum castra transiit.

Quidquid erat morborum febrilium, hanc fere pleuritidis curationem poscebat; nitrosis, emollientibus largiter haustis, & sanguinis moderatis missionibus, peragendam; & si etiam longius, & pertinacius, malum videbatur, non licebat impetuosius agere, nec esse præcipitem. Continuo sibi inclamare medicus debebat: *οὐκ εὖ δε σπυρδεως*.

Hæc observatio in cura phthysicorum magni momenti est: cum oporteat paulo aliter phthysicis mederi hyeme, sicca, præcipue, & boreali, quam æstate atque autumnino.

Quibusdam enim, quibus per æstatem atque autumnum cortex peruvianus, lichen, & polygalæ radix multum levaminis tulit, morbus repente recrudescere cum febre cœpit, & dolore pleuritico. Plerique mortui sunt, atque a morte pulmonum abscessus, majores, minores, apertos, conclusos reperimus; sed abscessibus interjacentem substantiam, carni duræ simillimam, direque inflammata. Aliis, qui in principio phthysicos

Phthysicos hoc mense curatio.

Ei frequenter inflammatio jugabatur.

adhuc versabantur, & quibus initio prodesse lichen, polygala, cortex peruvianus, deinde vero nocere visa sunt; superveniens inflammatio mature depulsa est, fuerantque praesenti periculo erepti, ut longae iterum aegritudini committerentur. His sanguinem, sed moderate, detraxi, & emolliente potu, ex althea parato, tussim asperam, & dolores laterum delinivi. Subinde huic potui aliquid gummi arabici admiscebatur; unde multum visi sunt allevari.

Coriaceus ubique sanguis erat, etsi corio tam in his, quam in omnibus aliis hac tempestate inflammatis: discolori, plumbeoque, flavo, virente; crasso tamen subinde & contracto, ac fimbriato, cruoreque pariter tenaci.

Odontalgiae periodicae, item alia rheumata periodica cortice sanatae.

Hoc mense odontalgiae frequentes fuerunt, quae primo continuae erant, dein remiserunt, ita, ut interdum vix & mitissime, atque per vices affligerent, nocturno vero crudelissime aegros excruciant, donec sub auroram denuo mitescerent: nil profuit, nisi, praemisso solvente salinoque remedio, cortex peruvianus; qui minori dosi & citius has odontalgias compressit, quam alias solet intermittentes comprimere.

Artuum etiam dolores nocturnos vidi hoc mense, nonnisi cortice peruviano sanandos, quem salibus, stibio diaphoretico non abluto, praemissis (haec subinde sola curando huic morbo suffecerant) ferius exhibuimus, dosi non magna, nec diu; absque tamen relapsu.

Dolores venerei nonnunquam interdum graviores sunt, nocturni.

Puella dolorem colicum habuit levi febricula, horrore, maxime vero calore, & tandem sudore stipatum, qui quotidie ab hora tertia pomeridiana ad sextam duravit, ad omnia rebellis; febrim larvatam existimans, corticem frustra largiter diuque dedi: tandem, cum tumorem la-

bii dextri pudendorum noctu dolentissimum ægra-
monstraret, mercurium sublimatum dedi: non
multo post convaluit.

tiores,
et si ple-
rumque
contra-
rium ob-
tineat.

Vidi etiam alios dolores venereos *constanter*
diurnos, & noctu penitus silentes.

Didici, quantopere etiam in chronicis morbis,
(iis quoque, qui omnium temporum appellantur,
atque etiam sunt,) oporteat ad anni constitu-
tionem respicere, atque inde velut ab oraculo do-
ceri, quidnam agere in re dubia expediat.

Pleuritides numero plures sub ultima mensis
tempora offerebantur, atque etiam magis inflam-
matoriæ; nullam tamen lethalem vidi, sed om-
nes emolliente ac tepido, assiduoque potu ac ni-
troso, cataplasmate item ad latus dolens adplicato,
& sanguinis missione una, binis, tribus, feliciter
atque benigne resolutas.

Dysenteriam unam sanavi emolliente solum po-
tu, mucilaginoso, ac tepido fotu abdominis, &
phlebotomia.

Febres putridæ hac tempestate fuerunt perpau-
cæ, et si complures inflammatoriæ, eæ præcipue,
quæ nullam aut levem solum, topicam inflamma-
tionem sibi sociatam habuerunt, *putredinem* men-
tirentur. Quippe & sapor aderat, & linguæ con-
ditio, dentium sordes, nausea, vomitiones,
vomitus, & alvini fluxus spontanei, & uri-
næ, prout hæc in febribus putridis solent ap-
parere. Nihilominus inflammatio suberat uni-
versalis, & phlogisticus lentor, venæ sectione, emol-
liente, nitrosoque potu solvendus.

Febres
inflam-
matoriæ
hujus
mensis.

Qui *has* febres *hac* methodo feliciter sanave-
rat, *putridas febres* antiphlogistica solum metho-
do sanasse arbitrabatur, eumque bonam fecisse
medicinam existimabam, sed male fuisse ratioci-
natum, morbumque alieno nomine salutasse.

Sæpius
putridas
mentie-
bantur.

Sanaverat enim inflammatorias febres non putridas ; attamen quodam putredinis furo contaminatas , quem potulenta antiphlogistica & alvus pronior absque negotio deterferant.

Id ita esse , aliunde etiam docebar ; quippe hæc febris non robustissimos invasit , neque pancreaticæ alentes , in quos phlogosis alias facilius cadit , sed debiliores , & fœminas præ viris.

Largiores , quam oportuerat , venæ sectiones , & curam antiphlogisticam morbo ipso majorem impune non tulerunt. Fiebat enim hac ratione inflammatoriæ febris in veram putridam conversio.

Quare ? Hanc febrem salutarem judicabam , atque naturæ instrumentum , quo illa prædominantem æstatis , atque autumnii humorem , mutata nunc temporum conditione æque immutat , atque invertit. Sed exorbitantes motus medicatricis licet febris ad justam oportuit mediocritatem reducere.

& quo
eventu ?

Fuere , qui has febres fictitiæ putridas , reipsa inflammatorias , antiseptica , & stimulante methodo aggressi sunt , vomitoriis , cortice peruviano , vesicantibus , camphora , moscho , &c. earumque malignitatem multo majorem , quam qualem æstate viderant , incusabant. Eorum ægri moriebantur. Erratum in diagnosi est in perniciem ægrorum : tantum interest in morborum cognitione externa specie non decipi , sed ipsa rerum viscera rimari , & nosse.

FEBRUARIUS.

PPRIMIS diebus aura molliri cœpit, & nebulis pinguioribus humectari, atque acris hyems dissolvi, ut nivibus deliquium instaret, quæ die mensis quinto cadente austrina pluvia penitus contabuerunt.

A die octavo vernus tepor, & amœnitas multa, ad finem usque obtinuit, ita, ut post medium mensem vividiora hinc inde germinationis molimina comparerent.

Diebus 17. 18. 27. 28. mercur. altiss.

28. poll. 6. l.

Die 7. infimus locus . . . 27 poll. 11 l.

Die 1. & 2. frig. maximum. — $3\frac{1}{2}$ gr.

Diebus 25. & 28. calor maximus

+ 10 gr.

Diebus 9. 12. 13. aurora borealis.

Calor medius . . . + $5\frac{3}{7}$ gr.

Hoc mense rheumata multa observabantur; ita, ut quotidie magnus ægrorum numerus Nosocomium accederet.

Defluxiones populares.

Defluxionum magna varietas, & differentia fuit, ex febre potissimum, & ex parte corporis ægrotante repetenda.

Febris nempe plerumque non magna fuit, interdum præprimis, sed vesperi horripilatione prægressa intensior noctuque; donec tandem post dies non multos, nec certo numero definitos, evanesceret sensim.

variæ.

Plerique sordes oris conquesti sunt, mucosas maxime, insipidasque, quidam etiam amaras.

Quidam febrilia symptoma nulla exhibuerunt.

Dolor dilacerans fuit, vesperi auctus & noctu, interdiu silens, aut remissus. Quibusdam genua, & carpi, tumuere, tumore dolentissimo, instabili tamen; & intra nycthemeron profugo, ubi alius alibi aut tumor exoriebatur, aut dolor.

Dolores nocturni articulorum; aut partium inter articulos sitarum, subinde diutissime perstabant, etsi febris decursum dudum absolverat.

Mira morbi variatio fuit, si partem spectemus ab rheumate occupatam.

Hinc cephalalgiae vespertinae, occipitis, sin-
cipitis, unius lateris, ophthalmiae defluxiones ad
dentes, fauces &c.

Fuit, quæ nobis committebatur, florentis æta-
tis foemina, glandulis submaxillaribus tumidis,
tumente etiam parotide utraque. Loca dolen-
tia contrectari citra gravem dolorem non potue-
runt. Rheuma inter scapulas; febricula. Die
morbi 3tio. cum difficultate deglutit, & obsta-
culum queritur paulo supra sternum, cum labo-
re respirat, ob dolorem ad caput asperæ
arteriæ præprimis, per omnem quoque ejus-
dem canalis longitudinem ad usque supremum
pectus, eumque pungentem, & intensiorem in-
ter inspirandum; guttur contrectatum gravius
doluit.

Nocte, diem morbi quartam excipiente, diffi-
cillima respiratio fit ob punctorium dolorem
gutturis totius cum suffocationis discrimine.

Die morbi quinta ad nos venit laboriosissime,
& cum dolore dicta ratione respirans, tumentibus
glandulis submaxillaribus, & parotidibus. Glo-
citabat identidem voce, & modo tali, quemad-
modum gallus indicus solet ad iram concitatus.
Fauces inspectæ nihil alieni exhibuerunt, om-
nium artuum ad extremos usque digitos rheu-
ma-

matici; pulsus naturalis, at assidua hucusque horripilatio.

Ægra hæc venæ sectione una, fotu emolliente faucium, gutturis, parotidum, potu emolliente nitroso, & tepido, demum stibio diaphoretico non abluto, brevi convaluit.

Quosdam assidui dolores abdominis cruciabant, postquam artus dolore cessaverant, vel etiam artus una & intestina doluerunt. Colicos hosce cruciatus ab rheumate interanea obsidente credidimus.

Quibus venter hoc modo doluit, simul alvus fluxit, hi mucum pendulum, velut ranarum sperma esse solet, vel etiam qualis in calculosorum urinis observatur, in fila ductilis; crebro, & torminose, & cum tenesmo dejecerunt, identidem cacaturientes. Mucum hunc subinde sanguis tingebat. Morbus dysenteriam referebat, sanavi tamen ut rheuma intestinorum phlogisticum, venæ sectionibus sanguinem lardaceum exhibentibus, cataplasmate, fotuque abdominis emolliente, & potu tepido, mucilaginoso, mucilagine potissimum gummi arabici.

Dysenteria
terna.

Dolore omni profligato, subinde collecta & auctior saburra excuti ore potuit tuto, quin & debuit. Diarrhæam, si qua restitaret ob inductam intestinorum lubricitatem, emendaverunt infuso-decoctum radicis arnicæ, amara, interpositis subinde paregoricis, & vinum austerum.

Quidam difficulter, & cum ardore mingebant; malum hoc subito nonnunquam, prægresso partis cujusdam alterius dolore veluti destillatorio, nunc vero dissipato, accessit, *rheuma vesicæ* appellabamus. Potus tepidi emollientes, & cataplasma consimile dolenti pubi & perinæo admodum profuit.

M A R T I U S.

AB eadem cœli clementia, quæ Februarii partem potiore commendabat, etiam hic mensis initia fuit; hanc tamen exacto triduo denuo depulsam lugebamus ab incurfante borea frigidiorē, atque immitti.

A medio mense ad diem usque 25tam. frigus boreale mutari occrepat *grata vice veris*, & *favoni*, & germinantis naturæ conatus præcocios, suspensique parumper ob auram asperiores, denuo edi, donec extremos Martii dies asperaret novum gelu.

Die 5. merc. altissim. . . . . 28 poll. 6. l.

Die 15. 18. 19. infim. ejus statio. . . . . 27 poll. 9. l.

Die 6. frigus maximum. . . . . $2\frac{1}{3}$ gr.

Die 26. 28. calor maximus + 13 gr.

Calor medius. . . . . + $8\frac{2}{3}$ gr.

Peculiaris species febris putridæ.

Initio hujus mensis inter viros maxime, attamen numero non magno, febrim putridarum species observabatur quæ more peripneumonico invasit; sanguis crustam gelatinosam, diffusam, cineream habuit. Sanguis parce, licet repetitum, at initio missus profuit, tollendo topicam pulmonum inflammationem; dein vero decocta graminis, &c. cum oxymelle, vel oxyfaccharo copiose pota mirum juvarunt. *Rarius*, & morbo tantummodo provectiore, emesis subinde utilis erat. Non erant autem febres saburrales primario putridæ, sed tantum secundario putridæ & subinde.

Aliena illa, & incognita conditio, quæ vocabulo-

bulo *putredinis* exprimitur, primitus in viis secundis, quacumque demum ratione nata esse videbatur, non autem ex viis primis in secundas primum traducta.

Febris uno tractu pergebat absque violentis symptomatibus, sine exacerbatione, nisi paucula, & nocturna. Somnolentia assidua, lingua mucosa, os raro pravum. Cortex peruvianus, arnica, aromatica, & omnis generis stimulantia debebant exulare. Antiphlogistica profuere; incerta morbi duratio. Nulla manifesta crisis.

Cum die mensis quarta frigus boreale, siccumque & ventosum ingrueret, multi pleuritici facti sunt, dolore validissimo. Venæ sectiones complures, crusta ingens, crassa, diffusa non contracta, & quemadmodum in rheumatismo inflammatorio solet observari. Tepidi potus. Cataplasmata emollientia ad latus dolens. Erant veræ, & graves inflammationes nihilominus quibusdam, sero licet, & fracta phlogosi, emeticum profuit; morbo nempe inflammatorio transitum molliente in febrim saburralem.

Quos hæmorrhoids subinde vexavit, hi etiam hac tempestate ejusdem molimina conquerebantur, & subinde graviter decubuere, tenesmos inter, & colicos dolores, & febrim inflammatoriam: profuit methodus antiphlogistica; venæ sectio scilicet, potus apti, & hirudo, demum eccoprotica.

Hoc mense compluribus gravidis abortus instabat mense quarto, aut septimo, dolores parientium, febris. Venæ sectio, emulsa nitrosa, quies: uni etiam post hæcce remedia, quæ dolores pariendi mitigabant, non profligabant, vomitus sponte primo secutus, & pituitam eliciens,

Metus
abortien-
di popu-
lares.

ens, dein etiam arte concitatus, ita profuit, ut omnis abesset, post vomitum, huiusmodi, & abdominis dolor, pariendique molimina. Alteri, subinde antea fluentes hæmorrhoides passæ, & abortum metuenti, hirudo dolores, & nixus pariendi sustulit.

Frequen-
tius fe-
bris pu-
trida post
medium
Martium
visa præ-
ter varia
alia acci-
dentia.

Post medium mensem febris quædam putrida frequens fuit. Caput omnibus valide ægrotabat, confusum, stupidum. Sensuum tarditas, somnolentia peculiaris, & taciturna tandem, noctu præsertim, deliria.

Saburralia signa multa adfuere; verum pharmaco propinato, sive id vomitum, sive alvum ciceret, nullum, aut perexiguum, levamen, idque ipsum non durabile. Post paucos dies lingua exaruit, intensiore, assidua, & comatosa in somnum proclivitate. Os fuliginosum non paucis. Inter dormiendum oculis non raro, & præter consuetudinem connivebant. Quodsi uterque oculus inæqualiter conniveret, ægros magis periclitari judicabam. Et, neque hoc, nec aliis annis, ullum novi sanatum, cui in acuta febre, licet quædam comparerent non mala, quin etiam salutaria, alter oculus alter major fieret.

Sæpe pe-
techias
habuit
morbil-
losas.

Incertis morbi diebus nonnunquam exanthemata proruperunt non levantia, sed neque lædencia, petechialia, morbillos exacte referentia magnitudine, formaque, lacte rosea, nisi quod subinde cinerei coloris, subinde modice subflavescentis essent. *Petechiæ morbillosæ* appellabantur. *Lenticulares* fuere rariores.

Pulsus pleni, fortes, duri, naturalibus modice tantum celeriores. Durities, & vibratio pulsuum aliquoties post venæ sectiones repetitas augeri visa.

Nares subinde sanguine manabant, sine evidenti levamine.

Sanguis phlebotomo eductus *roseam* plerumque crustam habuit absque fero, & cum insula tenacissima. Quibusdam tamen crusta plumbea fuit, cinerea, obscure & absolute flava, diffusa, tenax, non fimbriata.

Urinæ naturalibus magis flavæ, aureæ, nunquam autem flammeæ, aut exquisitè inflammatorie.

Febris hæc initio quotidie, & paululum remisit, & modice exacerbata est præcedente levi horripilatione; tandem nulla aut remissio, aut exacerbatio notabatur: continua tunc fuit.

Varia morbi duratio fuit ad duas, tresve septimanas: crises variæ, nullæ tamen evidentiores, aut magnæ, aut cum tumultu, pleræque fatiscere sensim videbantur.

Omnibus plus, minusque, thorax peripneumonice, aut etiam pleuritice, laborabat.

Sanabantur plerique, & plurimi.

Profuerunt antiphlogistica sola, venæ sectiones nempe iteratæ, & decocta radicis graminis, taraxaci cum nitro, & oxymelle.

Profuit quoque omnibus alvus pronior, & crebro enemate sollicitata.

Res maximi momenti fuit, ægros lecto eximere, & sedili imponere, ut erecti a somno prohiberentur. Nemo nisi expertus novit, quantopere somnus febrim incendat, vigiliæ vero, & coacta a somno abstinencia eandem restinguat, & mentem a delirio præservet.

Emeses non profuerunt, nec purgationes, nisi subinde, absterfa phlogosi, morbo multum pro-
vecto, & jam non tali, qualis hucusque fuerat, sed converso in febrim putridam saburralem.

Ve-

Vesicantia, camphora, serpentaria, contrayerva, vinum &c. quibus ægri ante adventum ad Nosocomium utebantur, male cesserunt.

Incisa cadavera latentes alicubi inflammationes exhibuerunt, in thorace potissimum, nonnunquam etiam in abdomine.

Febris
putrida
sanguinea.

Hanc febrim exanthematicam dicebamus *putridam sanguineam*; ut eam distigueremus a *putrida saburrali*, qualem fordes putridæ e systemate gastrico in sanguinem attractæ solent generare: in nostra vero *putrida sanguinea* vitium in systemate sanguifero *primario* natum videbatur.

Hæc putrida sanguinea erat simul etiam indolis *inflammatoriæ*.

Petechiæ
non factitiæ.

En petechias *non factitias*, sed *sponte* natas.

En febris quoque petechialis *speciem*, & *quamdam* febrim putridam, quæ methodum *calefacientem* æque averfatur, ac methodum *emetico-catharticam*, sive *antibiliosam*, quæve unice amat methodum *refrigerantem*, atque *antiphlogisticam*.

Non est
una eademque
methodus
medendi in
omnibus
& singulis
febris
putridis.

Sed qui *omnes*, aut *plerasque* saltem, febres putridas, quarum, sub eodem licet vocabulo comprehensarum, differentiæ multæ sunt, & *essentiales*, antiphlogistica, ac refrigerante, methodo sanandas contenderet, aliasque sanandi methodos in aliis putridarum speciebus proscriptas vellet; ne is multis parafangis aberraret a vero, atque ab omnium sæculorum observatione.

Hæc febris *putrido-inflammatoria* hyemes minus boreales, & magis austrinas amare visa est, itemque vernos menses; expiratura jamjam constitutione phlogistica hyemis borealis.

Subinde etiam sero autumno inflammatorios brumæ morbos orditur.

A P R I

A P R I L I S.

EXORDIUM asperum, & gelidum: verum a die quarta incallescere cuncta potentius coeperunt ad diem usque 17mam, ubi ventus frigidior hos veris calores quatriduo repressit, cœlo nihilominus constanter sereno, & siccitate producta.

Die 21ma. calor æstivus potius, quam vernus successit, quem die postera tonitrua exceperunt inter æstus intensos.

Die 23tia. pluviae ceciderunt post diuturnam aquarum penuriam desideratissimæ, & cœlo dudum, sed irritò, devocata.

Extrema tempora moderatius caluerunt, salutare subinde pluviolas experta.

Die 2. merc. altissim. . . . . 28 poll. 6 lin.

Die 9. infima statio . . . . . 27 poll. 8 lin.

Die 15. 16. calor maximus. . + 19 $\frac{1}{2}$ gr.

Die 17. 18. calor minimus. . + 4 gr.

Calor medius. . . . . + 14 $\frac{3}{15}$ gr.

A primis hujus mensis diebus plurimi pleuro-peripneumonici facti sunt, maxime viri: dolor *amplatus* plagam occupabat, febris validissima. Sanguis totus phlogisticus ita, ut parum adfuerit rubræ partis. Venæ sectiones largæ requirebantur, & emollientia cataplasmata ad thoracem.

Quosdam etiam hepatitis aut sola, aut cum pleuro-peripneumonia, affecit. Quibusdam inflammatio omnem hypochondriorum ambitum occupavit, eumque vel solum, vel una etiam thoracem. Icterus quibusdam in hac hepatitide accessit; gravissimus tunc morbus erat.

Præ-

Præter hos inflammatorios morbos, febres putridæ sanguinæ adhuc observabantur complures.

Plerique peripneumonici aut pleuritici aliquid habuere saburralis, & biliosi, diarrhæa hinc utilis fuit, moderata tamen. Emesis tuta non fuit, nisi sero, febre mitigata, aut penitus cessante; dolore interim aut manente, aut iterum suborto.

Mortes ubique multæ.

Fæces plerisque profunde virides.

Circa medium Aprilem quidam petechiis toti quanti obfiti ad nos venerunt, his autem peculiaris saburra erat, scilicet æruginosa, non tenax, sed diluta, & perliquida, copia non magna, odorem spirabat acido-austero-dulcem, ad instar aceti, cui aliquid lithargyrii admistum fuit. Talis erat potissimum anhelitus, talis odor sudoris, vaporisque perspirabilis, talis etiam quam maxime odor erat saburræ vomitu rejectæ.

Vomitoria tunc quidem requirebantur non raro, attamen tantum levaminis ac alias in biliosis, non attulerunt, ob adjunctam topicam alicubi, præcipue thoracis inflammationem. Venæ sectio una, aut etiam plures, fieri debebant, maxime viris. His etiam sola antiphlogistica, post & ante emesin data, salutis fuerunt, aliis vero, foeminis maxime, serius ob debilitatem, aut fluxum alvi molestum, dedi infuso-decoctum radicis arnicæ.

Sub exitum Aprilis complures febres habui quotidianas, seu potius tertianas duplicatas post continuam. Hæ intermittentes solventibus continuatis non curabantur, sed cortice, & amaris.

M A J U S.

INITIA habuit præcalida, & præfocantia.

Die 5ta. tonitrua, vesperi ventus validissimus asperum frigus induxit ac repentinum. Noctu vento cessante pluviae cadebant.

6ta, 7ma. serenitas & calor, 8va. pluviae parcae, sed gratæ, quas ingens iterum æstus excepit ad usque 20mam. mensis diem, qua aura modice refrigerari cœpit, atque impatientius ferri post tantos præcipue calores, & tantam calorum & frigorum vicissitudinem siccitare iterum continuata.

Die 23. merc. altif. . . . . 28 poll. 4 lin.

Die 3. 4. 13. infima statio 27 poll. 7 $\frac{1}{2}$ lin.

Die 11. calor maximus + 23. gr.

Die. 5. minimus . . . . . + 6. gr.

Calor medius . . . . . + 16. $\frac{1}{2}$ gr.

Initio Maji plures tertianæ, quæ sub exitum Aprilis oriebantur, occurebant. Tertianæ hæc initio simplices fuerunt, dein duplicabantur. Curabantur decocto graminis, taraxaci, cichorei cum sale medio, dein emesi. Profligato hac ratione paroxysmo plerisque dabatur electuarium antifebrile dispensatorii viennensis, ut relapsui caveretur.

Post initium Maji, complures, præter dictas ^{Anginae} tertianas, obvenerunt ^{venar.} anginae tumidissimis tonsillis, & meatum sese contingendo intercludentibus. Erant inflammatorio-biliose, venæ sectio, ubi phlogisticus sanguis educebatur, debebat institui, at perparum inde levaminis, plurimum vero ab emetico serius paulo exhibito. Deglutitio enim an-

antea abolita statim a vomitu restituebatur, deinde dabantur eccoprotica, item gargarismata cum sale ammoniaco. Vesicans, ut alias in angina rheumatica, non profuit, non cataplasma ad totum collum applicatum, nec fots faucium emollientes.

Præter has tertianas & anginas, observabantur etiam pleuritides, & peripneumoniæ: ejusdem prorsus erant indolis, ac anginæ. Primo enim aderat inflammatio, quæ venæ sectiones, sed non crebras, expetiit, & potus multos, dein vero serius emesin, & eccoprotica. Quod enim apud quosdam ægros faucibus contigit, id evenerat apud alios pulmonibus. Morbus *idem*, *eadem* ratione curandus, sede solum dispari. Febris erat ex intermittentium tribu.

Circa medium Majum complures obvenerunt simplices biliosæ.

In tertianis, post solventia & emesin, profuerunt flores salis ammoniaci martiales in vehiculo amaricante.

Post medium febres biliosæ meraciores, bilis magis flava, copiosior. Ipsius vero lusus complures. Raro jam crusta visitur, nihilominus, in viris præcipue, phlebotomiam unam aut alteram emesi præmisimus. Quædam erant putridæ potius.

J U N I U S.

TOTUS ferme hic mensis frigidior fuit, & inclementior, quam aliis plerumque annis soleat; venti crebri, & raræ ac parvæ pluviae. Dies ultimi sereni, & calidi.

Die

Die 21. 22. 29. 30. merc. altiss. 28 poll. —

Die 12. infima statio . . . 27 poll. 6 lin.

Die 12. calor maximus . . . + 23 gr.

Die 21. . . . . + 7½ gr.

Calor medius. . . . . + 16½ gr.

Post initium hujus mensis plures febres rheumaticæ occurrebant, adfuit una & bilis, & phlogosis. Nemine opinante & subito, materies rheumatica artus deseruit, & pectus occupavit dispnoea, orthopnoea, tussi validissima, opprefione, sputis subinde cruentis. Puella quædam ferme marmoreum frigus repente sensit, post rheuma ex artubus ad pulmones recurrens. Orthopnoea, sudores frigidi in guttas collecti, pulsus ad carpos nulli. Cor inordinatissime, & celerissime, micabat. Vesicantibus, camphora, epispasticis, frictionibus, fotu artuum, vires revocatae. Reliquis, facta depositione ad pectus, & pulsu foris existente, venæ sectio, dein vesicans cum potu tepido, auxilio fuit.

Crustæ in sanguine iterum frequentissimæ. Erysipelata phlegmonodea. Etiam convalescentes experti sunt vim temporis frigidioris; nam passi sunt catarrhos inflammatorios.

Post medium mensem, ubi frigidiusculum tempus fuit, complures rheumatica febre prehdebantur, fuerat hæc febris inflammatorio-biliofa; tumores genuum, ad dorsum manuum, vagi, dolentissimi. Venæ sectio, leniora purgantia, profuerunt.

Cum mensis frigidior, & siccus ut plurimum esset, bilis, quæ ultimis diebus Maji æstivos morbos videbatur ordiri, subsidere denuo, reprimique, aut inflammationi conjungi cœpit.

JULIUS.

PINCIPIUM mensis confertissimis imbribus complutum. Inde ad decimam sextam usque assiduæ mutationes, repentinæ, & eodem sæpe die iterato evenientes caloris frigorisque, siccitatis, & pluviarum, cœli fereni, & nubili.

Dies 16ta. & 17ma. ferenæ & calidæ. Deinde vero calores magni cum pluviis alternabant ita, ut ingens, & exlex fuerit auræ nunc æstuantis, nunc imbrofæ, nunc vero ventosæ, frigidæque vicissitudo.

Die 15. merc. altiss. . . . 28 poll. 3 lin.

Die 5. & 7. infimus. . . . 27 poll. 7 lin.

Die 21. & 31. calor max. . . . + 23 gr.

Die 13. 14. 15. minimus. . . . + 11 gr.

Calor medius. . . . + 17½ gr.

Dysente-
ria fre-
quentes,
inflam-
matoria,
sub in-
flamma-
toria,
aliique
varii
morbi
cognati.

Post initium frequentes ubique *dysenteria*, fuit autem earum natura bilioso-inflammatoria, qualis nempe plerarumque febrium hac tempestate grassantium.

Juvenibus, robustisque ob doloris *assiduitatem*, & doloris ad attactum augmentum, venæ sectio, & foris & intus emollientia tepida; dein fero tamen, nec ubique, nec semper, emetico-catharticum, vel solum purgans, vel ecco-proticum.

Non paucas dysenterias sola venæ sectio, fo-
tus abdominis emolliens, & potulenta tepida
fustulerunt.

Verumtamen de dysenteria & hujus, & alio-
rum quorundam annorum, inferius ero paulo
uberius differturus.

Febres rheumaticæ indolis biliofo-inflammatoriæ.

Plurimæ febres erysipelatosæ, erysipelate faciem præprimis, gingivas, faucesque totas petente, ubi ichorasa e gingivis materies fundebatur.

Febres biliosæ simplices complures.

Febres biliofo-putridæ cum petechiis *lenticularibus*.

Eadem hæ febres, sed cum petechiis *morbillis* referentibus, quod genus petechiarum verno, & æstivo tempore hujus anni perquam crebro visebantur.

Rariores intermittentes tertianæ.

Colicæ quædam inflammatorio-biliosæ.

Defluxiones crebræ, variæque, ita, ut fere quivis morborum, quos hoc mense observatos fuisse narrabam, aliquid habuerit rheumatis, seu destillationis biliosæ, inflammatoriæ, septiciæ, mixtæ.

Erant hi morbi fere omnes *cognati*, & ejusdem familiæ, *ejusdem materiæ*, sed *forma* diversi.

Materies erat *biliosa*, *biliofo-putrida*, sed fere semper cum aliqua *phlogosi*.

Materiam anni tempus generabat, *formam* vero vitæ genus & prædispositio &c.

Methodus medendi initio semper fere debebat antiphlogistica esse, aut ob præsentem inflammationem, aut ob eandem saltem adfuturam, ni fuisset venæ sectione & antiphlogisticis cautum. Deinde vero insurgente fors vitio biliofo emesis juvabat: saburras minutiores ipse antiphlogisticus potus, emesi omissa, enervavit.

AUGUSTUS.

HOC etiam mense tempestas mirifice variabat, pluviis inopinato & crebro cadentibus humidior, præprimis circa medium mensem. Inde vero constantior erat cum siccitate majori. Verum paucos post dies denuo humoris, frigoris, caloris & siccitatis mira & illegitima vicissitudo successit.

Vesperī acutum frigus ad finem usque.

Die 28. merc. altiss. . . 28. poll. $2\frac{1}{2}$ lin.

Die 11. infimus . . . 27 poll. 8 lin.

Die 7. calor maximus + 23 gr.

Die 27. minimus . . . + 11 gr.

Calor medius. . . . + 18. gr.

Dysenteria & rheumatis multiplicitis dominium.

Dysenteria plurimæ, sæpe difficiles, non raro lethales, in omni sexu, ætate: senibus atque infantibus maxime lethales.

Febre *rheumatica putrida*, *erysipelatoſa putrida*, *petechiales putrida*, petechiis morbillosis, lenticularibus, medio maxime mense, passim & populariter vagatæ sunt.

Post medium mensem, copiosissimis, & perniciosis non raro dysenteriis adhuc durantibus, pleuritides ortæ sunt plurimæ, tam *rheumatica* quam *rheumatico-bilioſa*; ejusdem genii, ac ipsæ *dysenteria*, a quibus *forma sola* differebant.

Toto reliquo mense innumerabilis seges rheumatum ferocium, rebellium, per omne fere corpus divagantium, nunc hanc, nunc illam partem excruciantium, articulos, pulmonem, thoracicos musculos, intestina. Inde dysenteria adhuc creberrimæ, difficiles non pauca &c.

Tus-

Tusses ferinae, difficiles, subinde sputa puriformia excutientes, & pulmonem ulcerantes, subinflammatoriae, inflammatoriae, peripneumonicae, pleuriticae, rheumata dolentissima musculorum thoracis tumentium, ubi adplicata emollientia cataplasmata nil effecerunt, aut perparum. Subinde ejusmodi tumor rheumaticus pus coquebat, & in abscessum abiit.

Caute vestitum incedere, cavereque oportuit, ne sudantis corpus frigidioris aura, eaque hoc anni tempore magis inimica septicaque feriretur.

Ultimis mensis diebus dysenteriae aequae grassabantur, & habebant saepius non exiguam abdominis inflammationem; emissus sanguis fuit instar sanguinis pleuriticorum. *Plures* subinde venae sectiones, & cum magno levamine, feci: dedi copiosos potus tepidos.

Eodem, quo dysenteria regnabat, tempore, non paucae colicae observabantur, item *urinarum difficultates*, alvo interim ordinata. Eadem, qua dysenterici, methodo, etiam his feliciter medebamur.

Quidam raro, quinquies sexiesque solum intra viginti quatuor horas, dejecerunt, attramen dysenterica, cruenta multa, mucosaeque, & terminose.

Mira, & protheiformis morborum variatio fuit, si loca corporis aegrotantia spectaveramus: *eadem* licet morbifica materie praesente, & *eadem* quoque proficua medendi ratione.

Antiphlogisticus apparatus, non ille quidem generosior, & qui sanguinem copiosum, & crebro exantlat, sed qui parcius, quive tepidorum populentorum diluvio, & locorum dolentium assiduo fotu medetur, primas tenebat. Phlogosi vero, qua omnes fere hujus aestatis morbos,

tanquam fucō illitas vidi, penitus absterfa, aut ægrotus convaluit, fatifcente nempe, atque fubmerfa biliofa illuvie, ubi hæc exiguæ molis erat; aut vero, ægro nondum fanefcente, morbum reddidimus *simpliciorē*, ut, qui antea inflammationem una habuerit, nunc, ea depulfa, fuerit *mere faburræ*, gaſtrica dein evacuatione fanandus.

Non erant hoc anno promptæ illæ morborum fanationes, quas annis *bilioſioribus*, & phlogofi carentibus videre atque admirari contingit.

Neceſſum fuerat non ignorare hanc curationum tarditatem *huic* anno eſſe imprimis propriam, ne quis forte ægrorum *valentioribus* remediis ſubjiciat, quem ſub *leniori* curatione debebat tempori commendare.

Morbi violentiam fregiſſe, eumque ex *acuto* in *longum* apta medicatione, & mora fanandum commutaſſe, non raro lucri fuit. Id maxime in dyſenteriarum quarundam graviorum curatione verum eſſe deprehendi.

S E P T E M B E R.

PRIMIS quinque diebus calores permagnos, dein vero repente exortum frigus atque ventofum experiebamur, & magnam ubique ſiccitatem.

Die 12ma. redire calor cœpit, amœnus, neque ſudores extorquens, donec die 16ta. largiſſimus imber decideret, quem ventus excepit compluribus diebus impetuoſus.

Inde & calor, & frigus alternis vicibus ita redie-

dierunt, ut binos dies calidiores exciperent alii duo acute frigidi.

Die 17. & 18. mercurius altissimus 28 poll. 2 l.

Die 5. & 20. ejus infima statio 27 poll. 8 $\frac{1}{2}$ l.

Die 4. calor maximus ..... + 21 gr.

Die 21. ——— minimus ..... + 8 gr.

Calor medius ..... + 15 $\frac{2}{3}$ gr.

Dysenteriae durant adhuc, sed inflammatoriae, & subinflammatoriae. Parum, aut nihil, & raro, & serius, levaminis aliquid ab emesi. Profuere cataplasmata, potus tepidi, emollientes, emulsa, venae sectiones. Versus finem mensis dysenteriae multo rariores.

Rheumata quam plurima, & varia.

Puella crus utrumque per vices erysipelatosum fuit. Erysipelata sponte evanuerunt. Post aliquot dies repente hydrops articuli in genu dextro, isque magnus, & manifeste fluctuans est; dedi eccoprotica salina. Genu adplicui vinum aromaticum cum sale ammoniaco, brevi post convaleuit. Dein vero in lentam nervosam febrim incidit; decocto florum arnicæ sanabantur, miliaribus judicata.

Circa medium Septembrem vidi dolores abdominis prorsus tales, quales observabantur in dysentericis alvo aut ordinata, aut etiam difficiliori. Appellabam hos dolores *dysenteriam siccam*, seu *siccam intestinorum difficultatem*. Cura per emollientia tepida, venae sectiones, cataplasmata, serius emeticum &c.

Circa medium Septembrem febres biliosae, item & putridae, saepe aliquid peripneumonici habuerunt, quod venae sectione una alterave de-

bebat tolli ; neque erant meracæ biliosæ , nec mere putridæ , sed *simul* inflammatoriæ.

Major identidem venæ sectionum necessitas in quovis morbo ; rarus usus emeticorum , leviores pleuritides ; peripneumoniæ inflammatoriæ , subinflammatoriæ , putridæ , mixtæ , rheumaticæ.

Post medium Septembrem morbi rheumatici , iique inflammatoriæ non raro indolis , longe lateque grassabantur , sed ii omnium ferme morborum soli , quo tempore jam multo rariores dysenterici fuerunt.

Hæc rheumata sedem in thorace , & collo , capiteque fixerunt , itemque in artibus superioribus , inferioribusque , raro autem in abdomine. Inde cum constitutionem dysentericam vigentem rheumata simul sint comitata , eaque jam emoriente ea ipsa rheumata populariter quoscumque invaderent , opinio mea confirmabatur , esse affinitatem quamdam καὶ συγγενες τὶ rheumatismum inter & dysenteriam.

Cognatio
dysente-
riam in-
ter &
rheuma-
tismum.

Nam illi morbi , qui pari frequentia eadem tempestate grassantur , & suam in humano corpore potestatem veluti congerentes unitis viribus exercent , ejusdem familiæ furculos se esse , & idem ingenium testantur.

Circa ultimos mensis dies morbi suam stationem fere penitus deseruerunt , atque ad pectus & caput migrarunt.

Mensis hic temperiem vernam æmulabatur , eamque borealem ; morbi quoque , quales per ver esse solent , ubique observabantur.

Constitutio fuit phlogisticotera , quam æstate hac prægressa , itemque quam aliis tribus autumnis proxime elapsis.

Numerus ægrorum valde magnus fuit , ut quotidie multo plures advenerint , quam suscipi potuerint.

Non

Non multa tamen funera numerabamus.

Morborum solutio difficilis, partitim facta, & tarda fuit. Reconvalescentiæ diuturnæ: relapsus faciles.

Typus febrium is fuit, ut vesperi maxime cum horrore exacerbarentur, continuæ remittentes.

Paucissimæ per æstatem & initio autumnii febres intermittentes.

Materies morbi hoc mense fuit composita, scilicet phlogistica, mucosa, biliosa, acris, modo hoc, modo illo vitio prædominante.

Febres ultimis mensis diebus, utut initio phlogosin habuerint non levem, tamen in progressu erant sæpe putridæ, & quidam habuimus febres rheumatico-putridas sub finem Septembris complures, præcipue inter scæminas; in progressu multis petechiæ lenticulares, & morbillosæ eruperunt.

Morbillosæ erant flavæ, brunæ, læte rosæ; lenticulares autem obscure rubræ, castanei coloris, lividæ, rosæ.

Quædam mortua est ex petechiis lividis, obscure rubris, licet ingens quantitas acidorum mineralium fuerit data.

Reliquæ convaluerunt methodo initio antiphlogistica & parca venæ sectione, sanguine phlogistico educto (crustæ flavæ, & serum virescens); dein vero methodo solvente, ope scilicet decocti graminis, taraxaci, cichorei, cum syrupo ribesiorum, dato serius, non tamen omnibus, (fracta phlogosi,) emetico. Ubi autem somnolentia, stupor, & pulsus fere naturalis adfuit, aut naturali languidior, his decoctis addidi decoctum florum arnicæ.

His dein non dedi acida mineralia.

E lecto crebro eximebantur : febres diuturnæ , nulla manifesta crisi solutæ , sed lente , & sine sensu fatifcentes.

Nec cortice , nec aliis alias in putrida febre laudatis utebar , nec vesicantibus , nec camphora.

Miratus sum adeo pulchre convalescere , si modo justa fiat virium æstimatio , & hæc nimium erectæ aliquantulum deprimantur , dejectæ autem blande , non tumultuarie , nec stimulis potentioribus , erigantur : excretiones non permittantur *supprimi* , nec *profundi*. Viribus salutariter erectis , & moderate se habentibus , quatenus ad subigendum morbum requiruntur , & sufficiunt , dare aptum vehiculum ex gramine , taraxaco , cichoreo , syrupo ribesiorum &c. oportebat. Potior ergo fuit moderata methodus antiphlogistica , etiam petechiis *lividis* existentibus : has vidi una cum inflammatione.

Viri pauciores ægrotabant , & levius absque petechiis. Venæ sectione una , dein potibus antiphlogisticis brevi tempore sanati. Fœminæ multo plures & diutissime decubuērunt , & putride cum petechiis variis. Tarde convaluerunt.

Defluxionum hac tempestate creberrimarum quædam exempla proferam notabiliora.

Defluxio ad oculos facta *ophthalmiam* serosam fecit , ultimis hujus mensis diebus frequentem.

Nonnunquam intra corneæ lamellas rheumatica materies confluebat , eandem crassam , albidam , & luci imperviam fecit.

Puellæ cuidam serosa materies humorem aqueum ita auxit , ut cornea multum protuberaret , staphylomatis instar , oculo utroque assidue plerante vim magnam acrium lacrymarum , & naribus coryza obsessis.

Oculorum vitio a defluxione.

De-

Dedi, quæ rheumati mederi existimabam, & corneam protuberantem curavi aliquoties pertundi, ut subsideat. Liquore licet saturnino, ne posthac assurgeret, & roborante fotu adplicato, nihil effectum.

Novi cataractas ortas a rheumate lentem oculi assiciente, item *puriformem* in anteriore oculi cavea materiem collectam ex defluxione.

Puella quædam dolores capitis fere totius dilacerantes habuit, & modicissimam febriculam vespertinam. Oculo dextro obscure vidit, sinister oculus aliquantum distortus ac luscus erat, & visus duplicatus. Data mixtura salina est, & alvus aliquantum mota; dein vesicans nuchæ admotum, & exhibitum stibium diaphoreticum non ablutum ex aqua, & roob sambuci: paulo post convaleuit.

Visum duplicatum ex eadem causa, & eodem modo sublatum in alia fœmina observamus.

Quidam ischiade rheumatica ad latus dextrum prehendebatur: paucos post dies repente testis dexter duorum pugnorum magnitudine intumescit; ita, ut dolorem tensivum æger quæreretur, & ipse tumor quasi ab aqua intra tunicas testiculi collecta omnibus, qui eundem exploraverant, videretur. Discutientia adplicata: data quæ alvum, urinas, dein etiam diaphoresin moverent: his ischias, testiculi vero tumor emissis acu aquis, sanabatur.

Item var-
riæ aliæ
defluxio-
nes.

Cuidam alteri puellæ una nocte genu intumuit, ut die altero manifestata fluctuatio perciperetur. Venæ sectione, & lenioribus purgantibus, fotu item vinoso, in quo aliquid salis ammoniaci dissolvebatur, brevi sanabatur. Febricula quoque rheumatica simul adfuit.

Qui-

Apo-
plexia
rheuma-
tico.

Quidam, ex febre rheumatica per quatuordecim dies decumbens, repente delirabat, tandem sopore apoplectico correptus paucos post dies periit. Multum aquosi laticis inter utramque meningem, & in ventriculis lateralibus inventum fuit, item humor aquoso cruentus infra tentorium.

Fœminæ gravis coryza aborta est, postquam ex æstu perfrigeraretur. Coryza paucas post horas evanuit, nata mox ingenti, & asthmatica respiratione. Hydrothoracis signa. Profuerunt præmissa venæ sectione, quæ mollissime & alvum, & urinas ciebant. Item gummiiferulacea. Tarde sanata est.

Sed ejusmodi defluxiones ad viscera nobiliora paucorum fuerunt; illæ vero multo frequentissimæ, quæ artus, lumbosque, afficerent.

O C T O B E R.

MINOR hoc mense caloris & frigoris vicissitudo fuit; neque tantæ mutationes, nec tanta, quæcumque esset conditio aëris, ejusdem intensio; nec mutationum ortus repentini, aut fines abrupti præcipitesque. Ita & siccum, & humidum, & calidum, & frigidum, moderatâ fuerunt, atque ita contemperata, ut nullius principatum incusaremus. Cælum frigidiusculum ut plurimum erat secundum anni rationem. Venti hoc mense conquieverunt.

Die 24. mercurius altissimus . . . 28 poll. 4 l.

Die 29. 30. infima statio. . . . 27 poll. 9 l.

Die 2. calor maximus. . . . + 16 gr.

Die

Die 17. ——— minimus . + 2 gr.

Calor medius . . . + 1 1/2 gr.

Dysenteriae valde raræ inflammatoriae, subinflammatoriae.

Dysenterias hujus mensis, uti etiam illas, quæ circa Septembris finem occurrebant, tenesmus terminavit multo frequentius, & pertinacior, quam in priorum mensium dysenteria solebat fieri.

Febrium putridarum quædam species adhuc frequenter scæminasprehendit, quæ initio inflam- Febris
quædam
putrida
inter scæ-
minas. matorii quid habuit, deinde vero putrida fuit, ita tamen, ut stimulantia efficaciora non tulerit. Optime habuerunt protracto morbo a decocto florum arnicæ, radicis graminis, taraxaci, cichorei &c. Linguae plerisque arebant, pulsus non erat analogus reliquis symptomatibus, præcipue lassitudini, sensuum stupori.

Sitis non erat magna, aut etiam nulla; indifferentia animorum mira, de nulla re sollicitorum, ac si somnum inter & vigilias hærerent, & iis analogi, qui ab assumpto opio jamjam sunt dormituri.

Quædam ægræ corporis calorem habebant naturalem, pulsum quoque naturalem & celeritate, & robore; utut alvus insciis flueret. Pectus quibusdam vel initio, vel saltem provecto morbo, tentari cœpit tussi, oppressione. Solvebantur hæ febres post quatuordecim fere dies, serius etiam. Jacebant immoti, & incondite: deliria non erant furiosa, sed placida, & vel in somno, vel inter vigilandum inconcinna mustitantium. Urinæ sanorum, subinde crocæ ictericæ quibusdam.

Petechias vidi sæpius & hoc, & aliis mensibus effloruisse, quia æger inde commodius ha- Petechiæ
non cri-
tica. be-

Miliaria beret. At vero miliares pustulae inter largos sudores propullulantes aegrum a febre liberarunt sponte penitus, ut haec crisis, licet nullo definito tempore in aegris appareret, fuerit absoluta, & plena.

Cuīdam, cui ea febris soluta est modo insensibili, nullaue manifesta facta excretionē, siluit, parotis aquosa, dolens tamen, ex utroque latere orta est ingens, & ingens colli tumor; anæsthesia, deglutiit tamen, & iussa linguam porrigere, porrexit. Purgans salinum, & manatum dedi, & nuchæ adposui vesicans. Aliquantum tumores detumuere, dein magis: dedi arnicæ florum decoctum, tulit sine cardialgia, denuo in crescentibus parotidibus vesicans inter scapulas positum: periit.

Defluxione-indomitæ hujus mensis. Effrene, & exlex serum etiam hoc mense, præsertim circa ejusdem exordium, ferebatur ubique; repente nonnunquam in ventriculum; pleuram &c. defæviens, ut ægri ejularent. Tepidi potus, fots, vesicantia, stibium diaphoreticum non ablutum, tarde cicurarunt, etiam domarunt, hanc mole paucam, ut videbatur, sed indole vaga & feroci pessimam, materiem. Circa medium Octobrem sævæ quædam gastritides, compluresque pleuritides invadebant cum febre modica, sed intoleralibi cum dolore, ne minimum attactum ferentes. Secta vena sanguinem summopere inflammatorium dedit & dolor foris mitescebat, tardissime & morosissime cessabat. Atque ita scenam rheumatica materies ex abdomine transtulit in thoracem, & magis inflammans fiebat.

Hoc mense nullæ saburræ, nisi raro, neque biliosæ, sed pituitosæ, & exigua mole visæ sunt.

Hinc

Hinc rarus quoque emeticorum usus, sed crebrior venæ sectionum moderatarum in initio, emollientium tepidorum, diaphoreticorum, &c.

In cadavere sceminae, quam ortis parotidibus antea dixi periisse, serum cruentum copiosum inter meninges inventum est, itemque in omnibus ventriculis, & initio thecæ ossæ elongatum encephalon continentis. Ruptura quoque fuit observata, dimotis cautissime lobis cerebri, penetrans in ventriculum dextrum, longitudine trium digitorum transversorum, forte ab irruente in ventriculum hunc sero, eumque ita per vim disrumpente. Compressum & complanatum corpus striatum istius lateris reperiatur.

Causa
mortis a
parotide.

Id genus serosæ, seroso-cruentæ collectiones repente fiebant ad encephalon, aut ad thoracem, in febribus putridis, eaque putridarum specie, quam *lentam nervosam* quidam appellant, alii *lymphaticam*, *catarrhalem malignam* alii, alii vero *rheumaticam malignam*.

Quo
mortis
genere
febris
putrida
ægros
peremerit.

Hinc facta ad cerebrum metastasi primo delirium, stupor deinde cum crebro quasi grunitu, pulsu vibrato, duro, pleno; tandem oculis conviventibus apoplectici perierunt.

Quibus parotides sub hac febre tumescebant, de vita periclitari mihi idcirco videbantur, quod hæc materies ad vicinum quoque encephalum eodem impetu feratur, & perimat.

Respiratio peripneumonica repente orta, febre hac jam longius provecta, metastasin aquosi aut cruenti feri in cavum thoracis factam significabat.

Præoccupari plerumque possunt funestæ hæc migrationes, si toto tempore morbi alvum paulo proniorem feceris; non solo enemate, quo in-

Et quomodo periculum imminens sub-

inde po-
tuerit
præoccu-
pari.

finum intestinum sæpe solum eluitur, sed ipsi
remediis per os assumendis, quæ facilem transi-
tam ipsa sibi parare debent, & humorum quid-
quid est, ad anum, tanquam ad communem
cloacam, invitare. Non id volo, ut humores
concitatus, & quasi pharmaco propinato, com-
pellas (quamquam etiam id subinde facto opus est,
in putridis nempe ab infimi abdominis faburra
natis) sed ut constans quidam, perlevis tamen,
humorum ad alvum nifus, & inclinatio fiat.

aut præ-
sens tolli.

Factam metastasin subinde solvit extractus e
vena sanguis; seu lanceola id fiat, seu hirudini-
bus ad tempora positis, sive scarificatione nuchæ;
dein vero movere alvum conducit, & vesicantibus de-
positum serum evocare.

Descriptæ hujus mensis febres *lentæ nervosæ*
dici queunt, & prout æstivæ febres plerumque a
biliformi materie gignuntur, ita hæc autumnales a
pituïta, seu *mucosæ* abundante fiunt.

Commu-
nior con-
stitutio-
num fe-
brilium
annua
periodus.

Plerumque mucosæ hæc febres constitutioni
æstivæ, & *hyemali*, si modo suum hæc tempora
tenorem fervent, intermediæ jacent; ut uno ex-
tremo *biliosos* æstatis morbos contingant, altero
hyemis inflammatorios.

Certe ubicumque singula anni tempora ab ha-
bitu consueto non recedunt, *brumalis* phlogosis
in *vernâ* pituitam extabescit, multorum mor-
borum parentem: donec tandem & hæc tempo-
rum potestate subigatur, aut tandem sub urentis
caniculæ æstus acrescat, & ad præcordia con-
fluat; non iners jam pituita, sed moricans, tu-
multuosus, effrenis novus humor, a bile nomen
sortitus.

Appetente autumnali refrigerio bilis mitescit,
& immutatur, orta tunc denuo pituita distracta-
que per universum fere vasorum systema. Inde mul-

multiplex imago febrium *pituitosarum*, atque ea fere, quam hoc mense frequenter spectabamus.

Una cum dysenteria, quæ caput iterum efferre hinc inde visa est, catarrhi complures, & quædam anginae occurrebant.

Post medium mensem febris superius descripta pectus frequentius & validius, & peripneumoniace, invadebat.

Tussis validæ, sputa pauca, tandem multa ductilia, pellucida, ovi albumini similia. Venæ sectionum initio febris necessitas crebrior. His febribus tepida, emollientiaque, & omnis stimuli expertia, manifesto profuerunt.

Differentiæ inter *pituitosam* & *biliosam* hæc comparebant: in febribus pituitosis abundans humor erat insipida pituita, qua os & fauces redundabant, quæve anacatharsi prodibat, neque ad gastricas saburrales pertinebant, nisi *subinde* atque solum *ex parte*. Pituita enim per univ-
Materia febris pituitosæ
 sum corpus diffusa videbatur; cum bilis & mole
& ejusdem febriles
 major esset, & intra primas vias primario se con-
 tineret.

Largior diarrhœa minus profuit. *Pituitosis*, quam in *febre biliosa* prodesse visa sit. Tamen
ac crises
 magnopere juvabantur, si bis, terve, intra nycthemeron dejicerent. Quibus alvus per omnem fere decursum morbi difficilis fuit, hi de capite, vel thorace nimium oppresso, atque inde de vita periclitabantur.

Vomitiones arte initio excitatæ non allevabant, serius autem provocatæ exiguam, & neutiquam decretoriam, opem ferebant; cum febres biliosas e contrario vomitus maturi sæpe subito compriment.

Sudores non coacti, & morbo provecto exorti, boni fuerint. Cutis siccitas diuturna, & ægritudine

dine jam multum promota, malum. Sputa urgeri, absque metu inflammatoriæ stales, non potuerunt nisi potu tepido, & emolliente.

Diversa
milia-
rium ori-
go ma-
teries,
pericu-
lum.

Miliaribus albis, spontaneis, inter largos non factitios sudores obortis, hæc febris solvebatur non raro, & absque alterius periculi suspitione; in biliolis vero febribus miliaris eruptio plerumque factitia est, periculosaque, neglecta initio emeto-catharsi, aut regimine calido violenter expressa.

Differe-
rentiæ
quædam
febris pi-
tuitosæ a
biliosa.

Symptomata febrium *pituitosarum* mitiora in specie, decursus tardior, & minus tumultuosus; quarundam functionum minor a sanitate recessus, pulsibus nempe, calor & urina parum mutatis. Cum febris *biliosa* ferociat magis, tumultuetur, & omnes fere functiones evidentius turbet.

Functionum præprimis animalium, sub apparente lenitate, læsio major & periculosior; sensuum scilicet tarditas, stupor, sopor; delirium mite, taciturnum, & inter missitandum; obauditiō, anæsthesia, & narcosis: in febre vero *biliosa* encephali affectiones sunt vividiores; cephalalgia dira; inquietas, delirium, sæpe furiosum.

Pituitosæ continuæ sunt, *biliosæ* remittentes plerumque.

Lusus quoque mirifici, & innumeræ varietates accidentales observantur, æque in *pituitosis* ac *biliosis*: prout nempe hæc vel illa corporis pars peculiariter afficitur, ita varia erit læsarum functionum imago, materie licet eadem existente.

Febris
pituitosæ
varietates.

Hinc varia quoque nomina hæc febris fortitur, e. gr. febris rheumaticæ, arthriticæ, lente nervosæ, phrenitidis, anginæ, catarrhi simplicis, peripneumonix nothæ, catarrhi suffocativi, asth-

asthmatis, tussis convulsivæ, ischiadis, lumbaginis, &c.

Febris pituitosa aut simplex est, sinceraque, & ^{complicatio-} aut cum alia quadam febre e. g. biliosa aut inflammatoria complicata; prout Æger aut bili aut phlogosi magis subjacet, aut constitutio biliosa, vel vero inflammatoria, propius abest.

Febres pituitosas diversi subselli est observare; ac interea cum quædam malignitatis damnentur, & abjecto ^{fiones} pituitosarum nomine lentæ nervosæ audiant, aliæ vero benigniores sint.

Subinde febris nondum adest effecta, atque formata, adest tamen dispositio febriculosa, & futuræ febris pituitosæ rudimentum. Eadem quoque biliosarum discrimina notabam.

Cum febrilis materies in febre pituitosa per totum corpus distracta sit, utut ejus non exigua portio primas vias obsideat; patebit, potestatem remediorum in eandem materiem esse indirectam, at illam solummodo portionem, quæ in ventriculo & intestinis continetur, directe & efficaciter educi posse; quidquid vero materiei in interioribus cavis hæret, illud ab humoribus cæteris extricari, subigi, exterminari vario modo, & morose debere.

Sunt autem hæ naturæ solius operationes, cujus vires medicatrices magnitudini morbi, & subigendæ moli contemperare oportet, incitando, deprimendo, divertendo, removendisque his omnibus impedimentis, quæ salubribus his naturæ conaminibus obstareprehenduntur.

At vero in biliosis febribus major, certiorque, atque directa remediorum vis est in febrilem materiem, cum eam evacuare possis emetocatharsi.

Methodus indirecta non raro fallit, cum solum ^{& dispa-} ^{progre-} obli-

oblique feriat causas febriles. Hinc febrium pituitosarum curatio laboriosior, tardiorque, prognosis incertior. Crisium errores periculosi, & crises ipsæ solenniores in hac febre, quam in biliosa.

In febre pituitosa, præcipue provectiore, absente phlogosi, remedium aperiens, resolvens, alterans, subemeticum mirifice confert.

Id vero genus medicamentum flores arnicæ suppeditarunt, ut posthæc explicatius narabo.

Major
indies
defluxio-
num &
copia, &
pertina-
cia & va-
rietas.

Circa finem mensis anginae plurimæ inflammatorio - rheumaticæ, asthmata, peripneumoniæ cum respiratione asthmatica, & orthopnoea nocturna: catarrhi pertinaces, qui sæpe inflammationem conceperunt: tussis convulsivæ infantum: rheumata artuum magis rebellia, diuturnioraque, quam prioribus septimanis, & subinde cum convulsionibus, aut universi corporis, aut maxillæ, non diu durantibus, item cum phrenitide; prout nempe vaga defluxio aut has aut illas partes laceferet.

Puellæ cuidam longo, rebelli, nocturnoque rheumatismo, eoque vago laboranti tumor in inguine dextro dolens pedetentim nascitur, itemque sensim disparet. Mercurium dedi, luem veneream suspicatus: non profuit: sero intellexi, rheuma esse hujus constitutionis, quod subinde alicubi tumorem excitat. Decepit me & locus tumoris, & dolorum pertinacium nocturna intensio.

Juvenacula 20 annorum die Octobris decima, morbi autem die nono, ad nosocomium deportabatur; exhibuit symptomata febris *composuæ* ex lenta nervosa, biliosa, & inflammatoria signa levioris pleuro-peripneumoniæ in latere sinistro

non

non defuerunt. Data sunt emollientia tepida. Sanguis iterata, venæ sectione eductus corium pleuriticum ostendebat. Vomuit etiam amurcam sedata phlogosi. Pulchre habuit, convalescere visa est. Die 20ma. Octobris pulsus citatior fiebat, validissime, & ferme assiduo tussire cœpit. Sputa copiosa & ductilia prodierunt, tandem manente tussi anacatharsis supprimitur, pulsuum subinde vibratio, stupor, grunitus. Alvus toto tempore morosa, clystere sollicitanda, & imperpirabilis, aspera, ficcave cutis. Respirationem ajebat liberam esse, & talis etiam nobis visa est, excepta modica spirandi celeritate. Tandem stupor major, & sine mente. Grunitus assidui, & assiduus, sed inanis, tussendi labor; urinæ nunquam flammeæ, plerumque naturales, subinde jumentosæ, & parcæ. Die 24ta. Octobris periit.

Ex alvi ficcitate, & cutis simul ariditate toto fere morbi tempore observata, urinis interim non copiosis, malum ominabar; etsi initio belle habere, & convalescere videretur. Rapi humores ad caput & thoracem aliunde noveram, ubi alvus & cutis & urinæ exposita ratione se habent.

Ex ore & naribus cadaveris serum flavescens & odoris gravissimi manabat. Resecta calvaria encephali vasa plurimum turgere, ventriculos vacuos, at infra cerebelli tentorium tres uncias feri, cum modico virore flavescents, continuit.

Plures puellæ eodem morbo detentæ eadem methodo sanabantur, tepidis nempe, & mollientibus, & venæ sectione frequentiori, attamen quavis vice parciori. His sputa copiosa, tenacia, mucosa prodierunt, omisso omni stimulo expect-

torante ; cujus impatientissimos hos pectoris morbos vidimus.

Medio mense aliquot iterum dysenteriae comparebant , materie nempe rheumatica³ , quæ nunc frequentius partes supernas , thoracem præcipue , infestabat , desertas abdominis sedes revivente.

Puella 16 annorum elapso vere chlorotica , martialium & amarorum usu convaluit. Mense Septembri vaga febricula prehendebatur ; nil sumpsit remedii , morbum tenui diætæ committens.

Die 13tia. Octobris me vocat , aitque , a septem diebus alvum esse torminosam , frequentem , cruentam , ita , ut intra nychthemeron decies & quater dejiciat. Febriculosam esse , siti-
re , appetere tamen : tormina erant leviora , & solum imminente dejectione & sub eadem. Abdomini cataplasma ex floribus chamomillæ & sambuci cum lacte curavi applicari : dedi sequens:
℞. aq. chamom. unc. v. olei amygdal. dulc. unc. j. syrupi de alth. & diacod. ā unc. j. S. Misce. Alvus intra viginti horas penitus mutata est ; dejicit raro , absque torminibus , & flava , pultacea : fanescit.

Post medium mensem cum meridiana tempora multum incalescerent , horis matutinis & vespertinis urente gelidoque vento perflatis , dysenteriae quasi postliminio rediturae videbantur. Emesis non profuit , neque catharsis , qualiscumque illa fuerit. Ab opio , etsi jam provectæ , ita abhorrebant , ut , quibus id datum fuerat , mox quasi asthmate corripere-
rentur , & proximo mane , ubi pridie vesp-
eram opium devoraverant , ultro faterentur , se noctu propemodum fuisse suffocatos. Sola antiphlogistica medendi ratio , venæ sectiones nempe , emulsa repida , & fomenta abdominis , profuerunt.

N O V E M B E R.

AER serenus, ficcus, & modicissime frigidus initio fuit. A die vero sexta pluviae assidue cadebant, quas medio mense nives secutae sunt, elapso biduo liquatae. Inde coelum frigidum, nivofum, nebulosum ad usque mensis finem mansit.

Die 1. baromet. altif. . . . 28 poll. 3 l.

Die 21. 29. infim. . . . . 27 poll. 2 l.

Die 29. calor maximus . . . . + 12 gr.

Die 24. 26. frigus maximum ——— 1 $\frac{1}{2}$ gr.

Calor medius . . . . . + 5 $\frac{1}{10}$ gr.

Pauca funera hic mensis vidit, eaque ipsa ex morbis solum longis, & consumptivis.

Postquam die 6ta. coelum in pluvias diuturnas dissolveretur, multi ad Nosocomium venerunt genu alterutro, utroque etiam, & carpis, tumen-
tibus, & acute dolentibus; ita, ut immobiles, ut fors dederat, cubare debuerint, tanta dolorum saevities fuit, ubi commoverentur: quieti mitius habuerunt. Noctes difficiles erant, & febris inter sudores profusos sine horrore. Tumentia loca, ubi dolor aliquantum remittere coepit, impressi digiti vestigium retinuerunt.

Febrium harum rheumaticarum materies genitrix non una fuit. Phlogisticum quid semper aderat, unde emollientium, tepidorumque, & venae sectionis necessitas. At vero postquam hic mensis madere assiduis fere pluviis coepit, manifestiora illuviei biliosae, quam mensibus praeteritis siccioribus, signa in conspectum prodire, &

major iterum usus emeticorum fieri cœpit, qui mensibus præteritis fuerat perparcus.

In mentem venerat, humidam tempestatem, eamque frigidiorē functioni cutaneæ inimicam esse, & quæ per extimas superficies deberent excerni, humore frigido corpora nostra nunc ambiente cohiberi, repellique quibusdam ad artus. Aliis vero per interaneorum superficies ad præcordia confluere & gastricum systema inundare; nomine, colore, sapore a bile mutuato.

uti etiam
asthma-
tum.

Ægro, qui nobis commitebatur, asthmatico, cum febriret, sitiretque, & pulsum haberet prædurum, detractus sanguis est aliquoties, cum & levamen inde perciperet, & crusta pleuritica formaretur. Pleraque quoque symptomata habuit, quæ hydrothoracem notare visa sunt. Initio remedia antiphlogistica data sunt; deinde vero, quæ urinas modice sollicitarent. Tumere & crura & femora cœperunt, tandem etiam abdomen mediocriter intumuit. Ex asthma periiit. Pulmones sanissimi reperti sunt.

Complures dein alii, queis pectus æque oppressum, & anhelosa & sibilosa respiratio fuit, meliore usi fortuna sunt, mutata medendi ratione: his enim præmissa phlebotomia est, & dein datum emeticum, quod illico respirationem asthmaticam emendavit.

Frequens
icterus,

Icteri cum virore flavi non pauci circa medium Novembrem comparebant. Profuerunt gummi ammoniacum aceto scillitico solutum, & salia media.

& tussis
convul-
siva.

Tussis convulsivæ in urbe grassabantur, de quarum curatione nihil habeo, quod referam, nisi, eos infantes citius convaluisse, & ægrotasse levius, qui inter tussendum vomuerunt.

Referente quodam amico meo, sal ammoniacus

eius nonnullis profuit tussi convulsiva vexatis, aliis gummi ammoniacum, aliis sapo venetus.

Quidam convaluerunt, postquam hydromel purgans infantum dispensat. Vien. omni secundo die fuerat propinatum.

Cuidam omnibus incassum adhibitis profuisse aiebat decoctum florum arnicæ, herbarumque simul & radicum emollientium, adjecto sale medio: mortes ab opio inductas, & in cadaveribus bronchia glutine obfessa vidisse.

Hoc mense puellæ cuidam dextrum latus dolore pleuritico compungebatur; dolor erat diffusus per totum latus: pleuritidem appellabamus *rheumatico-inflammatoriam*. Tertia morbi die (21ma. Octobris 1779.) in Nosocomium suscepta est, exactis compluribus diebus dolor mitigari, tandem penitus desinere, coepit, & ægra anacatharsi sputorum coctorum visa est convalescere. Post Novembris initium difficiliter iterum respirabat, absque dolore quidem, sed non sine ponderis sensu. Pulsus modicissime febrilis interdiu, vesperi, noctuque durus, & diurno concitior erat. Sudores noctu profusi, in jugulo, ad claviculas, & thoracem præprimis. Tussis vespertina, nocturna, humida initio, at morbo progressu inanis & sicca: spiratio sedenti, & in anteriora vergenti facilius, difficilis in dorsum, & impossibilis, ob suffocationis metum, in latus sinistrum cubanti. In sedente humerus dexter elatior apparebat; fors, quod, cavo thoracis dextro nunc graviore, centrum gravitatis, magis sinistrorsum recideret. Lateris pars posterior, dorsi regionem dextram constituens, videbatur esse magis convexa, atque protuberans. Thorax dexter in inspirando vix attollebatur, cum totum ferme respirationis negotium pera-

Para-
centesis
thoraci
suppurati
instituta.

geretur pulmone sinistro; ubi dexter thorax levissime solum, & nonnisi ob nexum cum thorace sinistro, modicissime elevaretur. Hæc inæqualis utriusque thoracis elevatio & visu poterat observari, & imposita utraque ad utrumque thoracem manu.

Circa octavam Novembris tumor in brachio sinistro durus & dolens repente ortus est, qui admoto cataplasmate emolliente aliquantum mollius, dein percussus, pus dedit laudabile, sed paucum. Die Novembris 12ma. mamma dextra noctu repente intumuit cum rubore, livore, doloreque magno, postquam genarum per vices rubor, tumor vero aquosus sub oculo dextro, & ad dextrum carpum, livor labiorum & unguium jam per aliquot dies fuerat conspectus.

Thorax quoque dexter, methodo *Auenbruggeriana* (*) pulsatus, illo sonitu caruit, quem alias sana thoracis cava, prescripta methodo pulsata, edunt. An & major thoracis pure repleti calor fuerit, celeriorque illiti cujusdam humoris in latere affecto exsiccatio, quam sano, non inquisivi.

Die 15ta. Novembris cubanti thoracem dextrum inter quartam, & quintam costam veram, nu-

---

(*) Vide *Leopoldi AUENBRUGGER*, medicinæ doctoris &c. *inventum novum ex percussione thoracis humani ut signo abstrusos interni pectoris morbos detegendi. Viennæ apud TRATTNER* 1763. Non facile medicus reperietur, qui toties pus e perforato thorace emisit, ac idem Cl. *inventi novi* auctor; ut vel inde non exigua huic invento, ejusque auctori, commendatio accedat.

numero a superioribus ducto, loco sternum propius quam spinam dorſi ſpectante, perforari curavi: (is enim locus dolorum quondam focus, & centrum fuit:) magna vi prorupit pus tenue ſubcruentum, & fœdum. Facta deligatio eſt, manente interim ingenti puris quantitate, viasque ſibi per facias moliente. Ægra levare viſa eſt, attamen ejusdem diei ſera veſpera, cum mane lateris ſectio fuerat inſtituta, vivere deſiit.

In cadavere pulmo ſiniſter ſaniſſimus fuit, dexter vero in exiguum ſpatium compreſſus, & membrana craſſa, fibroſa, antiqua obductus, cætera ſanus obſervabatur. Pleura quoque conſimili proruſus membrana ex pluribus veluti ſibi invicem impositis membranis, firmiſſimeque cohærentibus conſecta, inveſtiebatur. Abſceſſus inter pulmonem & pleuram formatus fuiſſe videbatur; ita tamen ut neſciam, an potius ad pleuram, vel vero ad pulmonem pertinuerit.

Inter muſculos intercoſtales lateris ſiniſtri pauxillum puris hæſit, ea ratione, ut illuc delatum eſſe, non ibi factum, facile intelligeres.

Jecoris ſubſtantia molliſſima erat, dilute flava, & perquam friabilis.

Referente Cl. AUENBRUGGER, qui ſolus omnium plurimos emiſſo e thorace pure ſanavit, pleuritides *rheumatico-inflammatoriæ* promptius in empyema tranſeunt, punctura thoracis curandum.

Aſſerebat, pleroſque intra ſex ſeptimanas a perforato thorace fuiſſe ſanatos.

Paucos tamen paulo poſt emiſſum pus mortem oppetiſſe, quam peripneumonicam fuiſſe exiſtimabat, atque a ſanguine natam, validius in pulmonem antea compreſſum, nunc vero liberum, irruente.

Hinc

Hinc non unica vice pus omne educit, sed latere perfosso, & emissa exigua puris quantitate contentus agrum deligari jubet. Pus dein parce, atque inter fascias profluens, pulmonem compressum *pedetentim* solum, & *tarde* finit explicari, & incurfanti sanguini moram facit.

Pulmonem in cadavere nostro reperiēbamus nondum ex integro explicatum, sanguine tamen non gravem.

Quid si mortes, parcentesin institutam educto omni pure celeriter insequentes, repeteremus a cordis functione repente turbata, confusaque? Cor enim ingenti puris mole dislocatum & pressum hanc repentinam a puris pondere immunitatem impune nos feret. Hanc in nostra ægra mortis causam rationi magis congruam, & probabilem magis puto.

Ob eandem rationem HIPPOCRATES quoque paucissimam aquam emittere jubet; si in hydrothorace sectio instituatur. *L. 2. de morbis.*

Mortem quoque ex puris conditione præfagire poteramus, oraculo Coo edocti: evadere eos, quicumque suppurati uruntur, aut secantur, si pus purum fluxerit, & album; si vero subcruentum, fœculentum, ac fœtidum, perire. *Aphor. 44. Sect. 7.*

Post medium mensem quamplurimi nos accedebant diros articulorum cruciatus questi, sæpe vagos, horis vespertinis atque nocturnis graviores, ex sexu præcipue sequiori. Quidam febricitabant validius, ut iterato sanguis fuerit detrahendus, omni nota pleuriticus. Plerique febre carebant, etsi morbum febricula inchoasset. Usi sumus remediis ex antimonio paratis; vesicante, decocto stipitum dulcamaræ, bardanæ, taraxaci, lapathi, liquiritiæ, infuso flammulæ Jovis, &

& extracto aconiti. Paucos quosdam cito restituit decoctum eccoproticum multo tartari cremore foetum, eos praecipue, quibus os paululum amaresceret. Reliqui omnes tarde sanabantur, quibuscumque remediis tentati. Quorundam morosissimos dolores artuum, & febre destitutos, decoctum florum arnicæ profligavit.

Non possum hoc loco praeterire, quæ hoc anno de arnicæ floribus experiundo atque observando didicerim.

Quæ de
floribus
arnicæ
fuerint
observata.

Atque hæc, quæ modo dicturus sum, idcirco solum dicentur, quod, quæ meis ægris tanto meo cum solatio profuerunt, ab alia sæpe mendendi ratione desertis & conclamatis; aliis quoque existimem profutura: non amore novitatis: sine spe, sine metu, sine ira & studio, quorum omnium causas procul habeo.

Non puto sufficere, si asseruero, flores arnicæ in febre putrida eminenti quodam modo profuisse; cum febris putridæ notio vaga sit, atque indeterminata, & cui nullum adaptare stabilitum, atque immutabilem medicandi modum possis; cum eundem ex oblato primum particulari casu formare, atque consilium plerumque ex arena capere sit necesse.

In febribus putridis decoctum florum arnicæ propinabam, imo: ubi nulla ullibi alicujus visceris inflammatio subsuit, aut ea jam fuerat depulsa; 2do: pulsu aut naturali, aut ad eundem proxime accedente, ægro nihilominus debilissimo, & animali functione projecta; 3tio: ubi lingua aruit, aut muco multo & sordescente obduceretur; 4to: ægro præprimis stupido, tardo graviter audiente, somnolento, mullitante, subdelirante; 5to: in febre putrida pituitosa, lenta nervosa, aut eidem analoga, putrida ver-

Sub quibus conditionibus in febre putrida flores arnicæ profuerint.

na-

nali & autumnali ; qua videlicet utraque tempestate major humorum lentor esse solet , & februm putridarum decursus minus celer , & minus tumultuarius , quam iis in putridis observatur , quæ vigentæ æstate occurrant , atque ex biliosis antea in putridas abierunt ; etsi & his non inauspicato flores arnicæ aut soli , aut cum eorundem radice medeantur ; 6to : facta prius primarum viarum purgatione aut *κῆρ*, si quando (quod equidem plerumque contigit) materies aut sursum aut deorsum turgere visa est ; item , exanthemate petechiali miliarî , aut alio quocumque , exstante , vel etiam non exstante.

Quæ autem observabam in ægro ab hoc remedio mutari , hæc ferme fuerunt :

Imo : multis ventriculus plus , minusque dolebat , aut flatu & borborygmo vexabantur. Qui sopore , aut sensum tarditate , & stupore tentabantur , largissimas doses ferebant , & prout alacriores fieri , & habere melius cœperunt , ita conqueri de ventriculo , & incusare oblatum remedium solebant. Verum tunc jam extra teli jacrum constiterunt. Cardialgiæ etiam graviores mitigabantur , aut ex toto cessabant , ubi *refractor* dosis , sed tanto *frequentius* , propinabatur , ut intra nychthemeron præscripta decocti saturati moles fuerit absorpta.

Frequenter carminantia remedia addidimus.

Sævior etiam cardialgia ab hoc remedio excitata , qualem ab alio quocumque medicamento inductam plurimum fuisset averse , tanquam ex inflammatione natam : Ægris nostris præter molestum doloris sensum nihil mali fecit.

Vim *specificam* in ventriculum exerere hi flores mihi semper videbantur , & forte hac ipsa vi febri putridæ , quæ plerumque suos natales

tales ex systemate gastrico ducit, tam potenter mederi.

2do : Quidam ab assumpto decocto per vices vomuerunt ; vomitibus modicis non tumultuariis, post longiora intervalla recurrentibus ; initio saltem, donec ventriculus fuerit ferendo par.

Plerique decocti gravem saporem horrent, nauseabundi perpetuo, etsi non vomant.

Vomitiones has non compeſcebam ; aut innoxias vidi, aut etiam salutare.

3tio : Paucissimis alvus movebatur, quæ tamen omnibus facilis erat, & naturali paululum promptior.

4to : Vis florum alterans, potenter resolvens, & subemetica omnibus ferme experimentis demonstrabatur.

5to : Plerique sine manifesta crisi & pedetentim convaluerunt.

Morbi in meliorem statum conversi initium ducebam ab eo ipso die, quo æger interroganti citius & promptius respondebat.

6to : Urinam in multis croceam & ferme ictericam cum morbi levamine observavi.

7mo : Quidam levi ictero perfundebantur, quem oculorum album potius, quam reliqua corporis superficies exhibebat.

Nunc qua dosi & forma hoc remedium proponarim, paucis dicam.

Plerumque unciam dimidiam, non raro unciam unam, rarius unam cum dimidia, atque unica tantum vice uncias duas, florum arnicæ in sufficienti quantitate aquæ coquendas curavi, ut decoctum librarum duarum pararetur, adjecto syrupo quodam conveniente. Inde omni secunda hora æger vasculum hujus decocti hausit.

Qui-

Qui hanc dosin ægrius ferebant, singulis horis priorem dosin dimidiatam hauriebant.

Raro corticem peruvianum una cum hisce floribus coqui jussi, atque eo solum in casu, ubi aut morbi longitudine, aut sanguine fortasse nimio educto, solidorum compages dehiscere, laxarique inciperet, vel vero ubi febris, quæ hucusque uno tenore perseveraret, in remittentium tribum transiret, statosque auctus pateretur, & decrementa.

Perraro quoque arnicæ *radicem* adjeci, & tunc solum, ubi ægrum alvi fluxus exerceret non levans, sed exhaustiens, atque enervans. Tum vero unciam unam, vel etiam unam cum dimidia radicis arnicæ decoctioni florum ferme ad finem perductæ addi & momento temporis una coqui curabam, clauso vase, & dein aliquamdiu in quiete reposito, donec refrigeraretur.

Radix arnicæ coctionem non nisi levissimam admittit; quam tamen ejusdem flores sat productam requirunt; ut idcirco a *decocto* radicis, aut ejus *extracto* speres nihil, quo tamen utroque modo flores profunt.

Parum forte videbor fecisse, si remedium quoddam profuisse demonstrarem, cum medicaminum potius copia, quam inopia laboremus; nisi hoc ipsum ostendam & efficacius fuisse, & indicationibus curativis præ alia quacumque re accuratius respondiisse.

Periclitabar profecto omnes fere methodos decantatas, & methodorum modos omnes, ut stabilitam tandem, determinatamque, febri putridæ medendi rationem invenirem; cum, qui eo morbo decumbant, potiorum ægrorum meorum partem constituent, tum quod hac ipsa in re & opi-

opinionum, & methodorum diversitatem conspicerem non componendam.

Eandem, quam multi alii clari viri, sub hac vel illa medicatione sortem persæpe non experiebar, videbarque mihi multa detexisse, quæ precario tanquam vera assumpta, falsa licet, opiniones quoque falsas, & methodos iisdem analogas pepererunt.

Verum hæc mea de febrium putridarum natura, & modo medendi cogitata publici juris tum demum faciam, ubi ulteriori observatione maturerint; ne fructu nondum excocto atque immaturo lektorum orexin offendam.

Interea fateor, me floribus arnicæ multo fuisse auspicatius usum, ac alio remedio quocumque. Sed oportebat & tempora nosse, & morbi conditionem medicamento huic opportunam, hucusque a me abunde, ni fallor, explicatam; sine qua opportunitatum cognitione quæcumque medicatio mala est, non remediorum vitio, sed inscientia medentis.

DECEMBER.

TOTUS hic mensis austrinus, molis & tepidus fuit atque aut pluviis, aut nebulis maduit, *και πολυς πλαιδος*; gelu rarissimo, leviori, & noctu modicissime & subinde solummodo, viarum humorem stringente.

Die 7ma. mensis nives cecidere tantum ephemeræ, die vero roma atque iima denuo nives delapsæ sunt perquam confertim, sed æque instabiles.

Pars III.

H

Die

Die 15ta. ventus impetuosus nubes dispulit, ortaque die sequenti malacia novas iterum nives conspiciebamus, uberrimasque, sed mox iterum austrino tepore colliquescentes.

Die 30. barometr. altiff. . 28 poll. 5½ lin.

Die 22. infim. . . . . 27 poll.

Die 3 r. frigus maximum — 4 gr.

Die 3. calor maximus . + 13 gr.

Calor medius . . . + 4 $\frac{2}{3}$ gr.

Deflu- Arthritidum , & rheumatismorum uberrima
xionum messis etiam hoc mense fuit; ut id genus mor-
vis tanta, bos aut frequentiores, & *επιδημικώτερον*, aut sæ-
qua ma- jor vix viores, aut pertinacioris indolis nec viderim ip-
unquam se, nec fando acceperim.

Quibusdam ita vexatis febris erat phlebotomias exposcens, & tepidorum, ac emollientium usum. His fero tandem vesicans profuit, & universim, uti tarde levarentur quacumque methodo medendi, citius tamen sanabantur, ac illi, quibus dolores fuere sine febre.

Mira variatio symptomatum erat , cum quibusdam pectus repente infestaretur aut dolore pleuritico , aut asthmatica spiratione. Paralysis brachii, maxillae tetanum, emprostothorum, choleras non praevisas, tormina, mictus difficiles, lumbagines, ischiades, vertigines, & innumera alia incommoda a rheumate furibundo, & vago, nunc hanc, nunc illam, partem impetente productas perferebant.

Evacuantiâ quæcumque, alterantiâ ex antimoni præparatis, doses refractæ ipecacuanhæ, bardanæ, stipites dulcamaræ, aconitum, & flammula Jovis, quorum singula alias mirum quantum profuerunt, in hoc rebeli morbo paucissimos solabantur, nec ullum ab ipso mercurio levamen fuit.

Qui

Vesicantia iteratis vicibus eidem plagæ imposita nequidquam profuerunt.

Hac tempestate occasio offerebatur , experiundi , quantum ferre qui possit extracti ex aconito parati. A minuta dosi incepimus, atque eamdem ita auximus quotidie , ut æger intra nychthemeron absumeret partitis vicibus , absque incommodo , scrupulos septem.

Quartanas quasdam primo solventibus multis , decocto graminis , taraxaci , & felibus mediis aggre-
 grediebamur , & cum intenderentur , & hydrops iustaret , cortice peruviano. Febris compressa est , sed exactis duabus septimanis denuo revertebatur , nisi majores corticis doses quotidie & diutius devorassent.

Quartanae corticis peruviani impatientes.

Quidam sub usu corticis continuato in febres continuas , inflammatorio-putridas , inciderunt.

Placuit ergo quartanis serius oblatis , iisque duplicatis & triplicatis aliam aptare medicandi rationem , in iisque florum arnicæ vires periclitari. En observationum mearum summam !

Tandem floribus arnicæ sanatae.

Pulverem florum arnicæ ope syrupi corticum aurantiorum in formam electuarii crassioris redigi curavi , jussique , ut æger quotidie quater caperet quantum nucem moschatam æquaret. Qui hac dosi utebantur , cardialgiam flatulentam , tolerabilem tamen , experiebantur. At qui majores portiones absumferant , ventriculo gravissime dolebant paulo post , inter ejulatus , & sudores uberrimos , frigidos , pingues , tenaces , cum pulsu magno & pleno , tardissimoque. Alvum experti sunt difficiliorem , & solo ferme enemate proliciendam.

Cardialgia hæc enemate mitigabatur , & carminantibus variis , opio præsertim , secure & cito.

Quartanae triplicatae hac methodo in duplica-

tas, hæque in simplices, conversæ sunt intra non multos dies; ex integro tandem cum reliquo quartanarum febrium satellicio profligatæ sunt, absque periculo recursus.

Qui largiores florum doses absumebant, ventriculo gravius dolebant, sed multo citius sanabantur ex febre: quasi ea ista permolesta ventriculi affectio, quam flores arnicæ excitant, febriles elideret paroxysmos; ut idcirco gravissimæ feberi, & pertinaciori non mederetur, nisi valida, & morbo commensurata remedii actio fieret in nervos præcodiorum.

Non perinde nobis erat ipsos arnicæ flores, vel vero eorundem decoctum, exhibere. In febribus putridis decoctum præplacuit, in intermittentibus vero flos ipse. Decoctum florum vomitum crebrius concitabat, sed rarius ventriculi dolorem, eumque leviozem. Præterea proniores habebant, liberioresque secessus sub usu decocti, quos non nisi laboriosos & raros querebantur, qui floribus ipsis fuissent usi.

Hæc ipsa florum arnicæ vis in nervos gastricos quosdam explicatus dabit, sublata quondam eo remedio tussis convulsivæ, quæ quibuscumque antea medicamentis restitisset. Operæ pretium forte non pœnitendam is reportaret, qui adcuratius in vires hujus floris potentes sane inquireret, & vim hanc *cardialgicam*, floribus peculiariter insitam atque specificam, certis nosset affectibus morbolis tanquam medicinam opponere.

Quid? si in morbis quibusquam gravissimis nervorum, epilepsiæ, maxillæ tetano, aliisque, ubi non raro nimis curtam medicinæ supellectilem querulamur, remedii hujus *cardialgici* vis exploraretur?

Plu-

Plures scorbuto incipiente affecti hoc mense ad nos venerunt gingivis consumptis in inferiori præcipue maxilla, & cineris dentibus, atque a gingiva desertis, anima foetente, doloribus vagis, vesperi & noctu acutioribus. Puella unica præ cæteris gravius multabatur. Longis antea intermittentibus vexabatur: tumidulo & pastaceo habitu erat, atque a tribus mensibus lividis latisque maculis per crura & femora hinc inde sparsis, itemque petechiis scorbuticis, rotundis nempe, obsolete rubris, diametrum grandioris ciceris, & creberrimis per brachia & omnem corporis truncum disseminatis variegata. Mictus cruentus, pallidissimæ & evanescentes gingivæ, & animæ foetor peculiaris. Sero lactis cremore tartari parato, & herbarum antiscorbuticarum conservis sub hujus mensis finem sanescebat.

Scorbutus levior passim.

Scorbutica hæc labes videbatur aliquantum epidemica esse, ob assiduam humorem atmosphæræ.

Phthisin *inchoantem* in textore sanabamus phlebotomia repetita, sed singulis vicibus paraciori; vegetabili victu, & potu tepido, atque emolliente.

Phthisis incipiens solis antiphlogisticis sanata.

Hanc phthyseos speciem ab aliis quibuscumque distinguebamus: erat enim potius *chronica atque occulta aut pleuritis, aut peripneumonia in suppurationem jamjam transitura; aut forte in exigua atque sanabili plaga jam modice suppurata.*

Quam nos ideam habuerimus de hujus phthyscot natura.

Thoracicas id genus inflammationes sub incipientis phthyseos nomine antiphlogistica hac methodo & sanavimus ipsimet, & sanatas ab aliis accepimus.

Paucas febres inflammatorio-putridas hoc mense habuimus curandas, longas, taciturnas, non tumultuantes, pulsibus vix mutatis, cute

universæ & linguis aridis, tussiculofas, & sub-
peripneumonicas, atque *anxietas*. Venæ sectiones
reperitæ, non profusæ, emollientia, tepida, hu-
mectantia, & situs corporis erectus, tandem de-
coctum florum arnicæ, profuerunt.

S E C T I O   I I I .
D E
C A U S A   E T   S E D E
P H R E N I T I D I S .

AD VIRUM CLARISSIMUM
GUILLELMUM GRANT ,
MEDICUM LONDINENSEM.

EA , ut potero , explicabo , nec tamen , ut Pythius
Apollo , certa ut sint , & fixa , quæ dixerō : sed , ut
homunculus unus e multis , probabilia conjectura secutus :
ultra enim , quo progredior , quam ut veri videam similia :
non habeo.

T U L L I U S .

SECTIO III.
DE
CAUSA ET SEDE
PHRENETIDIS.

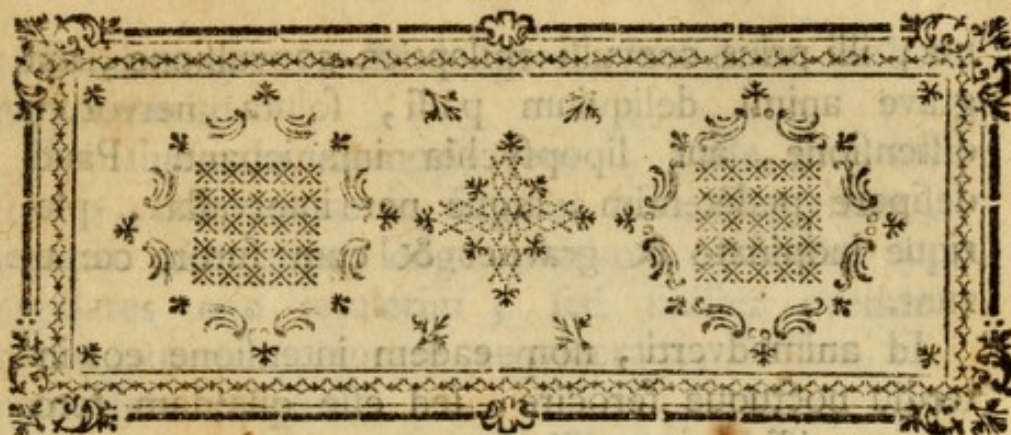

AD VIRUM CLARISSIMUM
GUILLIELMUM GRANT,
MEDICUM LONDINENSEM.

E A, in potero, explicabo, nec tamen, in Pythias
Apollo, certa in fin, & fixa, posuero: sed, in
hominibus unus e multis, probabilis conjectura scimus:
ista enim, quo progredior, quam ut veri videam finem;
non habeo.

TULLIUS.

DE CAUSA ET SEDE PHRENITIDIS.

COMPLURES ad nos ferebantur, qui inter ^{Phreniti-}
 furores insaniebant. Plerosque non magna ^{dis nobis}
 febris tenebat, si ejusdem mensuram ad saltum ^{oblatae}
 arteriarum dimetiaris, quosdam perobscura, pau- ^{descrip-}
 cos elatior: febriebant tamen omnes, etsi varia ^{tio.}
 intensione. Quibusdam oris, & linguae conditio,
 uti in sanis, observabatur. Paucis a naturali
 harum partium habitu non magnus recessus; lin-
 gua modicissime, aut albida, aut flavesciente.

Omnibus, quousque mens sana fuit, morbi
 initia ab horrore sunt coepta, summam solum
 cutem perstringente, vago, atque per vices;
 obtusa cephalalgia, intermisto denuo calore in-
 fueto, & artuum lassitudine, ac minuto cibo-
 rum desiderio. Vesperis noctuque paulo difficilius
 aegrotabant, obambulantes tamen & suis quisque
 laboribus functi.

Tandem mente laborare, sed diversa ratione
 occoeperunt. Hi enim repente in furias ageban-

tur; illi prius convulsi epileptica convulsione, aut grave animi deliquium passi, soluta nervorum distensione, aut lipopsychia insaniebant. Pauci desipere pedetentim, atque per intervalla, plerique inopinato & graviter & cum furore cœperunt.

Id animadverti, non eadem intensione eos interdiu noctuque ferocire, sed esse quasdam ferociæ remissiones, nulli plerumque horarum periodo alligatas; subinde tamen statò tempore recurrentes, atque ita, ut meridie mansuetius, vespere gravius, noctu gravissime, furerent cum ejulatu, taurino musculorum robore, collisis dentibus convulsi vel solis maxillis, vel etiam corpore universo. Sudoribus plerique disfluebant. Omnium fere tendinum assidui saltus, aut tremulæ micationes. Quidquid ore hauriendum offerres, aversio pertinax: sicca alvus: lotium paucum, & raro missum, & si quid excipi poterat, croceum, atque icterodes.

Pulsus habuerunt plus minusque acceleratum, atque eundem in tribus viris deprehendi, instar percussæ chordæ vibrantem.

Phreniticorum quorundam historiarum. Quorundam phreniticorum historias narrabo, eo animo, ut quæ morbi natura, ac sedes fuerit, & quæ soleat plerumque esse, non ego ipse statuam, sed dispar exitus morbi; disparē æque medendi rationem consecutus.

De phrenitide vero hic solum carptim agam.

Tertius annus est, ex quo juvenculam mihi concrediderunt parce semper, tardius, atque solito aquosiora menstruantem, aliquot jam diebus leviter febrientem, morosam, multa præter morem ineptientem, minus appetentem, ac lassam. Fuit, qui febrim intermittentem prædiceret. Ea ægritudinis præludia fuerunt: obambulabat, sed ægre.

Tan-

Tandem apertius & desipere , & febrile , mihi-
que committi.

Rei summam memoria teneo , unde ista de-
promo , cum , quæ in singulos acta dies essent ,
negotiis aliis tunc longe plurimis districtus in
pugillares non retulerim ; sed sinister eventus
morbi , ut quem curare nequiveram , fidelem sui
memoriam reliquit.

Febrientem accepi , & placide delirantem.
Pertusa semel atque iterum vena , datisque , quæ
alvum per epicrasin , & diutius sollicitarent , mite
delirium in ferociam commutabatur. Febris in
initio non magna , nunc nulla videbatur , & si
quid febrim argueret , id facile vigiliis assiduis ,
jactitationibus , clamoribus , & irritato per hæc
humorum circuitui tribuebam.

Cum ægram itaque apyreton judicarem , de-
lirium assiduum , ferox , atque per multas septi-
manas ; multa , quæ maniaæ mæderi sunt observa-
ta , adhibui , & fere pleraque , si emeto-cathar-
sin excipias. Purgantibus usum moveram diu , &
absque emolumento , quin sub ipso eorundem
usu desipientiam placidam abiisse in furias. Hinc
ab emetico sperabam nihil , metuebam plurimum ,
in ea ægra , quæ pharmaco etiam multo mitiore
quam longissime esset a sana mente dimota.

Ita novem septimanæ habebantur inter assiduas
furias. Donec ægra in alium locum transferebatur ,
ad maniacorum videlicet ergastula. Ibi curatam
novi , etsi , qua methodo , ignorem.

Ex iis , quæ mihi referebantur , gratiola una ,
atque altera vice propinata sanatam conjicio. Sed
ad alios non adsimiles casus properemus.

Æstate anni 1776. aliam ad me juvenculam
deportarunt , delirantem æque , sed absque furo-
re , mihi que narrarunt , ab aliquot jam diebus
le-

leviora frigora, caloresque intermistas, dedolationem, anorexiam, & oris amarorem esse questam; omni alterna vespera luculentius febricitasse, erectam ut plurimum, atque heræ morosiori, sæpiusque adversa valetudine tentatæ, etiam noctu fervientem. Sub ipsis accessionibus mens vacillabat, atque etiam aberrabat. Febrim biliosam esse medicus, qui vocabatur, aiebat, deditque scrupulum pulveris ipecacuanhæ. Vomuit perpauca pituitam, at nil emendatur: ad me deferitur, multa & inconcinna loquitur attamen non ferocit. Febris assidua vario tempore exacerbata, & sub hisce exacerbationibus desipientia major.

Sanguinem compluribus vicibus detraxi, modo bonum, modo crassa phlogistica crusta cooperitum, atque ex venis varis, pedum, brachiorum, & juguli. Sanguisugæ ad tempora, vesicantia nuchæ, posca capiti adplicata. Verum sub horum usu desipientia in ferociam abiit assiduam: febris magna, tendinum saltus, atque per vices accedens trisimus.

Hac methodo cum proficerem nihil, reducere humorum impetum ab encephalo volui ope purgantium leniorum. Sed nec ita profeci quidquam. Ægra æque ferocit, attamen minus febrit, sed virium jacturam mollities pulsuum testabatur. Mutato consilio ad nervina, & camphoræ doses largiores ventum, cum ejus remedii vim in non absimili morbo clarorum scriptorum observationes quædam nobis facerent testatam.

Post diuturnum horum usum deliniri ferocia primum, dein etiam lucidis intervallis distingui: tandem apta, concinnaque loqui, sed immodica garrulitate, cui si diutius indulgere permit-

te-

tebatur, ferri denuo mens exlex cœpit, & ad ineptias divagari; ægra nihilominus obambulante, cæterisque actionibus ad modestiæ normam compositis; atque ita diutius fatuitatem inter, & mentis sanitatem ambigebatur. Demum cortice peruviano, & foliis aurantiorum est usa.

Exactis tribus mensibus, crurumque cedemate, quod sub ultima morbi tempora accesserat, depulso, sanata domum repetiit, sed ita, ut possum dubitare, secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio, contigerit.

Tres adhuc historias narrabo, etsi complures suppetant mox enarrandis conformes, sed quas ob id ipsum non proponam. Collectæ observationes, & numero plures, & eventu diverso in re non diversa huic mentis ægritudini exactius intelligendæ forte quid lucis affundent.

Ita posthac confidentius persequemur hocce

parietibus textum cæcis iter.

Faber ille ferrarius, qui Nro. 11. decubuit, pulchram nobis in hanc rem observationem dedit. Fuerat in annorum 44. lacertosus, copore breviori, sed denso, atque compacto. Nosocomium adiit die 13tia. Junii 1778. aitque, se jam a sex diebus lassum esse, minus appetere, levique per vices, maxime vero sub vesperam, horrore pestringi; ob hæc ipsa incommoda nudius tertius medici cujusdam suasu brachii venam fecuisse. Nihil emendatum esse; quin potius, tremorem mox ab educto sanguine accessisse totius corporis, (tremebat totus cum hæc narraret, quemadmodum sub accessione febrili soleat); hucusque nondum præter morem, decu-

cubuisse , atque operi fabrili , morosius tamen , vacasse.

Pulsus habuerat a fanitate vix abludentes , vibratos aliquantum , modicissime acceleratos. Nulla gustus aliena conditio , & lingua levissime ad radicem albescens , mens firma , & sermo promptus : alacritas : in sudores fuisse per hosce valetudinis adversæ dies proclivem agebat , & urinas paulum magis , ac ordinario , tinctas.

Ajebam adstantibus , febrim esse perquam exiguam , & febris biliosæ solum rudimenta : rem probabilius posse totam componi remedio leviter salito , blandissime alvum sollicitante , potu aquoso , mellito , posca.

Eum diem in seram usque noctem , quemadmodum narravi transegit.

Altera die , (14ta. Junii ,) cum ægrorum cubilia peterem , procul clamores audio late sonantes ; mox hominem furiis agitatum ipsummet video , qui vinclis cohiberi , ob insolens robur , vix poterat. Ajebant custodes , nocte fere media repente fuere cœpisse , horasque noctis reliquas vociferatione assidua turbasse ; vincula sat firma aliquoties perrupisse , multa undique injecta manu vix potuisse coerceri ; non vidisse se ullum a multis retro annis , qui tantis viribus polletet , neque tantopere efferatum. Sudores profusi , assidui , toto copore depluentes ; pulsus vibrati ; urinarum conditio me latet , cum æger lectum comminxerit.

Illico tria grana tartari emetici exhibeo , non vomit , non dejicit , nec ulla ratione a minuta hac dosi affici videbatur.

Exacto horæ unius spatio potionem emeticam octo granis tartari emetici foetam ita propinari jussi , ut dimidiam portionem modo ab-

fu-

fumat, alteram exacta dimidia primum hora, ni prima dosis proposito responderet. Fœmina ægrorum custos potiunculam propinat, quam æger, vinum esse exclamans, ita avidè ingurgitabat, ut, æstimatione facta, septem grana tartari emetici hauserit uno fere haustu. Custos, utut dividere portionem iussa, hac prompta bibendi voluntate uti voluit, atque ita plus, quam mandaveram, ingessit, verum

—— *sæpe jam in multis locis
plus insciens quis fecit, quam prudens, boni,*

ita etiam nunc auspicato hic error contigit, ter enim biliosa vomuit, ter dejecit. Manabant uberrimi sudores. Mox remittere furor, placide dein, & mussitando delirare. Vespera appetente indormire per vices, & tandem compluribus horis somno non interrupto, tranquilloque ultra mediam noctem soporari. Versus auroram diei 15tæ. Junii evigilat, reducta mente, & prorsus sana.

Ex eo tempore decocto tamarindorum, radicis graminis, taraxaci, cichorei, & tartari cremore usus, ac paucos post dies sanus ad suos rediit, valetudine, ut posthac innotuit, constanter bona (*).

Au.

(*) Gaudeo, me hujus curationis testem, egregium Carol. Gulielm. Nose posse compellare, quem ob præclaras integerrimi animi dotes, ob eruditionem multiplicem, in artis spes & incrementa natum, Viennæ tunc amabamus, nunc vero Augustæ Vindelicorum commorantem invitissimi desideramus.

Autumno anni 1778. Famulus Illustrissimæ Comitissæ de B** in Nosocomium susceptus est mente lapsus, & furens. Quatuor, an quinque, diebus antea, cum multum hinc inde cursitando incaluisse, & cerevisia immoderatus ingesta sitim restingueret, mox capite doluit, & friguit per vices, & præter morem. Doluit quoque thorace dextro ad costas spurias, dolore pungente, non valde intensio, & sine tussi: non decubuit.

Instituta phlebotomia, atque extracto coriaceo sanguine, non juvabatur. Linguae & gustus ea ratio, quam in recte valentibus videmus. Vespere ejus diei, quo sanguinem eduxerunt, mente dejectus delirat, torvo aspectu, celerrime rotatis oculis, & quasi prominentibus cum ejulatu, & æstro percitus. Perfluebant ex omni corpore sudorum rivi, pulsu arteriarum vix citatiore, veruntamen vibrato. Fit altera venæ sectio eadem vespera, quæ sanguinem aspectu bonum dedit, sed ægrum non levavit. Noctem inter furias exegit cum interdum cicuratus delirasset.

Altero delirii die circa meridiem nobis committitur, iis horis, meridianis nempe, cum domo efferreretur, in via resipiscere aliquantum incæpit; ut adveniens & apte loqueretur, & quod initium morbi fuerit ad id usque tempus quo mentem amiserat, ad amissum referret. Nondum integra hora ab adventu in Nosocomium præteriverat, cum denuo fureret, pulsu forti, pleno, vibrato, sed vix præter ordinem accelerato, inter assiduos subsultus tendinum, & sudores largos.

Sanguinis ex nocte perparum detraxi, visurus, & quomodo phlebotomiam ferat, & quæ condi-

ditio fit ejusdem emissi. Eum crusta phlogistica carentem vidi, & superficie lætissime rosea.

Mulsam & poscam adjecto sale medio mitiori frequenter, & assatim propinavi, atque injecto clystere alvum sollicitavi.

Cum eo tempore, quo pridie mitius delirarat, videlicet meridie furor adeo non remitteret, ut potius novis auctibus cresceret, grana quinque tartari emetici ex quatuor unciiis aquæ haurienda dedi. Ter inde stomachum exoneravit, nausea gravem, ventrem sexies. Bilis vomitu rejecta est flava, & amurcosa, sed mole non maxima; bilis, etiam alvo secessit longe copiosissima, morbi fax, & origo. Mox cicurari aliquantum, & tractabilior esse; dormire tandem, somno ea vespera inque multam usque noctem producto, inter exiguos, rarioresque tendinum, & digitorum lusus. Post mediam noctem evigilat, sui plenissime conscius, & compos.

Ab eo tempore mens, quam rectissime, valuit: sudores imminuti tandem nulli fuerunt.

Ufus est decocto radicum graminis, taraxaci, tamarindorum, & tandem, elapso non multo tempore domum abiit; etiam nunc, dum hæc e pugillaribus excerpo, plane sanus.

Id addo, hominem ante aliquot annos gravi terrore perculsum fuisse, tuncque etiam convulsus; sed & antea, & posthac sanum vixisse.

Famulus Baronis P** 37 annorum die 17ma Decembris 1778. mane lassus, & capite dolens inhorruit; pituitam suapte vomuit; intercurrente per vices fugitivo calore. A meridie commodius valere videbatur, obambulabat, gustum equidem non depravatum, at anoxeriam, questus.

Meraciorem cerevisiam & ejus largiores hau-

Pars III,

I

stus

stus amasse , ad crapulam usque , domestici testabantur.

Hæc incommoda quotidie recurrebant , donec die 21ma. Decembris Medicum accederet , qui herili , totiusque familiæ , valetudini curandæ præerat , is pulveres ex sale medio , & rheo confectos præscripsit , per vices adsumendos.

Die 23tia. Decembris a meridie idem Medicus ad ægrum accitur , totis artubus trementem , siticulosum , & capite valdopere dolentem ; cum pulsu duro , atque accelerato. Alvum , a sale medio & rheo , aliquoties fuisse motam comperit : oris amaror nullus ; nullæ nausæ. Mox sanguis eductus est , crustam postmodum phlogisticam exhibens : remedium refrigerans , nitrosumque propinatum. Cum morbus ad vesperam intenderetur manifesto , alteram jam multa nocte phlebotomiam instituunt , sanguine corium phlogisticum denuo formante. Copiosus limonadæ potus dabatur : nox absque somno , & inter deliria , exacta.

Die 24ta. Decembris mane convellitur. Vesicantia ad furas applicantur , & mixtura ex spiritus salis ammoniaci , aceto saturati , drachma una , syrupo papaveris albi , & aqua stillatitia conveniente propinatur. Delirat assiduo , & cum furore , nisi forte heræ aut admonentis , aut increpantis , conspectu resipisceret aliquantum , & componeretur : nox insomnis , & cum furore.

Die 25ta. Decembris meridie ad nosocomium deducitur. De morbo interrogatus apte , atque omnia exacte usque ad id temporis , quo mente labi cœpit , narravit , & tremuisse se totis artubus per omne hoc morbi tempus , tremens addidit. Nunc vero frequenter sibi poplites quasi
suc-

succidi, veluti jamjam lapsuro. Conditio linguæ & faucium quemadmodum in sanitate; sed pulsus fortes, & pleni, vibratique cum aliqua celeritate, & uberrimi sudores aderant.

Etsi cuncta concinne atque ex ordine, quemadmodum gesta fuerant, referret; nihilominus aspectu, sermonisque insolita promptitudine, a sana mente alieni quid attonitique, atque etiam rerum suarum icurii, prodebat.

Brevi morbi historia vix absoluta, cum in plura volueram adcuratius indagare, delirare furiose cœpit, furore vesperi, noctuque intensiore. Ad nos venienti vesicantia detrahi curavi.

26ta. Dec. Ægrum assidue, sed mitius, furentem inveni, eumque, quod antea recusavit, strenue bibentem. Alvum noctu bis posuit. Collecta studiose atque asservata urina sedimentum lateritium, aut potius cinnebarinum, deposuit. Pulsus & sudores, uti pridie.

Horis antemeridianis grana quinque tartari emetici in quatuor unciiis aquæ soluta dedi, atque uno haustu potanda. Vomuit inde sexies pituitam non copiosam, cum pauca bile: quaternis secessibus multæ biliosæ fæces excernebantur. A vomitu mitius delirare & taciturne, ac quædam subinde quasi mentis reversuræ signa dare. Qui antea lectum conspurcaverat, jam nunc excipulum petiit, atque matulam lotium missurus. Urinæ quædam jumentosæ erant, quædam vero propemodum naturales, aut a naturalibus intensiore solum flavedine differentes. Lingua per vices arefcebat. Sudores, & pulsus hucusque nil mutabantur. Potus multus ex aqua simplici, aceto & melle. Noctem placide delirans & insomnis egit.

27ma. Decembris mane vomiturit, vomitque

paucam pituitam; quietior est, atque ita compositus, ut manibus subinde libertas potuerit a vinculis dari; subinde etiam apte respondet, delirio licet identidem recurfante. Urinæ & pulsus iidem: Iidem etiam potus medicati, adjecto nitro & tartari cremore. Hac vespere cum denuo inquietior, quin etiam ferox, redderetur; pulsu plenissimo, vibratoque, undecim uncias sanguinis detraxi, qui crustam plumbeam, tenuem, modice contractam, & serum multum atque cæruleo-viridescens monstrabat. Ea nocte ad singulos potuum refrigerantium haustus pituitam non non paucam leviterque virescentem vomebat. Nox infomnis, inter sermones ineptos, sed absque furore.

Die 28va. Decemb. mane dormit, remotis vinculis, mente constat, lassitudinem magnam, sitim, & gustum viciatum questus: perraro hæsitare videtur, quasi denuo mente lapsurus. Circa meridiem ejus diei emeticum denuo propinabatur ex scrupulis duobus ipecacuanhæ, & grano uno tartari emetici paratum. Inde decies multa biliosa revomuit, dejecit: mens inde perfecte sana; febris vix ulla; levis tremor artuum; sudores exigui.

29na. Decembris nulla febris, mentis sanitas perfecta. Nullus ullibi dolor, lingua humectata, leviter albescens, urinæ croceæ. Decoctum ex radice graminis, taraxaci, & fructibus tamarindorum cum succo citri & saccharo.

30ma. Dec. nox bona, apyrexia plena. Remedia eadem. Per vices e lecto surgit.

Locus ille, quo de sede phrenitidis disceptatur, atque eidem medendi ratione, magnus est hercle, & a non paucis vexatus. Quibusdam enim

enim phrenitides visebantur encephalo inflammato; cum aliis ejusdem visceris inflammatio non infrequenter occurreret, etsi æger, quamdiu in vivis erat, non deliraret. Non raro nihil omnino quod accusares, aut nihil saltem, quod non alibi sæpius, quin prægressa phrenitis esset, conspectum fuerit, intra calvariam reperiiebatur, utut a phrenitide mors fuerat.

Non unam eandemque ubique ac semper esse phrenitidem arbitror, nempe non unam semper, eandemque phrenitidis causam, nec causæ se-

Diversæ
dantur
febres
phreniti-
cæ, seu
phreniti-
des,
quod ex-
emplo
illustra-
tur.

dem. Febres phreniticas æque inter se differre existi-
mo, ac febres *ophthalmicas*, *anginosas*, *pleuri-
ticas*, *peripneumonicas*, aliasque; quæ quantum
& genesi, & medendi ratione discrepent, alibi est
abunde dictum. Amabo enim, si *ophthalmiam*
videas, ruborem oculi nempe, doloremque cum
motu febrili, num eadem ubique ægritudo erit?
nonne hæc febris *ophthalmica* (si fas sit hac com-
pellatione uti) diversas habere origines, causasque
potest, & diversam exigere ob id ipsum medendi
methodum? Febris *ophthalmica inflammatoria*
esse solet, in aliis *serosa*, *rheumatica*, *gastrica*,
seu saburralis, atque in aliis denuo alia.

Ea ipsa ratio etiam in phrenitide obtinet, mor-
bo videlicet sæpius differente.

Quod si forte curanda quædam febris occurrat,
quæ more phrenitico mentem turbat, male solum
plerumque delirium spectamus, quasi is morbus
princeps esset, & non potius febris cujusdam quod-
dam accidens non necessarium.

Has, quas ego videram, phreniticorum fe-
bres, fuisse aut *biliosas*, aut *inflammatorio-bilio-
sas*, existimo eventu posse probari; atque hanc
ipsam speciem phrenitidis esse id circo multo fre-

quentiorem, quod & ipsa princeps febris, gastrica nempe, præ cæteris febribus sit multo crebrior, annis omnibus, atque etiam per omnes terrarum tractus.

Quanam
ratione
faburra
ventricu-
li encephalon
afficiat.

Dum hujus phrenitidis sedem (de hac enim sola loquor) cujus hic exempla retuli, in abdominis faburra statuo, non id dico, rationem me nosse, qua ventris illuvies valeat encephalon turbare; fortasse enim nihil omnino morbosæ materiæ ad cerebrum ablegatur, sed ægrotante ventriculo ob inexplicabilem quemdam consensum encephalum æque ægrotat: fortassis etiam id fit, quod in ophthalmia biliosa ac faburræ accidere sæpe videmus; quod æque evenire in erysipellate solet, morbo nempe ex ventris illuvie nato. In his enim morbis, quorum uterque natales ex abdominali faburra, ad oculos dimittitur, aut ad locum erysipellate tentatum: videmus enim rubentes oculos, & acrium lacrymarum imbres, atque erysipelas ipso aspectu docet, materiem alienam esse ægrotanti loco infixam.

Hujus ergo phrenitidis sedes concipere fortassis binas possumus, in præcordiis unam, infatuante humore, biliformi, putrido, aut qualicumque fæcibus; atque alteram in ipso encephalo, quod ejusdem dementantis materiæ particulam, ut veterum phrasi utar, attraxit.

Videre igitur in cerebris demortuorum & vasa infarcta, & rubores præter morem, & alienos latices frequenter licebit, etsi morbus in infimo ventre suum habuerit promptuarium, suamque penum; ignis sacri, atque ophthalmiæ faburræ exemplo.

Emesis suo tempore, iisque, quæ antea acta esse oportet, præmissis, instituta, & ventris faburram eliciet, novæque metastasis generandæ,
aut

aut prioris alendæ ansam rescindet, & ipsam forte materiem e ventre aliorsum jam dimissam, atque alicubi pertinacius adhærentem, submovebit, concussu salutari corporis totius, aut largo sudorum proventu; hi enim ab emesi ubertim manant.

Verum quoscumque hæc res explicatus poscat, Unde divisio
is semper veluti canon, atque regula obtinebit, phrenitidis sit
a qua impune deflectere non licebit: *inquirendum esse in febrium indolem, easque, misso non repetenda.*
necessario symptomate, directe esse oppugnandas.

Atque id non solum in febribus phreniticis facto opus esse existimo, sed etiam in omni alia quacumque febre, quam eminens quædam affectio topica comitatur, angina, pleuritide, &c.

Symptomatis cujusdam apparens magnitudo plerumque Medicam inauspicato abducit a contemplanda febris natura, & eum in se totum convertit, insolentia rei, veluti monstro, perculsum.

Ita phrenitidem *apparenter* eandem, re diversam, eidem plerumque methodo subicimus, errabundæ potissimum, atquæ incongruæ; qualem nempe illam esse oportet, quam nulla morbi determinata notio regit.

Ipsæ non eandem in quinque phreniticis *me-* Epicrises
dendi viam institui, etsi debueram; in morbo phrenitidum ante
nempe, prout is mihi offerebatur, his quinque *tea narratarum.*
vicibus eodem.

In prima ægra leniorum purgantium usui, eo-
que protracto confusus sum, ea nempe ex opinio-
ne, id æque confici atque etiam tutius purgante
posse, frequentius propinato, quod vomitorio.

Purgantibus, utut antiphlogisticis, morbos evi-
denter saburrales efferari vidi, atque intendi
non raro; quos emesis, si ex simillimis, & quam

plurimis casibus, judicium formare liceat, repente fustulisset.

Attamen id etiam observavi, febres quasdam alias, æque ex ventris infimi faburra natas, miti pharmaco alvum pluribus diebus movente fuisse sublatas.

Inde est, cur non existimem, esse indifferens, an emetico, an vero purgante in febre faburrali utamur, nec alterum posse alterius vices supplere.

Dispicere igitur oportebit, an materies *fursum*, an vero *deorsum*, turgeat.

In cura hujus ægræ debueram misso delirio in morbum principem, febrim nempe faburralem inquirere, eique a fronte occurrere. Non enim commentitia lex est, neque a veterum placitis deflectens: morbi jugulum premendum esse, non circumueumdum; sed cautos esse, atque oculatos oportere, ne forte jugulum putemus, quæ solum aut manus, aut pes foret.

Phrenitis ejusdem ægræ, postquam febris deferbuit, in maniam convertebatur, delirium nempe apyretum.

Phrenitidis in maniam conversio.

Quidam, qui maniacis olim non paucis medebatur, ejusmodi mihi narravit, unde collegi, plerosque maniacos initio *phreniticos* fuisse, utut ob febrim obscuriorem (si febrium notas ex pulsu fere solo capiamus) jam inde a morbi principio *maniaci* dicerentur, & febris expertes.

Id etiam asseribat, se multos, & fere omnes recentes maniacos sanasse, cum multo solvente potu præmisso, & phlebotomia una aut pluribus, infatuantem fomitem ex eorum ventriculis evulsisset. Atque ea in re patrum nostrorum consuetudinem sequebatur: fuit enim antiqui moris, delirantium animos helleboro detergere.

Altera juvencula febre laborabat manifesto biliosa ; sive ad Medici , qui prior ægrotæ curam gessit , assertum attendas , hominis exercitati ; seu id spectes , quod febris certis , dimensisque momentis accresceret , atque iterum modice subfideret.

Emesin ab eodem medico concitatam non suffecisse , mirari desinet , qui noverit , illam parcissimam fuisse , & ab exigua vomitorii dosi factam , & in corpore ad vomendum non præparato , tanta igitur ægritudine minorem.

In Nosocomio vero periculosam medicationem subiit. Copioso equidem atque apto potu materies vitiosa , & morbum committens diluebatur ; at , quod via & brevissima , & tutissima , eam totam eveheret , nil fuit.

Missio non paucio sanguine , & exantlato systemate venoso arteriosoque , alienus isque dilutus humor intra vitæ hospitia receptus universum corpus oberrabat ; donec tandem ad varia cola errabundus ferretur , atque aut artis stimulis , aut medicatricis naturæ vi a tergo pulsus diversos sibi exitus ac fugam quæreret , morosam quidem ac tardam , neque sine omni prorsus desertæ stationis damno.

En crisin difficilem , sæpe inadæquatam , & mille periculis implicitam !

Qua phrenitidis specie tres reliqui phrenitici laborarint , prompta medendi ratio , & eventus docet.

Id solum difficile videtur , ut adcurate determines , an vera , atque inflammatoria phrenitis sit , an vero sympathica , aut etiam aliunde proveniat.

Etsi enim in scholis medicorum phrenitidum

distinctiones adcurate tradantur , earumdem tamen diagnosis penes lectos ægrorum non raro anceps reperitur.

Ambigua
sunt in -
flammati
encephali
signa.

Quippe multa , quæ inflammationem præsentem indicare dicuntur , eamque encephali præprijis , decipere visa sunt non raro.

Ut a pulsu initium faciam , is sæpe durus & vibrans inventus est , etsi nulla præsens inflammatio fuerit ; atque alia vice debilis & mollis , ubi phlogosis encephalo profunde insidet.

Ætatem viridem , & calefacientium usum , si cubi in eodem homine febriente , & phrenitico concurrant , inflammatoriam phrenitidem indicare nemo facile dubitabit. Verumtamen ægri nostri omnes ætate floruerunt , atque unus eorum cerere meraca , & vino abuti solebat etsi nullus eorundem inflammatione encephali laborarit.

Cephalalgias validas phrenitidem veram antecedere asserunt ; quod quidem ut sæpe fieri non nego , ita semper accidere inficior , contrarium doctus. Cephalalgia gastrica , febrium biliosarum , putridarum , malignarumque comes plerumque præcæteris sæva est , atque ex hac ipsa dolorum intensione non raro ejusdem indolem & causam dignovimus , nullatenus inflammatoriam.

Immoderatas vigilias , quas inter *veræ* phrenitidis causas BOERHAVIUS recenset , bis vidi *spuriam* fecisse.

Faciei rubor & turgor , atque oculorum pars alba velut sanguine suffusa plethoram & inflammationem non raro notant ; at vero eadem symptomata in quam plurimis febribus , biliosis , putridis , malignis a me fuisse frequentissime confecta , fidenter ajo.

Adde etiam illud , deesse nonnunquam notas
om-

omnes, quæ, corruptam atque acrem bilem circa præcordia hære, communiter docent.

Non hæc idcirco prolata velim, ut hæc accidentia in determinanda phrenitidis indole negligantur, sed ne in formanda diagnosi difficillima iisdem *solis* fidamus.

Tempus anni, morbi congeneres, eorum accurata cognitio, quæ delirium præcesserunt, morbi remissio per vices, juvantium & nocentium notitia, scientia earum rerum morborumque, qui *passim*, & *cæteris frequentius* eveniunt, & facultas quædam vel occultissima dignoscendi, usu comparanda, verbis non describenda, medentem melius instruent, quam scholarum præcepta.

Divisionem phrenitidis accuratam, & quæ omnes delirii febrilis species complectatur, statui nullam posse existimo; quemadmodum nullam quoque febrium partitionem habemus completam, neque habere possumus.

An, & quomodo condi possit practica phrenitidis divisio?

In tanta enim febrilium causarum infinitate, quarum singulis respondebit *sua* humorum, solidorumque crasis vitiata, & *sua* febris, necessum omnino erit, febres esse non solum innumeras, sed etiam summo opere ab se invicem differentes.

Jam vero vix ullam febris speciem dari puto, quæ non aliquando encephalon quacumque ratione afficiat; aut dolore, eoque vario, aut functionum ejusdem læsione varia; atque vix ullam febris speciem, quæ non aliquando sub certis quibusdam conditionibus encephalon ita afficiat, ut æger *phreniticus* dicatur.

Erit ergo phrenitis symptoma quoddam commune quam plurimarum febrium, inter sese summo opere licet differentium; quemadmodum id de calore, frigore, cephalalgia, siti, sudore, aliis-

qu

que communibus febrium non necessariis accidentibus dicimus.

Quemadmodum ergo in febrium partitione non omnes omnino febres complectimur, neque hoc dictam rationem complecti possumus, sed solum *quasdam easque cardinales, ac primarias* statuimus, reliquas vero in partitione non expressas ad eam febrium cardinalem reducimus, quacum aliquam quoad causas, decursum, & maxime quoad methodum medendi analogiam habent, reducere solemus; ita etiam agendum reor in phrenitidis partitione.

Non id ago, ut phrenitidis partitionem hic dem; sed, ut, quid difficilem eam reddat, quidve in ea stabilienda sit observandum, ostendam.

Inade-
quata
plero-
rumque
auctorum
divisio-
nes &
definitio-
nes phre-
nitidis.

Hinc, qui vel in solo encephalo inflammato phrenitidis causam quæfivere, morbum latissime patentem nimis arctis limitibus circumscripsere; æque ac illi, qui eandem, encephalo sano, subter præcordia locarunt. Sed neque ii phrenitidis omnem ambitum complexi sunt, quibus placuit, utramque hanc phrenitidis speciem ita admittere, ut aliam nullam agnoscerent; cum pluribus, quam binis solum his locis, supremo atque infimo ventre, discludi infatuans causa possit, eaque ipsa summopere differentis indolis esse, & diversissimo modo mentem lædere.

Idcirco differre etiam phrenitides debent, prout & *locus* phreniticæ causæ, & ejus *indoles*, & infatuandi *modus* differt.

Cum hæ phrenitidum differentię negligenter, idemque semper & ubique morbus statuere-
tur, ubi mens febrientis erat diutius emota; id accidit, ut auctores diversimode de morbi sede, causis, & accidentibus, ac medendi ratione

opi-

opinarentur, & quam maxime pugnantia proferrent; suis singuli observationibus confisi, & extispiciis subinde docti.

Plerosque res non *commentitias*, sed *factas* in medium protulisse, lubens concedam, verum in eo lapsos esse existimo, quod, quæ viderint in *paucis*, ad *plurimos*, quid ad *omnes*, transtulerint, qui cum febre delirarent.

In *definienda* phrenitide æque disceptabatur; utut, ignorata & morbi causa, & sede, in promptu fuerat, morbi notionem ex characteribus, qui constanter atque in quovis phrenitico, sensibus occurrant, haurire.

Verum plerique ex quadam amica hypothese, aut ex rarioribus observatis, definire morbum maluerunt.

Febrim acutam cum delirio phrenitidem nominabis.

Nil refert, quæcumque acutæ febris species sit, quæ phrenitidem committat: neque semper *malignam*, etsi id quibusdam placere videam, requiri, phreniticorum historiæ docuerunt.

Sed neque semper *inflammatoriam* febrim dices, nec inflammatum encephalon, in iis omnibus, quos phrenitis tenet.

Vix enim febrim acutam novi, quam non aliquando cum delirio viderim.

Quidam thorace solum inflammato, alii ventriculo & intestinis, phrenitice delirarunt, encephalo omnis phlogoseos experte.

Encephalon inflammatum cum delirio observavi; inflammatum quoque, mente sana.

Asserta mea extispiciis possum confirmare.

Delirium nec *assiduum* volo, nec *furiosum*, nec tale, quod morbum *inchoet*, ut phrenitis dici queat; quamquam, si hæc ita sint, phrenitidem adesse, nemo dubitet.

Non

Non enim ex eo , quod *plus* , *minusve* est morbum adesse , aut abesse dices ; sed eum solummodo *plus* , *minusque* urgere , *intendi* , atque *remittere*.

Acutæ febres propius aut longius absunt ab eo statu , quo præsentē *phrenitis* dicitur , eruntque febres quædam *plus* , *minusque phreniticæ* , *phreniticæ* , *leviter phreniticæ* , seu *paraphreniticæ* , vel vero *phreniticæ per eminentiam*.

Neque refert , an inter clamores deliret , ac lacertorum suorum vires periclitetur , an vero inter verba solum ineptiat , tranquillus , aut musfitando.

Sed neque , si ferius , ac morbo jam progresso , delirium accedat , propterea non erit *phrenitis*.

Verum hæ distinctiones , utut ad præfagiendum morbi exitum conferre quid & ejus docere periculum queant ; nil tamen conferunt , quo possis oblatam ægritudinem a reliquis ejusdem speciebus dignoscere.

Phrenitidis amplitudo.

Phrenitis igitur latissime patet , & æque late , ac ipsa notio acutæ febris.

Et prout ipsa acuta febris varia est , & varium ejusdem acutæ stadium , & varia in vario ejusdem acutæ stadio medicina ; ita etiam varia erit , & *phrenitidis* species , & modus sanandi ; quem idcirco ex curatione febrium repetere oportebit.

CÆLIUS AURELIANUS *phrenitidem* appellat *alienationem mentis cum acuta febre* , *pulsu parvo* , & *crebro* , *carphologia* , & *crocidismo*.

Verum aliam pulsuum conditionem in *phreniticis* subinde obtinere , *carphologiam* vero , seu festucarum collectionem , & *crocidismum* , seu fimbriarum ex operimentis decerptionem ; *phreniti-*

nitidis definitionem ingredi non posse, utpote non necessarias nec individuas phreniticorum actiones, per se patet.

Nihilominus phrenitidis symptomata hic auctor ferme pleraque, veterumque de ejus morbi sede opiniones, stylo licet minime latino, & in scriptores, quorum sententias refert, persæpe injurio, ita complectitur, ut lectorum patientiam remuneretur.

Sed alias referre phreniticorum historias malim, quam confutandis aliorum opinionibus immorari.

Delirium, & acutam febrim in multis observavi, qui ex alto delapsi caput alliferant: sanguis secta vena eductus crustam pleuriticam contraxit.

Dissecta post mortem capita encephalon multis in locis valdopere fugillatum monstrarunt.

Quasdam vero aliorum phrenitides, pariter a vi externa capiti illata profectas, missionibus sanguinis, & antiphlogistica methodo sanavi, eadem nempe ratione, qua validiori contusioni aliarum partium, quarum periculosa inflammatio foret, medemur.

Die nona Aprilis 1779. famulus quidam tri-
 ginta septem annos natus nocte per octodecim
 graduum scalam delapsus est, & caput pavimen-
 to lapideo impegit. Per aliquot temporis mi-
 nuta sensuum officio caruit. At iis paulo post
 restitutis integro biduo se domi continuit, levem
 carebariam, & vulnus questus, quod dextro ca-
 pitis lateri inflictum multus sanguinis fudit, &
 pollicem longitudine exæquans ibi loci visebatur,
 qui medio ossi parietali responder.

Die a lapsu tertia tremere artubus vehemen-
 tius

Phreni-
tis a fero
intra ca-
put effu-
so post
lapsum
ab alto.

tius cœpit (tremebat enim jam a multis annis, quod olim tinctor pigmenta saturnina plurimum tractaret), & inter assiduos calores delirare: delatus in Nosocomium cum furore infaniit. Specillo exploratum vulnus ad os ipsum non pertingebat.

Incisa vena est semel iterumque: eductus sanguis in crassam, tenacem, & obsolete flavam crustam coivit. Clysteri alvus mota, & emulsum, in quo aliquid salis amari, & mannæ dissolvebatur, propinatum. Pulsus validi, duri, accelerati, & calor febrilis.

Die quarta cum infania ferox, & febris incrementa caperent, vulnus altius incisum est ad ossis usque superficiem levissime fissam. Trepano perforare cranium placuit, ubi extimam ejusdem solum laminam fissam videramus; fissura ultra diploen non penetrante. Nihil humoris e suis vasis effusi comparuit. Noctu delirium furiosum, & febris.

Die 5ta. denuo trepanon applicatum, ut amplior redderetur ossis perforati plaga. Nil alieni repertum. Delirium assiduum & furiosum cum febre.

Die 6ta. mane menti restitutus ad interrogata apte respondet, & mitissime febrit.

Die 7ma. & 8va. mens integra, & febris vis ulla; alvum his diebus facilem habuit crebro enemate sollicitatam.

Die 9na. de novo incalescere, febrile & delirare cœpit. Sanguis missus corium pleuriticum exhibuit: non levatur.

Die sequenti moritur.

Ablata olla cranii inter duram, & piam menigem per omnem late ambitum insignis copia feri aquosi inventa est. Cætera illæsa, nec ulla ulli-

ullibi encephali sugillatio, quam tamen in aliis, qui alio capite periere, toties deprehendi.

Spes forte salutis fuisset, si dura matre initio cruciatim percussa, aquæ colligi aut non potuissent, aut jam collectis fuisset exitus paratus.

Si pathognomicus phrenitidis character sit, ut æger acute febriens ferme assiduo deliret, quæcumque demum febrilis insanix ratio subsit, non miraberis, opinor, me etiam hæc deliria, febrimque ex valido in caput impactu ortam in phrenitidum tribum transcripsisse.

Senex septuagenario major vegeto adhuc corpore, & senectute cruda, per duodecim scalæ gradus fallente vestigio cadit. A casu illico delirat. Vulnus in occipite paulo infra futuram lambdoidem, ac sinistrorsum pollicis unius longitudinem æquans, ibique os denudatum adparuit. Per aurem sinistram, & nares, aliquid sanguinis stillabat. Eum diem domi suæ absque auxilio, & inter deliria exegit.

Phrenitis
a sugillatione
encephali
post lapsum ab
alto.

Die altera ad nosocomium deportatur delirans, ac inter inconditos & motus, & clamores; pulsu pleno, forti, duro, vibratoque, at justam insanis celeritatem vix excedente. Incaluit præter morem. *Δυσμνος*, & exsilitio frequens electo.

Examinatum vulnus: nulla initio læsio cranii in conspectum prodiit. Sanguis detrahatur aliquoties, alvus injecto enemate, & antiphlogistico purgante proritabatur, verum perpauca, & morosissime secesserunt.

Ea die, & sequenti nil emendatum est, pejus habuit, febris augebatur.

Vulnus producere sectione placuit; fissura cranii detecta moritur.

Fissura cranii paulo infra supremum ossis occipitis marginem incipiens per latus sinistrum decurrebat ad foramen usque occipitale, quod & ipsum erat diffusum.

Inter calvariam, & duram matrem juxta dictum fissuræ pauxillum effusi, grumosique, sanguinis exiguam tæniam referentis, plusculum vero sanguinis non coagulati in ipso foramine occipitali offendebatur.

Cerebellum totum amplioribus vasis, & atro sanguine turgidis perreptabatur, omnesque ejus anfractus, si eosdem explicueras, sanguinem habuere effusum, atrum, grumosum; ipsam inter cerebelli substantiam, & piam meningem ita re-rentum, ut nullibi copiosius colligeretur, sed diffusus per omnes cerebelli mæandros gravissimam potius sugillationem referet, & piæ matris, & superficiei cerebrinæ.

Hemisphærium cerebri sinistrum totum nigrescentibus, amplisque sugillationibus & vasis atro cruore tumidissimis commaculatum.

Lobus ejusdem hemisphærii anterior hanc, quam dixi, sugillationem, multo graviolem habuit partibus, cæteris quibuscumque.

Anfractus omnes ejusdem hemisphærii, ubi eosdem ab se invicem dimoveras, effusus cruor coagulatus inter piam meningem & cerebri substantiam hærens opplevit.

Hæmisphærium dextrum, qua parte medio bregmati respondet, plagam orbicularem, pollicis diametro sugillatam, & atram, ibique loci intra anfractuosos cerebri ductus atrum quoque sanguinem exhibebat.

Phreni-
tis, for-
tassis

Famulus quidam quadraginta circiter annos natus Medicum accedit,, lassitudinem, & minorem

rem ab aliquot jam diebus appetitum questus. ^{sympa-}
 Suasum est, ut sale amaro ventrem purget: me- ^{thica,}
 lius habuit. Elapso octiduo redit, atque minui de ^{post ca-}
 novo desiderium cibi, & subinde parum bilis ^{sum,}
 suapte vomere, corpore quasi a laboribus defa-
 tigato. Exhibebatur mixtura solvens, salina: vo-
 mit frequentius. Cum alvum positurus latrinam
 peteret, indeque in cubiculum rediret, in limi-
 ne concidit: alliso in acutum ferramentum capite,
 regioni temporali sinistrae vulnus inflatum est di-
 giti longitudine, quod ultra integumenta quasi
 cultro dissecta non penetrabat. Subtus & circum-
 circa sana omnia & videbantur, & a morte
 reperta sunt. Impos mentis per aliquot momenta
 humi jacuit, crebrius medicam æruginem vomitu
 rejectans, & sanguine multo ex vulnere ma-
 nans. Accersitus prior Medicus propinato quo-
 dam haustu vomitum cohibuit. Mens plene rediit
 haud multo post, vulnus exploratum, ac deliga-
 tum est, & sanguis e brachio ductus. Æger
 commode valere visus est.

Vespere cum recte se habere, & die proximo
 consueta munia, obiturum se diceret, repente to-
 tus convellitur. Phlebotomia larga fit, & clyster
 injicitur. A convulsione delirium, furorque, &
 exsiliendi conatus validi, assidui. Ante mediam
 noctem denuo sanguis extrahitur, idem furor,
 & jactitatio eadem.

Die altero (cum duodecim fere dies exacti
 essent, ex quo prima vice Medicum accesserat
 inappetentiam questus) circa meridiem ad No-
 socomium deportatur, in quo transacto inter fu-
 rores, febrimque magnam nychthemero, primo
 convulsus, dein toto corpore obrigescens mori-
 tur.

Cum cranium ferra in orbem circumducta dif-

secaretur, parum serosi humoris effluxit, quod intra meninges conclusum, & iis ferra læsis permanare, arbitrabamur.

Cranio remoto nihil vitii repertum est, si majora meningum vasa atro sanguine paululum turgidiora, minora vero quasi ab injecto pigmento rubentia excipias. In ventriculis lateralibus perparum serosi laticis deprehensum.

Nullum omnino vitium intra thoracem fuit.

Hepar, referato abdomine plurimum flavebat, & superficie modice inæquali fuit, ac minus, quam in sanis solet, lævigata, atque, si contrectabatur, durius, & veluti coctum apparebat: bilis amurcosa vesiculam replevit. Ventriculus amplus, & intestinorum tractus omnis profunda, ac lurida flavedine saturate tingebantur; multa quoque bile ejusdem coloris, & tenaci, horum viscerum cavum obliniente.

Reliqua juxta naturæ consuetum ordinem fuerunt.

Antiquum in potatore (nam hominem mero a multis annis profuse indulgisse, qui eum noverant, asseriebant) officinæ biliferæ vitium fuit, quod in hepate videramus.

Prima ventriculi incommoda a biliosa & tenaci materie profecta videbantur, quibus sal amarus aliquantum medebatur.

Phrenitidem consensualem existimabam potius, quam idiopathicam. Biliosa enim colluvies, jam antea præsens, casu ipso adaucta atque ferocior facta in caput irrupit, vi illata debilitatum, & morbo opportunius effectum.

Hos consensuales quidem encephali affectus, cephalalgias, deliria, &c. plerumque serius, atque aliquot primum a lapsu diebus cum febre subortos vidi; cum, quæ propria fuerant ipsius capi-

pitis mala , mox ab illata injuria præprimis urgerent.

Verum subinde contrarium obtinere & ipsius expertus sum , & ab aliis legi consignatum.

Neque isthæc humoris biliosi vis **DIVI SENIS** perspicaciam fugit , qui *L. de vuln. capitis* : *Si vulneri capitis vel serra secto , vel etiam non secto , osse tamen nudato , tumor rubicundus , & erysipelatodes in facie , & in ambobus oculis , aut saltem alterutro , superveniat , & , si contrectato tumore doleat , eumque febris , & rigor prehendat ; cæterum ulcus ipsum , quantum ad carnem , atque ad os pertinet , atque excepto illo faciei tumore partes ambientes se belle habeant ; denique , si nullus in reliqua victus ratione error fuerit commissus , eum medicamento , quod per inferiora bilem ducat , opus habere , testatum facit. Sic enim purgato & febris sedatur , & tumor evanescit , & secunda valetudo restituitur.*

Bilis
post capitis læsiones imperium ab-
HIPPOCRATE
observatum.

Quam hic afflicto encephalo efferri bilem , elatamque & faciem , atque oculos igne sacro impetere , Coo teste , & experientia suffragante , didicimus , eandem eadem illa in læsa capita potestate , aut phrenitides in aliis generare diras posse , aut veternos in aliis , aut apoplexias , aut quodcumque genus convulsionum , atque omnibus hisce malis eodem e fonte manantibus idem quoque remedium mederi , pharmacum nempe , quod bilem ducat , nemo opinor , inficias ibit , qui , quam versatili ingenio hic humor polleat , & diversissimorum in speciem morborum esse choragus soleat , non ignoraverit.

Seposito paulisper , quem de phrenitide institueramus , sermone , postmodum denuo resumendo ,

Digressio
ad capitis
læsiones.

do: pauca quædam læsionum capitis exempla narrabo, quæ, utut ad præsens institutum non pertinentia, superioribus nihilominus, cumque aliis aliorum observationibus comparata, aliquid forte in re adhucdum obscura lucis dabunt.

C A S U S I.

VIR 38 annorum compage robusta, & optime valens, 25ta. Januarii ex ingenti altitudine, ex secunda nempe altissimi ædificii contignatione, decidit, atque in machinam levandis oneribus destinatam caput ita impegit, ut transversus machinæ truncus, isque sat firmus, confractus difiliret.

Vulnus ad supremum bregmatis dextri marginem haud procul a futura sagittali, cum eaque ad duorum fere pollicum longitudinem decurrens, os nudum exhibuit, attamen illæsum.

Sensuum omnium officio compluribus horis destitutus jacuit: mox sanguinem e brachio eduxerunt.

Die altera ad Nosocomium deportabatur, soporosus, ita tamen, ut apte responderet, si inclamaveras. Tensivus dorso, lumborumque dolor, uti etiam dextri genu quod moveri non poterat, nec absque dolore contrectari: nihil tamen externæ læsionis adparuit. De capite exiguæ querelæ. Calor febrilis aderat, & pulsuum robur insigne, durities, & plenitudo, celeritate vix aucta. Sanguinem copiosum e brachio misimus, corio postmodum pleuritico coopertum. Potus copiosi, antiphlogistici, nitrosi propinati.

Man-

Manfit illa in soporem proclivitas in quintum diem usque, dolor lumborum vero, & dorfi primo intendebantur, deinde sensim mitiores facti ad nucham & scapulas migrarunt.

Antiphlogisticorum & potuum, & eccopropticorum, & enematum usu circa octavam a lapsu diem dolores & febris evanescere coeperunt.

Genu fomento discutiente emendabatur. Denudato ossi initio aquam nostram vulnerariam, cui dein aliquid spiritus mastichini affudimus, vulnere vero ipsi Arcaei balsamum applicabamus. Non est animadversa exfoliatio. Vulnus brevi coaluit. Sane post mensis Martii initia discessit.

C A S U S I I.

SARTOR 53 annos natus, Bacchi strenuus cultor, ante annum e lapsu caput vulneraverat: curatus est, verum ab eo tempore interjectis longioribus intervallis sine febre, & placide delirat.

Die 7ma. Februarii 1778. hausto vesperi potu meraciori per duodecim scalæ gradus devolvitur, alliso capite; ex ore & naribus largo sanguine manabat. Domum delatus de capitis, & potissimum hypochondrii dextri dolore querelas movebat: mente constabat.

8va. Februarii hypochondrium dextrum plus doluit. Oppressio thoracis accessit. Sitis, jactatio: noctu dormivit, sed inter manuum, quasi floccos captantium, assiduos lusus: mentis constantia.

9na. Februarii symptomatum incrementa, tussis, sternutatio, & inter sternutandum hypochondrii dolor intensior, nuncque etiam thoracis.

10ma. Februarii mane in Nosocomium susceptus dolorem epigastrii totius, hypochondrii præcipue dextri, pectoris oppressionem tussim, difficilemque tenacis materiæ anacatharsin querebatur. Caput non multum dolere contestabatur: domi suæ absque remediis decubuit: sensuum functiones hucusque illæsæ: febris magna.

Sanguinem hac die binis vicibus detraximus. Vesperi insultus epileptici per intervalla accesserunt, ubi oculi sinistri frequentissima motitatio fuit, & convulsi labiorum motus musculorumque faciei, præcipue in ejusdem latere sinistro. Continua ferme masticatio, etiam extra tempora convulsionum: extra hos epilepticos insultus mente constabat exacte, dolorem epigastrii solummodo, & hypochondrii dextri, atque etiam infimi thoracis accusans. Alvum eccoproticis, & crebro enemate, sollicitavimus. Noctu frequentissimæ convulsiones.

Die 11ma. Febr. denuo venæ sectio. Sanguis corio pleuritico, crasso, virescenti livido semper contegebatur. Mentis præsentia creberrimis epilepsiæ insultibus interpolata. Noctu moritur.

Suprema occipitis pars, qua in apicem excurrebat bregmatis concursui contiguum, multum atque inæqualiter protuberabat, quod omnibus originarium videbatur, atque a prima conformatione profectum. Paulo infra hoc tuber osseum vulnus sex fere lineas longum, atque transversim inflictum extimum solum capitis integumentum penetravit, illæso musculo subjacente.

Caput, antequam disseicaretur, exploratum, &

& in homine vivente, & in demortuo, si vulnus hoc leve exceperis, nihil alienum votiosumque objecit.

Recluso cranio en, quantam maximam concipere vales, rerum omnium ruinam! Os bregmatis sinistrum ita diffractum, ut late hiaret, fracturaque commissuram ossis occipitis contigui transfiliret atque decurreret per sinistrum occipitis, latus, jam non una, sed in quatuor ibidem alias fissuras divisa, quarum una tenuis foramen magnum sindebat, cæteris aliorum excurrentibus & cum hiatu.

Fissura unum cum dimidio pollicem longa e bregmate dextro in vicinum os temporum descendebat.

Cruor multus in grumos coactus effususque in tota basi cranii, maxime in utroque ejusdem basis laterali cavo inter utramque meningem colligebatur.

Supra & infra tentorium magna ejusdem cruoris vis fuit, magnaque item cerebellum circumdedit, inter utramque meningem hærentis.

In occipitis fere centro dura meninx ab osse secessit, magnamque hanc inter & ipsum os cruoris copiam invenimus.

Sanguis quoque coagulatus corpori calloso infidebat.

Omnem intestinorum tractum saturatissima flavedine bilis tingeat.

Quas in aliis encephali fugillationes videramus, in hoc ægro omnino nullas; collectiones vero insignes cruoris grumosi observabamus.

CASUS III.

OPERARIUS 48 annos natus, præterita æstate absoluto diurnorum laborum penso cauponam intrabat, modico deinde baccho incalescens domum repetiit, per quinque scalæ gradus devolutus caput impegit, sensibus destitutus jacuit. Latus dextrum paralyticum erat; ita tamen, ut subinde & crus levissime commoverit, & brachium. Fit bina phlebotomia.

Altera die ad Nosocomium deportabatur; stertorose, cum sibilo, & labore respirans, & febriens magno, pleno, duroque, & accelerato pulsu, & calore intenso. Ad angulum posteriorem inferioremque bregmatis dextri per vulneris hiatum os ipsum ad lienas fere sex denudatum spectabatur, & fissum in crucis formam. Terebra cranium resecratum est, ubi dura meninge percissa multum cruoris effluxit. Nil emendabatur. Venæ sectionibus, enematibus, eccoproticis nil effectum est. Febris increvit. Die post lapsum tertia ad plures abiit.

In medio occipitis levior integumentorum contusio fuit. Totius piæ matris continuata sugillatio, maxima omnium erat ad latus sinistrum, versus encephali anteriora.

Intra anfractus cerebri, & graves fuere sugillationes, & hinc inde cruoris collectiones. In basi calvariæ sinistra multus effusus cruor inter utramque meningem colligebatur.

Ad alia phrenitidum exempla redire juvat,
&

& abruptum antea sermonis filum resumere. Reditus ad institutum sermonem de phrenitide.

Quidam ætatis consistentis vir, qui duros Cyclopum labores ferventissimis æstivis horis exercuit, cumque ipsius tempestatis, tum ignium vulcaniorum æstu incaluit, febrile, dolere capite, tremereque totis arubus cœpit, lassus, vertiginosus, & elato magnoque pulsu, atque accelerato, cum interim vino se largiter prolueret. Phrenitis ab æstatis & ignium calore, & abusa vini,

Vix in Nosocomium receptus, quasi cæstro percitus fuit. Bina phlebotomia, & oxycrato, tecto, atque umbra ferocientem sanguinem componebamus. Paucas intra dies resipuit, atque convaluit.

Murarius 44 annos natus procero corpore atque robusto, die 6 Aprilis 1779. ad Nosocomium venit, aitque, se a quatuor jam septimanis catarrho laborare, a novem vero diebus pejus habere; dolorem enim punctorium thoracis sinistri paulo infra mammam accessisse; corpore erecto, & obambulantem ægrotasse. Phrenitis, an idiopathica?

Morbum flocci facere videbatur, atque ita narrabat, ac si levissima ægritudine teneretur. Vox prompta, narratio audacula: pulsus pleni, fortes, non valde accelerati: tussis pauca, atque inter tussendum dolor lateris, qualem antea dixi.

In lecto reponitur; fit venæ sectio; potus multi emollientes, tepidi, nitrosi.

Mox vero peracta morbi narratione delirare furiose, tremere, & vociferari incœpit.

Consequentibus diebus complures venæ sectiones factæ sunt. Corium pleuriticum sanguis habuit: furor assiduus: abdomen tumidilum, &, si paulo rudius contrectaretur, doloris signa, utut furens, dedit. Die

Die 8va. Aprilis jam devexa spiratio stertorosa, sopor, atque in male soporato oculorum conniventia: pulsus duri, vibratique, atque appresso digito difficillime elidendi, naturalibus tamen vix celeriores.

Mane die 9na. April. moritur.

Cadaver, per errorem maturius humanum, noctu effodi curavi, ut in viscerum, atque in capitis præcipue, conditionem inquirerem.

Vasa meningis piæ solito ampliora, & sanguine pleniora comparebant: erat ita constitutum hoc cerebri involucrum, ut, an aliqua ejus inflammatio adsit, vel vera, an sola sit quædam vasorum a sanguine congesto *dilatatio non inflammatoria*, qualem etiam in delirantibus, & nullo capitis morbo defunctis non raro vidi, fuerit dubitatum.

Inter utramque, utriusque cerebri, meningem serum fuerat coloris straminei repertum, atque idem ejusdemque coloris utrumque ventriculum lateralem ita replevit, ut ambo hæc cava instar abscessus pure turgentis extumescerent, & fluctuarent.

Pulmonis sinistri dimidium inflammatum. Tenuia intestina fere omnia perquam inflammata fuerunt; amplissimus ventriculus. Vacua cystis fellea; reliqua bona.

Phrenitis
a cere-
belli ab-
cessu, &
pure in-
tra me-
ninges
diffuso. Die 29. Aprilis juvenis 26 annorum, robustus, ad Nosocomium venit, aitque, se a biduo cephalalgia ingenti, ad occiput maxime, atque aurium tinnitu, & recurrente per vices cervicis validissimo dolore affligi, non appetere, sitire, incalescere.

Adstantium quidam referebant, hominem hoc bello inter levis armaturæ milites stipendia meruisse.

ruisse, eumque his diebus, fervidissimis nempe, & quales vigente solum æstate aliis annis experiebamur, iter ex Hungaria, jam tum valdopere languidum, Viennam fecisse: ante duos vero dies linquente animo, in foro publico concidisse.

Ab uno & dimidio anno frequentissime & ferme assiduo caput dolere, multo mitius tamen, quam hoc biduo, asserebat.

Ante quatuor annos gonorrhæa laborabat.

Multa alia distinctius interroganti confuse respondit. Pulsus validi, accelerati, duri, atque ita vibrati, quales plerumque in colica saturnina deprehendo; sitis, calor, & lingua aliquantum immunda, atque albescens. Dolor occipitis atque cervicis subinde, potissimum vesperi ita intendebatur, ut ejularet, moxque iterum remittebat.

Exacto biduo delirium accessit, assiduum quidem, at mite, atque cum carphologia. Potu multo, refrigerante, nitroso usus est, & phlebotomia, quin vel hilum emendaretur.

Durante morbo septies sanguinem detraximus, qui vix emissus pleuriticum corium contraxit. Pulsuum vibratio, eorumque frequentia major a singula sanguinis missione, & delirium idem observabatur.

Semel emeticum datum est, & vesicans applicatum ad nucham, absque emolumento.

Balneo tepido, quo illum arteriarum spasmum solveremus, per quatuor dies, una alterave hora impositus, resipiscere cœpit, emollito pulsu. At iterum & durities pulsuum & delirium rediit æquo passu, balneo jam non juvante. Lotium plerumque croceo colore tinctum adparebat.

Pridie ante mortem oculorum conniventia per

vices, & quasi incipiens opisthotonos; pulsus item durissimi & vibratissimi fuerant. Septima phlebotomia instituebatur. Periit, vena vix deligata, die prima. Maji.

Inter piam meningem & arachnoideam, juxta ductum majorum cerebri vasorum, pus excurrerat, nullibi tamen intra ipsos anfractus profundius immittebatur.

In cerebello utrinque, qua dura auditorii nervi portior oritur, ulcusculum fuit ipsius cerebelli, erosa meninge pia.

Pus item sat copiosum, & pone acusticos nervos, & circa opticornum nervorum conjunctionem, & in foramine occipitali inter utramque meningem diffusum.

Tentorium hinc inde, dextro in latere præprimis, profunde rubrum, & veluti sugillatum.

Ventriculi laterales cerebri sero turgebant. In thoracis sinistro cavo nigricantis & liquidissimi sanguinis unciae quatuor repertæ sunt, atque in dextro illius cavo unciae ejusdem sanguinis sex.

Intestina omnia bile saturate crocea ex toto suffundebantur. Sana reliqua.

Quæ ulceris in cerebello origo? Adcurata præteritorum cognitio, quam ægri confusa & truncata narratio suppeditare non potuit, aliquid lucis his tenebris affudisset. Videbatur antiquum ulcus esse, ob antiquos capitis dolores.

Durissimos pulsus, & instar fili ferrei vehementer tensi vibratos persæpe in morbis acutis observavi, metastasi ad caput facta, eaque semper perniciofa: tunc vero seroso latice laterales ventriculos cerebri turgidissimos in extispiciis offendi; quique ita habuerunt, ex febre plerumque composita perierunt, nempe putrido-inflammatoria.

Hinc

Hinc est, ut serum in cava encephali expres-
sum conjiciam, ubi in febribus putrido-inflam-
matoriis, jam multum provectis, *delirium aut*
accedit, aut intenditur, cum oculorum conniven-
tia, pulsu præpuro, celeri, atque vibrato, præci-
pue ubi hæc omnia, aut eorum complura, si-
mul, ac ferme repente, contigunt.

At facta ex hisce signis probabili conjectura,
id genus metastasin ad encephalum accidisse,
aquæ videlicet in ventriculos irruentis, quæ me-
dicatio.

Unde ea liquidissimi & nigri cruoris effusio?
Eandem in alio homine nuper observavi, cujus
& anatomen & historiam morbi subjungam.

Sed quam rationem asseremus sanguinis extra
sua vasa in cavo thoracis collecti? nec enim ca-
lescentem medendi methodum, quæ sanguinem
intempestivis stimulis in loca aliena urgeret,
criminaberis, hic utpote non usurpatam; nec
sanguinis putridam dissolutionem accusabis co-
rio pleuritico, quotiescumque emittebatur, con-
tecti. An a spasmo arteriarum id fuit, quem
earundem vibrata durities prodebat, sanguinem
ex vasis suis exprimente?

Ob labis in cerebello detectæ similitudinem, Cerebelli
abscessus
priori
major,
sed abs-
que phre-
nitide.
utut dispar accidentium ratio fuerit, & dispar
mortis genus, alteram addo cadaveris sectio-
nem.

Juvencula 22 annos nata, semper antehac sa-
na fuit, nisi quod ante 12 annos scabie fœdare-
tur, quam solo sibi litu depulit, & absque reme-
diis internis. A sex fere annis dolore occipitis
vexabatur; ita, ut subinde totus conquieverit,
subinde fuerit reversus, at nunquam ægræ pa-
tientiam superavit. Ab eo fere tempore vire-
scens

scens ichor per intervalla ex aure sinistra parce stillabat, cum lateris illius obauditione.

Catamenia juxta legem consuetam semper recurrebant, nisi quod his ultimis binis mensibus statum reversionis tempus præoccuparint.

Post festa Bacchi anni 1779. veritigine tentabatur assidua ferme, ut exire domo nequiverit integris 4 diebus. Per id tempus nunc modicam bilem, nunc vero assumpta suapte vomebat, & amaroris sensu vitiata gustandi facultatem querebatur. Tandem mitescere sensim vertigines, & oris amaror corrigi cœperunt, restante tamen, quæ his binis septimanis continua fuerat, levi ad occiput cephalæa.

Die 19na. Aprilis dolor occipitis, hucusque tolerabilis, ingravescerebat, ad singulos corporis, non magnos, motus vehementer auctus. Rediit & amaroris in ore sensatio, & repletionis in epigastrio. Vesperi levi horrore se quotidie perstringi aiebat, insequente calore.

Die 21ma. Aprilis ad Nosocomium venit. A meridie ejus diei dolor in sinistro occipitis latere dirissimus invadit; ejulatus, & assidua per lectum volutatio, noctu præcipue. Pus virescens ex aure fluit, os amarescit.

Die 22da. Aprilis interdiu dolor occipitis magnus, vesperi major, & noctu. Pauxillum bilis vomuit.

Die 23tia. 24ta. & 25ta. Aprilis nihil mutatum est; nulla toto hoc tempore, quo apud ros fuit, febris observabatur; utut se domi suæ febriculam vespertinam quotidie expertam fuisse, testaretur. Pulsus tardiusculi potius, non elati, & calor naturalis fuerunt.

Nocte diem 25tam. Aprilis insequente dolor occipitis ferme totus evanuit; aut potius muta-

ta fede ad nucham migravit, multo hic loci implacabiliior.

Mane alterius diei (26ta. Aprilis) lingua viridissimo muco fœda, & fauces virescenti ac pendulo pure oppletæ. Gargarismata & injectiones nil profuerunt. Periit a meridie, aucta in fauces viridissimæ, aut pituitæ, aut puris, illuvie, ortaue difficili, strepente, brevissimaque ac celeri spiratione.

Aperto cranio lobus sinister cerebelli abscessum virenti ac ductili pure plenum continuit, qui facilem nucem juglandem caperet. Ductus quidam, calami amplitudine, ex eo sacco protendebatur ad os usque petrosum, quod ipsum erosum ita fuit, ut pus in aurem internam penetrare, inde sibi exitum parare potuerit. Sana reliqua fuerunt.

Negavit se unquam impuro fluore laborasse, utut non frequenter ejusdem contrahendi discrimini se exposuerit; illicito nempe, ut aperte est falsa, nec ullius solum viri, commercio usa.

Dubitabamus, an venereum id esset, vel vero scabiei, non scienter olim sanatæ, effectus.

Tiro Sartor 16 annorum, die 28va. Octobris 1779. in Nosocomium deducebatur. Tertio ætatis anno a curru velocius acto prosternebatur in lapidem eminentem & acutum. Inde oculi distorquebantur, & aures multo sanguine manabant. Venæ sectione, & cataplasmate discutiente capiti applicato emendabatur; mansit tamen & oculi sinistri ad radicem nasi detorsio, & recurrens per vices cephalalgia, & obauditio constans. Sexto ætatis anno cephalalgia gravissima prehendebatur, ad initia usque convulsionum, sed phlebotomia & puris fluxus ex aure dextra

Phreni-
tis a pu-
re in en-
cephalo.

Pars III.

L

fo-

folatio fuit. Pus etiam post hæc parcum & sanguinolentum, atque per vices, ex eadem aure fluebat, cum auditus gravitate ad hanc usque ætatem.

Variolis interea perbenignis defungebatur.

Die 23tia. Octobris 1779. mane ab irruente carpento in pavimentum lapideum projiciebatur, postquam a quatuor jam septimanis cephalæa intensior fuisset, & copiosior fluxus puris ex aure. Mox febris orta est cum validissimo dolore capitis, in summo præprimis vertice, atque ad frontem: delirium item & furor. Biduo apud nos prope-modum transacto moritur.

Ventriculi cerebri laterales, dexter præcipue, turgebant pure viridi & foetidissimo; e quarto ventriculo, eroso & aperto, pus prodibat uberimum, quod & totum cerebellum circumfluxit, & specum vertebrarum colli replevit. Hemisphærium cerebri dextrum alicubi firmitus adhæsit ossi petroso; quo nexu soluto canalis patuit, carie erosus & apertus in acusticum tubum, atque e cerebro modice ulcerato pus evehens per aurem, foedum & putridissimum.

En, quam subjunctorum me dixi, & anatonien, & morbi historiam alterius ægri, ob phrenitidem quoque hac pertinentis!

Febris
putrido-
inflam-
matoria
phreniti-
ca, &
extispici-
um.

Famulus quidam 28 annorum, cum fratri, ex febre putrida mortuo, & valde amato parentaret, tristari initio cœpit; per quatuordecim a morte dies morosus semper & taciturnus. Post hæc & ipse febre tentabatur, cum pectoris oppressione non magna. Erat lingua ex albo flava, signaque alia saburræ bilioso - putridæ.

Ægrotabat erectus. Domi solventia fumfit, & dein emeticum, præmissa sanguinis missione: levamen nullum. Die

Die morbi quinta ad Nosocomium venit. Febris continua : lingua flavo muco obducta & levis oppressio thoracis dextri.

Mentis integritas, ejusque & virium muscularium vigor : pulsus duriusculi & pleni.

Elapso biduo petechiæ conspiciebantur ubique disseminatæ; quæ colore dilute roseo corpus instar marmoris variegati distinguebant.

Paucos post dies delirium non interruptum accessit, cum assidua arteriarum celeriter vibratarum spasmodica duritie, eaque post singulas phlebotomias, quæ sexies universim institutæ sanguinem pleuriticum, sed luridissime flavum dedere, majori.

Sudores sub ultimos morbi dies confertim manabant; oculis connivebat, floccos colligebat.

Circa decimum septimum morbi diem periit.

Cum phlebotomiis, potuque refrigerante, nitroso, aliisque, quæ utilia fore existimabam, nihil proficeretur; bina vesicantia furis admota sunt, unde pejus habere videbatur. Urinæ nunc intensius croceæ, nunc naturales fuerunt.

Recluso cranio magna feri copia inter binas meninges, & inter cerebrinos sulcos reperiiebatur.

Singuli laterales ventriculi unciam ejusdem feri concluderunt.

Tota pleura, præcipue in dextro cavo thoracis, uti etiam magna septi transversæ portio, qua œsophago parforatur, inflammata conspiciebantur.

In singulo thoracis antro serum cruentum, aut potius ipse, sed liquidissimus, sanguis, ultra libram dimidiam continebatur.

Pulmonis dextri exigua pars fuit inflammata, & intestina tenuia hinc inde leviter inflammari cœpta.

Phreni- Operarius 42 annorum die 9. Junii 1779. crure
tis post dextro minutissime confrecto nobis committeba-
gravissi- tur. Ampla ubique vulnera & carniū commi-
mam cru- nutio. Ea, & sequente die commode habuit.
ris contu-
sionem
& fractu-
ram.

11. Junii circa meridiem per vices delirat, e lecto exsilit; pulsu pleno, & modice celeriori, non duro; incaluit, sudavit.

Vesperis & noctu assiduum delirium & ferox.

Die 12. Junii delirium perstabat, & accessit pedis livor & frigus.

Hinc die sequente amputatio facta est: sub qua, uti & meridie, mens subinde redire visa est. A meridie vero denuo cum furore delirabat, cum febre, & inter sudores continuos.

Periit nocte media, diem 14tam. Junii, quem inter assidua, & ferocia, deliria exegit, excipiente.

Inter utramque cerebri meningem, item infra tentorium cerebelli, atque in utroque laterali ventriculo serum limpidum continebatur, unciarum universim quinque. Reliqua in encephalo bona fuerunt.

Jecori substantia omnis *aruginosissima* fuit, ubicumque dissecueras. Vesicula fellea penitus vacua, & omnes bilis viæ in duodenum apertæ.

Vulneris conditio bona. An spasmus a terrore, cum ab illabente trunco vulneraretur, inductus, bilem e vesicula expressit in hepar?

An hepar vulnerato capite afficitur, compatiturque? an etiam in aliis, aliarum partium vulneribus? atque ibi quidem frequentius, hic vero rarius? an eo in casu hepaticum systema a solo terrore afficitur, vim illatam excipiente?

Quæ mala inde oriuntur? & quo eventu? & quis influxus est biliferi systematis; dicta ratione affecti in ipsum morbum chirurgicum?

Un-

Unde hæc feri collectio, & inde exorta phrenitis?

Puella ob negatam ab hera mercedem irasci ^{Phrenitis} ^{ab ira.} tur. Mox phrenitica fit, frequenter convellitur; perit die quarta. Cadaver sedulo perquisitum nil prorsus alieni ostendit.

D. L. * * ex febre miliari phrenitica decubuit. Delirabat assiduo & frequenter convellitur ^{Febris} ^{miliaris} ^{phrenitica.} Cum Poëtarum lectioni se fere totum sanus daret, & ipse quoque non illepidus poëta, cumque adstantium quidam Klopstokium nominaret, illico resipuit; tamdiu integerrima mente usus, quamdiu volueras de immortalis sublimis poëtæ carmine fermocinari. Sermone hoc dimisso, mens aberrabat toto cælo, toties iterum revocanda, quoties divinum carmen quis recitaret. Convaluit.

Cum quotidie ferme phrenitidis, præprimis symptomaticæ, exempla se offerant, complura volueram de ejusdem curatione disserere. Verum sentio, me in amplissimo argumento versari; cuius si singula capita vellem vel strictim persequi, idem agerem, ac si caloris febrilis, aut cephalalgiae, aut cujusvis alterius symptomatis fusam vellem pertractationem dare. Nonne enim de febribus esset & singulis, & omnibus, earumque diversis curriculis, agendum; argumento nempe vastissimo, meisque viribus majori?

Infinita enim fere sunt, quæ vel ingerendo, vel adplicando, vel morsu, communicata corpori; mentem perturbant: hac non omnibus in hominibus eandem insaniam inferunt: & varia hæc varias quoque mentis amotiones inducunt. JOANN. DE GORTER ^{GORTER} ^{est} ^{tum} ^{de} ^{phreniti-} ^{ca.} *in medicina dogmatica.*

Hinc viam relegam , ut , qui hucusque solum
littus rasi , mature portum occupem. Tu vero ,
VIR PRÆSTANTISSIME , qui vento veheris
secundiore , & nave firma , viarum errorumque
probe gnarus , alto te mari committes tuto , & ,
quod es bonis avibus jam aliquoties emensus ,
denuo , si volueris , ingens auspicato iterabis
æquor (*).

(*) Egregium opus *de natura febrium , & methodo
iisdem medendi* GUILLELMI GRANT , idiomate
germanico nuper donatum , cum maxima meri-
tissimaque Auctoris commendatione ubique in-
notuit.

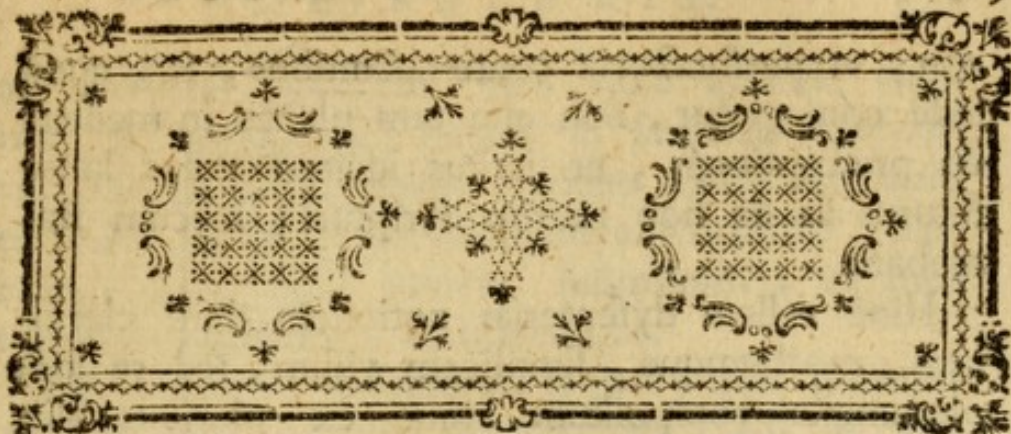

SECTION IV.
DE
NATURA ET INDOLE
DYSENTERIÆ
COMMENTATIO.

C A P U T I.

*Cur Auctor ad describendam Dysenteriam
animum appulerit?*

COMPLURES in describenda dysenteriae indole & curatione fuisse egregie versatos, ut aut nihil omnino, aut sane perparum, desiderari, videatur, quod vel ad cognoscendam hujus morbi naturam, vel ad sanam medendi rationem, pertineret; probe novi.

Nihilominus, cum ab aliquot jam annis dysenteriae naturam studiosius contemplerer, variorumque annorum constitutiones, atque etiam ejusdem anni dysenterias compararem, magnasque non solum diversis æstatibus, sed eadem quoque tempestate, dysenteriarum differentias viderem; non illas accidentales, quæ methodum medendi non mutant, sed quæ alium quasi morbum faciunt, alia sanandum ratione; dubitatio subiit, num omnis in pervestiganda dysenteria labor præoccupatus jam sit, nihilque reliquum factum temporibus futuris.

Et Hercle, non eam esse huic morbo simplicitatem, atque impermixtam naturam, ut quibusdam videri possit, has morbi differentias aut

non, ut perfunctorie contemplantibus, &, quod inde consequitur, non esse tam planas in incedendo præceptiones, ut irritus idcirco meus labor futurus sit de hoc morbo scripturi; mecum statuebam.

Hinc vellem dysenteriae notionem dare clariorem, morbumque, simplicem visum, sed re ipsa plerumque compositum atque ex pluribus aliis ægritudinibus conflatum, in sua quodammodo elementa dissolvere; ut inde ideæ nascantur *illustres*, & *directrices*, quæ dysentericorum medicinam tuto regant, plane versatilem, & defultoriam; qualem nempe implexi morbi ingenium petit.

Quamplurimis fortasse actum agere videbor, & nihil novi, atque antea nondum visi, proferre: id vero, quemadmodum multis concedo libens, ut qui & plura, & perspicacius vident, (novi enim ingenii mei tenuitatem); ita vereor, ne quidam alii *vocabuli* potius, frequentissime nempe prolati, atque vulgi ore triti, quam *rei ipsius* hoc vocabulo signatæ ideam habeant; uti nempe non paucis accidere video, qui audito e. g. *febris putridæ* nomine, *rem* se tenere, non vero *solum vocabulum* arbitrantur, diversissimis (utut iisdem symptomatibus quasi vestiantur) febribus imponi solitum; neque inquirendum ultra esse existimant, quæ ea degeneratio sit, quam hoc vocabulo, multa & varia, & opposita sæpe complectente, *putredinem*, aut *febrim putridam* appellabant.

Est etiam non infimum meritum, aliorum præclara observata firmare suis, & illorum præceptis subscribere.

Non hic omnem dysenteriae ambitum complectar, nec aliorum referam aut observata,
aut

aut medendi præcepta ; sed , quid ipsemet viderim , & quam ipse sortem in sanandis dysenterijs sim expertus , quam denique morbi notionem ex meis solius observationibus abstraxerim , narabo , aliorumque judicio submittam ; ut mea cum suis conferant , rectificentque.

De ea specie dysenteriae loquar ; quæ quamvis æstatem plus minusve contaminant , etsi in alia quoque tempora subinde incidat ; quæve vel in ipsum vulgus nota est , quamcumque demum ejusdem definitionem statueris.

C A P U T II.

Dysenteriae complicatio , & varia divisio.

MORBUM hunc rarissime simplicem , plerumque diversimode dixi complicatum. *Simplicem* morbum tunc appellabam , ubi ægri Ima. species dysenteriae, seu dysenteria simplex. secessus creberrimos , aquosos , admixto non raro sanguine , morbo præcipue aliquandiu durante profusosque , initio subinde mucosos , semper torminosos habuerunt ; cum febricula tenui ; gustu aut non omnino , aut leviter , & cum doloris extra tempora dejectionum absentia. Sæpe coryza , aut angina , aut alia ad thoracem , vel ad artus facta defluxio , aut inde catarrhus esset , aut dilacerans artuum dolor , hunc alvi fluxum præcessit , aut una adfuit.

Quibus neglecta hæc ægritudo fuit , aut remediis ineptis tentata , his tormina augebantur , at-

atque etiam extra tempora secessuum perstabant ; qui frequentiores fiebant , mucosiores , magisque cruenti , & tenesmoides supra modum.

Nunquam accidisse hunc morbum vidi , nisi si corpori sudore mananti incaute admissum frigus fuerat.

Diversis
anni par-
tibus di-
versæ
quoque
corporis
partes
plerum-
que agro-
tant.

Hæc perfrigeratio aliis anni temporibus alias corporis partes impetebant ; *supremas* hyeme , *vere medias* , sed *infimum* ventrem adulta æstate , atque autumnii initio.

Cur æs-
tās ple-
rumque
dysente-
rias pro-
ferat.

Ventriculum nempe & intestina hac anni tempestate debilissima habemus , & excipiendæ recurrenti materiæ perspirabili præ alia quacumque parte opportuniora.

Hinc materies , quæ alio anni tempore aut odontalgias fecerat , aut coryzas , anginas , catarrhos &c. morbos videlicet ferofos ; tunc ad intestinorum membranas projecta *ventris coryzam* , aut *intestinorum catarrhum* aut *eorumdem rheumatismum* fecit ; morbum nempe , ab aliarum anni partium ferosis morbis non nisi *sede* differentem.

Etiā illud accedit , quod non quovis anni tempore eadem destillantis materiæ indoles sit , sed nunc *benignior* , atque infons fere , nunc vero *acrior* , & *septica* ; qualis nempe æstivo tempore esse plerumque solet.

Dysente-
riæ pri-
mæ spe-
cies , &
quid in
hac sim-
plici dy-
senteria
profue-
rit.

Anno 1778. mense Augusto hæc dysenteriae species , quæ mihi *prima & simplex* erat , aliquoties observabantur , eamque ipse ea tempestate perfrigeratus experiebar.

Profuerunt juges , & tepidæ potiones , cum lecti tepore : subinde eundem potum leni aromate feceram medicatum. Sub vesperam pulverem ex nuce moschata , & opii pauxilo propinavi. Motis per noctem sudoribus alvus com-
pre-

pressa est, cum euphora & absque alterius morbi metu.

His male cessit quæcumque alia medendi ratio; seu quæ eccoproticis, sive quæ emeticis, aut quæ radice arnicæ dysenterias sanat; aucto dejectionum torminosarum, cruentarum, ramentosarum numero &c. & quid nocuerit.

Dicto modo intra nychthemeron cum perseverantia sanabantur; si modo nondum invaluerat morbus, aut perversam medicinam fuerat expertus.

Absque negotio nunc intellexi, quænam illæ dysenteriae fuerint, quas solius aquæ tepidæ potum cum tenuissimo victu, aut tenue infusum theæ, aut dilutissima carniū juscūla assatim epota, sanasse, observatores testantur. Hinc quorundam methodi dysenteriae medendi explicari possunt.

Ejusdem quoque indolis, *serosæ* nempe, aut *rheumaticæ*, *simplicis*, *impermixtæ*, illas fuisse dysenterias puto, quas infuso florum sambuci, stibio diaphoretico non abluto, opio, aut remediis vi leviter carminante donatis, aut balneo tepido aquæ dulcis, aut fotu crurum, ve abdominis &c. aut alia quacumque ratione, huc revocanda, tuto, feliciterque curatas narrant.

Quibusdam auxilio fuisse in dysenteria vesicans legimus, abdomini admotum, & salutis mox insectæ rationem ex hucusque relatis colligimus. Rheuma enim intestinorum vesicante ad cutem evocabatur, sudore (quemadmodum post applicatas alicubi cantharides semper est observare) ubertim moto, atque alvo reliccata.

Qui dysenterias alternatibus sanant, ex opii, & radicis ipecacuanhæ refracta dosi confectis & perspirationem sollicitantibus, *has* certe *solas* sanant, nempe *rheumaticas*, habentque eventus fortunati rationem.

Cur qui-
dam me-
thodum
Sydenha-
mi dyf-
entericis
medendi
iniquè
crimi-
natur.

SYDENHAMUM (quem virum, & quantum!) in eo reprehensum legi, quod usui sui laudani-
tum in aliis morbis non paucis, cum vero vel
maxime in dysenteria sananda, plus justo indul-
ferit. Verum æquissimum fuerat, id quoque ad-
dere, nec *eadem* eundem ratione *omni dysenteria*,
nec *omni* fuisse *constitutione* medicatum.

Nonne enim variam dysentericis medicinam
fecit, prout varius fuerat dysenteriaë genius, ab
ipso non prætervisus? nonne cathartica non raro
suasit? nonne solis phlebotomiis profuisse se fœ-
minæ ait, longa dysenteria vexatæ?

Sed etiam omnibus hisce auxiliis locum dedit,
ubi dysenteriaë fuerat compositio ea, quæ compo-
sita quoque methodo indigeret.

Certe, si quando solius laudani ope, omissis
catharticis, rem totam confici posse asseruit, id
ita experiundo edoctum fuisse credendum est,
fuisseque eas ipsas dysenterias, quæ solo laudano
conquiescebant, illius prorsus originis, de qua
hucusque differebam.

Fortasse mihi litem quis movebit de morbi no-
mine, ut quem dysenteriam salutarim, quæ ejus
sola quædam *simulatio* fuerit, quocumque alio de-
mum vocabulo, e. g. *rheumatis intestinalis*, *co-
licæ*, *diarrhææ torminosæ*, a *perfrigeratione* &c.
aptius insignienda. Verum multa pro hac mea
compellatione purgant; atque hanc veram dysen-
teriam esse, aut esse potius unam ex amplo dy-
senteriarum genere quasi speciem, eamque *sim-
plicem*, meracam, & cæteris speciebus multo
benigniores, multis evincere argumentis possem.

Nam, ut pauca asseram, imo. eosdem exhi-
buit characteres, quos eo ipso in morbo depre-
hendimus, quem omnes unanimi suffragio dy-
senteriam appellarunt; dejectiones videlicet fre-
quen-

quentes , cum ventris torminibus , & colluvie mucosa , utique etiam aquosa initio , & paulo post cruentata.

2do : Intra eosdem quoque temporum fines coerceretur , intra quos contineri dysenteria solet ; eosdem cum dysenteria progressus fecit ; eosdem est sortita cum illa exitus , si morbum aut nihil feceras , aut eidem sinistre medebaris.

3tio : Ab auctoribus quoque non paucis & visum hunc morbum , & pro dysenteria habitum , & eadem nobiscum ratione sanatum , accipimus.

4to : Intestinorum hoc rheuma , quod simplicem dysenteriam appellabam , in omnibus dysentericis , quoscumque vidi (& videram non paucos) adfuisse , utut multiplici alia complicatione ita variegatum , ut diversissimæ medendi methodi requirerentur , affirmo.

Nonnunquam hoc rheuma intestinorum altius figitur , ita , ut sudoribus motis dimoveri , dissiparique non possit , sed persistet immotum ; tunc autem & hæc simplex dysentericæ species repetitis vicibus blando , anodyno , tepidoque potu , & laudano subinde interposito tentari debet. Quodli vero hæc dysenteria serosa negligatur , male curetur in veram abibit , eamque pertinacem *febrim intestinorum rheumaticam* , longam , difficilem : quemadmodum febres rheumaticas artuum , carpis & genibus tumentibus , & valde dolentibus , fieri videmus.

Altera dysentericæ species est ; eadem cum priori tempestate occursans , sed priori magis composita , & e binis , ut ita dicam , elementis confecta. En ejus genesin , indolemque , & qua parte priorem contingat , & ab eadem recedat.

Altera
species
dysentericæ.

Ejus ge-
nesis.

Ventriculum & intestina æstate adulta, & ineunte autumno plus solito languere, & forde biliformi gravari non raro, ac crebrius, quam aliis anni temporibus, id vero vel in vulgus constat.

Saburra hæc temporum opportuna vicissitudine, & appetente brumali frigore ab invigorato systemate gastrico sensim subigitur, immutatur, eliminatur, viis & modis variis. At sunt, quibus abundantior bilis insidet, & ventriculus est imbecillior, iisque, non expectata hac temporum felici mutatione, ea materies, quam abundare dixi, morbum facit *biliosum*, e. g. febrim *biliosam*, *choleram* &c., verumtamen nondum dysenteriam.

Fac jam, homini cruditate biliosa laboranti, quæ forte hucusque iners delituit, &, si nulla occasio ejus commovendæ fuisset data, etiam posthac iners delituisse, donec annua vice fuisset mutata; fac, inquam, huic homini corpus perfrigerari,prehendique illa dysenteria, quam supra descripsi, *destillatoria*. Ægrotabit jam hic tuus homo & *rheumate illo intestinorum* a perfrigeratione orto, (quod vel solum dysenteriae primam speciem facit), *cruditate biliosa*, quam ipsum rheuma mole auxit, atque acriorem reddidit, quamve gastricum systema, ob defluxionem nunc irritatum & exquisitius sentiens, gravissime feret.

En jam alterius hujus dysenteriae genesin, compositæ imo. ex *dysenteria superiori*, *simplicique*, & 2do. ex *biliosa materie commota*; binis nempe, quæ dixeram, elementis.

& cura-
tio.

Cum hac dysenteria superius allata remedia nequaquam congruebant, nisi bilem commotam eduxeras, atque ex morbo *composito* feceras *simpli-*

plicem. Hæc illa dysenteriae species erat, quæ, propinato antea pharmaco, medicinam sopientem & diaphoreticam amabat.

Non idem omnibus modus est ventrem purgandi, multis enim vomitio placet, non paucis alvus purgante mota blando, salino, mannato, tamarindis, rheo &c.

Utraque ratione in sananda dysenteria utebar, (de hac secunda specie loquor, *rheumatico-biliofa*); quamvis & efficacius, & pluries morbum vomitorio, aut emeto-catharsi commiserim.

Everso ventriculo turbæ plerumque suapte, & quin narcoticum daretur, componi, & ægri in placidos somnos labi, atque inter dormiendum in sudores, cœperunt.

Sic pharmaco bilis absterfa est, & sudoribus rheuma intestinorum.

Dysenterias æstate anni 1776. omnes huic methodo subjeci, easque celeriter confeci; plerasque etiam in Hungaria annis 1773. & 1774. eadem ratione, & eodem eventu sanavi.

Plerumque autem hunc canonem statuebam, ut saburram, ventrem infimum & intestina crassa occupantem, blande per secessus evocarem, at vero materiem *fursum turgentem*, atque exitus molientem per os, excuterem vomitu.

Has quoque dysenterias fuisse existimo, quas SYDENHAMUS non solo laudano, ut quasdam alias, sanavit, sed catharsi, eaque repetita, & opio primum a purgatione propinato, atque in plenam usque sanitatem protracto.

Dysenteriam *rheumatico-biliofam* mitioremque, & a saburra non copiosissima productam, presso ^{Usus ho-} uvarum succo sanavi; qui ab ægro remediorum ^{raorum} aliorum impatiente largiter haustus ventrem tur- ^{fruc-} bav- ^{tuum.} tavit, solutamque bilem purgantis instar eduxi;

dysenteria in diarrhœam conversa, salutarem, & facilem curatu.

Cuidam & pruna recentia concessi, ablata cuticula indigestibili, quin & alios horæos fructus, qui succo præ cæteris abundabant, aut, ut affumant, ipse jussi, aut non invitus concessi, fibrosis tamen, & duris eorum partibus rejectis.

Hi horæorum succi saburralem materiem solvebant, quo opportunior emesi, aut catharsi efficeretur; vel vero ipsimet purgantis remedii simul vices subierunt.

& abusus
in dysen-
teriis.

Convalescentes tamen ab usu fructuum horum arcebam, saltem largiori; tunc enim firmare potius & acuire languidas ventriculi vires oportebat.

Hanc alteram dysenteriae speciem ab ea, quam *rheumaticam* appellabam, certæ quædam notæ distinguebant, eæque potissimum sequentes: Qui proximis diebus dysenteriam fuerant experturi, ventriculi pondus per aliquot ante morbum tempus querebantur, aut matutinum amarorem oris, aut sudores præter morem nocturnos; nidorosos, & somnos turbatos. Quibusdam alvus antea sine torminibus fluxit, eaque subsistente suapte, aut intempestive cohibita, hæc intestinorum difficultas accessit.

Quibusdam abdomen subinde levi, & fugitivo per vices dolore, aut flatu crebro perstringebatur, alvo adhucdum ordinata; donec elapsis aliquot diebus dysenteria adoriretur. In aliis alia præcessere futuri morbi indicia.

Morbum præsentem ea omnia comitabantur, quæ biliformem saburram indicant circa præcordia collectam; atque aliunde jam abunde nota.

Dysenteria rheumatico-biliofa febre *evidenti* quidem carebat, non omni tamen *motu febriculo*so,

lato. Atque universim, utut non ignorem, dysenterias febris expertes describi, earum tamen nullam me vidisse recordor, febre penitus destitutam. Sed febrim forte, quæ *exigua* fuerat, nullam prorsus putaverunt.

Sola intensione differebat ab hucusque descripta dysenteria is morbus, qui mihi *febris biliosa* ^{Febris biliosa dysenterica.} *dysenterica* fuit. Erat enim & copiosior bilis collectio, ejusque acrioris, atque ita agentis, ut febrim faceret biliosam, accedente intestinorum rheumate tali, quale requiri ad nostræ dysentericiæ genesin superius dicebam. *Febris* hæc *biliosa* sibi novum cognomen adscivit, fuitque *biliosa dysenterica* dicta.

Aliunde constat, quibus notis biliosæ febres prodantur, iis nempe, quæ materiem biliformem intra præcordia fluitantem indicant; cujus tamen portio quædam suam jam stationem deseruit, intra humorum circumeuntium canales recepta. Manifesti quoque sunt certa plerumque horarum aut dierum periodo recurrentes febris auctus, decrementa.

Febri hac biliosa dysenterica detenti non omni diei tempore, nec omnibus diebus æquali ratione dejecerunt; sed suam hæc dejectiones torminosæ periodum observarunt, ut nunc frequentiores essent, aucta nempe ipsa febre, nunc vero eadem remissiore ipsæ quoque remitterent.

Hæc tertio loco memorata dysenteria vitæ periculosa poterat intentare, quod ab utraque priori, nisi insana medicatio ex benignissimo morbo periculosum fecerat, longissime abfuit.

Quæ torminum ratio fuerit in hac febre dysenterica, exponam.

Abdomen nempe sub ipsa dejectione, & momento ante eandem non raro vehementer doluit;

mitius tamen , aut non omnino eo tempore , quo æger mox a secessu surrexit. Verum , utut persæpe graviora tormina eundem vexarent , venter tamen , etiamsi rudi manu contrectatus , validius non dolebat , nec mitius eadem remota.

Inde inflammationis absentiam conjectabar , & tempus emetico opportunum.

nisi complicata inflammatione.

At tumidulum aliquantum abdomen cum aliqua tensione , & cum dolorum sub ipsa manu contrectante augmento intestinorum phlogosin prodidit. Sed hac de re inferius erit dicendi locus.

Qua ratione medendi utilis in febre biliosa dysenterica.

Methodus medendi his febribus biliosis dysentericis (de iis loquor , queis nulla inflammatio juncta erat) tota in eo ferme versabatur , ut febris biliosa ipsa , tanquam morbus eminentior , sanaretur , cujus sanandæ modum *Tom. II. Rationis medendi meæ* abundanter ostendi.

Consistebat enim intra remediorum saponaceorum , solventium , acescentium usum ; cui subjungi , aut interponi emeto-catharsis debebat.

Opium tardius propinandum hic erat , & parce & febre biliosa ferme ex integro jam consopita. Male enim biliosæ feбри , & opio convenire is novit , qui vim utriusque perspectam habet , atque alterum cum altera contulerit.

Raro solis purgantibus febris biliosa dysenterica curabatur , nisi mitior fuerit , & ipsa purgantia fuerint blandiora , antibiliosa , eccoproptica , tamarindi , cassia , &c.

Rheum enim quacumque ratione datum , aut myrobalani , aliaque huc revocanda , spem fefellerunt , nisi febre jam inclinata , & emeto-catharsis præmissa.

Plerumque aliis adjumentis hæc species dysentericæ non egebat.

Varios modo exitus referam , quibus *febrim biliosam dysentericam* contigit terminari. quoſve
exitus
habuerit
eadem
hæc fe-
bris.

In quibusdam , iisque compluribus , morbus recta in sanitatem abiit , intra idem ferme tempus , quo alias biliosæ febres solent concludi , atque eadem etiam ratione.

Vidi , cui febris dysenterica methodo superius exposita in intermittentem fuerat conversa ; alvo extra tempora accessionum febrilium compressa , sub iisdem vero denuo dysenterica. Dixisses *febrim intermittentem dysentericam* : hanc dein corticis peruviani decoctum sanavit.

Quidam initio ex febre biliosa dysenterica ægrotabat ; hæc in tertianam abiit , absque symptomate dysenterico.

Nonnunquam hæc febris biliosa dysenterica apta methodo profligabatur ; verum alvus , utut indolenter , attamen immoderatus , & longo tempore fluebat ; dysenteria nempe in diarrhœam abeunte ; bonam quidem , nisi diuturnior fuisset , & ob amissum intestinorum robur difficulter suppresseretur , & convalescere prohiberet.

His radix arnicæ aut pluverata , aut infusa præ quovis alio roborante remedio constanter profuit. Uſus ra-
dicis ar-
nicæ.

Non raro *febris biliosa dysenterica* in morbum putridum transibat , ut nomine mutato *febris putrida dysenterica* appellaretur.

Diversa ratione hæc morbi mutatio contingebat ; cui explicandæ nunc diutius immorabor , cum hic fecundæ notiones deliteſcant , quibus in medicina antidysenterica absque piaculo nemo caret.

Febris *biliosa dysenterica* in *putridam* convertitur.

Imo. *neglectu* : qui enim auxilia sprevere , vel

iisdem ineptis usi sunt, his non jam remittere febris visa, iterumque statim tempore intendi, sed uno impetu atque accelerato ferri. In continuam itaque mutabatur, gravem, iisque symptomatibus stipatam, quorum complexus *febrim putridam* insignit. His diuturnior solventium, emollientium, tepidorumque usus, non raro etiam venæ sectio, profuit, & fero tandem emeto-catharsis; postquam nempe, quam diuturnior & elatior febris intestinis jam affricuerat, inflammatio fuerat absterfa.

2do. *inepta methodo*: alii enim febrim biliosam dysentericam venæ sectionibus compluribus aggressi sunt; verum, sanguine ultra ægri tolerantiam extracto, exasperari biliformis materies cœpit, atque intra corporis penetralia attracta quaquaversum dispensari, & humores circumeuntes malo suo connubio coinquinare.

Hi longissime ab inflammatoria conditione abfuerunt, sed ardoribus perusti acerrimis, parvo debiliq̃ue, ac celeri pulsu, & febre assidua, eaque nunc *putrida* ægrotabant.

Hoc rerum statu radix arnicæ præ quovis alio remedio salutis fuerat ad dr. S. omni, aut secunda, aut tertia, hora propinata.

Emeto-catharsin hi non ferebant; utut enim illuvie venter scateret, nihilominus vel impurorum succorum evacuatio residuas vitæ vires attrivit. Serius autem, atque arnicæ radice refocillati subinde salubriter emetico purgabantur, resumta denuo eadem radice.

3tio: Febres biliosas dysentericas imprudenter iterata emetica, aut etiam purgantia ultra modum protracta contumaces effecerunt, & ob exhaustas vitæ vires periculosas.

Tunc vero desertas propemodum res radix arnicæ restituit.

Quem-

Quando-
nam ha-
beat
directa
radicis
arnicæ
indicatio
in dysen-
teria.

Quemadmodum *simplici feбри bilioſæ* remedia calefacientia , conſtringentia , & narcotica valdopere adverſabantur , eaſque in *inflammatorio-putridas* invertabant ; ita febres bilioſas dyſentericas eadem medicatio longe peſſimas fecit. Tunc vero phlogoſin prava methodo accerſitam potu , fotu , phlebotomiis omnium primo ſedare oportuit , ac tandem expoſita ante ratione perſanare.

Nonnunquam febris adeſt *originario - putrida* ; non multum ab illa differens , quam *ſecundario-putridam* , ex prægreſſa nempe *bilioſa* , fieri ſupra narrabam.

De *ſynocha putri* diſſerere nunc oporteret , priuſquam de ejus cum dyſenteria connubio verba facerem ; niſi animus mihi dudum fuiſſet , alia occasione de febrium diverſiſſimarum indole , quas ſub *eodem* putride febris *vocabulo* tanquam *natura eaſdem* , & hercle , quanto cum errore , & quam multis pernicioſo ! complectuntur , & de diverſa iis mendendi ratione , præcipere.

Ubi putri ſynocha rheuma inteſtinorum ſub iis conditionibus adjungebatur , quæ ad generandam dyſenteriam requiruntur , *febrim putridam dyſentericam* appellabamus.

Synochus putris dyſenterica , ſeu dyſenteria putrida.

Toti in eo tunc verſabamur , ut , an omnis inflammatio abſit , conſtaret ; hanc enim præſentem fotu abdominis , & emolliente , ac mucilagiñoſo potu , quin etiam phlebotomiis delinivimus. Tum demum aut emeſi , atque hac crebrius , uſi ſumus , aut blanda catharſi ; prout materies aut ſurſum turgeret , aut ad alvum inclinaretur.

Tandem radix arnicæ complementum curationis fecit.

Dyſenterias ejusmodi putridas , ſed abſque notabili ſaburra , atque omnis inflammationis exper-

tes, mox initio propinata radix arnicæ sanavit sola.

Tunc autem ferme omnibus alvum pedetentim, & lente inhibuit, & ventris tormina fenlim composuit: paucissimis vomitum movit: perpaucis dysenteriam in diarrhœam convertit.

CAPUT III.

Febris inflammatoria dysenterica, seu dysenteria inflammatoria, benigna, maligna.

RHEUMA intestinorum, quo fine dysenteriam concipere nequimus, inflammatoriam non raro sibi febrim sociabat; seu ipsa materies destillans acredinem, & inflammandi habuerit vim; sive ægri habitus fuerit præ cæteris opportunus phlogosi; vel vero constitutio anni phlogistica, tunc forte vicens, quidquid per id tempus morborum occurrabat, in phlogosin inclinaret inverteretque. Non raro, quod neque temporis neque ægri constitutioni tribueris, nec peculiari cuidam rheumatis acedini, inepta & prava medicina fecit, vinosa, aromatica, narcotica, adstringens, &c.

Dysenteriae vernæ, autumnales, hyemales, plethoricorum, robustorum, aut ex toto erant inflammatoriæ, aut saltem ex parte, majore, minore.

Sub-

Subinde *æstiva* quoque dysenteria multum phlogoseos habuit, subinde vero omnino nihil. Anno 1776. unicam certe dysenteriam inter longe plurimas offendi inflammationis participem. Unde natura dysenteriae possit determinari.

Ea in re dysenteria naturam *dominantis febris* imitabatur, ut, si *hæc* multum, aut parum, distaret ab inflammatione, *illa* quoque ab eadem longius abesset, aut propius.

Oculatum Medicum esse oportuit, atque emunctæ naribus, ni insidentem ventri phlogosin voluerat prætervidere: decepit pulsus, deceperunt vomitiones saburrales, æruginosæ, vermes ore rejecti, ut motæ turgentisque saburræ molimina crederes, quæ potius ab incendio fuerant intestinorum. Dolor *assiduus alicubi fixior, tactum refugiens*, inquires, *αλυσμος*, atque alia, quæ enteritidum solent signa esse, medentem periculi commonefecerant.

Eandem in hac dysenteria medendi rationem tenuimus, quam enteritidi quoque conducere noveramus, nempe *generosius antiphlogisticam*.

Balnea, aut cataplasmata, postquam sanguis, subinde iterato, detractus fuit, & emulsa tepida, ore assumpta, ano injecta, juscula quoque non pingua, quæ gummi arabicum incoctum fuerat, cruciatus abdominis & dejectionum frequentiam composuerunt: quæcumque alia, aliarum nempe virtutum, remedia nocuerunt.

Dysenteriae diversæ subinde commiscebantur. *Inflammatoria*, atque *biliosa*, in unum morbum conflari præ cæteris solebant; constitutione temporis cæterum valente, pleno, stricto; vel vero, ubi opio, vino, rheo, mirobalanis, aromaticis, adstringentibus æger fuerat abusus. Dysenteriae complicatae, seu variae ratione commixtae.

Nonnunquam, quæ in quibusdam ægris aut Dysenteriae variae.

ae invi- solæ fuerunt , aut complicatæ , in aliis sibi ita
cem exci- successerunt , ut una dysenteriae species excepe-
pientes. rit alteram ; atque huic dysenteriarum variarum
successioni oportuit medendi rationem accom-
modare.

C A P U T IV.

*Tentamen novæ divisionis morbi dysenterici,
ex cognatione cum vario rheumatismo
repetitæ.*

QUAM hucusque dysenteriae divisionem dedi,
pleraque ejusdem species complectitur , eas-
que communiores , sanatuque non difficilli-
mas.

Superfunt autem aliæ quædam , quas ad hu-
cusque recensitas operosius referes , & quarum
indolem ex superioribus vix perspicies.

Hinc aliam inire viam placet , qua ad genium
morbi intimius cognoscendum nos perventuros
confido.

Statuo , dysenteriam , hisce annis observatam ,
fuisse *intestinorum rheumatismum* , ab eadem ge-
nitricæ materie natum , qua rheumata nasci , æs-
tate adulta atque autumno , solebant.

Febris ergo rheumatica æstatis , rheumataque
partis cujuscumque , artuum , faciei , &c. *eandem*
per ea tempora habuere cum dysenteriiis *causam*
materialem , & solummodo *forma* differebant.

Imo.

imo. enim rheumatismos artuum videre contigit, repente sublatos dysenteria oborta.

2do : nonnunquam eundem hominem & rheumatismus vexabat, & dysenteria.

3tio : dysenteria quoque subito cessabat, ut primum carpi, aut genua intumescere, dolereque ad eum modum, quo a febre rheumatica solent, in artus incurrente.

4to : par quoque utriusque morbi frequentia fuit eadem tempestate, ut alios rheumatismus affligeret, alios dysenterias.

5to : eadem medendi ratio in utroque morbo valebat, idem etiam habitus symptomatum erat; si ea excipias, quæ ob partis affectæ diversitatem differre necessario debebant.

6to : dysenteria non in frequenter sudoribus, aut efflorescentia miliari, vel vero utraque hac ratione, judicari & solvi solebat, quod sæpe numero in rheumatismis quoque observabamus.

Sola certe acrior bilis, atque ab rheumate non adjuncta, dysenteriam non fecit. Accerrimam saburram in febre biliosa ipse quondam vomebam, fauces ita exurentem, ut integro biduo, vel lenissima potulenta ignis instar œsophagum quasi arrosam afficerent; nihilominus, præsentem licet hac acerrima bile nec ventriculus, nec intestina doluerunt, nec ullum dysentericæ signum adfuit.

Preterea, qui dysenteriam patiuntur, sæpe perpauca vomunt, & que nec colorem, nec saporem depravatum habent, nec sensibilem aliam qualitatem vitiatam, etsi cum multo plerumque levamine vomant.

Idcirco non videtur dysenteria produci ab acri bile intra tubi intestinalis cavum contenta, & nondum resorpta; licet ab eadem reddi possit periculosior: atque emeticum non raro profuisse vi-

visum est, qua *sudoriferum*: novimus enim post emesin sudores.

Hinc dysenteria non ob remotam quamdam analogiam, & per metaphoram, sed *vere* ac *genuine rheumatismus intestinorum* dicetur, suntque hi duo morbi *αδελφεία παθήματα*, atque ejusdem matris.

Quapropter methodus rheumatismis æstivis medendi rectificari corrigique ex ea medendi ratione potest, quam dysenteriis applicamus, & e contrario hæc per illam potest illustrari.

Recensebo nunc, quam rheumatum diversitatem viderimus temporibus dysentericis; ut, quanta rheumatismos inter & dysenterias analogia intercesserit, liquido constet.

Prima
species
rheuma-
tismi, &
dysente-
riæ.

Rheumata observabantur in hominibus cæteroquin bene valentibus, ab aura frigidior, quæ forte sudantes afflarat. Hi rheumatismi benigni fuere absque febre, & potu tepido, diaphoretico-ve absque negotio difflandi.

Ejusdem omnino moris dysenteriam vidi ferofam, benignam, cito & eadem ratione sanandam; hanc superius *primam dysenteriae speciem* nominabam.

Secunda
species
rheuma-
tis, &
dysente-
riæ.

Alteram speciem rheumatismi constituebat rheuma artuum pertinax, & diuturnum, initio febrile & cum afflictæ partis tumore, atque, febre licet profligata, diutius nihilominus dolorificum, quove; in exquisita methodo succurre-retur, articulos sero tandem a dolorum cruciatu liberarat, & eos reliquerat ad motum ineptiores, rigidiores, tuberosos, tumidos, & per omnem fere vitam veluti semidistortos.

Non dissimilem dysenteriam offenderamus rebellem ad notas sanandi leges, & cum hac pertinaci fluxione articulorum apprime convenientem

tem. Sero dolor abdominis valedixit, longissimamque omnium moram traxit, sano reliquo abdomine, in intestino recto; quod assiduo tenesmo mucum tremulum lineis sanguineis pictum expressit. Tenesnum hunc diutissime durantem sublatum una nocte vidi, oborto mox femoris sinistri, & carpi dextri tumore, ac dolore rheumatico, qui sero lactis, & frictionibus sanabatur.

Cum paucissimis tamen tam benigne agebatur, nonnunquam enim dysenterico dolore, utut sero, cessante, alvus nihilominus indolenter & assiduo fluebat multis septimanis. Varia incassum tentata sunt: ægri aut hydropici perierunt, aut consumpti ab assidua, aquosa, chymosa dejectione.

Tunc intestina, potissimum crassa, reperiuntur solito multo crassiora, rigida, coriacea, at nullibi ulcerata.

Idem hic intestina sunt passa ab inveterato rheumate, quod articulis ab eodem accidisse ante dixi, tumidis manentibus, tuberosis ac rigidis effectis, & ad motum ineptioribus.

Oblitteratis nempe intestinorum absorbentibus vasis, rigescentium, durorum, alvus absque torminibus & assiduo manans, hydropem induxit, & consumptionem.

Horum pauci, iique solum valentiores, & quibus adhucdum virebat genu, postquam diuturna ægritudine ferme ad incitas redacti fuerant, attritas sensim vires resumserunt; fatifcente fortassis materie rheumatica, & intestina deferente. Sed longa mali mora memoriam sui reliquit, & languidior ventriculi vis, decoctusque juventæ flos superati morbi identidem commonefecit.

Tertia species
rheuma-
tismi, &
dysente-
riæ. Tertium quoddam genus erat destillationum;
æstate, & sub initia autumnī, sæpe conspectum;
erysipelatodes, urentissimum, quod vel levissime
digito contrectatum, ægro ejulatus expressit; sub
vesperam & noctu crudelius sæviens, & septi-
cum.

Anno 1777. binas juvenculas habuimus, qua-
rum altera manum habuit ejusmodi rheumate ten-
tatam, altera pedem. *Tempore* potius delinitum
morbum existimabam, quam *consilio* fractum;
quod etsi varium fuerat, tamen a morbi ingenio
capitoso identidem vincebatur.

Quibusdam id genus rheumata post multorum
dierum cruciatus in pus convertebantur.

Quorum corpora jam ante morbum pravos
succos fecerunt, hos præ cæteris hoc rhuma
invasit.

Sed etiam dysenteriam non absimilem vidi in
cacochymicis, gravissimam, lethalem, atque id
solum boni habentem, quod rarius fuerit obser-
vata, & anno 1776. omnino nunquam.

Dysenterici hi *ardorem abdominis*, eumque in-
tensissimum, assiduum, contrectationis vel mitissi-
mæ impatientem mox primis morbi diebus; anxie-
tatem miram, & jactitationem; creberrimas,
mere, sed obsolete sanguineas dejectiones; pul-
sus sæpe magnos, vibratosque, sed nunquam val-
de acceleratos, subinde autem tenuissimos exhi-
buerunt. Vena secta sanguinem dedit laudabi-
lem, absque ulla phlogistica crusta, & absque
dolorum levamine. Sub frigidissimo artuum fri-
gore & plusquam cadaveroso internis caloribus se
peruri querebantur; potus gelidi inexplabile desi-
derium. Lingua sicca, hirsuta, & ipsa quoque
frigida. Mentis constantia, & dolorum sensus
usque fere ad ultimum vitæ diem. Mucilagino-
sæ,

fac, tepidæ, crebræ, potiones, & abdominis fortus assidui, rarissime profuere. Tertia, quartave plerumque die marmoreum illud humidumque frigus artus omnes occupavit; sudore gelido in magnas guttas collecto ubertim manante, præprimis ex facie.

Septima atque octava die, dejectionibus & rarioribus, & melioribus, jam non torminosis, *ava de pueris dat* subinde videbantur: at ore aperto, oculis conniventibus, taciturne deliri, & neglectim cubantes nona, aut decima, periere.

In cadaveribus cæcum; colum ejusque potissimum transversa portio, & quæ per sinistrum latus descendit, itemque intestinum rectum, crassas, & carnosas membranas habuere, duras, & tumefactas; calor autem plumbeus fuerat, aut luride ruber.

Mesenterium & omentum obsoleta, & late diffusa rubedo infecit; hinc inde altius intra eorumdem viscerum substantiam demissa.

Dissectus horum intestinorum canalis villosam tunicam profundo, & tristi virore imbutam, exhibuit, quem nec aqua eluit, nec spongia exterlit.

In quibusdam cadaveribus hic viror observatus non est; cum intestina interea fœde ruberent, & luride rubente sanguine manarent. Glandulæ quædam mesenterii ex inflammatione tumebant, referebantque sanguinis grumos.

Rariora, & leviora, aut etiam nulla, vitia in tenuibus reperta sunt intestinis.

Mesenteritis gravissima hic fui, & enteritis cum omenti simul inflammatione, non *benigna*, sed *septica*, *erysipelatoxa*, & antiphlogistico apparatu non domanda.

Qui lubricantibus, & involventibus remediis mor-

morbum commisit, æque parum profecit, ac is, qui aut emesi, aut catharsi voluerat ægro mederi.

Solis quippe antiphlogisticis cicurare phlogosin interaneorum non licuit, relicta acri & inflammante, si qua aderat, bile: sed neque hanc licuit evacuare, ubi intestina, & omentum, & mesenterium jam tanto incendio conflagrarent.

Nec morbi causa solum intra tubi alimentarii cavum commorabatur; uti forte in illis solet, quorum ventriculus ex prandio hesterno vitium & cruditatem traxit, sed ipsis intestinorum membranis, mesenterio, omento, infixa portio materiæ dysentericæ non parca. Hanc extricare, persæpe difficillimum fuit, periculique plenum.

Febris ipsa ex ampla, & variegata *februm septicarum*, aut potius, inflammatorio septicarum, & erysipelatodon, familia fuit.

Quarta
species
rheuma-
tismi
æque, ac
dysente-
riæ.

Rheumata gastrica, dari observatio quotidiana docet: eorum autem cum magna inter sese variatio est, tum ab aliis rheumatismis hucusque descriptis diversitas. Neque hoc novum est, aut nuper conspectum, sed homini vel mediocriter docto notum, & cognitum jam dudum. Ophthalmiæ enim gastricæ, odontalgiaæ faburales, cephalalgia gastrica, rheuma artuum biliosum, aliæque aliarum partium fluxiones, quæ a sordibus ventriculi nascuntur, nonne vulgata nomina jam sunt, & ex ipsis rerum causarumque visceribus petita?

Fluxionibus his vel nulla comes it, vel obscura solum, febricula. Molestiam potius quamdam, quam morbum, arbitrantur, qui sic ægrotant.

Horum ventriculum acrior bilis ferit, sed quæ tota intra eundem collecta non manet, tenuior enim

enim ejusdem portio ac ejus veluti aura quædam intra alveos circumeuntium humorum suscepta, vel ad varia corporis cola defertur, absceditque κατ' ἐκρην, vel vero in itinere suo aberrat, atque alicubi adhærescit.

Quod si id in pulmonibus contingat, hique hanc αποθῆτην patiantur, catarrhum habebis ex primis viis ortum, si in membrana narium, coryzam &c.

Fac jam halitum illum biliosum intra circum-euntes humores susceptum ita suo cursu deviare, ut ad opportunum quoddam colatorium non appellat, aut forte per cutis poros exitum molliens, admissio frigore reperiatur, neque tamen, uti antea posui, pulmonibus infigatur, aut naribus, sed decumbat ad ipsum intestinorum corpus, ad mesenterium &c.; catarrhum habebis intestinorum, aut eorundem coryzam, seu *dysenteriam*, eamque speciem quam in principio hujus dissertationis simpliciter appellavi *biliosam*.

Sola ventriculi, & intestinorum saburra biliosa absque eo rheumate, & intra cavum intestinale solummodo contenta, alvinum forte fluxum fecisset indolentem, aut etiam dolentem, si quidam materiæ fuisset acor: sed ejusmodi *diarrhæam* utut fortasse, acore posito, *torminosam*, diversam arbitror a *dysenteria*; cujus creberrimæ quidem, & torminosæ sunt dejectiones, sed ferme irritæ, ut fæcum secedat plerumque nihil, sanguis vero & mucus vi exprimatur.

Ea certe est dysenterię legitimæ conditio, ut hanc morbis adnumeres alvum potius occludentibus, inter assiduos licet dejiciendi, sed frustraneos, conatus, & diarrhœa quoque dysenteriam sanet persæpe.

Nihilominus non ita dysenteria diarrhœæ opponitur, ut hac oborta, aut sponte, aut ope remedium, necesse sit, illam *semper & certo* tolli. Juvencula enim quædam; cum saltu inca-luisset, & meraciore vino, noctuque esset perfrigerationem passa, altera mox die in dysenteriam incidit crudelem omnino; cum intolerabili exili pulsu, *ævusque*; exacto triduo ad nos venit. Materies veluti lactea, cum exiguo hinc inde virore: magno impetu, & pari copia, & ferme assiduo, per inferiora secessit. Venam secui, cum conceptam in abdomine inflammationem adverterem, & potu tepido, mucilaginoso, & fotu externo abdominis usus sum, ut prolapsos ad intestina humores revocarem; tandem & opio volui ad aliquot saltem tempus secessus inhibere. Nihil profeci. Periiit ægra inter assiduas jactitationes, & immanis circa præcordia ponderis querelas, cum tormina consopirentur.

In cadavere intestina omnia & ventriculum reperi colore intense roseo imbuta per totum; mollia tamen, & membranis horum viscerum, secus ac in aliis observaram dysenteria enectis, non tumidis. Omentum, & mesenterium eundem habuerunt colorem.

Sed redire ad *dysenteriam biliosam* juvat, quam inter reliquas species multo frequentissimam vidi, ac popularem; & anno 1773. in Hungariæ quibusdam locis, atque æstate vigente anni 1776. per omnem agrum viennensem, prope solam.

Utut hæc vulgaris persæpe si, multique per ea tempora in Libitinæ rationem veniant; tamen naturam hujus speciei immerito malignitatis damnares, reamque ageres tot funerum.

Incusare ægrorum potius socordiam oportebat, morbi initia contemnientium; aut eidem
me-

medentium quidem , verum sinistre , & inauspicato.

ΑΥΤΩΝ ΓΑΡ ΣΦΕΤΕΡΗΣΙΝ ΑΓΑΣΘΑΛΗΣΙΝ ΟΛΕΥΤΟ,
ΝΗΠΙΟΙ. (*)

Morbi faciem , atque notas hic non describam ; cum id a me fuerit antea præstitum in relatione *dysenteriae biliosæ*.

Sed & methodum medendi ibidem exposui , quæ ferme in solius emetici , aut emeto - cathartici usu consistebat , & opio emeticum excipiente.

Emeto - catharticum præplacuit præ solis catharticiis , iisque quibuscumque. Nam eduxit id genus remedium , quidquid offenderat alieni in tubo alimentari , qua data porta.

Confidebam quoque in illa emeticorum vi , quæ finita purgatione sudores movet : hos tuto moveri tunc posse , iisque motis rheuma abdominis una submoveri , existimabam.

In eum finem *Nepenthes Helenæ* propinavi , diaphoreticorum potentissimum , certissimumque , & dulce simul cruciatuum lenimen.

Quod si is morbi habitus fuerat , quem in antecedentibus , *febrim biliosam dysentericam* nominavi ; parcius , tardiusque opium exhibui , & febre jam inclinata. Ejus rei rationem supra dedi.

Plerumque unicum emeto - catharticum profligando morbo par fuit ; nonnullis id bis dedi ,
vix

(*) *Odyss. A. v. 7. : nam propria Stulti culpa periere.*

vix ulli ter , interjecta die una inter singulas emeto-catharses. Die intercalari decoctum radicis graminis , & taraxaci cum syrupo ribesiorum , aut alio consimili , æger per vices sumsit , cum narcotico vespertino.

Aliud quoque est , quod emesin præ ulla purgatione commendabat , actio nempe ipsa , & labor vomendi ; qua re videlicet vel sola pungentes particulæ eliciuntur , atque prolectæ quaquaversum excutiuntur.

Multi ad nos venerunt , rheo , myrobalanis , tamarindis , sale medio vario , manna , jam dudum , sed frustra usi. Fateor , me laboriosius sanasse horum dysenterias , quam illorum , qui paribus cæteris morbum naturæ commiserunt.

Horum quidem remediorum encomia novi : fors tardius sanarunt dysenteriam , quam nostra citius sanassent.

Quin mihi hæc remedia nocere visa sunt , ubi abundantior saburra adfuit ; aut in ventriculo , eique connexo intestino , sita.

Idem in dysentericorum curatione evenire observavi , quod in plerisque aliis morbis contingit ; ut nempe sanati hoc vel illo remedio dicantur , quibus sub usu ejusdem id solum fortunæ obtigit , ut non morerentur. Hinc intempestivæ curationum quarundam laudes explicari possunt.

Periclitanti methodos diversas , easque inter se , & cum solis naturæ non adjunctæ viribus , conferenti constabit , quænam methodus alteri præstet , & quantum solius valeat naturæ vis , quid ferre recuset. Horum omnium nobis copiam Nosocomium fecit.

Aliaque- Rheumatismos *inflammatorios* , atque etiam in-
dam spe- ter sese *complicatos compositosque* , aut diversas
cies rheu-

rheumatum species *sibi invicem succedentes*, ea ^{rheuma-} ipfa tempestate spectare licuit, qua ejusdem om ^{tismi &} nino indolis dysenteriae grassabantur, & eodem ^{dysente-} modo sanare, quo populari intestinorum morbo ^{iae.} medebamur.

C A P U T V.

Varii exitus dysenteriae.

NUNC quos *hæc* dysenteria diversos exitus habuerit, exponam. Non raro emeto-catharsis instituta morbum ex integro, atque repente sustulit, non rediturum.

Atque hanc quidem rheumatum gastricorum, phrenitidis e. g. gastricæ ophthalmiæ, coryzæ, ^{imus} catarrhi, aliarumque ægritudinum, si forte ex ^{dysente-} fordibus ventriculi nascerentur, promptissimam ^{riæ exitus in sa-} levationem persæpe mox emesi intuebamur, atque etiam mirabamur, non enim ventriculorum solum a recrementitia materie vomitorium vindicavit, verum etiam id, quod ab ea materie decerptum in parte subinde dissolutissima fixum hæsit, pari submovit celeritate. Ea fortasse portionis ex illuvie gastrica decerptæ, & aut oculos, nares, thoracem, artus, intestinorum membranas vexantis tenuitas, mobilitasque fuit, (in corpore præsertim jam præparato, & fibris aliquantum jam emollitis, cedentibusque, seu *coctione prægressa*); ut eodem tempore & remedio eodem vacuari ventriculus potuerit, atque id, quod inde ad viscum quoddam ante abscesserat,

moveri loco reduciq[ue] in circulum communem, atque ad aliquod corporis colon deferri.

Subinde mitior morbus evasit, cessitque ferius, nova materiæ coctione prægressa, & corporis præparatione ulteriori, datoque altero, vel etiam tertio, emetico.

Aliquoties nullum ab emesi levamen observabatur, manente eadem dolorum sævitie, & secessuum frequentia eadem. Venam in brachio tunc secui, & ex C O I Senis oraculo *partes sub umbilico aqua calida multa lavabam*, & tepidos, copiosos, emollientes potus propinabam; atque ita multis tempestive profui, aliis vero aliquanto tardius profui, certo tamen.

Tum vero sanguinem eduxi persæpe, qualem in pleuritide solemus, sic antiphlogisticam methodum cum illa conjunxit, quam appellant *evacuante*.

Appetente autumno, aut ubi cælum asperius, quam pro anni ratione, atque aura rudior homines tenuiter vestitos, aut meridianis solidus, aut exercitatione, in sudorem solutos, percuteret conjiceretque in dysenteriam, sola non raro phlebotomia juvit cum emolliente, & copiosa potione & abdominis fotu.

2dus exitus in diarrhœam.

Torminibus, seu *evacuante* methodo, seu *antiphlogistica* consopitis, alvus subinde fluebat indefinenter diebus multis, quin etiam septimanis. Radix arnicæ, vel ejus infusum cum emolumento exhibebatur; uni alterive hanc diarrhœam vesicans stitit.

Crurum œdema, quod diuturnum alvi fluxum excepit, stomachica, invigorantia, frictio, & tempus tandem ipsum, dispulerunt. Verum caute invigorantibus utendum esse docebar, ne, dum corroborare ventriculum volumus, eidem inge-
ra-

ramus, quæ nimia sunt, aut mole ipsa, aut vi. Languidissimum enim, & debilissimum ventriculum mitissima solum tonica reficiunt, fortiora offendunt. Diæta medicatrix, & auxilium ab ipso tempore petitum potiora fuerunt hoc alvi fluxu laborantium, indeque convalescentium adjumenta.

De dysenteria, etiam post emeto-catharsin, non mitigata, deque hujus phænomeni ratione, & medela, itemque dysenteriae in longam diarrhœam conversione, dilucide, opinor, atque abunde disputavi.

Verum tertiam quamdam ægrorum conditionem vidi, etsi raro obvenientem, at eo difficiliorem sanatu. Dysenteria nempe subinde plurimum remisit, ut & secessus rariores fuerint, & vix torminosi; torminosi tamen, multisque septimanis.

3tius dys-
enteriae
exitus in
dysente-
riam
chroni-
cam.

Hanc chronicam dysenteriam, utut dolore paucò, brevi evanido, sub ipsa solum dejectione modice percepto, stipatam præ acutissima dysenteria, præque illa longa diarrhœa abominabar. Remedia, spesque nostras ut plurimum elusit, & ægros lentæ, & certæ morti consignavit.

Cadavera horum *phlogosin chronicam*, & duritiem rigiditatemque intestinorum potissimum crassorum monstrabant.

Hanc dysenteriae conditionem cum rheumatica, aut arthritica materie comparabam, articulis tumentibus pertinaciter infixis, indeque non dimovenda; ut eundem putarim morbum, eandemque causam materiale, sed dispari fixam loco.

Qui florem ætatis jam superarunt, ex morbi diuturnitate potius, quam vi perierunt.

Atus exi-
tus in te-
nesmum
varium.

Pauciores hoc anno (1779.) dysenterias tenesmus finiit, qui symptomatum dysentericorum alias plerumque ultimum est, atque agmen claudit. Fuere tamen, qui torminibus jam penitus compressis per aliquot dies inanem desidendi conatum experiebantur, expressio muco, subinde etiam paucis cruore. Semel solummodo tenesmus observavi longius durantem, & nulla pellendum ratione. Nam rheo, & myrobalanis subinde, nonnumquam mucilaginoso clystere, nonnumquam, consilio mutato, narcoticis molestum hoc symptoma volui profligare. Frustra fui. Una nocte repente tenesmus evanuit, orto mox, ea adhuc nocte, dolente tumore ad carpum dextrum, ortaue ex sinistro latere ischiade. Non multo post æger etiam ex his doloribus usu feri lactis convaleuit.

Quædam
tenesmi
species
est, velu-
ti dysen-
teria par-
tialis.

Tenesmus, eundem postmodum morbum existimavi cum dysenteria, sede solum diversum, & magnitudine minorem. Si enim potior crassum, colique præcipue intestini tractus, quam ego præcipuam, solennioremque dysenteriae provinciam puto, eo rheumate, atque eo modo laboret, quo id ad constituendam intestinorum difficultatem requiri superius assereram, *dysenteriam* adesse in confesso fuit. Rheumate autem dysenterico sua illa ampliori de sede moto, atque intra angustos solum intestini recti, aut ejusdem extremæ tantum oræ cancellos concluso, *dysenteria recti* solummodo intestini fuerat, sive mutato nomine *tenesmus*.

Non aliam tenesmi, seu *dysenteriae hujus partialis* curationem noveram, quam ipsius morbi integri, principisque.

Hinc evenerat, ut aut evacuantibus *αὔρα* aut *κατὰ*, vel vero emolliente enemate, potuque, ac

ac venæ sectione , nonnunquam etiam laudano , etiam vesicante semel ad os sacrum adplicato , tenesmus expugnari ; ratione videlicet diversa , prout diversam hujus *topicæ dysenteriae* notionem conceperam , & concipi debere arbitrabar.

Tempori subinde committi tuto tenesmus potuit.

Puellam ex dysenteria convalescentem tenesmus vexabat , sed quem alterius indolis esse existimabam. Olim enim hæmorrhoidum tumore dolente , & cum tenesmo afficiebatur. Nunc quoque easdem ab hæmorrhoidum irritatarum tuberculis molestias pati videbatur.

Alia vero species est tenesmus hæmorrhoidalis.

Hæmorrhoidalis hic tenesmus frequentius postea observabatur , in viris iisque robustioribus , frequentius quoque in dysenteria autumnali , quam æstiva.

Tenesmo hæmorrhoidali emulsio medebatur , & mere emollientia enemata ; opiata vero eundem augebant.

Nonnullis dysenteria versa est in rheuma cuiusdam alterius partis : sic humeri quibusdam , aliis nucha , occiput , manuum carpi , genua , &c. , dolore dilacerante occupare visa sunt , ventre , atque alvo sanatis.

istius exitus dysenteriae in rheumata artuum , articulorum , &c.

Conversionem hanc dysenteriae in morbum articulare *subinde* optabam , utut a plurimis observatoribus damnatam. Malui enim articulos sanare , qui morbi vim facilius & minori cum noxa perferebant , quam intestina. Sed id *subinde* optasse me dixi , in dysenteria nempe graviore , difficulter , aut vix sananda , non autem in *dysenteria simplici biliosa* ; utpote quam & cito poteram sanare & multo facilius , ac morbum articulare.

Subinde pulmones ægrotare veluti catarrho cœperunt, ut primum a dysenteria mitius habebantur, aut ex eadem convalescebant.

Quibusdam a dysenteria aures tinniebant cum aliqua furditate.

Paucissimis, morbo intestinorum jam cicurato, malum ad ventriculum versum est, ubi ingens quasi pondus percipiebatur.

Nonnunquam mitigatis jam symptomatibus dysentericis, pectus valdopere opprimi, aut latus veluti pleuritice dolere, citra tamen magnam, ac manifestam febrem; rheumate nempe in pleuram, aut musculos intercostales, irruente.

Subinde fixum hoc rheuma uni loco adhæsit, nonnunquam vero vage, atque errabunde discurrebat, ut modo hanc partem vellicaret, modo aliam.

Intra non multos dies hæc destillatio evanuit, in quamcumque demum partem cecidisset, seu sponte, sive etiam aptis remediis.

In hunc scopum diaphoresin movebamus potu tepido floribus sambuci medicato, & stibio diaphoretico non abluto. Decocta radices bardanæ, &c. profuerunt, nonnullis serum lactis, aliis rheum, aliis admotum alicubi vesicans, hanc sustulit defluxionem.

Fœminam dolor pleuriticus corripuit, qui relicto thorace hypochondrii dextri portionem mollem obsedit, inde defluxio ad pulmones se recipiens molestissimam tussin, noctu præcipue, veluti catarrhosam fecit; ea repente cessante orta est dysenteria, quæ nychthemero nondum exacto subito conquievit, thorace dextro supremo pone claviculam acerbè dolente. Diaphoresin potu multo, tepido, & sambucino tentabam, atque inter scapulas ponebam vesicans: convaluit.

Pe-

Petulantis id genus rheumatis æstivi, atque autumnalis exempla plura vidimus; quæ, qua affinitate teneantur cum dysenteria, vel maxime reluctantes, atque aliter hucusque sentientes ita docent, ut omnis dubitatio eximatur.

Quibusdam ad vesicam morbus decubuit ita, ut dysenteria repente subsisteret, orta ingenti mingendi difficultate, aut etiam lotii plena sup-^{6tus.} pressione. Aliis ingens solum in pube pondus ^{exitus in} erat, alvo fanata. ^{urinæ dif-} ^{ficulta-} ^{tem.}

Nonnulli dysenteria vigente adhuc moleste mingebant. Dysuriam post dysenteriam emulsum amygdalinum, cui syrupum althææ admiscebam, itemque adplicatum ad pudem cataplasma emolliens solvit.

Hoc anno (1779.) multo pauciores observavi, utut numero dysentericorum longe majori, quos mictus difficilis una affligeret cum dysenteria, quam anni (1776. æstate.

Paucissimos videre erat stranguriose mingentes, cum ponderis ad pubem sensu, sed absque dysenteria.

C A P U T VI.

Exitus dysentericæ in hydropem.

E P I S O D I O N

De hydrope plethorico.

EXITUS quoque dysentericæ in hydropem fuit; ^{7mus} in sexu præprimis sequiori, quem morbus ^{exitus} ^{dysente-} ^{ricæ in} diuturnitas attrivit magis.

Subi-

varium
hydro-
pem.

Sub ultimos nempe dysenteriae dies, eaque in indolentem alvi fluxum fatifcente, plurisque crura, subin & femora albo phlegmate intumuerunt; nonnullis abdomen quoque, & universum corpus.

Quibusdam, pedes solum & crura tumidis, lenia tonica, grata cardiaca, amara &c. & crurum aromaticae frictiones, & ipsum tempus, remedio fuerunt.

Quibus vero totum corpus intumuit, quod quidem paucissimis contigit, laboriosior curatio fuit & variis modis tentata. Somno parco, exercitatione corporis, decocto taraxaci, cichorei cum terra foliata tartari, *extracto* praeterea *colliniano*, quod ex succo recentis herbæ *lactucae virosae* parari curaveram, autumno devexo, & sub initia hyemis convaluerunt.

Digressio
ad hy-
dropem
plethori-
cum.

Hydropes alios complures & aliunde exortos, remediis methodisque cognitis sanatos non recensbo, cum nihil habeant non ubique descriptum. Illata tamen hydropis mentione non possum non aliquantum ab instituto deflectere, &, sermocinantium more, disserere de ea re, ad quam forte fortuna delapsi sumus, nempe hydrope.

Resumam iterum abruptum de dysenteria sermonem, ubi aliqua rerum varietate veluti refo-cillati, a longæ narrationis tædio quieverimus.

Hydropem quemdam, praeter alios hydropes frequentiores, sed quos & quorum causas hic praetermitto, videre erat hinc inde quidem descriptum, minus tamen in praxi, ut opinor, cognitum, atque idcirco sinistra nonnunquam curatione vexatum.

Is nobis *hydrops plethoricus* erat, seu *ortus a plethora*.

Causas habuit aliis hydropis speciebus ferme
op-

oppositas , plethoram nempe , & laboriosum abundantium humorum , cæteroquin bonorum , circuitum. Inde vasa sanguifera , cruore nimio distenta , aquosam portionem facillime dimiserunt , extruseruntque , sed ita demissam difficulter receperunt : hinc aquæ intra cellulosum corpus , aut cava varia collectæ , hydropis eam speciem fecerunt , quam *plethoricam* appellabamus.

Hydropis hujus genesin ipse mihi exemplo quodam illustrare conabar. Quemadmodum enim ultimo graviditatis tempore venarum iliacarum compressio abundantiam humorum in artubus inferioribus contentorum , sive topicam plethoram , indeque crurum , femorum & pudendorum facit hydropem ; sic plethoricis columna cruoris major , quam quæ apte contineri vasis possit , & expedite ad cor reduci , hydropem gignit.

Hic morbus in corpora solum robusta , ætatis florentis , & bene pasta , juxta nostras observationes cadit.

Atque ex hac corporum ætatis & vitæ ratione , item ex defectu causarum illarum , quæ alias producere hydropis species solent , huic nostræ plethoricæ oppositas , hydropis hujus indoles , cum eaque conveniens medendi methodus nobis innotuit.

Coquum comitis St. **, quadrato corpore donatum , fabrum item lignarium , fabrum ferrarium , famulum quoque compagis cæteroquin firmæ , item binas fœminas , viraginum habitu utramque , præter alios hac specie hydropis detentos vidimus ; eventu , ut postea referam , diverso.

Plerumque hic hydrops *intercus* est , & diffusus per totum corpus , subinde crurum solum , & fe-

femorum. *Asciten plethoricum* nondum observabamus. Nonnunquam hydrothoracem præ se ferebat, difficili inter gradiendum spiratione, decubitu supino impossibili, nocturna in primo somno excitatione cum suffocationis metu, aliisque.

Hydrothoracem plethoricum difficulter distinguebamus ab aliis hydrothoracis speciebus, alia a causa ortis, & alia sanandis ratione.

Chlorosis quoque orta a *plethora*, & ab aliis chloroseos speciebus distincta, in puellis rusticanis, & duro labore exercitatis, nonnunquam occurrebant.

In hoc & hydrope, & chlorosi remedia pleraque aliis chloroseos & hydropis speciebus apprimè dicata, nocuerunt.

Profuerunt autem phlebotomiæ moderatæ, sed aliquoties repetitæ, & antiphlogisticus victus: decocta item emollientia, nitrosa, acidula, serum lactis cum terra foliata tartari.

Quasdam hujus hydropis curationes longo cremoris tartari usu perfecimus.

Subinde hic noster hydrops & chlorosis phlogosin concœperunt. Sanguinem plereuticum iterato educebamus, generosiori antiphlogistica methodo usi.

En hujus hydropis exempla quædam minus fausta.

Coquus commitis St. **, quadrato corpore, laceratus, amplo thorace, brevique sed crasso collo, vigente hyeme pleuritide laborabat domi suæ: ægræ eluctatus difficilem in incessu & noctu supine decumbens, respirationem querebatur; inter primos somnos veluti jamjam suffocandus evigilabat, atque e lecto exsiliabat auram capturus. Multas noctes sedendo transegit; crura valde tumebant aquoso tumore, uti etiam carpi, hi ve-

ro modice. Pulsus amplissimi, tardi, & instar chordæ ferreæ digitum ferientes. Aliquoties dormi adhuc suæ sanguinem emisit pleuriticum & cum aliquo, sed temporario, levamine. Victu nihilominus pristino utebatur, carneo videlicet, & vinoso, atque hoc quidem non raro meraciorē, utpote multos inter labores, & penes ignes incalescens.

Exeunte vere mihi tradebatur. Usus squillæ, aliorumque remediorum urinas potentius moventium, & crurum frictionibus, intra breve tempus id est consecutus, ut noctu non excitaretur, aut excitatus non exsiliret. Disparuit intra paucas septimanas tumor crurum & manuum, thoracis incommodis sublatis. Discessurus a nobis cum pridie suas sarcinulas collegisset, hilaris, & de recuperata valetudine sibi gratulatus, se lecto commisit: post mediam noctem cum ejulatu epileptice convellitur, inde apoplectico sopore pressus vesperi periit.

In cadavere cor triplo fere majus inventum est, ac alias solet offendi, & giganteum; non morbose dilatatum, cum justa partium id constituentium proportio fuerit.

Pulmones ubique laxiori cellulosa tela ambiēti thoraci revinciebantur.

Vasa encephali prægrandia, & multo cruore distenta. Pauxillum aquæ intra meninges diffusæ.

Remediis diureticis, purgatione, frictionibus plethoræ effectus auferrebantur: collectiones nempe aquosæ, causa manente, atque etiam aucta.

Historiam similem in *diariis Swietenianis* legi, quorum notabiliorem partem, ut primum per alios labores licuerit, publici juris faciam.

Quidam enim *eadem*, qua hic meus homo, ra-

ratione hydropicus, *eadem* curatus *eandem* quoque mortem oppetiit.

Famulus compagis firmæ, & valentissimo cæteroquih corpore ultra annum frequenter vomebat, matutinis horis præsertim: siti assidua vexabatur. Tandem intumescere *arasa* cæpit. Purgantibus domi suæ frustra utebatur; diuretica non profuere, quin urinas potius parciore reddiderunt. Mirum id omnibus, qui hominem noverant, visum fuit, potuisse nempe hominem ex athletico habitu transire repente in aquosam humorum cacochymiam, quin antea morbus quindam intercalaris vires athleticas atrivisset.

In Nosocomium receptus pulsus plenos, duros, & vibrantissimos exhibuit; totum corpus, femora, & crura immane quantum tuebant: diuretica tentabantur de novo, eaque varia, cum experientia constet, in eodem etiam hydrope non idem semper remedium urinas movere.

Tandem, cum nihil proficerem, cruribus vesicantia apponi curavi; qua methodo alias gravissimos quosdam, & remediis quibuscumque internis rebelles hydropes sanavi.

E plagis vesicante erosio aquæ largiter diu, noctuque manabant, ut æger fere totus paucos intra dies detumuerit.

Lævum jam ab initio augurabar de hoc hydrope, quod ortus esset a causa ignota in homine juvene, ad hydropem, ut arbitrabar, non prædisposito; & quod quædam coquum inter, & hunc famulum, analogia intercederet.

Sinistrum eventum, mortem convulsivam, apoplecticam, omnibus aliis bene sperantibus, & non longe adfuturam, prædixi; etsi tunc, quæ ratione imminente tempestate occurrentem, nesciebam. Paucos post dies, aquis jam ferme eva-
cua-

cuatis, repente aliquoties convulsus, & apoplectivus periit.

Cerebellum fero ambiebatur, vasa sanguine turgida. In thoracis cavo dextro libra ejusdem feri, & uncia novem in cavo sinistro fuerunt; pericardium uncias sex ejusdem feri continebat.

Vesicula fellea vacua: hepar consistentia sanum, sed colore per omnem suam substantiam viridissimum.

Susplicabar, hunc hepatis virorem, & bilis in vesicula absentiam, explicari a convulsionibus posse, quæ sub finem vitæ accesserunt.

Noveram quidem jam dudum hanc speciem hydropis, eamque etiam sanavi. Verum nescio, quid meam diagnosin in binis his ægris itu subverterit, ut morbo causam subjicerem non suam.

Apparente fortasse curationis, utut male institutæ, successu decipiebar, inque mala, quam de morbi natura conceperam, notione confirmabar.

Equidem aquæ exantlabantur copiose, verum iis remediis, quæ vel causam ipsam hydropis non attigerunt, vel ejusdem adeo vires auxerunt.

Ex eo tempore in hydrope plethorico à vesicante abstinui: malui infima crura *scarificare*, & aquas ad plagam incisam invitas evocare. Hæc praxis sanationis celeritatem, mirum, quantum, adjuvat.

Murarius 38 annorum ante semialterum annum in quodam nosocomio ægrotasse se ajebat ex catarrhosa thoracis affectione, russi crebra, sicca, respiratione laboriosa, & frequenti, nocturno præcipue suffocationis metu. Pectus oppressum habuit. Venæ sectionibus, ut hæc thoracis incommoda non raro reditum minitarentur, nova sanguinis missione denuo depulsum.

Pars III.

O

Jam

Jam ab undecim septimanis oppressionem infirmi thoracis, & spiritum impeditiorem consueta methodus non solabatur. Sputabat mucosa; suoque opificio vacabat.

Ab octo diebus tussis catarrhosa, assidua, noctu gravior, & eo tempore ferme suffocans accessit; auctis & oppressione, & impedito spiritu, ut e lecto exsilire, & per cubiculum ambulare, ne cubans, & quietus suffocaretur, debuerit.

Decumbebat æque facile, aut verius, æque difficulter; in quamcumque partem libuerat. Jam non appetit: dedolatus est, corpus totum *ava-σappa*, pedes præprimis, crura, & femora tument. Pulsus fortis, plenus, & vibrans erat.

Cum respiratio continuo laboriosior fieret, sibilosa, asthmatica, cumque universum corpus tumeret indies magis, & sputa lateritia compluribus noctibus excuterentur, intermixto multo mucos & æger frequenter e lecto exsiliret, atque ultimis temporibus aliena per vices loquerentur; die, ex quo apud nos fuit, decimo tertio circa auroram periit.

In pugillaribus meis id solum adnotatum reperio, secto cadavere utriusque thoracis, & pericardii hydropem fuisse detectum, cum non exigua inflammatione dextri pulmonis.

Aquæ repertæ quantitatem per oblivionem, aut aliis laboribus distractus, non conatabam.

En hydropem, ad hanc, de qua loquimur, hydropis speciem, referendum; venæ sectionibus initio sanatum, dein vero eodem auxilio frequenter mitigatum, donec tandem viribus reumptis hominem penitus oppressisset.

Faber ferrarius 46 annos natus à juvenilibus annis difficilem & per intervalla ferme asthma-

ticam respirationem habuisse ajebat; cæterum nunquam graviori morbo, nisi hyeme anni 1768, ubi octiduo ex morbo thoracis acute decubuerit, conflictatum fuisse.

A mensis Decembris (1778.) initio abdomen leviuscule tumidulum fieri occæpit, uti etiam crura circa malleolos. Ab eo etiam tempore laboriosius, præprimis a pastu, spirabat, laboriosius quoque decumbens.

Jam inde a fine ejus mensis noctu frequenter e lecto surgit, aërem capturus, metuque, ne spiritus præcludatur cubanti.

A septemdecim diebus lateri sinistro incumbere nequit absque metu suffocationis, sed neque ante eos dies valebat semper, & absque molestia, in id latus cubare.

Huic *venas hesterno semper Jacho* turgere, plures, qui hominem noverant, asserabant.

Tussicula moderata paucum subinde gluten elicuit.

Die 15ta Januarii 1779. Nosocomium adiit, tumentibus utroque crure femoreque, ac ventre, attamen non valde.

Terram foliatam tartari ex aqua petroselini & pauco oxymelle squillitico hauriebat, & multum juvabatur, urinis motis & alvo reserata. Post quatrimum, me vel maxime invito, discessit, liberius multo respirans, nondum tamen liberissime, tumidulisque & artubus inferioribus & ventre: hac se libertate spirandi contentum esse, & nolle se apud nos tanti emere plenam sanitatem; victu nempe tenuiori, & hydroposia, quam vivendi rationem præ morbo impatientius ferret.

Die 24ta. Januarii mane carpento impositum ad nos deducunt, eumque facie turgida, purpurea, livescente, & labiis plumbeis, protuberan-

tibus oculis, sibilose, atque abruptim respirantem, veluti jamjam moriturum, ad portam nofocomii deponunt.

Fit modica venæ sectio; deportatur ad lectum; redit vox, & usus sensuum; respiratione tamen vix emendata.

Cum per horulam quievisset, & ad interrogata responderet, aiebat se pridie, atque reliquis diebus, postquam a nobis discesserat, labores vulcanicos exercuisse, eosque solito duriores, Baccho usum idcirco meraciore.

Fit denuo venæ sectio unciarum decem; sanguis crustam phlogisticam tenuiorem, gelatinosam, plumbeam efformavit. Educto sanguine dextrum thoracem perforari curavi, unde feri flavescentis libræ quinque pleno rivo fluxerunt. Chirurgus testabatur, se pulmones *duros*, quemadmodum eosdem inflammatos sæpe in cadaverum sectionibus videramus, immisso digito offendisse.

Signa pleraque aderant, quæ hominem ostenderant; præter hydropem, læva quoque peripneumonia correptum.

In lectum repositus commodius quidem multo, non tamen absque omni prorsus sibilo, spirabat. Terram foliatam tartari ex aqua petroselini, & pauxillo oxymellis squillitici hausit; unde bis vomuit materiem soluto lotricum faponi simillimam, albidam, spumantem, aliquantum tenacem, & amaritie intensa.

Cum die proxima iterum æstualet magis, & laboriose atque cum strepitu respiraret, potus mere emollientes, & tepidos, nitrososque haurire jussus est multis diebus; sanguine iterum iterumque educto, pleuritico semper, & semper levante; ut die ima. Februarii libere spiraret, de-

decumberetque & supinus, & in quodcumque latus voluerat, tussiretque perquam raro.

His omnibus diebus magna aquarum vis effluxit e cavo thoracis, atque & tela cellulosa muscutorum thoracicorum. Sed crurum & femorum tumor manebat aquosus, & magnus.

Ab hoc tempore e lecto surgebat, & cubiculum obambulabat: oxymelle squillitico aliisque, quibus lotium cieri posse sperabamus, uti coepit.

Verum post medium mensis Februarii crurum femorumque tumor ita increvit, ut lecto iterum affigeretur. Tussis redire, vespertina potissimum, atque nocturna: calere demum, atque febrile affiduo, vesperi tamen intensius. Vulnus paracentesi inflicturn pus fudit tenue, aquosum, uberimumque.

Artubus inferioribus supra modum tumentibus, lacertosa brachia consumi, quæve thoracem ambierunt, carnes tabescere.

Die 28va. Martii occubuit. Pulmo lateris perforati *inflammatus* erat totus quantus, & ubique cum pleura arctius cohæsit, pariter *inflammata*. Nulla ullibi puris collectio, ulceratio nulla fuit. Cætera uti fanis fuerunt.

Mirabamur veram gravissimamque peripneumoniam hydrothoraci junctam, & ingenti artuum inferiorum hydropi; sputa quoque *purulenta*, non *puriformia*, admirationi fuerunt; nullo ulceris, aut in pulmonibus, aut alibi, vestigio reperio.

Et si æger initio Februarii febre careret manifesta, & se e lecto proriperet; non omnis tamen pulmonum inflammatio, quam ad nos attulerat, videtur fuisse soluta.

Pulmonum cum pleura cohæsiio serius, & post

institutam paracentesin, nascebatur. Nam aquæ & liberrime profluxerunt, & nullus observabatur ab exploratore digito, mox a facta perforatione, coalitus pulmonum cum pleura.

Pleuræ
inflam-
matio si-
ne dolo-
re.

Utut inflammata pleuram reperiremus, nullos tamen dolores punctorios querebatur.

Hydrothoracis cum peripneumonia connubium (seu bini hi morbi fortuito solum sociantur, seu vero uterque a communi quadam causa nascitur, aut alter ab altero (id quod ut plurimum fieri, supra ostendi) dependeat tanquam effectus a sua causa) non infrequenter offendi, atque etiam quosdam sanavi parciore, at vero frequentius instituta, phlebotomia, & althææ decocto cum nitro.

Quæ de usu mitiorum salium, acidorum, mediorum, salis acetosellæ, cremoris tartari, terræ foliatæ tartari, & ipsius nitri in cura hydropis dicuntur, ad hanc præprimis hydropis speciem, plethorici nempe, aut inflammatorii, pertinebunt; si & reliqua auxilia in eundem finem conspirent; victus, & potulenta congrua, & subinde ipsa quoque sanguinis detractio.

Quamquam nec alios quoscunque hydropes dira a potu abstinencia putem expugnandos; quam certe praxin perniciosam esse, & ipse expertus sum, & luculenter legi ab egregio MILLMANNO demonstratum (*).

CA-

(*) Animadversiones de natura hydropis, ejusque curatione, Auctore *Francisco MILLMANN*, M. D. Colleg. reg. med. Conf. & regię Societatis Lond. Socio. Viennæ & Londini, apud *Rudolphum GREFFERUM*.

C A P U T VII.

De variis & remediis, & methodis anti-dysentericis : quædam dysentericæ proprietates.

LONGIUS fortasse, quam initio propositum fuerat, in exponendo *hydrope plethorico* processu, re nempe ab instituto sermone aliena: neque veniam ob hoc *αναγκασθῶν*, aut ipse alteri darem, aut rogarem ab aliis; nisi ferme perinde esset, quo ordine quis narret, qui non integram quamdam historiam, sed ejus solummodo lacinias quasdam, & fragmima velit proferre.

Ordini, atque rerum œconomix, is studeat, qui struere ædificium vult: nos, qui huic structori a servitio solum sumus, tanquam officio nostro egregie defuncti lætamur, si quædam usui futura in acervos, prout fors dedit, congesserimus.

Hinc sepositam nuper telam resumam, & quæ de dysenteria sparsim ac prout, aut in pugillaribus descripsi, aut memoria teneo nullo certo rerum nexu narrabo.

Remediis variis in cura dysentericæ opus fuisse, constabit morbi diversissimam faciem non ignorant. Nunquam tamen adstringentibus me usum scio, nisi unica vice æstate anni 1776. in alvi profluvio indolente, & longo, dysenteriam excipiente. Nihil profeci; venter assiduo fluens hydropem primo, dein, hyeme jam inclinata, mortem induxit.

Varie
methodi
antidy-
sentericæ

Adstringentibus remediis cum ea notione male convenit, quam de dysenteriae natura concepi.

Qui bolum armenam eum in finem dysentericis propinabant, ut laxata ostia fluentis alvi restringant, & egregie *adstrinxisse* putabant, si dragmulam inertis terrae dederint; nã illi sese in ægrorum plerumque salutem deceperunt perbelle.

Longam & *apyreton* dysenteriam nullis remediis comprimendam balsamo, *Saxonico* dicto, sublatam novi.

Sublatam quoque consimilem dysenteriam scio vesicante abdomini imposito, atque aliam sinapismo ad ventrem adplicato.

Oleosorum vix ullus quoque usus fuit, nisi blandissimorum, & multa mucilagine divisorum; qualia in seminum *frigidorum* emulsionibus habentur: in dysenteria non biliosa, sed potius *enteritica plus minusve*, tepidæ emulsiones cum reliqua antiphlogistica penu primas tenebant. Ejus vero indolis dysenterias veris exordium, aut etiam frigidior autumnus profert, non diu regnaturas, constitutione nempe jam senescente, jamque emoritura.

Atque hac ipsa tempestate (1779.), & autumnali rigore rarissimæ fuerunt dysenteriae illæ, quæ, utut præmissis præmittendis, ab opio non abhorrerent. Febrim acutam, auctum adeo secessuum numerum, & peripneumoniæ subinde initia proximo mane debueras venæ sectione, & emulso tepido, & ventris fotu comprimere; si pridie opium dederas, quietem, somni blanditas ægro conciliaturus.

Dysenteriae *autumnales* plerumque erant *bilioso-inflammatoriæ*, aut *inflammatoriæ*; quales etiam

etiam *vernas* habuimus ; utut universim perquam raras , & sola plerumque antiphlogistica methodo non morose sanatas.

Dysenterias complures , vix inchoatas , sub mensis Augusti finem , & per autumnum anni 1779 , tenui victu , & potu tepido atque emolliente , priusquam invalescerent , suppressi , absque morbi recurſu.

Nec est , quod quis objiciat , *diarrhæas* solum fuisse leviculas , leviterque torminosas , non vero *dysenterias genuinas* , quas tanta facilitate sanarim , vix ortas. Idem profecto his morbi initium , quod aliis fuerat , quos morbos exercuit , omnium consensu dysentericus.

Erant igitur quædam , veluti gravioris morbi præludia , & velitationes dysentericæ ; consummatæ futuræ , ni principiis obstitisses.

Mense Septembri ejusdem anni dysenterias quasdam jam persanatas , sed post aliquod dies reditum denuo meditantes , eadem ratione arcebam ; victu nempe tenuiori , & potu tepido , ac emolliente ; nisi forte voracior æger ventriculum onerasset , adhucdum languentem , atque emesi purgandum.

Plerumque determinari methodus medendi dysentericis epidemicis potuit ex ea methodo , quam *febris illius tempestatis dominatrix* poscebat ; cum *dysenteria epidemica ad epidemicæ febris naturam quam proxime accesserit.*

Anno 1776. *biliosissimam* habuimus febrim æstivam , non male tamen moratam , ni illam inepte quis irritarit , meracam , & omnis phlogoseos ut plurimum expertem : atque & dysentericæ fuerunt eodem anno ejusdem prorsus indolis ; biliosissime nempe , meracæ , & absque ulla

Præ-
rius ca-
non in
digno-
scenda
natura
dysen-
tericæ , &
eligenda
medendi
methodo.

inflammatione , & *eadem* prorsus methodo , atque *eadem* etiam celeritate confectæ.

Anni 1777 , 1778 , atque hoc ipso , quo hæc scribo , anno 1779 , febris æstiva biliosa , biliofo-putrida , non raro pertinax , cum phlogosi complicata , & exanthematibus variegata , non boni moris , non paucos oppressit. Eandem omnino indolem dysenteriae una regnantis experiebamur admirabundi.

Non tamen observabatur , quo anno plurimæ fuerint æstivæ febres , eodem quoque plurimas fuisse dysenterias ; ut idcirco , stante licet eadem inter febrim dominantem & dysenteriam affinitate , tamen dispar subinde utriusque dominium fuerit , & dispar ex alterútro morbo ægrotantium numerus.

Prima
dysente-
ria initia
non ope-
rese re-
primun-
tur.

Et si hic morbus , si quando latius diffundatur , amplissimas ubique prædas agat , neque nisi cum opimis spoliis recedat ; tamen ejus sævities plurimum cohiberetur , si modo morbi primordia occuparentur , eaque opinio omnium animis infideret , vix ullum morbum esse eos inter , qui *populares* appellantur , cujus initia tam cito queant comprimi , & qui neglectus urbes , agros , castra adeo depopuletur ; ut hæc pestis castrorum plures ferme , ac ipsum hostile ferrum necet.

Dysenterias quasdam nullum hucusque cognitum remedium sanabat ; at vero , dummodo non *gravissimæ* fuerant , & dummodo *valentiori* remedio non urgerentur , mortem non intulerunt , nisi jam antea debilibus : tepidi & mucilaginosi potus , & abdominis fomenta & ipsum præprimis *diuturnum tempus* profuere.

Idem in curatione quorundam rheumatismorum contingebat , quæ *potentius* urgere non oportuerat ;

ei

citius enim reliquam fanitatem attriveras , quam expugnaveras rebelle rheuma. Temporum *constitutio mutata & longa mora* solum præsidio fuerunt.

Atqua universum convincebamur , quosdam Monitum grave ! morbos urgeri nimium & premi non oportere : fat esse , si in pejus non abeant , & si , utut tarde , quotidie tamen pauxillum ex morbo detrahatur. Quemadmodum enim medicando recte fit , sic etiam medicando peccatur.

Nullam ætatem hic morbus præteribat , nec Dysenteria nullum sexum , ætatis , & vitæ rationis discrimen fecit. sexum : conditio hominum quæcumque , & quævis humorum & solidorum crasis , valetudinis quævis ratio dysenteriae ex æquo patebat , etsi diverso discrimine. Nec ullam ab hoc morbo immunitatem , aut hydropisia dedit , aut usus vini.

Qui a fructibus horæis severe abstinebant , aut iisdem utebantur , aut etiam abutebantur , ita , aut in dysenteriam inciderunt , aut ab ea perstiterunt intacti , ut nulla ratione , vel modice probabili , determinaveris , quid potius facere expediat.

Dysenterii fiebant , & qui victu animali ferme solo vescebantur , & qui vegetabili ferme solo.

Non tamen par ubique periculum fuit , si Diversum tamen periculum erat in hominibus diversis. quem morbus corripuit ; gravius enim foeminae mulstabantur , cum morbo ipso , & cum ejusdem jam profligati reliquiis diutius colluctatae.

De vita periclitabantur cacochymici , seniculi , articulorum morbis antea vexati , & inter hos foeminae præ viris.

Illi enim ægri e sexu sequiori fuerunt , quibus dysentericis factis mox lingua aruit , extrema friguerunt glaciali frigore , manante per univer-

versum corpus sudore frigido, in magnasque guttas collecto cum sensu assidui & intolerabilis ardoris, interanea exurentis, non restinguenda siti, & potus frigidi, vinosique implacabili desiderio, mentis acie non retusa, & valente usu sensuum cæterorum.

In cadaveribus dysentericorum nunquam offendi suppuratam plagam, ut idcirco perrara existimem intestinorum ulcera ex dysenteria.

C A P U T VIII.

Binæ opiniones erroneæ de indole & sede materie dysentericæ, deque ejusdem contagio.

BINAS scaturigines dysentericæ hujus *malignæ* (ni eam malis *maligne inflammatoriam* appellare), quam sexui sequiori potissimum inimicam fuisse paulo ante dicebam, mihi visus sum detexisse; ipsius nempe male moratæ constitutionis ingenium pravum, & corpus ægri huic morbo præ aliis opportunum.

Binas quoque opiniones notavi, quæ de dysentericæ natura vigent, *plebeiam* alteram, quæ humorum tumultuose ad intestina reuntium *copiam* accusat, eaque ipsa debiliora: alteram vero *non ignobilium Medicorum*, atque *aliquid* veritatis habentem; nempe: omnem dysenteriam pertinere ad *morbos saburrales*; quam scilicet materies, aut

aut *biliofa*, aut *putrida*, eaque simul acris, intra intestina commorata, vellicando irritandoque producat.

Multis exemplis utuntur, qui sic opinantur, ad illustrandum assertum. Qui enim (ut ajunt) resinam purgantem male subactam, & intestinorum plicis postea pertinacius adhærentem devorarent; in dysenteriae speciem incidunt æstivæ Dysenteriae spuriae. dysenteriae analogam. Idem ex horum mente illis solet evenire, quorum intestina aliud acre quodcumque, aut etiam vermes rodunt; unde frequentissima, & tenesmoides, terminosæ, mucosæ, cruentæ dejectiones proliciuntur.

Verum has ego dysenterias potius *spurias* nominandas puto, aut *diarrhæas torminosas*; nihil commune habentes, cum *intestinorum rheumatismo*, seu *dysenteria vera*.

Plebeia opinio inter Medicos temporis tractu extabuit in generis humani felicitatem, nihilominus Herculi potius clavam, quam eandem hanc opinionem rudibus animis extorferis.

Hæc tot malarum praxium auctor est, atque inventrix, unde tanta seges funerum quotannis succrescit.

Opio enim, & abstringentibus conatur alvum siccare.

Altera opinio, quæ propius abest a vero, rodentis atque intra cavum intestinorum morantis materiae exitum molitur emeticis, purgantibus variis, & vario modo, in eaque re curationis cardinem docet versari.

Verum non omnis omnino dysenteria vomitorium aut purgans admittit: nonnullæ enim, etsi perpaucae; solo opio, & proleptis sudoribus illico cessant, SYDENHAMO testante: quædam aliae, non multum ultra initia protractæ, potu
te-

tepedo & emolliente comprimuntur, quas evacuens remedium exasperasset. Atque alias quasdam phlebotomia sanat, eaque repetitis vicibus instituta. Ut ita constet, dysenteriam popularem non esse morbum intestinalis cavi, acrem materiem continentis, sed ipsarum adeo *intestinalium membranarum*, rheumate laborantium; subinde & mesenterii, & omenti, & urinariae vesicae.

Hunc quidem rheumatismum intestinorum *per sepe* aut emeticum, aut purgans tollit, ut experientia constat.

Inde eorum opinio nata est, qui dysenteriam prorsus omnem merum esse *faburralem morbum* arbitrantur.

Quamquam neque altera opinio veram dysenteriae notionem habeat, tamen medendi rationem in *plerisque* dysenteriarum epidemiis non erroneam instituit.

Potiores enim hujus morbi epidemiae eam speciem constituunt, quam superius *biliosam* appellavi.

Est nihilominus, ubi haud leves errores practici hanc quoque opinionem consequuntur.

Quando autem bona esse medendi methodus possit, utut falsae opinioni innixa, & quando e contrario, ea ipsa opinio in errores practicos inducat, & quae hujus rei ratio sit, is intelliget, opinor, qui expositam in antecedentibus dysenteriae naturam & varias ejusdem species pensitavit.

An detur contagium dysentericum pauci in dubium vocarunt, idque effluvium ex uno homine exspirans communicari adstantibus posse plerique credunt. Miror hercle, qui nos immunes per omnes hos annos a dysenteria manserimus, Medici,

ci, Medicorum adjutores, & ægrorum custodes. ^{diminans}
Atqui quotidie mane singulorum fæces lustramus ^{in plures.}
ea nocte exceptas, & vel inviti haurimus puti-
dissima effluvia totis naribus.

Probe equidem novi, dysentericorum dejectionibus aërem, ex quo omnes tanquam ex communi fonte potant, fædo putore corrumpi, morbosque putridos, per eminentiam *nosocomiales* appellatos, invitare; verum quod dysentericorum exhalationes *eundem* in aliis morbum producant, id quidem arbitror observationibus ad-
versari.

Magni interesse puto, non ignorare, dysenteriam contagio carere. Quo enim animo Medicus dysentericorum domos, pauperum præp-
mis tabernas, adibit, de morbi contagio per-
suasus? ^{De vanitate quorundam aliorum contagiorum,}

Quanti igitur interest, & esse ipsummet a
vano metu liberum, & eum aliis posse excu-
tere.

Idem de miliari, petechiali, & scarlatinoso
contagio intellectum velim; quod nullum est,
neque tactu, nec inspiratione, nec devoratum,
neque *inoculatum* quocumque modo *eundem* in
aliis valet morbum excitare; observatione mea
& experientia multiplici id perpetuo atque con-
stanter testante.

Sic uno saltem, alterove terriculamento, eo-
que non minimo, minus habebimus, tot inter
alios tam veros, quam inanes terrores.

CAPUT IX.

Prophylaxis.

REMEDIUM prophylacticum dysenteriae in frequenti alvina purgatione frustra quaesitum est, hanc enim potius noxiam arbitror, nisi praesens faburra eandem poscat. Vires enim ventriculi & intestinorum aestivis caloribus remissiones crebra purgatio magis frangit, & rheuma tanquam ad partem debiliorem invitat.

Observationes etiam confirmarunt, hanc prophylaxin vanam esse.

AEque parum a dysenteria praeservatur, qui frequenti vomitione ventriculum per vices subvertunt, dysenteria grassante; nisi forte jam adsit cacochylia exantlandâ.

At sic non prophylacticum remedium haberes, sed curativum.

Nullum vitae genus a dysenteria intactum praeteriri, supra dixi.

Nullam certiore prophylaxin novi, quam quae aestuantis corporis, & profusius perspirantis refrigerium repentinum, & aëris frigidioris afflatum vitat.

Non raro subita dysenterica correptos observavi, quorum male vestitum abdomen post largiores sudores subito perfrigeratum fuit.

Vitato ejusmodi refrigerio, cruditatem quoque, & saburralia vitia vitanda puto; quae, etsi dysenteriam sola non producat, corpus tamen debi-

bilitando eamdem invitent, præsentemque reddant graviolem.

Proderit etiam præter hanc & perfrigerationis, & cruditalis fugam, leni quoque tonico vim primarum viarum sustentare.

MOHRLINI apud præclarum ZIMMERMANNUM (*) observationi lubens subscribo, eos potissimum dysenteriam a se prohibuisse, qui vitæ diætæ vitiis, potum, præsertim aquæ frigidæ, si forte corpus æstuarer, liberaliorem vitæfent, & diu noctuque non interceptam diaphoresin fuissent experti.

Magna curationis difficultas in eo est, quod ægri continuo surgendo, male contacti, pedibus nudis, noctibus sæpe perquam frigidis, morbi causas identidem de novo repetant, perfrigerationem videlicet.

Hinc tantum quoque solaminis experiuntur, si in lecto manere jubeantur, iisque supponantur excipula, in quæ vel decumbentes alvum ponant; item, si abdomen dolens molli & calido cataplasmate foveatur.

Hac ego ratione dysenteriam a me, meisque fortunate arcebam.

C A.

---

(1) Quis nescit egregium *Zimmermanni* de dysenteria librum, qui, quidquid hucusque de eo morbo observationum exstabat, apte & philosophice disposuit, cum suis comparavit, leges stabilivit! Caput X. ejusdem libri spiritum practicoatoni spirat; opus diurna, nocturnaue versandum manu: spiritum, inquam, quem is solum rite intelliget, qui in praxi dysenterica versatus, ab hujus operis lectione ad dysentericorum lectulos accesserit, indeque iterato fuerit ad legendum præcipue decimum libri caput reversus.

Pars III.

P

CAPUT X.

*Quænam instructio plebi sit danda ,
grassante dysenteria.*

PROPHYLACTICAS præceptiones , atque ipsam methodum dysenteriis medendi , Medicorum collegia plebem , illam potissimum , quæ rus colit , docere solent ; si quando tempora dysenteriae ingruant , ruricolis præprimis inimica.

Cur vi-
gente dy-
senteria
vulgus
vix pos-
sit inf-
trui de
methodo
medendi.

Quod quidem institutum , ut est summe laudabile , ita arduum maxime , atque anceps videtur ; ne nempe docendo noceas , ubi fatagis prodesse.

Malim certe , ut *nulla* prorsus medicina fiat , quam *inepta* & morbo *non respondens* , atque hoc ipso perniciofa , & salutarium naturæ moliminum turbatrix.

In morbo autem *tantopere versatili* , qui solertium etiam Medicorum sagacitatem exercet , nonne sæpius periculofam sibi medicationem plebs faciet ? Quam remediis valentibus tanquam totidem armis instruere quidem possumus , dexteritate vero captandæ occasionis , & indicationum scientia nequaquam.

Dispiciendum tamen est , quousque instrui plebs possit , ut constitutionibus dysentericis aut a morbo sese præservet ; aut eundem jam præsentem vel fanet omnino , vel fananti naturæ saltem non obsit.

Pri-

Primam instructionis partem ea fortassis præcepta, atque ea quidem sola, suppeditabunt, quæ de prophylaxi, & de cavenda æstuantis corporis perfrigeratione superius dicebam.

Alterum vero consilii caput morbum ipsum docebit sanare, atque *binis* solum methodis absolvetur, ab HIPPOCRATE *de affect. T. II. Sect. I. c. VII. Edit. HALLERI*, propositis; binas enim is suavit, utramque *parabilem, applicatu non difficilem*, & quarum *apta tempora* atque *indicationes* vel ipsa edoceri rudior plebs potest.

Sunt autem hæ duæ methodi dysentericis mendi *evacuans* una, atque altera *antiphlogistica*.

Novi per bene, *methodum antidyentericam* minime his binis solummodo capitibus contineri; verum etiam scio, qui has binas scite noverit adhibere, eum *plurimis* profuturum; multis quidem *directe*, non paucis *indirecte*; vix ulli vero (quæ res in omni medicina maximi momenti est) obfuturum.

Reliquæ autem morbi varietates plebeium caput superant, neque directa pro iis methodus potest plebi dari; nisi quis velit, ut sibi noceant male medicando.

Dysenterias quasdam HIPPOCRATES loco *supra citat. evacuante* remedio curat, & *medicamentum*, quod *supra pituitam* purget propinat. In aliis vero dysentericis, in quibus dolor *detinet*, *partes sub umbilico multa calida lavat: ibidem.*

Quæ duæ res & *evacuantis* methodi, & *antiphlogisticæ* notiones exprimunt.

Hinc qui sibi mederi coguntur, his *omnis* dysentericæ cura a potu tepido, & emolliente, itemque a fotu abdominis est inchoanda.

Quodsi dolor *remiserit*, aut *extra tempora de-*

Inter
methodos
antidy-
enteric-
as com-
plures,
solum
duæ sunt
de quibus
instrui
vulgus
potest,
& debet.
Et cur?

jectionum penitus cessarit, si & vires non sint projectæ, & febris evidentior absit, aut ea statim solum horis intendatur, *medicamentum quod supra purget*, hauriendum dato; fotu abdominis interim continuato.

Atque hac ipsa *methodo evacuante sola* quam plurimas novi dysenterias fortunate compressas; dummodo & tenuis victus accedat, & lecti tempor, & potus ex emollientibus, addita chamomilla, post emesin diutius sumendus.

Opio carere tunc possunt, nisi forte *post emesin*, dolore sublato, *absente febre*, pauxillo opii velis sudores juvare, proficuos, & alvum siccantes.

At vero, si *dolor detinet assiduus* atque etiam *extra tempora secessuum affligens*, *attactum non ferens*, partes sub umbilico, suafore HIPPOCRATE, *calida multa lavato*. Infidum enim hic esset, quinimo perniciosum, emeticum. Venæ sectio proderit, & fotus abdominis assiduus, atque assiduus quoque potus ex emollientibus althæa, malva, feminibus lini &c. confectus, *sola enim antiphlogistica methodus opitulabitur*.

Infantes dysenteria correptos, præprimis si dolorem difficiliter ferant, & instent præ dolore convulsiones, *aqua calida lavare*, seu calido balneo imponere, expediet.

Qui hæc medendi momenta tenuerit, (neque ea sunt difficilia, ut pote a manifestissimis qualitatibus, torminum nempe *assiduitate*, aut *intermissione* potissimum repetita) amplissimas dysenteriarum species sanabit, *biliosam nempe, & inflammatoriam*, & ex hac utraque *conflatam*.

Unicum superest, quo id genus instructio carere non deberet; quas nempe *methodos*, quæve remedia averfari tanquam noxia & perniciofa, oporteat, esset dicendum.

Ve-

Verum , utut sanissima consilia dederis , vereor ,
ne aut nihil inde bonæ frugis , aut non nisi
pauillum , referas.

Solet enim plebecula præjudiciis potius , quam
sanæ rationis dictaminibus auscultare , atque hoc
ipso.

. . . ὅπως μόνον ἀλγὲ ἐχέειν (*).

C A P U T X I.

*Quid peculiare , aut etiam commune ha-
buerint inter se quatuor æstatum dy-
sentericæ.*

QUATUOR æstatum constitutiones dysenteri-
cas strictim delineabo ; qua re inter sese
convenerint , aut quid discriminis intercesserit ,
dicturus.

Æstas anni 1776. tota , & hinc veris pars
magna , illinc vero autumnus non minor , morbos
ὁμοειδούς , καὶ ὁμογενεῖς proferebat ; bile nempe
prognatos , sed ea meracior non inflammante ,
non septica , atque indolis bonæ , nisi mala fortasse
medicina obtigerat.

Ejusdem quoque ingenii dysentericæ fuerunt ,
at-

(*) . . . Vel DIS nolentibus ipsi
Se miseros faciunt . . . *Odyss.* L. 1. v. 34.

atque ex ea specie, quam *rheumatico-biliosam* & *febrim biliosam dysentericam* nominavi, numerosissime quidem, sed quæ mira celeritate & tuto solis vomitoriis, atque inter hæc tartaro emetico, promptius multo sanabantur.

Quasdam illius anni dysenterias tamarindis, manna, sale amaro, cremore tartari, tartaro triolato, tandem rheo, & myrobalanis sanatas vidi ab iis, qui medicinam emeticam, utut suo loco, & suo tempore perefficacem, ignorata ejusdem præstantia, averfantur, atque in delicatulis, fœmellis, nobilioribus, iisque.

. . . . quibus dant crustula blandi
Doctores.

Plus quidem temporis hæc methodus insumsit, quam quæ emetico utebantur; nihilominus ægri evaserunt, nisi si forte copiosiore quis bilem habuerat, *non autem potentius turgentem*.

Æstate vero anni subsequæntis (1777) dysenteria hinc inde solum in publicum prodiit, at ergastula frequens invisit, & cum ægrorum perniciæ.

Verum ubicumque apparuerat, difficilis plerumque fuit, longa, & evacuantibus, seu *autem* sive *non* non sanata, vix mitigata.

Quasdam dysenterias illius æstatis mutata potius temporum vice, quam vi remediorum, compositas arbitrabar; in juvenibus præcipue, & qui ferendo morbo magis erant.

Erat hæc difficultas intestinorum non *mere biliosa*, sed aliquantum, ut videbatur, *inflammans*; putredine tamen non carens, ineffabilis cujusdam ingenii, cujus *solum pertinaciam* certo cognoveramus.

Hi ipsi mores morbos etiam reliquos insigniverunt, exeunte vere, æstate, atque autumnò conspectos.

Salium mediorum vix ulla utilitas fuit cum in dysenteriis hujus anni, tum cæteris in morbis. Inde in longos alvi fluxus, non comprimendos, ægri inciderunt.

Radiciſ arnicæ magnus usus cum in illis dysenteriis, phlogosi prius absterſa, fuit, tum potissimum in febribus cæteris non dysentericis.

Anno 1778. numerus dysentericorum paulo major fuit, quam priori æstate; attamen multo minor, ac anno 1776.

Dysentericæ hæ ad illas anni præteriti proxime accedebant, nisi quod fuerint phlogistico-teræ.

Alvus hoc anno in pluribus dysentericis tota quanta mucosa fuit, spermatis ranarum simillima; magna ductilissimi & tremuli muci copia, ab excipulo vix abradenda, prodivit, qualem fere calculosi, aut quibus vesica ab alio quocumque stimulo irritatur, mingere solent, utut hic dysentericorum mucus instar glutinis vasi tenacius adhæserit.

In reliquis fæces erant porraceæ, spumantes, frustula sebacea referentes, lineis sanguineis pictæ, carunculosæ, loturæ carniū similes.

Hæc muci excretio ægros mirum quantum emaciabat, eosque intra non multos dies, morbo licet in speciem tolerabili, ad incitas atque ad mortem redegit.

Qui hac ratione ægrotabant, methodo illa evacuante, quæ æstate 1776. tam feliciter cessit, non sanabantur; seu emeticum fuerat, seu eccoproticum propinatum.

Curationem oportuit *compositam* instituere;

qualem, ut unicum exemplum proferam, puella quædam auspicato subivit, mucum illum tremulum largiter, & solum excernens, & dolorem totius abdominis quasi exulcerati conquesta. Dedit multa tepida, & emollientia per os atque anum. Abdomen. cataplasmate fovi, corpore probe contecto, sanguinem missurus, nisi jam suæ domi misisset suo consilio. Elapsis aliquot diebus, & doloribus paulum remissioribus, lingua autem impuriore, salutare emeticum hausit. Paulo post convaluit, & citius, quam omnes alii.

Post medium Septembrem 60 annorum fœmina ad nos venit. Ante 3 septimanas diarrhœa laborabat octiduo: ea sponte cessante bene valuit. Nunc a quadriduo alvus creberrima, parca, tenesmodes, torminosa, cruenta. Dolor assiduus abdominis, non gravissimus, sed inter dejiciendum auctus. Os mucosum: febricula. Eadem methodo morbum tentavi, qua dysenteriam puellæ modo relatam. Venam secui, sanguinem pleuriticum eduxi, noctu alvus solum quinquies mota est copiosa, & scybalosa. Altera die ter dejecit, sana posthac.

Eodem anno (1778.) dysenterias quasdam levi brachio sanavi, quasdam vero difficulter. Duos ægros emaciens alvi fluxus, quo mucus tremulus, initio torminose, dein etiam absque dolore, reddebatur, confecit serius. Binæ fœminæ post paucos dies dysenterice moriebantur.

Existimo, me minus fuisse attentum ad commistam hujus constitutionis phlogosin, seductum nempe dysenteriis anno 1776. observatis, quas *merissime biliosas* celeriter constanterque paucos intra dies emeto-catharsi sanavi.

Sed penes lectorem erit dijudicare, num artis,

tis, an vero meam ipsius impotentiam incusare oporteat, quod curationes quædam non cesserint ex voto, ubi succinctam morborum historiam proposuero.

Septuagenario major longa per æstatem febre, eaque intermittente, conflictabatur. Non adnotavi, qua methodo sanitatem recuperarit. Die 4ta Augusti 1778. nos accedit, aitque, se quatuordecim dierum dysenteria gravi affligi. Ante morbum præsentem per alios quatuordecim dies præcessisse inappetentiam, oris amarorem, febriculam vespertinam. Emeto - catharsi primo, dein vero radice arnicæ dolor omnis sublatus est intra dies perpauca. Verum alvus crebro fluxit diu, noctuque, mucosis, aquosis, & indolenter: fisti nulla ratione, nequidem opio poterat suspendi. Emaciatio, qualis in extrema phthysi. Cutis pendula, strigosa, aridissima. Finiente Septembre periit.

Intestina crassa inflammata valde, dura, rigida, difficillime scindenda in cadavere reperi.

Triginta annorum cœlebs fœmina die 13tia Aug. huc venit; quatruiduana dysenteria fuit, corpus macrum, exsuccum, aridissimum, ligneum, &, utut se sanam fuisse assereret, notas tamen sanitatis perpauca habuit, hac jam ætate edentula. Dejecit inter assidua tormina materiem pendulam, albam, qualis ex calculosorum vesica exprimitur.

Remedia aut nulla fumsit, morosissima ægra, aut devorata revomit, vomitum ipsa immissa in fauces manu proliciens. Parum potulenti emollientis retinuit. Vomitus manu concitatis aquosa pauca cum paucis mucis vomuit, cum dolorum initio levamine, dein etiam eorundem plena evanescencia. Mansit fluxus alvi mucosus, &

multo magis emacians , quam pro deperditi humoris mole.

Periit die 17ma Septembris. Sceleton cada-veris , non cadaver. Omentum ruberrimum : intestina crassa parietes solito multo crassiores habuerunt , & duros : plagæ hinc inde inflammatae : interior superficies luride rubescebat , mucosanguinolento obducta : erosio nulla.

Puella quædam circa finem mensis Julii clam peperit , inde maturius ad pristinos labores reversa dolores lumborum assiduos experta est. Die 28va Augusti Nosocomium adiit , a quinque diebus jam dysenterica : dejectiones innumerabiles , aquosæ , aquoso-cruentæ , excretorum exigua quantitas. Dolor ventris assiduus , attactum fugiens : pessime vestita , & ferme nuda ad nos venit frigidissimo die , plures alios æque frigidos excipiente : inquietudo summa , lamenta assidua , pervigilium : gustus nulla ratione depravatus , & nulla febris , si pulsus , & corporis calorem spectaveramus. Facies lurida , subflavescent. Tinctura rhei aquosa dabatur cum dolorum levamine. Tandem dolor jam nullus erat , at alvus fluens , aquosa , sæpe cruenta. Die 3tia Septembris vesperi paregoricum datum est. Ea nocte difficilis respiratio facta est , quæ die sequenti fervens , & strepens fuit. Periit eadem die.

Omentum leviter inflammatum : inflammata hinc inde tenuia intestina , hinc inde etiam mesenterium. At vero totum colon , ejus præcipue portio per latus sinistrum decurrens , valide inflammatum offendebatur ; hinc inde quoque livescens , crassissimis parietibus , & vix præ durtie , etiam qua parte livor erat , scindendis. Eodem modo etiam rectum intestinum fuit , ejusque ,

que, uti & coli glandulæ prætumidæ, permagnæ, & dire inflammatae.

Die 30ma. Augusti alia puella 18 annorum nostræ curæ committebatur. A quinque mensibus catamenia non fluxerunt. Octennis ex febre acuta continua decubuit. Ab eo tempore frequenter lubricos excrevit. Triduana dysenteria se teneri dicebat. Color faciei fœdus erat; exilissimi, ferme oblitterati, creberrimique pulsus; dolor assiduus, perque vices ita intensus, ut ejularet, volutaretur per lectum; dentibus commorsis strideret, extremis frigidis vultu miserabili, desperabundo. Per os atque anum lumbrici secesserunt. Maximam frigidissimæ noctis partem solebat extra lectum consumere, excipulo insidens, quo uti cubans non potuit. Sapor vitiosus. Tinctura rhei aquosa, & emesis aliquid levaminis, utut perparum id fuerit, attulerunt. Verum non multo post omnia exacerbatæ sunt. Emollientia tepida, mucilaginosæ, cataplasmata &c. dolores mitigarunt, alvumque fecerunt rariorem, vix dolorificam. At die 7ma. Septembris periit; eo tempore, quo pulsibus & vegetioribus, & vix acceleratis, melius valere videbatur.

Omentum inflammatissimum fuit: intestina tenuia omnia profunde rubebant, totum colon, & rectum alta phlogosi correptum, cum livore hinc inde. Membranæ crassorum intestinorum crassissimæ, glandulæ ex inflammatione magnæ: cruentus mucus superficiem intestinorum internam oblinebat.

Hic curam oportuisset summe antiphlogisticam instituere, & curatio a tinctura rhei aquosa male est inchoata, male datum emeticum. Infidum erat levamen. Sed decepit corporis habitus, ver-

verminosa dispositio, ipsique vermes excreti; sed maxime deceperunt aliæ aliorum dysenteriae, eadem methodo feliciter curatae.

Non pauci dysenterici hoc anno lumbricos dejecerunt, quemadmodum in casu puellæ mox memorato. Atque hi quidem ægri plerumque sexus sequioris fuerunt, fæmellæ pallidæ, & olim jam verminosæ. Non licebat curam ab anthelminticis, emesi, purgante, etsi mitiore, inchoare; ob dolorum assiduitatem, & intensiorem ab inflammatione provenientium. Atque hæc quidem inflammatio subinde *prava* fuit, & ejus indolis, ut sanguis eductus, & præsidia reliqua, antiphlogistica, non juverint, ac consueta crusta defuerit; qualis *inflammationes non pravas* plerumque solet comitari.

Omnis hoc anno dysentericis febricula fuit vespertina, cum paucio frigore, calore non magno, alvo tunc crebriore, & torminibus auctis. Ictus arteriarum vix accelerati. Lingua sicca; arida. Urinæ parvæ, subinde quidem copiosiores, at semper colore minime exaltato, sordidæ plerumque, mucosæ, non transparentes; sero mucum deponere album, copiosum, ad altitudinem digiti transversum. Tandem rebus in meliora mutatis urinæ perlucidæ manserunt, absque sedimento, & quales reddi solent integra sanitate. Tenesmi excruciantes plerisque fuere, & longo post dysenteriam tempore perstiterunt; secus multo, ac anno 1776, ubi & dysenteriam, & tenesmos unicum plerumque emeto-catharticum absterfit. Singultum; in morbi progressu, & serius, accedentem non timui, si modo reliqua symptomata non fuerant pejora.

Pingua, & obesa corpora hic morbus intra
paucos

paucos dies valde ac longe validius emaciavit, quam pro excretorum ratione.

Moriebantur mente non moti, & inter assiduos secessus, pulsibus exilissimis, & evanescentibus.

Incerto dierum aut septimanarum numero, ferius, ocyus, perierunt.

In cadaveribus *crudam* inflammationem offendi, &, utut hinc inde nonnunquam livor aderat, defuerunt tamen alia gangrænæ signa; scilicet friabilitas affectæ partis, & gangrænosæ plagæ minuta cohæsiō. Erat enim lividarum partium magna durities inter scindendum animadversa.

Infima plebem, fæminas præprimis pauperiores, male pastas, pejus vestitas, hic morbus frequentius, & gravius laceffivit.

Custodum nostrorum nemo, uti etiam nemo Chirurgorum aut assistentium dysenteriam contraxit. Quidam, qui cataractæ extractionem inter reconvalescentes expectabat, ubi nulli fuerant dysenterici, nihilominus in morbum hunc incidit, sed leviozem; cum levi vesticula tectus ambulatoria frigidiora obambulet.

Ad eam, quæ æstatem, & partem autumnī anni 1779. fœdabat, dysenteriam transeo, multiformem, & variam, & non paucis internecinam.

Mense Junio perraræ dysenterię fuerunt, Julio vero crebriores, quam plurimæ Augusto, atque Septembri, tandem Octobri, contrahebantur.

Diversas dysenterię species, quæ hoc anno in scenam prodierunt, supra commemoravi; ea certe constitutio fuit, quæ quasi composita ex constitutionibus priorum annorum videbatur, atque commista, aut cum iis per vices alternans; cum, quidquid dysenteriarum priores æstates atque

que autumnii prognerarint , hæc una æſtas protulerit collectim.

Saburras hoc anno habuerunt minus bilioſas , & pauca vomuerunt , neque utiliter ; niſi præmiſſis emollientibus , tepidis , & non raro præmiſſa etiam ſanguinis miſſione.

Salia media , quibus vel ſolis dyſenterias bilioſas anni 1776. ſubinde curatas dixi , horna dyſenteria non tulit.

Dejectiones mere albas , tremulas , viſcidasque , priori anno frequentes , hoc anno non vidi ; harum vero loco loturæ carnium ſimilia , carunculofa , modice viridia , luride rubra , prodierunt.

Multi certe æque in urbe ac ruri perierunt , cum ob ipſius morbi naturam , nonnunquam arte ſuperari neſciam , cum quod anceps , & verſatilis morbus , atque *eadem* ſemper veſte indutus , ignaris *idem* ſit viſus , feſelleritque.

Quam male enim *eandem* in omni dyſenteria medendi rationem ii ſequantur , quibus *nomina* pro *rebus* ſunt , & quam vana ſepes ſit remediidii *universalis antidyſenterici* , hujus anni conſtitutio luculenter demonſtravit.

Non datur uni-verſale antidyſentericum , uti nec uni-verſale anti-rheumaticum.

C A P U T XII.

De quibuſdam magni momenti minutiis.

NON puto , me acutulas conſuſiones , & diſtinctiones , ſubtiles magis , quam utiles dilucidatque feciſſe : aut , ſi diverſiſſimam morbi fa-

faciem descripsi, si minutulas dedi distinctiones, tales solummodo videbuntur ignoranti, quod res parvæ persæpe maximas trahant:

*Duntaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiei. (*)*

Haud quidem ignoro, magis amari illam medicinam ab ejus cultoribus, quæ rerum occultarum enodatione tam laboriosa non indigeat, nec tam altos recessus habeat, quæve in eliciendis morborum causis, & commissionum variarum examine minus anxie versatur, & multum disputari contra scrupulosam ejusmodi, seduloque *distinguentem* scientiam: sed difficultas & labor discendi disertam horum hominum negligentiam reddit. Malunt enim differere, nihil esse in hac investigante & philosophante medicina, quam, quid sit, operose addiscere.

Sed etiam illud non ignoro, ne adhuc dum quam longissime abesse ab illa, quam, de dysenteria concepi, idea, & me meam ipsius mentem in describendo hoc morbo neutiquam plane fuisse affecutum: neque, si id etiam licuisset efficere, idcirco existimo, his meis præceptis instructum posse jam tuto dysenteriae mederi; cum abunde mihi constat, quantum vel fidelissima descriptio, morbique inde hausta cognitio ab illa scientia distet, quam quis ipso artis exercitio comparavit. *Est enim* ut LANCISIUS in epistola ad COCHLIUM ait *medicina quoddam experimentalis*
pru-

(*) LUCRET.

prudentiæ genus , quæ vix doceri ab ullo potest : tota fere sedulo , peritoque ab artifice in arena ipsa invenienda , ac tractanda est.

Hæc habui ex mea peru depromenda , ut cum aliis aliorum observatis conferantur.

Atque ita , qui plura , quam ego , observavit , &

Cui lecta potenter erit res ,

Securiora tandem hanc annuam pestem propul-
sandi præcepta condet , efficietque , ut una morte
minus moriamur.

SECTION V.
DE
MORBIS QUIBUSDAM
SYSTEMATIS HEPATICI,
PRÆSERTIM DE ICTERO:
ITEM DE QUIBUSDAM
AFFECTIBUS NERVOSIS,
ET SPARSA QUÆDAM
VARIIS ARGUMENTI.

INSTITUTIO MEDICINAE THEORETICAE

PRIMA PARTIS
DE MORBIS ACUTIS
DE FEBRIBUS
DE ACUTIS
DE ACUTIS

DE ACUTIS

DE ACUTIS
DE ACUTIS
DE ACUTIS

DE ACUTIS

DE ACUTIS

DE ACUTIS

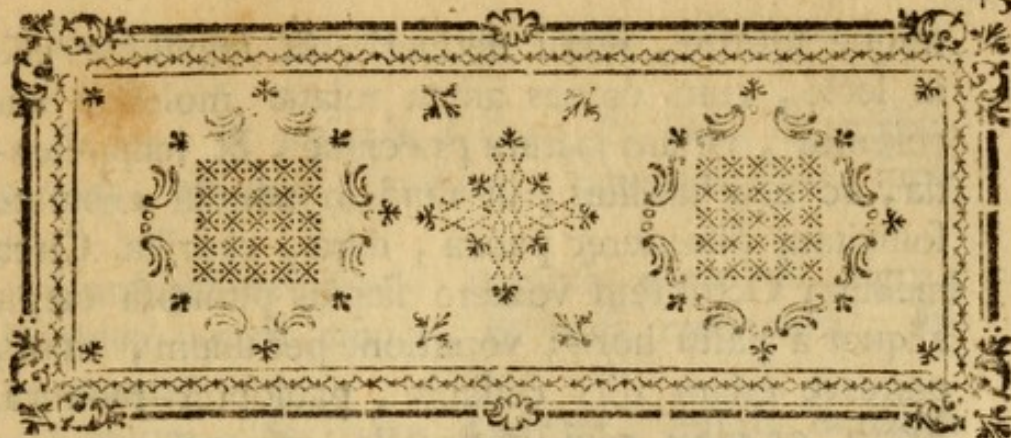
DE ACUTIS

DE ACUTIS

DE ACUTIS

DE ACUTIS

DE MORBIS QUIBUSDAM
SYSTEMATIS HEPATICI,
PRÆSERTIM DE ICTERO.

OBSERVATIO I.

VIR 39 annorum ante octo annos febrim tertianam autumnalem passus est : cortex datur : frequens erat recidiva. Ab eo tempore sæpius cardialgiam querebatur, & incommodum sensum in epigastrio dextro. Omni anno, vere, & autumno oris aphthas habuit, graves, curatque difficiles. Pallor continuus, & macies quædam, alias insolita : appetit : oculi levissima per vices flavedine tincti. A verno tempore anni 1777. hypochondrium dextrum in molli parte versus ventriculum sæpius tumuit, & gravius doluit ; minus appetit, alvo facta morosiore. Sumsit pillulas, ex gummi-ferulaceis, aloë, &c. Inde alvus promptior, & levamen. Oculi tamen frequenter & magis icterici : officio suo fungebatur : plurimum equitabat. A mense Augusto quotidie, omni alterno quartove, erronee, levi-

terque febrile, domi detineri, & sæpius esse in lecto, cum omnes antea relatæ molestiæ augerentur, virium jactura præcipue, & inappetentia, ac alvi tarditas; ut tandem nonnisi enemate sollicitata dimitteret pauca, dura, caprilla. Circa medium Octobrem vomere sæpius pituitosa cœpit aliquot a pastu horis; vomitione per unum, duos, pluresve etiam dies cessante, paulopost reditura. Aucta omnia; alvi obstructio major; vomitus crebrior. Nulli tandem secessus, nec injecto enemate provocandi; at multo frequentior vomitio. Periit quinta Novembris ejusdem anni.

Prædixi, cum circa medium Octobris in consilium vocarer, hunc morbi exitum probabilissime secuturum; addidi etiam, me *vitium circa pylorum, ejusque coarctationem cartilagineam* præ alia quacumque re suspicari: ita me esse per meas alio tempore habitas observationes edoctum.

SECTIO CADAVERIS.

Aperto abdomine ventriculi magnitudo erat prorsus insolita, ad umbilicum usque protensi, & figuram ferme quadratam referentis. Pylorus, & initium duodeni, ad attractum durissima, scirrhusa, nodosa, cum appendicibus crassis, itidem duris; quarum una, reliquis major, pancreatis extrema pars esse videbatur. Interior pylori facies, angusta, scabra, hinc inde modice arrosa, exhibebat tuberculum atheromatofum, nucem myristicam fere excedens; quod, forfice dissectum, reddebat materiem pultaceam ex griseo flavescen-tem, & fœtidam.

Tenuium intestinorum color pallide luteus fuit.

In-

Intestinum cœcum, valdopere distentum, nigricabat.

Hepar, & vesicula fellea, & lien, & mesenterium, ejusque glandulæ, sanorum erant similia.

Contenta ventriculo copiosa erant & nigra; intestina autem tenuia, & vasa mesenterii, fere inania.

Cœcum, & colon dextrum, multis durisque scybalis infarctum; colon vero transversum, solo aëre plurimum turgidum, obscure rubebat.

In ventriculo, præter materiam copiosam & nigram, deprehensa fuit notabilis quantitas mercurii vivi, ante mortem ingesti; (dicuntur enim ingestæ fuisse mercurii vivi doses septem, singulis autem vicibus uncia tres cum oleo amygdalarum;) & in intestinis tenuibus diu sed frustra quæsit.

De visceribus thoracis, cum apertus non fuerit, nihil habeo, quod referam.

Sectioni, utpote ruri factæ interesse non potui; alias in hepar, & vias bilis, ejusque liberum, aut difficilem, aut impeditum, effluxum in intestina sedulo inquisivissem: utut probabilissimum sit, bilem primo difficillime per angustatos ductus, tandem omnino non, in intestinum fuisse delatam.

OBSERVATIO II.

VIGINTI sex annorum juvenis per octo septimanas appetitum solito minorem, itemque lassitudinem queritur. Tristis, cogitabundus,

duſ, & gravi mœrori immerſus, quod nuper fuerat ab irato hero dimiſſus, & nunc egens oberret: ſanus cœtera.

Accellit oppreſſio thoracis infimi, & anterioris: ſubinde vagus artuum dolor. Oppreſſione hac pectoris, & membrorum dolore poſt 14 dies ſponte evaneſcente, icteruſ ortuſ eſt, ſaturatiſſime flavuſ, per totum corpus; laſſitudo; obambulat; dejectuſ appetituſ; oriſ ſubinde fœtor, & muci copia, fauces replentis.

Ictero jam tribuſ ſeptimanis perſtante, ad noſ venit, apyretuſ proruſ. Fæceſ albæ, caninæ. Sumit ſolventia ſalina, decoctum graminis, taraxaci, dein emeticum, æque ſaturata flavedo. Continuat ſolventia, & aperientia: excrementa nunc bile tinctâ apparebant.

Tandem febris accedit cum linguæ ariditate lignea, pavoreſ, taciturnitaſ, mite delirium. Ultimiſ diebuſ brachium dextrum totum mire intumuit, tumore non rubente & valde dolorifico. Paucoſ poſt dieſ, ex quo ad noſ venit moritur.

SECTIO CADAVERIS.

In abdomine omnia bile flava ſuffuſa, veſicula fellea bile viridi refertiſſima. Hepar hinc inde vitellina bile admodum maculatum.

Liber exituſ bilis per ductum cſticum, hepaticum, choledochum in inteſtinum duodenum, hique ductuſ ſatiſ ampli fuerunt; omnia viſcera multo flaccidiora.

Metaſtaſis bilioſa.

Brachium tumenſ inciuſ exhibuit tenuem biſiformemque laticem, intra telam cellulofam ubique copioſe collectum.

Mi-

Mira facultas mœroris est, functiones ventriculi, intestinorum, hac hepatis conturbandi. Frequenter a solo mœrore diuturno febris lenta nervosa gigni est observata.

Plerosque icteros *febriles* aut *perniciosos* vidimus, aut saltem perquam periculosos. Juvat id adnotasse, ut quantillum spei, & quantum periculi sit in ictero febrili, Medicus prævidere, & prædicere queat.

Contigit aliquoties, *metastases biliosas* videre, seu bilis dilutissimæ collectionem confertam. Latex biliosus e tumentis brachii tela cellulosa profluens, a depositione fuerat ipsius bilis resorptæ, & ad brachium delatæ.

Ejusdem biliosi humoris varias posse migrationes esse, & ad diversas deferri partes, ratione probatur, & experientia.

Ad encephalon delata biliosa materies morbos faciet varios, huic visceri competentes: ad oculos, fauces, thoracem &c. traducta, ibique commorata, lusum illum mirificum biliosæ febris ludet, *Tom. II. meæ rationis medendi* luculenter descriptum.

Quanta morborum familia est ab una eademque materie, tanquam protoparente oriunda!

An icterus saturatissimus, viis ad duodenum bilem ferentibus amplis atque hiantibus, quales a morte reperti sunt, oriri in vivo potuit? an in vivente bilis vias spasmus interclusit, morte solutus?

Ductibus biliferis omnino perviis nihilominus dari icteros posse, observationes docent, atque etiam idem in hoc casu obtinuisse lubens confiterer, ni fæces albæ absentiam bilis fuissent testatæ.

OBSERVATIO III.

TRIGINTA novem annorum textor a viginti fere annis, quovis autumno in hyemem vergente, rheumatica febre per aliquot septimanas decubuit. Tertius modo annus est, quo ex febre quartana, per tres anni quadrantes durante, appetente verno calore sine aliis remediis convaluit, quam quæ contra tussim validam, sputa copiosa excutientem, & per anni dimidium una cum febre quartana affligentem, adhibuit. Fuere autem remedia hæc herbæ, ut ajebat, pectorales.

Sanus inde hucusque vixit.

Die 22da. Januarii 1779. cum præcedente vespera solito lautius cœnaret, & meracius biberet, mane leviter inhorruit, incaluitque alternatim. Mox vero assiduus & ficcus calor ortus toto morbi tempore durabat. Erectus, sed fessa membra trahens & impar labori consueto, ægrota-
vit. Artuum omnium dolores rheumatici.

Die 24ta. decubuit. Sumit proprior consilio pulverem myrrhæ ex haustu aquæ: omnia graviora.

Die 27ma. tussis, quæ ab initio adfuit levior, nunc gravis fit, noctu præcipue infestans, cum sputis difficilibus, glutinosis. Doluisse hac die ajebat utrumque hypochondrium dolore punctorio, attamen non magno, & in profunda solum inspiratione, aut validiore tussi.

Die 28va. domi suæ venæ sectionem instituit, eadem adhuc vespera repetitam.

Die

Die 29na. ad Nosocomium defertur. Dolores artuum rheumatici hodie evanescunt. Vox rauca ab initio; sitis hucusque intensa, capitis dolor obtusus, & diminutus sapor, attamen non depravatus; nullus appetitus; lingua humida, leviter albescens; decubitus facilis in omnem partem; nullus dolor; nulla thoracis oppressio, hypochondria nunc indolentia; anxietas ingens circa præcordia; pulsus pleni, fortes. Potus dabantur emollientes, nitrosi, copiosi, tepidi.

Die 30ma. Januarii venæ sectio. Sanguis crustam crassissimam, non contractam, tenacem, æruginosam habuit. Urinæ fulvæ: remedia priora; cataplasma ad præcordia. Alvus liquidior, levamen nullum: pulsus idem; ingens anxietas.

Die 31ma. Januarii nihil in melius mutabatur. Fit venæ sectio: ingens, tenax, diffusa, icterodes, crusta phlogistica. Remedia eadem. (Ad nos adveniens videbatur levissime in facie flavescere, exceptis oculis, pulchre albicantibus; excepto & reliquo corpore, naturaliter se habente.) Levis hodie icterus per totum corpus adparuit. Pulsus iidem, uti etiam reliqua. Noctu molestissima & assidua tussis, & ferme inanis. Urinæ fulvæ, spiratio extra tempora tussendi facilis, indolens.

1ma. Febr. icterus intensior, respiratio strepens, fervens, tussiculosa, pulsus pleni semper, & vibrantes, durique. Fit larga venæ sectio; sanguis majorem, sed ejusdem, ut ante, conditionis crustam habuit. Urinæ profunde flavæ. Ineffabilis anxietas circa præcordia, dolor vero nullus. Facilis in omnem partem decubitus. Per-

stat vox rauca. Mortem sæpius invocat præ anxietate ; alvus facilis.

2da. Febr. mane , vigenti forte duroque pulsu , voce fere penitus abolita , & extremis frigentibus jam per aliquot horas , moritur , exacta morbi die undecima. Mens semper constabat. Alvus facilis semper , & biliosa.

S E C T I O.

Pulmo dexter totus inflammatissimus , durus , ponderosus , carnosus. Is arctissime pleuræ adhærebat ubique , uti & diaphragmati. Superficiem omnem pulmonis dextri membrana investit. Dimidiæ lineæ crassitiem habens , solidæ compagis , & plurimis rubris vasis distincta : ex duabus laminis conflata erat , facile ab se invicem dividendis ; quarum utraque membranam tenacem , quasi vasis quam plurimis & ruberrimis perreptatam , referebat.

Notandum est , & pleuram ex parte una , & membranam extimam pulmonis , fuisse ab his membranis prorsus distinctas ; neque posse hæc peregrinas membranas a degenerante , aut pleura , aut extima pulmonis superficie , repeti.

Pleura , supremum & posticum thoracis dextri cavum succingens , inflammatissima reperiatur.

Dissecta pulmonis inflammati substantia colorem cinereo-rubrum exhibuit.

Interna asperæ arteriæ superficies , uti & bronchiorum ramorumque bronchialium , ruberrima fuit , atque inflammata.

Pulmo sinister sanus , atque longiusculis , attamen validis , nexibus cum membrana pleuræ ubique connexus.

Hepar mole permagnum , ex rubro flavum , ponderosissimum , majorem solito duritiem fecanti cultro opponens : ab hypochondrio dextro ad sinistrum procurrebat , replebatque præcordia tota.

Vesicula fellea pauculum bilis pendulæ , tenacissimæ , & profunde flavæ continuit. Ex ductu bilifero vesiculæ felleæ , itemque hepatico , & communi , plena fuerat in intestinum duodenum libertas , & bilis poterat pressione levissima in intestinum effundi.

N O T A.

1mo : Libertatem cubandi semper adfuisse , in quodcumque latus voluerat :

2do : Dolorem vere pleuriticum non adfuisse , atque ultimis diebus nullum , utut gravis adfuerit inflammatio ipsius pleuræ :

3tio : Icterus fuisse , viis , bilem effundentibus in intestinum , perviis & patulis , quales fuisse etiam durante morbo videntur , cum alvum posuerit semper bile tinctam.

OBSEVATIO IV.

MURARIUS 40 annorum , antea semper sanus , die Martis mane scalam , cui alius quidam insistebat , valido nisu adhibito sustentat. In ipso hoc opere dolorem , quasi aliquid intus ad cardiam dilaceraretur , sentit : dolor augetur , & ad medium usque sternum per totum sinistrum
latus

latus ascendit, ad umbilicum descendit: horret, caletque per vices; respiratio difficilis.

Die mercurii eadem omnia. Respiratio frigidus, fervens: obambulat.

Die jovis fit venæ sectio in brachio: postea sputat cruenta: nil emendatum.

Diebus veneris, sabbati, dominica, omnia pejora. Hucusque extra lectum semper erat, laborabat, utat difficulter: quotidie vinum hausit, & cerevisiam; morbum mero, labore & contemptu, superaturus. Omnibus his diebus leviter per vices frigit, caluitque.

Die lunæ ad nos venit, ictero perfusus non scio a quot jam diebus. Calor naturalis ad attractum: mens constans, vigor: sputum cruentum; tussis, respiratio fervens dolorque, uti hucusque: pulsus omni modo inæqualis.

Mox secta vena; sanguis crustam phlogisticam, diffusam, crassam habuit. Potus tepidi emollientes exhibiti.

Die martis mane inter loquendum moritur.

S E C T I O.

Icterus saturatus per totum corpus.

Pulmo dexter leviter in medio inflammatus, qua dorsum respicit; sinister vero per totum inflammatus, & sacco totus quantus inclusus, quem & a pleura, & ab ipso pulmone, deglubere poteramus.

Saccus hic ex membrana constabat, vasis plurimis, magnis, evidentibus, & evidenter cum pulmone nexis, aut ex eodem provenientius, distinctus.

Aquæ flavæ unciae tres in pericardio repertæ sunt.

Ven-

Ventriculus magnus; varicosis magnisque vasis distinctus.

Vesicula bile tenaci mediocriter plena, ductibus in intestinum duodenum valde patulis, ut bilis libere transiret. Hinc inde maculæ rubræ in intestinis tenuibus; quasi ab incipiente inflammatione.

Seri circiter libræ duæ subflavi in abdomine. Hepar valde flavum, molle, friabile.

OBSERVATIO V.

SCRINIARIUS 35 annorum sanus antea, nisi quod Bacchanalium tempore catarrho laboraverit, non diu durante, sexta Martii mane incaluit præter morem cum vagis horripilationibus, & cephalalgia gravi. Dolor acutus a mamma dextra usque ad cristam ossis ilei protensus. Bis eo die secta vena est sine levamine; crusta phlogistica, pleuritica. Eodem die vomitiones accedunt spontaneæ, aquosæ, amaræ, virides. Alvus dura. Sumsit eodem die mixturam quamdam, quam suspicor fuisse nitrosam.

Die 7ma. Martii ad Nosocomium defertur. Symptomata hesternæ manent, sponte vomit, & frequentissime, multa, amara, æruginosa. Alvus dura, clysteribus sollicitata.

Die 8va. Martii cephalalgia mitior, lingua albidissima, villosaque, at humectata; oris amarus; difficilis spiratio, & cum thoracis oppressione: dolor pungens ab ultima costa spuria ad mammam dextram usque, & procurrens ad scro-

bi-

biculum , remittens , ubi quietus jacet. Decumbit in dorsum , at in latus effectum difficiliter cubat. Tussis moderata. Sputa pauca , tenacia , & hinc inde quasi herbida , ac virescentia. Summit emollientia , copiosa , tepida , nitrosa : urinæ croceæ. Fit venæ sectio ; sanguis valde phlogisticus , & simul icterodes : levamen nullum.

Die 9na. Martii levis icterus ; spontaneæ , æruginosæ , copiosæ vomitiones. Vesperi vero non amplius sponte vomebat , levare modice videbatur.

Die 10ma. Martii , seu 5ta. morbi , icterus paulo evidentior ; nullæ vomitiones : urinæ saturate croceæ ; calor intensus ; dolor punctorius levis. Continuabantur emollientia tepida , nitrosa. Cataplasma ad totum thoracem dextrum , & hypochondrium dextrum adplicatum. Fit venæ sectio perquam larga.

Die morbi 6ta. sputa herbida , modice cruenta : respiratio anxiosa , brevis. Urinæ , icterusque , & calor , ut heri. Pulsus naturalibus parumper celeriores , subduri. Venæsectio facta est ; crusta eadem ; remedia eadem.

Die 7ma. morbi eadem symptomata. Sputa multa , cruenta subinde , subinde vero viridissima. Serum lactis copiose bibitur jam a biduo , & tepide. Venæ sectio fit ; ingens & icterica crusta : urinæ ferme nigrae. Citata decurtata , & abdominalis , respiratio. Decumbit modo in utrumque latus : pulsus pleni , fortes. Calor intensus & perstans , icterus.

Die 8va. morbi sputa , calor , decubitus , respiratio , uti heri. Semel æruginem modicam sponte vomit. Anxietas magna. Alvum hodie ter sponte posuit *multam , albissimam , liquidam* , quæ ante solo moveri enemate habuit. Respi-
ra-

ratio vesperi pejor. Celebratur venæ sectio uncia-
rum decem : sanguis idem.

Die 9na morbi omnia eadem. Alvus sponta-
nea, sed *viridissima*, & *æru ginosa*.

Die 10ma. morbi nihil emendatum.

Die 11ma. morbi ob febrim valde auctam,
& difficillimam respirationem, fit venæ sectio.

Die 12ma. morbi mane venæ sectio. Alvus
hucusque *æru ginosa*. Ex hoc tempore febris
mitescere interdum cœpit, & nonnisi vesperi in-
surgere.

Die 17ma. sputa tenacia, partim puriformia,
partim purulenta. Febris vespertina.

Die 18va. & 19na. sputa plurima.

Die 20ma. morbi vix ulla febricula, sputa
eadem. A triduo subinde e lecto surgit.

Ab hoc tempore emaciari, tussi maxime noc-
turna vexari, & ingentem sputorum purulen-
torum vim educere. Adhibita fuere pleraque,
quæ in viscerum ulceratione commendantur, cor-
tex, lichen, lac, inviscantia &c.; nil profectum
est. Accedente ultimis diebus diarrhæa colliqua-
tiva, animo erecto constantique, & vegeto sen-
suum usu, homo ultra suam sortem sapiens,
tranquillissime moritur die 17ma. Maji 1779.
Icterus ad finem usque vitæ persistabat.

S E C T I O.

Pulmo sinister arctissime & validissime per totum
cohæsit cum pleura, & diaphragmate.

In cavo thoracis dextro aquæ pellucidæ libræ
tres reperiabantur. Tota utriusque pulmonis
substantia innumeris abscessulis obsessa fuit, ita
constitutis, ut alter in alterum aperiretur, & pus
continere.

Vesicula fellea contracta, sine ulla bile, vacua, atque valde angusta erat. Ductus vesicularis, uti & hepaticus, & qui ex utroque coaluit, choledochus, impervii fuerunt per totum, atque occlusi, materia solida, succum liquiritiæ inspissatum referente; quæ, utut calculosam duritiem habuerat, aqua tamen dissolvi poterat, paulatim, & agitatione facta. Solutionem obtinuimus inde nigram, & attramento similem.

Hepar mollius solito, & mole minus, quam plerumque reperiri consuevit.

Intra tunicam vaginalem sinistri testis uncia quatuordecim aquæ limpidæ reperiiebantur. A novem jam annis hac hydrocele laboravit.

Pleuro-peripneumonia utriusque lateris, & hepatitis in eodem ægro jungebantur.

Uterque morbus absque alterius adjutorio persæpe perniciem infert. Accessit immanis quoque saburræ biliosæ turgor.

Hinc explicari potest; cur sola antiphlogistica methodus infringendæ inflammationi impar fuerit, relicto nempe acris, & æruginosæ, saburræ stimulo.

Sed neque votis respondisset saburræ evacuatio. Nimis enim protracta, & gravior, inflammatio fuit, quam ut emesi, utut stimulum inflammantem removente, non debuisset augeri.

Alvus pigra & flava plerumque fuit, dein vero æruginosissima multo tempore, etsi impervias bilis in intestina vias a morte inveniremus.

OBSERVATIO VI.

JUVENIS 20 annorum , pincerna ; corpore pleno , subrobusto , a biennio , non interrupta sanitate gaudebat.

5ta. Maji , cum cubitum iret , inhorruit , postea incaluit. Dedolatus erat ; sitivit ; cephalalgia ; oris amaror ; anxietas , oppresso thorace , difficulter respirabat.

6ta. Maji calor & cephalalgia major : amaror idem. Dolor thoracem opprimens hodie auctus , & ad totum epigastrium protensus ; nauseat ; difficilis in utrumque latus decubitus : tussis cruenta. Fit venæ sectio ; sanguis exhibuit crustam summo-pere pleuriticam : non levatur.

Die 7ma. & 8va. Maji , qua ultima ad nos venit , icterico colore tinctus , omnia eadem. Vena bis secta , & sanguis pleuriticus , ac icterodes : levamen nullum.

Die 9na. Maji omnia pejora. Cruenta tussis hucusque perstat. Vena hoc die bis secta vix videbatur aliquid levaminis attulisse : sanguis corium ictericum & pleuriticum habuit.

Die 10ma. Maji caput minus dolet. Totum corpus magis flavescit suffusum bile. Os hucusque semper amarum. Lingua hirsuta flavo muco oblinita : nausæ ; respiratio citata , laboriosa ; oppressio totius thoracis ; anxietas magna circa præcordia. Scrobiculi , & totius abdominis quasi contracti sensatio cum ingenti anxietate. Introrsum trahi potissimum hypochondrium dextrum existimabat. Pulsus celer , amplus , plenus , at-

tamen absque duritie. Alvus facilis & *biliosa* : decubitus solum in dorsum ; reiectio cruenta : vesperi venæ sectio ; sanguis uti antea. Hucusque febris quotidie increvit.

Die prima. Maji datum est emeticum , unde multa , & profunde flava , revomuit , cum ingenti levamine omnium symptomatum. Tussis nulla , nec ulla cruenta sputa. Icterus vesperi dilutior.

Die sequenti icterus disparuit.

Ex hoc tempore sub usu decocti ex gramine , taraxaco , cichoreo parati , sumto dein *elixirio stomachico temperato* convaluit , ut die 20ma. Maji optime se habuerit , excepto adhuc aliquo crurum aquoso tumore.

Peripneumoniam cum sputo cruento , & hepatitide adfuisse bilioso - inflammatoriam , historia morbi ostendit. Necessum fuit primo , inflammationi mederi , tanquam pernicioso effectui ; biliosæ & sanguinem succendentis atque amurcosæ saburræ. Verum id non suffecerat , cum & ipsum saburralem stimulum dilutum , enervatum , mobilemque effectum , vomitu submovere oportuerit.

Male emeticum , initio datum , cessisset : nam eo tempore minus idonea materies erat , ut evacuaretur , & excusso etiam fomite bilioso æger ex inflammatione periisset , persistente , atque adaucta.

OBSERVATIO VII.

FABER lignarius, sexaginta & sex annos natus, ultimo sexennio sanus vixit.

Cibi vix ullius; sed strenuus erat ardentium spirituum potator.

Toto Januario os continuo amarum habuit; non appetiit, sponte, frequenter vomuit amara, viridia; toto abdomine doluit, sine febre.

Initio Februarii in Nosocomium receptus, post quatuordecim dies ad suos rediit, nihil amplius incommodi conquestus. Noluit diutius apud nos morari, etsi salutarem decocti radicis graminis, taraxaci, & cichorei vim fuerat vel intra breve tempus expertus.

Circa 8vam. Martii diem priora recrduere: accessit ischias & artuum dolor, quibus per tres septimanas domi suæ conflictabatur. Apud nos denuo aliquod dierum spatio eadem ac prius methodo, & vesicante ad locum dolentem admotum, curatus, ad suos rediit.

Medio circiter aprili omnibus prioribus malis pejus affectus per quatuor septimanas domi decumbit: ad nos venit; emetico levatus est: discessit.

Decima septima Maji in Nosocomium reversus est corpore strigoso, imperspirabili, & arefcente; gressu titubante; ictero flavo, virescente, profunde suffusus. Oris amarities, & lingua villosa, muco flavescente obducta; dolor abdominis per vices recurrens, levior tamen, & contractationis non impatiens, quive ad hypochondrium dextrum, indeque per latus vicinum ad

humerum usque ascendit. Vomitiones amurcosæ, virides, spontaneæ, crebræ, potissimum post assumpta: alvus libera, subinde fluens; pulsus exiles, celeres; virium ingens ruina, & carne penitus disfluente, cutis aridissima vix ossibus hæsit.

Ultimis morbi diebus placide deliravit. Periit die Junii 5ta.

S E C T I O.

Jecur cum virore flavum, molle, & multis corporibus rotundis, juglandem nucem æquantibus, cum pauca flavedine albis, & quasi sebaceis, ubique disseminatis, per omnem substantiam distinctum.

Vesicula biliosam amurcam continuit, quæ exprimi in duodenum nulla potuit ratione.

Ductus choledochus angustissimus corpusculis rotundis fabam æquantibus, glandulas induratas, cartilagineas ferme referentibus, ubique obsessus. Canalis ipse totus durus.

Pylorus (quemadmodum vicina quoque ventriculi portio, & initium duodeni) durus, crassus, iisdem, quibus ductus choledochus, duris & glandulosis corporibus ubique confitus.

Viscera omnia thoracis & abdominis profunde flavicabant.

Flava quoque ossium substantia fuit, utut minus saturate, quam partes carneæ.

Cartilaginee per omnem substantiam flavæ erant, paulo tamen dilutiori flavedine quam qualem in ossibus repereramus.

Substantiam cerebri, ictericis meningibus, colore erat naturali, uti etiam oculorum humores.

OBSERVATIO VIII.

VIR 62 annos natus, operarius, &, ut hoc hominum genus solet, paululum vinosus, elapso anno febre continua corripiebatur, brevi postea in tertianam conversa; qua post quatuordecim septimanas sanata, sanus degebat hucusque.

Ante 14 dies inhorruit incaluitque per vices incertas. Propinatum a Chirurgo remedium est, quod multam per os & per alvum saburram eduxit, cum quodam levamine.

Manebat tamen ab eo tempore ponderis in epigastrio sensus, appetitus dejectus, & ventriculi regio dura. Tussicula pauxillum muci educens; hypogastrium molle; facies, atque oculi per hos quatuordecim dies flavo colore tincti: vomitiones frequentes, spontaneæ, ingestorum.

Die 18va. Novembris in Nosocomium susceptus est, strigosus, & carnibus absumentis; alvo morosa, bile tamen colorata. Febris nulla.

Die 9na. Decembris vesperi moritur, cum jam mane extrema frigerent, & arteriarum ictus levissime adhuc micantes, at appposito digito evanidi, observarentur. Mentis & sermonis facultas integra ad ultimum usque vitæ momentum fuit.

Cranium resectum exhibuit duram matrem icterico colore tinctam: cerebri cortex obscurioris paulo coloris, ac alias solet, exterior vero ejus-

dem substantia multo durior ; cæterum nihil exhibuit vitiori.

Parum aquæ inter utramque menigem fuit, atque in utroque laterali ventriculo, in dextro plus, quam in sinistro : hic plexum choroideum parvis hydatidibus obsitum monstravit : plexus vero uterque multum rubebat.

Vertebralis utraque, ubi intra calvariam emergit, laminis osseis, quasi infulis interstincta, quin & ossea ex toto paucarum linearum spatio fuit ; dextra tamen magis, quam sinistra.

Pulmones, hinc inde granulis albis durisque interspersis, ferme toti incipiente phlegmone tentari, duriores, rubicundiores, magisque, quam sanorum pulmo solet, ponderosi fuere. Levioribus hinc inde nexibus cum pleura, & diaphragmate coæsere.

Aperto abdomine ventriculus ingens in conspectum prodiit, cujus posterior facies longe lateque ex inflammatione, totam ipsius substantiam penetrante, rubebat ; qua is in pylorum definit, hepatis firmissimo crassoque membranaceo vinculo necebat.

Hepar magnum, multumque infra costas prominens, & per regionem epigastricam protensum. Colorem ex toto ictericum exhibuit.

Vesica fellea inflammata, intus puris albi, sed solito consistentioris unciam, aut paulo plus, at vero bilis nihil, continuit : ductus ex hac vesicula prognatus ex toto coaluit, cohærentibus inter se ejus parietibus, idque ibi arctissime omnium, quo is a vesicula nasci incipit. Canalis focius, quem hepaticum appellant, ita dilatatus inveniebatur, ut crassiorem viri pollicem facile admitteret, latis æque canalibus, quasi totidem

radicibus, hepar subiens. Bilis ibi profunde flavida, & ductilis continebatur. At vero latus hic ductus mox in perangustum canaliculum, ductum scilicet choledochum, duos & sex fere lineas crassos parietes habentem, terminabatur. Duodenum, quo loco canalem hunc susceperat, crassius multo, duriusque fuit.

Intestina pleraque livida, omnia fere contracta admodum in funiculi speciem: omentum gangrena affectum: mesenterium totum icterico colore tinctum rubras, hinc inde latiores, maculas, quasi ex inflammatione, monstrabat.

Pulmones & in hoc, & in plerisque cadaveribus, *granulosos* deprehendi; granulis videlicet innumeris, milii semen colore, & magnitudine referentibus, duris ad instar cartilaginis firmioris.

En hic quoque ventriculum inflammatum, absque consuetis & manifestioribus inflammationis signis.

In hoc homine, uti in multis aliis, is hepar tetigit, qui ventriculi regionem exploravit: hunc enim situm, & hanc molem id viscus habuit, habetque non raro.

Difficilior solum erat hepaticæ bilis in duodenum effluxus, non autem nullus.

Intestina livida vel absque prægressa inflammatione fuerunt, vel prægressa est inflammatio, absque ejusdem signis.

Virorum icteros chronicos, potatorum præcipue, subinde vidi brevi lethales fieri, ubi æger (non contentus blanda & emolliente methodo morbum deliniri) remediis *potentius resolventibus* fuisset usus.

Vomitibus ingestorum diuturni, initio rariores, aliquo post pastum tempore oriri soliti, demum

Visceræ
quædam
inflam-
mata abs-
que con-
suetis in-
flamma-
tionum
signis.

Icterus
chronicus

tatorum frequentiores, & post quævis ingesta, aut solidiora, aut copiosiora, mihi & in Nosocomio, & olim aliquoties occurrebant. Ventriculus nihil retinuit, nisi aut hydrogalæ, aut juris carniū pauxillum: demum ne hoc quidem: extrema macie confecti perierunt.

Angustissimos tunc pyloros offendi, & magnam ventriculi portionem, qua is pylorum spectabat, duram, ac semicartilagineam.

OBSERVATIO IX.

SARTOR 59 annorum, ab octodecim vero jam annis templi custos, a longo tempore sæpius vomituriebat, amara ructabat, matutinis præsertim horis: non raro toto propemodum animo linquebatur. Potui spirituum ardentium, & vini quotidie & largiter indulgit, eratque cibi perpauci.

Ante quatuor vero septimanas os amarefcere magis cœpit, accessitque ciborum fastidium, & artuum per intervalla rheumaticus dolor, noctu exacerbatus: sitivit.

Tertia morbi die tribus pillulis assumtis vomuit semel biliosa, sæpius dejecit. Emaciari dein, & abdominis scindentes dolores pati, & universim flavescere cœpit. Sumsit adhuc aliquoties pulverem ex jalappa & scammonio, sed omnia indies pejora. Decubuit vix non semper per integrum mensem.

7ma. Decembris ad nos venienti consumptio multa: cutis ossibus hæsit, flavescens tota; strigo-

gosa, & imperspirabilis. Abdomen, attactum paulo rudiorum ægre ferens, tumebat tympaniticum in morem. Lingua impura erat, & os amarum: non appetebat. Vires fractæ, & pulsus exiles, celeresque. Sumtis per aliquot dies solventibus accessit diarrhœa colliquativa; 17ma moritur.

S E C T I O.

Cute ab anteriori thorace separata primum videre erat cartilaginee, quæ costas sterni adnec-^{Cartilaginee ictericæ.}tunt, flavenide tinctas, diluta quidem, sed ipsam cartilaginum substantiam imam penetrante. Pericardium flavicabat pariter, uti & cordis extima superficies. Pulmones a statu sano vix recedebant. Diaphragmatis facies superior sana erat, ^{Laminæ cartilagineæ diaphragmatis.}inferior vero flava, nodosa, laminas cartilagineas exhibens majores, minoresque. Hepatis color erat ex obscure flavo viridescens, substantia valide compacta, dura.

Vesicula fellea continebat bilem fuscam, mucosam. Ventriculus solito longe minor, flavicabat. Pancreas pugni magnitudinem & figuram fere referens, nodosum erat, & durum, secantis manui valide resistens. Intestina nihil, quod præter naturam esset, ostendebant, excepto cæco, quod a flatu tumebat, & coli parte extrema, qua in rectum intestinum terminatur; hæc enim pars a sinistro latere in dextrum transversim porrigebatur ante ultimam lumborum vertebam; inde vero intestinum rectum secundum ossis sacri latus dextrum per pelvim ad anum usque descendebat. Omenti margo inferior pendulus exhibebat plures series nodorum, quorum varia magnitudo, figura varia, ut alii fabas, alii pisca majora,

ra, itemque nuces avellanas referrent; universim fusci coloris, & cartilaginum instar duri.

Cerebri
substan-
tia modi-
ce icte-
rica.

Glandulæ mesenterii induratae, peritonæi facies interior flavicabat tota, hinc inde obsita crustis & nodis cartilagineis. Abdominis cavo continebantur mensuræ fere tres aquæ flavicantis; quæ immerfam chartam tingebat. Membranæ corporis pleræque & periostium flavescebant, immo ossa ipsa, & cerebri substantia, sed modice.

Obstaculum bilis effluxum prohibens in intestinum duodenum erant tubercula dura, circumcirca pone biliferos canales sita.

OBSERVATIO X.

Icterus
emese re-
petita sa-
natus.

FÆMINÆ 45 annorum, ictero profunde flavo, aut potius fusco laboranti omnis generis solventia data sunt, non emendabatur. Sapore amaro, ructibusque biliosis, affligebatur. Dato tartaro emetico immanem saburræ biliosæ molem rejecit, color faciei dilutior fiebat. Deinceps singulis septimanis vomitorium datum est, cum post aliquot ab emese peracta dies iterum ructus amaros experiretur, & singulum emeticum partem icteri auferret.

Postquam sexto vomitorio usa esset, ex integro convaleuit.

Insidus
tamen
plerum.

Emetica in ictero rarius convenire observavi, etsi in casu præsentem, & aliis perpaucis profuerint ferme sola.

Icterus

Icterus enim a vomitorio non raro intendebatur, aut motus febriles, qui antea non adfuerant, excitabantur. Hinc solum in ictero non febrili, nec diuturno, præmissis multis solventibus, & fotu præcordiorum emolliente, atque is iis, quorum viscera, antequam ictero corripentur, integra existimarem, atque illæsa, vomitorium cum emolumento propinavi.

que est
emetico-
rum usus
in ictero.

OBSERVATIO XI.

IN tribus ictericis hoc autumno post adhibita aliquot dierum remedia efflorescentiæ nascebantur omni nota *scarlatinosa*, itemque *miliares rubra*, in brachiis maxime, atque per crura diffusæ. Ut primum hoc exanthema in conspectum prodiit, aliqua icteri emendatio observabatur, qui protracto eorundem remediorum usu ex toto profligabatur.

Efflores-
centiæ
scarlati-
nosæ ic-
terico-
rum.

An *scarlatinosum*, & *miliare* exanthema a bile est in febre *scarlatinosa* & *miliari*, quemadmodum nempe *erysipelas* ab eodem humore generari solet?

OBSERVATIO XII.

IN cadaveribus eorum, quos colica faturnina correptos superveniens epilepsia peremit, vesiculam felleam semper apprehendi multa & viridi amurca biliosa turgidissimam; absque ictero plerumque, aut præcedente, aut conjuncto, nisi leviori, & raro.

OBSERVATIO XIII.

SUTOR febre putrida laboravit: provecto morbo icterus accessit. Febris ante assidua nunc in remittentem mutatur, debili, celerique pulsu, & aridissima lingua: consumptio carnum. Decocto corticis & icterus, & febris auscultabat.

OBSERVATIO V.

JUVENCULÆ 20 annorum a 5 mensibus catamenia non fluxerunt. Ab octo septimanis ventriculo doluit; calores fugaces, & vagos, minutumque appetitum, & lassitudinem experta.

Ver-

Vergente Julio pharmacum potavit draſticoteron; unde ventriculo vehementer, & multis vicibus, ſubverſo multam æruginem revomuit, valideque dejecit.

Inde tormina, febris, aurigo intenſa, & cum die 6ta. Auſti Noſocomium adiret, lingua prærubra, & pulſus fortes, accelerati.

Cum febris, & icterus intenderetur, & alvo immorigera vomitiones ingeſtorum accederent ſpontaneæ cum epigaſtrii cruciatu, atque ab remediis non levaretur, die 13tia moroſior, oblata quævis averſaretur, & ejularet per vices, accedente ſubinde lumborum dolore; tandem imponentis, & æruginosa aurigine contaminata, die 15ta. Auſti, fœtu recenter mortuo prius excluſo, periit.

Videbatur vitriolum cupri ſuſſiſſe, quo fœtum expelleret; remedium in vulgus notum, & cui non pauca funera debentur.

ſectō cadavere veſicula fellea bile ex flavo viſcente plena fuit, & ejusdem humoris per amplos ductus liberrimus in duodenum effluxus. Hepatis ſubſtantia ita mollis reperiēbatur, qualis alias pulmonum eſſe ſolet ſanorum. Vacua inteſtina & flatu turgidula. Meſenterium multis in locis prærubrum, & veluti ſugillatum.

An ductus bilem in inteſtinum ferentes in vivente quoque aperti, atque ampli fuere? An vero aut ſpafmo conſtricti, aut ab utero grandefcente compreſſi?

OBSERVATIO XV.

Rupta
vesicula
fellea, &
bilis in
abdomen
effusa.

FÆMINA triginta octo annorum a mense Novembri catameniiis caruit, abdomine inde pedetentim increfcente; se gravidam esse negabat.

9na. Martii noctu derepente, & vicibus repetitis vomere cœpit ingesta, dein biliosa viridia; alvus a quinque diebus clausa; horror; frigus; calor alternans; oppressio pectoris, sitis magna; & ingens abdominis cruciatus.

10ma. Martii circa meridiem in Nosocomium suscepta, semel sponte & copiosissime deiecit. Vesperi venæ sectio: symptomata eadem.

11ma. mane altera venæ sectione sanguis valde compactus leviter phlogisticus emittebatur; lingua sicca cum crusta ex albo flavescente; urina jam in tertiam diem suppressa applicato cathetere magna quantitate educebatur: dolor abdominis continuus, attactum non ferens, per vices exacerbatus, maxime in regione hypochondrii dextri: cutis subflavescent, perspirabilis; pulsus fortis, celer, plenus, & durus. Denuo secta vena est, & data sunt mucilaginosæ, oleosæ. Fetus emollientes ad abdomen applicantur, & enemata.

12ma. Martii noctu, ventriculo aliquoties adhuc & sponte subverso, æruginosa multa, dein pituitosa, & nigrescentia rejecit. Summo mane inter parientium dolores cum hæmorrhagia magna per vices repetente excipulum petiit, in quod

quod foetum quinque mensium exclusit, per horam adhuc viventem.

Tribus post foetum exclusum horis occubuit.

Dissectus thorax nil vitiosi habuit.

Abdomine recluso bilis flavæ, mucosæ, libra in cavum abdominis effusa colligebatur. Intestina omnia leviter hinc inde inflammata, multisque in locis livescentia. Hepar coloris dilutioris, quam soleat esse, & substantiæ mollioris fuit. Vesicula fellea collapsa maculam obsolete rubentem exhibuit, monetæ cruciferæ magnitudine; cujus medium foramine exiguo pertusum esse, paucula bilis, ea digitis compressa, profluens, itemque injecta aqua demonstravit, qua in altera vesiculæ parte, pertusæ maculæ directe opposita, tuberculum prominuit inflammatum, & magnitudine ciceris. Duo calculi minorem avellanam æquantes, obtusis angulis præditi, intra vesiculam reperiiebantur. Ventriculus ingens copiosam materiem nigram, leviter mucosam, & ferme roob sambuci aqua dilutum referentem, qualem ultimis vomitibus non exigua quantitate reddiderat, continebat. Pylorus pollicem facile admisit. Intestinum duodenum livescens, & amplum valde, ut potius colon referret.

Ductus hepaticus, cysticus, choledochus, pervii fuerunt. Placentam osculo uterino ante abortum supertensam fuisse, dissecto utero, constabat.

Sero intellexi, fæminam hanc infuso fabinæ furtivi amoris fructum perdere tentasse.

OBSERVATIO XVI.

FÆMINA quadraginta annorum per duos annos menstrua nulla habuit ; bene cæteroquin valens ante annum lapsum ex alto passa , nil tamen mali inde rerulisse se ajebat , at sanam post-hac vixisse , donec antea medium annum , post cibum præcipue paulo largiorem , pressionem ad scrobiculum sentire inciperet. Dolor cæterum nullus. Ex amicarum consilio vinum dein amaricans per aliquot dies sumsit. Vomuit inde per intervalla mucosa , tenacia , item alimenta. Je-juno ventriculo non vomuit. Continuato per vices vomitu pressionis ad cardiam sensatio inten-debatur.

Ante novem circiter septimanas , quin sensus rupti cujusdam abscessus præcesserit , vomuit materiam , Medico *purulentam* affirmante , primo meracam , dein sanguine striatam. Quantitas materiæ per intervalla rejectæ mens. IV. V. æqua-bat. Pressio inde minor & levamen ; corporis vero , robusti antea crassique , de die in diem major consumptio. Hoc rerum statu ægra die ima. Martii 1777. ad Nosocomium venit. Ex-actis hic tribus septimanis residuæ vires proster-nebantur. Omnino non appetiit ; non caluit , non sitivit ; vomitus per intervalla , præprimis post ingesta ; sapor rejectorum acidus , color ve-ro cinereus , fuscus , niger , & lintea , veluti atramento , tingens ; levamen a vomitu ; ardor circa ventriculum , & per œsophagum ad fauces uf-

usque ; alvus tarda. Pulsus contracti , non debiles , naturalibus vix celeriores ; sudores noctu nulli ; difficilis decubitus in latus dextrum , & vomitum promovens , tumor manum æquans in regione ventriculi versus hypochondrium sinistrum ; durus , & ad attractum dolens. Circa 27^{am}. Martii corpus erat pallidissimum , vix observandus tumor a duabus fere septimanis , pulsus humiles debiles ; faciei , artuumque leve cedema ; respiratio parva ; in latus affectum continuo decumbit. Mens constans , & initio diei 28^{væ}. Martii mors.

Alterâ die sectum cadaver est. Sinistrum thoracis cavum libras duas cum dimidia aquæ leviter flavescentis continuit , dextrum vero vix unciam ejusdem aquæ. In dextro pulmone hydatidis avelianæ magnitudine ex pendunculo tenui suspendebatur. Pulmones maculis parvis nigrisque variegati , sani cæterum. Cor parvum. Aqua in pericardio nulla , & pauca in abdomine. Hepatis gibba facies cum diaphragmate membranaceo coalitu , digitis solvendo , nectebatur. Sinister hujus visceris lobus , ventriculi regionem occupans , ad duos transversos digitos supra umbilicum terminabatur , eamque duritiem , quam manu toties contrectatam ultimo , quo vixit , tempore identidem minui credebamus , effecerat. Hepatis pars illa , cui vesicula fellea infidet , cum duodeno , quo id ex ventriculo emergit , ipsoque pyloro ad tres fere digitos transversos validissime cohæsit ; cum eodem intestino duodeno etiam colon transversum valide nectebatur.

Divisis cultro ab se invicem connatis hepate & ventriculo , ulcus semialterum digitum latum in conspectum prodiit ; hinc duodeno proxime pylorum , illinc lobo hepatico erosio : parietes

Vesicu-
lae felleae
defectus.
An ab e-
rosione.

Uterus,
ovaria,
tubae cum
recto in-
testino
firmissi-
me nexa.

ulceris crassi. Materies ex eo profluens, atra, odoris penetrantissimi, acerrimique, & quasi acidi. Vesiculæ felleæ, & ductuum biliferorum nulla vestigia comparebant, videbaturque hoc bilis receptaculum cum ductibus suis elisum, erosumque ipsum ulcus formasse. Ventriculus ingens totum hypochondrium sinistrum implebat; eadem atra, quam vomuerat, materie turgens. Lien exiguus, ventriculo arcte connatus. Transversa coli portio post arcum cum duodeno, & pyloro coalitum ad tres infra umbilicum digitos descendebat; inde sursum & sinistrosus pergens, flexum lienarem formabat. Omentum sano simile, uti etiam mesenterium. Intestina livida. Rectum supra uteri fundum contra se ipsum retorquebatur; eo vero loco, quo id uterum, vaginamque sibi incumbentem habet, non recta per pelvim via, sed huc & illuc flexum ad anum pergebat. Uteri tota posterior facies cum subjecto intestino recto firmissime, cum eoque & ovaria exigua, strigosaque coaluere. Tubæ utrimque digiti crassitiem æquantes, serum flavum & mucilaginosum continuebat. Ovaria complexæ tubarum fimbriæ, ipsæque tubæ cum iisdem & recto intestino nexu continuato membraneoque, quem cultro vix solvebamus, utpote difficilime ab ipsis visceribus connexis internoscendum, jungebantur. Uterus exiguus, intra parietis dextri substantiam tumorem rotundum durumque, nucis juglandis magnitudine, continens. Cultro per medium dissecanti, eam is tumor duritiem opposuit, quam mollior cartilago solet; albidus, quique digitis excipi ex ejusdem parietis substantia veluti ex folliculo poterat. Ex inferiori & interna colli uterini facie duæ albidæ, quatuor lineas longæ, unamque latæ, excrescentiæ prodibant. Glan-

Glandula thyroidea in pugni magnitudinem distenta mucilaginem intra substantiam quasi cellulofam, cum secaretur, exhibuit; septis cartilagineis diversa intus cava, muco tenui cellulisque membranaceis referta, efformantibus.

Strumae
dissectio,
natura.

Nulla suffocatio nocturna observabatur; semper cubabat capite humili, situque fere horizontali.

Quare vomitus, si quando in latus dextrum cubaret?

Duritiem opponunt, & viscerum indurationes mentiuntur muscoli abdominales, recti praecipue, in iis maxime, qui eosdem habent magis torosos, exercitados &c. Item hepar prominens indurationem ventriculi fingit.

Quaedam
deceptio
in explo-
randis
tumori-
bus abdo-
minis.

Doleo, me naturam ichoris non examinasse accuratius, qui acidum penetrantissimum olebat.

Nulla adfuit unquam febris, in pessima licet suppuratione.

OBSERVATIO XVII.

DIE 5ta. Decembris 1779. Fæminam ad nos deportabant, delirantem a quatrduo, corpore emaciatissimo, strigosoque; 34 circiter annos natam, & viro junctam a decennio. Maritus sequentia narrabat:

A mensis Julii initio, frequentes cardialgias passam, emaciari coepisse; accessisse tormina frequentiora, & ante has 15 septimanas vomitum ingestorum, initio rarius, dein vero quotidie cre-

brius recursantem. A duobus mensibus alvum, semper antea jam morosam, ita desidem esse factam, ut non nisi acri enemate aliquid duræ facis emitteret.

Vino largius indulgisse, non raro usque ad crapulam. Nunquam peperisse, nisi una vice, & ante annos bene multos: eodem, quo ad nos deferebatur, die periit.

Dissecto cadavere pylorus observabatur angustus, & solito durior, quive calamum scriptorium vix admitteret.

Multa pylorum & duodenum corpora glandulosa, duriora, majoraque obsidebant. Vesiculam felleam in fabæ molem, & figuram contractam exigui calculi, seu potius *fabulum biliosum* replevit; deleta, impervioque ductu cystico, hepatico vero, & choledocho apertis. Hepar bonum; crassa intestina multa fæce infarcta. Uteri osculum prædurum, cartilagineum.

In aliis potatorum cadaveribus non dissimilia vitia biliosi & gastrici systematis occurrebant.

OBSERVATIO XVIII.

METASTASES biliosæ frequenter occurrunt; erantque variæ, atque ad varias corporis partes factæ. Viridissima sputa, & meram æruginem anacatharsi eductam in pleuroperipneumoniacis non raro licuit observare, & linguam æruginoso, aut prasino colore tinctam. Gravis simul inflammatio, forte ab ipsa acri bile succensa, pulmones tenuit.

In

In quibusdam dilutam bilem , croceam , & quæ linteum aut chartam croceo colore tingebat , modicissime pendulam , ut vinum pendulum solet , atque illi bili per omnia experimenta simillimam , quam , ex vesicula fellea depromptam , aqua diluebam , ad varia corporis loca , e. g. ad cavum thoracis translata offendi. Liber nihilominus erat effluxs bilis in duodenum.

OBSERVATIO XIX.

ICTERICAM hoc autumnno florum arnicæ decocto sanavi ; atque aliam felle taurino , ad dr. j. initio , deinde ad dr. ij. , quotidie dato.

Cuidam alteri virescente ærugine contaminato gummi ammoniacum profuit aceto scillitico solum , & ad duas primo , dein vero ad tres quotidie drachmas , propinatum.

Vigente hyeme & constitutione inflammatoria icterus non raro phlebotomiam , & potus antiphlogisticos solum admittebat , resolventia averfabatur.

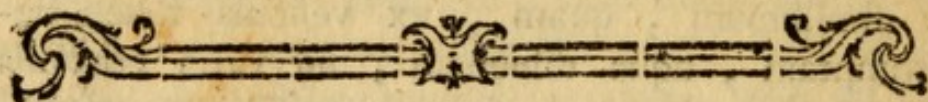
OBSERVATIO XX.

QUIDAM cataracta mulctati , cum in ^{Origo} originem morbi atque ejusdem occasionem ^{quarum-} inquirerem , asserebant , se repente visu fuisse ^{dam ca-} privatos , quo tempore febre acuta fuerant de- ^{t aracta-} rum.

tenti, quam *biliosam* fuisse examinanti constabat.

Sed alias quoque cataractarum origines multas & varias erat observare.

DE

AFFECTIONIBUS QUIBUSDAM NERVOSIS.

OBSERVATIO I.

Chorea S. Viti.

EXTRAC-
tum radi-
eis bella-
donne in
chorea
S. Viti.
PUELLA 5 annorum, semper antea sana, circa medium Novembris 1778, curru in itinere subverso, quo una cum parentibus vehebatur, vehementer terrefit. Nullum ullibi vis illatae signum comparuit: nullibi dolor.

Mox a lapsu omnes corporis motus promptius, & multo velocius solito, ac quasi raptim peregit, attamen ordinate. Post octiduum motus etiam facere exleges & gesticulationes coepit; nec firmiter stare, nec singula, quemadmodum antea solebat, vocabula proferre.

Tandem nec ulla ratione aut stare, aut federe erecto corpore potuit: motus omnium articulorum varii, gesticulatorii, citati; nil poterat profari.

fari. Oris & labiorum assidua motitatio, & ludicra contorsio. Nocte placidissime dormit & corpore quiescente. Appetitus viget.

Die totius morbi decima octava ad nos deportatur.

Remedium salinum, & eccropoticum initio dedi, dein emeticum; quod interposito aliquot dierum spatio iterabatur. Non emendabatur. Accessi dein ad usum florum zinci, quos sincerissimos adhibui, ita ut omni quarta tantum hora duo grana exhibuerim: nihil mutatum est. Defecti post septem dies. Fors debuisssem experimentum protrahere. Verum nolui tempus terere, metuens, ne malum radices agat fixiores, & nervi morbo assuefiant.

Dedi extractum ex succo recentis radieis belladonnæ paratum, dosi unius grani per 24 horas, ea lege, ut quarta quavis hora sextam unius grani partem absumeret. Elapso biduo emendationis vestigium leve comparuit. Dabatur dein granum unum cum dimidio dilutum in aqua simplici. Post sex dies elevare se in lecto potuit, & sola sedere. Intra octo dies sola etiam stare, & tandem aliquot passus eundo conficere.

Sub finem Decembris 1778 cubiculum & ambulacra obambulat, percurrit, cursu etiam veloci. Brachia necdum sunt penitus emendata; cibum enim manu propria capere non potest, & brachio dextro, manuque subinde ab objecto, ad quod extenditur, adhuc aberrat. Vocabula omnia profert, atque ordinate loquitur, attamen cum aliqua adhuc difficultate, & morose. Labiorum subinde motus inordinati observantur. Sumit per dies aliquot ejusdem extracti grana duo, in sex doses divisa.

Trigesima Decembris in febrim quotidianam,

sed levem, incidit. Datum est lene solvens & deinde cortex peruvianus.

Stante febre nil emendabatur, neque etiam habebat pejus.

Sexta Januarii 1779 nulla accessio febrilis observabatur. Ea die præscripsi sequens:

℞. Spiritus serpilli

Essent. castorei, ā. unc. ij.

Camphoræ. drach. S.

M. D. ut totum dorsum, lumbi, humeri, brachia omni mane probe fricentur.

Die 9na. roma. i. ma. Januarii utroque brachio dextre apteque utitur ad cibos capiendos: vegeta est, & alacris: convaluit.

OBSERVATIO II.

Convulsio chronica.

Idem extractum
in convulsione.

PUELLA undecim annorum 1778 verno tempore mihi committebatur. Ea a triennio, ni fallor, frequenter levi totius corporis horrore, quasi ab affusa inopinate frigida, perstringitur, artubus omnibus leviter & per momentum, fulguris instar, convulsis. Hac transitoria convulsione, persistente integro omnium sensuum usu, sæpiissime singulis diebus vellicabatur. Convulsa non corruebat, nisi per raro. Dederam corticem peruvianum, valerianam sylvestrem, folia aurantiorum, asam foetidam, camphoram, flores zinci &c.: nil emendabatur. Dedi tandem extra-
ctum

ctum radice belladonnæ ; primum granum unum intra 24 horas , ita , ut grani unius pars sexta pro dosi propinaretur. Tandem exhibui grana ij. intra nychthemeron. Intra paucos dies rarius convelli cœpit. Tandem post 14 dies omnino non. Defecerat extractum , nec ejus ulla erat eo anno recuperandi facultas.

Puella Hungariam petiit , ubi denuo levicule convelli cœpit per vices ; sed multo rarius , quam initio , & magis transitorie.

Pinguis & optime valens e Nosocomio discessit.

OBSERVATIO III.

Epilepsia.

CUIDAM alteri puellæ, pauperrimæ, orphanæ, tredecim annorum, a triennio convulsæ epileptice, id extractum dedi; dosi initio minutissima, deinde largiori, ut intra 24 horas grana octodecim in sex doses divisa absumeret. Cum ante usum remediorum singulis diebus sæpius convelleretur, id nunc erat lucrata, ut integris diebus a paroxysmo epileptico libera perstaret. Integris quondam octodecim diebus continuis morbus siluit, rediit tamen postmodum, ut minus frequenter. Paroxysmus mihi videbatur plerumque eo gravior esse, quo longior præcesserat ab eo immunitas. Experimentum prosequi non licuit, cum puellam quidam ejus cognatus e Nosocomio abduceret.

Idem
extrac-
tum in
epilepsia.

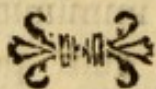
OBSERVATIO IV.

Actiones extracti belladonnæ in corpus humanum.

CLARISSIMUS DE WASSERBERG, omnigena eruditione illustris, cui aliquid extracti belladonnæ commiseram, ut data occasione ejus quoddam periculum faceret; vim remedii in se ipso expertus, sequentia rescripsit; observationibus meis cæteris amussim consona:

Mutatio-
nes ab
extracto
belladon-
næ in
corpus
huma-
num in-
auctæ.

» Ab usu pillularum extracti belladonnæ, qua-
» rum in proprio corpore periculum feci, sensi
» oris siccitatem ac œsophagi magnam, hinc
» sitim; siccitatem præterea narium ac oculo-
» rum, cum sensu quodam ardoris in hisce ac
» palpebris. Dum quatuor de die fumebam,
» magis adhuc, dum augere dosin volui, ce-
» phalalgia; lectio ad lumen candelæ difficilis,
» linearum subsultus, legenda oculo breviori sub
» foco admovenda: in ore sapor subvinosus;
» pulsus mollior, tardior paulo, quam alias esse
» consuevit; subin ardor quidam ad cardiam:
» cephalalgia auctam dosin certissime nunquam
» non insequuta, cum quodam stupore, mentis-
» que acie obtusiori reddita ».

OBSERVATIO V.

Epilepsia.

FILIUS Confiliarii Sz. * * quarto ætatis anno initio sæpius quodam quasi terrore momentaneo, & levicula, subitanea, brachiorum convulsione perstringebatur. Causam ignorabant. Ea affectio & crebrior evasit, & diuturnior graviorque, ut tandem in veram epilepsiam abierit, ejus assultus non raro quotidianos, & quavis die plerumque sæpius, perferebat. Nonnunquam integris quatuordecim diebus, quin & multo pluribus, immunis a paroxysmo fuit, absque manifesta ratione.

Ufus extracti belladonnæ & electricitatis contra inveteratam epilepsiam.

Innumera remedia per hos annos adhibita nil effecerunt, nisi ut morbus a quovis fere medicamine, anthelminticis variis, moscho, camphora, castoreo, valeriana, asa foetida, marte, foliis aurantiorum, cortice peruviano, fædo quoque & fordido menstrui sanguinis potu intendi, & frequentius affligere videretur.

Annum agebat 13tium, quo mihi concredebatur. Dedi exacta ætate anni 1779. extractum radice belladonnæ; minutissima primum dosi, sensim aucta, ut sub finem anni ejusdem intra nychthemeron grana viginti devoraret in quinque doses divisa.

Paroxysmi ab assumpto extracto mitigati primo, dein totis septimanis non redire; reversique imperfecti fuerunt, & qui ægrum in terram non pro-

proruerent, neque mente privarent, & cito evanescerent, præcipue si quis fortiter alloqueretur timentem ægrum. Verum noctu, atque inter dormiendum nihilominus subinde verus perfectusque rediit epilepsiæ insultus.

Iussi ut dosin dormitum eunti & aliam media de nocte propinent.

Non rediit amplius accessio noctura; interdium vero rarius atque imperfecte.

Spes est, eodem remedio, quod morbum curavit, eum penitus fore perfanandum.

Dum hæc typis mandantur, ad machinam æger quotidie accedit. Sub usu electricitatis, & pillularum ex belladonnæ extracto paratarum, nullus est jam a multis septimanis epilepsiæ paroxysmus, neque imperfectus, observatus.

OBSERVATIO VI.

Convulsio ex terrore.

OCTO annorum puer, semper antea sanus, pridie festi Nicolai simulato spectro terrebatur. Exactis ab eo terrore 24. horis, cum iterum putaret se terreri (etsi nemo tunc ipsum terrefecerit,) subito ad parentem adprehendit, clamatque, se a spectro jam correptum iri. Hic metus, cum clamore & fuga ad proximum adstantem, hucusque frequenter rediit insperato, quavis fere die, subinde tamen post plures primum elapsos dies.

In Nosocomio id illi accedit aliquoties; cursitan-

rando , clamando , proxima quævis valide apprehendendo , per aliquot minuta ineptiebat , insaniebatque.

Sumit quotidie gr. j. belladonnæ. Altera die , ex quo sumere hoc remedium cœpit , tota die insaniebat , noctemque egit insomnem. Inde a paroxysmo immunis mansit usque ad 2dam. Nov. , ubi per aliquot minuta prioris morbi accessum pariebatur. Die sequenti dedi extracti belladonnæ gr. ij.

Die 9na. Nov. denuo paroxysmus rediit. Data sunt gr. iij.

Cum accessiones morbi frequentius reverterentur , cum impotentia mentis , & alterius aut cruris aut brachii vel utriusque convulsione , & sopor , brevi quidem evanidus , paroxysmum terminaret , morbusque sub usu belladonnæ ad epilepsiam magis magisque accederet ; verminosum quid subesse in macro puero , coloris terrei , rustico & pauperiore arbitratus , purgare ventrem anthelminticis cœpi. Crebriores inde paroxysmi. Camphora & extracto chamomillæ nunc utitur ; verum hucusque absque effectu optato.

Serius ad machinam electricam adductus melioris esse coloris cœpit , & rariores multo levioresque pati paroxysmos.

OBSEVATIO VII.

Chorea S. Viti.

Chorea
St. Viti
anthel-
minticis,
& pitui-
tam inci-
dentibus
sanata.

JUVENIS 16 annorum, cellæ vinariæ curator, die 23 Maji 1779. caput temulentum querebatur; cætera sanus.

Die sequenti temulentia major, ardor cum sensu pressionis ad scrobiculum, utriusque hypochondrii inflatio, ructus subacidi; nausæ, conatus vomendi, febricula vaga, dolor per lævum brachium veluti rheumaticus, ac sensus urticationis cum levicula subinde ejusdem contractione, & momentanea convulsione: noctes turbatæ.

Die 26. Maji brachium sinistrum gesticulationes motusque facit, magis magisque inordinatos, atque animæ imperanti obedit minus. Symptomata reliqua persistenterunt.

Die 27. ira excanduit. Omnia pejora, cum sinistri cruris quoque motu inordinato.

Die 28. lingua exiguis pustulis, obsita, atque oris in lævum latus retractio accessit.

Die 30. Maji in facie quoque quædam pustulæ effloruerunt: augebantur priora. Venæ sectio, quam die sequenti repetiit: levamen nullum. Noctes perquam inquietæ.

1ma. Junii in Nosocomium susceptus est. Præter superius enarrata, linguam albescentem exhibuit. Alvus difficilis & rara semper fuit.

Sum-

Sumtis solventibus , salinis , emeticum hausit : vomuit amara. Febricula disparuit , cum omni molestia præcordiorum. Artus multo quietiores.

Post emesin eccoprotica fumsit , atque ita est emendatus , ut die 7ma. Julii de solo ferme sinistro brachii atque humeri dolore rheumatico querelas moveret. Posito igitur inter scapulas vesicante , diaphoreticus potus exhibebatur. Verum die sequente , (8. Junii) absque causa manifesta incoepit flere , gesticulari omnibus artibus , trunco corporis , capite , musculis omnibus faciei , & multa fatua per vices loqui.

A gummiiferulaceis pejus habuit , a camphora pessime. Continuum oris gluten & dentium sordes accusavit.

Ab eccoproticis salinis emendabatur denuo , non curabatur.

Ab extracto radice belladonnæ vertigo , cephalalgia , delirium , furor est ortus , ut , eo seposito , purgare denuo ventrem placuerit rheo , & salibus mediis , cum multo oxymelle squillitico propinatis. Inde lumbricum dejecit , (plures jam olim repetitum secessisse ajebat) , & pituitam ; alvo mediocriter , sed quotidie , fluente. Oris gluten , artus , atque omnia reliqua sic emendata sunt , ut sub mensis ejusdem finem sanus ad suos redierit.

OBSERVATIO VIII.

Chorea S. Viti priori similis.

Idem
morbus,
eodem
modo fa-
ciatus.

CHOREAM S. Viti, ab amarescente primarum viarum pituita natam, solventibus, ecco-proticis, rheo, arcano duplicato & oxymelle squillitico, sanavi in alia puella, quam diuturnus ante eum morbum rheumatismus affluxit; neglectus, atque in choream S. Viti, suapte tandem fatiscens. Nocuere stimulantia, extractum quoque radicis belladonnæ, flores zinci, flamma electrica, in ea specie choreæ, quam tubi intestinalis pituita & vermes produxerunt.

OBSERVATIO IX.

Tetanus maxillæ, fracturis & contusionibus superveniens, lethalis.

MAGDALENA KANINGERIN die 26 Junii succensa turri pulveraria singulari ratione lædebatur. Brachium dextrum binis in locis diffractum. Pes sinister infra malleolum externum vulnere cutaneo læsus. Crus sinistrum & ejusdem lateris femur, ac nares validissime sugillati. Aptede-

deligata bene habuit, ac multo melius, quam omnes alii, eodem tempore & ex eadem ratione ægrotantes: venæ sectio facta.

Die 3tia. levis dolor lateris sinistri punctorius, levicula febris: venæ sectio & potus tepidus emolliens, eadem adhuc die dolorem sustulit.

Attamen vulnus illud pedis cutaneum eadem die gangrænescere cœpit. Scarificatio facta est partis gangrænosæ, & deligatio cum spiritu terebinthinæ, camphora, unguento de styrace, &c.

Partes gangrænosæ die 7ma. secessere. Tendo nudus, boni coloris, & integer apparuit. Nullus ullibi dolor.

Die 9na. sera vespera tetanus maxillæ per vices accessit; noctu perstitit, ita, ut apicem minimi digiti difficillime utrique maxillæ interponeres. Per vices ea nocte difficulter deglutivit. Alvus non nisi enemate, eoque difficulter movenda. Amaror oris assiduus, amaror & assumptorum. Per vices quoque nuchæ tensionem dolorificam, & caput in posteriora valide retrahentem, conquesta.

Mane diei alterius (decima morbi), symptomatica eadem. Balneum totius corporis; cataplasma anodynum & emolliens ad maxillam; enemata. Opii gr. iv. sex dosibus ex mixtura neurotica propinabantur. A balneo levare se ait. Illud opisthotonicum rarius jam & mitius per vices redit. Maxilla paulo latius diduci potest; noctu vero denuo maxillæ arctius ad se invicem accedunt; ita, ut spatium lineæ dimidiæ vix fuerit relictum.

11ma. morbi mane, eadem, ut noctu. Frequenter exordia opisthotoni recurrunt. Opii gr. v. intra 12 horas ex mixtura neurotica. Bal-

nea ea die bina ; enemata ; cataplasma ex fol. hyoscyami , flor. chamomill. fimo equino ; nil profectum. Datae sunt refractae doses tartari emetici ; non scopo emetico , sed alterante , antispasmodico : nausae inanes , & sine levamine ; nox insomnis.

Mane (12ma.) datur sequens mixtura :

℥. Camph. mucilag. gummi arabic.

solutae , drachm. S.

Opii puri . . . . . gr. vij.

Syrupi diacodii . . . . . unc. j. S.

Aquae chamomillae . . . . . unc. v.

M. D. omni bihorio duo cochlearia : bina balnea : levamen nullum.

Tetanus eo morbi tempore accessit , quo nullibi ullum dolorem est quæsta , atque optime se habuerat.

Magna sugillationis pars discussa est. In infimo sinistro externo femore levis apertura sponte est facta , quæ rubrum humorem effudit & copiosum. Latum in natibus sinistris & impurum ulcus jam inde ab initio.

12ma. nox insomnis : paroxysmi opisthotonici frequentiores : mixtura hesternæ , sed aucta opii dosi. Levamen nullum.

13tia. morbi , frequentiores & validiores paroxysmi opisthotoni. Difficilior in dies & horas deglutitio. Erecta melius habet. Melius etiam , si invadente opisthotono caput vi ab adstante in anteriora urgeatur. Pulsus celeres semper , & hodie solito debiliores. Opisthotonus semper cum metu suffocationis & strangulationis erat conjunctus. Alvus non , nisi enemate sollicitata , parcissima , difficilis ; sudores. Ulcera coloris leviter plumbei , atque hodie ficciora. Vesperi subinde

inde absque loquebatur: mens dein rediit perfecte. Post mediam noctem perlit.

Sumsit in morbi decursu, præter alia superius commemorata, decoctum corticis peruviani, addita sub finem morbi radice valerianæ sylv. liquore anod. min. Hoffm. & syrupo chamomillæ.

SECTION.

In thorace dextro sanguinis grumosi uncia circiter tres. In eo thoracis cavo, sinistro nempe, quod primis diebus pleuritice doluit, nil præternaturale inveniebatur.

In femore sinistro contuso sanguis per telam cellulosa hinc inde deprehendebatur diffusus; non magna quantitate, nec magnas efficiens collectiones. Videbatur illud sanguineum adhuc resorberi potuisse, si ægra vixisset.

Fors in eo erravi, quod non plures fecerim venæ sectiones: tres universim me fecisse scio, primam initio, alteram cum pleuritice inciperet dolere, tertiam invadente tetano. Sed bene habere visa est, usque dum tetanus accederet; hinc plures ante adventum tetani venæ sectiones non feci.

OBSERVATIO X.

Tetanus maxillæ, vulnere superveniens, sanatus.

VOCABAR ad nobilem fæminam viginti aliquot annos natam, octavo graviditatis mense, die 18va Julii 1779. ut consilio interef-

fem. Historiam morbi egregius ejus Medicus
DE BEGONTINA Junior, hanc dedit.

Ante sexdecim dies (scilicet 2da. Julii 1779.),
ex alto decidit, altitudine circiter 14 pedum.
Dextrum crus paulo supra malleolos diffractum
in frustula, quorum quædam ex amplo vulnere
exemta sunt. Calcaneum fractum, & vulneratus
pedis calx vulnere lato.

Repositio facta est: pus tenue; noctes inquietæ.
Dabatur cortex peruvianus, vesperi paregoricum.

Die a lapsu 14ta. utrinque ad maxillæ articulos
sensus constrictionis, identidem increscens,
ita, ut die 16ta. a lapsu, cum me vocarent, vix
digitus posset dentibus interponi. Bacillum ligneum
mordicus tenebat, quo prohibere conabatur,
plenam utriusque maxillæ contractionem.
Pus hodie laudabilius; quies. Nulli hodie ullibi
dolores.

Infaustam feci prognosin, nihilominus sequentia
proposui:

℞. Pulv. cort. peruv.

— rad. valerianæ fylv. ā drach. S.

Moschi.

Camphoræ ā gr. ij.

Syrup. chamomill. q. f.

F. Bolus, dentur tales Nro. viij. ; omni
trihorio bolum sumat.

Vesperi sumat mixturam opiatam; & maxillis
adplicet cataplasma ex foliis hyoscyami, cum
lacte coctis & camphora.

Die 1ma. Augusti per vices accessit levior
opisthotonus, isque frequenter postea rediit ad
diem usque 6tam. Augusti.

Die 2da. August. mane leves partus dolores
ac-

acceſſerant, ſed fugitivi; quotidie horis matutinis reverſi, iterumque evanidi.

Noctes tranquillæ erant, leves ſolum hinc inde motus artuum convulſivi inter dormiendum.

Dolor in loco vulnerato exiguus, & vix ullus toto tempore obſervabatur: quin immo, per omne id tempus, quo tetanus adfuit, dolor in vulnere erat multo minor, quam ante ejuſdem acceſſum.

Inter dormiendum maxillæ ſponte diducebantur, ita, ut bacillus, quem dentibus interpoſuit, ad impediendam plenariam maxillarum clauſuram, in ſomno ſæpenumero ex maxillis relaxatis, atque aliquantum magis hiantibus, elaberetur.

Relicto moſcho & camphora (ab utroque enim remedio multum abhorrebat), uſa eſt cortice & valeriana; veſperi opio.

Die 9na. Auguſt. circa octavam matutinam foetum maturum & vegetum facili partu excluſit.

Pus toto hoc tempore bonum fuit. Sæpius fruſtula & fragmenta officulorum excipiebantur.

Die 26ta. Auguſt. Maritus mihi retulit: Uxorem a 14 diebus non jam indigere bacillo ligneo, quam antea mordicus tenebat; poſſe maxillas parumper diducere: cætera bene valere.

Toto tempore utebatur cortice peruviano, & radice valerianæ ſylveſtris. Convaluit.

Partu primum abſoluto coadunatio fractorum eſt facta.

OBSERVATIO XI.

Tetanus , opisthotonus , epilepsia , probabilius a vermibus , & sectio.

SUTOR 18 annorum a longuo tempore sanus, 5ta. Maji querebatur mane dolorem in nucha continuum, prementem, descendentem per dorsum, oppressionem pectoris a jugulo ad scrobiculum usque. Noctu sudor copiosus.

6ta Maji omnia eadem. Accessit levior, & per pauca minuta durans, maxillæ tetanus. Nox inquieta: sudor multus.

7ma. Maji in Nosocomium venienti, validi caloris sensatio utrinque ad tempora fuit, & lingua multum spurca, subflavescens; quædam oris amarities per omnes morbi dies, halitus acidum spirans, & dolor in nucha pressivus: persistat oppressio pectoris, alvus dura, & pulsus naturali celerior.

Exhibebantur haustus salini.

Die 8va. eadem omnia: totius corporis musculorumque omnium obrigescentia fere continua, sæpe gravior, nunquam omnino soluta; ita, ut nunc tetanus videretur universalis, nunc potius opisthotonus: febris intensior: urinæ croceæ, jumentosæ, semihypostaticæ: sitis: lingua impurissima: amaror: odor acidum redolens.

Alvus, pertinaciter clausa, clystere, primo oleoso, dein acri, referata est. Haustu purgante ex sale amaro & manna iterato propinato ter purgabatur copiose.

Noctu

Noctu binis vicibus epileptice convellebatur. Linguam aliquoties commordebat. Insomnis : inquietus. Finitio insultu epileptico jactitatio , clamor , boatus.

Die 9na febris : sitis. Pectus liberum ; impurissima lingua. Toto hoc tempore videbatur , si quis alloqueretur , veluti subridenti vultu respondere.

Pulsus toto tempore naturali paulo celerior fuit , non durus. Calor naturali vix major. Urinæ cerevisiæ instar , brevi jumentosæ , & paulo post semihypostaticæ , sedimento ex albo rubescente ; supernatante , & vitri parietibus adhærente , forde multa mucosa.

Hac die minor musculorum colli , thoracisque convulsio , agitatioque : at abdomen ligni adinstar durum , & hodie magis quam præteritis diebus. Minor rigiditas brachiorum , rariorque convulsio. Ter dejecit. Dolor hodie utrinque in inguine ; penis identidem arrectus.

Dolor subitaneus & pungens circa umbilicum per vices , & crebro rediit , eoque redeunte subito postrorsum convellebatur ; convulsione mox iterum , sed nunquam ex integro , cessante.

A meridie repente convellitur , respiratione diutissime suspensa ; tandem lividus , ore spumas agens , non respirans , artubus omnibus raro & leviter agitatis , & potius obrigescentibus , intra octavam horæ partem periit.

Pulsus tempore insultus epileptici explorabam ; ii erant tenuissimi , vix observandi , parum celeres , tandem identidem tenuiores , manente celeritate non magna , donec omnia evanescerent.

E X T I S P I C I U M.

Pulmones boni ; sinister sanguine congesto gravior , quam alias solet.

Intestina omnia flatu valdopere distenta. Jejunum coloris leviter ex rubro liventis , in eoque lumbrici aliquot.

Colon , antequam in rectum abierat , vasis ruberrimus , solito majoribus , copiosioribus , liventibus quibusdam , longitudine spithamæ , cum magna annexi mesenterii rubentis portione , erat distinctum ; quod , an inflammatorium fuerit , an sugillatio , an potius congestio sanguinis non inflammatoria , a spasms facta , ignoro.

Omentum solito rubicundius erat. Glandulæ mesenterii majores consueto & infarctæ apparebant : hepar mollius.

An vermes in causa fuerunt ? An erat aliud acre in intestinis , aut alibi ; Tenebræ ubique.

SPARSA QUÆDAM

VARII ARGUMENTI.

DE 19 Juin 1779. nobis infans offerebatur, ^{Penis} quindécim menses natus, qui sequentia ex-^{fissus ;} hibuit. Utrunque erat hernia scrotalis, magna; ^{hernia} major tamen in latere dextro. Dextri lateris ^{vesicæ.} hernia fuit congenita, sinistri vero post tres primum a nativitate menses prodire cœpit, postquam infans assiduos antea, validosque vagitus edidisset. Supra ossa pubis tumor erat, dimidia- tum gallinæ ovum magnitudine æquans, subro- tundus : re accurate examinata, constitit, esse vesicam urinariam, aut ejus saltem quamdam par- tem, quæ inter musculos abdominis rectos, a se invicem dimotos, supra ossa pubis herniose prodiit.

Hæc vesicæ hernia pariter fuerat congenita.

Penis in dorso fissus, quousque eum poteramus oculis persequi.

* * *

Complures repente moriebantur, cum ex febre ^{Mortes} acuta convalesceret, & cruribus adhuc essent ^{subitæ} œdematosis, si forte somno indulserant plus æquo; ^{Hydropi-} aqua enim ab inferioribus partibus subito ad ^{corum.} encephalon decubuit.

Quidam etiam, aliunde hydropici facti, sub- inde subito suffocati perierunt, aquis ad pectus

ruentibus ; aut apoplectici , fero encephalon occupante.

* * *

Tendo in-
sen-
si- Nudum tendinem forcipe varie tentatum , indolentem , hoc anno vidimus.

* * *

Decoc- In gangræna a decubitu , & bubonibus gan-
tum fol. grænosis , magnæ efficacîæ esse usum externum
aut cort. decocti foliorum , aut corticis , salicis albæ ,
salicis albæ an- certo novi.
tisepti-
cum.

Nemo tamen ægrorum gangrænam a decubitu apud nos primum contraxit ; domi vero contractam dicta ratione in Nosocomio sanavimus.

* * *

Febris
venerea
larvata.

Puellæ 18 annorum , semper antea sanæ , a novem septimanis in medio sterni tumor excrevit ossæus ; dolens per vices incertas , interdiu , noctu , dolore scindente , per mammas , & brachia discurrente : subinde dolor penitus quievit : nulla alia signa luis venereæ unquam adfuerunt. Electuarius ex roob sambuc. unc. iij. extr. gratiol. dr. iij. & merc. subl. corros. gr. iij. paratum exhibebatur. Tumor dolorque disparuerunt. Convaluit.

Huc quoque historia pertinet puellæ illius febre quotidiana venerea laborantis , p. 66.

* * *

Luem veneream , aliis præparatis mercurialibus non profligatam , sanavit mercur. sublimat.
non

non raro ; quem , aut solum dedimus cum roob sambuci commixtum , aut admixto extracto aconiti , vel gratiolæ.

Sic herpes pone aurem dextram in collo puellæ , sanissimæ cæteroquin & nulla signa luis monstrantis , sanabatur : variam subiit curationem rebelle malum , causticis & vesicante imposito funditus erosum , iteratis vicibus succrevit , veneream originem tandem suspicabamur. Verum , nec litus mercurialis , nec quæcumque hydrargyri præparata , profuerunt. Sublimato & extracto aconiti , cum roob sambuci commixtis , herpes cessit , nec rediit posthac.

Multa nobis exempla visa sunt luis venereæ , mercurio sublimato corrosivo perfectè sanatæ. Verum in re obvia certaque , atque ab uno solum alterove contra tot alios ac tantos in dubium vocata , nolo diutius versari.

Visi tamen sunt morbi venerei quidam , qui , mercurio sublimato rebelles , aliis obediverant mercurialibus remediis , atque his quidem præ illis.

Hinc nullam mercurii præparationem semper , & ubique , *in omni & singula* lue venerea , de prædicandam , tamquam *universale antivenereum* remedium , arbitrabamur.

Idcirco modo *huic* modo *illi* præparato locus erat ; pro diversa ægrotantis aut *idiosyncrasia* , aut ipsius morbi venerei in variis hominibus *diversa modificatione* , aut luis cum aliis morbis morbosisque conditionibus *diversa complicatione*.

Male ergo mercurium sublimatum ex cura antisyphilitica quidam penitus proscriptum voluerunt , tanquam aut inutilem , aut & perniciosum. Sed male quoque tamquam remedium , quod semper & ubique *optimum* esset , commendaretur.

Illi igitur, qui luem eo remedio sæpe & cum constantia fanatam referebant, non fuerant atro calculo notandi, tamquam sublestæ fidei, aut deceptores, utpote quos vel maxime uterata, castaque & sine metu, & sine spe, variis in regionibus, capta observatio mirum quantum iustificat.

Profecto non merebantur magni SWIETENII manes incusari tamquam nimium quondam creduli, atque ab aliis decepti. Veras esse observationes, de mercurii sublimati emolumento; SWIETENIUS suis ipse oculis usurparat non raro, & experientia propria edocebatur, cui hodiernæ quoque observationes suffragantur.

Liceat hoc loco illis respondere, qui malevolis rumoribus circumventi, observationes quasdam Viennenses atque experimenta iis verbis in dubium vocant, ut revera omnem his fidem denegare probe constet.

Omnia experimenta de remediorum quorundam facultate Viennæ capta ex ipsorum auctorum testimonio id docent, hoc vel illud remedium non raro profuisse præ alio quocumque, atque in morbo desperato: aliquoties tamen non profuisse; nocuisse etiam subinde.

Sed ecce rem quamdam propemodum incredibilem! paucorum illepedissimorum hominum invidiosa, ac falsitatis dudum convicta relatio de permodesto hoc virorum gravium asserto triumphavit!

Verum obtrectationem hanc, temere atque imprudenter prolatam, tempus ipsum & repetita clarissimorum per Europam virorum experimenta exarmabunt.

* * *

*

* * *

In fœmina venerea venereis maculis & tophis tibialibus laborante notabatur quotidiana dolorum exacerbatio circa meridiem exacte recurrens: noctes bonæ erant; mercurio sublimato corrosivo sanabatur.

Exacerbatio dolorum venereorum meridiana.

Rheumatismus tibiæ venereus omni alterno die interdiu rediit horis constitutis; noctu siluit. Tibiæ denudatæ, & aëri frigido expositæ multo mitius doluerunt.

Dolores venereos diu noctuque continuos contigit videre; itemque in alio ægro continuos diu noctuque in certa quadam brachii parte, quum alia quædam ejusdem brachii plaga solum noctu doleret.

* * *

Angina mercurialis, item ulcera mercurialia faucium bene debebant distingui ab angina venerea, & venereis ulceribus. Ulcus enim faucium venereum mercurio sanabatur; ortum vero a nimia hydrargyri ingesti quantitate, purgante rhabbarino & myrobalanis, parce, sed frequenter exhibitis, & collutoriis adstringentibus fuerat sublatum.

Angina mercurialis.

Angina mercurialis vesperi atque per noctem intendebatur, & ob hanc vespertinam exacerbationem venerea esse videbatur.

Subinde ulcus faucium, quod initio miasmati venereo debebatur, usu hydrargyri, properantius & copiosius exhibitum, non consolidabatur. Ulcus enim venereum deletum miasmate transibat in mercuriale.

* * *

* * *

Curationis difficultatem in lue venerea potius ex tempore, quo miasma intra corpus delituit, quam ex symptomatum gravitate, aut numero, dimetiendas arbitrabamur. Inveteratum, atque annosum morbum, & palliante subinde cura mirificatum, laboriose sanavimus, & tarde, & acrioribus solum hydrargyri præparatis, aliisque etiam remediis, pro morbi complicati natura in opem vocatis. Luem vero recentem, utut pleno venereorum graviumque symptomatum agmine stipatam, absque alterius, aut morbi, aut morbosæ conditionis consortio, sanavimus citius, & mitioribus mercurii præparatis, atque iis plerumque solis.

Lues non raro levis initio visa est, & ob pauca, eaque dubia symptomata, de ejus præsentia ancipites subinde hæsimus. Pauxillum mercurii dabatur, mox certa luis signa comparuerunt, morbo, e latebris in lucem protracto, & quis esset, monstrante.

* * *

Binas puellas hydrargyro sanavi, sorores, 10. unam, alteram 11. annos natam, rheumate venereo, & tophis affectam utramque; probis moribus, & circumspecte educatas, sanas ad id usque ætatis. Nulla alia luis signa aut præcedebant, aut comitabantur; parens ajebat, se adhuc cœlibem gonorrhœa laborasse, diu durante, atque neglecta, donec sponte evanesceret. Illæsam uxoris sanitatem & fuisse antehac, & adhucdum esse. Sanatis puellis, quin iis adhucdum ægrotantibus; parens anginam, noctu gravio-
que-

querebatur; cuius quosdam, utut leviores assultus, sæpius jam, & a multis annis persensit, fugaces tamen: frons quoque maculis effloruit, quales in venereis solent, ulcerabatur labium oris superius, & fauces. Tandem sanabatur decocto guajaci & antimonii, & mercurio sublimato corrosivo cum extracto aconiti; ita tamen, ut labium superius identidem de novo ulceraretur, donec remediis mercurialibus, ad ipsam effectam plagam adplicatis, consolidaretur. Triennium est, ex quo integra sanitate gaudet.

Puella quædam, undecimum ætatis annum nondum egressa, tophos in utraque tibia exhibebat, & articulorum syphiliticos cruciatus; ante hanc ætatem prorsus sana, & absque aliis luis signis. Omnis suspicio procul abfuit morbi confortio contracti. Puellæ mater dolorem cubiti sinistri, plurimis annis, noctu exacerbatum, & jam ante, quam enixa prolem esset, persensit. Dolore tandem hoc anno præter modum incremente nos adiit, filiam una adducit; utramque mercurio sublimato ita sanavimus, ut per annum ad id usque tempus, quo hæc scribo, ambæ incolumen vitam degant, & veteris doloris immunem.

Fomes venereus hæreditate acquisitus videbatur in his puellis, & pubertatis annis jamjam instantibus, prorupisse quasi recluso carcere, & viribus ab ætate acceptis.

* * *

Triginta quatuor annorum vir gonorrhœam ante aliquot annos, iteratis, ni fallor, vicibus, contraxit. Decocto lignorum copiose poto gonorrhœa sanata, articulorum dolor sublatus est, diu-

diuturnus, & blanda noctis silentia turbans. Angina nocturna ulcerosa, maculæ syphiliticæ in facie, atque ulcus impurum in parte capitis supremi capillata pone frontem. Labia ulceris elata erant a tela cellulosa prætumida, & luxuriose excrescente. Utebatur decoctis variis, antimonio, litu quoque mercuriali, & variis quoque hydrargyri præparatis per sex menses continuos: angina & artuum tortura emendabantur; ita tamen, ut vagus vesperi noctuque dolor, mitior quidem, nunc hanc, nunc illam corporis partem impeteret. Ulcus cicatricem pertinaciter renuebat, fundebatque pus non illaudabile; facies cæterum sanissimi hominis, & habitus corporis plenus, atque athleticus.

Cum saliva identidem, utut non supra modum, moveretur, & faciem bene coloratam, & paulo turgidiorem viderem, blandis & eccoproticis remediis quotidie alvum sollicitare constitui, prescripto simul parciore victu. Animus erat, vim humorum, ob usum hydrargyri longiorem validius caput petentium, avocare, atque ita pertinaci ulceri subtrahere pabulum, ut imposito deinde siccante remedio, & levi mechanica pressione laxis & luxuriantibus plagæ carnibus admota, hæc perennis puris scaturigo exarescat.

Longo eccoproticorum usu siccatum ulcus est; at mansit vagus ille per vices & noctu maxime incurrens rheumatismus, orto in media clavicula sinistra tumore osseo, dissectæ nucis avellanæ hemisphærium æquante, dolente, si rudius tetigeras, noctuque. Ulcus ipsum post paucas septimanas, cum recenter obducta cicatrix cæsariem fictitiam, qua locum crinibus carentem tegebat, ægrius ferret, & obortis forte subtus cæsariem sudoribus, vehementer pruriret, recruduit, neque

que amplius adhibita quacumque methodo cicatricem admisit. Exostosis unguento mercuriali inungebatur, imposito extra inunctionum tempora mercuriali emplastro.

Cum per quatuor menses nihil proficeretur, enfebrim validam, cum faciei totius erysipelate, repente exortam; facta venæ sectio, & dati potus antiphlogistici, atque etiam emeticum. Post quatuordecim dies a febre profligata ulcus coa-
lui, evanescente exostosi, artuumque vago dolore.

Post quatuordecim septimanas cephalalgia hominem ex improvise adorta est, dolorque in loco nuper cicatrizzato validior. Secta vena est, & antiphlogistico victu paucos intra dies convaleuit.

Exacto iterum mense idem capitis dolor eodem modo sanatus est.

Inde firma & vegeta ad hunc usque diem valetudo perstat.

Exostosin & arthritidem vagam & ulceris pertinaciam, hydrargyrosis cicuravit solum, non autem penitus devicit. Vehementior febris auxilio fuisse contra antiquum morbum videtur; quam utinam in rebeli nonnunquam atque inveterato malo, ita excitare possemus, ut, quousque salutaris foret, intenderetur, neque eos tamen idcirco limites, quos intra ipsius vis medicatrix consisteret egrederetur!

Articulorum dolores nocturnos & tophos, in aliis quoque nulla subinde ratione sanandos, febris sustulit, quæcumque demum, & undecumque exorta.

Ipsæ certe febres, teste SENECA, quædam genera valetudinis levant; & febris, quod maxi-

me mirum videri potest, sæpe præsidio est,
 CELSUS.

* * *

Quous- Curam antiveneream eousque protrahendam,
 que con- donec omne miasma penitus fuerit exstinctum,
 tinuanda quivis concedat; sed, quæ signa sunt miasmatis
 cura au- ex toto deleri? an symptomatum plena evane-
 tisyphili- fcentia? verum constat indubitato, luem, quæ
 tica? penitus exstincta videbatur, fuisse nonnunquam
 solummodo ad tempus enervatam, & absque novo
 contagio, denuo, sero licet, repullulasse.

* * *

Scirrho- Scirrhos mammarum dolentes & cultro exsce-
 rum sub- tos aliquoties examinavimus; substantia dura
 stantia. erat, & molliorem cartilagineam consistentia &
 colore æmulabatur; ita, ut nihil organici super-
 esset, & corpus adpareret homogeneum, ac car-
 tilagineum.

* * *

Fractio- Habuimus duos in Nosocomio ossibus fractis.
 rum coa- Unus brachium fractum repositumque sæpius ini-
 litus im- tio commovit. Non est unio facta, licet post
 peditus. aliquot dies quietissimus cubaret, & fracta non
 dislocaret. Alter & brachium & femur simul
 confractum habuit. Brachium consolidatum est,
 non autem femur, etsi fractos artus ne hilum
 commoveret.

* * *

Sectio In corpore fæminæ, ex morfu rabidi canis hy-
 fæminæ drophobæ factæ, accuratissime lustrato culter
 hydro- ana-
 phobæ.

natomicus nihil prorsus alieni læsique potuit detegere.

* * *

Multi hoc anno visum nostro auxilio recuperarunt ; cataracta subinde *extracta* , subinde vero *depressa*.

Non perinde nobis erat , an *hac* , vel *illa* ratione cataractæ medeamur ; sed erat non raro locus *extractioni* , nonnunquam vero soli *depressioni*.

Operatio per *extractionem* nunquam instituebatur , ubi rheumaticus alicubi dolor , aut arthriticus ægrum vexarat , aut cephalæa , aut hemi-crania ; nec iis , quibus tempora doluerunt , nec frequenti ophthalmiæ , aut erysipelati sæpe recurrenti obnoxiiis ; nec quibus tussis longa , aut facies pustulosa fuit , aut dentium & gingivarum conditio prava ; neque illis demum , quibus alterutra cornea opacari incepit , aut oculus vasis sanguineis amplioribus , aut varicosis perreptabatur. His instituta cataractæ extractio plerumque male cessit , & oculus post operationem inflammabatur ; visu posthac aut imminuto , aut etiam penitus amisso.

Eo autem in casu *depressio* solummodo locum habuit.

Hanc vero acu argentea instituebamus , non in apice hastata , sed in conum longiorem excurrente & tenuem ; cum ejus manubrium calami scriptorii crassitiem & formam cylindri & septem pollicum longitudinem haberet.

Hoc instrumentum ex argento confectum dixi , sed cupro largius admisto ; ut apici conoideo & subtiliori quædam firmitas & robur esset.

Acus ita comparata , duobus digitis comprehensa , lente gyrando ita intra oculum immittebatur , ut nulla adhibita vi , sed solo ferme pondere proprio , adigeretur.

Depressionem hoc modo institutam oculus ita ferebat , ut deligatione vix opus habuerit , nihilque unquam mali sit consecutum , nec fuerit ægro necessitas decumbendi ; præstabat tamen oculum deligare , cum lucem repente admissam non raro ægerrime ferrent.

Ante , aut post , depressionem valentioribus sanguis detrahebatur.

Unus , cataracta depressa , multis vicibus & cum labore vomebat ; nihil tamen inde mali est consecutum , neque ideo depressa lenticula atque infra vitreum corpus abscondita , priorem stationem repetiit.

Quibus lenticulam extracturi eramus , parari corpus debuit , aptumque reddi , operationi subeundæ.

Diebus aliquot ante operationem tenuiori victu utebantur , & sanguinis detractio.

Non quovis anni tempore æqualem sortem experti sumus ; averfabamur constitutiones rheumaticas , illas præprimis , ubi ventres supremi præ infimis impetuntur.

Facilem quotidie alvum habere , post operationem mirum profuit , eamque enemate sollicitare potius placuit , quam remedio purgante , utut leni.

Post operationes quascumque chirurgicas dolor in plaga vulnerata intendebatur , nisi æger quotidie & facile dejiceret.

Æris boni habenda est cura peculiaris ; hinc præstat , separato cubiculo committere , cui lentem

tem volueris extrahere. Inter alios enim ægros decumbentes aëre vefcuntur immundiore, & in febres tunc epidemicas, aut motus faltem febriculofos, facilius labuntur. Febris autem, utut levis, & forte folum ephemera, id efficiet, ut morbifica materies in ea corporis parte figatur, quæ ante febrim imbecillior fuerat dolueratque; in oculo nempe vulnerato.

Has cautelas nos ufus docuit, & eventus quidam non boni, fed quos vitare poft hac didicimus.

Hora poft extractionem elapfa, & oculo, num fe omnia ex voto haberent, denuo explorato, cataplasma impofuimus ex mica panis albi & pulpa pomorum acido dulcium, cum aqua coctis, addito florum sambuci pauxillo.

Maturus hic ufus cataplafmatis id fecit, ut inflammatio præpediretur; quam fubinde experti eramus, cum vifus diminutione, aut etiam jactura, priusquam hoc ufi confilio effemus.

Hinc omnibus ferme indiscriminatim poft operationem hunc fotum admovebamus.

Non erat eadem in inflammationem apud omnes proclivitas: vidi enim in extractione cataractæ fecundariæ oculum cultello, forfice, hamulo diu multumque vexatum, quin ulla fuerit inflammatio fecuta; ubi aliam, in alio homine fufceptam, lentis extractionem, cito & nitide & fine ulla oculi infigniore moleftia peractam, inflammatio dira excepit.

Videor mihi obfervaffe, eos, quibus fub operatione aliquid humoris vitrei effluxit, fuiſſe ab inflammatione, tantopere metuenda, & a cujus abſentia omnis ferme operationis felicitas dependet, magis immunes.

Deperdita quondam majori vitrei humoris portione, oculum semicollapsum, intra nychthemeron denuo sano æqualem deprehendi turgidumque & vulnusculum clausum.

Emissus humor aqueus in alio Ægro post dimidiam horam denuo erat restitutus.

INDEX

In partem primam, secundam atque tertiam.

A

ABDOMINIS tumores difficillime sæpe dignoscuntur.
Part. III. Pag. 273.

Abortus epidemici. III. 33. 73.

———— vitriolo cupri excitatus. III. 269.

Abcessus in cerebello. I. 178. III. 157. 159. In eadem
parte, alter circa os petrosum, tertius circa sinus la-
terales in cadavere apoplectici. I. 178.

———— in prostatica. I. 104. 153.

———— ventriculi versus cavum abdominis disruptus.
I. 179.

Aconitum. Quamnam quantitatem extracti ferre quis
possit. III. 115.

Adstringentium in Dysenteria usus. II. 100.

Aër conclusus, putridus, ventriculi vim infringit. II.
139. Febrim gastricam, aut nosocomialem excitat, ibid.

———— frigidiusculus, & recens maximam vim habet
in prohibendis morbis biliosis. II. 139.

Ammoniaci salis vires incidentes, attenuantes. I. 78. 79.

———— flores martiales cortici peruviano optime jun-
guntur. II. 197. Profuerunt in tertianis. III. 80.

Anagallidis flore luteo extractum est solvens optimum.
III. 197.

Angina mercurialis. III. 301.

———— rheumatica. I. 58.

———— scarlatinam febrim concomitans. II. 20.

———— verna anni 1779. III. 79.

Anni 1775. Constitutio & morbi. I. 1.

———— 1776. I. 5. 22. 52. 68. 73. 76. 85. 90. 91.

———— 1777. II. 1. 3. 16. 19. 31. 33. 35. 37. 196. 200.
207. 231. 261.

Anni 1778. Constitutio & morbi III. 3. 6. 21. 33. 41.
42. 43. 45. 47. 51. 52.

———— 1779. III. 61. 69. 71. 77. 79. 80. 82. 84. 86.
91. 103. 113.

———— partes quædam præ aliis sunt perniciosæ. I.
189.

Anthrax in brachio. II. 117.

Antidysenterici nomen cui remedio, si ulli, competat.
II. 274.

- Antiphlogistica quænam sint, disquirunt. II. 54. 55. 56.
 Aortæ arcus solito amplior. I. 136.
 ——— inflammatio. II. 251.
 ——— principium osseum. I. 156.
 ——— truncus descendens osseus. I. 136.
 Aphthæ pustulosæ & ulcerosæ. II. 112. Earum generis & affinitas. II. 112. 113. Cura. II. 142.
 Apoplectici examen anatomicum. I. 178.
 Apoplexia rheumatica. III. 92.
 Apoplexiæ causa in latere cerebri sinistro reperta, licet latus oppositum corporis paralyticum fuerit. I. 137.
 ——— distinctio. I. 137. 138.
 Aqua in abdominis capacitate collecta. I. 100. 128. 184. II. 247. 269. III. 253. 266.
 ——— in pectoris cavo. I. 95. 99. 103. 133. 148. 156. 171. II. 247. 256. III. 255. 273.
 ——— in pericardio visa. I. 161. II. 257. III. 253.
 ——— inter meninges cerebri detecta. I. 136. 148.
 ——— in tunica vaginali testis. I. 104. III. 256.
 ——— in ventriculis cerebri. I. 156.
 Arteria aorta ossea. I. 136. 156.
 ——— pulmonalis pro parte ossificata. I. 136.
 Arthritis sæpe oritur ex præmaturo corticis peruviani usu. I. 89. Quomodo hæc sanetur. I. 90.
 Arnicæ flores. Observata circa eorum usum. III. 109. 115.
 ——— Radix. Hujus vires in febribus gastricis mesentericis, putridis, malignis. I. 78. II. 274. In dysenteria. I. 86. II. 35. 274. Observationes circa eam. III. 112. 181.
 Asthmatis species variæ. I. 95. III. 104.
 Atmosphæræ diversus habitus ad hominum diversam valetudinem, quando demum determinari poterit. I. 46.
 Atrophia, rheumatismos originis gastricæ, male curatos, insequuta. III. 22.
 Auenbrugger. Ipse inventum, de percussione thoracis, ut signo abstrusorum morborum, laudatum. III. 106.

B.

- B**ELLADONNÆ radice extractum in Chorea S. Viti laudatum. III. 278. In convulsione. II. 280. In epilepsia. III. 281. 283. Mutationes ab hoc extracto in corpore observatæ. III. 281.
 Biliferis ductibus omnino perviis, icterus tamen adesse potest. III. 247. 251.

Biliofi

Bilioſi morbi non ſemper iidem ſunt. I. 24. 77.

———— Aër frigiduſculus & recens maximam vim
habet in prohibendis illis. II. 139.

Bilioſorum rubor. II. 86. 130.

Bilis nomine crudus & amareſcens apparatus, in ven-
triculo & ejus vicinia collectus, venit. I. 22. Unde
originem trahat. I. 23. Ejus differentia varia I. 23.
Eſt adultæ ætatis & autumn ſoboles. I. 24. Bilioſi
tamen morbi in aliud anni tempus ſæpe incidunt. I. 24.
Quomodo morbi bilioſi veris & adultæ ætatis diffe-
rant. ib.

Bilis poſt capitis læſiones imperium. III. 149.

———— qualitate & quantitate peccans, morborum
malignorum & petechialium ſæpe cauſa eſt. I. 119.
Hæc diverſa ratione nocet & occidit. I. 120.

Bronchiorum rami oſſei. I. 161.

Bubones gangrænoſi. Decoſtum foliorum & corticis ſa-
licis albæ tanquam egregium remedium laudatum.
III. 298.

C.

CALCULUS. Choledocum ductum obturans. I. 34.

———— In duodeno viſus. I. 184.

Calculi in veſicula fellea inventi. I. 166. 184. 187. II.
245. III. 271. Tres hanc veſiculam penitus replen-
tes. I. 166.

———— ſectio per lithotomum occultum inſtitua I. 83

Cancroſus tumor arcui majori ventriculi inſidens. I. 133.

Capitis affectus plures & graviores a ventriculi & intelli-
guntur vitio oriuntur, quam ab idiopathica encephali
labe II. 63.

———— læſiones. Animadverſiones circa eas. II. 275.

III. 143. 145. 147. 149. ſeq.

Carotides arteriæ oſſeæ. I. 136. In ſiniſtro latere admo-
dum diſtenta. I. 136.

Cartilagineſtæ coſtarum iſtericæ. III. 265.

Carunculæ. An in urethra ex male curata gonorrhœa
excitantur. I. 105.

Cataractæ a rheumate lentem afficiente. III. 91. Aliarum
origo. III. 277.

———— cura nunc in extractione, nunc in depressione
conſiſtere debet. III. 307. Obſervationes circa has
operationes. III. 308. ſeq. Eventus inſtitutæ opera-
tionis. III. 50.

Catarrhus. De hoc morbo obſervationes. III. 26. Di-
ver-

- versæ catarrhorum species non sunt confundendæ.
 II. 4. Sæpius negliguntur, & cur? II. 4. 5. Catarrhus serofus, febris catarrhalis benigna. III. 27.
 Inflammatorius. 28. Peripneumonix comes. 28. Gastricus, biliosus putridus, malignus. III. 29. II. 5.
 Convalescentium ex febre maligna. III. 29. Post morbillos æstate 1777. 30. Catarrhalis febris anno 1777. observata. II. 3. 17. 20. Ejus cura. II. 4. 18.
 Catarrhus, a peripneumonia aut plueritide biliosa sola mali vehementia differens. I. 17. Annis 1775 & 1776 per totam fere Europam grassata ibid. Conveniebat cum eo, qui anno 1580 Europam infestabat. I. 18.
 Symptomata morbi. 18. 19. Quænam profuerint. 19.
 Comparatio hujus morbi cum eo, quem descripserunt alii, catarrho. 19. 20. 21. In omnibus morbus non fuit idem. 21.
 Catarrhus & Coryza canum. III. 31.
 Cathetere vulnus in urethra productum. I. 113.
 Catheterismus diverso successu institutus. I. 101. 102. 111. 155.
 Cerebelli abscessus. I. 178. III. 157. 159.
 Cerebri & cerebelli in febre petechiali singularis degeneratio. II. 265.
 ——— affectiones idiopathicæ a sympathicis difficile distinguuntur. II. 37.
 Cerebri degeneratio in sæmina, cui, febricitanti, parotides erant subortæ III. 95. In phrenitide. III. 156. seq.
 ——— post fracturas cranii. III. 146. 152.
 ——— inflammati signa ambigua sunt. III. 138.
 ——— substantia morbosa. I. 119. 156. 163. II. 265. III. 95. 146. 152. 156.
 Cereorum, urethræ immissorum, utilitas in suppressione urinæ I. 106.
 Chloroticarum febris continua. III. 54.
 Choledochus ductus angustissimus. III. 260.
 ——— Calculo obturatus. I. 134.
 ——— Impervius. III. 256.
 ——— Obsessus corpusculis rotundis. III. 260.
 ——— Parietes duros & crassos habens. III. 263.
 Cholerae observatio. I. 75.
 Chorea S. Viti. Usus extracti radicis Belladonnæ in hoc morbo. III. 278. 287.
 ——— antihelmenticis & pituitam incidentibus sanata. III. 286. 288.

- Choroïdeus plexus hydatidibus obsessus. I. 119. III. 262.
 Coli situs, ac decursus, insolitus. I. 148. 151. Dilata-
 tio magna. I. 151. Quid mali hæc faciat. I. 153.
 Contorsio funiculum referens. II. 256.
 Colica a rheumate interaneo. III. 71.
 — Biliosa ejusdem cum Dysenteria profapia, cito
 sanata. I. 83.
 — Biliosa subinflammatoria. II. 206.
 — pituitoso-biliosa. II. 83. seq. 93.
 — Saturnina. II. 179. seq. Ejus cura 189. Com-
 plicatio cum aliis morbis. III. 194.
 Colicus dolor, pulsibus & urina bonis, per aliquot dies
 valde tolerabilis, subito lethalis fieri potest. I. 167.
 — Cautelæ in doloribus colicis observandæ. II. 95.
 Constitutionis unius in aliam transitus, indeque natæ
 febres complicatæ. II. 74.
 Contagia. Quæ & quot dentur. II. 39. III. 223.
 Convulsio Chronica. Usus extracti radice Belladonnæ
 in eadem. III. 280.
 — ex terrore. III. 284.
 Cordis dilatatio immensa, in asthmatico. I. 179. 184.
 186. Post repetitas pulmonum inflammationes non
 raro reperitur. I. 99.
 — flacciditas summa. I. 186.
 — magnitudo insolita. I. 156.
 — vasa coronaria mirum in modum dilatata. I. 99.
 117.
 Cortex Peruvianus qua ratione febribus medeatur. I. 54.
 In febribus larvatis auxilium non adfert. I. 54. Præ-
 maturum ejus usum sæpe mala insequuntur. I. 89.
 — cum floribus salis ammoniaci martialibus com-
 binatus, optimum sistit febrifugum. II. 197.
 — quomodo in phthysi & in qua specie conveniat.
 I. 129.
 Cotunnii vesicantia in ischiade applicandi methodus lau-
 data. I. 67.
 Cranii fissura & fractura. Examen in cadaveribus insti-
 tutum. III. 146. 152. 154.
 Critici dies. Controversia de dierum criticorum varieta-
 te unde nata. I. 44.
 — Doctrina verior horum dierum, observationibus
 recentiorum stabilita. I. 44. 45.
 — Observationes circa eosdem. II. 140.
 Cysticus tumor supra sellam turcicam & nervum opticum
 hærens. I. 178. Ovario adnexus. I. 179.

D.

- D**EBILITATIS veræ in morbis biliosis causa, & medicatio. I. 135. An vesicantia profunt? II. 136.
- Defluxiones variæ & ad partes varias. III. 100. seq. 109. 114.
- Delirium biliosum. I. 11.
- Diaphragma. Laminæ ejus cartilagineæ. III. 265.
- Inflammatum. II. 252.
- Multum versus abdomen pressum a pure, in cavo thoracis collecto. I. 100.
- Diarrhœa. In qua specie radix arnicæ præcipue conveniat. II. 274.
- symptomata pleuriticis non semper periculosa. I. 14. 42.
- febris lentæ nervosæ accedens, ejusque cura. II. 25.
- Dolor capitis biliosus. I. 24. Symptomata hujus morbi & medendi ratio. I. 25. 26.
- Doloris punctorii causa in pleuriticis & peripneumoniacis quorsum referri debeat. I. 97.
- Dolores venerei nocturni, suborta febre, sæpe sanantur. III. 305.
- nonnunquam interdum graviores sunt, noctu mitiores. III. 66.
- Duodenum a statu naturali recedens. I. 134.
- Dura mater cum pia inflammata. I. 117. pus inter eas effusum. III. 157. Ictericæ. III. 260. 261.
- Dysenteria anno 1776. observata. I. 79. Quomodo sanata sit. I. 80. 86. 89.
- anno 1777. visa, a præcedenti diversa. II. 97.
- Frequentior & lethalior inter captivos fuit. II. 99.
- Cognatio inter dysenteriam & rheumatismum. III. 88.
- Complicatio ejus & varia divisio. III. 171.
- Tentamen divisionis novæ. III. 86.
- Contagiosa an sit. III. 222.
- Exitus varii in sanitatem III. 197. In Diarrhœam. 198. In dysenteriam chronicam. 199. In Tenesmum varium. 200. In Rheumata artuum. 201. In urinæ difficultatem. 203. In hydropem varium. 204.
- Indoles & sedes materiæ dysentericæ. III. 220.
- Natura dysentericæ unde possit determinari. III. 185.
- Observationes variæ, circa hunc morbum. II. 99.
- Dy-

- Dysenteria. Prophylaxis hujus morbi. III. 224.
 — Putrida. III. 183.
 — Quænam instructio plebi danda, regnante hoc morbo. III. 226.
 — Remedia varia antidynterica. III. 215. seq.
 Non datur universale. 238. Arnicæ radix laudem meretur. II. 35. 274.
 — Rheumatico-biliofa, composita ex dysenteria simplici; & biliofa materie commota. III. 177.
 — Sicca qualis fit. I. 89. III. 87.
 — Simplex. III. 171. Quid profuerit & nocuerit. 172. 173. Explicatio methodi medendi aliorum. Ibid.
 — Ulcera intestinorum in dysentericis perrara. III. 221.
 — Verna, ut rheuma intestinorum phlogisticum, sanata. III. 71.
 Dysenteriarum quatuor æstatum comparatio. III. 229.
 Dysenterica biliofa febris. III. 179. Rarius periculosa fuit. Ibid. Nisi complicata inflammatione. 180. Methodus medendi qualis fuerit. 180. Quos exitus habuerit. 181.
 Dysentericorum dissectiones. III. 223. seq.

E.

- E**LECTRICITAS quid in paralyfi saturnina fecerit. II. 271. 272. In Epilepsia inveterata. III. 283.
 Emeticorum usus in morbis malignis. I. 121.
 — pleuritide vel peripneumonia biliofa. I. 9.
 — rheumatismo biliofa. I. 16.
 — dolore capitis bilioso, cum catharticis. I. 25. 26. 27.
 — vires purgantia supplere non possunt. I. 37. seq.
 — præ solis purgantibus præstantia I. 39.
 — optimum. I. 39.
 Emollientium in dysenteria usus II. 100.
 Empyema pleuritides rheumatico inflammatorias promtius insequitur III. 107.
 Enteritis rheumatica I. 55. Non adeo gravibus stipatur symptomatibus, quam vera. I. 56. Quomodo curata fit. I. 58.
 Epilepsia vomitoriis sanata. II. 105. Vesicantibus curata. II. 106. Extracto radicis Belladonnæ. III. 28.

Epi-

- Epidemicæ constitutionis genium, omnes morbi, per id tempus orti, assument. II. 46. 47.
- Epidemicorum morborum cognitio est dux & acus nautica in assequendis innumeris aliis affectionibus morbosus correignantibus. III. 25.
- Equitatio an in phthysicis laudari mereatur? I. 131. In quibus morbis conveniat. Ibid.
- Exanthemata scabiem referentia. III. 55.
- Exanthemata, quæ in corporum externa superficie, in febribus malignis proflare solent, etiam in ventriculo, & passim alibi in corpore reperiuntur. I. 121.
- Exanthematum genesis in fordibus systematis gastrici fere semper quæri debet. I. 31.
- Exostosis, in clavicula, ex causa venerea. III. 304.
- Expectorantia in vera pulmonum inflammatione nocent. I. 13. Quando conveniant. II. 14. 43. Remedium hujus generis optimum. I. 39.

F.

- F**EBRES Exanthematicæ an stricte sint contagiosæ. II. 39.
- Larvatae, anno 1776. observatae I. 53. Primaria harum sedes in systemate gastrico fuit. I. 44. In solo Corrice auxilium non quærendum. I. 54.
- Veteres in denominandis febribus, non eodem modo, ac recentiores fuerunt versati. I. 141.
- Febris æstiva anni 1777. Ejus in variis individuis lusus varii. II. 59. Reflexiones circa hanc. II. 125. Complicationes ipsius cum aliis morbis. II. 146. Cum vulneribus, ulceribus. II. 147. Cum lapsu ab alto, læsionibus capitis. 148. 276. Cum variolis, morbillis. II. 148. seq. Cum colica saturnina 178. Mutationes ipsius variæ aliæ. 198. 200. seq. Symptomata diversa, atque metastases. 204. Ægritudines, quæ hanc febrim exceperunt. II. 239.
- Anginosa. Usus vesicantium in hac angina. II. 22.
- Biliosa, quæ anno 1777. grassata est, mirificis symptomatibus stipata. II. 36. Varia ejus complicatio. II. 37.
- neglecta, seu species malignæ febris cum symptomate phrenitico. II. 61. 63.
- putrida, maligna. I. 140. II. 34. Medendi ratio. I. 142. Materies subinde ad vias secundas, & ad pectus decumbit. I. 176.

Febris Dysenterica. III. 179. Putrida dysenterica. III. 183.

———— putrida, pituitosa, quomodo fiat maligna. II. 14. 34. 137. Quænam tunc methodus conveniat. ibid.

———— Bilioso-pituitosa cum morbillis & miliaribus complicata. II. 161. 162. 166. 171. 173. Cum morbillis & variolis. II. 35.

———— Catarrhalis, anno 1777. observata. II. 3.

———— Epidemica invitatur frigide potu, æstuante corpore. II. 176. Terroris noxæ in producenda ea. II. 176. Mœroris. ibid. Iræ. 177.

———— Erysipelatosa. II. 116. 237.

———— Gastrica. Quali modo lingua sese habeat. I. 142. Cura ipsius. 142. 143.

———— Aër conclusus, putridus, hanc excitat. II. 139.

———— Inflammatorio-putrida. III. 46. Peculiaris species, putrida, sanguinea. III. 72. seq. 93. Phrenitica. III. 162.

———— Lenta nervosa. Descriptio ejus, quæ 1777. observata est. II. 23. Symptomata, quæ sese subinde junxerunt, eorumque cura. 25. Varia complicatio, & varii gradus. 27. Differentia in sæminis & viris. 28. Methodus medendi. ib. seq. Subinde malignitatem induit. 29. Incerta fuit duratio. 30.

———— Maligna. Historia talis febris. I. 118. Non tantum ex putrido, crudo, primarum viarum apparatu producitur, sed & bile quantitate & qualitate peccante. I. 119. II. 14. Confirmatur hoc sectione Anatomica. I. 119. Observationes variorum institutæ in cadaveribus eorum, qui hac febre laborarunt. I. 120. Emeticorum in his febribus usus. I. 121.

———— Quibus modis ægros jugulet. I. 189.

———— Non contagiosa. II. 140.

———— Notio hujus febris varia. II. 13. Non est specifica & sui generis, sed alia est in alio malignitas. II. 15.

———— Miliaris. II. 108. Proprietates ipsius quædam & medendi ratio. 109.

———— phrenitica. III. 163.

———— Petechialis & sectio. II. 262.

———— Pituitosa. Materiæ hujus sedes, crises. III. 97. Differentiæ inter hanc & biliosam. 89. Varietates, complicationes, cura. 99.

———— Puerperarum. II. 45. Inflammationem mentieba-

batur, sed erat a bile. II. 46. Subinde tamen est inflammatoria. 48. Pulsuum fallacia in hac febre, ut in aliis. 50. Cujusdam puerperæ casus descriptus. 50. Quænam nocuerint. 41. Profuerint. 53. Medendi ratio. 54. 57. Cur puerperas potius, quam gravidas invadat. 57. Febris Putrida. Non omnes febres hujus generis eadem methodo sanari possunt. III. 76.

———— Quotidiana remittens sub larva paroxysmi hysterici. II. 101.

———— Rheumatica. II. 21. III. 103. Ejus cura. II. 22.

———— originis biliosæ. II. 83. 88.

———— Scarlatinosa. II. 20. Ejus origo. II. 141. Cura. II. 23.

———— una cum miliaribus. II. 115. 237.

Februm practica classificatio cur nondum habeatur. II.

59. Necessitas classificationis bonæ. II. 60.

Fracturæ ossium coalitus impeditus. III. 306.

Fractura cranii lethalis. I. 180. 181.

Furor ex alvo biliosa, cum flueret, compressa. II. 66.

G.

GANGRÆNA a decubitu. Decoctum foliorum & corticis salicis albæ sistit egregium remedium. III. 298.

———— præsentia omnia symptomata mitiora redduntur, & incautos sæpe fallunt. I. 114.

Gastritis rheumatica. I. 55. Non stipatur symptomatibus adeo vehementibus, quam vera. 56. Qua ratione curata sit. 58.

Genitalium, gonorrhæa affectorum, dissectio. II. 261.

Genu hydropicum sanatum. III. 87. 91.

Glandulæ mesenterii, magnæ, induratae. I. 161. II. 266. III. 266. Sanguinem continentes. II. 252.

———— submaxillares & parotides magnæ, dolorificæ. III. 70.

———— urethræ tumentes, inflammatae, suppuratae. I. 105.

Glandulosa corpora pylorum & duodenum obsidentia. III. 276.

Gonorrhæa levior. Quæ ipsius sedes sit. I. 105. II. 262.

———— Recens quomodo optime sanetur. I. 110.

Gonorrhæa male curata sæpe obstacula in urethra relinquit. I. 104. An inde in urethra carunculæ producantur. 105. Sæpe mala alia excitat. 108. Præcipue si purgante valido suppressa sit. 109.

H.

H.

HÆMOPTOE in hominibus corporis habitu tenui, delicato, summe irritabili præditis, quomodo tractanda. I. 76.

—— In Phthysin transiens. II. 239. Examen cadaveris. II. 243.

—— In Sartoribus; aliisque sæpe observata. I. 153.

Hæmoptoës species variæ. Inflammatoria. III. 6. Momentosa admonitio in sananda hac. 10. Plethorica; Periodica; ab erodente materie; maligne febrientium. 11. Vuineraria; Peripneumoniæ nothæ seu pituitosæ comes. 12. Biliosa. 13. II. 73. 77. Quomodo sanari & præcaveri debeat. II. 228. seq. Abdominalis. III. 14. Illorum, quorum pulmo tuberculis obsessus. 15. Hydropicorum. 16. Composita ex inflammatoria, pituitosa, biliosa. 18.

Hæmorrhagiæ uteri epidemicæ. II. 33.

Hemicrania chronica. Causa ejus in cadavere detecta. I. 178.

—— Ex retropulsa ophthalmiæ serosæ materie orta, quomodo sanata. I. 58.

Hemiplegia a bile. II. 62.

Hepar cartilaginosum. I. 184.

—— Concretum cum diaphragmate, magnum, durum. III. 273.

—— Durius, inæquabile. III. 148. Durum & magnum. I. 183. III. 251.

—— Flavum, molle, corpusculis sebaceis distinctum. III. 260.

—— Friabilius solito. I. 166. III. 269.

—— Magnum, sed sanissimum. I. 103. 157.

—— Pseudomembrana investitum. I. 171.

—— Scirrhusum, steatomatosum. I. 176. 182.

—— Sphacelatum. I. 181.

—— Superficie veluti percocta. II. 247.

—— Ulcerosum. I. 177. 182. 184.

Hepatis vasorum tunicæ præter modum crassæ. I. 134.

Hepatici systematis morbi nonnulli, variis observatis illustrati. III. 243. seq.

Hepaticus ductus impervius. III. 256. Maxime dilatatus, concreto cystico. III. 262.

Hernia scrotalis in cadavere visa. I. 112.

—— Vesicæ. III. 297.

Hirudines cum successu applicatæ. II. 104.

Horæorum fructuum usus in Dysenteria. III. 177. Abusus. 178.

Hydatis ex dextro pulmone dependens. III. 273. In cho-
roïdeo plexu. I. 119. III. 262.

Hydrocele finiftri lateris. III. 256.

Hydrophobia, elapfis a morfu diebus octodecim, lethalis.
I. 180.

— In cadavere foeminæ hydrophobæ nihil peculiare
inventum. III. 306.

Hydropicorum mortes subitæ. III. 297.

Hydrops articuli genu, quomodo fanatus. III. 87. 91.

— Plethoricus, feu ortus a plethora. Observationes
circa hunc morbum. III. 204. feq.

Hydrothorax inflammatorius. II. 236. Extispicium. 247.

— post coryzam evanidam, enatus. III. 92.

I.

ICTERUS adesse poteft, ductibus biliferis omnino per-
viis. III. 247. 251.

— Chronicus potatorum. III. 263.

— Quæ in cadavere talis ægri inventa funt. I. 133.

— Quibus remediis fanatus fit. II. 197. 211. III. 277.

Observationes circa hunc morbum variæ. III. 246. feq.

Ictericorum efflorefcentiæ fcarlatinæ. III. 267.

Ilei caufæ variæ, medendi ratio. I. 168.

Ileum intestinum peculiari modo coarctatum. I. 148.

Foramine amplo pertufum. I. 166. II. 266.

Inflammatiō, ab acri bile generari folita, ab omni alia
differt, & maligna eft. I. 120.

Inflammatiō intestinorum vifa, abfque ut dolor, febris,
calor præcefferint. I. 164. II. 146. Cum febre vix ulla
& dolore exiguo. I. 166.

— Historia. II. 248. 265. 267. Cadaveris Examen. II.
249. 266. 269.

— Rheumatifmum febrilem concomitans alia eft,
quam ea, quæ morbos alios inflammatorios. I. 55.

— Vera & fimul chronica rara eft. I. 56.

— Vifcerum quandoque observatur, abfque confue-
tis inflammationis fignis. III. 263.

Inflammationum thoracis exitus varii. III. 36 Suffocatio.

37. Hydrothorax. 38. Pulmonum vincula, cohæfiones.

38. 39. Pulmones granulofi, & inde afthma. 40. Quæ-
nam respiratio in his inflammationibus peffima. III. 62.

Infania quandonam timenda. I. 117.

Intermittentes febres, quæ 1776. graffatæ fuerunt. I. 52.
85. 87. 88.

Inteftina

Intestina coarctata. I. 148.

———— Inflammata, gangrænosa. I. 113. 117. 120. 125.
148. 156. 164. 166. 171. II. 243. 245. 249. 252. 266. III. 36.

———— Livida. I. 119. 148. 158. II. 269. III. 263.

———— Pertusa amplo foramine. I. 166. II. 266.

———— Præter modum expansa, & simul ad digitum
utque crassa, inflammata, in tympanitide. I. 175.

Ipecacuanhæ radix desideratum effectum sæpe non pro-
ducit. I. 40. 77. 81. Qua ratione in morbis malignis
conveniat. I. 121.

Iræ in producenda febre biliosa potestas. II. 177.

Ischuria & mictus tenesmoideus, muco albo benigno per
urethram fluente, cessans. I. 107.

Ischuriæ historia. I. 101. 111. Cadaveris examen. 103. 112.

L.

LAc an in phthysi conveniat? I. 130.

Lactis in puerperis incommoda. II. Quid faciendum, quo
ad mammas, prole mortua. II. 57. 58.

Lardacea materies pulmonis infimas oras obtegens in ho-
mine, qui peripneumonia laboraverat. I. 116.

Lichen Islandicus an in phthysi laudandus. I. 131.

Lien duplo major, quam solet, sed sanus. 103. 157.

Ligamentum latum uteri in sinistro latere breve admo-
dum, causa obliquitatis uteri. I. 140. 146. II. 247.

Lingua quomodo in febre gastrica sese habeat. I. 142.

Lues Venerea. Curationis difficultas ex tempore, quo
miasma intra corpus delituit, dependet. III. 302.

———— Hereditaria. III. 302.

———— Mercurii sublimati corrosivi in ea sananda lau-
des. III. 299.

———— An dentur signa, miasma ex toto esse deletum.
III. 306.

Luxationis vertebrarum lumborum effectus. I. 175. 185.

———— Dorsi cum fractura. I. 184.

M.

MANIA ex phrenitide. III. 136.

Medicus sibi ipsi medicinam facere nequit, & cur. II. 6.

Neque suum morbum recte describere. *ibid.*

Medulla oblongata admodum dura. I. 119.

Meninges, istericæ. III. 260. 261.

———— Inflammata. I. 117. III. 246.

Meninges,

Meninges, latis, rubris, cæruleis, atris, maculis obsessæ.
II. 264.

———— Pus inter illas effusum. III. 157.

Meningum inflammatio absque phrenitide. III. 246.

Mercurius vivus in ventriculo inventus. III. 245.

Mercurii corrosivi in sananda lue venerea laudes. III. 299.

Mesenterii glandulæ cartilagineæ. I. 187. Induratæ. I. 161.

III. 266. Sanguinem atrum continentes. II. 252. Tu-
mentes. II. 266.

———— Suppuratio. I. 179.

———— Ulcus canerosum. I. 164.

———— Vasa amplissima. II. 252.

Metastasis. Ad cerebrum in febribus putridis. III. 95.

Quomodo hæc potuit præverti, aut præsens tolli. 96.

———— Biliosa ad brachium. III. 246. Ad partes alias.
247. 277.

———— Peculiaris ad nucham. II. 230.

———— Quæ in metastasi observanda. II. 80.

Meteorismus duplex in febribus biliosis, putridis, malig-
nis, observatus. II. 15.

Mictus difficilis in febre æstiva. II. 140.

Miliares pustulæ morbillos concomitantes. II. 162. 166. 173.

———— Nervosam lentam febrem insequentes. II. 26.

———— Origo earum. II. 53. 109.

———— Pleuritidi vel peripneumonix supervenientes.
I. 31.

———— Præverti quomodo possint. II. 53.

———— Sponte natæ, non coactæ, criticæ fuerunt.
III. 94.

Mœroris effectus in functiones ventriculi, intestinorum,
hepatis. III. 246. 247.

———— Potestas in producenda febre biliosa. II. 176.
214. 215.

Morbi inchoantis species difficillime determinatur. I. 33.

———— Maligni historia, quo Auctor ipse laboravit II. 5.

———— Nervorum. Regulæ in sanandis iis. II. 103. Quis
stimulus fibras irriter, ante omnia, investigandum. Hujus
cognitione niti curam, exemplis probatur. II. 104. seq.

Morborum biliosorum symptomata. I. 7. 33. seq.

———— Inflammatoriorum & biliosorum connubium
quando obtingat. II. 130. Quomodo sanguis eductus
tunc sese habuerit. II. 131. Difficulter sanantur, &
quare. II. 235.

———— Vulgarium observationes non rite attendi so-
lent. I. 175.

Morbilli

- Morbilli cum febre æstiva 1777. II. 148.
 ——— cum febre biliosa. II. 35.
 ——— Bilioso-pituitosa. II. 161.
 ——— Bilioso-pituitosa, miliari. II. 166.
 ——— Bilioso-pituitosa, prægressa, comitante, subsequente, cum miliaribus & exanthemate scarlatinam referente. III. 162.
 ——— Bilioso-pituitosa, vernali. II. 171.
 ——— Cum miliaribus & petechiis. II. 173.
 ——— Eorum malignitas & anomalia. II. 160.
 Musculorum caro in venereo fracidissima. II. 261.

N.

- N**ECROLOGIA. Excepta ex Necrologiis Nosocomii ad SS. Trinitatem. I. 173.
 Nervina remedia quænam sint. II. 107.
 Nosocomii practici Vindobonensis descriptio. I. Præf.

O.

- O**BSEVATIONES. Quid de observationum collectoribus sit sentiendum. I. 174.
 Oculorum vitia a defluxione. III. 90.
 Odontalgia periodica, cortice sanata. III. 66.
 ——— Rheumatica, vesicante curata. I. 58.
 Omentum fuscum, putridum. I. 119. 140. 148.
 ——— Inflammatum. I. 117. II. 249. 256. 269.
 ——— Margo ipsius plures series nodorum exhibens. III. 265.
 ——— Perbreve & reflexum. II. 252.
 Ophthalmia serosa ad rheumatismos topicos pertinet. I. 55. Per vesicans sanata. 58.
 ——— a vitio ventriculi orta, ad vesperam exacerbata, & curato ventriculo sanata. II. 68. 213. 217. 219. 222.
 Subinde pro venerea imposuit. 215.
 Opii in dysenteria usus. II. 100. In saturnina colica. II. 190.
 Offa in ictero flava. III. 260.
 Officulum in sinu falciformi visum. I. 136.

P.

- P**ANCREAS insignis magnitudinis & duritiei. III. 265.
 ——— Scirrhosum. I. 182.

Para-

- Paracenthesis thoracis suppurati instituta. III. 105. Sectio cadaveris. 107. Quæ causa mortis talem paracenthesin sæpe citissime insequentis. 108.
- Vesicæ in perinæo instituta. I. 112. In regione hypogastrica. *ib.* Optime fit. in perinæo. I. 113.
- Paralysis in latere dextro, apoplexiæ causa in latere sinistro visa. I. 137.
- Paralysis saturnina. Observationes hoc de morbo, ejusque cura. II. 270 seq.
- Parotis. Cura. II. 69.
- Lethalis III. 94.
- Secundo pleuritidis die orta morbum sustulit. I. 14. Quomodo fuerit dissipata. *ibid.*
- Pectoris affectus spurius. I. 87.
- Morbi. Prognosis in his ex spirandi libertate majori vel minori formanda. I. 117.
- Signum ex percussione thoracis. III. 106.
- a bile orti. I. 6. seq. Eorum frequentia, medendi methodus, periculum. I. 28.
- Penis fissus III. 297.
- Pericardium puriformi materie refertum. II. 251.
- feri uncias octo continens. I. 128.
- Peripneumonia. Biliosa cum sputo cruento, II. 73.
- Pituitosa. II. 208. Ejus cura. II. 209. 228.
- Signum certæ mortis. III. 36.
- Sectio anatomica hoc morbo defuncti I. 116.
- Peritonæum inflammatum. I. 166.
- Scirrhusum, crassissimum. I. 181.
- Pestis contagium probatum. II. 40. seq. Natura. 42. Quæstiones variæ. 42. 43. 44.
- Petechiæ. An regimini calido soli debeantur? 172.
- In extremitatibus visæ ad musculos usque penetrarunt. I. 126.
- In intestinis, mesenterio, peritonæo, cordis externa superficie observatæ. I. 125. II. 262. Intus humorem extravasatum continebant. I. 125.
- Biliosum morbum concomitantes. I. 68.
- Morbillis & miliaribus intermixtæ. II. 173.
- Observatæ in iis, quibus peculiaris saburra erat III. 78.
- Petechialium malignorum morborum causa unde petenda. I. 119. 164.
- Phrenitis biliosa emesi curata. II. 61.
- Descriptio hujus morbi III. 121. Historiæ quorundam phreniticorum. 122. Dantur diversæ phrenitides, &

& non una semper eademque phrenitidis causa & causa sedes est 133. Divisio phrenitidis unde petenda. 135. 139. Morbi hujus in maniam conversio 136. Amplitudo ipsius. 141. A sero intra caput effuso post lapsum ab alto. 143. A sugillatione encephali post lapsum. 145. Post casum forte sympathica. 147. Ab æstatis & ignium calore, & abusu vini. 155. A cerebelli abscessu & pure intra meninges effuso. 156. A pure in encephalo. 161. Post gravissimam cruris contusionem & fracturam. 162. Ab ira. 165.

Phthisis ex catarrho æstivo & autumnali neglecto. III. 57.

— ex pleuritide seu peripneumonia occulta. I. 73.

Quænam profuerint vel nocuerint in ea, quæ pleuritidem insequuta erat. III. 65.

— ex tussi stomachica. II. 212. Extispicia ex hac causa tabidorum *ibid.* Quinam huic phthyfi magis obnoxii erant. 213.

— Incipiens solis antiphlogisticis sanata. III. 117.

— Post hæmoptoën enata. II. 239. Extispicium. III. 242.

— pituitosa, a febribus gastricis, quæ in malignas abire, frequens, quomodo curata. II. 66.

— Pulmonalis quare adeo difficulter sanetur. I. 128. Quænam remedia convenient aut noceant. I. 129.

132. Pia mater inflammata. II. 245.

— Inter hanc & cerebrum serum rubellum. II. 245.

— Membranam aponeuroticam æmulans. I. 136.

Pistores, morbis acutis correpti, facilius pereunt. I. 149.

Placenta osculo uterino supertensa. III. 271.

Pleura crassa admodum, quodammodo cartilaginea. I. 156.

— Doloris pectorii sedes in pleuritide & peripneumonia male in pleura quæritur. I. 97. 99.

— Inflammata valde. III. 35.

— in loco doloris pectorii. II. 251.

— sine dolore. III. 214.

— Sanissima in pleuritide I. 171. 172.

— cum dolore pectorio lateris & inflammatione pulmonis. II. 246.

Pleuritis biliosa. I. 6. Constans ejus nota fuit, præter pectoris respirationisque affectus, lingua, & oris sapor, varia ratione depravatus. 7. Rheumatismus subinde jungebatur. 8. Præter morbum biliosum nonnullos pulmonum

- monum inflammatio tenuit. *ib.* Aut aliarum partium.
 12. Instituta venæ sectione symptomata exasperabantur. 8. Purgantia parum emolumenti attulerunt. *ib.* Emetica & leniora purgantia quandoque proficua fuerunt. 9. In omnibus tamen non eodem modo procedere licuit. 10. Successiones ac mutationes variæ 13. In veram ac inflammatoriam pleuritidem. 13. In biliosam malignam. 15. Ulteriores observationes de pleuritidis & peripneumoniæ biliosæ frequentia, methodo curandi, periculo. 28.
 Pleuritis biliosa cum sputo cruento. II. 71. Gravis admodum seu maligna. 78.
 ——— Bilioso inflammatoria, sive vera & essentialis cum vitio primarum viarum bilioso juncta. I. 68. II. 205. 223.
 ——— occulta seu latens. I. 73. Ejus signa. 73. 74. Varii morbi hanc sæpe post se relinquunt. 74. Prognosis, cura. 75.
 ——— Pituitosa seu notha. III. 7. 24.
 ——— Putrido-inflammatoria, qualis sit. III. 10.
 ——— Rheumatica. Ejus signa diagnostica. I. 59. 62. Sedes 60. Cura. 61. Quando cum biliosa aut genuina complicatur. 62.
 ——— Rheumatico-inflammatoria promptius in empyema transit. III. 107.
 ——— III. 63. Fallax pulsuum debilitas. 63. Fœminæ præ viris hac specie laborarunt. 64.
 ——— Vera a spuria quomodo dignoscatur. I. 45. Quænam symptomata utrique convenient. 48. Quid faciendum, quando ea maxime sunt complicata. 56. Canones circa usum vesicantium in pleuritide. 65.
 ——— Vera, inflammatoria, sed chronica. I. 75. 95.
 ——— aliqua labe biliosa contaminata. III. 53.
 ——— In hydropico frigidissimo observata. II. 237.
 ——— Cum inflammatione pulmonis dextri & pleura sanissima. II. 246.
 ——— Pessima in hoc morbo signa. I. 97.
 Pleuritidis transitus in peripneumoniam malus. I. 71. 170.
 Pleuro-peripneumoniæ historia. I. 93. seq. Sectio cadaveris. 94. Historia alia. I. 99. Cadaveris examen. 100. Historia alia. II. 216.
 Plexus choroidei varicibus obsessi. II. 245. hydatidibus. I. 119. III. 262.
 Polygala an in phthysi conveniat? I. 131.

- Polypi visi in corde & vasis majoribus. I. 95. 103. 179.
 II. 251.
- Potus frigida æstuante corpore haustus febrim incitat epidemicam. II. 76.
- Prædictiones futurorum in acutis. II. 142.
- Prostatæ abscessus duo. I. 104. 150.
 ——— inflammatio, gangræna, tumor. I. 112.
- Pseudo-membrana pleuram, & pulmonem obtegens. II. 245. 255. 268. III. 39. 107. Craffissima. II. 250. 252.
 ——— pericardium obvestiens. II. 255.
 ——— unde oriatur. III. 107.
- Pulmo ab abscessibus exiguis innumeris plenus, cultro hepaticam duritiem offerens. I. 127. III. 255.
 ——— Abscessum recondens. I. 160.
 ——— Prolapsus ad latus. I. 96. 99.
- Pulmones. Constitutio eorum in homine, qui pleuro-peripneumonia laboraverat. I. 94. 96. 97. 98. 100. 116.
 ——— in hydrothorace. II. 247.
 ——— post paracenthesin propter empyema institutam. III. 107.
 ——— in tabidorum cadaveribus. II. 212. 233. 243.
 ——— Concreti cum pleura. I. 103. 119. 127. 150. 156. 160. 163. 171. II. 245. 251. 266. 268. III. 39. 250. 255.
 ——— Granulosi. III. 262. 263.
 ——— Inflammati. II. 251. III. 35. 36. 250. 253. 261.
 ——— Maculis parvis nigricantibus variegati. III. 273.
 ——— Pseudo-membrana obtecli. I. 148. 160. 171. II. 255. 268.
 ——— Rheumatica inflammatione affecti, quomodo se habuerint in cadavere. I. 60.
 ——— Scirrholi in asthmatico. I. 184. 186.
 ——— Tuberculis obsessi. I. 150.
- Pulmonum inflammationes pergraves post novem aut undecim dies, absque manifesta evacuatione, cum constantia ac securitate solutæ. I. 14.
- Pulsuum fallacia in morbo quocumque thoracis. I. 98. in pleuritide. III. 63.
 ——— in morbis biliosis. II. 133.
 ——— debilitas vera & fictitia. II. 135. seq.
- Purgantia antiphlogistica nulla dantur. I. 110.
 ——— Emeticorum vices subire non possunt. I. 37.
 ——— in pleuritide & peripneumonia biliosa fere semper nocuerunt. I. 11.

Pus in cerebello, cerebro, inter meninges visum. III. 157. 169. 161.

—— inter diaphragma & pulmonem, aliisque in locis conclusum. I. 100. 103.

Puriformis materies in pectoris & abdominis cavo visa. I. 171. Hæc in pseudo-membranas sæpe concrevit, & in sanguine emisso crustam phlogisticam videtur constituere. I. 172.

Pylorus canerosus, scirrhusus, cum parte duodeni. I. 179.

—— durior solito & angustus. III. 176.

—— durissimus. III. 244. 268.

Q.

QUARTANÆ, corticis peruviani impatientes, floribus arnicæ sanatæ. III. 115.

—— irradicatæ quomodo sint curatæ. III. 61.

R.

REMITTENTES febres, anno 1776. observatæ. I. 52. 68. 77. 85.

Ren sinister innumeris & exiguis abscessibus plenus. I. 102.

Renis dextri defectus, sinistro aliquantum majore. II. 252.

Respiratio abbreviata & simul accelerata, ita ut inspirationes & expirationes pusillæ sint, seque cito insequantur, pessima est in putridis, malignis & inflammatoriis thoracis morbis. III. 62.

Respiratio facilis, etiamsi pulmones partibus vicinis essent firmiter accreti. I. 164.

Rheuma vesicæ. III. 71.

Rheumatica inflammatio ab omni alia differt. I. 56. Optima cura quænam sit. I. 57.

—— materies diversas partes afficiens, alios aliosque producit morbos. I. 55.

—— ex artubus ad pulmones delata. III. 81.

Rheumatismi febriles. I. 16. Fuere vel inflammatorii. 16. vel biliosi. *ibid.* 67. Horum symptomata & medendi ratio. 16. 17. Quo tempore biliosi frequentissimi fuerint. 17.

—— ad lumbos, coxam, femur, sanati vesicante, methodo Cotunniana, applicato. I. 67.

—— originis gastricæ. Horum natura, sedes, cura. III. 22. 23. II. 17. 88.

Rheumatismi

Rheumatismi originis male curatæ, atrophiam induxerunt. III. 22.

—— Periodici, cortice sanati. III. 66.

—— Scorbutici unde oriantur. I. 671.

S.

SALIS ammoniaci vires incidentes, attenuantes. I. 78. 79.

Salix alba. Decoctum foliorum & corticis in gangræna a decubitu, & bubonibus gangrænosus, laudatur. III. 298.

Sanguini emissio non semper fidendum. I. 15. 16.

Sanguinis corium phlogisticum unde oriri videatur. I. 172.

—— quomodo sese habuerit in morbo inflammatorio & bilioso. II. 131.

—— extravasatio in cranio. I. 185.

Sartores pulmonum morbis præ aliis laborant. I. 152.

Scarificatio, in dorso inter scapulas facta, in vehementi utriusque pulmonis inflammatione laudatur. I. 152.

Scirrhorum substantia. III. 306.

Scorbutus levior. III. 117.

Sensuum internorum vigor, externis abolitis, in morbo maligno. II. 11.

Serum in abdomine visum. I. 100. in cavo pectoris. I. 95. 99. Vid. articulum aquæ.

Sinus falciformis, ossiculum continens. I. 136.

Somnus febrem incendit. III. 75.

Spinæ dorsi concussionis effectus. I. 186.

Strumæ dissectio, natura. III. 275.

Submaxillares glandulæ magnæ, dolorificæ. III. 70.

Suffocatio ex inflammatione thoracis. III. 34.

Suppressionis urinæ historia. I. 101. 111. Cadaveris examen anatomicum. I. 103. 112.

Sutores hæmorrhagiis pulmonalibus obnoxii sunt. III. 8.

T.

TABES ex febre æstiva enata. II. 230. Ejus generationis ratio & modus. *ibid.* Quid consumptorum cadavera exhibuerunt. 233. Medendi methodus. 234.

Tæniæ portiones variæ rejectæ. I. 159.

Tartari emetici solutio optimum sistit vomitorium. I. 39.

Qua ratione propinari debeat. 40.

- Tempestatum ratio habenda ab eo, qui morbos populares descripturus est. I. 1.
- Tendo insensibilis. III. 298.
- Tenesmi varii. III. 100.
- Terror convulsionis causa. III. 284.
- febrem biliosam producere potest. II. 176.
- Testis, aqua tumidus, sanatus. III. 91.
- suppuratus. I. 156.
- Tetanus maxillæ, fracturis & contusionibus superveniens, lethalis. III. 288.
- opisthotonos, epilepsia, probabilius a vermibus, & sectio. III. 294.
- vulnere superveniens sanatus. III. 291.
- Thoracis inflammatio a stimulo bilioso, putrido, acri. II. 253. 256. Qualis medicina tunc requiratur. II. 257.
- percussio, ut signum abstrusorum interni pectoris morborum, laudata. III. 106.
- Tyroidea glandula, substantia gelatinosa, glutinosa, distenta. I. 128.
- Tophi in ossibus visi. II. 261. Suborta febre subinde sanantur. III. 305.
- Tumor canerosus arcui majori ventriculi insidens. I. 133.
- cysticus supra fellam turcicam & nervum opticum visus. I. 178. Ovario adhærens. I. 179.
- uteri faciei posteriori adnexus. II. 247.
- Tumores abdominis. Deceptio quædam in explorandis his. III. 275.
- Tumorum quorundam in febre biliosa genesis. II. 86.
- Tussis chronica & gastrica. II. 225.
- convulsiva. II. 21. 118. III. 105. Quædam proprietates ipsius & cura. II. 120. Sæpe est stomachica. 121. Aphorismi nonnulli de hoc morbo. 122.
- Cruenta II. 21.
- Molesta illis, qui graviore morbo putrido, seu maligno, diutius decubuerunt, quomodo tractanda. I. 144.
- Stomachica. Ejus origo & cura. I. 87. 145. II. 211. sæpe in phthisin abit. 212. Extispicia talium tabidorum. 212.
- Tympanitide defuncti cadaver quid exhibuerit. I. 175.

U.

- U**LCUS cancrosum in mesenterio visum. I. 164.
 ————— Hepati & ventriculo concretis adhærens. III. 273.
 ————— Venereum in capite. III. 304.
 Urethra abscessibus obfita, inflammata. I. 104. 112.
 ————— Cathetere læsa. I. 113.
 ————— Carunculæ an in ea ex male curata gonorrhæa excitentur. I. 105.
 ————— Coarctata. I. 155.
 Urethræ glandulæ tumentes, inflammatae, suppuratae. I. 105.
 ————— Gonorrhæa affectæ dissectio. II. 261.
 ————— Morbi curatu difficillimi. I. 106.
 Urina in abdominis cavo inventa, disrupta vesica. I. 112.
 ————— Morbos gastricos, a colluvie materiæ alienæ ortos, a febribus inflammatoriis distinguit. I. 33.
 Urinæ suppressionis historia. I. 101. Sectio cadaveris. 103. Observatio alia. 111. Cadaveris examen. 112.
 Uterus, ovaria, tubæ, cum recto intestino, firmissime nexa. III. 274.
 ————— Verrucis obsessus. II. 264.
 Uteri hæmorrhagiæ epidemicæ. III. 133.
 ————— Magnitudo, post primum partum. I. 158.
 ————— Osculum cartilagineum. III. 276.
 ————— Posticæ faciei adhærens corpusculum, castaneæ magnitudine. II. 247.
 ————— Situs obliquus. I. 140. 146. II. 247.

V.

- V**ALVULÆ cordis degeneratae. I. 157.
 Variolarum stadia. II. 153. Methodus medendi singulis stadiis. 153. seq. Earum diversæ species. 158. Cura quare ab aliis alio modo proponatur. 175.
 ————— Complicatio cum febre biliosa. II. 35. 149.
 ————— Infinitio quo anni tempore fieri debeat & quæ præparatio requiratur. II. 158. seq.
 Variolosi historia. II. 150.
 Vasa coronaria cordis mirum in modum dilatata. I. 99. 117.
 ————— Sanguifera si obrigesunt, qualis ictus arteriarum sese manifestet. I. 158. Quid in tali casu agendum. 159.
 Vasorum ad cerebrum tendentium inæqualis capacitas. I. 137.

Venæ

Venæ sectio an vomitoriis præmittenda. I. 41.

———— In pleuritide & peripneumonia biliosa, momentaneum subinde levamen attulit. I. 36. In genere nocuit. I. 11. 29. Nisi vera inflammatio accedens morbum complicatum reddidit. I. 12. Quænam cautelæ tunc fuerint observandæ. I. 12. 13. Quatenus biliosis subinde Venæ sectio prodest. I. 50. II. 65.

———— Nullum potest statui dierum numerus, ultra quem venæ sectio in inflammatoriis pectoris morbis admitti nequeat. I. 96.

———— Quandonam in hydropicis conveniat. II. 248. Venerea larvata febris. III. 298.

Veneri dolores nonnunquam interdum graviores sunt, noctu mitiores. III. 66. 301.

Ventriculi abscessus versus cavum abdominis disruptus. I. 179.

———— Capacitas major. II. 256. Maxima. III. 35. 244. 262. 271. 274.

———— Contractio, sic ut crassum intestinorum retulerit. I. 158. 161. Medio loco constrictus. I. 158.

———— Interior membrana fusca. I. 119. Livida. I. 148. Inflammata. I. 119. 124. Maculatam tigridis pellem referens. I. 125. 140.

———— Magnus varicosus vasis distinctus. III. 253.

———— Saburra, qua ratione cerebrum adficiat. III. 134.

———— Spasmus gravis sanatus. II. 106.

———— Sphacelus. 187.

———— Tumor canerosus. I. 133.

———— Vim infringit aer conclusus, putridus. II. 139.

Vertebralis arteria, ubi intra cranium emergit, ossa. III. 262.

Vertebrarum lumborum luxationis effectus. I. 175. 185.

Dorsi cum fractura. I. 184.

Vesica urinaria disrupta. I. 112. Sugillata. I. 156. Morbosa. 104.

Vesicæ hernia. III. 297.

———— Paracenthesis in perinæo instituta. I. 112. Ut & supra os pubis. *ibid.*

Vesicans lateri dolenti raro impositum, & in morbis vere inflammatoriis sæpe noxium. I. 13. In rheumate contra utilissimum. 13. 16. Ut & quando vera debilitas adest. *ib.* 15. Quandonam in pleuriticis fuerit utile. 43. 61. 62. In rheumatismis topicis. 58. Canones circa usum vesicantium observandi. 65. In febre anginosa. II. 22.

Vesi-

- Vesicula fellea calculis tribus penitus oppleta. I. 166.
 Calculos varios continens. I. 184. 187. II. 245. III. 271.
 ——— Defectus ejus, an ab erosione? III. 274.
 ——— Degenerata in ictero. III. 256. seq. 262. 276.
 In iis, quos, colica saturnina correptos, superveniens
 epilepsia peremit. III. 268.
 ——— Sanguinem, loco bilis, continens. I. 182.
 ——— Semicartilaginea. I. 181.
 ——— Rupta, bile in abdomen effusa. III. 270.
 Vesicula fellea turgida admodum. I. 119.
 ——— Seminalis, pure plena. I. 156.
 Veterum scriptis qui uti velit, quid nosce prius debeat.
 I. 141.
 Vigiliæ febrem restinguunt. III. 75.
 Viscera abdominalia maxime inflammata. I. 166.
 Viscerum situs naturali plane oppositus, sic ut sinistra
 parte reperirentur, quæ dextrum occupare solent. I.
 181.
 Visus depravatus in reconvallescente a morbo maligno.
 II. 11.
 Vitriolum cupri, quo foetus expellatur, sumptum. II. 269.
 Vomica pulmonalis. I. 160.
 Vomicarum clausurarum in pulmonibus frequentissima ge-
 nesis. I. 75.
 Vomitoria in rheumate originis gastricæ optima. II. 17.
 Vide tit. Emeticorum. I. 9. 16.
 Vomitus biliosis in morbis levamen imo curam adfert. 25.
 26. 27. Non semper æque facilis est. I. 77. Quonam
 remedio optime excitetur. I. 39. II. 141. An præparanda
 materia ante vomitum sit. I. 41. Quid de venæ sectione
 statuendum. *ib.* Quo usque in hoc remedio pergendum.
 II. 132. Quænam contra indicantia dentur. II. 132. 133.
 ——— Præsente gravissima ventriculi inflammatione,
 absens. I. 126.
 ——— A scirrho pancreatis. I. 182.

W.

WAGNERI methodus curandarum febrium malignarum laudata. I. 121.

